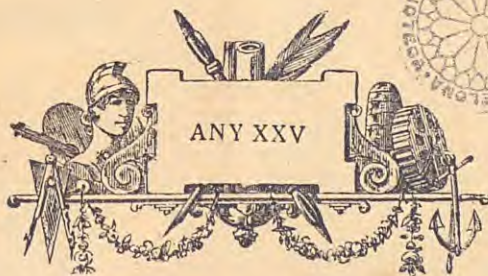

LA RENAISSANCE

REVISTA CATALANA

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ
Carrer de Xuclá, 13, baixos.
BARCELONA.

L'Editor, X. G. G.

GOMEZ 86

2. Revised

EX · LIBRIS

JOSEP MONÉS

L'AMETLLA DEL VALLÈS

EN MEMÒRIA DE CHORNI
(1967 · 1983)
UN BASSET DE PÈL CURT,
NEGRE I FOC,
VALENT I GRAN CAÇADOR

C. 629-14

July 25

LA RENAIXENSA

TAULA

	Pàgs.		Pàgs.
<i>Agulló y Vidal, Ferrán</i>		<i>B.</i>	
Hivern.	365	La segada.	393
La Corona.	596	<i>B.</i>	
La vaga de ca'n Mulleras.	705	Las tres gracias.	312
A...	768	<i>B.</i>	
Cap al cel.	793	Lo nadal del guarda vías.. . . .	328
<i>Alas, Leopoldo</i>		<i>Balaguer, Víctor</i>	
Adeu Cordera.	497	L'àngel dels Centellas. 17, 33, 49 y 65	
<i>Aldrich, Trinitat</i>		<i>Baranera y Pasqués, Joseph M.^a</i>	
Lo guerrer de Tortosa.	796	La antiga devoció á la Inmacu-	
<i>Aleman y Borrás, Joseph</i>		lada.	139
* *	359	<i>Bartrina, F.</i>	
<i>Aliberch y Tort, Joan</i>		Quadret.	335
Malavolensa.	438	Quadret.	376
María Assumpta.. . . .	534	Pel riu.	398
Lo rosari del pagés.. . . .	783	Quadret.	442
<i>Alomar, Gabriel</i>		Lo salm de la vida.	454
Cap au Puig.	529	<i>Baucells Prat, J.</i>	
<i>Amer, Miquel Victoriá</i>		Matinal.. . . .	617
Aleluya.. . . .	360	<i>Beaumé, Jordi</i>	
<i>Anzizu, Eulalia</i>		Lo braixot.	225
En Heliópolis.	488	<i>Belllloch, Maria de</i>	
<i>Arany Janós</i>		Sant Sever.. . . .	216
La cigonya captiva.. . . .	191	<i>Berga, Joseph</i>	
<i>B.</i>		¿Te 'n recordas?	289
Lo que son las donas.	593	<i>Blanch y Romani, J.</i>	
		Badalls.. . . .	283

	Pàgs.		Pàgs.
<i>Bodria, Joseph</i>		<i>Delclós, Pau</i>	
Costums de ma terra.	649	Germanor.	481
<i>Bordas, Ramon</i>		<i>Elias, Alfret</i>	
Lo dia dels morts.	58	L' arbre de Guernica.	654
<i>Bori y Fontestà, A.</i>		<i>Escriu y Fortuny, Marian</i>	
La cadenera.	416	Monólech de soltera.	556
<i>Bosch de la Trinxeria, C.</i>		<i>Ferrerons, Rafael</i>	
Un capritxo.	257	La mala sombra del centralisme.	769
Maig.	321	<i>Franquesa y Gomis, Joseph</i>	
Recorts.	465	A la meva filla.	16
Recorts y recansas.	689	La cansó de la mort.	278
<i>Brossa, Victor</i>		<i>Franquet y Serra, Joseph</i>	
Quadret.	413	La prometensa.	490
<i>Busquets y Punsect, Anton</i>		<i>G. M.</i>	
Hivern.	77	*.	111
Lliroya.	167	<i>Garcés y Codinach, Joseph</i>	
Follia.	551	A la Verge Inmaculada.	26
Pirenayca.	668	A Jesús.	415
<i>Camps y Solà, Angel</i>		<i>Garriga, Angel</i>	
Tardor.	651	Dihent missa.	400
<i>Capella, Francisco de P.</i>		<i>Gentís y Aguilar, Martí</i>	
Lo diable coix.	161	Lo camp dels pobres.	369
Las mans de Sta. Magdalena.	545	De Lleyda y Balaguer.	433 y 449
<i>Casademunt, Joan Manel</i>		<i>Harte, Bret</i>	
Lo fossar.	73	De com Sta. Claus arribà á Simp-	
<i>Casas y Pallerol, Jaume</i>		son's Bar.	801
Cent pobles.	259	<i>Herp, Joseph</i>	
En la mort del bon amich en Va-		Intima.	670
lenti Baulenas y Vinyas.	362	<i>Ho'guer, Drachmann</i>	
Lo teixidor.	552	Morí y fou enterrat.	47
Pagés llobregatà.	699	<i>Hood, Tomás</i>	
<i>Cebrian Mezquita, L.</i>		Lo somni d' un solter.	222
Cantars valencians.	186	<i>Iranzo, Victor</i>	
Lo toch del caragol.	235	La oroneta.	750
Una burrada.	520	<i>Labaila, Jascinto</i>	
<i>Collell, Jaume</i>		Prech á la Verge.	204
No tornarán.	61	Aubada.	288
Scherzo.	461	<i>Llanas y Rabassa, Salvador</i>	
Revenja terrible.	671	L' anell de la morta.	152
<i>Coppée, Francisco</i>		<i>Llimoner, A.</i>	
Un accident.	177	Germanor.	302
<i>Cots y Soldevila, Pere de</i>		<i>M. F. X.</i>	
Lo castell de St. Martí.	29	Amor.	510
Sempreviva.	540		
Matinada.	574		
<i>Dalnuau, Quirch</i>			
Caramellas.	666		

	Pàgs.
<i>Majuelo, Francisco X.</i>	
Festa.	47
Poesia del cor.	238
<i>Maluquer y Viladot, Joan</i>	
Un poeta gallego.	129
<i>Marmier, Xavier</i>	
Deu ho vol.	273
<i>Marull, Francesch</i>	
Lo cant de la nit.	206
La ermita del Remey.	255
En la farola.	286
La fada del amor.	351
La parola.	396
<i>Masferrer y Arguimbau, Francesch</i>	
Lo cloquer de Vich.	79
<i>Masifern, Ramon</i>	
Quadrets d'hivern.	517
Fe y esperança.	541
<i>Maspons y Labrós, F.</i>	
Lo cirerer de la civilització.	193
<i>Masriera, Arthur</i>	
Als obrers catalans.	346
<i>Mateu, Ramon</i>	
La alzina vella.	577
<i>Matheu, F.</i>	
*	397
<i>Mestres, Apeles</i>	
Cansó d'Agost.	575
Cansó de Setembre.	601
Cansó de Desembre.	791
<i>Moliné y Brasés, E.</i>	
La mort.	390
<i>Moncerdá de Macià, Dolors</i>	
Mares.	585
La diada de Santa Creu.	729
<i>Morató y Grau, Joseph</i>	
A la meua amor.	173
Després del mercat.	241
De casa.	305
La pubilla de Bellpuig.	625
Després del combat.	778
<i>Morera y Galicia, Magí</i>	
Jochs Florals.—La regna.	315
<i>Nadal, Lluís B.</i>	
Davant la estatua.—En lo XXX aniversari de la mort de Bal- mes.	157
La festa de Ripoll.	603
La mestressa.	695

<i>Negre y Farigola J.</i>	
Mar endins.	333
<i>Novellas de Molins, J.</i>	
Quadret.	12
Poesia popular.	164
Semprevivas.	213
*	317
Nota d'estiu.	441
A la memoria d'un àngel.	733
<i>Oller, Narcís</i>	
La Magrana.	1
Qui tant tiva fa dos caps. 81 97 y 113	
Jo l'he morta?	337
<i>Palanca, Antoni</i>	
Un àngel més.	537
<i>Paler y Trullols, Enriqueta</i>	
Dols recort.	13
La Espanya felís.	128
A un recent nascut.	645
<i>Palol, Pere de</i>	
Intimas.	137
Plaga.	220
<i>Parramon, Baldomero</i>	
Excursió al castell de Besora.	661
<i>Pascual, Emili</i>	
Recorts.	189
Ma baldufa.	271
Amor d'àngels.	387
Fumant un puro.	581
<i>Pastor é Icart, Joan B.</i>	
El arpa Lllemosina.	472
<i>Pietari Püivarinto</i>	
Lo bruixot.	405
<i>Planas y Font, Claudi</i>	
La primera víctima.	401
La tísica.	751
<i>Pons y Massaveu, Joan</i>	
Peripecias d'un petit rentista.	609
Las botxas.	673
La mort d'en Titus.	737 y 753
<i>R. J. P.</i>	
Recorts.	379
<i>Ramon, Jaume</i>	
Las duas espigas.	600
<i>Renyé y Viladot, Frederich</i>	
Lo cabaler.	711
<i>Ribot y Serra, Manel</i>	
La puntayre.	456

	Págs.		Págs.
<i>Rius y Vidal, Angel</i>		<i>Terré, Jaume</i>	
Tendresas.	203	La papallona y la flor.	735
A Catalunya.	270	<i>Tintoré y Mercader, Lluís</i>	
Melangia.	319	Fira de Rosas.	246
Mare y fills.	331	A la mar.	383
<i>Robert, Robert</i>		Planyívolas.	687
Estudis.	561	<i>Tolstoi, Lleó</i>	
Al mitj del carrer.	657	Burlar al dimoni.	209
L' home de barri.	721	<i>Torres y Reyetó, Jascinto</i>	
<i>Rocamora, Manel</i>		Nit de Totsants.	171
La pó.	169	Marinesca.	356
La guanterera maca.	353	<i>Trenor, Leopoldo</i>	
Fragment.	672	La spasa del templari.	198
<i>Roca y Jordá, P.</i>		Los dos amichs.	249
Malaltia del cor.	348	Espigolant.	296
Estiuhenca.	605	En la caldereria.	381
<i>Ruyra y Oms, Joaquim</i>		<i>Trullol y Plana, Sebastià</i>	
De mala mena.	680	* *	622
<i>Sala, Felip Jascinto</i>		<i>Ubach y Vinyeta, Francesch</i>	
L' amor y la rahó.	479	La Partió.	9
<i>Salinas Rodriguez, Galo</i>		Septembre.	621
La forca y la mitra.	133	Amorosa.	774
<i>Salvadet</i>		<i>Un barceloni</i>	
* *	800	A una forastera.	664
<i>Salvá y Ripoll, María Antonia</i>		<i>Urias d Auria, Carles</i>	
La sempreviva.	299	Tardor.	781
<i>Sans Sebastià</i>		<i>Vallclara, Roser de</i>	
Las primeras calsas.	342	Mirati sunt.	44
Lo roser de las Presas.	385	<i>Valls y Vicens, Agusti</i>	
Recepta per arreplegar pubillas.	641	A la meva caríssima nevodeta	
La papallona.	703	Antonia Ordeig y Valls.	367
<i>Serra y Valls, Joseph</i>		<i>Valls y Vicens, Joseph M.^a</i>	
Una esperansa.	528	A mon estimat fill Joseph M. ^a	432
<i>Solá y Seriol, Baldomero</i>		<i>Verdaguer de Cots, Carme</i>	
Al Orfeo catalá.	549	L' uny de ma terra.	42
<i>Soler de las Casas, E.</i>		<i>Verdaguer, Jascinto</i>	
La morta viva.	623	A un clavell de pastor.	96
<i>Soler, Frederich</i>		La plana de Vich.	125
La creu d' or.	507	Passioneras.	292
<i>Soler, Joseph</i>		Lo puliol.	378
Judas.	336	<i>Verga, G.</i>	
<i>T. E.</i>		Cavalleria rusticana.	145
Intima.	334	<i>Via, Lluís</i>	
<i>T. y R. J.</i>		Nit de boda.	785
La brema.	638	<i>Vidal y Pomar, Joseph M.^a</i>	
<i>Tarré, Emili</i>		Sospirs d' amor.	444
Novembre.	46	<i>Vidal Valenciano, Eduart</i>	
Intima.	304	Intima.	555
Lo rossinyol en la agricultura.	513	<i>Vilanova, Francesch</i>	
La merla.	726	Eduardo Escalante.	636

LA MAGRANA

Lo contrast resultant de l'ocasió y lloch hont ho contava la marquesa, dava, si així 's pot dir, més relleu é interés á son relat.

Era al seu salonet Lluís XVI, que estava espléndidament lluminat y concorregut com tota la casa en celebració del sant de sa hermosa filla Palmira. La marquesa, estel de bellesa ja apagat, seguía essent, per sas qualitats morals y per sa verba sempre eloqüent, un sol de irresistible atracció pe 'ls homes y donas de major talent de sa tertulia. Una de las amigas que més forts pessichs li davan á la butxaca en tractantse de fer caritats públicas, l'estava felicitant en veu ben alta y accent adulator pe 'l donatiu qu' havia fet últimament als fundadors del *Hospici d' Inválits del Treball*. La marquesa s'enrajolá tota y procurá mudar de conversa; pero d'altres pidolayres allí presents, aprofitant l'ocasió de adularla també pera tindre-la sempre propícia, comensaren á moure l'incenser de tal manera que la bona senyora ben contra la seva voluntat, á fi de que callessin y deixessin l'incenser, optá per monopolisar la conversació á tota costa.

Del relat qu'anava á fer, un xich llarch y detallat potser en demasia, volia la marquesa treuren un doble partit; posar en evidencia que no es lo mateix caritat que almoyna, per gran y cuantiosa que esta sia, y quedarse la modesta narradora en lo lloch humil y recatat que sos sentiments cristians li imposavan.

—No 'm parlin—comensá per dir—d'aqueix donatiu en diner que sols m'ha costat lo treball de dar una orde al meu administrador. Lo que jo voldria es tenir forsa y abnegació suficient per emular als qui saben fer la caritat de bó de bó y sense soroll. L'essencia de la caritat, entench jo que está en la afecció y sacrifici que un hi posa; no en la válua material de lo que dona. Lo que jo he donat no val la pena ni may podrá compararse en sos efectes á lo que valgué cert dia una misera magrana. ¿Quín mérit te que doném lo supérfluo, lo que 'ns sobra, lo que no 'ns ha costat cap esforç? Escóltin lo cas que vaig á contalshi...—

Alguns, aquí, prenent las teorías de la marquesa per alusió personal, se mossegaren la llengua; d'altres, poch disposats á escoltar, giraren cua; sols dos ó tres, massa entusiastas de la caritativa senyora pera deixarla humillar fins ahont ella volia, tractaren de demostrar que la caritat y l'almoyna dignifican *igualmente* á qui las fa, quan se tenen en compte la complexió, las ocupacions y las costums contretas. La narradora 'ls deixava dir sens contradirlos...

(Y era precisament al fort de la festa, quan, sobreixint de las grans salas dels balladors, algunas parellas elegantíssimas entravan aturdidas á trencar l'apacívola tranquil·litat d'aquella saleta perla y or, giravoltant vertiginosas al compás de la llunyana orquesta)

Quan aquells acabaren, la marquesa continuá:—Viuda y despossehida ja de totas las gracias de la joventut, qué son per nosaltres, pobres donas, la més falsa y volguda ilusió de la vida...—

Aquí tres ó quatre homes afrontaren en alas de la galanteria lo ridícul de protestar de que la marquesa, aquella bona senyora de seixanta anys, grossa y ampla com una calaixera y flonja y arrugada ja com un tomátech pansit, las hagués perdut ni afa mateix. Pero l'interessada, plena d'una riulla que li feu rebotre totas las carns del cos, passá per alt l'incident

ab tota la discreció més simpática d'una vera persona de mon, y prosseguí:

Deya, donchs, que, alashoras, ab més desitj com qui diu de revestirme de major caràcter de persona desgraciada que de fer la caritat per propi y pur impuls de ferla, vaig entrar á las Conferencias de Sant Vicens de Paul y, convenientment acompanyada, vaig practicar un dia la visita. Sort de que la meva acompanyanta era experta y envellida ja en la virtut, que sino, pobra de mí, á mitj camí m' entorno. Recordo que vam anar pe 'ls vols de la presó, per uns carrers que en ma vida havia vist ni he tornat á veure més. No sé sino que eran negres, foscos, llarchs, y, com deya ella, que era de fora, molt erradors. Pe 'l camí, dins del cotxe, que vam deixar á lo que avuy es Ronda de Sant Pau, me va dar la bona senyora una pila d' antecedents de la pobra familia que anavam á visitar: tota una historia llastimosíssima de desgracia, de ruína y fins de disensions de familia á causa de la perturbació moral que havían produhit en lo malalt alguns companys de la llamurada. La meva acompanyanta se fixava principalment en lo perill de que 'l malalt morís impenitent, no sols moguda de la fé y, en consecuencia, del dol de veure com se perdía aquella ánima, sino també del desitj de evitar á la afligida muller un trastorn tremendo y perdurable. Pero recordo que jo (y 'ls hi vull dir porque es graciós de veras) fins que vam ser molt enllá de la historia, no vaig comensar á entreveure que aquella pobra dona, que aquella desventuradíssima muller sobre quína principalment pesava tot aquell feix inmens de desventuras y de penas, fos pas més de planyer que jo; que jo mateixa, porque era viuda y 'm sentía arrossinada pe 'ls anys! Jo havia estimat molt al meu marit, que Deu tingui en Gloria... y, naturalment, la seva mort m' havia sigut dolorosíssima. De cinch nens, n' havia perdut quatre. La meva filla Palmira, únich consol que 'm quedava al mon, era llavors molt petita, estava sempre malaltissa y jo la veyaguantantse d' un fil. Per altra part, l' arreglo d' interessos y la resolució de plets que 'm deixá pendants lo meu marit, me tenían per falta de experiencia de la vida, amohinadíssima y com en torment. Sense ilusions, veyentme ja passada y ab tantas penas, me creya de bona fé la dona més desgraciada del mon. Per aixó dich jo, que tota aquella historia llastimosa de l' Agnetta (re-

cordo que 's deya Agneta la infelís) no m' interessava al principi pas més que la meva mateixa; tant es cert que, pera veure lo que valen los nostres sacrificis y penas, cal compararlos ab altres!—

Al arribar aquí, tots los esperits lleugers del rotllo s' anaren escampat per las salas ahont se ballava y 's reya y 'l recort de tristuras y dols era ofegat ab acudits enginyosos, frases llampants de galantería y parauletas tendras d'amor; fruyt expontani de la sobreditació de la dansa y l'espectacle y fins d'aquell ambient saturat d'essencias finas, que al giravolt de las sedas y las puntas y al moviment dels vanos de ploma, se expandía y s'agitava en ratxas ubriacadoras.

—Ab aquell estat especial d'esperit—seguí dihent la marquesa, ja no més que á un vell brigadier, á un advocat de gran nom y á duas senyoras d'edat, únich contingent á que quedá reduhit son auditori—ab aquell estat d'esperit vaig embocar, derrera la meva acompanyanta, l'escaleta de la casa ahont vivía la pobra Agneta. Y dich que, si vaig sola, á mitj camí m'entorno, porque ¡pobra de mí! ni valor hauría tingut pera atravessar aquella entrada estreta, llarga y fosca com una mina, ni pera pujar després aquella escala que, en sos primers trams, era tan fosca com son passadís d'entrada y, en sos cent y pico d'esglahons d'á palm, no perdía sas pendents impossibles, ni sa apuradora estrechor, ni presentava apoyos segur en sa barana, prima y baldera, que dringava de dalt á baix á la menor batzegada. L'emblanquinat de las parets estava tot salinat per las humitats del rónch cel-obert del pou ahont donava la caixa y d'ahont rebía la claror sempre esmortuhida per las terenyinas de las reixas. Los apuros que jo passava per no emblanquinarme vestit y abrich, no tenen fi ni compte. Ja quasi com ará de grossa y ab la por y 'l panteig ab que pujava, evitar las refregadas era pera mí un impossible.

—Bah, bah, böh!—exclamá galanment l'auditori, condemnant ab un somris bondadós la extremada franquesa de aquella senyora incomparable. Pero ella, lluny de cedir, digué rihent que pujava balancejantse com un barco y trabucant com una oca.

—Per últim, y abreviaré, vam arribar á dalt, porta tercera del quint pis y vam trobar aquella Agneta ab qui jo 'm volia.

comparar ¡Deu m' ho perdó! feta una mar de llágrimas. Ja may hauría pogut somiar la miseria d' aquell piset, que era petit com una nou. Per no haverhi res, ni color, ni ab prou feynas quedava cals á las parets, lo gastat enrajolat estava salpicat de clots, y tot son mobiliari consistía en un llit de pots y banchs, un catre, cinch cadiras desiguals y despintadas y una tauleta embarnissada per l' us, per las grassas y pe 'ls olis que l' enllafiscavan continuament. En aqueixa pobresa, entre aqueixa desolació havían de consumir sas penas: un tísich agonizant, un geperudet de vuyt anys y l' Agneta, sens comptar ab altres recursos que l' auxili d' una germandat ó confraria y 'l poch que 'ls hi dava la nostra associació. Recordo que era un dia núvol y ja un xich tart de la tarde quan hi vam arribar; pero no era pas la claror lo que m' ho feya veure tot negre, sino l' *ambient* de desastre moral que allí regnava.—

(Aquí del relat de la marquesa, l' orquesta preludiá un minuet distingidíssim, obra de l' época galantejadora y elegant per excelencia, y mitja dotzena de comtesas y marquesses ab altres tants joves de lo més encopetat de l' *high-life* s' arreglaren dins d' aquella sala pera fer las evolucions del antich ball que ells volían ressucitar, ben agens al trist *racconto* de la senyora de la casa.)

—Dins de la pobríssima alcova d' aquell piset que, sens una mala estora ni 'l més humil braser, estava humit y fret com una caverna, vam veure al tísich, primer causant y principal víctima de aquella situació espantosa. Més que un malalt, més que un agonitzant, era un mort ressucitat, un escapat de la fossa d' ahont havía tornat no més ab los ossos cuberts de pergamí ranci, un poch refregat de carmí al voltant dels pómul.

En sa cara, principalment, jo no hi haguera sabut veure sino un cap-de-mort, á no ésser los suhosos cabells que tenia enganxats als polsos, la barba mal sembrada que encara li penjava y sobre tot, aquells ulls transparents com gotas d' aygua al fons dels quals espurnejava un cremell de vida. L' infelís estava assegut dalt d' una márfega rihinflada y dura, rossint, plorant llágrima viva y aufegantse d' un modo tant esgarrifós que, á voltas, ni la samarra, que tantas bossas li feya, li dava prou franquicia. Jo veyá á la pobra muller que s' empassava las llágrimas, y aquell cuadro 'm trencava 'l cor.

Qué no hauria dat jo pera aliviar aquells mals? La vergonya d'haverme comparat un moment ab aquella desventurada esposa, que, jove y guapa encara y ab tots los drets pera johir dels goigs de la joventut, bregava mesos y anys há ab la miseria y la mort, m' arborava la cara, m' opremia la consciencia. Dura es l'agonia sempre, senyors, pera qui la passa y fins pera qui la presencia; pero ¿quánt més dura y amargant no ha d'esser per aquell que, estimant ab totas las sevas forsas, no pot rodejar al malalt de las comoditats y auxilis que la naturalesa demana, perque la miseria l'en priva? Oh, jo 'm recordava del consol que sentia en horas iguals al rodejar al meu pobre marit de tot lo cúmul possible d'auxilis, remeys y precaucions!—

La marquesa feu aquí una pausa pera aixugarse 'ls ulls, que també s'aixugavan sas duas amigas, y, sens parar atenció en la figura del minuet en que 'ls joves balladors entregavan solemnement y ab gran cortesia la gardenia del trau á sas parellas, seguí dihent:

—Ja sé que lo que porto contat no té res d'extraordinari pels que están avesats á veure miserias y malalts. Lo extraordinari es que, mentres la meva acompanyanta y jo créyam las llágrimas d'aquell matrimoni fillas del estat apuradíssim del pobre tísich y la casa, vam descobrir que ni l'un ni l'altre 's recordavan de la miseria, ni de la salut propia; un y altre ploravan la desaparició del nen, del geperudet, ídol de la desgraciada mare, fil únich de vida que lligava encara ab la terra l'ánima d'aquell agonitzant. La desesperació dels tals pares no 'ls hi puch explicar. Lo nen feya sis horas que havia desaparegut. Ahont hauria anat? Si l'hauria mort un cotxe? «L'amor de pares, l'únich amor de la terra no 'l destruheix la miseria, no 'l mitiga ni 'l temor de la mort, ell sol val totas las virtuts; cap com ell tant generós ni capás dels més sublims sacrificis.» Aixó pensava jo devant de l'afflicció d'aquells pares, quan trukan, l'Agneta surt desaforada á obrir y torna corrent y cridant: ja tenim en Rafelet, ja tenim en Rafelet! Estava fora de sí, boja d'alegría, com si hagués entrat en aquella casa lo que tanta falta hi feya: la salut y la fortuna. Pero sí; es que ella las duya, ella las duya al bras, encarnadas en aquell nen de vuyt anys, esmarlit y caquétich, ab lo cap gros, torsut sobre la espatlla y l'espinada revinclada sota 'l

clatell; que Deu no ha fet als fills bonichs ni lletjos, sino fills. Y en mitj d'aquella joia indomable, casi histérica, la dona colocá al seu Rafelet demunt del llit, vora del qual plorávam esveradas y entendridas nosaltres duás. Y 'l noy, més esverat encara devant l'angoixa de son pare, que plorava y reya alhora á riscos d'escanyarse y de morir, li besá respectuosament lo front, y trayentse corre-cuyta de la butxaca una magrana, li feu ballar devant dels ulls. «Alabat sia Deu!» digué 'l pare acostántsela ab neguit als llavis, girant la vista en blanch y cayent en basca mortal. «Oh, sí, alabat sia Deu, per sempre més amén!» exclamá l' Agneta arrencant d'allí al nen y cayent de genolls á terra. Nosaltres no sortíam de la sorpresa, sens entendre lo que passava ni poguent endevinar per qué aquella magrana produhía semblant emoció. Hi hagué uns minuts de silenci supréu, d'aquell silenci que ja se 'n ha dit de mort, en que tants quants voltan lo llit aufegan lo plor, per si 'l malalt no ha finat encara...—

(La més próxima parella del minuet, llavors, agafantse per las puntas dels dits ab la má á nivell del cap y caminant ab moviments elástichs y pausats de tentácul, avansá ab gran cerimonia pel mitj d'abdós rengles de balladors, aquets anarén fent lo mateix, una parella darrera l'altra, y, al arribar los primers al extrém oposat, se separaren formant dos rengles y 's saludaren rendint lo cos y blincant los genolls.)

Y com aquesta evolució distraqués un xich á sos oyents, la marquesa 's mocá pera desnuesar la gola que, ab l'evocació d'aquellas escenas, se li havia oprimit novament, acabant després aixís:

—Pero la meua amiga, més experta y serena que 'ls altres, veyent que la basca era passatjera y tenint per molt imprudent lo sometre al malalt á grans emocions, arrencá á l'Agneta y á son fill del cuarto y 'm deixá ab ells en lo del costat. Allí vaig trovar la clau de tot. Aquell matí, haventse enterat lo nen de que son pare, desganat fins al punt de que dias há no tastava res, se menjaría de gust una magrana, s'havía escapat de casa incontinenti. Com que 's tractava d'una criatura angelical que no treya un peu de casa sens permís, los seus pares, que no podían explicarse aquella ausencia, se morían naturalment d'angunia. Y aquí trobém al héroe, y lo sublim de la caritat. Aquell nen s'havía passat sis horas arreplegant

per carrers y plassas puntas de cigarro. Reunirne per la válua de deu céntims sembla que no es fácil. Lo pobre geperudet, passant fret, perque 'l dia ho era, y fam, perque no havía es-morsat ni dinat, buscá fins á lograrlos.

Llavors, boig d'alegría, comprá la magrana y compa-regué.

L'agrahiment y 'l goig posaren en perill á son pare; pero després li allargaren la vida y, tocat del cor, li salvaren l'áni-ma fentlo desistir de morir impenitent com ell volía.

NARCÍS OLLER

LA PARTIÓ

Aquí, diuen que aquí es lo lloch hont deixa
la serra pirenenca 'l nom d' Espanya.
Aquí, devall mos peus corre, invisible
als ulls y al cor, l' esglayadora ralla,
cridantme: «Atúrat, que un pas més com donas
extranger ets: aquí fineix la pàtria!»

Aquí!.. mes ¿y per qué? Qué hi ha que ho provi,
si terra y cel á l' una y l' altra banda
son lo mateix, los hòmens, las creencias,
los sentiments, los usos y la parla?
Qué hi há aquí de francés com tot no ho sía?
Qué hi há espanyol no sent quant veig Espanya?

Qué hi há!... L' aberració en lley convertida
al dret escarnufant, pedrificada.
Lo carreu partioner, glavi que cerca
d' un cos agarrotat l' ardenta entranya,
marcats al pom los símbols de dos pobles
aquí tant criminosos l' un com l' altre.

D' un rey armipotent l' heroyca empresa
de lladre en camí ral, que roba y mata.
D' un senyor de dos mons la villanía,
que del primer tirá damunt la manta
lo que may sigué d' ell: aixó es la fita,
la noble fita de dos grans reyalmes.

Y Reys abdós per dret de rassa 's creyan...
De dret ho foren sols dels que 's jugavan
la túnica del Crist, que may los pobles
serán mercaderías traspasables
al preu del usurer ó á la vilesa
del malfactor, que 'l mur del vehí salta.

Tu que d' Alsacia 'l captiveri ploras,
tu que de Gibraltar l' afront bescantas,
veníu, veníu aquí y desd' eixa altura
diguéume, en quant se veu, valls y montanyas,
pobles, castells y pagesius y ermitas,
ni francés ni espanyol qué pot trobarse!

Llegíu de las parroquias los vells llibres,
las llosas sepulcrales que 'ls ossos guardan
dels que sigueren; tradicions y gestas
cerqueu qui 'us conte, y, al sentáuse á taula,
veyeu ab quin llenguatge beneheixen
lo pa de cada dia 'ls caps-de-casa.

Y del fals testimoni d' eixa pedra,
que diu lo que no es cert, si á retractáuse
no 'us mouhen tantas veus com us acusan,
y la conciencia, si 'n teníu, vos calla;
sufreix tu Gibraltar veure d' inglesos!
Sufreix tu d' alemanys veure l' Alsacia!

La justicia de Deu incorruptible,
d' hora ó més tart al cap-de-vall may falla.
En lo mapa del Cel no hi han fronteras;
no fa trossos cap fita al més xich astre.
Pobles y Reys, gireu al Cel la vista:
l' amor y fora deu llindar la pátria!

Ni murs ni fitas ni canons esborran
lo vincle germanívol de las rassas;
si en tanta terra com d' aquí s' ovira
quan las campanas l' oració senyalan
lo *Pare-nostre* en catalá s' hi resa,
quí negará qu' es tota catalana?

Y valdament de l' áliga las urpas
y del lleó la prepotenta grapa
aquesta pedra en fera lluyta empenyan,
d' assí d' allá roja de sanch portantla,
no la fita, la llosa será hont jega
la víctima á sos odis inolada.

Mes fins lo jorn tant sols en que terrible
l' ira del Cel damunt los botxins cayga,
qu' en sos brassos prenentla Catalunya
llavoras redimida al aixecarse,
tant lluny l' ha de llensar, que no la troben
del gual de Cenía als estanyols de Salces.

FRANCESCH UBACH Y VINYETA

QUADRET

Lo pardalet ha mort per llá la matinada;
caygut del saltador, de potas enrampat,
los ulls tancats, tot fret, la ploma estarrufada,
la nena l' ha trovat.

Un xiscle ha fet y 'l plor mullava sas parpellas;
¡tant que ella 'l va amansir! ¡tant que ella feu per éll!
Al caure cada jorn, cantava cançons bellas
per adormir l' auzell.

¡Ingrat! L' abandoná, sens ferli una amoreta,
sense entonar un cant, sens darli l' adeusiau;
tal volta la tristor d' aquella gavia estreta
quan somniá un palau.

La nina aixeca 'ls ulls, despenja la traydora
presor que tanca 'l mort, son cor ab forza bat...
De prompte cau en sech; ha vist la menjadora
sense ni un grá de blat.

J. NOVELLAS DE MOLINS

DOLS RECORT

Vila de Blanes hermosa,
si bé que per tu 'm dalía,
fa poch temps no coneixía
lo que vals sino de nom.
Que ets en extrém atractívola
y tan afalagadora
que dels cors te 'n fas senyora...
prou que m' ho deya tothom.

No m' enganyaren; respiras
tal ayre de senzillesa
y d' expansiva franquesa,
tens tota tu tanta mel,
que es impossible no aymarte
ab la més greu confiança,
ni deixar sense recansa
jde tu! terra, mar y cel.

Ni un horisó més plascívol,
ni platja més riolera,
ni vila més encisera,
cercar en lloch es en va:

Y ta superba campinya,
tan ufana, esplendorosa,
be't pots contar per diitxosa,
es de lo millor que hi ha.

¡Que bé en ton sí m' hi trobava
y quán felís me sentía
en la dolsa companyía
d' aquells amichs escullits!
Si al recordar la delicia
d' uns tan breus jorns de ventura,
ne goso encar la dolsura,
se m' aixamplan los esprits.

Jamay; prou que ho sab la Verge
del Vilá ¡recorts hermosos!
ab mos amichs carinyosos
ab quins la vaig visitar;
sí nostres cors tots unírem
pera rendirli homenatge
als peus de sa bella Imatge,
¡jamay los podré olvidar!

Ni al sacerdot venerable
senzill com la flor boscana,
que ab la música galana
al fons arriba del cor;
d' inspiració tan divina,
que embadaleix, arrebatà,
tocant ell, cada sonata,
cada nota es un tresor.

Ni al inspirat novelista,
en *Cerca-nius* tot dolcesa,
tot melangía y tendresa
vessant en *Cástich de Deu*;
poeta ensemps de tal válua
com de modestia excessiva,
que ab sas produccions captiva,
perque es del cor tot lo seu.

A ells y á tots los que me féren
ab fina atenció sencera,
estada tan falaguera
en eix país benvolgut;
á tots, á tots los hi envió,
entussiasmada, eternida,
l' expressió més enardida
de ma eterna gratitut.

ENRIQUETA PALER Y TRULLOL.

A LA MEVA FILLA

CLOTILDE FRANQUESA Y PARÍS

EN LO DIA DE SA PRIMERA COMUNIÓ, 20 DE MAIG DE 1894.

Obra ton cor á Deu qu' avuy te crida
per primer cop, d' etern amor encés:
dja hermós com aqueix, ¡ay! en la vida
ja no 'n veurás cap més.

Guáytal allí clos en l' august Sagrari;
per vení ab tu s' ha transformat en Pá;
es lo Deu del Tabor y del Calvari,
lo Deu que 'ns salvará.

Quínas flors li durás á sa presencia?
pobre criatura qu' ha d' honrá al Criador?
Móstrali ta puresa y ta ignoscencia
que son las flors del cor.

La vida es llarga, fosca, esglayadora,
mes prégali que 't vetlli en ton esglay,
que la llum de sa Estrella redemptora
no se t' apagui may.

JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS

L' ANGEL DELS CENTELLAS

I

LA COLOMA Y L' ESPARVER

AL eixir del Congost, d'aqueix camí trist que s'obra pas per entre una ciutat de gegantinas rocas, s'hi veu apareixer l'enrunat castell dels Centellas, família noble y gran entre las més grans, rassa d'héroes que ha deixat son nom estampat en totas las crónicas, bressol de cavallers que han fet sentir son crit de guerra en totas las batalles, casal d'uns comtes que, igual que 'ls Cardonas, podían també ab orgull titularse comtes entre 'ls reys, pero reys entre 'ls comtes.

Hi hagué un temps en que aquest castell alsava al cel sas orgullosas torres, y 's mostrava cenyit per inexpugnables murallas que eran son adorno y sa defensa. Homes cuberts de ferro guardavan sas portas, lo penó senyorial onejava en sa torre d'homenatge y sos patis estavan plens d'arquers y sas habitacions de patjes.

Lo castell era habitat llavors pel comte Guillelm y sa filla Constansa.

Guillém de Centellas, abatut pels anys y las zacas, s' havia retirat, deixant á sos dos fills que perpetuessin son nom entre l' esplendor de las corts y 'l moviment dels camps de batalla. Lo bon vell s' havia reunit ab la seva filla, que may havia sortit d' aquell castell hont morí sa mare.

Acabava Constansa de fer dinou anys. Educada en lo castell per sa digna mare que tant la estimava y á qui perdé quan sols tenia deu anys, sens haver sortit may d' aquella comarca, havia sentit parlar del mon y de la cort, dels tronos y de las ciutats, sens haverhi posat atenció. Ignorant é ignorada, vivia en aquell solitari castell amagat entre boscos y montanyas, com dorm una perla tancada en la petxina que guardan los abims de la mar.

Sabia que hi havia una ciutat gran y poderosa, anomenada Barcelona, no gayre lluny del castell, pero may la havia vist, ni havia sentit curiositat per véurela. Tot lo seu mon, tot lo seu horisont era allí. Allí hi tenia son parch, allí sas flors, allí 'ls boscos que li agradava recorrer montada á cavall, allí 'ls torrentons quin curs seguia alegre y riallera... ¿Qué més podia desitjar?

Era benéfica, compassiva, caritativa. No hi havia casa ni barraca en tota la comarca que en un dia de dol ó de desgracia no hagués vist entrar á Constansa disposada á amaynar la miseria buydant sa butxaca pera escampar l' or fins á vessar, á calmar la tristesa obrint sos llabis pera pronunciar frases de consol, á pendre part en lo dol deixant escapar dos rius de llàgrimas de sos hermosos ulls. Totho ϵ la coneixia y la estimava. Los pobres, cent voltas socorreguts per sos beneficis, li havian donat, en probas de son respecte y admiració, lo simpátich y merescut nom de *l' àngel de centellas*.

Acabava d' arribar la primavera, lo temps de las flors. Era un hermós matí de Maig. Lo sol lluhia esplendent, los prats esclatavan ufanosos y 'ls aucells cantavan alegres mitj amagats en la remorosa arbreda.

Las portas del castell s' han obert, fent pas á duas personas. Son Constansa y son escuder, antich servidor de la casa. La donzella munta en un cavall blanch com lo vel que s' extén fins á sos peus. L' escuder la segueix respectuós á poca distancia, genet en un negre corcer.

Hont va tant dematí la hermosa donzella? Va á respirar

l'ayre pur y benéfich dels camps y á gosar dels esplendors de un horizon seré, á disfrutar las delicias d' un encantador dia de Maig.

Una població composta casi tota de miserables barracas s' extén al peu del castell, á un tret de ballesta d' aquest.

Constansa atravessa la població. Tots los habitants surten á las portas, s' inclinan respectuosament á son pas, alguns la aturan pera benehirla, altres s' hi acostan pera saludarla y molts van á besar la vora del seu vestit. Son pas per entre aquella pobre gent es un triomf. Constansa te una paraula pera cada hu, á tothom crida per son nom, y á tothom somriu.

Son cor batega de goig; y la seva ànima, pura com la primera oració d' un infant, sent una emoció d' alegría inexplicable. Objecte del carinyo y veneració de tota aquella gent que recorda sos beneficis, *l' àngel dels Centellas* es ditxós.

De sobte una sombra passa rápida per son front que s' en-tristeix, un tel cobreix sos ulls que deixan caure una llàgrima. Constansa 's recorda de son pobre pare que está malalt y lo cor se li ompla de dolor al pensar que está clavat en una cadira de brassos hont lo subjectan las xacras.

Los pagesos veuen la llàgrima que tremola com una gota de rosada en las parpellas de sa protectora y la comprenen. Respectan son dolor y del fons de son cor s' adhereixen tots al filial sentiment.

Per un moment regna en aquell grupu un religiós silenci. Constansa, que s' ha amagat lo cap entre las mans, l' aixeca y mostra á tothom son joliu rostre banyat en llàgrimas. Qué hermosa es en aquell instant!

—Amichs meus, diu escampant al seu voltant una dolsa mirada, pregueu á Deu per l' alivi del meu pare!—

Al dir aixó atravessa per entre mitj del grupu y se 'n va corrents.

Dret y apoyat en un arbre un home ha presenciât aquella tendra y simpática escena. Porta un rich trajo de cassador. Sembla persona de bona posició; mes un raig sombriu se dibuixa en son rostre. Son aspecte es de noblesa, pero se li veu quelcom que repugna. No ha apartat ni un moment la vista de Constansa, pero sos ulls s' han clavat cobejosos en *l' àngel*

dels Centellas ab lo mateix afany ab que un tigre mira á la seva víctima.

Lo cassador s' ha acostat á un home que acaba de separar-se del grupo. Sa veu te cert to d' orgull. Se diria que may ha sigut afable ab ningú y que, acostumat á manar, es una veu que no pregunta, sino que exigeix.

—Digas, vassall. Sabs qui es aquesta joveneta del cavaH blanch?

—Si ho sé? Mare de Deu santíssima! Ho sab tothom de la rodalia.

—Donchs aixís tots la deuen conèixer?

—Sí, y tots la estiman.

—Y per qué la estiman?

—Perque es un àngel.

—Cóm se diu, donchs?

—*L' àngel dels Centellas*.

—No es aixó lo que 't pregunto.

—No haveu demanat son nom?...

—Son nom de familia, de son llinatge, de son bressol.

—Es filia dels comtes de Centellas, y crech que 's diu Constansa.

—Y ho creus no més?

—Com que entre nosaltres no es coneguda més que per *l' àngel*...

—Está bé.—

Y 'l cassador despedeix ab urch al vassall que s' allunya després d' haverlo saludat.

—¡Constansa de Centellas! murmura 'l cassador aixís que ha quedat sol; Constansa de Centellas, repeteix, tú ets la primera dona que ha fet bategar d' amor mon cor: sols t' he vist un instant y n' hi ha hagut prou pera ferme caure boig y frenétich als teus peus. Constansa, tu serás meva! *L' àngel* te diuen, y be, millor, á mí 'm diuen lo *diable*.—

Y 'l cassador llença una forta riallada.

Abandona totseguit l' arbre en que s' apoya y se 'n va vers hont ha desaparegut Constansa.

Fuig, fuig, pobra Coloma, que l' esparver ja t' ha vist!

II

LO JUTGLAR

Lo cassador s' ha assegut en una pedra á la vora del camí aguantant son cap entre las mans. No pot olvidar al *àngel dels Centellas*. La seva hermosura li ha causat fonda impressió. ¿Qué vol dir que sols l' haja vista un instant, si n' hi ha hagut prou pera decidir del seu pervindre? Ja no li es possible la existencia sense compartirla ab Constansa, no pot viure sens possehirla. Es home de passions violentas, de voluntat ferma. Ha dit: ¡Constansa serás meva! y... ¡Constansa, preparat á ser seva!

Duas noras ha estat lo cassador capficat, los ulls esgarriats, ab lo cap entre las màns y las armas als seus peus. Se sent trepitj de cavalls. Es Constansa que torna.

Lo cassador s' adelanta, s' agenolla y para 'l cavall de la donzella. Constansa se 'l mira sorpresa.

—Noble donzella, diu lo cassador, si necessiteu un cor adicte del tot, un bras ferm sempre, un home disposat á rendirvos homenatge y á proclamar ab la espasa á la má que sou la més hermosa entre las hermosas, disposeu de mí, que no demano més que ser lo vostre cavaller y morir á vostras plantes sota 'l jou de vostras miradas. Soch lo cavaller del Prat.—

Lo Prat es un domini d' allí á la vora y son senyor es un home cruel, inexorable, dolent ab sos vassalls. Per aixó en lo país lo coneixen pel *Diable del Prat*.

La filla dels comptes de Centellas ha sentit pujárseli la sanch á la cara. Es la primera vegada que li diuen tals paraulas, es la primera vegada que sent á un home parlarli de amor. Ab prou feynas s' atreveix á mirar al cassador que te als seus peus. Lo llenguatge del cavaller ha sigut respectuós, pero hi ha en la seva veu una expressió que no ha plagut á Constansa. Las paraulas del cassador no han pogut ferir la corda sensible del cor de la donzella.

—Cavaller del Prat, diu Constansa: m' heu dit cosas que

may havia sentit, que no comprench y que tampoch potser dech comprendre. Sia com vulla, no está be que una noya escolti al mitj del camí las paraulas amorosas del primer que se li presenti.—

Diu, esperona 'l cavall, y ja es lluny del cassador l' *àngel dels Centellas*.

En tot lo dia no s' ha revingut Constansa de la sorpresa que li han causat las paraulas del cavaller. Ha sentit una emoció desconeguda filla de una passatjera vanitat de dona, pero res més. Son cor no hi ha pres part. L' amor pot haver inspirat la seva acció al cavaller, pero la indiferencia ha dictat las paraulas de la donzella. Si recorda la escena es per l' esglay que li ha causat, no per la simpatía que li ha fet sentir. Hi ha en lo cavaller del Prat una vaga impressió d' urch y de sarcasme que ha ferit á Constansa. Sas paraulas encar que humils y cortesanas, han sigut pronunciadas, més aviat que en lo tó del galán que implora, ab l' accent del soberà que mana.

L' *àngel dels Centellas* se diu que may podrà estimar aquell home.

La familia del cavaller del Prat es coneixensa antiga d' en Guillém de Centellas. Lo pare d' aquell ha sigut son company en las batallas, son germá d' armas. Invocant lo nom del seu pare, que no podrà recordar més que grans fets al bon vell, lo jove cavaller se presenta al compte de Centellas á qui sas xacras tenen clavat en la cadira de brassos vora la llar de la sala d' armas.

No ha necessitat instar molt pera que don Guillém li prometés la má de la seva filla. Han parlat en favor del pretendent sa juvenesa, son bell posat, son llinatge y l' antich recort del seu pare. Sols una condició ha posat lo compte. Per mera formalitat y pera cumplir ab las costums caballerescas de la época, á las portas del castell s' hi aixecará un born y 'l cavaller del Prat s' hi presentarà, 'l dia que 's senyali, á proclamar que Constansa es la més hermosa entre las hermosas y què está disposat á batres á cualsevol que sostinga lo contrari. Lo cavaller accepta y surt del castell ab lo cor ple d' alegría.

Ja es seu l' *àngel dels Centellas*.

Lo noble vell, que ha cregut assegurar la felicitat de Constansa, li ha fet saber son determini y la donzella ha sentit

omplírseli 'l cor de dol... Ha acotat lo front com la canya que 's vincla á la ratxada del vent; son cor s' ha encongit com la flor á la que falten los raigs del sol y l' alé de la marinada. Pobre Constansa! Obehirá al seu pare; potser li costará la vida; pero obehirá!

Casi cada dia 's veu obligada á escoltar las falagueries del cavaller en lo górich saló del castell y en presencia del seu pare. Son moments de sufriment pera la donzella que cada vegada sent augmentar son odi per son promés. Lo seu odi, sí... li causa horror á la donzella lo cavaller del Prat. Es un abim que s' interposa entre ella y sos somnis de ventura.

La idea de la cort en la que brillará quan sia la seva dona, no la enlluerna; lo pensament d' esser la reyna en los torneigs y en las festas no la afalaga; l' amor que 'l cavaller li promet no la seduheix.

Constansa está trista, son pare ho coneix, pero no 'n sap la causa.

Pare y filla están assentats vora una finestra per la que hi entra 'l pertum dels taronjers y murira que poblen l' immediat jardí. De cop se sent un cant trist y llunyá.

—Qué es aixó? preguntá don Guillém á un dels seus criats.

—Un jutglar s' ha presentat á las portas del castell á demanar hospitalitat.

—Féulo entrar, diu lo vell, distreuré ab sos cants á la meva filla.—

Lo jutglar ha penetrat en la cambra, pero l' *ángel dels Centellas* no ha girat los ulls, distreta en mirar l' horitzó per quina extensió se perden sas melangiosas miradas.

—D' hont vens, li preguntá don Guillém.

—Dels Sants Llochs, senyor, hont hi vaig anar pera cumplir una prometensa.—

Aixís ha contestat lo jutglar ab veu dolsa y simpática, y aquesta veu ha fet estremir á Costansa. Li sembla que no es la primera vegada que ha sentit lo timbre d' aquell accent. Ha girat lo cap y examina al jutglar. Va vestit ab lo cuydado d' una dona ab tot y brillar en sa cara la decisió y arrogancia més varonils. Porta una trusa brodada d' or y del seu cinturó de vellut negre penja la espasa de gala; una banda verda que erveix pera suspéndrehi la bandola, li creuha 'l pit; sos ca-

bells, que cauhen en ilarchs y espessos rinxos, onejan sobre son coll y reposan en sas espatllas. En son rostre está pintada la emoció.

Constansa 'l contempla en silenci y fa esforços pera recordar en quina época de la seva vida ó en quin somni ha vist aquella cara que no li es desconeguda y ha sentit aquella veu que li es bastant familiar.

Lo jutglar s' ha perturbat devant de la mirada escrutadora de Constansa y, trayent sa bandola, ha preguntat qué pot cantar que sia grat al bon vell y á la hermosa donzella.

—Cántans lo que 't sembli, li ha contestat en Guillelm.—

Los dits del jutglar polsan las ármónicas cordas, clava 'ls ulls al sostre y després d' un sentit preludi, comensa una cansó.

En un cant d' amor senzill y trist.

«Al peu del vert pujol sobre 'l que s' extén un bosch de pins que entregan al vent sas cabelleras, hi ha una creu gòtica que aixeca sos dos brassos y que 's dibuixa misteriosa sobre 'l blau del cel.

»Allí hi ve cada tarde á séureshi la hermosa Ida, blanca coloma, cor d' àngel, bellesa agraciada, á quins peus ha caygut, boig d' amor, l' enamorat cavaller.

»No hi ha duas ànimas tant estretament unidas; no hi ha dos cors més íntimament llassats; no hi ha dos amants que més s' estimin y ab més bojería s' idolatrin.

»Qué dolsas las passen las horas sentats al peu de la creu que 'ls aixapluga que sols púdichs pensaments los inspira! No hi ha felicitat com la seva!

»Una tarde 'l cavaller arriba á l' hora de costúm y no hi trova á la seva enamorada. Gira á tot arreu la vista, busca anguniós la estimada de son cor, y... Deu dels cels! Sap que 'ls piratas han vingut, que han desembarcat, que l' han trovada soleta al peu de la creu y que, sense respecte á sa virtut, á sas llàgrimas y á sos planys, se l' han enduda mar endins en la seva barca.

»Haveu vist revolcar-se un lleó ferit?... Pitjor era 'l cavaller. Braholá, se desesperá, se tirá furiós per terra y per fí ¡boig de dolor! se llensá á la mar.

»Ida morí de dolor y de desesperació á máns dels piratas.

«La creu quedà sola al peu del pujol, dibuixant en lo blau del cel sa basarda silueta.»

La veu del jutglar ha vibrat dolça y clara en l'espai. Fa estona que ha acabat de cantar y Constansa encara escolta. L'*àngel dels Centellas* sent una emoció desconeguda, son cor batega ab forsa, sos ulls semblan tapats per un vel. Una sola vegada ha mirat la donzella al jutglar mentres cantava, y 'l foch de sos ulls ha torbat á la filla d' en Guillém.

Quín misteri hi ha?

—Jove, diu lo vell, si vols repòsar en la casa dels meus passats, mos criats cuydarán de donarte lo que necessitis.—

Lo jove ha acceptat y ha seguit á un escuder, després d' haver clavat en Constansa una nova y penetrant mirada.

L'*àngel dels Centellas* s' ha acostat á son pare pera rebre 'l bes que cada nit fan en son front los esgroguehits llavis del pare.

—Adeu, filla meva! li ha dit lo vell senyor.—

Constansa se 'n va á la seva cambra, inquieta, anguniosa, sentint un mal estar que no s' esplica. No pot donarse compte de lo que li passa; sols sab que 'l jutglar l' ha impresionada en gran manera.

VÍCTOR BALAGUER

(*Seguirá*).

A LA VERGE INMACULADA

A tú gran Sobirana, hermosa entre las bellas
est jorn volguí cantarte, mes ¡ay! no poguí, no,
puig la que té son trono encatifat d' estrellas
y arreu més flaire llensa que no las flors novellas,
resta massa enlayrada per arribarhi jo.

Mes si per tú la pensa no trova prou poesía,
no 'm manca pas fermesa ni menys fervent dalit,
per fer que tas grandesas pregone l' ayma mia;
perque ma vida es teva, dolsa Verge María,
y tot mon cor batega per tú dintre mon pit.

Allá hont fixo la vista lo teu nom sempre oviro,
lo mon enter t' aclama com mare del bon Deu,
y quan en nit serena envers lo cel jo miro,
contemplo l' estelada y 'l firmament regiro,
mes may cap estel trovo que tinga lo brill teu.

En tú, jo hi veig lo lliri nascut á la vorera
del regueró argentívol hont s' hi nudreix l' arrel,
y entre las matisadas flors de la primavera,
miro la teva imatge com altra rosa vera,
pel Criador plantada en lo jardí del Cel.

Del bosch en la fondaria sa cansó primerenca
cada jorn á trench d' auba t' endressa 'l rossinyol;
y al esberlar son cálzer la flor boy tremolencia,
ab glops de fina aroma t' encensa amorosensa,
quan d' or banya la terra la llum del ixent sol.

Arreu sento pregarias y cántichs melodiosos
que surten de l' esglesia com penyora d' amor,
y allá dins de tos temples flectantse respectuosos,
veig á sos fills que invocan ab los ulls llagrimosos,
son poderós auxili per minvar sa dissort

Després á Covadonga vola ma fantasía
y á don Pelay contemplo baix son protectorat,
y 't veig á Saragossa y al Bruch en ma follía,
guiant la penó ibérich contra la host impía,
desde 'l Pilá unas voltas y altrás del Montserrat.

Cóm vols, donchs, que no t' aymi la humanitat entera
si dins de tas entranyas un Deu s' hi va abrigat:
cóm vols que nostra Pátria no 't miri falaguera,
si tants cops en la lluyta guiá nostra senyera
y al camp de la victoria la feres onejá.

Si fins los Reys mateixos admiran ta grandesa,
y mil veus t' anomenan mare del diví Amor,
si 'l Cel es ton estatge y 't tenen per Deesa,
los angelets que cantan ta virginal puresa,
teixint sempre garlandas per ferte més llaor.

.

Per' xó en esta diada de goig y de ventura,
que lo teu nom nos mostra l' esglesia, com espill
ahont va reflectirse la santedat més pura,
també jo vull que sápigas que ton recort hi dura;
á dins de la memoria de ton indigne fill.

Y ja que n' es ma pensa mancada de poesia
y may pensaments trova per fé un ramell florit;
admetne com ofrena, Dolsa Verge María,
la ferma prometiensa que lo meu cor t' envía,
de que tant sols batega, per tú dintre mon pit.

JOSEPH GARSÉS Y CODINACH

LO CASTELL DE SANT MARTÍ ⁽¹⁾

PRIMER ACCÉSSIT AL PREMI D' «UN PENSAMENT DE PLATA», EN LO
CERTÁMEN LITERARI DE PALAMÓS DE 1891.

Coronant aspre turó
tot rodejat de cingleras,
s' aixeca vell muradal
ahont s' aferra forta l' eura.

Encar s' hi veuhen marlets
y pedrers y sageteras;
y l' antigüíssim altar
de la gòtica capella.

En son altívol portal
mostrejat d' herba-morella,
s' hi veu encara un escut
sagell d' antiga noblesa.

(1) Lo castell de Sant Martí se troba anant per la carretera que vá desde la vila de Centellas á la de Sant Feliu de Codinas, á cosa d' una hora de la primera de ditas poblacions, y á má dreta de la citada carretera.

Está situat sobre d' un espadat turó voltat en alguns punts de cingles y que en la part viable de la montanya te aquesta un desnivell aproximat de 200 metres.

En lo peu mateix del turó hont hi ha 'l castell, existeix la petita parroquia anomenada de Sant Martí del Recó; y en un de sos atars s' hi venera encara l' antigüíssima imatge de la Verge del Castell, salvada afortunadament de las ruinas.

Senyal dels feudals Senyors
de forca, penó y caldera,
del que un dia fou castell
de Sant Martí de Centellas.

Quan la gent de Carlemany
allunyantse de sas terras,
va passar los Pirineus
pera batre l' host moresca

y á son impuls poderós
pogué contar eixa terra
en cada turó un combat,
en cada plana una gesta,

que senyalaren després
monastirs y fortalesas
que guardaren de la Creu
la redemptora senyera;

com recort de lluyta brau,
y dedicat á la Verge,
s' aixecá l' antich castell
de los comtes de Centellas,

¡Quánts de segles has viscut
ab ta altívola grandesa,
guardantne dintre tos murs
tos comtes y tas comtesas!

¡Quánts cops en los torricons
que mitj arrunats te restan
sentires en fosca nit
dels guaytas lo crit d' alerta!

¡Y quants al apuntá 'l jorn
ó al ser l' hora del cap-vespre
ohiren sospirs d' amor
tas esculpturals finestras!

¡Si n' has sentit de cançons
dintre tas cambras immensas
per boca dels trobadors;
cançons d' amor y de guerra!

Molts cops la nit de Sant Joan
venir á collas vegeres
la gent del teus encontorns
per celebrá antiga festa.

Y los teus valents arquers
y tos vassalls de remensa
ballar en la plassa d' armas
á la llum de las teyeras.

¡Quántas glorias conquestares,
quantas lluytas sostingueres,
quánts cossos dels comtes guardan
las tombas de ta capella!

¡Quánts cops va dictarhi lleys
sobre costums de la terra
lo bon comte En Joan de Blanes
noble Senyor de Centellas!

L' anomenat Felip quint
butxí de la nostra terra,
assaltà un jorn lo castell
fentlo de sas armas presa.

Llavors vegeres morir
los teus braus homes de guerra,
los teus defensors ardits;
los prohoms de tantas gestas.

Y restares trist y sol,
y vegeres ta capella
y tas tombas, profanadas;
cremat l' altar de la Verge.

La noble dama no veus
recolzada en la finestra,
tot passejant per lo camp
sa mirada trista y freda.

Ni 'l patje que canta y riu,
ni 'ls servents y las donzellas;
ni sens contá als escuders
de ton senyor las proesas.

Ja sols te vé á visitar
l' aygla que volta eixas serras;
ja sols viuhén en tos murs
los rats-penats y orenetas.

Ja avuy sols sents del romeu
la veu rugallosa y feble,
lo xiulet del tort mastral
que tos murs bat ab feresa;

y lo retrunyir del tró
en nits de forta tempesta,
en tant lo ferést llampech
tos rónechs murals llumens.

Avuy sols la soletat
baix sas alas t' enmantella,
y son fossar de tos llors
aqueixas runas desertas.

Han finit de gloria 'ls jorns
tal vegada ja per sempre;
iqué 't veu ara, y quí t' ha vist
antich castell de Centellas!

PERE DE COTS Y SOLDEVILA.

L' ANGEL DELS CENTELLAS

(Continuació.)

III

VORA 'L SEPULCRE

La nit ha extés son negre ropatje per tota la terra. Lo més complet silenci regna per tot arreu. Qué agradables son al cor la calma y tranquil·litat de la nit! Quín goig tant suau sent lo pit al respirar la nocturna y amorosa marinada que acaricia nostre front! Hermosas nits dels paissos meridionals, quántis misteris tanqueu; pero tambe quántas delicias!

Es la hora de la visita al sepulcre maternal. *L' Angel dels Centellas* agafa una llanterna y atravessa ab pas lleuger los corredors del castell. Lo vent passa xiulant per entre las vol·tas de las galerías, la lluna extén sa claror per las columnas y fa que dibuixin á terra fantásticas figuras. Atravessa Constança 'l panteó y passa sense por per entre las rengleras de sepulcres hont reposan en pau sos nobles passats, quinas despul·las custodian colossals estàtuas embolcalladas en mortallas de marbre.

Al passar per davant de la tomba d'un dels seus avis, li ha semblat sentir una remor, fentse la il·lusió d'haver vist passar un espectre per entre 'ls fúnebres monuments. S'ha deturat sobtada, no tornant a interrompre 'l silenci de las tombas més que la remor tenebrosa del vent.

La jove arriba al punt hont reposa sa mare y cau agenollada sobre la blanca pedra. Hi permaneix bona estona en oració, ab lo cap cot sobre 'l pit y 'ls ulls banyats en llàgrimes. La lluna la embolcalla ab sa poètica claror y, en sa immovilitat, se pendria per una estàtua fúnebre entre sálzers y xiprers.

De sobte brillan sos ulls, alsa 'l cap y acota 'l cos com buscant alguna cosa demunt de la llosa. Deu dels cels! Ha desaparegut lo pom de flors que aquell matí havia depositat ella mateixa sobre 'l monument, piadosa ofrena que cada dia tributa á sa mare.

Quína pot ser la má impía que s'ha atrevit á pendre un depósit al sepulcre, una ofrena á la mort?

Constansa girá 'ls ulls al seu voltant com si tractés de buscar al misteriós lladre, y... Reyna Santíssima! veu adreßarse al peu d'un sálzer la magestuosa figura d'un home. Sembla la estàtua d'un monument fúnebre.

Es lo jutglar. No mira á Constansa; sa mirada, ab vaga expressió de tendresa, 's clava en lo sepulcre. Sos brassos creu-hats sobre 'l pit, no porta á la espatlla sa bandola y son cap descobert permet que la marinada fassi onejar sa negra cabellera. Qué interessant está en aquella actitud, banyat per un raig de lluna, y que hermós apareix destacant sa trista figura al costat del arbre sepulcral!

La donzella aprofita l' instant en que 'l jutglar te la vista clavada en lo sepulcre de sa mare pera examinarlo ab alguna detenció. Sí; no hi ha dubte, ella coneix á aquell home, pero ¿cóm, ahont, quánt l' ha vist? Aixó es lo que no sab. Repassa un á un tots sos recorts, interroga 'l seu passat, esforça sa memoria... res, no hi cau.

A la filla d'en Guillelm li sembla que dels ulls del jutglar s'ha després una llàgrima que ha anat á caure sobre la tomba de sa mare. Aquesta llàgrima ha fet lo que no han pogut lograr sos esforços; aquesta llàgrima es una revelació; aquesta llàgrima es tota una historia. Lo vel que tapa 'l passat se des-

corre als ulls de Constansa. Ja no dubta. Se dirigeix cap al jutgar y, allargantli la mà, diu ab veu conmoguda:

—Arnau!—

Lo jove s'extremeix de goig y de deliri. Estreny, entusiasmat, la mà que li presenta, l'acosta á sos llavis y exclama:

—Se 'n recorda!... M' ha conegut!.. —

Y, plegant sas mans, alsa 'ls ulls al cel y aixeca en son interior una pregaria d'agrahiment á Deu.

Constansa 'l contempla silenciosa, y després diu ab veu dolça com lo fimbrament d'una lira:

—Arnau!

—Sí, respon lo jove. Soch Arnau de Rocafort, lo proscrit.

—No, no. Arnau de Rocafort, lo company d'infantesa, l'amich de la meva mare.

—L'amich de la vostra mare; heu dit be, Constansa. En altre temps la que avuy reposa en aquesta tomba presència nostres jochs infantils, somrigué al veure desenrotllarse nostre amor, pur com lo primer raig de l'auba, y en son secret pensament intentá un dia enllassar nostras mans com ho estavan ja nostres cors. La fatalitat no ho ha volgut aixís. La mort se l'endugué com lo vent se n'endú una flor que arrenca de son tany, y al mateix temps mon malvat parent me treya de la llar dels meus passats, apoderantse del domini que foren de mos pares. Cinch anys he corregut perdut per lo mon, vivint de la meva bandola y de la meva espasa; cinch anys l'he deixat gosar en repós de lo que es meu. Pero, ¡desgracia! la paciència se m'ha acabat, lo noy s'ha fet home, l'anyell s'ha tornat lleó y, si cal, lo lleó 's tornarà tigre.

—Qué debéu haver sufert, Arnau!

—No es possible explicarho, Constansa. He apurat la copa de fel fins á la darrera gota. He vist fit a fit la desgracia y he lluytat ab ella valerosament. Per sort, he tingut sempre devant dels meus ulls la vostra imatge pera consolarme y donarme forsas. Vos veyia desde lluny tal com sou, hermosa, pura, mirantme pera donarme esperansa y somrihentme pera que no minvés mon valor. Lo vostre recort no s'ha separat may de mí. Hauria calgut pera conseguirho que m'haguessau trossejat lo cor, perque, encara que us vaig deixar essent criatura, us mirava, Constansa, com á la meva promesa. Un ángel me protegeix, me deya, l'àngel dels Centellas me guar-

da y tot me semblava fàcil y possible ab aquesta idea consoladora.—

Diu y 'l jutglar estreny ab amor la má de la donzella que aguanta entre las sevas.

A Constansa li ha passat un vel pels ulls. Son front s' ha acotat y sa má ha tremolat entre las del enamorat donzell. L'àngel del dolor acaba de cubrir ab son mantell al àngel dels Centellas.

—Constansa! vida meva!...—

Y 'l jutglar no diu res més, pero massa que sos ulls preguntan lo que sa boca calla.

—Arnau, exclama la donzella ab veu adolorida, per qué heu vingut tant tard?

—Tant tard? Qué voleu dir?... Per pietat...

—Arnau, lo meu pare ha disposat de la meva má... Soch la promesa del cavaller del Prat.—

Lo jove al sentir aquestas paraulas s' ha fet enrera, esglayat, com si hagués vist redressarse l' espectre d' una de las tombas que 'l voltan.

—Del cavaller del Prat? murmura. La meva Constansa, la meva amiga, la meva promesa de petit, esposa del malvat que 'm robá 'l patrimoni.

—Qué haveu dit?

—Sí; lo cavaller del Prat es lo mal parent que s' aprofitá de ma orfanesa pera apoderarse ab falsos títols del domini dels Rocafort; sí, lo cavaller del Prat es l' home malvat á qui vinch buscant. Necessito la seva vida y la tindré! Si hi ha al mon una venjansa justa, es segurament la meva. No, Constansa, no, tu no serás may del cavaller del Prat. Si devant del altar li donesses la teva má d' àngel pera enllassarla ab la seva de diable, la que reposa en aqueixa tomba trencaria sa llosa y surtiria pera desunirte. Fatalitat! Fatalitat! L' infern me persegueix! L' home que m' ha robat lo patrimoni vol robarme també la promesa! Pero no ho farà, no es cert, Constansa? Tu no 'l vols... Constansa, tu ets fidel als recorts y als amichs de ta infantesa... Dígam que no l' estimas, Constansa; dígam que, cumplint lo secret pensament de ta mare, sols has de ser meva!...—

La emoció s' ha apoderat de la donzella. Vol parlar, pero se li nua la gola al donar pas á sa veu. Un torrent de llàgri-

mas se li escapa dels ulls, y, allargant de nou sa blanca má al jutjar, sols pot murmurar son nom:

—Arnau!—

No ha dit res més, pero tot ho ha comprés lo jove. Qué més podia demanarli? Qué més que no li hajan expressat aquella emoció, aquelles mateixas llàgrimas...

Ets ditxós, Arnau de Rocafort, ditxós y afortunat! L'amor que guarda Constansa en son cor, com guarda sos perfums lo calzer d'una flor, está consagrat. Agraheix á la Providencia que 't dona las primicias del amor pur y sant d'una verge.

La conmovió de la noya s'ha apoderat també del donzell. Sos ulls s'omplan aixís mateix de llàgrimas, y 'ls dos cauhen agenollats unint sos resos dirigits á la que un dia fou mare dels dos, á la que aprobá son amor invocant sobre son front las benediccions del cel.

Per llarch temps quedan en silenci, pero ha sigut un silenci expressiu com un cant inmens d'amor, sublim com una epopeya plena de heroicas gestas.

Arnau ha sigut lo primer d'alsarse.

—Constansa, diu, avans que arribesses, he agafat de demunt d'aquesta tomba lo pom de flors que havían regat tas llàgrimas. Míral, es aquí, prop d'aquest cor que no ha deixat d'estimarte, que ha glatit sempre d'amor per tú y que d'amor glatirà fins á la tomba. Me n'enduré aquest pom, Constansa; será 'l llas que 'ns uneixi; lo nus d'amors que ha de mantenir enlassadas pera sempre més nostras existencias.

—Ay! fa la jove ab tristesa; aquestas flors jo las havía donat á la meva mare.

—Ella que aprobá mon amor y que te 'm tenia destinada, me las dona desde 'l fons de sa tomba.

—Pero, Arnau, aqueixas flors son del sepulcre.

—Qué hi fa!

—Es un trist pressentiment.

—No, vida meva. Lo cor me diu que han de lluhir dias de felicitat pera nosaltres y 'l cor no enganya. Un home s'interposa entre nostra ditxa; pero jo destruiré aquest obstacle. Ton amor es sols pera mí, no es cert *ángel dels Centellas*?

—Per tu sol. Lo cavaller del Prat m'es odiós. En sas miradas hi brolla un raig de salvatge expressió. Sos llavis, quan

me parla, tenen lo somriure de la hiena. Arnau, t' ho confesso, aqueix home m' esglaya. May, t' ho juro, may Constansa será seva!—

Dit aixó, l' *àngel dels Centellas*, ab sos ulls matadors, ab sa cara amorosida, extén la mà sobre 'l sepulcre de sa mare.

— Aquí, Arnau, diu Constansa solempnament, sobre aqueixa tomba que guarda las despullas de la que tant nos ha estimat, te juro ser teva...—

En aquell instant lo so d' una campana ha vingut á interrompre á la jove. Es la campana del vehí monastir de monjas que toca l' *Angelus*. Son toch vibra trist y acompassat en l' ayre, sa llengua de metall proclama la grandesa del Senyor. Aquell melangiós to inspira una resolució á la donzella.

—Sí, repeteix Constansa, sí; seré teva... ó de Deu!—

Y l' *àngel dels Centellas*, al dir aixó, ha extés la mà en direcció d' hont venen los misteriosos tochs de la campana.

Aquesta, com si hagués sentit la prometensa que acabavan de fer los llavis de la verge, aumenta son só. Se diria que accepta la ofrena y que entona himnes de gracias.

Arnau agafa una mà de la jove y s' agenolla al sepulcre.

—Deu y nostra mare han rebut ton jurament, vida mevat diu.

—Teva ó de Deu! repeteix Constansa, y, lleugera com una dayna, fuig cap á la porta.

—Constansa! Constansa! crida l' enamorat donzell, que ha vist desapareixer lo vestit blanch de sa estimada per entremij dels arbres y de las estàtuas.—

Constansa ha arribat á la porta, se tomba pero ja no veu á Arnau. Los monuments fúnebres, quals sepulcres y estàtuas fan basarda, li 'n privan. No obstant, sab que 'l sentirá y confia al terral de la nit aquestas paraulas pera que las duga al seu promés:

—Arnau, teva ó de Deu!—

Diu y desapareix com una ombra. L' *àngel dels Centellas* ja es fora de la morada dels morts.

IV

LO DIABLE DEL PRAT

¡Que depressa passen las horas felissas!

¡Com volan aqueixas pocas horas rialleras que volejan devant de nostres ulls, com pintadas papallonas al entorn d' una flor? La ditxa no te gayre durada. Quan l' home es més felís es quan més prop se troba del abím.

Arnau, aixís que ha sortit sa estimada, s' agenolla pera ressar una pregaria per la que reposa en aquella tomba. Queda una bona estona en aqueixa posició ab las mans al front, y, encara que 'ls ulls se li omplan de llágrimas al recort de la que allí jau, en son cor regna la felicitat més complerta.

Lo jutglar acaba son res, s' aixeca y 's disposa á sortir de aquell lloch.

Deu del cel! Qué es lo que veu? Una figura gegantina s' adressa en lo llinar privantli la sortida. Avansa envers l' Arnau; derrera d' ella n' avansa un altre y altres y altres fins á nou. Las últimas que penetran portan aixas que despedeixen una rogenca claror.

Arnau creu somniar.

Lo que sembla 'l capitá dels altres se dirigeix al jutglar. Porta armadura complerta; sobre son casco hi oneja negre plomatje.

—Amagat derrera de vosaltres, diu, he sentit vostra conversa d' amor; no he perdut ni una paraula.

—¡Reyna Santa!

—Arnau de Rocafort: estás en poder meu.

—Jo en ton poder...

—Preparat á seguirme.

—Y qui ets tu?

—No t' ho ha dit encara 'l teu odi.

—Deu meu! Ets?...

—Soch aquell á qui ella y tu aborriu.

—Lo cavaller del Prat!

—Sí; pero tinch encara un altre nom.

—Quín?

—Lo de *diable del Prat*.—

Y á una senyal seva, los nou homes que 'l segueixen se tiran sobre l' Arnau. Com que 's troba sense defensa, no triga en sucumbir cedint al número. Li han lligat los brassos á la esquena. Han lligat sos peus y un mos ofega 'ls seus críts. La lluyta ha sigut curta, pero desesperada.

—Emportéuselen, diu la terrible veu del *diable del Prat*.
Tots se n' han anat.

Las tombas que han sentit sa tranquil·litat eterna perturbada per un moment han tornat á quedar en calma.

Ja no regna allí més que 'l silenci de la mort. Tots han sortit d' aquell lloch. Han atravessat silenciosament lo pati. Han exit per una portella que s' ha apressurat á obrir un guardia en quina má lo del Prat hi ha deixat caure una bossa y passen la vall dirigintse cap al castell del cavaller. Al arribar al peu de sas murallas, sona 'l corn del que 'ls mana, baixa 'l pont de balansa, y entran al castell.

—Que vinga en Germá, diu lo cavaller aixís que arriba á sa cambra.—

Germá es lo majordom, home de mal cor, insensible com son amo. S' ha donat pressa á presentarse y á obedir.

—Germá, diu lo *diable del Prat*; hi ha entre 'ls teus homes un que tinga prou cor pera cometre un assassinat y segura la má pera enfonzar la daga en un pit.—

Lo majordom queda una estona pensatiu, pero no tarda en dir:

—Un ne tinch.

—Segur?

—Segur.

—Se li pot confiar una execució?

—Sense temensa.

—Donchs allavors crídal y que 'm lliuri del presoner que ha entrat ab mí al castell. Jo miraré desde la finestra del meu quarto que treu al torrent. Quan haja mort tireu lo seu cos á l' aygua de manera que jo 'l puga veure desde aquí á la claror de la lluna. Ves á cumplir las meas ordres y digas al teu home que li dono mitja hora de temps y cent florins aragonesos.

—Está be,—diu lo majordom que saluda y se'n va.

Després d'haver donat una ordre tant cruel, lo cavaller del Prat surt á la finestra creuhantse de brassos sobre l'empit. La nit es tranquila, serena; la naturalesa sembla inspirar ideas de dolcesa y calma, y, no obstant, en lo cor del amo del castell hi nia l'odi y la venjansa.

Ha passat llarga estona. Lo *diable del Prat* está impacient, va per cridar, quan de sote li sembla sentir com la remor d'una lluyta en lo pis de sota. Treu lo cos fora de la finestra, sent un crit esglayador y desseguida lo silenci més complert. S'obra la finestra que hi ha demunt de la seva y un cos cau rodolant fins al fons del torrent.

—Cavaller del Prat, crida llavors una veu, s'ha fet justicia. En mitj de sa crueltat, lo cavaller no pot menos de sentir un estremiment, que li paralisa totas sas facultats.

Es que acaba de fer matar al seu parent.

—Fora remordiments, esclama al cap d'una estona, passantse la má pel front com pera apartar lo vel que se li ha posat. Ja he triomfat. Meu es lo patrimoni dels Rocafort y meu l'*àngel dels Centellas*. Trist es que haja tingut de recorre á un assassinat pera lograr mos desitjos.—

Diu, tanca la finestra y's tira al llit pera que 'l somni esborri 'l crim que acaba de cometre.

VÍCTOR BALAGUER

(Seguirá).

LLUNY DE MA TERRA

¡Patrie meva, Catalunya,
bell país tan estimat,
llar de casa, aplechs del poble
com anyoro vostre escalí!

Sola y trista en terra estranya
mon cor sols fa que plorar,
¡que llarchs me son aquí 'ls días!
¡que tristas las nits se 'm fan!

Las flors d' aqueixa encontrada
arreu llensan flayre grat;
pero encar' que siguin bellas
sa hermosura á mí no 'm plau.

Bolas de neu, francesillas
y alochs de caparró blau
que brodeu ab bellas notas
de color, nostres marjals;

Quí pogués ¡ay! trasportarvos
a ma forastera llar,
junt ab la remor de l' ona
del hermós Mediterrá.

Los sers que aquí me rodejan
¡Deu meu! que me 'n son d' estranys;
no puch dirlos quant sufreiro
ni comprenen mon afany.

Costums, historia y llenguatge
tot es aquí cambiat,
y fins l' ayre que respiro
me fa anyorá mon casal.

No sento aquí per la Pascua
los accents d' antichs cantars
que entona ab las Caramellas
lo fort jovent catalá.

Ni 'l ressó de la tenora
la sardana al puntejar,
boy cridant envers la plassa
vells y joves, xichs y grans.

Per xó quan en nit serena
mils d' estrelles veig brillar,
recolzada en la finestra
y ab mon seny mitj somniant,

A la lluna platejada
dirigeixo mon esguart;
¡quántas cosas jo li conto
ab los ulls espurnejant!

CÁRME VERDAGUER DE COTS.

MIRATI SUNT

La celestial embaixada
los pastors reben de grat
y han vist ja l' humil estada
hont ha nat lo Desitjat.

Si 'ls admira la pobresa
d' aquell estable esquifit
que, estojant tanta grandesa,
als palaus ha avergonyit;

si la nuesa 'ls espanta
d' aquell Infant tremolós,
en mitx de cruesa tanta
sentint com home 'ls dolors;

més los extranya y admira
aquell plor angelical,
sonant com trencada lira
en una nit funeral.

—¿Cóm. sent Deu, gemega y plora
aqueix Nin encisador?—
diu al pastor la pastora
y á un angelet lo pastor.

Y 'l cant sospenent dolcíssim
que terra y cel ha alegrat,
diu l' ángel ab to suavíssim:
—Plora com tots heu plorat.

¿A qué á la terra vindría,
si ab vostra carn no hi vingués?
¿Quín consol pel mon hi hauría,
si aquest Infant no plorés?—

ROSER DE VALLCLARA

NOVEMBRE

Retudas en la platxa están las barcas,
y en tant del temps espera la millora,
lo pescador, orla y velám repassa,
calafateja y los arreus adoba.

S' emboyra l' horisó, la mar se pica,
ab veu ronca las onas alteradas
responen á las veus adoloridas
de las pradas, boscurias y montanyas.

Tot defalleix... que ja l' hivern s' acosta...
Sembla que 'l mon cap á la mort avansa. .
y 'l vell cor s' encongeix... de por tremola...
y no gosa abrigar cap esperansa!..

EMILI TARRE

FESTA

Caderneras amorosas
teniu aqueix pinyonet,
nascut entre llirs y rosas;
pera vosaltres, hermosas,
l' he abastat dematinet.

Jo so 'l trovador que un dia
vostras glórias va cantar.
ab cants de dolsa armonía;
deixau que avuy l' arpa mia
altre cop torni á polsar.

Voláu, voláu, caderneras
estimadas del cor meu,
voláu al Cel ben lleugeras
y allí postráuvos sinceras
de la Santa Verge al peu;

Oferiuli en aqueix dia
un hermós ramell de flors
y digáuli ab alegría
eixas son, Verge María,
las joyas de nostres cors;

A vostra mare estimada,
mareta del vostre cor,
donáuli en eixa diada
un bes dols, una abrassada,
tot l' amor del vostre amor;

Y á la Verge moreneta
demanáuli de tot cor,
que vos posi en sa faldeta
y vos salvi l' animeta,
que val més, molt més que l' or.

Lo bon Jesús es qui us crida
y us espera á dalt del Cel:
ab mots d' un amor sens mida,
vos diu ab accent de vida;
«vosaltres sou mon anhel.»

Aucellets d' alas dauradas
dítxosa festa tingáu:
mas notas son ja acabadas...
Caderneras estimadas
¡adeussiáu, adeussiáu!

FRANCESCH J. MAJUELO.

L' ÀNGEL DELS CENTELLAS

(Continuació.)

V

LO BORNEIG

QUE trist ha quedat l'*àngel dels Centellas*! La felicitat la ha atalagada per un instant, pero aquest instant ha sigut fatal, puig que ha nascut sols pera ferli comprendre millor tota la fel de la seva situació.

Tal com passa per entre las tenebras un llamp que sols serveix pera ferlas més visibles y misteriosas.

Constansa sofreix en silenci y plora. Arnau, l'amich de sa infantesa, lo galant cavaller á qui desde noy sa mare tenia ja destinat pera espós seu, l'amorós jutglar que, boig d'alegría, ha caygut á sos peus jurantli un amor etern, Arnau, ha desaparegut després de la escena dels sepulcres y ningú n'ha sapigut res més. Es inútil que busqui, que preguntí. Cap servidor l'ha vist sortir del castell, cap patje li ha obert la porta. Lo misteri de la seva desaparició fa tremolar á Constansa.

Van passant días, días eterns pera 'l cor que sofreix y espera. Arnau no 's presenta. Arriba 'l dia del borneig ó del pas

d'armas elegit d'acort ab lo senyor del Prat pel comte de Centellas. En aquest borneig, lo cavaller del Prat s'hi presentarà com á mantenedor á sostenir que no hi ha dona ni més hermosa ni més noble que Constansa. Si no's presenta ningú á combatre, ó, encara que n'hi hagi, si 'l del Prat no queda vensut, Constansa será seva. Lo comte de Centellas li ha promés y no hi ha recort de que un Centellas haja faltat may á la seva paraula.

No obstant, Constansa ha jurat á un altre home, y li ha jurat devant de Deu y sobre la tomba de sa mare que ¡sería seva ó del claustre! Tambe Constansa es de la sang dels Centellas y no oblidará 'l seu jurament.

Apunta l'alba del dia senyalat pera que tinga lloch lo borneig. Un born s'ha aixecat á las portas del castell, presentantshi armat de totes armas lo cavaller del Prat. Saluda á la hermosa Constansa que seu en un cadafalch vora del seu pare y passa á ocupar son lloch en la brega. Constansa es blanca com una mortalla, sos ulls se fixan á terra pensatius, lo somriure ha fugit dels seus llavis com la alegría del seu cor y son front s'acota carregat de pensaments, com marcida s'ajeu una flor sobre son tany que, ufana, l'ha vist adressarse un dia.

Son pare la mira silenciós y no pot endevinar la causa de la tristesa que atormenta á la seva filla. Ay! Lo secret dolor d'una filla no l'endevina més que 'l secret pensament d'una mare! Los homes no entenen res de lo que passa al cor de las donas.

Los reys d'armas han recorregut la comarca y al só de las trompetas han anunciat per tot arreu que 'l cavaller del Prat se disposa á sostenir, á peu ó á cavall, ab llansa ó ab espasa, que Constansa de Centellas es la més hermosa entre las hermosas y la més noble entre las més nobles. Per boca dels reys d'armas lo senyor del Prat ha invitat á tots los bons cavallers á anar al borneig dels Centellas pera rompre una llansa en honor de la dama dels seus pensaments.

Ha arribat lo dia y ja es l'hora. Sona ab bélich orgull lo clarí de desafió del mantenedor y 'l del Prat se passeja per la arena ab son cavall.

Un altre clarí respón al seu. Se presenta un jove cavaller de la rogalia acceptant lo desafió, mes, á la primera embesti-

da, cavall y genet rodan per terra. Altre cavaller no te millor sort. Lo senyor del Prat triomfa, aixeca ab orgull son cap, espurnejan de satisfacció sos ulls y clava en Constansa la mirada cobejosa del tigre que veu segura sa víctima y que per lo mateix no s' apressa pera atraparla.

Duas vegadas més sona 'l clarí sense haber trobat resposta. Lo del Prat comensa á creure que no's presentarà ningú á disputarli 'l premi.

S' equivoca. Tot just ha tocat per tercera vegada 'l clarí quan la veu aguda d' un altre li contesta y la barrera s' obra pera donar pas á un cavaller que 's llena á combatre ab la visera baixa y cubert ab una armadura negra com las alas d' un corp. Un plumall, també negre, oneja sobre son casco, son escut mostra una caixa de la que 'n surt un cadáver ab aquesta divisa: la *venjansa 'm ressuscita*. Los ulls del desconegut brillan com duas brasas per entre 'ls ferros de la visera.

¿Quí pot ser aqueix fúnebre campeó?... Lo senyor del Prat ho ignora, pero una fredor mortal recorre tots sos membres.

Lò cavaller de la mort,—tal nom li han donat los espectadors al véurel,—saluda á la hermosa Constansa que li fixa sa mirada ab cert interés y va á posarse devant del cavaller del Prat, que, revingut de son indefinible moviment d' esglay, empunya la llansa.

Los dos contraris, al sentir la senyal s' embesteixen, essent tant terrible la topada que no's diria sino que son duas montanyas de ferro que s' han trobat. La llansa del mantenedor ha topat ab l' escut del seu contrari ab tal forza que l' ha fet tintinejar en la sella; pero la del desconegut ha donat tal cop al elm del cavaller del Prat que 'l desmonta y 'l tira per terra.

Ha sigut en lo del Prat casi tant ràpit lo caure com lo aixecarse. La ràbia 'l consúm. Desenveya la espasa y 's tira com un lleó sobre son contrari que baixa de cavall, cridantli:

—A mort!

—Qué se m' endona si la mort soch jo, diu lo de la negra armadura.—

Lo combat comensa de nou y ab més coratge. Las armas, al descarregar terribles cops, despedeixen espurnas de foch. Lo cavaller del Prat, quina hercúlea forza aumentan la ràbia y 'l desitj de venjansa, se decideix á acabar; agafa ab las duas mans sa espasa y la deixa caure com una massa sobre l' elm

de son contrari, que 's parteix per la meytat. La cara del *cavaller de la mort* queda al descobert.

Pero en lo mateix instant en que 'l del Prat ha aixecat los brassos pera descarregar lo terrible cop, son enemich ha aprofitat la ocasió y li ha clavat la espasa al costat.

Lo del Prat cau revolcantse en sa sanch y al caure llença un crit d'esglay. Es que ha reconegut en son contrari á Arnau de Rocafort, al mateix que ha fet assassinar pochs días avans y quin cos ha vist caure al fons del torrent.

—Deu meu! Los morts ressucitan, murmura esglayat lo cavaller, que potser per primera vegada en sa vida invoca 'l nom del Senyor.

—Sí, 'ls morts ressucitan pera venjarse, diu son contrari aludint á la divisa del seu escut.—

Los patjes y escuders corren á alçar á son amo que ha perdut los sentits y 'l treuen en brassos. Arnau munta á cavall, fa una senyal de despedida al estrado dont hi ha Constansa, se fa obrir la barrera y fuig depressa, perdentse aviat al lluny entre un núvol de pols.

L'*àngel dels Centellas* ha sentit las estranyas paraulas pronunciadas pel cavaller del Prat al caure, y sos ulls, al fixarse ab sorpresa en la cara d' Arnau, han vist l'esgroguehiment que la cobreix. Aixó unit á la rápida desaparició de son estimat, ab sa armadura negra y la divisa del seu escut, ompla á Constansa d' un sens fi de dubtes. La donzella tremola, extenentseli per devant dels ulls un vel.

—Era un espectre!

—Era un mort!

—No hi ha dubte, no; era una fantasma!—

Tot aixó sent l'*àngel dels Centellas* pel seu voltant. Lo poble, sempre crédul y sempre inclinat á lo misteriós y á lo inverossímil, comenta de mil maneras lo que acaba de passar. La noticia corre de boca en boca, tothom li dona crédito, y arriba á pendre tanta importancia que 'l mateix comte de Centellas la creu.

—Filla meva, diu á Constansa senyantse devotament, ¿no ho sabs?... Era un mort!

—Ay, sí! Ja ho sé, murmura debilment Constansa. Si no fos mort jo l'hauria vist avans del borneig y ara 'l tindria als meus peus.—

Diu, y fugen de sas galdas los pochs colors que encara li quedan, y cau desmayada en brassos del seu pare, que s'apressa á auxiliarla tal com lo seu estat reclama.

Tot lo dia no 's parlá més que del mort que havia sortit de la tomba pera combatre ab lo cavaller del Prat. Ningú havia vist al vencedor després del pas d' armes; semblava que la terra l'havia dragat. Lo que al principi era sospita passá á creencia, la creencia 's convertí poch á poch en realitat segons lo dir de la gent, y aquesta realitat s'aná arrelant de tal manera entre 'ls habitants d'aquella comarca, que avuy encara s'hi conserva la tradició del mort que 's presentá á combatre al mantenedor d'un borneig.

Lo següent capítul explicarà 'l misteri.

VI

L' HOME PROPOSA Y DEU DISPOSA

Lo misteri 's compendrà fàcilment.

Després d'haver rebut la ordre terminant del seu amo, en Germá baixá al cos de guardia hont vetllavan sempre set ó vuyt homes decidits que formavan part de la companyia de aventurers y assessins que tenia á sou lo senyor del Prat. En Germá era despreciat de tots, pero tots l'obehían ab respecte. Tot ho manava; la més petita ordre seva era complerta com una llei. En Germá tragué 'l cap per la porta del cos de guardia y cridá:

—Norbert!—

Un home d'attéticas formas se separa del grupo en que tots los de la guardia jugavan als daus, y aná cap al majordom.

—Qué hi ha? digué ab veu aspre.

—Portas la daga á sobre?

—No la deixo may.

—Donchs vina.—

Y comensá á caminar seguit d'en Norbert.

Lo presoner havia sigut trasladat á la habitació colocada á sota de la que ocupava 'l cavaller del Prat. En Germá s'aturava avans d'arribar á la porta y 's girá cap á Norbert.

—Aquí dins, li digué, hi ha un home. L'amo vol que mori; compleix son desitj y la recompensa será proporcionada al servey.—

Norbert se creuhá de brassos ab tranquil·litat.

—Entenemnos, exclamá.

—Qué vols dir?

—Vull saber la classe de recompensa que se 'm destina y la penyora que rebré en·garantía.

—T'atreveixes á desconfiar de la paraula del cavaller del Prat?

—Deu me 'n guart! Pero com no tinch l'honor de rebre la ordre dels seus llabis...

—Donchs aixís es que dubtas de mí?

—Lo desconfiar es d'homes sabis, respongué en Norbert creuhantse de brassos.—

En Germá 's torná roig de coratje. No obstant, comprenent que s'havia de reprimir si volia treuren partit, se ficá la mà á la butxaca y 'n tragué una bossa que tirá als peus d'en Norbert.

—Aquí tens la meytat de la paga, digué.—

Norbert agafá la bossa, la obrí pera assegurar-se de lo que contenía y respongué:

—Obra la porta y ja pots comensar á resar per l'home que hi ha dins.

—Escolta. Aixís que l'hagis mort, tiral al torrent per la finestra. Nostre amo está esperant pera presenciar l'acte.

—Está molt bé.—

En Germá obrí la porta, entrant l'assessí en la cambra.

L'Arnau, que estava encara ab las mans lligadas y 'l mos posat, s'havia colocat vora la finestra. La lluna espargia sos raigs per sa noble y serena cara, en la que no s'hi veyia la més petita sombra de tristesa. Arnau de Rocafort era un valent. En sa situació podia creure segura la mort; pero nó li feya basarda, sino que la esperava ab valor.

Al soroll que feu la porta al obrirse, tombá 'l cap. Lo que acabava d'entrar al cuarto llensá una mena d'exclamació extranya. L'Arnau, en la posició en que estava vora la finestra,

no podia distingir be, pero podia ser vist perfectament, gracies á la claror de la lluna que 'l banyava per complert.

En Norbert corregué vers lo jutglar.

—Es ell! Sí, es ell!... No 'n por ser d' altre!... Deu meu! Es ell! exclamava l' assessí mirant al Arnau fit á fit. Ve á recobrar lo patrimoni dels seus pares... Ve á lliurar la comarca del *Diable del Prat*! Es ell! Es ell!—

Y l' assessí demostrava una gran alegría. L' Arnau, que no podia parlar, mostrava en sos ulls la estranyesa que li causava aquella escena.

En Norbert, sense saber lo que 's feya, sense recordarse del motiu que l' havia portat allí, deslligá las mans del pres y li tragué 'l mos. No tenia ja l' aspecte ferotje del assessí, sino que demostrava la sollicitut carinyosa d' un fill que troba al pare que creya perdut.

—Sou un Rocafort, ¿no es cert?... Digueu! Digueu!... Sou l' hereu dels Rocafort?

—En efecte, soch Arnau de Rocafort. Pero vos, ¿quí sou?

—No 'm coneixeu, senyor, respongué Norbert. De jove vaig ser arquer del vostre pare, que 'm salvá la vida. Avuy li pagaré 'l deute que llavors hi vaig contraure, salvant la del seu fill. Tant mateix hi ha Deu, ja que 'm permet fer una bona acció que esborrará totas las maldats que he comés.

—Be; pero expliquéume...

—No us havia vist fa molts anys, y no obstant us he conegut. Lo valor y l' orgull de vostra rassa 'ls porteu pintats á la cara. Arnau de Rocafort, ben vingut siau á la terra de vostres nobles passats! Benvingut siau si veniu pera castigar al malvat usurpador que s' ha apoderat del vostre patrimoni, trayentlo del mon com un dia us tragué a vos del castell!

—Oh, sí! Vinch disposat á venjarme. Ho exigeix la memoria del meu pare.—

Norbert havia oblidat per complert lo lloch en que 's trobava y l' objecte que li havia dut. Darrera son terrible aspecte d' assessí hi guardava un cor que havia sigut bo y que podia tornarho á ser.

La veu d' en Germá 'l revingué.

—Qué passa? exclamá sorprés lo majordom, que al sentir enrahonar havia obert la porta entrant á la habitació.—

En efecte, n' hi havia pera pera estranyarse. La víctima

parlava tranquilament ab l' assessí, que 's mostrava ple de deferencia ab l' home que devía morir á las sevas mans.

—Qué passá? torná á repetir en Germá.—

Norbert, al entrar en Germá, 's recordá de tot. Pensá que 'l cavaller del Prat potser s' estava á la finestra de la seva cambra esperant que la víctima caygués al torrent; cregué que si aixó trigava en efectuar-se podria motivar que aquell baixés per averiguar la causa de la suspensió, y per lo mateix, ab aquella rapidés de pensament que distingeix als homes d' acció, prengué desseguida un determini.

Acotá 'l cap com avergonyit y confós á la segona exclamació d' en Germá. Lo majordom aná llavors á la finestra pera avisar al seu amo, pero en Norbert, aprofitant l' instant en que passava prop seu, se li tirá demunt ab la mateixa velocitat de l' áliga que cau sobre la seva presa. Hi hagué un curt instant de lluyta. En Germá volgué cridar, pero en Norbert li tapá la boca ab la má esquerra mentres que ab la dreta li clavava la daga al mitj del cor. Agafant desseguida 'l cadáver, lo tirá al torrent per la finestra, deixant sentir las paraulas de:

—S' ha fet justicia! — que arribaren fins al cavaller del Prat, com ja hem vist.

Fou tant rápida aquesta escena, que 'l mateix Arnau no hi pogué pendre part.

Quan tot fou acabat, en Norbert, dirigint-se al fill del seu amo, li digué:

—Ara veniu y us faré sortir del castell.

—M' has salvat la vida. Te donaré lo que demanis y jo puga donarte.

—Una sola cosa voldria.

—Per endevant la tens concedida.

—Que gardeu lo secret de la vostra llibertat. Que ningú del mon sápigá que sou viu fins d' aquí á cinch mesos que acabo 'l compromís com á guardia del cavaller del Prat. Si se sapigués que sou viu 'm perdria. Lo *diable* d' aquest castell me faria penjar d' un dels marlets per escarment. No més me faltan cinch mesos pera acabar lo servey. Oferíume que als ulls de tothom passaréu per mort.

—T' he donat ja paraula de cavaller y la cumpliré ab la

mateixa llealtat que si 's tractés d' un rey. Ni la meva promesa te de saber que soch viu.

—¡Gracias!—

Lo cavaller complí exactament sa paraula. Se presentá en lo borneig creyent que no sería conegut y encara que un fatal accident lo descobrí, hi posá remey desapareixent totseguit, donant motiu ab sa desaparició á que 's cregués que havia sigut un espectre. Pera més seguretat l' endemá del combat se 'n aná de la encontrada disposat á no tornarhi fins passats cinch mesos.

VÍCTOR BALAGUER

(*Acabará.*)

LO DIA DELS MORTS

Per la roda del temps que dona voltas
sens aturarse may,
va girant, desplegada, la cadena
dels dias y dels anys,
y uns segles obran pas á uns altres segles,
y aquets als que vindrán,
y unas generacions derrera d' altrás,
costums, lleys, ciencias arts,
tot gira y roda avall lo temps fa cáureho,
y á res tot ve á parar.

Lo malhaurat que va de porta en porta,
sens abrich y descals,
y, per l' amor de Deu, plorant, demana
menjar, porque te fam;
y l' avaro que guarda sa riquesa,
tancada ab pany y clau,
y despert pensa y fins dormint somnía
sols or abassagar;
y 'l que, lliure d' enveja y d' egoisme,
no coneix altre afany
que la tranquil·litat de la consciencia

y viu content y honrat;
y 'l revoltós que honors y glórias busca,
 enemich de la pau,
y, cego d' ambició, la fera guerra
 aixeca á foch y sanch;
y 'l jove alegre que, confiat, s' entrega
 als plahers, sens descans,
del dia, fentne nit, de la nit dia,
 sens en res més pensar;
y l' hermosa donzella enamorada,
 que consulta al mirall
si més li escauhen flors, cintas ó llassos
 en son cabell trenat;
y 'l resolt mariner que desafía,
 ab front seré y cor brau,
del mar furient las encrespadas onas,
 la tempestat y 'l llamp;
y l' opulent que sols trepitja marbres
 y richs encatifats
y seu demunt coixins de ploma y seda
 y cotxes té y caballs;
y l' humil llaurador que, ab suhor, la terra
 rega y fruyts li fa dar,
y 'l governant altiu que á son arbitre
 lleys dicta y lleys desfá;
y 'l vell que te la llum de l' esperiencia,
 per veure 'l be y 'l mal;
y 'l tendre nin que tant be riu com plora,
 que res coneix ni sab...
tots, tots á un mateix punt se dirigeixen,
 per la vida impulsats;
tots, per distints camins, á la mort corren,
 sens poderse aturar;
que la roda del temps gira y no para
 y ho llensa tot avall;
no hi ha classes, ni edats, ni privilegis;
 al fi, tothom igual.

Fills de la terra, la materia es seva
 y á res ha de parar;

l'esperit es de Deu y á Deu se 'n torna,
per sempre 'l mon deixant;
segons ha obrat aquí, sols allí es sempre
felís ó desgraciat.

Anéu al cementiri; vostres pares
vos hi están esperant;
los seus los hi esperaren; als fills vostres
hi esperareu demá.
Preguéu á Deu pels mort, que los que vingan
per valtres pregarán.

RAMÓN BORDAS

NO TORNARÁN

I

Ja he fet un tros de jornada
y m'atur á reposar;
per lo que 'm resta de via
pendre coratje be 'm cal.
De la vall de l' infantesa
las ombretas he deixat,
y la calitja ja 'm tapa
lo paradís ple d' encants,
d' hont he surtit no fa gayre
empés del temps per la má
que no s' atura ni 's dobla
llansantnos sempre endevant.
He arribat al peu de l' aspra
montanya que he de pujar,
y sento que 'm mancan forsas
per entrar pel viarany
de voras assingleradas
y de acimbellats penyals,

hont trobo rastres sagnosos
d' altres vivents que han passat.
Perduda la fresca aubaga
trobo 'ls terrers caldejats;
mas galdas enmorenidas
sa blancor may més tindrán
y del front que ningú besa
la tendror ne va marxant;
demá tal volta una arruga
ma mare hi ovirará
y ab aquesta xifra 'ls homes
llegirán mos desenganys.
*¡Ay temps que passa y no torna,
temps que may més tornarà!*

II

Del verger de l' infantesa
las ombretas he deixat,
sas floridas margenadas
y 'ls delitosos frescals
hont los jorns se m' esmunyiren
rihent y joguinejant.
Ventitjol que m' adormía
ab lo balandreig dels rams,
ja no esbulla mos rulls negres
ja no 'l sento murmurar;
ha vingut la ponentada
y anyoro 'ls seus afalachs.
Dels riuhets que 'm despertavan
lo soroll s' es apagat,
trencantse també de sopte
mon derrer plascévol cant,
l lensant un sospir al ayre
comensament de mos planys.
De gessamins y de lliris

coronas ja no me 'n faig,
que las garlandas no hi diuhen
ab los fronts ja mustigats.

¡Ay rosas que he desfulladas
quí 'us pogués torná á trobar
en mitj de las esbarzeras
y rebrolls del caminal
hont deixaré d' una á una
las il·lusions del infant!

*¡Ay temps que passa y no torna,
temps que may més tornarà!*

III

Cansonetas d' ignocencia
ja no canto com avans,
pero 'm plau la recordansa
de lo que enrrera he deixat
y ans d' empendre nova ruta,
Deu meu, deixaumbi girar!
Si no hi puch torná altra volta
be 'ls puch dir i' *adeusiau*.
«Bressol que 'ls ángels guardaren
sas alas d' or encreuhant,
fregant mos polsos sas plomas
per dar-me somnis daurats,
somnis gays que recordava
riallós al sendemá;
cants de ma mare que 'm feyan
dolsament endormiscar,
bes ardent que 'm deixondava
de mon son angelical:
jochs de nin, pregarias tendras
flama amorosa y brillant
d' un esperit que sortía
del llindar de son palau;

esperansas bonicoyas
pervindre que may vindrà,
vergers d'eterna florida
que despert he somiat,
flors d'ametller primerencas
que 'l gel fa caure del ram,
ja 'us he perdut pera sempre,
ja heu fugit per no tornar.
Cántichs, somnis y esperansas
pera sempre adeusiaul»

*¡Ay temps que passa y no torna,
temps que may més tornarà!*

Primavera de ma vida
t' ha engolit la eternitat:
mentres lo bressol s' allunya
lo sepulcre 's va acostant.

JAUME COLLELL.

L' ANGEL DELS CENTELLAS

(Acabament)

VII

CÁSTICH DE DEU

No sols han passat cinch mesos, sino vuyt. Arnau de Rocafort es ben mort pera Constansa, ja que en tot aquest temps no s' ha presentat.

Durant aquestos vuyt mesos lo panteó dels Centellas ha vist augmentar ab un més lo número de cadáveres. Lo vell comte ha baixat á la tomba á unir-se ab la seva esposa.

Constansa ha quedat sola y trista. Lo cavaller del Prat, curat ja de la ferida que rebé en lo borneig, ha anat algunas vegadas á visitar al *àngel dels Centellas*, pero may ha sigut rebut.

Es que Constansa en una nit d' entussiasme ó de tendresa ha dit á Arnau que seria seva ó de Deu!... Donchs be, ja que no pot ser del Arnau será de Deu! Abandonará 'l mon que no li ofereix més que amargor y desenganys. Se sepultará en una celda á resar y á plorar. Será la esposa del Senyor.

Un matí arriba 'l cavaller del Prat al peu del castell dels Centellas. S'obran las portas pera donar pas á un escuder que veu al cavaller y 's dirigeix á trobarlo.

—Busqueu á ma noble senyora?

—Sí, respón lo del Prat.

—Es fora.!

—Ella? Y hont es?

—Lluny, molt lluny.

—Aniré á buscarla.

—Es impossible.

—Per qué?

—Perque no 's pot tornar d' allí hont ha anat.

—Me feu por. Ha mort?

—Pera 'l mon sí.

—¡Pera 'l mon!

—Es la esposa de Deu. —

Lo *diable del Prat* ha quedat mut de sorpresa. La nit que en lo sepulcre assistí á la escena dels dos amants, es cert que sentí á Constansa que deya al Arnau: «Teva ó de Deu!» Pero havia cregut que la mort de Rocafort seria prou pera que oblidés á son antich aymador, buscant un nou amor en lo que apassionat li ofería 'l cor del cavaller.

Las derreras paraulas del escuder han penetrat com un ferro rubent en son cor. Veu que li fuig la presa que ja creya segura y llensa l' udol de la hiena. Constansa te d'esser seva... ho ha jurat. No sab cóm ni de quina manera, pero encara que s' hi oposin lo cel y l' infern Constansa será seva.

Torna 'l cavaller al seu castell meditant terribles plans de venjansa y passa molts días preparant sos terribles projectes que sols necessitan una ocasió favorable pera posarlos en planta.

Mentrestant las horas passen tristas pera la pobre Constansa que en lo silenci y reculliment de sa celda prega sempre á Deu que apagui l' últim raig d' amor que encara sent en son cor. La pobra órfana vol desferse de tots los llassos que la lligan al mon pera no pensar més que en Deu. Esposa del Senyor, l' amor diví deu ser d' allí endevant son únich refugi: en ell hi deu trobar l' oblit del passat, en ell lo bálsam miraculós que ha de curar la llaga de sa desgraciada passió. Entre Constansa y 'l mon s' hi ha obert un abím.

Una nit en que la hermosa Constansa està resant en sa solitaria celda se sent de sopte agafada entre 'ls robustos brassos de dos enmascarats que ab un mocador que li lligan á la boca, ofegan lo crit que s' anava á escapar dels seus llabis.

¿Cóm han entrat aquells sacrílechs en la morada del Senyor?...

Aixó es lo que may s' ha pogut saber. Las tenebras ho han amagat en son profón misteri.

Constansa es conduhida al castell del *diable del Prat*. La coloma està ja entre las urpas del esparver. Es tancada en una cambra hont no tarda en presentarse 'l cavaller:

—Reyna Santíssima! esclama al véurel l' *àngel dels Centellas*; ja m' ho temía. Qui més podia haverhi pera atrevir-se á arrancar á una verge del Senyor de la casa del seu espós?

—Constansa, diu ab veu amorosa 'l cavaller, la violencia de la meva passió 'm servirà d' excusa.

—Enrera, no us acosteu, crida la donzella. Me causa horror vostra presencia, robador de verges!

—Perdó, Constansa. Vos estimo com un foll y sols mon amor es lo que m' ha fet atrevir á tant.

—Vull morir cent cops avans que cedir al teu amor de hiena. ¿Qué n' has fet del meu estimat, assessí dels Rocafort?

—¡Constansa!

—Enrera. Te dich que la teva presencia 'm dona horror y esglay.—

Lo del Prat no vol irritar més á la Verge y 's retira. Constansa cau agenollada y demana en tant trista situació la ajuda de Deu.

Acaba de declararse una furiosa tempesta de las que sovintejan en nostras montanyas. Lo vent xiula furiós sota las voltes del castell, lo cel està cubert d' espessos núvols, terribles y amenassadoras que, com lo cavall de Troya, portan la mort y la destrucció en sas entranyas.

L' aygua que cau á samaladas fa baixar impetuosos rius de la montanya que corran cap á la vall ab soroll esfereidor. Se sent lo cruiximent dels centenaris pins que cauhen al baf destructor de la borrasca. Los llamps se desprenen zigzaguejadors dels núvols y fendeixen l' espay. Tot es horror, tot destrucció y mort.

Será que ha arribat la fi dels sigles? Será que las trompetas del Senyor haurán anunciat al mon sa derrera hora? ..

En mitj del furor de la tempesta un llamp ha caygut sobre una torra del castell, esberlantla en part y calant foch al edifici...

Qui pot descriure la escena d' horror que succehí llavors en mitj dels desfets elements, en mitj del esglayador cuadro de la naturalesa?

Lo cavaller del Prat, al devant dels seus soldats, fa grans esforços pera apagar lo foch que va avansant.

Constansa, sorpresa en mitj de la oració pel resplandor del incendi, s' acosta á la reixa d' una finestra.

—Mal cavaller! crida al del Prat que 's troba voltat de flamas; lo foch del cel destruheix la casa del profanador! Maledicció sobre 'l cap del sacrílech!

—¡Maledicció sobre l' assessí! crida una veu robusta, com responent al ressó de la de Constansa.—

Es la d' Arnau de Rocafort, que acaba de presentarse al lloch del foch seguit de son escuder Norbert.

Aquellas duas veus han ressonat com un anunci de mort pera 'l cavaller del Prat. La veu del *àngel dels Centellas*, que ha sortit d' entre las flamaradas com un avis del cel, y la veu d' Arnau que ha ressonat fatídica com la maledicció del Etern, s' han clavat en lo cor del raptor, que tremola per primera vegada en sa vida.

En efecte, una grossa viga cau del sostre demunt del comte ferintlo mortalment. No tardará gayre en tocar per ell la campana del vehí monastir. Lo sacrílech y assessí ha caygut abrusat pel foch del cel.

Sis homes d' armas treuen del foch al cavaller y 'l portan al llit.

Al cap de tres horas d' esforços desesperats conseguixen dominar lo foch. Lo perill ha passat, pero 'l cavaller del Prat está agonitzant...

EPÍLECH

En son llit de mort, lo cavaller del Prat, sabedor ja de que Arnau de Rocafort no es un espectre com havia cregut, y per alcansar lo perdó de Deu, disposá que se li tornés lo patrimoni que li havia usurpat.

Arnau no havia tornat als cinch mesos, época que, ab son jurament, s' havia obligat á estar ausent, perque una malaltia l' havia tingut llarch temps sepultat al llit.

Curá y 's dirigí al castell dels Centellas quan s' ensopegá á passar vora 'l casal del cavaller del Prat en l' instant en que era presa del foch. La casualitat lo reuní á Constansa, pero ¡ay! era massa tart.

L' *àngel dels Centellas* s' havia entregat al Senyor. Per un permís especial del Sant Pare s' havia abreviat lo temps de son noviciat y llassos indisolubles la lligavan al servey del altar.

Trista fou la realitat pera aquells dos desgraciats cors. Quedaren abatuts pel dolor, pero s' inclinaren devant del deber. Son sofriment arribá al heroisme del martiri.

Constansa torná al monastir, y Arnau, aixís que hagué arreglat lo patrimoni dels seus passats, se 'n aná als Sants Llochs, hont morí com soldat de la Creu.

VÍCTOR BALAGUER

ELEGÍA

(Fragment.)

I

QUINA edat més bonica per morir! Quin esculliment
més encertat lo teu!

De flors cubert lo front, d' ilusions l' ànima, y
llensaries totes per la veritat eterna.

Anar al llit del repós pera dormir sempre, y quedarshi
contenta y satisfeta.

Un petit espay d' ayre reposat que ningú més respira, que
tot es teu y no més es envejat per mí.

Mon amor s' ha tornat enveja; ta mortalla es mon rival.

Tota cendra, amiga meva; tot pols, cor teu.

Esferas en l' espay, petxinas dintre la mar, diamants en
l' estotx; hermosa meva en Deu!

Tot está al seu lloch; los homes en lo desterro, y 'ls àngels
en la pàtria de llur ser.

II

Entra dins mon cor, amiga meva; entra dins mon cor,
sempre obert á tú.

Y dígam ahont van los dias que fugen; y perque 'ls meus
dias no son los teus.

Ets tú un llibre pera llegir, y son estudi 'm negas!

Ets tú una mar pera nadarhi, y sas onas no 'm deixas
véure!

Ets tú un bressol pera bressarmhi, y á dintre no m' hi
vols!

Tú per quina llum los astres son bells, tú junt ab qui jo
soch immortal.

Que ets la sempre recordada, y la sempre plorada y la
sempre anyorada.

Llum teva conserva encara la mar de nostra pàtria; lo
vestit teu de la nit encara no s' ha fet malbé.

De malaltia teva gemegan encara las onas del Mediterrani;
de tristura teva sos cants n' están rublerts.

Que jo ho hagués sapigut avans de tú fugir d'aquesta
vida, pera contarte la historia enigmática de mos sospirs y
senyalarte la criatura que ha posat més rosas en mon front.

No va ser empró pera mí ton adeu á la terra; los camps
al véures sols ploraren; mon cor no ha plorat may: tú sempre
hi ets.

III

Oh! qui pogués tornar blanca la meva ánima; qui pogués
rentar sos ulls en las ayguas de tos rius, oh, Eternitat!

Perque la muralla que separa aquesta vida de la teva, per
forta y sólida que sia, no servís d' obstacle.

Que pera mí la teva mort fos de cristall, y l' ánima teva
'm deixés veure.

Que pogués tornar altra vegada á la teva escola, pera apéndre de fer la mort teva.

Que á la terra m' ensenyés de dir adeu l'amiga meva, que 'm deixés repetir lo curs de mos estudis!

Ó que 'm dongués alas pera fugir d'aquesta vida, y 'm dongués la má, y m' ajudés á pujar allí hont ella es.

Ó que 'm dongués una part del seu somni, y del somni que més s' acostés al seu fes dormir-me pera sempre.

Llavors més gracias encara 't deuría y més misericordiosa mos ulls te veurían.

IV

Ulls teus negres, germana meva; coixí teu dols; llit teu, llit meu.

Mort teva, bressol nostre; agonía teva, néctar meu.

Corre depressa, vina á dir-me lo que vull sentir; lo que ja he sentit en un instant d' extática contemplació.

«Tanca be las portas de ton cor, guárdamel tot pera mí.

Estich contenta de la teva tristesa, y de que pera tú lo mon no tingui cap encant.

Puig en l' atmósfera terrenal no 'm pots veure; que en altres esferas, en mons millors, en llocs més dolsos neda mon esperit.

Conéixem bé; soch una llágrima de noya, un cor pera tú cremant.

Mos brassos aquí 't deixo; descansa entremitj d' ells quan estiguis cansat.

Mon front cubert de llirs ja te 'l dono; mon escut prénlo pera combatre.»

F. M.

LO FOSSAR ⁽¹⁾

Quan febrosech me sento,
negre lo cor y l' ànima entristida,
quan oblidar intento
las penas de la vida,
aquí en eix lloch sagrat cerco acullida.

En eixa mansió Santa
pláume vagar, fantasiant alhora;
eixa quietut m' encanta
y, de mon cor que plora,
va fent minvar la pena que l' acora.

L' aura que aquí 's respira,
y que de un mon millor sembla enviada,
dolsa tristesa inspira;
com si en ella impregnada
hi anés dels que han sigut una besada.

(1) Premiada en lo Certámen literari del «Centre Catalá Vilafranquí».

Las flors, com temerosas
de viure ahont sols la mort s' ensenyoreja,
s' amagan, vergonyosas,
entre 'l fullám que oneja
y 'l marbre de las tombas petoneja.

Las aus no hi fan estada:
si alguna 'n ve, s' aparta desseguida
y ofega sa cantada,
fugint, acondolida,
á cercar á altre lloch l' amor, la vida.

Algunas papallonas
voltejan al entorn de flors galanas
besantne sas coronas;
son ánimas germanas
que de poderse veure están ufanas.

¡Oh, quan á pler se troba
en eixa soletat l' ánima mía,
y de una vida nova,
com tot cor just ansía,
la santedat comprén y la poesia!

Eixos llandars no passa
la falsetat que arreu pel mon impera;
aquí res se disfrassa
ni eixa pau santa altera:
orgull y vanitat, tot queda enrera.

Ira y rencors fineixen
dins de eixos murs ahont tot en pau reposa;
los oyts desapareixen,
que en germanó amorosa
descansa cadascú sota sa llosa.

Tota ambició aquí acaba,
somis de gloria que la mort enterra
ahont sas peijadas clava;
¡miserias de la terra!
un trist grapat de fanch tot ho soterra.

¡Oh vanitat humana,
quán folla aquí se 't veu y cuán mesquina!
Res ton orgull aplana
fins que, á la mort vehina,
veus que tot es sols fum y en fum tot fina.

¡Quánta ilusió perduda!
¡quánts desenganys, quánta esperansa morta!
y á l' ánima retuda
al traspasar la porta
de lo desconegut ¿qué l' aconhorta?

Si dins son pit li manca
la santa llum de fé que al just alenta,
si sols lo dupte hi tanca,
¡cóm sentirá, violenta,
en sos darrers moments, pena cruenta!

Tota una eterna vida
de ánsias y afany, de lluyta y de martiri,
de ambicionar sens mida,
y, al fí de tal deliri,
¡vuyt pams de terra al fons de un cementiri!

Trist desenllás que espanta
al descregut que un més enllá no espera,
més qui á la fé 's decanta
en l' hora postrimera
veu lo camí de vida verdadera.

Finit lo romiatje
à través de eixa vida tranzitoria,
empren l' últim viatge
que 'l porta á la victoria:
al temple del Senyor, al cel, la Gloria.

JOAN MANEL CASADEMUNT

HIVERN

Á MON VER AMICH Y FERVENT CATALANISTA, N' EUDALT PELLICER

Amich, l' hivern s' atansa, portant fortas geladas
que deixarán sens esma lo meu cor,
jorns sense sol ni calma, de fortas turbonadas,
dels estanys alegrívols ne marxarán las fadas
que 'ns inspiravan sempre cants d' amor.
Se tancarán joyosas dins sos palaus de gebre,
ja no podrém sentir perfums de flor,
quan en nosaltres vingan horas tristas de febre
nos mancarán llavors, los gays cants que sense treva
dintre 'l bosch n' entonava 'l llenyador.
De neu pura y fredosa s' omplirà la verneda,
lo prat sense verdura restará,
si acás surtím á fora travessant la pineda,
tan sols lladruchs de gossos se sentirá en la cleda
del trist casal de pobre terrassá.
¡Oh sí! benhajas sempre galana primavera
com anyorém nosaltres ton alé;
sentats en la verdissa de prop de la riera
embadalits sentíam festiva cadernera
devall d' un cel per tots cantons seré.

L' únich consol que 'ns resta n' es la llarga vesprada
asseguts al voltant del negre escò,
sentint tremolós jayo, tot voltat de maynada,
quan després que 'l vell mosso te la porta barrada,
ne conta *qüentos* d' altre temps mellor.

Cuberts de blanca vesta, nos mostrarán sa cara
lo Canigó, Cadí y 'l vell Montseny;

la font de la verneda fins se 'ns mostrará avara
no regalantnos sempre aquella aygua tant clara
que murmurant ne baixa del agreny.

¡Que n' es amich de trista la propera hivernada!

á mí ja 'm te fa temps gelat lo cor,
quan penso que ja 's minvan los meus somnis de fada
deixantme ja desde ara ma pensa saturada
de penas que sovint fan vení 'l plor.

ANTON BUSQUETS Y PUNSET.

LO CLOQUER DE VICH

AL MILLOR PATRICI Y AMICH MOSSEN JAUME COLLELL, PBRE.

Torratxa ferma, altiu cloquer d' Ausona,
pels segles respectat,
recort sant d' avior, gentil corona
de sa immortalitat!

Ton mur es l' escut fort del més brau poble,
ton bronze 'l deixondeix;
la teva ombra 'l fa ser aspriu y noble,
ta creu la fé del mártir li infundeix.

Nostres humils casals tú has vist bastirne
ab despulls d' eixos monts,
y amples plassas y estrets carrers obrirne
las feudals llansas y 'ls gremials penons;

y 'l caputxó vestint monjos y frares,
l' osberch los cavallers,
del tálem de la Seu servir las varas
y ab lo Bisbe resar al drinch d' acers;

y 'ls estaments seguint ab la senyera
al só de lluyta ó pau,
la victoria cantar, ó l' host guerrera.
allunyarne dels murs ab enginy brau.

Has vist tornar la professó sagrada
entre cants y llorers,
lliure l' arca, la patria gloriejada
y en sas antigas gestas un cant més.

Himnes triomfals encar als marlets sonan
y 'ls lays del trovador;
tas veus de goig ó dol encar responen
del poble, á qui tu vetllas, al clamor.

Tost lo clergue en tos porxos sants arbola
als vents la vera-creu;
tost de la patria lo penó hi tremola
del sometent á la brugenta veu.

Ensemps que campanar, torra d' homatge,
símbols de poder sants,
en tas pedras hi ha escrit del temps l' oratge
lo poema lleal dels ausetans.

¡Benéyt qui al teu só dols riu á la vida,
benéyt qu' hi cluca 'ls ulls!
¡Ay si un jorn, nostra sanch rebordonida,
te trovessen los nets tornat despul·ls!

Greu recordansa d' avior sagrada,
escut desquarterat,
fores, altiva torra enderrocada,
l' eterna afronta d' immortal ciutar.

QUI TANT TIVA FA DOS CAPS

(ESCENAS DE LA VIDA RUSSA PER I. TOURGUÉNEFF)

TRADUCCIÓ CATALANA

DE

NARCÍS OLLER

PERSONAS

AGNA VASSILEUNA LIBANOF, que té quaranta anys.

VERA, NICOLAEUNA, sa filla, dinou anys.

BÁRBARA IVANOVA MOROZOF, parenta de Mme. Libanof, quaranta cinch anys.

MLLE. BIENAIMÉ, acompanyanta de Vera Nicolaeuna.

ULADIMIR PETROVITCH STANITZINE, vehí, de vint y vuyt anys.

EUGENI ANDRÉITCH GORSKI, un altre vehí, vint y sis anys.

JOHAN PAULITCH MOUKHINE, tercer vehí, trenta anys.

Lo capitá TCHOUKHANOF, cinquanta anys.

UN MAJORDOM.

UN CRIAT.

(Passa l' acció á casa Mme. Libanof. — L' escena representa una gran sala de casa bona ab tres portas: una al foro, que dona al menjador; á má dreta, la que dona á la sala de rebre, al jardí la de má esquerra.—Retrats al oli adornan las parets. — A primer terme hi ha una taula plena de periódichs, un piano y varias poltronas. — Més enllá, un billart de caramolas y un bon rellotge de paret. Al costat de la sortida al jardí una finestra.)

LA RENAIXENSA.—Any XXV.

ESCENA PRIMERA

GORSKI y després MOUKHINE

- GORSKI. (*entrant.*) No hi ha ningú. Mellor... Quína hora es?... Dos quarts de deu. Avuy es el dia decissiu... Sí... sí... (*s'acosta á la taula y pren un diari.*) Veyám qué corre... (*Moukhine surt del menjador. Gorski's gira vivament.*) Ola... Moukhine, ¿tu per aquí! Quán has arribat?
- MOUKHINE. Ahir vespre, pero avuy he sortit del poble á las sis; sino qu' el cotxero s' ha perdut y...
- GORSKI. Es á dir que coneixes á Mme. de Libanof?
- MOUKHINE. Es la primera vegada que vinch. Al ball del governador me van presentar á Mme. Libanof, com tu li dius; vaig ballar ab la seva filla y aixó m' ha valgut l' honor d' esser convidat á venir. (*mirant la casa.*) Está molt be aixó!
- GORSKI. Ja ho crech! es la mellor casa de la provincia. Y que hi fa de bon estar! Aquesta mescla de vida de camp á la russa y de castell á la francesa es molt agradable... Ja ho veurás. La senyora de la casa es viuda y rica. La seva filla...
- MOUKHINE. (*interrompintlo.*) La seva filla encisadora?
- GORSKI. Oh... (*després d' un curt silenci.*) Sí.
- MOUKHINE. Y cóm se diu?
- GORSKI. Vera Nicolaeuna... Té un dot magnífich.
- MOUKHINE. Bé, aixó tant me fa. No vinch pas per casarmhi.
- GORSKI. Tu no vindrás per casarhi, pero fas cara de pretendent.
- MOUKHINE. Com si n' estessis gelós!
- GORSKI. Que trigan! Parlém, parlém, abans que baixin á esmorzar.
- MOUKHINE. De primer, orientam una mica... Dígam ¿cóm es aqueixa gent?...
- GORSKI. La meva mare, que al cel sia, va aborrrir á Mme. Libanof al menos vint anys seguits... Aixó

't dirá si fa temps que 'ns coneixém... *Mme. Libanof*, de nom de casa *Solotopine* (com diuhen las sevas tarjetas) es una galant senyora que disfruta de la vida y 'n deixa gaudir als demés. El general Monplaisir posa aquí quan passa. Si son marit no hagués mort jove, s'hauria parlat d'ella. Es un xich sentimental, una mica mal criada, massa confiada y poch exigent ab las presentacions... No convé parlar devant d'ella, de meras sospitas ni criticar gayre. Porta la casa ab orde y 's cuyda ella mateixa els interessos. Te cap de políuch. Una parenta seva, Bárbara Morozof, viu ab ella. Es una dona molt ben educada, també viuda, pero pobre. Desagrahida, detesta á la seva protectora; pero aixó no ve al cas! Ademés hi ha una *institutris* francesa, també de la casa, que serveix el thé, sospira sempre ab París, té fal-lera pels acudits y mira ab defalliment als agrimensors y arquitectes que la festejan. Com qu' ella no juga á cartas y el *boston* no es agradable sino hi jogan tres, s' han ficat á casa á un capitá retirat, un tal Tchoukhanof que mantenen á miljas. Es un home molt mostatxut y d' ayres d' espatutxí, pero, de part de dins, un humildíssim cortesá. Tota aquesta gent viu aquí y no se 'n mou may. Ademés, *Mme. Libanof* té moltes altrás amistats que 'm sería impossible recordar. Ab los entrants més assíduos s' ha de contar al Dr. Gutmann, un jove guapo, de patillas sedosas, que no entent gayre en medicina, pero que besa tot eternit la má de *Mme. Libanof*... Aixó satisfá molt á la viuda, que té las mans bonicas, si un poch massa grassonas, ben blanques y de ditets roms.

MOUKHINÉ.

(*ab impaciencia.*) Pero no 'm dius res de la noya!

GORSKI.

Espérat, home! Pero, ¿qué vols que 't digui de Vera Nicolaevna? La veritat es que no 'n sé res. Quí 's pot envanir de conéixer una noya de divuyt anys? Si encara fermenta com lo vi novell!

Ara, quan ab el temps arribi á dona, no dubto que serà molt atractiva. Es llesta, intel·ligent, té gènit, un cor tendre y un poch egoista y no aspira sino á viure. Se casarà aviat.

MOUKHINE. Ab qui?

GORSKI. Aixó no ho sé... pero que no seguirá gayre temps soltera...

MOUKHINE. Ja entench. Un bon partit...

GORSKI. Oh! ¡no perque sigui rica!

MOUKHINE. Donchs, per qué?

GORSKI. Perque ha comprés qu' una dona no comensa á viure fins que 's casa, y ella vol viure. Escólta... Pero quina hora es?

MOUKHINE. Las dèu.

GORSKI. Las dèu... encara tinch temps. Escolta bé. Ella y jo 'ns tením la guerra declarada. ¿Sabs que 'm va fer venir volant ahir matí?

MOUKHINE. Com vols que ho sápigas?

GORSKI. Qu' un jove conegut teu vé avuy ab l' intenció de demanarla.

MOUKHINE. Quí vols dir?

GORSKI. Uladimir Stanitzine, aquell extinent de la guardia, qu' es amich meu. Afigúrat que jo mateix l' he introduhit en aquesta casa. Donchs més encara: y que precisament l' he presentat perque 's casi ab Vera Nicolaeuna. No es jove que despunti en res; pero es bó, modest, peresós, casualá, que fora un gran marit per ella com ja sab. Y jo, com antich amich de la familia, no desitjo sino el seu bé.

MOUKHINE. Donchs, es á dir que tu has vingut corrents per ser testimoni de la ditxa del teu protegit?

GORSKI. Al contrari... Que he vingut per impedir aquest casament.

MOUKHINE. Ara si que no ho entench.

GORSKI. No obstant la cosa es clara.

MOUKHINE. Donchs que t' hi vols casar tu?

GORSKI. Tampoch; pero no vull que s' hi casi un altre.

MOUKHINE. Perque n' estás enamorat?

GORSKI. No ho crech pas.

MOUKHINE.

GORSKI.

Donchs que potser l' has demanada?

Tampoch, ni tinch ganas de casarmhi. Ja ho veurás, te parlaré ab el cor á la má. Estich cert, sabs? que si la demanés, Vera Nicolaeuna 'm preferiria á Stanitzine. En quant á la mare, tant li es l' un com l' altre; nos té á tots dos igualment per bons partits... La noya 's creu qu' estich enamorat d' ella, pero sab que 'l matrimoni 'm fa més por que 'l foch, y com que ella vol triomfar d' aqueixa por, espera, entens?... Mes, no esperarà gayre, no. Y no perque tingui por de perdre á 'n Stanitzine, que 'l pobre xicot prou crema y 's fon com una candela; sino perque, parlant clar, comensa á entreveure el joch y per aixó ella procura empenyem á decidirme. Aqueixa situació, com veurás, se desfará avuy mateix. O la serp m' escapa dels dits ó m' escanya. Lo que 'm rebenta es que 'n Stanitzine está tan enamorat, que no es capás ni d' engelosirse, ni d' enfadarse. Lo veurás que vá y vé ab la mirada trista, tot embadalit: en tí, fet un ente ridícul. Pero m' haig de deixar de brometas que no 'm servirían de res; m' haig de fer l' enamorat. Ja vaig comensar ahir, y, noy, ni 'm sé convenser de lo poch que 'm va costar. Ja no m' entench á mí mateix.

MOUKHINE.

GORSKI.

Cóm te n' has adonat?

No sé si la Vera ha olorat ja 'ls propósitos del seu adorador; pero 'l cas es que, ahir, en tota la tarde no 'm va treure 'ls ulls de sobre. No 't pots figurar lo difícil que es, aduch á un corrido com jo, alló d' afrontar la mirada escudrinyadora de aquells ullets de picardía, sobretot quan parpallejan un xich. De segur, que ella també 's quedá sorpresa del meu cambi de comportament. Ja sabs que jo tinch fama de burleta y fret, lo cual es cómodo, perque ab aquesta reputació 's viu divínament; pero ahir, ella 'm degué trobar tot tristot y capficat. Y cóm no? Per qué negarho, si es cert que 'm vaig arribar á remoure un xich y

á sentir que 'l cor volia enternirsem? Tu, que 'm
 coneixes, ja sabs que, fins en los cassos més apu-
 rats de la vida, logro ser observador... Y aquella
 noya, ahir, pera mí era un objecte curiós d' ob-
 servació; la curiositat, sino l' amor, l' empenyían
 y jo la veyá cedir, cedir. Tenía por, no 's fiava
 de sí mateixa y no sabia lo que li passava... Tot
 aixó se li pintava deliciosament á la carona; no
 la vaig deixar en tot el dia y, al vespre, vaig no-
 tar que jo ja comensava á perdre l' *oremus*... Oh
 Moukhine, Moukhine; que perillós es estarse
 contemplant horas y horas unas espantillas her-
 mosas y respirar aquellas alenadas frescas!... Cap
 al tart nos varem passejar pel jardí. Feya un
 temps magnífich; ni un alé d' ayre. Mlle. Bien-
 aimé, l' *institutris*, va sortir á la galeria ab una
 espelma encesa y 'l flam ni 's movia. La Vera y
 jo 'ns varem passejar una pila de temps devant
 de la casa pel tou enarenat del caminal que bo-
 reja l' estany. Las estrellas tremolavan suaument
 á dalt del cel y á flor d' aygua... L' *institutris*,
 indulgent pero sense distreures, nos seguía ab la
 mirada desde dalt del balcó. Jo que dich á Vera
 Nicolaeuna: ¿embarquemnos? Ella hi consent,
 comenso á remar, y ja tens que 'ns en aném fins
 al bell mitj del estany.—¿Ahont se 'n van? crida
 la francesa.—En lloch, responch cridant. En
 lloch, vaig repetir tot baixet, estém massa be
 aquí. La Vera abaixá 'ls ulls, somrigué y co-
 mensá á ratllar l' aygua ab lo jonch de la sombri-
 lla. Un somris dols y pensatiu florí en sas galtes
 puras; volgué parlar, y sols pogué sospirar, ¡pero
 ab un goig! Ab un goig angelical... En fí, qué
 vols que 't digui; prudencia, projectes, sang fre-
 da, tot, tot, ho vaig enviar á passeig, jo era dit-
 xós, estava fet un beneyt. Deu m' ho perdoni!
 fins vaig dir versos... sí, ¡t' ho juro! No ho creu-
 rás, pero es ben cert... vaig dir versos, y encare
 ab una veu que 'm tremolava... Durant el sopar,
 vaig seure al seu costat... Sí... tot aixó es molt

hermós, els negocis me van be y si jo 'm volgués casar... pero, vetaquí la desgracia ¿quí l'enganya á n' ella?... No recordo qui ha dit que las donas son terribles en l'esgrima. Y en efecte: ¿quí es capás d'arrancar el floret de las mans d'aqueixa noya? En fí, avuy ho veurém... Y tu, Joan Paulitch, ¿qué 'n pensas?

MOUKHINE. Pensava que si no estás enamorat de la Vera, ets molt original ó be un egoista insuportable.

GORSKI. Potser sí! Pero venen. A las armas! Compto ab la teva discreció, eh?

MOUKHINE. Naturalment, home.

ESCENA II

Los meteixos y Mlle. BIENAIMÉ

GORSKI. Mira la Bienaimé, sempre la primera... no pot faltar; el thé ja está á punt. (*Entra Mlle. Bienaimé. Moukhine s'aixeca y la saluda. Gorski acostantshi*) Senyoreta, tinch el gust de saludarla. Sempre fresca com una rosa.

Mlle. BIEN. (*fent posturas.*) Y vosié sempre galant. Vingui, que li tinch de dir una cosa.

(*Se'n van tots dos cap al menjador.*)

ESCENA III

MOUKHINE, sol.

Quin xicot més estrany aquest Gorski. ¿Quí li demanava que 'm fes confident seu? (*passejant-se per amunt y per avall.*) En bona fé que m'era ben necessari venir! Si jo pogués!...

ESCENA IV

MOUKHINE y VERA. Entra Vera Nicolaeuna de matinée blanch y ab una rosa á la má. En Moukhine se gira y la saluda mitx confós. Vera s' atura tota indecisa.

MOUKHINE. Vosté, vosté, potser no 's recorda de mí... jo...

VERA. Ah, vosté... no es en Moukhine? Quina sorpresa!... Y quan ha arribat?

MOUKHINE. Ahir vespre. Figuris que 'l cotxero...

VERA. Ay, que contenta estará la mamá! Suposo que 'l tindré per días... (*mirant al voltant.*)

MOUKHINE. Que busca á n' en Gorski? Acaba de sortir.

VERA. Per qué 's figura que busco á 'n en Gorski?

MOUKHINE. Es que...

VERA. Es á dir que 'l coneix?

MOUKHINE. Lo coneix d' anys; si vam fer junts el servey.

VERA. (*abocantse á la finestra.*) Quin dia més hermós!

MOUKHINE. Ja vé del jardí?

VERA. Sí, avuy m' he llevat dejorn.

MOUKHINE. ¿Y aquesta rosa, permetim una pregunta, pera quí la ha cullida?

VERA. Pera quí? Pera mí mateixa.

MOUKHINE. Ah...

ESCENA V

GORSKI, VERA, y al primer moment, MOUKHINE

GORSKI. (*sortint del menjador.*) Que no vols pendre thé, Moukhine? (*descubrint á Vera.*) Bon dia tingui, senyoreta.

VERA. Bon dia.

MOUKHINE. Ja es á taula? Donchs vaig á esmorzar.

(*Se 'n va al menjador.*)

GORSKI. Que no 'm vol dar la má, Vera? (*oferintli la seva en silenci.*) Diguim, qué té?

VERA. Escolti, Eugeni: qu' es ximplet el seu amich Moukhine?

GORSKI. No ho crech pas; passa per espavilat... Pero, y are; quina pregunta!

VERA. Donchs, que son molt amigatxos?

GORSKI. Lo conech... pero, que potser n' ha...

VERA. (*ab vivesa.*) Res... res... no ho sé...

GORSKI. (*senyalant la rosa.*) Veig que ja ha sortit aquest matí.

VERA. Si... en Moukhine ja m' ha preguntat pera qui havia cullit aquesta rosa.

GORSKI. Y vosté qué li ha respost?

VERA. Que pera mí mateixa.

GORSKI. Realment la havia cullida pera vosté mateixa?

VERA. No, senyor; la havia cullida pera vosté. Ja veu si li soch franca.

GORSKI. Donchs, dónguimela.

VERA. Are, no goso á darli. Per forsa me la tinch de posar aquí á la cintura, ó d'oferirla á Mlle. Bien-aimé. Vosté 'n té la culpa. Per qué no ha sigut el primer en baixar?

GORSKI. Y qu' es insoportable aquest Moukhine!...

VERA. Gorski, vosté s' está divertint ab mí. Ja li probaré més tart... Are aném á esmorzar.

GORSKI. (*contenintla*) Escolti, Vera, vosté 'm coneix. Sab que soch desconfiat; tinch ayres de burleta y atrevit; pero en el fondo, no soch sino molt tímit.

VERA. Vosté?...

GORSKI. Jo. Y además, tot lo que 'm passa, me vé tant de nou... Vosté diu que 'm diverteixo... Sigui una mica indulgent. (*Vera se 'l mira.*) L' hi asseguro que may havia parlat á cap dona ab aquest to y per aixó m' es difícil ferme comprendre... Sí, es veritat que tinch l' hábit de dissimular....

pero no 'm miri així.... li juro que mereixo ser atés.

VERA. Gorski! Es tan fácil enganyarme. M' han criat al camp, he vist poch mon... Es molt fácil de enganyarme; mes, de qué li serviría? *Vaya* una gloria!... No, que vosté 's burli de mí... nó, no ho puch creure.

GORSKI. Riurem de vosté!... Donchs que no 's veu vosté meteixa... Però si aquets ulls ho veuen tot. (*Vera 's tomba lentament.*) Y vosté sab que quan la tinch devant, no puch, no, decididament no puch deixar de dir tot lo que penso. Aquest somris dols, aquesta mirada tranquila, lo meteix silenci de vosté m' ho imposan.

VERA. (*interrompintlo*) Vosté franch? Vosté lo que vol es bromejar sempre.

GORSKI. No... pero, escolti. Are, parlant clar: es que hi ha algú que ho sigui del tot de franch? Ho es vosté per ventura? Conféssim sincerament si avuy no espera á algú.

VERA. (*tranquilament.*) Sí. Crech que vindrá en Staniizine.

GORSKI. Vosté es terrible; te 'l do de saberho amagar tot, fent veure que no amaga res... *La franquesa es la millor diplomacia*, sens dubte porque no fa mal á l' altre.

VERA. De modo, donchs, que vosté també sabia que havia de venir?

GORSKI. (*un xich turbat.*) Sí, ho sabia.

VERA. (*mirantse la rosa.*) Y el seu amich Moukhine també?

GORSKI. Per qué 'm parla sempre d' en Moukhine?

VERA. Prou. Veurá, y no s' enfadi. Si vosté vol, en acabant d' esmorsar, nos en anirém al jardí... Parlarém de cosas serias.

(*Llensa la rosa demunt la taula y se 'n va al menjador.*)

ESCENA VI

GORSKI, sol. Prenent la rosa y quedantse alguns instants inmóvil.

Ay, Gorski, amich meu! Parlant ab plata, me sembla que no tens prou forsa per héuretela ab aqueix dimonie! Tant si apunta á dreta com á esquerra, ella no 's desvia ni un través de dit y jo 'm quedo sempre descobert. Pero... be y qué? O 'n surto vencedor, ó perdo la partida. En aquest últim cas, no m' hauré pas de dar vergonya de casarme ab una noya com ella! Es clar que casarme..... pero, ben mirat, també qué 'n treuré de conservar la llibertat? A poch á poch, Gorski, á poch á poch, no 'ns entreguém tan depressa. (*contemplant la rosa.*) Pobre flor, qué significas? Ah! Mme. Libanof ab la seva amiga! (*S' amaga ab cuydado la rosa.*)

ESCENA VII

GORSKI, Mme. LIBANOF, BARBARA y més tart lo Majordóm.
Entra Mme. Libanof acompanyada de Bárbara Ivanova.

GORSKI. Qué tal, senyora, han descansat?
MME. LIB. (*donantli la punta dels dits.*) Bon dia, Eugeni... Tinch un xich de mal de cap, avuy.
BÁRBARA. Es que retiras massa tart.
MME. LIB. Potser sí. Y ahont es la noya? L' ha vista?
GORSKI. Está prenent el the, al menjador, ab Mlle. Bien-aimé y en Moukhine.

MME. LIB. Ah! si, en Moukhine; ja m' han dit que havia arribat ahir nit. Que 'l coneix vosté?

(Ella s'asseu.)

GORSKI. Uy que 'n fa de temps que 'l coneix? Que no va a pendre una tassa de the?

MME. LIB. No, el the 'm posa nerviosa. En Gutmann me 'l te prohibit; pero no te 'n has de privar tu, vés, vés, Bárbara Ivanova. (aquesta se'n va.) Y vosté, Gorski, 's queda? Quin dia més hermós!... Ha vist al capitá?

GORSKI. No. Deu ser, com de costum, á cullir rovellons pel jardí.

MME. LIB. Imaginis quína partida 'm va guanyar ahir. Pero... ségui ¿qué fa; per qué s'está dret? (Gorski s'asseu.) Jo tenia un joch magnífich, de aquells que no poden fallar; pero la Bárbara me 'l va tirar á perdre jugant á tort y á dret ab un desacert inconcebible. Aquell pillastre té una gran sort, y es clar, ajudantlo ella ab los seus disbarats, me van embolicar de mala manera. Qué hi farém! Ell va guanyar, es ben senzill. Pero á propósit. Tinch d' enviar al poble.

(Toca 'l timbre.)

GORSKI. Per qué, senyora?

MAJORDOM. Ha trucat, senyora?

MME. LIB. Envía á n' en Gabriel á comprarme barretas de guix .. d' aquelles barretas ¿sabs? que á mí m agradan.

MAJORDOM. Sí, senyora.

MME. LIB. Dígasli que me 'n porti forsa y que trie las més grossas. Qué han fet els segadors?

MAJORDOM. Encara segan, senyora.

MME. LIB. Está be. Y Eli Elitch ahont es?

MAJORDOM. Al jardí, senyora.

MME. LIB. Al jardí? Crídal.

MAJORDOM. Sí, senyora.

MME. LIB. Está be, retírat.

MAJORDOM. Molt be, senyora. (se'n va.)

- MME. LIB. Y que farém avuy, Gorski? Ja sab que jo ho deixo á la seva má. Pensi alguna cosa divertida, que, avuy, estich animada. Digui: y en Moukhine es una persona agradable?
- GORSKI. Un jove molt corrent.
- MME. LIB. No es impertinent?
- GORSKI. Ah, gens ni mica!
- MME. LIB. Que sab jugar al bóston?
- GORSKI. Ja ho crech.
- MME. LIB. Sí? Ja anirém be. Gorski: pósim un tamboret als peus. (*Gorski li posa.*) Gracias. Aquí tením el capitá.

ESCENA VIII

GORSKI, Mme. LIBANOF y TCHOUKHANOF, ve del jardí ab la gorra plena de rovellons.

- TCHOUK. Bon dia tingui mi senyora. La má, si'm permet.
(*Mme. Libanof li allarga ab llanguidesa la má.*)
- MME. LIB. Bon dia, dolent.
- TCHOUK. Gorski, molt servidor de vosté. (*Gorski saluda, Tchoukhanof se 'l mira sacudint el cap.*) Deu meu quína figura més arrogant! Per qué no 's fa militar?... Y vosté, mi senyora ¿cóm se troba? Miri li he cullit rovellons.
- MME. LIB. Per qué no ha pres un cistell, capitá? Qu'es aixó de portar rovellons dins d' una gorra?
- TCHOUK. Ja la creuré, senyora, ja la creuré. Per un veterano aixó no té importancia, pero per vosté comprech... Ja la obehiré. Corro á posarlos dins d' un plat. Y la seva polla, la senyoreta, no s' ha llevat encara?
- MME. LIB. (*à Gorski, sense respondre al capitá*) Y en Moukhine es rich?

- GORSKI. Té dos cents vassalls.
- MME. LIB. (*ab indiferencia.*) Ah! Be trigan prou per esmorzar.
- TCHOUK. Vol que 'ls prengui per assalt? Díguim que sí, y ab un obrir y tancar d' ulls queda fet; qu' una fortalesa com aquesta no ha d' ésser la que se 'ns resisteixi, sobretot si ataquém ab un coronel com el senyor Gorski.
- GORSKI. Coronel! Jo? Per qué Eli Elich? Fassi 'l favor d' explicarm'ho.
- TCHOUK. El grau no vol dir res; me refereixo á la seva presencia.
- MME. LIB. Vagi, vagi, á veure si han acabat d' esmorsar.
- TCHOUK. Obeheixo, senyora, obeheixo. (*dona alguns passos per anarhi.*) Ah! Mírisseis.

ESCENA IX

Los mateixos y VERA, MOUKHINE, Mlle. BIENAIMÉ y BÁRBARA IVANOVA, que surten del menjador.

- TCHOUK. Als peus de vostés, senyoras.
- VERA. (*passant.*) Bon dia. (*corrent cap á sa mare*) Bon dia, mamá.
- MME. LIB. (*besantli 'l front.*) Bon dia, filla. Ben vingut senyor Moukhine, m' alegro molt que s' hagi recordat de nosaltres.
- MOUKHINE. Aixó es favor que vosté 'm fa, senyora, no me-reixo tant d' honor.
- MME. LIB. Qu' encara no ha vist el nostre jardí? Es gran, té moltes flors. Ah! m' agradan tant las flors! Prengui aquesta casa com seva, aquí cada hu fa'l que vol. Llibertat complerta.
- MOUKHINE. Moltes gracias.

MME. LIB. Tinch aquest principi... no puch sofrir l'egoisme; es una cosa pesada pels altres y carregosa per un mateix. Ja 'ls hi pot preguntar á tots. (*Bàrbara Ivanova fa la rialleta.*) Però ¿per qué no se 'n van á passejar?

GORSKI. Sí, aném al jardí.

VERA. (*ab vivesa.*) No, no, que 'n aquesta hora hi fa massa calor.

MME. LIB. Com vostés vulguin. (*á Moukhine.*) Tením billart... y, además, ja ho sab: llibertat completa... Are, nosaltres, capitá, aném, que jugarem á cartas. Es un xich aviat; pero ja que la noya diu que no 'ns podem passejar...

TCHOUK. (*sense ganas de jugar.*) Com vulgui, com vulgui, mi senyora... Per qué massa aviat? Es precis que prengui la revenja.

MME. LIB. Sí, ben cert, ben cert! (*á Moukhine.*) M'han dit, senyor Moukhine, qu' á vosté li agrada 'l bóston. No voldria pas?... Mlle. Bienaimé no 'l sab jugar y per aixó fa temps que no hem pogut fer una partida de quatre.

MOUKHINE. Jo... si, senyora, ab molt gust.

MME. LIB. Vosté es molt amable; pero no fassi pas compliments, eh?

MOUKHINE. Ni un, ni cap, senyora... ab molt gust.

MME. LIB. Be, donchs, aném... Jugarém al saló, la taula ja está á punt. Senyor Moukhine, dónguim el bras. (*s' aixeca.*) Y vosté, Gorski, organisi alguna cosa pera passar el dia, enten? La meva filla l' ajudarà. (*se dirigeix cap al saló.*)

TCHOUK. (*atansantse á Bàrbara.*) Si vosté 'm permet posarme á las sevas ordres...

BÁRBARA. (*enfadada y aceptantli 'l bras.*) Encara vosté!

(*Seguirá.*)

A UN CLAVELL DE PASTOR

Passant pel pradell,
hi cullo un clavell;
cinch fulles tenía,
¡cinch lletres de sanch!
¿En un paper blanch
quí me les envía?

De mon Estimat,
clavell encarnat
al sí de María,
retrato es aqueix,
puix son cos mateix
cinch llagues tenía.

L'imatge es lleial;
mes l'original
¿hónt lo trobaría?
Clavellet diví,
veníu Vos ab mí,
ó ab Vos jo vindría.

- JACINTO VERDAGUER, PERE.

QUI TANT TIVA FA DOS CAPS

(Continuació.)

ESCENA X

GORSKI, VERA y Mlle. BIENAIMÉ. Mlle. Bienaimé s'asseu á la esquerra y's posa á brodar tota atrafegada. Vera al piano, Gorski s'hi acosta poch á poch y diu, després d'un curt silenci:

GORSKI. Qué es aixó que toca, Vera Nicolaeuna?

VERA. (*sense mirarsel.*) Una sonata de Clementi.

GORSKI. Deu meu, quina velluria!

VERA. Sí, molt vella y molt pesada.

GORSKI. Donchs, per qué l'ha escullida? Y *vaya* un capritxo d'assentarse al piano... No's recorda que m'havía promés de venir al jardí ab mí?

VERA. Donchs miri, precisament toco per no anar á passeig ab vosté.

GORSKI. Y per qué aquest rigor tan repenti? Per quína rauixa?

MLLE. BIEN. Ay, senyoreta, que lleig es aixó que toca.

VERA. (*alt.*) Be ho sé prou. (*á Gorski.*) Escolti, Gorski, ni per hábit, ni per gust, soch caprit-

xosa ni coqueta; soch massa sèria per aixó. Vosté sab perfectament que no 'm faig la capritxosa en aquest instant... sino qu' estich enfadada.

GORSKI.

Y per qué?

VERA.

Vosté m' ha ofés.

GORSKI.

Jo l' he ofesa, jo?

VERA.

(*desxifrant encara la sonata.*) Al menos hauria pogut triar mellor confident. Encare no entro al menjador, que 'l senyor... senyor... Com se diu?... El senyor Moukhine, ve y 'm diu que la meva rosa, ja probablement deu haver arribat al seu destí... Després, veyent que jo no responia á las sevas amabilitats, s' ha posat tot d' un cop, á elogiar á vosté; pero ab tan poca trassa... Per qué 'ls amichs ne tindrán tan poca al alabarse 'ls uns als altres? En general, ha pres un to tan misteriós, ha volgut dar tanta discreció al seu silenci, m' ha mirat ab tant de respecte y compassió... que, *vamos*, no 'l puch sofrir...

GORSKI.

Y qué 'n deduheix vosté de tot aixó?

VERA.

N' en trech que en Moukhine té l' honor de rebre las confidencias de vosté.

(*Se posa á tocar ben fort.*)

GORSKI.

D' ahont ha tret vosté aixó? Ni qué li puch haver dit?

VERA.

Qué ho sé jo?... Que vosté m' ha fet l' amor, que s' ha divertit ab mí, que 'm farà bojejar, que li serveixo de joguina. (*Mlle. Bienaimé te un atach de tos seca.*) Qué té mademoiselle. Per qué tus aixís?

MLLE. BIEN.

Res, res... No ho sé... Aquesta sonata deu ser ben difícil.

VERA.

(*á mitja veu.*) Qué 'm fastidia aquesta dona! (*á Gorski.*) Per qué calla are?

GORSKI.

Estich pensant en si es veritat que m' he portat malament ab vosté. Confesso que sí: la llengua es la meva perdició. Pero 'escolti, Vera... Se recorda d' aquell poema de Lermontof que li llegia ahir? No té present aquell tros ahont el poeta descriu

una guerra desenfrenada entre l' amor y l' odi?
(*Vera aixeca poquet á poch els ulls*) Pero ay;
que si 'm mira aixís no podré pas seguir...

VERA. (*sacudint las espatllas*) Donchs no segueixi...

GORSKI. Escolti... Li dich francament, que tinch por de
deixarme emportar per aquest encís involuntari
que vosté 'm causa y que no puch amagar...
Prou m' esforso per sustréuremen per tots los
medis, tentli discursos, fent brometa, explicant
cosas... Però lo que faig es rapapiejar com una
vella...

VERA. Y per qué tant d' esforços? Quí 'ns priva de quedar
tan amichs com abans? Per ventura no 'ns po-
dém tractar ab senzillesa y naturalitat?

GORSKI. Ab senzillesa y naturalitat!... Aixó pla es fácil
de dir. (*ab fermesa*) Donchs be! sí; m' he
portat malament ab vosté, li demano perdó. Jo
he dissimulat y dissimulo encare... Pero li asse-
guro Vera, que siguin els que vulguin el meus
somnia y projectes de quan no la tinch devant,
á la menor paraula de vosté se 'm dissipan y
sento... no se 'n rigui... que las sevas gracias me
fascinan.

VERA. (*parant, poch á poch, de tocar.*) Ahir á la nit
ja 'm va dir lo meteix...

GORSKI. Es qu' ahir me passava lo meteix. Decidida-
ment, renuncio á bromejar ab vosté.

VERA. Ah! Vèu com jo tenia rahó?

GORSKI. Vosté dirá. Pero en fí, vosté ha de saber que no
la vaig pas enganyar quan li deya....

VERA. (*interrompintlo.*) Que jo li agradava... No fal-
taría sino aixó!

GORSKI. (*enfadat.*) Avuy la veig desconfiada com un
usurer de setanta anys.

VERA. Vol que toqui aquella mazurka que li agrada
tant?

GORSKI. No m' atormenti més, Vera, no m' atormenti...
Li juro que...

VERA. (*ab alegria.*) Donchs be! Dónguim la má. Ja 'l

perdono. (*à Mlle. Bienaimé.*) Mademoiselle, are fem las paus.

MLLE. BIEN. (*fingint sorpresa.*) Donchs, que havían renyit?

VERA. Sí, una mica! (*à Gorski.*) Donchs be. Vol que toqui la seva mazurka?

GORSKI. No, qu' es massa trista. S' escapa d' ella com una dolorosa aspiració á regions llunyanas, y li asseguro que 'm trobo molt be aquí. Toqui alguna cosa alegre, brillant, viva, qu' es reflecti y relluheixi al sol com un peix á l' aygua... (*Vera se posa á tocar un wals brillant.*) ¡Deu meu, qu' amable qu' es! Vosté meteixa 'm sembla un peixet d' aquells tan bonichs per dins d' un regaret transparent.

VERA. (*després d' un curt silenci.*) Díguim, Gorski: ¿per qué M. Stanitzine no acaba may de pensar las cosas?

GORSKI. Probablement perque las deu pensar massa.

VERA. Qu' es dolent! Donchs, no es tonto. Es un jove excelent. Jo l' estimo molt.

GORSKI. Un home molt guapo y bon mosso.

VERA. Si... pero ¿per qué l' engabanya tant la roba? No respón? En qué pensa?

GORSKI. Somiava... m' imaginava un niuhet, no aquí, en aquest país gelat nostre, sino lluny, lluny, en un recó bonich del Mitjdía.

VERA. Are meteix deya que no se 'n volía anar lluny.

GORSKI. No vull anarhi sol... Ni una ánima al nostre voltant; de quan en quan puja del carrer lo ressó de paraulas extrangeras; la finestra, oberta de bat á bat, deixa passar la fresca marinada que ve del mar... La cortina blanca s' infla com una vela... La porta dona á un jardí, y, á l' entrada, á l' ombra transparent de l' eura...

VERA. (*ab emoció.*) Ah! ¡donchs vosté es poeta!

GORSKI. Deu me 'n presservi! No faig més que recordar.

VERA. Son recorts?

GORSKI. De la naturalesa... sí; lo demés... tot lo demés... vosté no m' ha deixat acabar, es sols un somni.

VERA. Los somnis, en el mon de la realitat, no solen complir-se.

GORSKI. Quí li ha dit aixó? Mlle. Bienaimé? Deixi, per mor de Deu, á las solteronas de quaranta cinch anys y als jovencels linfátics, aquestas veritats de la sabiduría mundana. La realitat!... pero, ¡quina es la imaginació, per ardent, per creadora que sigui, que pugui igualar la realitat?.. Hi ha ostrera al mar, qu' es mil vegadas més fantástica que tots els qüentos de Hoffmann! Quína es l' obra poética que 's puga comparar... á n' aquell roure que 's veu allá al jardí?

VERA. Estich disposada á créurel, Gorski!

GORSKI. Creguim, la felicitat més gran que puga concebir la capritxosa imaginació del home ociós, no té comparació ab aquesta beatitut á que pot ell arribar... tan solzament conservi la salut, la desgracia no 'l persegueixi, no li posin los bens al encant y, en fí, si sab ell meteix lo que vol.

VERA. No més aixó!

GORSKI. Y nosaltres... pero jo, jo soch jove, soch lliure y no tinch els bens embargats.

VERA. Pero vosté no sab lo que vol!...

GORSKI. (*sériament.*) Prou que ho sé.

VERA. (*ficsantlo.*) Be, donchs, si he sab, díguiho.

GORSKI. Ab molt gust; vull que vosté...

(*Un criat anuncia al senyor Uladimir Petrovitch Stanitzine.*)

VERA. (*aixecantse depressa.*) No, en aquest moment, jo no 'l puch veure... Gorski, me sembla que finalment l' he comprés... En lloch meu, rébil vosté, m' entén?... ja que tot está decidit...

(*Fuig cap al saló.*)

MLLE. BIEN. Bo! ¿ara se 'n va? Qu' es bojeta!

(*S' aixeca y se 'n entra també al saló.*)

ESCENA XI

GORSKI, sol.

Ahont hem arribat, Eugeni? Casament fet?... «Me sembla que finalment l' he comprés...» Vetaquí ahont ella vol arribar... «Ja que tot està decidit!» No, no, are, en aquest moment, ja no la puch sufrir! Ay!... ¡Que *fanfàrria* soch! tant que m' he envanit devant d'en Moukhine y vetaquí qu'are... De quina rauixada poética m' he deixat emportar! No 'm faltava més que la frase sacramental: «Parlin á la mamá.» Pse!... Quina situació més ridícula! Oh! ¡me n' haig de surtir d' un modo ó altre! En Stanitzine vé d' alló més be... Destí, destí, ¿dígam, per favor, si 'm prens per joguina ó si 'm vols ajudar?

ESCENA XII

GORSKI, y STANITZINE. Entra Stanitzine vestit ab elegancia. Lo sombrero á la má dreta y á l' esquerra un paquet de bonbons. Té 'l semblant agitat. Al veure á 'n en Gorski's para de sobte y 's sofoca. Gorski corre á abrassarlo.

GORSKI. Qué tal, Uladimir? Quína alegría tinch de véurel!...

STANITZINE. Y jo... també... Com está?... Fa molt temps qu' es aquí?

GORSKI. Desde ahir, Uladimir.

STANITZINE. Están bons tots?

GORSKI. Tothom, sense excepció, desde Mme. Libanof al gosset que vosté va regalar á Vera Nicolaeuna... Y vosté, cóm ho passa?

STANITZINE. Bé... Gracias á Deu... Ahont es ella?

GORSKI. Al saló... jugant al bóston.

STANITZINE. Tan dejorn!... Y vosté?

GORSKI. Jo m' estava aquí, com pot veure. Qué porta, qué porta? Algun regalet potser?

STANITZINE. Sí, l'altre dia la Vera me 'n demanava y... he fet venir bonbons de Moscou.

GORSKI. De Moscou?

STANITZINE. Es d' hont son mellors... Pero ahont es la Vera?

(Deixa 'l sombrero y 'ls bonbons demunt la taula.)

GORSKI. Crech qu' al saló, á veure com jugan al bóston.

STANITZINE. *(Ilensant una llambregada al saló.)* Quí es aquella cara nova?

GORSKI. Que no 'l coneix? Es en Moukhine.

STANITZINE. Ah! sí.

GORSKI. Donchs, que no hi entra á la sala? Me sembla que vé un poch agitat, Uladimir.

STANITZINE. Ca! no es res. El camí ¿sab?... la polsaguera, potser el cap, que...

(Se sent un gran esclat de riure dins del saló. Tothom crida: «Quatre postas.» La veu de Vera: «El felicito, Moukhine.»)

GORSKI. Donchs, per qué no hi entra?

STANITZINE. Francament, Gorski, es que voldria dir duas paraulas á la Vera.

GORSKI. A solas?

STANITZINE. *(titubejant.)* Sí, anch que no sigui sino dos mots. Jo hauria volgut que... are, durant el dia... Vosté meteix sab...

(S' encamina timidament cap á la porta quan, tot d' un plegat, se sent que Mme. Libanof diu: «Es vosté, Uladimir? Deu lo quart, entri... entri.» Ell hi vá.)

ESCENA XIII

GORSKI sol.

Malviate jo mateix! L'aburrimient y la rabia s'apoderan de mí. Qué 'm passa, donchs, per dins, Deu meu? Per qué he sentit de repent un goig tan amarch, y per qué, totseguit, com un estudiantet, are tindria ganas de moure bronquina á tots els que 'm rodejan y de móuremen fins á mí mateix? Si de cas no estich enamorat, qué vol dir aixó? Casarme? Nó, per més que diguin, jo no 'm casaré, y molt menos d'aquest modo, com obligat per la por. Lo qu' es jo no 'm deixo pas posar entre la espasa y la paret. Bé, y anch que fos? No podria per ventura, sacrificar, llavors, la meva vanitat? Qu' ella surt ab la seva... Que Deu la beneheixi! (*S' atansa al billart á fer corre las bolas.*) Potser pera mí, fora mellor que 's casés... Pero nó; quin absurdol... Llavors sí que ja no la podria veure més. (*Torna á fer rodar las bolas.*) Consultém la sort... Si faig carambola .. Eh... y are! quina criaturada, Senyor! (*Llensa 'l taco, s' acosta á la taula y pren un llibre.*) Qu' es aixó? Una novela russa! Ah! A veure qué diu la novela russa? (*Obra 'l llibre al atzar y llegeix:*) «Quí ho creuria? Encare no fa cinch anys que son casats, y heus aquí ja á la moguda y simpática María transformada en una María Bogdanouna, feixuga y xafardera. Las sevas aspiracions, los seus somnis, qué s' han fet?...» Oh, senyors novelistas! De aixó, de aixó us planyeu? Qué té d' estrany que l' home s' envelleixi, s' engruixeixi y s' embruteixi? Encare lo més trist es que las aspiracions

y 'ls somnis continuin, que 'ls ulls no perdin el brill, que la cara conservi sa frescor y que 'l marrit ja n' estigui fins al cap de munt. Y cóm no? Per ventura hi ha qui, abans de casarse, no se 'n hagi ja cansat alguna vegada?... Ah! ja 'ls tením aquí... Be, vaja, fémlos hi lloch. (*Se 'n va al iardi.*)

ESCENA XIV

STANITZINE y VERA. Al mateix moment en que Gorski surt tot depressa, Vera y Stanitzine compareixen á la sala.

VERA. (*á Stanitzine.*) Y are, qué es aixó? Sembla que en Gorski fuig al jardí.

STANITZINE. Sí, senyoreta... Es que, es que, tinch de confessar... que jo... li he dit que... que disitjava parlar á solas ab vosté... No més duas paraulas.

VERA. Qué! Aixó li ha dit?... Y ell qué li ha respost?

STANITZINE. Ell? Ré.

VERA. Pero, per qué tantas precaucions? Sab que 'm sorprén? Ahir ja no vaig comprendre prou be lo que vosté 'm deya en la carta.

STANITZINE. Veurá, Vera, dispensim l' atreviment, fassim el favor... Ja sé que no só digne... (*Ella se 'n va á la finestra, ell la segueix.*) Veurá, se tracta de... que... que... ja... ja... m' he decidit á demanar la seva má. Prou sé, Deu meu, que no só digne de vosté. Per ma part es ben cert que... Pero vosté ja fa temps que 'm coneix... Si la meva idolatría... si tor aquell afany de satisferli 'ls més petits desitjos... si tot aixó... Perdónim la temeritat, li demano per favor... Jo sento... (*Se queda sens paraula. La noya li entrega silenciosament la má*) Oh! Es possible?... Es possible?... Realment podré esperar?...

- VERA. Vosté no m' ha comprés, Uladimir
- STANITZINE. En aquest cas... segurament... Perdoni... Pero permetim que li demani una gràcia Vera Nicolaeuna: no 'm privi del gust de véurela de tant en tant... Li asseguro que no n' abusaré... Si fins un altre, un preferit de vosté!... Li asseguro que sempre veure ab gust á qui la fassi ditxosa. Jo 'm regonech verdaderament indigne de... Vosté sens dubte té rahó.
- VERA. Donguim temps per pensarmhi.
- STANITZINE. Cóm?
- VERA. Sí, déixim un instant... nos tornarem á veure y 'n parlarem.
- STANITZINE. Sigui la qu' es vulga la seva resolució, ja ho sab, l' acataré á ulls cluchs.

(Saluda y se 'n torna al saló.)

ESCENA XV

VERA y GORSKI

- VERA. *(Cridant de des la porta del jardí.)* Gorski!... Gorski!...
- GORSKI. Que 'm crida?
- VERA. Digui: vosté sabia que 'n Stanitzine me volia parlar á solas?
- GORSKI. Sí, ell m' ho ha dit.
- VERA. Y sabia per qué?
- GORSKI. Ben de cert, nó.
- VERA. Me vol demanar.
- GORSKI. Y qué li ha respost vosté?
- VERA. Jo, res.
- GORSKI. No si ha oposat?
- VERA. Li he demanat que s' esperés.

GORSKI.

Quina intenció té vosté?

VERA.

Per qué, Gorski? Donchs qué li passa? Per qué 'm mira ab aquesta fredor? Ab aquesta distracció? Qué vol dir aqueixa rialleta que se li dibuixa als llabis? No sab que compte ab vosté per rebre un consell, que li allargo la má...

GORSKI.

Perdonim, Vera; devegadas m' agafan unas cosas... M' he passejat pel sol sense ré al cap y... Vaja, no se 'n rigui... Potser la meva emoció vé d' alló... Es á dir que 'n Stanitzine se vol casar ab vosié y vosté 'm demana un concell! Donchs jo... jo li haig de preguntar á vosté quina opinió té de la vida de família en general. Pera mí se la pot comparar ab la llet ben pura; pero la llet se torna ben aviat agra.

VERA.

No l' entench pas, Gorski. Encare no fa un quart, que aquí, en aquest meteix lloch (*senyalant el piano.*) s' en recorda? era aixís que vosté 'm parlava? y aquets pensaments se 'n duya al deixarme? Qué li agafa, donchs? Bah, vosté 's burla de mí! Però ab quin dret? Quin motiu li he dat jo?

GORSKI.

(*ab amargura.*) Li asseguro, que ben lluny de mí el desitj de burlarmen.

VERA.

Donchs, com m' explica aquest cambi repenti? Perque ja no l' arribo á compendre. Díguiho, díguiho vosté meteix. A vosté, jo, no l' he tractat sempre ab tota la franquesa d' una germana.

GORSKI.

Vera, jo...

VERA.

O be potser... miri lo que 'm forsaré á dir... es que 'l Stanitzine li ha arribat á inspirar... Cóm ho diré jo?... Gelosía, tal vegada?

GORSKI.

Y per qué nó?

VERA.

Oh! Massa sab vosté que... Mes, per ventura sé jo lo que vosté pensa de mí?... Lo que vosté meteix realment senti?

GORSKI.

Vera, crech de debó que valdria més qu' esti-guessim una temporada sense veurens.

VERA.

Qué diu? Qué vol dir ab aixó?

GORSKI.

Las nostras relacions son tan estranyas... Estém

destinats á no compendrens, á darnos torment l' un al altre...

VERA.

A no compendrens?... Quí 'n té la culpa? No m' he presentat sempre tal com soch? Y per ventura he mostrat may la més petita afició á barallarme? No he declarat sempre ben clar el meu pensament? M' ha vist may desconfiada? Gorski: si 'ns hem de separar, separem-nos al menos com bons amichs.

GORSKI.

Y un cop separats, vosté no pensarà més ab mí?

VERA.

Vosté lo que vol es una declaració meua. No tinch la costum de mentir ni d'exagerar. Donchs bé: ab tot y las sevas estravagancias, vosté m' atrau y... ja está tot dit. Are, aquesta afecció pot creixer ó no passar de aquí: aixó depén de vosté... Veli-aquí lo que 'm passa... Però y vosté... vosté, díguim d' una vegada qué pretén, qué pensa?

GORSKI.

Escóltim Vera Nicolaeuna, Deu Nostre Senyor á vosté l' ha dotada espléndidament. Ja de petita, ha viscut y ha respirat en plena llibertat. La veritat es á l'ànima de vosté lo que llum als ulls, lo que l' ayre als pulmons... Vosté fixa decidida la mirada al seu voltant y vá endevant sempre, sense por, fins coneixent ben poch la vida, perque la vida no té ni tindrà may obstacles pera vosté; pero per mor de Deu, no exigeixi igual coratje d' un home capficat é indecís com jo, de un home tan culpable ab sí meteix, que 's recrimina y ha de recriminarse continuament... Oh, no 'm vulgui, nó, arrancar aqueixa última y decisiva paraula, que si no goso á pronunciar en vèu alta devant de vosté, es, potser perque me l' he dita mil vegadas á mí meteix. Li repetesch, Vera: sigui indulgent ab mí, ó treguim de devant seu per sempre més... Però nó, esperi una mica més...

VERA.

Gorski! El puch creure? Díguimho. Lo creuré de debó? Me 'l puch pendre en sério á la fí?

GORSKI.

(*ab un gesto involuntari.*) Deu ho sab!

VERA. (*després d' un moment de silenci.*) Reflexioni y donguim un' altra resposta.

GORSKI. Quan no he reflexionat, es quan mellor responch.

VERA. Bah! es més capritxós qu' una nena.

GORSKI. Y vosté terriblement penetrant... Però perdónim... Me sembla qu' he dit: esperis. Aquesta malehida paraula se m' ha escapat dels llabis

VERA. (*tornantse roja.*) Ah, sí? Gracias per la seva franquesa.

(*Gorski va á respondre, però la porta del saló s' obra y entran tots, menos Mlle. Bienaimé.*)

ESCENA XVI

GORSKI, VERA, Mme. LIBANOF, BÁRBARA, TCHOUKHANOF, MOUKHINE y STANITZINE. Mme. Libanof du el semblant alegre y va de brasset de Moukhine.

MME. LIB. Creuria Gorski, qu' hem arruïnat completament al senyor Moukhine... Tal com li dich! Però quin jugador més tremendo!

GORSKI. Ah! No 'l creya pas tan aficionat al joch.

MME. LIB. (*assehentse.*) No podrian anar á passeig, ara?

MOUKHINE. (*dissimulant l' enfado, acostantse á la finestra.*) No gayre. Comensa á ploure.

BÁRBARA. Lo barómetro ha baixat molt, avuy.

(*Sentantse un xich enrera de Mme. Libanof*)

MME. LIB. Realment. Quina aburrició! Donchs bé; haurán d' organisar alguna cosa: Gorski y, vosté, Uladimir, cúydinsen.

TCHOUK. Hi há algú que 's vulgui batre ab mí al billart? (*Ningú respón.*) O bé algú, que vulgui beure una copeta d' anís? (*Nou silenci.*) Essent

aixís, me 'n hi vaig tot sol y beuré á la salut de tots vostés. (*Se 'n vá.*)

MME. LIB. Donchs, qué fan? *Vamos*, Gorski, pensi alguna cosa.

GORSKI. Vol que li llegeixi l' introducció de l' *Historia Natural de Buffon*?

MME. LIB. Ay, que bromista!

GORSKI. Resignemnos, donchs, á jugar á prendas.

MME. LIB. Com vulguí. Jo no ho deya pas per mí; el Major dom me deu esperar ja al despaig. No hi es ja, Bárbara?

BÁRBARA. Segurament hi deu ser.

MME. LIB. Vesho á veure donchs, estimada. (*Bárbara se 'n vá.*) Vera, filla meva, acóstat una mja. ¿Per qué estás tan groga, avuy? ¿Que no 't trobas bé?

VERA. Sí, mamá.

MME. LIB. Mellor, donchs. (*A Stanitzine*) Ah, Uladimir: no 's descuydi pas de cridar-me; quan se 'n vagi li haig de fer un encárrech. (*A Vera.*) Es tan complasent!

VERA. Mellor qu' aixó es, mamá: excelent es.

(*Stanitzine somriu tot triomfant*)

MME. LIB. Qué mira ab tanta atenció, vosté, Moukhine?

MOUKHINE. Aquestas vistas d' Italia.

MME. LIB. Ah, sí! Jo las vaig portar... Oh! l' Italia!... Aquell *Lago Maggiore*! Quina poesia!

BÁRBARA. (*entrant.*) Agna: en Fedote ja ha arribat.

MME. LIB. (*aixecantse.*) Molt bé. Y 'l degá dels pagesos també?

BÁRBARA. Sí, també hi es.

MME. LIB. *Vamos*, donchs, *passiho bé, jovenalla*. Gorski: los hi confio. Que 's diverteixin... Miri, la Mamzel ja vé á ajudar-lo. Aném-nosen Bárbara.

(*Ab duas se 'n van, los altres restan silenciosos una estona.*)

(*Acabarà.*)

¿Per qué busco assedegat
en la font aubriagarme
hont l' excepticisme bort
á dolls sempre, sempre raja
enmalaltint mon esperit,
ab begudas tan amargas?

¿Per qué deixo de mon cor
ensenyorirsen la flama
del amor que tan sols viu
aferrat á la carnassa,
com parássit que tan sols
sent lo goig de cosas vanas?

¿Per qué tan lleugerament
vaig de ma Pátria allunyantme
traspasant serras y valls
muntat sobre de las alas
de ma pensa que no sent
sino d' or la set avara?

.
.
Perque no crema en mon pit
de la Fé la ardenta flama,
no sento del sant amor
las tan dolsas bategadas
y mon cor fins ha oblidat
lo sentiment de la Pátria.

M. G.

QUI TANT TIVA FA DOS CAPS

(Acabament)

ESCENA XVII

MLLE. BIENAIMÉ, GORSKI, VERA, STANITZINE
y MOUKHINE

- MLLE. BIEN. (*ab sequeat*) Bé, qué farém?
- MOUKHINE. Sí, qué hem de fer?
- STANITZINE. Aquesta es la cuestió.
- GORSKI. Aixó, ans que vosté, ja ho va dir Hamlet. (*Ani-
mantse tot d' un plegat.*) A veure, á veure...
Mirin com plou! Qué 'n treurém de quedarnos
aixís, ab los brassos plegats?
- STANITZINE. Jo estich disposat á... Y vosté, Vera?
- VERA. (*que s' ha estat molt quieta tota aquesta estona.*)
Jo també. Vostés dirán.
- STANITZINE. Donchs ja ho tením bé.
- GORSKI. Jo proposo que comensém per sentarnos á la
taula.
- MLLE. BIEN. Oh! perfectament!
- LA RENAIXENSA.—Any XXV.

GORSKI. No es veritat? Cadascú escriurà en un paperet lo seu nom, y 'l designat per la sòrt, ens contarà un cuento inverossímil y fantástich, que podrà treure ó bé de la seva propia historia, ó bé de la dels altres, ó, en fí, de la que vulgui. Llibertat completa, com diu Mme. Libanof.

MOUKHINE. Pero quína mena de cuento?

GORSKI. Lo que vulgui. No li sembla, Vera?

VERA. Per qué no?

(Tothom s'asseu. Gorski escriu los noms en paperets, que, després va plegant.)

MOUKHINE. *(á Vera)* Qué pensativa está avuy, Vera!

VERA. Cóm sab que no estich igual que 'ls altres dias, si avuy me veu per primera vegada?

MOUKHINE. *(somrihent.)* Oh! Per qué no seria possible que sempre estés aixís.

VERA. *(un xich enfadada.)* De veras? *(á Stanitzine.)* Los seus bonbons son riquíssims, Uladimir.

STANITZINE. M' en alegro. Si 'n vol més?...

GORSKI. *(barrejant los paperets.)* Ja está arreglat. Are, quí 'ls treurà? Ho vol fer Mamzel?

MLLE. BIEN. Oh! ab molt gust! *(Ne pren un ab cerimonia y llegeix:)* «Stanitzine.»

GORSKI. *(á Stanitzine.)* Vaja, cóntins alguna cosa, Uladimir.

STANITZINE. Pero qué volen que 'ls hi conti?

GORSKI. Lo que vulgui. Pot dir tot lo que li passi pe'l cap.

STANITZINE. Pero si no se m' acut res?

GORSKI. Bah! Qu' es pesat aixó!

VERA. Trobo qu' en Stanitzine te rahó... Cóm pot un de repent?...

MOUKHINE. *(totseguit)* Só del parer de vosté.

STANITZINE. A veure, donguins l' exemple, Gorski. Comensi vosté meteix.

VERA. Sí, que comensi.

MOUKHINE. Que comensi, que comensi.

MLLE. BIEN. Sí, sí, comensi, senyor Gorski.

GORSKI. Ho volen de totes passadas? Donchs! ab molt gust. Comenso. *(estossega.)* Hem, hem!

MLLE. BIEN. Ayl ayl que riurém.

GORSKI. No ríguin ans d' hora... Are, cscoltin. Un cert baró...

MOUKHINE. (*interrompintlo.*) Tenia un capritxo.

GORSKI. No; tenia una filla.

MOUKHINE. Bé, casi, casi es lo meteix.

GORSKI. Mare de Deu qu' agut qu' estás, avuy! Donchs, sí, un cert baró tenia una filla única: la tal filla era molt guapa, el seu pare l' estimava moltíssim, ella també al seu pare, y tot anava d' alló mellor. Pero, heus aquí, qu' un dia, la filla del baró's persuadí de sobte de que la vida, en el fondo, es molt poch divertida. Y ja me la tengué que comensa á aburrirse, que plora y s' enmalalteix... La seva cambrera cuyta á avisar al pare. El pare arriba, mira, roda 'l cap, s' entorna poch á poch, crida al seu secretari y li dicta tres cartas pera tres joves de l' antiga noblesa y de bona figura. L' ensendemá, los tres joves compareixen, l' un darrera l' altre, ab gran reverencia, devant del baró. La filla, la baronesa, torna á alegrarse com abans—ab més sal encare qu' abans—y examina ab atenció als tres pretendents, perque 'l baró era un diplomátich y aquells joves eran pretendents.

MOUKHINE. Quín modo d' entrar en detalls!

GORSKI. Y quin mal hi veus?

MLLE BIEN. Es clar; déixinlo dir.

VERA. (*fixant á Gorski.*) Continúhi.

GORSKI. La filla del baró té, donchs, tres pretendents. Quín triará? El cor es qui pot respondre mellor á la pregunta... però quan el cor balanceja?... La filla del baró era espavilada y tuna. Y qué fá? Resol posar als tres pretendents á prova... Un dia que s' havia quedat sola ab un d' ells, molt rosset, se tomba de repent y li pregunta: «¿qué estaria disposat á fer, díguim, pera probarme el seu amor?» El rosset, qu' era tan fret de natural com fácil á l' exageració, ell que li respón ab foch: «Mániho, y veurá com me tiro

dalt á baix de la torre més alta del mon.» La filla del baró somrigué d'un modo afable. L'endemà ella que fá la mateixa pregunta al segón (aqueu era moreno), pero tentli saber abans, la resposta del rós. El moreno li respón exactament ab las mateixas paraulas, posanthi encara, si es possible, més foch que 'l primer. La filla del baró se dirigeix llavors, al tercer, un castany clar. Lo castany clar se calla un moment per educació, y declara que está disposat de tot cor á intentar un'altra cosa, negantse en absolut á tirarse dalt á baix de la torra, per la senzilla rahó de que, si 's trenca 'l coll, li será molt difícil d' oferir el cor y la má á qui hi té dret. Aqueixa resposta del castany clar va posar tota enrabiadeta á la filla del baró; pero com qu' ella potser lo preferia... als dos altres, probá de ferlo mudar de parer: «Prométimho, al menos, va dir; no li exigiré cap proba» .. y com qu' ell, obrant ab conciencia, no volgué prometre rés.

VERA. *Vamos, Gorski, qu' avuy no está felís.*

MLLE. BIEN. No; no 'l veig pas afortunat com altres dias. Malament, malament.

STANITZINE. Un altre *cuento*, un altre.

GORSKI. (*un xich ofés.*) Sí, no estich gayre felís avuy. Un no ho está sempre... (*á Vera.*) Vosté mateixa, per exemple, avuy tampoch ho está com ahir.

VERA. Vol dir? (*s' aixeca y 'ls demés fan altre tant.*)

GORSKI. (*dirigintse á Stanitzine.*) No 's pot pensar quina tarde més deliciosa vam passar ahir!... Llástima que vosté no hi fos. La Mamzel n' es testimoni. Veritat? Miris: la senyoreta y jo 'ns vam passar més d' una hora á l' estany. ¡Si n' estava la Vera d' entussiasmada de trobarshi! Gosava, gosava tant... que semblava que se 'n anava á volar cel amunt... Los ulls se li omplían de llágrimas... Ay, Uladimir: aquella tarde no l' oívidaré may.

STANITZINE. (*tot descoratjat.*) Ho comprench.

VERA. En Gorski no ho diu tot, senyors. S' olvida d'afegir que 'm vá recitar versos, pero quíns versos! Dolsos, melangiosos y diits ab una veu tant estranya... ab una veu de malalt y ab uns sospirs!... Perque, Gorski, ho haig de dir, me vá deixar tant més parada, en quant tots sabem qu' á vosté li agrada molt més riure que... sospirar ó somiar.

GORSKI. Oh, hi convinch. Perque, díguim: hi há per ventura alguna cosa que no 's presti á fer riure? L' amistar, la vida de familia, l' amor? Tot molt bó pera recrarshi un moment; però en acabat, á fugir tocan.

VERA. (*lentament.*) Are 's vèu que parla tal com sent... Lo estrany es que s' hi acalori. Quí dubta que vosté hagi deixat may de pensar aixís?

GORSKI. (*rihent per forsa.*) De veras? Ca! Ahir, vosté no ho creya pas.

VERA. Qué sab vosté? Gorski, si m' ho permet, li daré un consell d' amich. Procuri no caure may en el sentimentalisme, que, créguim, no li escau gens. Ab l' ingeni que vosté té, se pot ben passar d' altrás cosas... Però 'm sembla qu' ha parat de ploure. Mirin quin sol que fá! Vinguin al jardí... Stanitzine, donguim el bras; corri, corri.

STANITZINE. (*correnthi.*) Ab molt gust, Vera, ab molt gust.

MLLE. BIEN. Me fá 'l favor, senyor Moukhine, de darme el bras.

MOUKHINE. Ab molt gust, Mamzel. (*á Gorski.*) Adeu, castany clar.

ESCENA XVIII

GORSKI y aviat TCHOUKHANOF

GORSKI.

(*sol, abocantse á la finestra.*) Miréula com corre!... y sens gira l'cap ni una vegada... Sí, y ell? Y en Tstanitzine, en Tsanitzine? Ni sab ahont posa 'ls peus: tant boig vá d'alegría (*Sacudint l' espatlla.*) Pobre xicot, poch coneix la seva situació verdadera! Mes, per ventura es tant de planyer? Temo haverme excedit. Aquell diable no m' há tret els ulls de sobre durant el quènto... Vaja, aixó está acabar, Eugeni, ben llest, amich meu, ben llest. (*Passejantse amunt y avall.*) Sí, no té retop... m' he tallat, m' he clavat jo meteix... Ocasí! infortuní dels enzas y providencia dels llestos, vína á socórrem! (*Mirant al voltant seu.*) Quí hi há aquí? Ah, en Tchoukhanof! Si l' ocasió fos ell?...

TCHOUK.

(*sortint ab molta prudencia del menjador.*) Ay, que m' alegre de trobarlo sol, senyor Gorski.

GORSKI.

En qué puch servirlo?

TCHOUK.

(*á mitja veu.*) Veurá de que 's tracta. La senyora, á qui Deu doni molts anys de vida, s' ha dignat oferirme vigas pera ferme una caseta; pero veliaquí que no 's recorda de passar las ordes pera que me 'n donguin... Y sense las sevas ordes, no hi ha vigas...

GORSKI.

Per qué no n' hi fa memoria, vosté?

TCHOUK.

Ay, bon senyor; perque tinch por d' enfadarla. Bon senyor, tingui vosté l' amabilitat... Preparé á Deu per vosté tota la vida... Fássiho... dónguili, aixís, parlant, algun entretoch... (*Fent l' ullet.*) Vosté ho sab fer tan be... No podria dirli indirectament? (*Refermant encara l' ullet ab un ayre més significatiu.*) No veu que vosté ja es casi l' amo d' aquí? Eh, eh!

- GORSKI. De veras?... Vaja, ho faré ab molt gust.
 TCHOUK. Ay, bon senyor, li estaré agraphit fins á la mort.
 (*Alt y altre cop ab l' ayre garneu d' abans.*) Si
 may necessita algun servey de mí, fássim solza-
 ment un signe.
 GORSKI. Está bé: quedí tranquil.
 TCHOUK. Obeheixo, Exelencia. El vellet Tchoukhanof
 queda satisfet y li está agraphit. *Media vuelta á
 la izquierda, marchen!* (*Surt.*)

ESCENA XIX

GORSKI y tot seguit STANITZINE

- GORSKI. Me sembla qu' aqueixa es «una ocasió» que no
 conduheix á gran cosa...
 STANITZINE. (*entrant esbufegant.*) Ahont es Mme. Libanof?
 GORSKI. A quí demana?
 STANITZINE. (*parantse en sech.*) Gorski!... Ah! si ho sabés!...
 GORSKI. Qué li ha succehit?
 STANITZINE. (*agafantli la mà*) Gorski... no li tindria de
 dir; pero no puch més. Estich boig d' alegría...
 Vosté sempre s' ha interessat per mí... Quí se
 ho havia de pensar?
 GORSKI. Pero, finalment, qué.
 STANITZINE. M' he declarat á la Vera Nicolaeuna y ella...
 GORSKI. Y ella qué ha fet?
 STANITZINE. Afiguris Gorski, qu' ha acceptat... Are meteix,
 al jardí... y m' ha dat permís per parlarne ab la
 seva mamá... Ay Gorski, estich fet una criatura!
 Quína noya més admirable!
 GORSKI. (*esforsantse en dissimular l' emoció.*) Y are
 vosté va á trobar á la mamá?
 STANITZINE. Ja ho crech. Si ja sé que no 'm dirá que nó...
 Ay, Gorski que felís soch! Abrassaria á l' uni-
 vers enter... Permetim, al menos, que l' abrassi
 á vosté. (*Abrassant á Gorski*) Ay, qué felís,
 qué felís soch! (*Surt corrent.*)

ESCENA XX

GORSKI sol y tot seguit VERA, Mlle. BIENAIMÉ y
MOUKHINE.

GORSKI. *(després de llarch silenci.)* Bravissimo! *(Saludant el lloch per ahont ha sortit Stanitzine.)* Tinch l'honor de felicitarlo... *(Passejantse per la sala ab despit.)* Confeso qu' aixó no m' ho esperava pas. Quína perfidia! Oh, me 'n haig d'anar, me 'n haig d'anar y depressa... pero nó, nó, me quedo... Ah! quína manera més desagradable de batre el cor... Es horrorós!... Pero bé, y qué? Qu' estich vensut? *(S'acosta à la finestra y mira al jardí.)* Ola, ja venen?... Sapi guém al menos morir ab gracia. *(Se posa 'l barreí com si anés à sortir, y 's topa ab en Moukhine, Vera y Mlle. Bienaimé. Aqueixas de brasset.)* Ah! ja tornan. Jo que 'ls anava à trobar! *(Vera no alsa els ulls.)*

Mlle. BIEN. Encare hi há massa humitat.

MOUKHINE. ¿Per qué no has vingut ab nosaltres?

GORSKI. En Tchoukhanof m' ha entretingut. Sembla qu' ha corregut, Vera Nicolaeuna?

VERA. Sí... Tinch calor. *(Mlle. y Moukhine se posan à jugar al billart.)*

GORSKI. *(à mitja veu.)* Ja ho sé tot, Vera, ja ho sé tot. No m' ho esperava de vosté.

VERA. Ah, ja sab?... Be qu' aixó no 'm sorprén. Tot lo qu' ell dú al cor, ho té à la llengua.

GORSKI. *(ab tò de reny.)* Ell?... Vosté se 'n penadirá.

VERA. Ca.

GORSKI. Vosté ha obrat influhida pe 'l despit.

VERA. Es possible, pero m' hi he pensat y no me 'n penadiré may... Vosté meteix me va aplicar els versos del seu estimat Lermontof; vosté 'm va

dir qu' un cop l' aitzar hagués disposat de la meua vida, seguiria sense arrepeniment ni pena, lo camí per ahont me conduhís... Además, Gorski, que ja ho sab: ab vosté jo no hauria sigut ditxosa.

GORSKI. Favor que vosté 'm fá

VERA. Dich lo que penso. Ell m' estima, y vosté...

GORSKI. Jo? jo...

VERA. Vosté no es capás d'estimar; té el cor massa fret y l' imaginació massa exaltada. Li parlo com á un amich, com si 's tractés de cosas passadas temps há.

GORSKI. (*entre dents.*) A vosté l' he ferida.

VERA. No m' ha estimat prou pera tenir el dret de ferirme... Además que tot aixó ha passat ja á la historia... Separemnos com bons amichs... donim la má.

GORSKI. Vera, l' admiro! Vosté es transparent com el vidre, jove com un noy de dotze anys y resolta com Frederich lo Grand. Darli la má?... No pensa quina amargura haig de tenir al cor?...

VERA. Té l' amor propi ferit, eh?... Aixó ray... ja passarà.

GORSKI. Ola! fa filosofías!

VERA. Escolti... Probablement es l' última vegada que parlém d' aixó... Vosté es un home de talent, pero ha obrat d' una manera que m' ha caygut del concepte. Créguiho, jo may, may havia somiat en posarlo entre l' espasa y la paret com diu lo seu amich Moukhine; no he volgut may posarlo á proba, no pretenia sino veritat y senzillesa; no li he demanat que 's tirés dalt á baix d' una torra.

MOUKHINE. (*alt.*) He guanyat.

MLLE. BIEN. Be, donchs! la revenja.

VERA. No li guardo rencor, créguiho.

GORSKI. La felicito. La grandesa d' ánima escau bé als vencedors.

VERA. Dónguim la má... aquí té la meua.

GORSKI. Dispensi: la seva má ja no li pertany. (*Vera*

li gira l'esquena y s'acosta al billart.) En demés, en aquest mon tot se fá pel mellor fí, eh?

VERA. Aixís ho diuben... Quí ha guanyat?

MOUKHINE. Fins are, sempre jo.

VERA. Oh! vosté es un gran home!

GORSKI. (donant un copet á l'esquena de 'n Moukhine.) Y el mellor dels meus amichs. No es veritat, Joan? Ah! á propósit Vera Nicolaeuna, vol fer el favor de venir?

(Venintsen endavant de l'escena.)

VERA. (seguintlo.) Qué 'm vol dir?

GORSKI. (ensenyantli la rosa qu'ha conservat.) Y bé; que 'n diu d'aixó? (ell riu, la noya's sofoca y abaixa 'ls ulls.) Eh, qu' es curios? Miri; ni temps ha tingut de marcirse. (ab acatament.) Permetim que la torni á qui pertoca.

VERA. Si vosté 'm tingués el més petit afecte, no me la tornaria en aquest moment.

GORSKI. (retirant la mà.) En aquest cas, permetim que la guardi, pobre flor... Pero 'l sentimentalisme no m'escau gayre... veritat?... Nó, nó. Que viscan donchs l'ironía, l'alegría y la brometa! Aixís, aixís, estich en caràcter.

VERA. Mellor!

GORSKI. Mirim. (Vera aixeca 'ls ulls per mirarlo. Gorski, no sens emoció, continúa.) Passiho bé... Ha arribat l'hora d'exclamar com Leicester á Maria Stuart: Quína perla qu'he llensat!... Tot á fí de bé, no es cert?

MOUKHINE. (rihent.) He guanyat altra vegada.

VERA. Tot á fí de bé, Gorski!

GORSKI. Quí ho sab?... Quí ho sab?... Pero calli... que vé tota la familia solemnement.

ESCENA XXI

GORSKI, VERA, Mlle. BIENAIMÉ, MOUKHINE, BÁRBARA, Mme. LIBANOF, STANITZINE y TCHOUKANOF. Agna Vassileuna surt del saló de brasset de Stanitzine. Bárbara Ivanova 'ls segueix. Vera corre á petonejar á sa mare.

MME. LIB. (*ab tó ploricós.*) Ab tant de que siguis ditxosa, filla meva.

(*Stanitzine tancant els ulls á punt de plorar.*)

GORSKI. (*á part.*) Quin quadro més tendre! Quan penso que jo 'm podria trobar en el lloch d' aquell enza! Está vist, está vist que no he nascut pera casat. (*en veu alta.*) Digui, senyora! per tí, está ja llesta de las sevas disposicions administrativas, dels seus comptes y liquidacions?

MME. LIB. Sí, gracias á Deu, Gorski, gracias á Deu... Qué vol de mí?

GORSKI. Lo que jo proposaria es qu' enganxessin el cotxe y 'ns n' anessim tots al bosch.

MME. LIB. (*entendrida.*) Ab molt gust. Bárbara, filla, dóna las ordres.

BÁRBARA. Corrents. (*se 'n vá.*)

GORSKI. Avuy estich que ni un rossinyol. (*á part.*) Tot aixó 'm fá pujar la sanch al cap. M' emborratxa... Y qué guapa está, Senyor! (*alt.*) Vaja, enlles-teixin; aném, aném. (*á part, mirantse á Stanitzine, que no gosa á atansarse á la noya.*) Tranquilísat, noy. que ja m' ocuparé de tú, quan serém á passeig; ja procuraré que 't vegin tal com ets. Que lleuger semblo! Eh! Y l' amargura se 'm menja! Però, y qué vol dir tot aixó? (*alt.*) Anémnosen á peu, y que 'l carruatje 'ns segueixi?...

MME. LIB. Aném, aném!

- MOUKHINE. Y ara, Gorski, qué t' agafa? sembla que 'ls dimonis se 't emportan.
- GORSKI. Los dimonis, sí... Donya Agna: vol el meu bras?... Que potser ja no 'm voldrà per mestre de cerimonias?
- MME. LIB. Sempre, sempre, Eugeni. Ja ho crech.
- GORSKI. Moltíssimas gracias. Vera: vol pendre 'l bras de Stanitzine? Mlle. Bienaimé: prengui 'l del meu amich. Moukhine... Y 'l capitá? Ahont es el capitá?
- TCHOUK. *(eixint del recibidor.)* Quí 'm demana? *Presente siempre.*
- GORSKI. Capitá: dóngui 'l bras á donya Bárbara, miris, justament ara vé. *(ella entra.)* Gracias á Deu! En marxa! El cotxe ja 'ns atraparà. Vera, vosté obra la professó; donya Agna y jo formarem la retaguardia.
- MME. LIB. *(tot baixet á Gorski.)* Ay, Eugeni, si vosté sabés lo ditxosa que soch avuy?
- MOUKHINE. *(a l' orella de Gorski al moment de passar ab la mademoiselle.)* Bravo, noy, bravo! Tu may t' espantas; pero hem de confessar que qui tant tiva fa dos caps.

Fí.

LA PLANA DE VICH

AL ESBART DE SOS POETAS

Niuada de calandries, poetas de ma terra,
jo anyoro vostres cántich d' amor, dintre la mar,
avuy que 'l maig aboca ses flors pel pla y la serra
jay! quí 'us sentís á l' hora de l' alba refilar.

¡Qui pogués ab vosaltres volar per les rouredes
que beuen les suades del aspre Pirineu,
y vora 'ls banys de cisnes d' aqueixes salzeredes
descapdellar lo somni que es vida del cor meu!

Ja 's deuen puigs y ribes cobrir de verts domassos,
y 'ls camps de florejada catifa que 'ls escáu,
la santa primavera per rebre entre sos brassos,
que ab nuviats adressos hi baixa del cel blau.

Les serres, que 's coronan de núvols y d' estrelles,
de neu ses blanques vestes ja deuen dar al Ter,
quedantnhi claps encara, com escamot d' ovelles
que deuma cada dia la má del carnicer.

¡Cóm deu brodar lo Gurri ab flors sa vora alegre,
perque á jugarhi á estones hi baixen los infants!
Les mates deuen cloure la boca del Gorch Negre
perque ab sos rius d' escuma no espante 'ls caminants.

¡Cóm deu alsar Casserras sa bisantina torre
per veure Saladeuras y l' alt Cloquer de Vich!
Lo Ter que envers Girona anguilejant s' escorre,
¿s' en porta gayres pedres del seu mural antich?

Castells de Sabassona, d' Orís y de Centelles,
gegants d' altres centuries ¿encara alsan lo front?
¿Podré tornar á véureus, ó torres y capelles,
d' hont raja ab l' amor patri la te com d' una font?

¿Sant Jordi guarda encara ses lloses gegantines
sepulcre de reys celtes ó de sos deus altar?
¿Ripoll, com altre fénix, renaix de ses ruines,
ó l' arbre de la patria s' acaba d' esbrancar?

Y l' arbre que 'us abriga, com ja deu fer bona ombra,
ornat de nou brancatge son tronch ja revellit:
los raigs del sol com deuen jugar ab sa ressonbra,
com vol de papallones per un verger florit!

¿M' en guarda ¡ay! de mos somnis algun d' aletes blanques?
¿volaren tots com fulles que escombra la tardor?
Les caderneres troban un niu entre les branques,
¿mos cántichs per niarhi trobaren algun cor?

Al menys ohint los vostres d' amor y juvenesa,
de l' aygua al dols murmurí, ¡quí somiar pogués!
Mes ¡ay! fuig com la vida ma nau pel vent empesa,
¡quí sab á l' ombra dolsa si 'ns hi veurém may mes!

Que amargues son, que amargues d' aquexa mar les ones
per quí nasqué en la terra y en un bressol florit!
Dols ayre de ma patria, que á tots la vida donas,
¿per qué á mi sols tes ales m' allunyan del seu pit?

Niuada de calandries, poetas de ma terra,
jo anyoro vostres cantichs d' amor, dintre la mar;
avuy que 'l maig aboca ses flors pel pla y la serra,
cantau, cantau vosaltres, deixáume á mí plorar.

JACINTO VERDAGUER, PBRE.

LA ESPANYA FELÍS

SONET DISTINGIT AB UN SIGON ACCÉSSIT EN LO CERTÁMEN
CELEBRAT Á SANS L' ANY DERRER

Las vinyas s' han menjat la filoxera,
camps y més camps devora la llagosta,
¿de corchs? cada fruyter ne té una embosta
y l' oruga no deixa horta sencera.

Va 'l comers de través, l' industria enrera,
la miseria s' estén, la fam s' acosta;
monstre may fart apar que hagi fet posta
de deixarnos la trista calavera.

Mes tanta plaga que del Cel devalla
y 'l risch de perdre destrossats la vida,
no val ¡cal! tot aixó ni un brí de palla.

Ab los milions que 'ns deu la gent moruna,
diestros y divas, festas, plers sens mida,
¿qué més ditxa volém, qué més fortuna?

ENRIQUETA PALER Y TRULLOL.

UN POETA GALLEGO

CONEGUDAS son las simpatías ab que á Catalunya 's reben tots los avenses que en sas propias literaturas fan aquellas regions de nostra Patria, que, com nosaltres, esperan un millor pervindre, y sobre tot los afectes cada día creixents entre nostra terra y Galicia, que es sens dubte la que primer y ab més valentía 'ns ha seguit en nostre despertar.

Vull avuy tenir lo pler de donar á coneixer als llegidors d'aquesta REVISTA un nou poeta gallego, que comensá fa quelcun temps alsant son llaut á la mida del sentiment, poesía é inspiració dels millors trovadors moderns de la regió galaica.

Una llegenda en vers gallego titulada *¡Senda d'horrore!* publicada fa poch á la Corunya, m' ha fet coneixer la simpática figura del home y l' inspiració del poeta En Galo Salinas Rodríguez.

L' home es ben aviat conegut en l' estil de sas cartas que duhen una fesomia especial que pot ben be clourers en los derrers mots de sa última: «Fa quatre mesos escassos que he tingut la inmensa desgracia de perdre á la meva adorada *»naiciña* quedantme sol al mon...» Totas sas lletras son com aquesta sentidas y escritas ab lo cor á la má, sens fingiments

de cap mena, rublertas sempre d'un amor sublim per sa terra, «bressol d'ihmaculadas epopeyas, lloch d'hidalguía, verge »pudorosa qu' haguera sigut inmolada per la copdicia del »despotisme, si los seus fills, los patriotas gallegos, que tením »un cor que batega pel sant amor patri, no haguessim abras- »sat, alsantla molt alt, la bandera del salvador *Regionalisme*.» Afegeix en altre lloch: «velhi aquí, amich Maluquer Vilador: »lo que 'ns falta es unió, lo que 'ns sobra es amor propi.» ¡Quántas veritats en tan pocas ratllas!

Conegut l' home, per ell mateix dibuixat en las paraulas sevas que deixo copiadas, la figura del poeta s' ageganta en sas ja nombrosas obras y sobre tot en sa última *¡Senda d' horror!*

Es aquesta llegenda la *mitra de ferro ruhent* ab que 'l comte de Lemus corona al Abat don Ramiro en just cástich á las liviandats y envenenament de la filla del comte que quedá baix la guarda del Abat, mentres aná aquell á la guerra contra 'ls alarbs. Es una llegenda molt sabuda, pero á la que l' extre poétich de 'n Galo Salinas ha sabut donar novetat y lluhiment. Després de l' elegancia ab que escriu, pot be dirse que l' idioma gallego serveix no tan sols per acompanyar aquells sentiments d' anyoransa que las *muñeiras y alalás* nos han fet coneixer, sino que á la vegada se doblega divinement al genre heróich tocant las fitas de l' epopeya. La dolcesa y la rábia, lo patriotisme y la fé, l' amor y l' oyt, las passions totas com los entussiasmes més sants, arreu s' hi trovan en los principals passatjes de la llegenda que, com jo, llegirán ab veritable gust tots los ayments de nostras literaturas regionals.

La filla del comte de Lemus, Elvira, está descrita en la següent octava real:

Se o dante a Beatriz non coñecera,
Se do Petrarca a Laura no eisistira,
Se en Verona Giulieta non morrera,
E se a Cleopatra o asped no a firira,
O genio da poesía as graceas dera
Todas untiñas, na exemprar Elvira,
Que era un angel, do corpo na lindeza,
E na yalma tesouros de pureza.

Te que marxar lo comte á la guerra y diu á don Ramiro,
l' Abat que guarda á sa filla

...mentres que eu combato con bravura
O fin que a Santa cruz dos bõs cristianos
Abata a medea lüa dos tiranos.

L' Abat don Ramiro era

mais mozo que o de Montforte
que poidera ser seu pai

y home que á una mentida apariencia de santerat tenía un
cor roí y luxuriós que ab estudi dissimulava.

No bastaren sos prechs pera vencer la virtut de la bona
Elvira y allavors cercá l' ajuda d' un juheu, Benjamí, qui li
va fabricar un filtre, dihentli en las soletats de la nit l' Abat al
juheu:

¡Ehí ó dineiro e o veneno date!...

Mes torná lo compte

con vitoria é con amor,
o lar no que a sua filla
tan pura é triste deixou,

y vol sortir á rébrel lo seu patje Mauro, mentres en lo castell
al voltant d' un cadafalch los frares resavan per

unha marter, no ceo
ja mora o cabo de Dios!...

Al reparar lo brau compte de Lemus en que la morta era
sa filla, cau desplomat en terra mentres lo mal Abat procura
consolarlo en son dol.

Passá algun temps y lo compte, inconsolable, sapigué pe 'l
patje Mauro tota la indigna y hórrida trama que doná lloch
al enmatzinament de la pobra Elvira y fou llavors quan lo de
Lemus resolgué pendre la venjansa que dona lloch á la es-
cena més culminant del poema. Convida á dinar, á mitja nit,
als nobles principals *fidalgos* de Montforte y á las dignitats

de l' Esglesia, entre ellas, y presidint la taula, al Abat don Ramiro que lluhía un de sos més richs trajos.

Al acabarse 'l dinar, quan aquells caps comensavan á estar alegres per las libacions á que s' havían entregat

Erguiuse ó Conde e dixo os barulentos:

—«Selencio... vou falar, estaime atentos!...

Aquí ve la relació del enforcament del juheu Gurrias y la mort del Abat coronantlo ab una mitra de ferro ruhent, que es verament esgarrifosa, y que reproduhesch traduhida á nostra llengua no sols com tribut al amich Salinas y Rodriguez, sinó també pera que 'ls llegidors de la REVISTA se fassin càrrech, encara qu' aygualidas, de las bellesas del original.

Després de consumada venjansa tant terrible, lo Compte de Lemus viu entre 'ls remordiments, corrent boig per son castell com nostre compte l' Arnau per valls y montanyas, sentint sempre l' alalí de las víctimas que l' escometen.

Tal es en pocas ratllas la tradició que conta don Galo Salinas, que corre per Montforte, ahont encara avuy nomenan *Pazo da morte* á unas runas de que 'n fou amo y senyor lo compte de Lemus y 's creu son las del castell hont passáren los horrors de la llegenda.

Per altra part, es lo senyor Salinas autor d' un drama histórich en un acte y en vers titulat *A Torre de Peito Burdelo*, d' un cuadro dramátich *¡Filla!*... d' un himne popular regional ab música de Varela-Silvari, y d' uns estudis sobre 'l regionalisme gallego.

Per acabar, dech dir tant sols que 'm considero molt honorat havent donat á conéixer en aquesta terra catalana, á un dels més inspirats poetes de nostra germana Galicia, que te per Catalunya un afecte que sols se pot comparar ab lo que á la terra tenim los catalans de cor.

JOAN MALUQUER VILADOT

LA FORCA Y LA MITRA ⁽¹⁾

—Parents y amichs que aquí rendir vulguereu
 á n' aquest vell penyora d' amiatat,
 des que morta la filla de mon ánima
 per sempre lo meu cor buyt va quedar,
 jo vos estimo tant fidel afecte
 ab tota gratitut qu' en mon pit cap,
 y serveixi est convit, honrant la morta,
 perque entre 'ls vius l' amor sia més gran.
 Tranquil ara jo ja per eixa causa,
 complert jo mon deber manifestat,
 vaig á dirvos alló que fins est' hora
 vivía ocult en lo secret més gran.
 ¡La filla que mos ulls plorar no poden
 perque bessí de llágrimas un mar,
 es al cel junt á *Ell*. No se l' ha enduta
 pas de mort natural, per modo estrany
 lo cos que á una verge enveja dára
 á n' á la tomba enmatzinat baixá!...
 ¡Enmatzinada!... 'ls nobles repetiren.
 —¡Enmatzinada .. sí!... 'l vell replicá,
 fixant la seva ullada abrusadora
 á l' Abat bellugós en son setial.
 La borratxera que á molts entervolía
 ben prompte los cervells va deixondar,
 los mandobles sortiren dels seus cingles
 y 'ls cavallers varen alsarse irats.
 —Calméuse, amichs, que la venjansa arriba—
 lo bon comte de Lemus exclamá.
 —Ara vaig á mostrarvos com castigo
 als vils que las matzinas van donar.—
 Digué, y á una senyal que feu al patje
 corregué una cortina del devant

(1) *Senda d' horrorre* Capítol XII.—Parla 'l comte de Lemus.)

ovirantse 'l torreó trist y feréstech
 sol y superb ab son antiguitat.
 Lo compte ab lo corn que l' hi don' Mauro
 potent ab los seus llavis fa sonar,
 y al moment en la alta plataforma
 dos homes, á un tercer arrossegant
 ab cordas amarrat, allí s' oviran
 qu' empenyentlo 'l llensavan sens pietat
 privant sos moviments, d' aquella torre
 en lo lloch més surtint del cimeral.
 Es horrible la lluyta qu' allí 's dona
 entre 'ls homs qu' estan lliures y 'l lligat
 qu' ab fúria va oposant sa hercúlea forsa...
 Per fi va caure aquell y al coll passant
 fina corda qu' ab rábia li ajustaren
 d' una viga rebenta al cap de vall;
 lo deixan aná en l' ayre aixís penjantlo
 y lliure al vent se 'l veu com va gronxant.
 Son cos espernegant, fora la llenga,
 de fer esguart y tot rublert de sanch
 ab los ulls qu' en sas concas ja no caben
 al més crudel esprit fan tremolar...

.
 Per fi tot va finir... va volá l' ánima
 y allí sens vida en Gurrias va quedar.

A una nova senyal lo cortinatje
 caygué y 'l comte va seguir irat:
 —Puig ja heu vist castigat un dels culpables
 just es qu' ara procuri 'l premi dar.
 ¡Abat, abat Ramiro, vos cuidareu
 Na Elvira, que partí al cel volant,
 de pare li vau fer mentre' era fora,
 y vos fidels serveys vos vull pagar!
 Es poch lo ser Abat per un gran home
 que de sobras pot esser Bisbe ja.
 Lo Rey vos da la mitra á mas pregarias
 y fervos vull coronació real...
 ¡Aquí, homes de paratje!.. y esquintsantse
 la tela que tapá un amagatall,

entran en lo saló nombrosos patjes,
 duhent una safata fumejant
 en la que s' hi portava una corona
 ja roja al foch, ó be ruhenta al blanch,
 segons com al mirarse entre las flamas
 lo foch los seus color li anava dant.
 'Naban detrás portant sos vermells trajos
 los butxins y pechers afilerats,
 uns ab masses, los altres ab picotas,
 semblantne feras hostes de Satan,
 ó bruixots en camí del Aquelarre
 pera ab gojas tenir sas bacanales.
 —Preparéuvos... l' Abat, vos don Ramiro!
 que pel capelo crida 'l vostre cap!
 Vil assessí d' una nineta incauta,
 lladre d' honor en sacrilegi gran,
 perjur de santa lley que Deu va darne,
 hipócrita y traïdor... maleit Abat!
 rebeu vos aquest cáatich pel delict
 que sols l' infern vos sápiegue inspirar.
 cástich molt més petit que lo crim vostre,
 qu' en lo misteri vil vau consumir
 apartantvos de l' exemplar conducta
 que 'ls servidors de Deu dehuen guardar!...
 —¡Cumpliu vostre deber mos homes d' armas!...
 —Justicia pera mí, escuders lleals!...

Horrible fou l' escena que de sobte
 en aquell báquich lloch va comensar...
 Mentres los uns al mal Abat subjectan
 los altres ab martells, tenallas, claus
 posan demunt del cap del perjur vil,
 la mitra feta brasa escumejant...
 La sanch va per la cara regalantne
 produint un horrible espuernejat...
 Lo frare 's recargola en lo seu poltro
 y 'ls cavallers esporuguits s' en van.

Y tot acaba al fi. . un cos cau en terra
 y compte á Deu un ánima doná.

Portat que fou l' Abat dalt de la torre
 després d' estar del tot carbonisat,
 l' enforcaren d' un pal, junt al juheu,
 y abdos á pler lo vent los 'ná gronxant.
 Regi convit allí varen trovarne
 las ayglas y los corbs ja que, afamats
 ab sas urpias y bechs destrosejaren
 d' aquells dos vils las maleidas carns.
 Lo temps que tot al cap y al fi ho acaba
 va podrirne las cordas aviat
 y en negra nit ab pahorós estrépit
 las ossamentas al fosso van anar.
 Ni pau varen trovar los maleits ossos
 en aquell fons de bestiotas cau
 ja que ficántsels fins per las junturas
 las horas se passen rosegant.

GALO SALINAS RODRIGUEZ

ÍNTIMAS

Prop ta finestra un rossinyol cantava:
en ta finestra un claveller floría:
un llas d'amor los nostres cors lligava
y un foll desitj la nostra boca unía.

Y, quant, perjura, ton desdeny matava
l' inmens amor que mon esprit nodría,
la flor se desfullava
y 'l rossinyol moría.

* *

¡Qué bé t' escau esta rosa
que dus posada en lo pit!
¿ho creurías si te deya
que me posa engelosit?

Donchs, es cert, y 'm fa quimera
que 's delecti ab tos ardors:
dom los brassos, y aixafemla
juntant nostres propis cors.

* *

La teva mà per mos cabells lliscavas.
negres y hermosos los servá l' amor:
desde que tú no 'ls amanyagas, ¡mira
que blanchs que son!

*
* *

Que vingue l' hivern, hermosa,
que fugen tots los aucells,
que se desfulle la rosa
y 's marceixin los clavells.

Que la neu cobreixe l' horta
com un cos amortallat;
que la terra sigue morta
y tot fasse feretat;

Mentres, tú, noya encisera,
guardes per' mí ton amor;
será sempre primavera
dintre 'l jardí de mon cor.

PERE DE PALOL.

L' ANTIGA DEVOCIÓ A L' INMACULADA

L' Inmaculada Concepció de Maria
es gloria no sols de la nació espanyo-
la, sinó qu' es una festa propia dels
catalans.

*(P. Agustí Osorio, portugués, en
un célebre sermó predicat en la Seu
de Barcelona lo dia 8 de Desembre
de 1618.)*

¿Puch dirvos en est jorn, Verge Maria,
que avans d' esser Patrona de l' Espanya,
baix lo títol august que 'l mon celebra,
de vostra Concepció Inmaculada,
Patrona foreu ja de Catalunya,
y ensemps de nostra Iglesia Vigatana?
A vostra devoció, Verge Puríssima,
hi vull unir lo sentiment de Pàtria:
¿orgull será si canto en aquest dia
qu' es Vich dels pobles tots quin més vos ayma?

¡Oh Vich, montanya santa carmelita
y rosa al mateix temps dominicana,
hermosa Contraria de la Verge
d' ahont cad' ausetá sigué un confrare!
Que ho digan, ó sinó, ciutat nadiua,

l' iglesia del Roser y la del Carme,
ahont á vostres peus tenen llurs tombas
las géneras antigas vigatanas;
quals llosas sepulcrales, Verge María,
al frech de tants genolls s' han esborradas:
que ho digan tants altars si 'os es devota,
que ho digan las ermitas de la Plana.
Que ho digan los arxius de vostres temples,
ahont com llibres d' or s' hi estotjavan
los noms dels vells casals, de las masías,
ab cent y cent familias allistadas;
los nobles d' antiquíssim abolori,
aprop l' honrada classe menestrals,
—l' abim desconeixent de las riquesas—
aprop la desvalguda pobrissalla.

Que ho digan dels vells gremis las banderas
en vostres processons enarboladas,
y 'ls claustres de las Ordres religiosas
que han fet de Vich una ciutat mariana,
y una Roma petita enclavadeta
en est hermós recó de la montanya.
Que ho digan las parets de la Rodona,
la Capella payral d' altrás nissagas,
hont l' Enrich Argemir sos fills ilustres
á cantar las Completas hi aplegava
y á resarhi l' Ofici de la Verge,
ab altres ciutadans, cada dissapte;
y ahont cent cops dessota aquella cúpula
los prechs d' un cor seráfich s' hi explanyáren,
del Extátich Miquel, á qui venera
Ausona entre sos Sants damunt de l' ara.
Y 'l Cloquer de la Seu que ho testifique,
ferrenya encarnació de nostra rassa,
germá bessó dels torreons d' Oliba
que al Cenobi del Ter li feyan guardia;
que, aixís com lo Montseny damunt dels núvols,
sobreix de las teuladas vigatanas,
y l' óbit... va escribint damunt sas pedras,
la fe... de cada génera que passa;

heralt, ja fa mil anys, de vostras glórias
qu' escampa als quatre vents ab veu metálica,
quan dona 'l crit de ¡centinella, alerta!
als demás campanars de la rogalia,
que al toth de l' oració posan en fuyta
del error y del vici las fantasmas.

Que ho digan las costums de nostre poble,
las festas religiosas de la Plana
y aquest ambient de pau que á Vich rodeja
com altra Nazareth de Terra Santa.

Devota fou de Vos, Verge María,
baix tota advocació ma aymada pàtria;
mes filla en Occident (1) de las primeras
de vostra Concepció Inmaculada
Est saludo d' amor, ¡Ave María
Purissima y Concepta sensa macula!
la véren ja 'ls besavis en l' iglesia,
damunt de la severa portalada,
antiquíssim cartell grabat pels segles
dels calls y dels carrers en lo bell cayre,
senyera que una má deixá esculpida
en lo llindar mateix de nostras casas:
ab ella 'l sacerdot desde la trona
la prédica als faels comensa encara,
y ab ella 'l peregrí á la porta truca
qu' arreu se li franqueja hospitalaria.

Avans que 'l resplandor de las teyeras
servís á la ciutat de lluminaria,
era l' únich fanal en nits de fosca
la llantia que cremava 'l vehinatge
davant la capelleta de María,
la Verge concebuda sense mácula.

Ho diu en pergamins que sou Purissima
y en lo primer instant Inmaculada,

(1) L' iniciativa d' aquesta devoció pertany á l' Iglesia Oriental.

en còdices revells (1) y en sa liturgia,
 l' antiquíssima Iglesia vigatana.
 Ripoll en la Basílica d' Oliba
 entrat lo segle dotze celebrava
 de vostra Concepció la festa augusta
 en lo dia mateix en que ho fem ara (2).
 Y ja en lo quart Concili de Toledo (3)
 y en lo de Basilea 'l Bisbe d' Ausa
 es sempre 'l defensor d' esta creensa
 qu' avuy ja es dogma de l' Iglesia Santa.
 Las Universitats de nostra terra
 —y entre ellas la de Vich no hi feu pas falla—
 celebren en poétichs *villancicos*
 de vostra Concepció las alabansas
 y sens creure de cor aquest misteri
 ni un batxiller eixia de llurs aulas.

Y á Vich s' honrava avans que á Barcelona
 la festa de María Inmaculada
 ab las galas del dia de Sant Jordi,
 lo Cavaller Patró de nostra Pàtria (4).

¿Y cóm no esser aixís, si Catalunya
 corona de lloers las sevas barras
 y al nom d' abdós Patrons que l' acapdillan

(1) En un martirologi vigatà del segle XIII consta que 's celebrava ja á 8 de Desembre la festa de l' Inmaculada Concepció. Se troban además oracions y hermosos himnes propis d' aquesta solemnitat en missals y breviaris del segle XV; y encara avans, en la Seu de Vich, hi havia ja un altar dedicat á l' Inmaculada, en lo qual s'havia fundat un benefici.

(2) Per celebrar l' esmentada festa lo Monastir de Gualter havia de pagar cada any al de Ripoll una refecció en lo dia de la Puríssima, per la possessió d' un alou que 's fundava en aquest conveni; y en altre lloch del Bisbat, Igualada—si mal no recordam,—hi ha una campana del segle XI, en la qual se saluda ja á María Inmaculada.

(3) En lo IV Concili de Toledo celebrat en l' any 633, lo Bisbe d' Ausona en unió ab casi tots los de Catalunya, aprobá l' Ofici de l' Inmaculada Concepció compost per Sant Isidoro de Sevilla, y en lo qual s' anomenava á la Verge *preservada* del pecat original. Al Concili de Basilea (1439), que doná sobre aquest misteri un decret importantíssim, lo Bisbe de Vich, Jordi d' Ornós, fou un dels dos Bisbes catalans que hi assistiren.

(4) A Barcelona la festa de l' Inmaculada Concepció se celebrá ab la mateixa pompa que la del dia de Sant Jordi á 22 de Mars de 1662; y á Vich á 19 de Mars del mateix any, celebrant en nostra Seu lo Bisbe Fra Crespi de Valldaura, germá del enviat extraordinari á Roma per impetrar lo breu d' Alexandre VII que originá tant solemnes festes. (Secret. cap. de Vich, 1667).

triumfa en Orient en cent batallas?
¡Sant Jordi gloriós! Santa Maria!
 es lo bélich *Pœan* dels almogàvars,
 que 'ls ecos del Pentélich y del Taurus
 encara repeteixen per llurs faldas.
 ¿Y cóm no esser aixís, si esta creensa
 se convertí en la causa de la Pátria,
 y 's promulgá en las Corts de Barcelona,
 y 's troba consignat en los Usatges (1),
 que 'l súbdit que fletome de María,
 negantli qu' es la Verge Inmaculada,
 del Prímpcipat per sempre se 'l desterre,
 enemich personal d' aquells Monarcas
 que deyan á esta festa de María
de la Casa Rey al la festa sacra?
 En Ferrán d' Aragó, lo Rey *Católich*,
 per dar coronament á sa nissaga,
 d' est culto de María se 'n recorda
 á Granada davant de sas murallas,
 y en mitj del campament armat de punta
 alsá un altar de fe á l' Inmaculada,
 per rétreli las torras de Castella
 y ensemps las quatre barras catalanas,
 avans d' enarbolarlas gloriosas
 damunt dels *minaretes* de l' Alhambra.

¿Puch dirvos, donchs, avuy, Verge Puríssima
 que avans d' esser Patrona de l' Espanya,
 ho foreu molt avans de Catalunya,
 y ensemps de nostra Iglesia vigatana?
 Pels murs de Pere IV á nostra Ausona

(1) Constit. de Catalunya, llib. I, tit. II, Corts de Barcelona de 1456, cap. I. En *Pere del Punyalei*, en 1333, instituí la Confraria de l' Inmaculada baix lo nom de *Confraria de Nostra Santa Mare de la Casa del Senyor Rey*, y l' establí en son mateix Palau, trasladantse després als Claustres de la Seu de Barcelona. Joan I, que 's distingí sobremanera per sa devoció á l' Inmaculada Concepció, anomená en una lley á eixa festa «la festa de la Casa Rey al.»

Daren llurs noms á dita Confraria tots los monarcas successius, y posteriorment los reys catòlics Carles I, Felip IV y Carles III, havent posat aquest darrer, per concessió de Climent XIII, la nació espanyola baix lo patrocini de la Concepció Inmaculada, y havent fundat baix aquesta invocació l' ilustre Ordre de Carles III (V. *La Religión*, periódich que sortia á Barcelona, y del qual foren redactors don Joaquín Roca y Cornet y 'l Doctor don Jaume Balmes. Tomo IV, pág. 535).

un dia l' host francesa amenassava,
 y 'l Convent de las monjas carmelitas
 estava en gran perill d' enderrocar-se:
 las morjas á la Verge s' acullríen
 avans de dar l' adeu al pobre Claustre,
 y un vot li varen fer, un vot solempne
 de festejar cad' any l' Inmaculada;
 fervent sortí dels llavis de las monjas
 y en fuyta 'l ter gabaig deixá la Plana.
 Est vot las seguidoras de Teresa
 cad' any lo van cumplint ab festa magna,
 y ab ellas Vich don gracias á María
 per haverla salvada ab est miracle,
 del qual ab lletres d' or la pátria historia
 farà á través dels sigles recordansa.
 L' heralt de las grandesas de María
 qu' escampa als quatre vents ab veu metálica,
 lo Cloquer de la Seu, avuy al vespre,
 dirá per sobre Vich y sa rogalia:
 «¡Oh pobles, escolteu! .. demá es la festa,
 la festa de María Inmaculada...
 ¡besnets dels ausetans d' altrás centurias,
 lo cor enmiralleu, si no la cara,
 en est model puríssim qu' era un dia
 l' espill de las virtuts de vostra Pátria!...
 ¡Mireu si 's serva encara ó l' heu perduda
 la noble fesomia de la rassa!...»

Ma llengua, tota fanch, es massa indigna
 per cantarvos á Vos que sou sens mácula;
 ¡mercés que 'l cor ho sent y 'Os felicita!...
 ¡Perdó, si no ho sab dir ma pobra parla!
 Per xó voldria sols en eixa festa
 esser un tornaveu de la Montanya,
 qu' en vostres monastirs y en vostres temples
 Vos canta fa mil anys Inmaculada;
 y á Vostra devoció, Verge Puríssima,
 per xó hi junyeixo 'l sentiment de Pátria:
 Vos prech no sia orgull l' assegurarvos
 qu' es Vich dels pobles tots quin més Vos ayma.

JOSEPH M.ª BARANERA y PASQUÈS

CAVALLERIA RUSTICANA ⁽¹⁾

QUAN Turiddu Macca, 'l fill de la Nuncia, va tornar de servir al Rey, tots los diumenges gallejava á plassa ab l' uniforme de bersagliere y la gorra de cuartel vermella, semblant á la del home que tira la planeta quan posa damunt dels tres peus la gabia dels aucells. Las xicotas se 'l disputavan ab la mirada tot anant á missa, ab la cara mitj tapada ab la mantellina, y 'ls baylets, embadalits, l'enrondavan com á moscas. També havia portat una pipa ab lo rey á caball, tan ben fet, que semblava de bó de bó, y encenia 'ls mistos ab la cama aixecantla com si tirés una cossa. Mes, ab tot y aixó la Dolors, la filla del Angel, l' hostaler, no s' havia deixat veure á missa ni sota las voltas, puig s' havia casat ab un de Licodia, que feya de carreter y tenia á la estable quatre mulas de Sortino. Tan aviat com ho va sapiguer Turiddu ¡malviatge 'l dimoni! volgué tréureli las tripas, volgué tréurelashi á n' aquell de Licodia; pero no va fer res y 's desfogá anant á cantar totas las cançons despreciativas que sabia sota la finestra de la hermosa.

(1) Conservém sense traduhir lo titol del present cuento degut al ilustre novelista italiá G. Verga.

—Pero ¿que no te res que fer Turiddu, lo fill de la Nuncia?—deyan los vehins—que 's passa las vetllas cantant com un aucell anyoradís?

Al cap y al últim se trobá per etzar ab la Dolors que tornava del aplech de la Mare de Deu del Perill, y, al véurel, no 's va tornar ni groga ni vermella com si may hagués tingut res que veure ab ell.

—¡Ditxosos los ulls que 't poden veure!—li va dir.

—¡Ola! Turiddu, ja m' havían dit que havías tornat no fa gayre.

—També á mí m' han dit una altra cosa!—respongué ell.

—¿Donchs que es cert que t' has casat ab l' Alfí, lo carreter?

—Veurás... ¡ha sigut la voluntat de Deu!—contestá la Dolors lligantse més fort las duas puntas del mocador sota la barba.

—La voluntat de Deu la feu vosaltres, com lo tiva y afluixa segons us te més compte! ¿La voluntat de Deu ha sigut que havia jo de tornar desde tan lluny pera tan bonas noticias, oy Dolors?—

Lo pobre xicot encara tractava de ferse 'l valent, pero se li havia enronquit la veu, y anava al darrera de la xicota tintinejant, á compás de la borleta de la gorra cuartelera que li ballava d' una espatlla á l' altra.

Ab tot se veyá que á n' ella li donava molta llástima 'l véurel aixís ab la cara tan llarga, pero li mancava esperit pera afalagarlo ab bonas paraulas.

—Escolta, Turiddu—li va dir al últim—déixam ajuntarme ab mas companyas. ¿Qué dirían al poble si 'm veyan ab tú?

—Just!—respongué Turiddu—ara que ets casada ab lo Alfí, que te dos parells de mulas al estable, convé no donar que dir á la gent. En cambi, la meva pobreta mare va tenir de malvendre la nostra mula tordilla y aquell trosset de vinya propera al camí, per lo temps que vaig esser soldat. Ha passat aquell temps en que la Berta filava, y ja no te 'n recordas de quan parlavam per la finestra del corral y 'm regalares aquell mocador, avans d' anármen; que prou sab Deu quantas de llágrimas he plorat per dintre al anármen lluny que 's perdía lo nom de nostre país. Ara adeu, Dolors, y, mírat, fem pensament que fa sol y que 'ns posém á l' ombra y lo que ha sigut ha sigut.

La Dolors se va casar ab lo carreter, y 'ls diumenges se posava al balcó ab las mans al devant pera que 's vegessin los grossos anells d' or que li havia regalat lo seu marit. Turiddu seguía passant amunt y avall pel carreró, ab la pipa á la boca y las mans ficadas á las butxacas fent lo tantsemendona y mirantse á las xicotas; mes per dintre 's recremava de que 'l marit de la Dolors tingués tot aquell or, y de que ella aparentés no reparar en ell, quan passava.

—¡Que 's pensa aquesta poca vergonya! Ara ho veurá,—barbotejava.

Devant per devant de cal Alfí hi vivía 'l Calau que era un pagés molt rich segons deyan y tenia ab ell una filla casadora. Tant va parlar y tant se va moure en Turiddu que surtí ab la seva de entrar sempre que volia á cal Calau, comensant de poch en poch á enamorar-se la xicota.

—¿Per qué no hi vas á dilshi á la Dolors aquestas cosas tan bonicas?—responia Santa.

—La Dolors es tota una senyorassa. La Dolors ara está casada ab un rey de corona.

—No fa per mí un rey de corona.

—Vals tu per cent Dolors y jo sé d' un que, teninte á tu, ni 's recordaria de la Dolors ni del Sant del seu nom, porque la Dolors ni es mereixedora de descalsarte; no ho es, no, de mereixedora.

—La guineu quan no las pot haber...

—Va dir: «¡Que n' ets d' hermós rahimet!»

—¡Eh, las mans quietas, Turiddu!

—¡Qué! ¿Tens por de que te 'm menji?

—Por no 'n tinch de tu, ni de res.

—¡Ah! Ta mare era de Licodia, ja ho sabém. ¡Teniu més mala sanch! ¡Ay, noya, 't menjaría ab los ulls!

—Ja te 'm pots menjar ab los ulls, que no hi quedarán pas mollas. Pero mentrestant carréga aquell feix de garbons.

—Per tu fora jo capás de portar á coll la casa. ¡Y tant com me l' enduría!—

Ella, per no tornarse vermella, li va tirar un tronch que tenia aprop y que ben just se 'n hi va anar com no l' esguerra.

—Afanyemnos que xerrant no traginém los garbons.

—Si jo fos rich me buscaría una muller com tu, Santa.

—Jo no 'm casaré ab un rey de corona com la Dolors; pero tinch lo dot, pera quan nostre Senyor m' envihi á algú.

—¡Ja ho sabem que ets rica; ja ho sabem!

—Donchs, allavors, si ho saps, explicat y enllesteix, que 'l pare está per arribar y no voldria que 'm trobés al corral.—

Lo pare comensava á fer mala carota, pero la noya feya que no se 'n adonava; porque la borleta del casquet del besagliere li havia fet pessigollas al cor y li bollava sempre devant dels ulls. Quan lo pare posá de potetas al carrer al Turiddu, la filla li va obrir la finestra y s' estava xerra que xerra ab ell tota la nit, que 'l vehinat no parlava de res més.

—Me torno boig per tú—deya Turiddu—y perdo la son y la gana.

—Sí; rahons!

—Voldria ser lo fill d' en Víctor Manuel pera casarme ab tú.

—Tot aixó son paraulas.

—¡Te juro que 't menjaría á petons!

—Aixó ho dieu á totes.

—¡Ah, donchs, pel meu honor!...

—¡Mare de Deu quinas cosas!—

La Dolors que tot ho sentía cada vespre amagada darrera d' un test d' autábrega, 's tornava groga y encesa. Fins un cop cridá á Turiddu:

—Y donchs, Turiddu, ¿qué ja no se saludan los amichs d' altre temps?

—¡Ay!—suspirá 'l jove.—¡Qué es ditxós qui pot saludarte!

—Donchs, si tens ganas de saludarme, ja sabs quan soch á casa—replicá la Dolors.

Turiddu va anar á saludarla tant sovint que, adonantsen la Santa, li tirá la finestra per la cara. Quan passava lo bersagliere, los vehins lo senyalavan ab una rialleta ó ab un moviment de cap. Lo marit de la Dolors voltava las firas ab sas mulas

—Diumenge vull anar á confessar, que aquesta nit he somiat rahims negres—va dir la Dolors.

—Déixaho corre, no t' hi amohinis; espérat dona—li pregava 'l Turiddu.

—No, no; qu' ara que s' acosta Pascua, mon marit voldria sapiguer per qué no he anat á confessar.—

—¡Ah!—'s deya la Santa, la filla del Calau, esperant agenollada devant del confessorari ahont la Dolors anava buydant los seus pecats.—¡Per la meua ánima 't prometo que no anirás á Roma per la penitencia!—

L' Alfi torná ab sas mulas carregat de diners y va portar com á present á la seva dona un hermós vestit pera las festas.

—¡Ja fas be, ja, de portarli regalos,—li va dir la Santa,—perque mentres tu ets fora, la teva dona 't guarneix la casa!—

L' Alfi era d' aquells carreters que portan la gorra de gayrell y al sentir parlar aixís de la seva dona 's va tornar groch com la cera, talment com si l' haguessin apunyalat.

—¡Rehira del!...—va fer ell.—¡Si t' erras no 't deixaré ulls pera plorar ni á tú ni á tota la teva parentela!

—No estich pas feta á plorar!—va respondre la Santa.—Ni tant sols he plorat quan ab aquestos ulls he vist al Turiddu, 'l de la Nuncia, entrar de nit á casa de la teva dona.

—Que 't conservis bona y tantas de gracias—va respondre l' Alfi.

Tan aviat com torná 'l carreter, Turiddu deixá de rondar de dia pel carreró, y, pera no fer enrahonar, lo passava en la taberna ab los companys.

La vigília de Pascua tenían á taula un plat de salsitja. Quan va entrar l' Alfi, sols ab la manera que aquest tingué de clavarli 'ls ulls assobre, Turiddu ja 'l va entendre. Aquest, que havia vingut per aquell assumpto, deixá la forquilla al plat.

—¿Qué 'm tens de dir alguna cosa Alfi?

—No, res de nou, home; es que fa temps que no 't veyia y 't vull parlar d' alló que tú ja sabs.—

Turiddu li havia ofert ja al entrar lo got, mes l' Alfi, l' apartá ab lo bras. Allavors s' alsá en Turiddu y li va dir:

—Aquí 'm tens, Alfi.—

Lo carreter li tirá 'ls brassos al coll.

—Si demá vols venir á las figueras de moro de Canziria podrém parlar d' aquell assumpto, company.

—Espéram al cap del carrer: al ferse dia hi anirém plegats.—

Ab aquestas paraulas se donaren lo petó de desafío. Turiddu va estrenyer entre las dents la orella del carreter, prometentli solemnement d' aquesta manera no faltar á la cita.

Los amichs no digueren ni un mot; mes havían deixat la salsitja y acompanyaren á Turiddu á casa seva. Sa mare, la pobreta Nuncia, l'esperava totes las nits fins altra hora.

—Mare—li va dir Turiddu—¿us enrecordeu de quan vaig anar á ser soldat, que us pensavau que no m' havíau de tornar á veure? Donchs féume un petó com aquell dia, perque demá á la matinada me 'n aniré molt lluny.—

Avans de ser dia agatá lo ganivet de mallas que tenia amagat sota la palla desde que va caure soldat y se 'n va anar cap á las figueras de Canziria.

—¡Oh! ¡Jesús, María y Joseph! ¿Ahont vas tant resolt?—Somicava la Dolors esparverada, al veure que son marit se vestia per anarsen.

—Vaig aquí aprop—va respondre l' Alfi—mes á tu més te valdria que no tornés may de la vida.—

La Dolors, en camisa, resava als peus del llit y apretava contra sa boca 'ls rosaris que li havia portat de la Terra Santa fray Bernat. Y anava dihent totes las ave-marias que en ell hi cabían.

—Alfi—va comensar Turiddu, després d' haver fet un tros de camí al costat del company, que anava callat y ab la gorra tirada sobre 'ls ulls.—Es tanta veritat com hi ha Deu. Sé que he fet mal y 'm deixaria matar, sino que avans de venir aquí he vist á la pobre velleta de la meva mare que s' havia llevat pera véurem marxar, ab la creensa d' arreglar las gallinas; com si li digués lo cor. Y com hi ha Deu, te mataré com un gos pera no fer plorar á la mare.

—Aixís m' agrada—va respondre l' Alfi—aixís anirém tots dos al dret —

Los dos tiravan be 'l ganivet. A Turiddu li tocá rebre la primera escomesa, sino que va tenir temps de pararla ab lo bras. Al tornarli va tenir sort y li esqueixá la cuixa.

—¡Ah, Turiddu, sembla que vas per matarme!

—Sí; ja t' ho he dit; ara que he vist á la mare al galliner, me sembla tenirla sempre devant dels ulls.

—¡Apa, donchs, óbrals bé—li crida l' Alfi—qu' ara va la bona!—

Quan ell estava en guardia tot encongít, pera apretarse ab la má esquerra la ferida que li feya molt mal y cuasi retre-

gava ab lo colso á terra, agatá ab llestesa un grapat de terra y 'l tirá als ulls de son contrari.

—¡Ah—crida Turiddu cegat—soch mort!—

Feya estorsos desesperats pera salvarse donant salts enrrera, pero l' Alfi l' atrapá y li doná altra gavinetada al ventre y una de mortal al coll.

—¡Y van tres! Aquesta es per la casa que m' has guarnit. Ara ta mare deixará quietas á las gallinas.—

Turiddu doná uns passos tintinejant per entre las figueras de moro, y al últim se desplomá com una roca. Li brollava la sanch escumejant del coll y ni tant sols va poguer dir clar:

—¡Ay, mare meva!—

G. VERGA

L'ANELL DE LA MORTA

FRAGMENT DE LA ESCENA IX DEL ACTE PRIMER

CAPDEFERRO.

Seguim.

Tot estava quiet; silenci.
Era de lluna una nit;
ni una fulla 's manejava;
ni de l'aygua lo borgit
s' hoïa, pus manso, manso
sens remor baixava 'l riu;
alts y negres, lluny se veyan
als raigs de la lluna 'ls pins;
blanch y negre; llum y sombra
formava la quieta nit,
una nit com pocas n' hi hagian
dintre del flayrós Abril.
La lluna de ple donava
á la hermosa y reflectir
los raigs de plata se veyan
en sa cara y sos vestits.
Blanca n' era Margarida,
y de blanch vestida, amichs,
no era dona, era una fada:

un àngel del Paradís.
Sas róssas y grossas trenas
desfetas, hauríau vist
que talment onas semblavan
d' or riquíssim per son brill.
Sos ulls, més ruhents estrelles
no haveu vist al cel lluhir;
tenía de néu la cara,
brassos y mans de marfil;
de llet son coll pareixia
y d' alabastre son pit.
Gebre sols; carmí ni rosa
ni coral, hauríau vist
en aquells petoners llavis:
oberts y descolorits
restavan, blanchs y febreros
per l' angunia y lo fatich,
com si per ells deguéss l' ànima
de Margarida sortir.
Donchs tan bella y encisera,
arribá á lo mot del riu,
veu la barca y 'l cadavre
y d' espant l' lensa gran crit.
—Vols que 't passi?—Sent que parla
lo cadavre fent cruixir
llurs barras desconjuntadas:
—¿vols que 't passi tot seguit?
Na Margarida, t' espero;
te salvas si véns ab mí.—
Amichs de Deu! Quín deliri
quan la parla hagué sentit
d' aquell cadavre terrible!
Muda, com clavada allí
restava Na Margarida,
quan la mort va repetir
l' estranya oferta afegintli:
—Sols per tú he vingut aquí.
—Ahont, digas, vols portarme?—
per últim digué sofrint
congoixas y fortas bascas:

—¿hont vols portarme? ¡ay de mí!
—Hont vulgas, Na Margarida,
alla hont tú vulgas pots dir.
—¿Pero ab tú, qu' ets la despulla
d' un cos que avans era viu?
Tremolo y no dich mentida...
Tú... ¿quí erats?—No ho puch dir—
va respondrer lo cadavre;
pero cuyta, vina ab mí,
ets perseguida, buscada,
ve al derrera ton marit,
y per la bausa, la forca
ja aparella lo butxí.
Aném: clam Na Margarida
ensempe que la mulla 'l riu.
Atraca llavors la barca
y lleugera salta dins;
enfonsa 'ls remes lo cadavre,
enfila la proa al riu
y remant á la esqueixada
pretenen d' allá sortir,
quan s' ou clar á sas espatllas
lladrar de gossos y crits
de gent que vé, ressó d' armas
que la lluna fa lluhir;
los cans se tiran al aygua,
los persegueixen pel riu,
xiulets se senten de fletxas,
¡ah prou son arquers ben fins!
mes la mort, rema que rema,
no 'ls poden pas assolir;
las fletxas no tenen forsa,
Na Margarida dormint
al fons de la negra barca
resta llavors y somriu;
potser somnía caricias,
lo cadavre ho pensa aixís
y de rábia los remes llensa;
mormola llavors lo riu,
las ayguas donan empentas,

la barca se sent cruixir,
un núvol tapa la lluna,
lo cel queda negre y trist,
y... no sé que passaria
perque 'ls pescadors vehins
vejeren, diu que ho vejeren,
que 'l cadavre qu' era viu,
va escanyar á Margarida;
que després la va rublir
de petons un cop ja morta,
que després la tirá al riu,
que 's feu estellas la barca,
que la mort may més sortí;
pero sí Na Margarida;
al endemá va escupir
lo riu al mot son cadavre
coneguentla pel vestit
pero no pas per son rostre,
perque haveu de sabé, amichs,
qu' ulls y nas, llavis y orellas,
durant la passada nit
arrencat aquell cadavre
li havia, y eternir
y horroritzar son bell rostre
ab greu feya. De seguit,
morta y tot desfigurada,
al endemá, son marit,
d' aquell cos va fer entrega
ab cerimonia al botxí,
y allá á la forca, boy morta
per tres días y tres nits
fou penjada la comtesa.
Era comtesa?...

UG.

CAPDEFERRO

Quí ho diu?

UG.

Tú ara acabas de dirho.

CAPDEFERRO.

Donchs no ho era; me 'n desdich.

De la forca fou robada,

desaparesqué d' allí

y no restá sepultura

que no fes obrí 'l marit.

No 's va trobar.

MARTÍ. Potsé un ángel
la va portá al Paradís.

GUILLÉM. Cal potsé va sé 'l dimoni.

MARTÍ. Tú d' aixó sempre te'n rius.
Y que més?

CAPDEFERRO. Qué més encara?
S' ha acabat lo qüento aquí.

SALVADOR LLANAS Y RABASSA.

DEVANT L' ESTÁTUA

EN LO XXX ANIVERSARI DE LA MORT DE Balmes

A aquest rich claustre de flayrós misteri,
de naus altivas y d' arcadas góticas,
que 'ls grans prohómens de l' avior bastiren
per gloriá eterna de la noble Ausona,
lo cor á trossos y l' esprit en núvols,
mos incerts passos encamino á voltas
y aquí en silenci, gegantina estátua;
párlam á solas.

Ningú ho diría que d' eix munt de pedra
raigs abundosos de la vida brollan,
ningú ho diría que alenás ta pensa
sota las capas d' eixa dura escorsa;
jo sols puch créureho, qu' he sentit paraulas
sortir solempnas d' eixa freda boca,
jo sé que pensas, philosoph de marbre,
sobre eixa tomba.

Semblo altra estàtua, quan ab tu converso,
que vé á comptarte mundanals historias,
y tu t' admiras si al obrir mos llavis
fontes abundosas los meus ulls se tornan,
y tu t' extranyas, imponent figura,
si las paraulas que 't vé á dir ma boca
son cada dia que á trobarte corro
 més dolorosas.

Ta veu va fondres com remor llunyana
y 'l mon apenas ja de tu 's recorda,
estrella semblas entre mil perduda
qual nom tots saben y qual llum s' ignora,
y avuy ¡oh Balmes! l' il-lustrada ciencia
millor s' estima que claror hermosa
en mitj d' abismes, pedregám y espinas
 marxá á las foscas.

Guiant al home per estretas vías
vers als orígens de sa vella historia,
dissipant bromas de negror feresta
al brill maléfich d' una llum fosfórica,
terras ignotas descobrí á sa vista
y ab cerimonias de triomf pomposas
cenyí á sa testa dels bimans saltívols
 la real corona.

Veig en tos llavis, animada estàtua,
d' alegre burla lo somrís escorres;
també 'ns ne réyam algun jorn nosaltres,
també 'ns ne reyam ab riallas bojas,
fins que 's tornaren rierals de llágrimas
quan, tristos náufrechs en un mar de fosca,
ja no trobarem religió ni pàtria,
 amor ni gloria.

Tot cau á trossos, tot es dol y angunia,
l' astre del home ja se 'n va á la posta,
los corchs se menjan l' assecada alzina
que ni trau branca ni cap fruyt ja dona;
paraula vana ja es avuy la pátria,
la fe una escusa de porugas donas,
l' amor un somni d' enranciats poetes
que ningú escolta.

L' art, inspirantse en eixas fonts amargas,
ja no alsa claustres ab arcadas góticas,
ni aquellas torras imponents y ardidias
que sas agullas fins al cel remontan,
ni allá en los márgens dels camins ombrívols
las creus aquellas que al viatjer conhortan,
ni dins dels temples pels varons il·lustres
recorts y tombas.

Trenta anys compleixen de ta mort plorada,
¡trenta anys! trenta horas de carrera folla
y trenta segles qu' hem deixat enrera!...
¡Si n' hem fet via d' assolir la fossa!...
Tristíssim rastre de sanchnosas runas
y llarga estela de fumosa boyra
en los llochs deixan que com llamps petjarem
negra memoria.

Jo sé que á voltas, esperit sublime
á animar baixas eixa estatua hermosa,
y, quan l' inmensa tempestat mundana
tot lo que 'ns resta va arrasant per fora,
tu aquí en la vista dels trapats riquíssims,
en lo misteri de las naus ayrosas
en las aromas que del temple 't venen
sembla que 't gosas.

¡Oh no!... distráute de ton somni artístich
y nostra angunia, philosoph, recorda;
si poden veure aqueixos ulls de gebra
y la fe servas de tos temps de gloria,
l'esguart aparta dels encants del claustre
y enrrera gíral, hont lo mon se troba,
fixa una estona ta gegant mirada
y... ¡filosofa!

LLUÍS B. NADAL

LO DIABLE COIX

LLEGENDA CATALANA

UNA de las llegendas de nostra terra més antigas, y tal volta menos conegudas, es la del diable coix; la qual es més propia de la part d' Igualada y de la Segarra, que de la baixa Catalunya, Marina, Pla de Barcelona, Empordá y Rosselló.

Una vella, natural de Pontóns, prop d' Igualada, me la contá, quan era noy, y la recordo encara com si ara me la digués, en una vetlla d' hivern, en la cuyna de casa mentres ella cohia lo sopar.

La llegendia es tal com segueix:

Hi ha molts anys, més de cinch ó sis centurias, que en una de nostras més aspres montanyas hi vivia un ermitá que feya vida santa prop d' una capelleta, ahont hi havia una imatge de la Mare de Deu, molt antiga.

L' ermitá, qu' era de missa, era un veritable sant del cel y tota la contornada anava allí á curarse de sos mals, perque de miracles no 'n vulgheu més, y de gent dolenta tornada per ell á la bona vida se 'n contavan á centenars; de manera que l' infern estava irat contra 'l bon home perque 'ls lladres deixavan son ofici, las malas donas feyan penitencia pública, las presons quedavan desertas y 'l butxí no tenia feyna.

Llucifer se dava al dimoni, perque d' aquella contornada

ningú anava al infern, y, queixanse un dia un diable, lo més lleig d'allí y 'l més dolent, que era coix y tenia alas de rata pinyada, digué dirigintse á son amo:

—Jo, si 'm donéu á un altre dimoni vestit de dona, m'atreveixo á tentar á l'ermitá y ferli cometre lo més gros dels sacrilegis.

—Donchs ves desseguida, digué Llucifer. Y cridant á un altre dimoni, lo vestiren de dona, ab un trajo molt bonich, ab gipó vert brodat d'anticuelas, faldillas de grana vermella y ret vermell molt vistós. Pero, per més que fessen, li sortían las puntas de las banyas y per sota las faldillas se li veyan los peus de gall.

Lo diable coix y 'l vestit de dona se posaren á volar. Llavors lo coix digué á l'altre:

—Tu vésten cap á Roma y mira d'entrar en lo palau del Pare Sant per veure si 'l pots tentar. Mentrestant jo procuraré fer caure á l'ermitá.

Lo penitent, que res sabia, en la celda resava á la Mare de Deu, quan sentí una veu manyaga, que deya parlant ab lo nas:

—Pare Antón, Pare Antón.

—Ja ets tú, bestia pudenta, mala desgracia, malehit coix, li contestá ab un regany l'ermitá. Passa fora corrents d'aquí, ó sino 't donaré una tunda ab lo salpasser.

—Mira que te 'n penedirás, Pare Antón, perque sé del cert que 'l Sant Pare ha de pecar, y que si 'l Sant Pare peca, lo mon s'ensorrará.

—Mala sort que Deu t'ha dat, mentider. Com pot pecar lo Sant Pare. ¡Fesrho veure si saps!

—Mira: li contestá 'l diable coix. Y, treyentse un mirall de la pitrera, li feu veure l'interior del palau del Papa á Roma, y vejé ab terror qu'en lo menjador, sentat prop de la taula, hi havia 'l Pare Sant, tenint devant un plat de bledas per sopar perque era divendres. Pero aprop d'ell una senyora ab ret vermell, gipó vert y faldillas vermel·las, estava sentada á taula, y la poca vergonya se feya servir per sopar un pollastre rostit y tunyina esqueixada.

Lo Pare Antón s'esborroná al veure que la senyora tenia peus de gall, y que d'entremitx de las mallas del ret li sortían unas banyetas dauradas.

—Desgracia del mon! exclamá l' ermitá; lo Sant Pare está sopant ab en Banyeta vestit de dona, y me 'l tentarà!

—¿Vols anar á lliurar-lo? preguntá 'l Coix.

—Sí, sí.

—Qué 'm donarás!

—Lo que vulguís.

—Ten compte lo que 'm promets!

—Tot, tot.

—Vull alló ab que 't desdejunarás demá dematí.

—Tot, contestá 'l Pare Antón: pórtam á Roma.—

Lo diable coix agafá á l' ermitá y tots dos volaren per los ayres.

En un instant foren á Roma, en lo menjador del palau del Papa.

Lo Pare Antón se posá á cridar:

—Santíssim Pare, ¡qué feu! Mireu que teniu al vostre costat á en Banyeta vestit de dona, que vol tentarvos, y 'l mon se enfonsará si pequeu

Lo Sant Pare torná en son coneixement, feu la senyal de la creu y 'ls dos dimonis fugiren.

Alashoras l' ermitá s' agenollá als peus del Papa y li pregá lo dispensés de dir missa lo dia següent.

A la matinada torná á la celda del palau del Papa lo dia-ble coix.

—Vinch á cercar lo que 'm vares prometre; lo que t'ha de servir ara per desdejunarte. Veurém si m' ho donarás!

—Vaya si t' ho donaré, digué ribent l' ermitá. ¡Te creyas que diría missa y t' donaría 'l Cos de Crist, mala desgracia, bestia pudenta!

Tot menos aixó. No diré missa avuy.

Y cridant digué: portéu esmorzar, vull una arengada á la brasa. Y trayentne 'l cap y la moca, los tirá al diable coix, dihentli:

—Té, mala desgracia, aquí tens lo meu esmorzar; mentres que 'l diable, repetint los renechs més lletjos que may s' han dit, cridava:

—Pillo, brétol, lladre, m' has enganyat, m' has enganyat de mala manera.

POESÍA POPULAR

Tinch lo gust d' oferir á mos lectors, duas composicions xamosas recullidas en mas escursions estiuhencas. No sé si serán ja conegudas de tots, no sé si alguna haurá vist la llum en los coneguts Romancers de nostra terra. De tots modos, sino novas del tot, se diferenciarn en alguna estrofa y á més, si alguna d' ellas fos ja del domini públich, me sembla á mí, que val més cent voltas, tornar á respirar l' aroma pura y sanitosa d' aquestas flors gentils de la poesia popular, que no las axarrehidas y ampulosas composicions d' una literatura buyda y pretensiosa.

* *

Quan jo n'era petiteta
á la etat dels catorze anys
festejar prou m' agradava
pel negoci del casarm';
que 'l floret de las donzellas
es dels catorze als vint anys.

Com n'era un xich boniqueta
tots los anava triant;
l' un no 'l vull perque es molt pobre,
l' altre perque té massa anys,
que 'l floret de las donzellas
es dels catorze als vint anys.

L' altre perque te mal ayre
y aixís jo m' hi vaig quedant;
som quedada tota negra,
ni 'ls gitanos me voldrán,
que 'l floret de las donzellas
es dels catorze als vint anys.

Som quedada aburrideta
del pare y dels meus germans
y també de la cunyada
que es una pena molt gran;
que 'l floret de las donzellas
es dels catorze als vint anys.

Quan van á menjá á la cuyna
me 'n fan bressolá l' infant
quan menjan quelcom de fruyta
me 'n donan los rosegalls;
que 'l floret de las donzellas
es dels catorze als vint anys.

A voltas me tiran fletxas
que 'l cor me van travessant:
Fadrinas d' avuy, exemple
preneu d' aqueix mon estat,
quan vinga la vostra tanda
no os requí passar avant,
que 'l floret de las donzellas
es dels catorze als vint anys.

(Llevià.)

Lo pobre pagés

sempre viu ab pena,

ab l' aixada al coll,

y 'l sach á la esquena.

De festejadoras

ne te quinze ó setze;

de tantas que 'n te

no sab quina pendre.

Si pendrá á la Sila

ó pendrá á la Elena;

ne pendrá la Sió

que es l' amor més ferma:

Quan está malalta

ella le 'n va á veure,

al capsal del llit

ella s' hi assenta.

Ja li 'n diu:—Joan,

encar no t' aixecas?

—Com m' aixecaré

si encare tinch febre,

avuy m' han sangrat

y aixó ho pots ben creure.

Allarga lo bras

vetaquí una vena.

—¡Ay trista de mí!

quedaré viudeta.

—Viuda no ho serás

serás pubilleta

d' un camp y d' un hort

y una vinya verda.

(Llevia.)

LLIROYA

Ferideta del amor
està l'animeta mia;
vostra fletja haurà sigut,
bon Jesús, qui l'ha ferida.
Una exquisida dolsor
he sentit que tot m' encisa
com l' ayre dols del matí
que en las arbredas sospira.
Avans los plahers del mon
la tenían envilida...
Vostre amor es durader,
lo del mon tot es follía.
¿Quán deixaré aquesta vall
per las eternas delicias?

..

Jesús del cor, que dintre del sacrari
tant temps m' heu esperat,
perdoneu que jo en mitx de foll desvari,
deixantvos en eix trono solitari,
de Vos m' haja apartat.

..

Vos prech, Jesús de mon cor,
que apagueu l'ardenta flama
d'eixos amors terrenals
que m'han l'ánima lligada.
Imatge d'un goig caduch,
no vull pas jo idolatrarla;
vull apartarla de mí,
com monsiere que fa basarda.
¡Y sempre es al meu davant,
fins á las nits més pesadas!
¡somío que 'm besa 'l front
deixant gelada ma galta!
Lluny de mí amors terrenals;
bon Jesús, vull adorarne
nit y jorn vostre amant Cor,
en qui gosa la meva ánima.

A. BUSQUETS Y PUNSET.

LA PÓ

POESÍA PREMIADA EN L' ÚLTIMA FESTA MODERNISTA CELEBRADA
Á SITJES PER EL «CAU-FERRAT.»

Es l' hora de la pó. Allá per las montanyas
ageantadas, negras, se veuhen llums estranyas,
y ombrosas s' esvaheixen las veus de sas entranyas.

Que negre es tot. La fosca s' escampa, s' evapora;
boyrosas flayres volan d' ací d' allá, y ahora
se sent, dintre 'l silenci, la nit com se desflora.

Es l' hora de la pó. No s' ou per la masía
ni una remó de viure: talment algú diría
que fins las pedras dormen el mateix son que 'l día.

Mes, no, no dorm tothom; dintre 'l seu llit la nena,
com cuca en el capoll, tremolejant, ab pena
vá escoltant, escoltant, els ulls oberts, ni alena.

Recorda, concirosa, de l' ávia la rondalla
que allá al escó ha contada á tota la canalla
que boca-oberta estava, prompte á esclafí la rialla.

Y no ha sigut de riure, sino de morts, pahorosa;
d' una animeta era, que vá sortí, plorosa,
del cementir,... y 'l quënto ja resseguir no gosa.

De sopte, cruix la porta; la nena 'l cap redressa,
d' entre 'ls llensols naixentne, boy escoltant depressa,
sent ossos topant ossos y un tou trepitj sens pressa.

Y aquell trepitj s' acosta, s' acosta més, ja estiran
els llensols mans frisosas que palpan y regiran,
y dins la buydó uns ulls de foch-follet la miran.

Ella no 's mou, tot' erta, y 's sent fondre la vida;
esborronada d' ànima, gelada, defallida,
oracions barboteja y torsa 'l coll, marcida.

Demunt la llar cendrera la Marruixa mióla
ab veu de cova fonda y, d' un sol bot se 'n vola
cap dalt, estarrufada, badant la roja gola.

El bofarut gemega baixant per la fumera;
el gos, dormint, glapeja, talment com si á cassera
ja tos y després lladra; potsé hi hagi algú á l' era?

Per demunt l' era plana vesllums de glassas passen,
al bosch s' hi enterenyinan, besant el riu se glassan,
que oliós s' esmuny, sens fressa, y poch á poch s' hi ajassan.

.
.
.

El cant del gall desperta á la llum; l' auba esbadella
sas rosas de pols d' or; el sol se desparpella;
¡la pó ha fugit!; són cant ensaja ja l' aucella;
y 'l cor, de bat á bat, va obrint tota poncella.

MANEL ROCAMORA.

NIT DE TOTS-SANTS

Ja s' ha post l' astre del dia,
curta ha sigut la jornada,
llarga es la vetlla que fa:
desde 'l roch d' Ave-Maria
la porta de la Masia
ab barrois y panys y baldas
ben assegurada está.

Brunz lo vent per la pineda,
fullas secas van y venen
á la vora del padris,
propet d' ell alguna 's queda,
com si á la alenada freda
del hivern que va acostantse
morta y tot s' esporuguís.

—«¡Au, xarrichs! la má ben llesta
llenya al foch porque 's conegui
qu' es la festa de Tots-Sants:
jn' hi ha ben pocas com aquesta!
per milló acabar la festa
prop la llar femhi rodona
vells y joves, xichs y grans.

»¡Au, noyas! porteu faldadas
de castanyas ben replenas
¡llest lo pas y lo cap viu!
per esser millor torradas,
posémlas ben escampadas,
sobre llit de blanca cendra
que amague l'ardent caliu.

»Núvol negre al cel entela!
ab nits tristas com aquesta
l'hivern empeny la tardor;
no hem de teme 'l fret que gela:
lo vi blanch y la mistela
y 'ls tions que aquí espurnejan
nos darán suau escalfor.

»Conteu, jayo, una rondalla
mentre espetegant se torra
lo bon fruyt del castanyé;
conteu ja, puig la quitxalla
esperant lo cuento calla
y esperantse á l'entorn vostre
us mira y suspén l'alé.» —

Y l'avi conta derrotas
dels enemichs de la patria
y 'ls grans fets del poble ardit,
y negres crims de bruixotas
quan se reunían totas
pera celebrá 'l dissapte,
al sonar la mitja nit.

De sobte ab vista esglayada
los xichs miran la finestra;
dú 'l vent fúnebres ramors:
trista festa es senyalada:
es que en l'iglesia apartada,
al compás de las absoltas,
per demá tocan á morts.

—«¿Ho sentiú? (murmura l' avi)
 potsé aqueixos tochs me diuhen
 que no us contaré res més;
 no hi ha res que no s' acabi,
 —deya bé no sé quin sabi—
 que 'ls anys passen com un somni
 y tot lo del mon es res.

»Deixém á part tota historia;
 diu la veu de las campanas
 que pels morts hem de resar.
 ¡Ditxós qui sens falsa gloria
 inspira eterna memoria!
 ¡Benchit qui plora y resa
 pels que un jorn sabé estimar.»

JASCINTO TORRES Y REYATÓ.

A LA MEVA AMOR

Aprop del santuari, ahont habita
la que dels Angelets es Sobirana,
enrondada d' alzinas y de roures,
al mitx del bosch una caseta s' alsa.
Es la mansió gentil que jo he escullida
per gosar del amor que 'ns afalaga;
es ahont te vull dur, aixís que sían
devant l' Altar juntadas nostras ánimas.
Allí, lluny de poblat, sens testimonis,
tú ohirás de mon cor l' amorós batre
y jo 'l del teu... y passarém los días
entre un sospir, y un bes y una abressada.

¡Cóm gosaré, mon bé! Quán somrisenta
despertará la terra al bés de l' auba;
á l' hora que 'ls pinsans ab veu melosa
saluden al nou jorn ab sa complanta,
nos vindrá á deixondir la cansó bella
dels rossinyols que nien prop la casa.
Tot fent brasset y benehint al dia,
arribaré al cim de la montanya

y 'ns ficarém á dintre la Capella
y ab devoció ohirém la Missa Santa,
mentre un prech cada hú farà á la Verge:
que 'l goig nos concedesca d'esser pares.

Quan ja 'l sol haurá fos la espessa boyra,
sortirém á doná' una passejada
y, sospirant d'amor á cau d'orella,
gosarém del magnífich panorama.

Veurém al lluny, desafiant als núvols,
del Pirineu altiu la testa blanca
y 't contaré las gestas gloriosas
de nostres ascendents, los Almogávares.
A un cantó ovirarém la Mar llatina
que 'ns farà recordar del Rey En Jaume,
quan, per anar á deslliurar Mallorca,
ab la gent catalana s'embarcava.
Lo vell Montseny, ab sas ferestas cimas,
nos farà recordar de sa germana,
la montanya hont está la Moreneta
vetllant de dia y nit la nostra Pátria.
Nos portarán Gerona á la memoria
los monts que 'ns privarán de contemplarla,
y 't contaré com del poder dels Moros
lo prímpcep Carlemany la deslliurava;
y del any nou remembrarém lo siti
cent y mil voltas gloriós, encara
que Gerona 's rendís, puig si 's rendía
fou per la fam, jamay per la metralla.

Y veyent los turons y las boscurias
y fértils camps y boscos y montanyas
y valls y rius y extensos prats, que forman
la nostra amada terra Catalana,
benehirém al Deu de las Alturas
que aquesta terra 'ns va donar per mare.

A l' hora xafagosa del mitj dia,
 tornarém altre cop á nostra casa;
 y esperarém á que la tarde arribi
 pera tornar á fer la passejada,
 fins l' hora trista en que las flors s' aclucan
 y 's colga 'l sol darrera las montanyas.

Y conservant la FÉ sempre sancera
 y á la PÁTRIA estimant sempre com ara,
 gosant d' AMOR irém passant la vida.

¿Quí més felís que 'ls dos, ma benamada?

JOSEPH MORATÓ Y GRAU.

UN ACCIDENT

SAINTE-MEDARD, la antiga iglesia del carrer de Mouffetard que en altre temps se va fer célebre per la tomba del diaca Paris y 'ls convulsius, es una parroquia molt pobre. L'arrabal de Marceau, com l'anomenan los naturals del país, no te religió, y 'l Consell de feligresos distingits ha de lluytar ab moltes dificultats pera cumplir ab los dos objectes que li están encomanats.

Lo diumenge, á l' hora dels oficis, hi va molt poca gent, y encara formada casi be no més que per donas: una vintena de burgesas del vehinat y algunas criadas ab cofia. En quant als homes, tot just s' hi veuhen tres ó quatre vells vestits de pagés que s' agenollan en lo pelat paviment, vora d' una columna, posantse la gorra sota del bras mentres fan passar per sos dits los grans d' un groller rosari, barbotejan algunas paraulas y aixecan sos ulls al sostre ab aspecte de sants de vidriera. Durant la semana, no s' hi veu á ningú més.

Al hivern, cada dijous ressona per las voltas durant alguns minuts lo soroll dels sochs que duhen los deïxebles de la doctrina quan arriban y se 'n van. No obstant, algunas vegadas una pobre dona que porta dos noys agafats de la mà y un al-

tre al bras, va á encendre un ciri en l'altar de la capella de la Mare de Deu, ó be se senten prop de las fonts baptismals los plors d' algun infant á qui 's bateja, y ab més frecuencia 's cantan las absoltas á algun mort que portan en una caixa de fusta tapada ab un drap negre, la qual colocan en dos banchs, y que un capellá beneheix en presencia d' un grupo de donas, en tant que 'ls homes, que son lliurepensadors, esperan que s' acabi la cerimonia en la taberna del devant, hont jugan alguns litres de vi al molinet.

Per la seva part, lo pare Faber, un dels vicaris de la parroquia, te la seguretat de que al menos duas vegadas de cada tres que 's presenti al confessionari no ha de tenir penitents, y que sols de tant en tant haurá de sentir la confessió poch interessant d' alguna pobre dona; pero es un home puntual, y 'ls dimars, dijous y dissaptes, á las set en punt se presenta á la capella de Sant Joan encara que se n' hagi d' entornar, després de resar una oració, sens que ningú reclami sos serveys espirituals.

Una tarde del últim hivern, lluytant contra una tempestat ab son parayguas obert, lo pare Faber recorria ab pena 'l carrer Mouffetard, en direcció de la parroquia; y com estava casi segur de que 's molestava inútilment, anava pensant ab tristesa en lo braser que havia quedat en sa pobre estada del carrer Lhomond y en lo Bollandista *in folio* que havia deixat obert demunt de la taula, hont també hi havia deixat sas ulleras; pero com era dissapte á la tarde, y aquest es dia en que las vellas viudas que gastan sas pensions en las casas de dispesa del voltant hi van á buscar la absolució pera pendre la comunió l' endemá, lo bon capellá no podia deixar d' instalarse en la seva garita de fusta, y obrir, com puntual caixer la reixeta á las devotas, pera las que la confessió es com una caixa d' estalvis del Paradís hont totas las semanas hi dipositant sos pecats venials.

També havia sortit ab disgust lo pare Faber considerant que aquell dissapte era dia de cobro, y ordinariament quan

aixó succehía, lo carrer Mouffetard estava ple de gent, pero de gent poch amiga de la seva sotana. No es gayre agradable pera un home honrat véures obligat á baixar los ulls devant de miradas insolentas y haver de fer lo sort al sentir paraulas injuriosas pronunciadas al seu pas. Hi havia al carrer un despatx de licors que horroritzava al sacerdot, una botiga per quina porta mitj badada n' eixia una insufrible fortor alcohólica y desde la que 's veyia la perspectiva de botas ab etiquetas que deyan: *Absinthe, Bitter, Madera, Vermouth, etc.* Allí drets y devant del taulell hi havia sempre un grupo de joves alegres, ab brusa llarga y gorra alta, que saludavan al pobre capellá, lo qual baixava de la acera totseguít, ab un hem! hem! ofensiu.

No obstant, aquell vespre 'l pare Faber arribá sens cap entrebanch á la iglesia, porque 'l mal temps havia deixat lo carrer desert. Humitejá 'ls dits en la pica d' aygua beneyta, se senyá, feu una lleugera reverencia devant del altar major y 's dirigí á son cofessionari. Al menos la seva anada no havia sigut inútil porque l' esperava un penitent.

Un penitent! Un home! Lo cas era extraordinari y excepcional á Saint-Medard; pero, distingintse á la escassa claror de la llantia penjada en l' ángul ojival de la capella la blanca brusa curta y las solas ab groixuts claus del home agenollat, lo pare Faber pensá que era un treballador que deuría haver conservat la fé y las bonas costums de práctica religiosa. Probablement la confessió que anava á sentir sería tant vulgar com la d' aquella cuynera del carrer del Monjo que, després d' haverse acusat de trampas comesas en la compra, s' enfadava de que se li parlés de restitució. Lo bon capellá somrigué recordantse de la estranya fórmula empleada per un vehí dels arrabals que aná á demanarli una papeleta de confessió pera casarse: «No he mort, ni he robat; pero dongui per fet tot lo demás.» Lo vicari entrá molt tranquil en son confessorari y, després d' haver pres una bona racció de tabach, apartá la cortina verda que tapava la portella.

—Senyor capellá, borbotejá una veu aspre que s'esforsava per parlar en veu baixa.

—No soch lo capellá, bon home. Digui lo *Confiteor* y anomenim pare.—

L' home, quina cara mitj amagada per la foscor no podia ser vista pel pare Faber, resá poch á poch la oració que semblava no recordés gayre be, y després digué ab veu fosca:

—Senyor capellá... no... pare... vaja, perdónim si no parlo com s' ha de fer, pero fa vinticinch anys que no he confessat; d' ensá que vaig marxar del meu poble. Vosté ja sab lo que es un home á París... Y després, jo no era més dolent que un altre qualsevol, y deya: Deu ha de ser molt indulgent. Pero avuy es tan pesat lo que tinch sobre la consciencia, que no ho puch aguantar tot sol, y es precis que vosté m' escolti, senyor capellá... He mort un home.—

Lo sacerdot doná un salt en lo banch. Un assessí! Ara ja no's tractava de vulgaritats, de mals pensaments contra 'l probisme y de senzillesas de velles á las que escoltava ab tranquil·tat y absolvía confiadament. Un assessí! Aquell cap que tenia tan proper al seu havia concebut y portat á cap lo pensament d' un crim; aquellas mans creuhadas en son confessionari potser estavan encara brutas de sanch. Confós y esborronat lo pare Faber, no trobá paraulas y digué maquinalment:

—Confesseu, fill meu... La misericordia de Deu es inmensa.

—Donchs escolti tota la historia, digué l' home ab accent de greu dolor. Soch paleta y fa més de vint anys que vaig venir á París ab un company d' infantesa. Plegats havíam anat á agafar nius pel camp y après á llegir á estudi. Eram germans. Ell se deya Felip... jo 'm dich Jaume. Era guapo y ben plantat y jo sempre he sigut denarit y estrafet. No hi havia millor treballador que ell, mentres que jo soch molt poca cosa. A més lo meu amich era bo y valent anant sempre ab lo cor á la má. Jo estava orgullós de ser amich seu, d' anar á passeig ab ell, y fins aguantava que 'm pegués y 'm tractés de bestia. En una paraula, l' estimava perque l' admirava. Una vegada ¡quins recorts! nos van llogar als dos per treballar á la mateixa obra, pero á la tarde 'm va deixar sol las tres cuartas parts del temps; havia anat á divertir-se en companyia

d'altres amichs. Aixó era molt natural á la seva edat. Li agradavan las diversions, era lliure, no tenia cap obligació... en tant que jo. . jo no podia ferho; necessitava treballar molt, porque tenia á la mare malalta al meu poble y en aquell temps li enviava 'ls meus estalvis. A la casa hont jo vivia, una pobre dona hi tenia una parada de fruyta. Aquella dona s'encarregava de fer lo menjar pera 'ls paletas. En Felip no hi menjava: trobava 'l menjar molt ordinari. Pero la fruytera era una viuda molt desgraciada que 'm servia ab amabilitat, y després... s'ha de dir tot... jo m'havia enamorat de la seva filla. Pobre Catarina! Vull que ho sapiga tot, senyor capellá. Vaig passar tres anys sens atrevirme á declarar la meva afició á la noya; ja li he dit que no soch més que un operari mitjá y ab lo que guanyava tot just m'arribava per viure y enviar alguna cosa á la meva mare. No podia pensar en casarme. Passat aquest temps, la meva pobre mare se 'n aná al cel; jo vaig quedar més descansat y vaig poder estalviar algun diner. Quan me va semblar que 'n tenia prou pera comprar alguns mobles, vaig parlar de las mevas intencions, á la Catarina. De moment no digué sí ni no. Prou me constava que no se m'havia de tirar als brassos, porque jo no era gayre seductor. A pesar d'aixó, la Catarina consultá ab la seva mare que 'm tenia per un treballador arreglat y per un bon home, y convinguerem en lo casament. Que ditxós vaig ser durant algunas setmanas! Jo comprenia clarament que la Catarina no havia fet més que acceptarme, encara que no sentia gran afecte per mí; pero com tenia bon cor jo confiava ferme estimar molt ab lo temps. No cal dir que tot lo que 'm passava ho explicava á n'en Felip, á qui veyia cada dia en la obra, y quan la Catarina siguié la meva promesa vaig volguer que la conegués. Potser haurá endevinat tot lo demés, senyor capellá. En Felip era guapo, molt alegre, amable, tot lo que jo no era y, sens ell proposarsho, ignoscentament, va enamorar á la Catarina, la qual desde que va coneixer la passió que sentia, m'ho va declarar tot. No 'm podia esperar altra cosa de son cor franch y honrat! May podré olvidar lo moment de la declaració. Era 'l dia que la Catarina feya anys, y per celebrar la festa jo havia comprat una creuheta d'or que havia guardat en un estoig ple de cotó. Eram sols darrera de la botiga y m'acabava de posar la sopa... me vaig treure de la butxaca

la capseta, la vaig obrir y li vaig ensenyar la joya. Ella 's posá á plorar.

—Perdónim, Jaume, me va dir, y guardi aqueix regalo pera la que s' hagi de casar ab vosté... Jo no puch ser la seva dona, perque n' estimo un altre... Estimo á n' en Felip.

* * *

No puch negar que aquesta revelació de la Catarina 'm deixá molt apesarat; pero ¿qué havia de fer estimant com los estimava als dos? Lo que vaig creure que havia de fer la seva felicitat: casarlos; y com en Felip no tenia diners, li vaig deixar los que jo tenia guardats pera que comprés los mobles.

Se casaren y tot va anar molt be durant algún temps; tingueren un fill del que vaig ser padrí, posantli per nom Camilo en memoria de la meua mare. Pero desde llavors en Felip comensá á anar per mal camí; m' havia enganyat en lo concepte que d' ell tenia. Aquell home no era bo pera 'l matrimoni; li agradavan massa las diversions. Vosté viu en un barri pobre, senyor capellá, y deu coneixer de sobras la historia del obrer que devalla de mica en mica pel camí de la gauduleria y 'l vici, que frequenta diariament tabernas y burdells, que may cobra la setmanada sencera y que no entra á casa seva, sempre miserable, més que pera escandalitzar y pegar á la seva dona.

Donchs be; en menos de dos anys arribá á ser en Felip un d' aqueixos desgraciats. De primer vaig procurar que tornés al bon camí, y alguns cops, avergonyintse de la seva conducta, prometia esmenarse; pero aquesta situació no durá gayre, perque las meas advertencias acabaren per aburrirlo y quan anava á casa seva y veyia ab tristesa la habitació desembrassada de mobles, perque tots havían anat á parar á la Caixa de Pietat, y 'm fixava en la pobre Catarina flaca y malaltissa per la pena, en Felip s' enfadava. En certa ocasió tingué l' atreviment de fer insinuacions ofensivas pera la seva dona, que era honrada á no poder més, recordantme que jo n' havia estat enamorat y acusantme de que encara n' estava y d' inconveniencias é infamias que no puch repetir. Aquell dia

se 'n va anar de poch que no 'ns barallessim. Vaig fer lo que devia, renunciant á veure á la Catarina y al meu fillol; y en quant á en Felip no 'l vaig tornar á veure més que per casualitat, quan havíam de treballar en la mateixa obra.

Pero, com vosté compendrá, mon afecte per la Catarina y en Camilo era tant gran que no 'ls vaig desamparar del tot. Lo dissapte al vespre, quan en Felip se 'n anava ab los companys á gastar la setmanada en beguda, jo rondava pel barri, trobava al noy, lo feya parlar, y si descobria que á casa seva hía havia molta escassetat, no 'l deixava marxar ab las mans buydas. Crech que 'l miserable Felip s' havia enterat de que jo socorria á la seva familia, y 'm deixava fer porque ho trobava molt acceptable... Per últim, pera abreviar, porque tot aixó es molt trist... han passat los anys; en Felip cada dia més dominat pel vici; mes la Catarina, á la que he ajudat tant com he pogut, ha educat al seu fill, que es ara un galán minyó de vint anys, bo y animós com la seva mare. No es obrer, no; s'ha instruhit, ha après de dibuixar en las escuelas de nit, y ara guanya un bon sou á casa d' un mestre d' obras. D' aquesta manera, encara que l' interior estigui sempre trist per la presència del borratxo, las cosas van millor, porque en Camilo es molt bo pera la seva mare, y desde fa un ó dos anys, quan trobo á la Catarina—la pobre ha perdut molt!—anant de braset ab lo seu fill que va vestit com un senyor, sento que 'l cor se m' alegra.

Pero ahir á la tarde quan sortia de menjar vaig trobar á en Camilo, al que vaig saludar porque no es orgullós y no s' avergonyeix de la meva brusa bruta de cals y vaig notar que estava de molt mal humor.

—Qué 't passa? Esplicamho.

—Que m' han sortejat, me respongué, y he tret lo número 10, lo qual vol dir que aniré á las colonias á ser víctima de las febres ab los soldados de marina. Y essent aixís estaré cinch anys fora, durant los quals no sé lo que será de la mare, sola, sense recursos, ab lo meu pare que beu ara més que may y li dona més mal tracte. Ella 's morirá, padrí. Los pobres semblém deixats de la má de Deu.

Vaig passar una mala nit. Fássissen cárrech, senyor capellá: vint anys d' angunias d' aquesta pobre dona destruhits en un minut per un cop de mala sort, porque un minyó ha ficat

la mà en una bossa y ha tret un mal número. Per aixó aquest matí 'm sentia aclaparat com un vell que passa una nit en vetlla y me n' he anat á la casa que estém construhint al carrer d' Aragó. Per més que un se trobi molt apesarat, s' ha de treballar, no es cert? He pujat fins á las bastidas,—puig ja hem aixecat fins al quart pis—y m' he disposat per comensar á treballar, quan de sopte he sentit que 'm tocavan á la espatlla: era en Felip. Ara no treballa més que per capritxo y havia vingut á guanyar un jornal pera tenir per beure. Com que l'amo ha de pagar una penyora si no acaba la obra en lo plasso fixat, admet á calsevol que li demana feyna.

*
*
*

Feya molt temps que no havia vist á en Felip, y m' ha costat conèixer. Recremat y gastat per l' ayguardent, ab la barba sal-y-pebre y las mans tremolosas, no es més que un vell, una ruína.

—Es á dir que 'l noy ha tret mal número?—li he preguntat.

—Y qué?—m' ha respost ab veu aspre y dirigintme una mirada terrible.—També 'm vols marejar com la Catarina y en Camilo? Lo noy anirà á servir á la pátria com los demás. Ja sé lo que perjudica á la meva dona y al meu fill. Si jo hagués mort, ell no hauria de marxar. Pero ¡pitjor per ells! encara soch viu y fort, y en Camilo no es fill de viuda.—

Fill de viuda! .. Ah, senyor capellá! Per qué va pronunciar tal paraula aquell desgraciat? Me vingué un mal pensament y no me l' he pogut treure del cap en tot lo matí mentres he estat treballant al costat d' aquell infelís. Me preocupava tot lo que anava á sofrir la pobre Catarina quan no tingués al seu fill pera alimentarla y protegir-la, y quan quedés sola ab aquell miserable borratxo, completament embrutit, de modals salvatjes, capás de tot. Tocaren las onze y tots los companys baixaren per anar á esmorzar. En Felip y jo 'ns havíam quedat los últims; pero al agatarse á la escala pera baixar me dirigí una mirada burleta y 'm digué ab veu d' ayguardent:

—Ho veus? Encara soch fort. En Camilo no pot tenir esperansa de ser fill de viuda aviat.—

Llavors he sentit al cap com un cop de sanch y de coratje. He agafat ab las duas mans las cordas de la escala, de la que en Felip s' havia apoderat ab desespero cridant: ¡Socorro! y ab un petit estors la he desembrassada del pes.

En Felip quedá mort al caure; han cregut que era un accident; pero ara en Camilo es fill de viuda y no haurá de marxar...

Aixó es lo que he fet, senyor capellá, y aixó es lo que tenia necessitat de dir á vosté y á Deu. Estich penedit del meu crim y demano perdó. Pero aixó no 'm privará de veure á la Catarina ab son vestit de dol plena de felicitat, apoyada en lo bras del seu fill, y jo sería capás de no sentir lo meu delicté. Pera evitarme aquesta satisfacció emigraré, marxaré á América. En quant á la penitencia... Tingui: aquesta es la creuheta d' or que la Catarina no volgué admetre quan me confessá que estava enamorada d' en Felip. La guardava com un re-cort dels únichs días felissos que he tingut durant la meua vida. Accéptila, vénguila y destini 'l seu import als pobres.

..

S' aixecá en Jaume absolt pel pare Faber? Lo cert es que 'l vell capellá no ha venut la creuheta d' or. Després d' haver tirat son valor aproximat á la caixeta de las ánimas de la iglesia, penjá la joya com una presentalla en l' altar de la capella de la Mare de Deu, hont va molt sovint á pregar pel pobre paleta.

FRANCISCO COPPÉE.

CANTARS VALENCIANS

Tú me desdenyes, nineta,
y tots preguntantse van
cóm de boca tan xiqueta
pot eixir un *no* tan gran.

De ser com la neu m' acusa
la que diu que tota es foch:
¡foch, que la neu no té fusa,
vétjen si cremará poch!

Tú plores, flor de la terra,
perque jo me 'n vaig soldat...
té por que 'm maten en guerra
la que en pau m' ha assassinat!

Les coses més poderoses
que en lo mon pot trobar hu,
son tres y les tres son roses:
lo sol, la onsa d' or y tú.

Dubtes sobre tú vullch tindre,
per més que 'm vullgues de veres;
que 'l mal es prou pera vindre
no més perque no l' esperes.

Me dius que no vols volerme,
perque falla fins l' amor:
si tot en lo mon té terme,
ja acabarà eixa gelor.

Roja estás com la rosella;
com les fruytes, tendra y forta;
com los verts, bledana y bella...
si qu' eres filla del horta.

Tot se hu endú l' aigua á orsa
y tot ho pot, vida meua;
pero quant ella té forsa,
es quant es llágrima teua.

Polques, ahulla y pinteta,
y al coll brodat mocador;
no 'ls deixes, llauradoreta,
que 't vestí Nostre Senyor.

Hui 'ls pares, demá la esposa,
l' altre un fill... ¡Cóm ha de ser!
Aixina, de rosa en rosa,
va despullantse el roser.

No tinch por perque es malalta,
tinch por perque es bona y bella,
y si allá un angel fa falta,
ja m' he quedat jo sens' ella.

Si que feu molt Sant Antoni
y mereix el nom de sant:
¡cóm tentaría el dimoni,
si ella es dona y tenta tant!

En altre temps ja estaria
este carrer ple de creus,
perque en ell, y á trayduría,
han mort á molts els ulls seus.

Bo está el mon, bo, no te queixes,
que si anara tot al fí,
tú, reina, que un rey mereixes,
no series pera mí.

Quan veus moltes xiques juntes,
com quan mires un roser,
«de estes roses, te preguntes,
¿qué vindrá 'l dimoni á fer?»

Nos planta el pare, y nos cuyda
la mare, y se fem puntals:
la muller du la florida
y els fills fan les arreals.

Si la merla es cosa lleja,
perque menja cor picat,
¡ay de la que 'l saforeja
y se 'l deixa destrosat!

Quan veig la lloca ajupida
y la ovelleta arrepere
que als anyells defensa ardida,
m' enrecorde de ma mare.

Dius que á volerme no goses
per por al morir de amor:
y 'l fret desfulla les roses
lo mateix que la calor.

Quan millor remes, t' afones,
que mort y vida fan junt,
y cuan manco te 'n adones,
ja tens la açotá damunt.

L. CEBRIAN MEZQUITA

RECORTS

Quan la guerra encen las iras
sacrificant lo jovent
qu' es l' esperansa d' un poble,
lo treball y lo progrés:
penso... ¿qué farán las mares
sense consol y sens' ells?...

Quan uracanát fort bufa
lo torp, qu' arrenca d' arrel
arbres que son milenaris,
casals que 's moren de vells:
penso... ab los pobres marinos
dins lo trangul del mal temps.

Quan delma lo mon la pesta,
de llevant fins á ponent,
aclarint l' humana rassa
ab sa dalla tant crudel:
penso ab los nins sense pares,
sense pares, ni parents.

Quan la neu cobreix la terra
y l' ayre glassa l' alé,
llavors, penso en tantas cosas,
penso en los pobres vellets,
que pelegrinan la vida
sense roba, foch ni res.

.

Llavors, gran reconeixensa
sento, alsant los ulls al cel,
y de totes mas pobresas
ne dono gracias á Deu.

EMILI PASCUAL

LA CIGONYA CAPTIVA

A la vora del pou que hi ha á l' eixida
una cigonya 's ten sobre una cama.
Prou voldria volar sobre las onas!
Mes ay! está aixelada!

D' aburriment y d' anyoransa 's migra.
D' estar sobre una pota aviat se cansa
y 's posa sobre l' altra; però inútil.
Qué fer? Torná á mudarla.

Baixa 'l cap. L' horitzó prou miraria,
peró quatre parets ara la tancan.
No hi val l' esforç pera poderhi veure
á través la muralla!

Peró pot mirá al cel. Altras cigonyas
veu volar totes juntas á llur pàtria
sense aturarse may. Hi ha no més qu' ella
enrera abandonada!

Espera que las alas li rebrotin.
Y 'l creixe de las plomas com li tarda
pera volar cap á una terra lliure
y en sos estanys banyarse!

Ve la tardor. Ni una cigonya queda
en los nostres sorrals. Sols, endolada,
una 'n resta en lo clos plorant captiva,
consumintse debadas.

Las garsas deixan lo bassal... y fugen.
Peró ja no las veu. Mes sent com passen
per sobre del seu cap, las sent com volan,
y com van allunyantse.

Algún cop ha provat d' una embranzida
sortirse d' aquell clos que la té esclava.
Per qué no? Si á lo menos no li haguessin
tallat tan curt las alas!

Pobre foll! Pobre aucell! Ah! No confihis
en la creixensa de tas plomas blancas,
perque la gent dolenta tornaría,
á tallarte las alas!

Del poeta magiar ARANY JANÓS.

LO CIRERER DE LA CIVILISACIÓ

CANTANT, saltant, ballant y fins menjant y beben, tothom deya lo mateix: ¡Ja ha arribat! ¡Ja ha arribat! Fins los gossos y 'ls gats del petit poblet de montanya ahont aixó passava ho deyan també; tothom ab una cara més alegre... ¡Ja ha arribat!

Cualsevol se pensaria que á lo menos se tractava de haver arribat la nova de que la grossa de Nadal havia caygut al poble, ó de que 'l cobrador de contribucions s' havia trencat lo coll, ó d' una cosa per l' estil. No era rés d' aixó: lo que havia arribat era molt més important que totes aquestas nimietats: era, ni més ni menos, qu' en Pau Bróquil, lo pagés més rich del poble, venia de ciutat: un home casi vell, petitó, rexonxo, ab cara de lluna y cametas com de bróquil primerench (que per aixó li devian dir en Bróquil) y sobre tot de gran saber y estimació per part del vehinat.

Pero ¿á qué venia tanta animació y alegria per la seva arribada? ¿per qué havia sigut causa de una semirevolució en lo poble? Donchs un que hagués ben mirat la cosa, haguera vist que tot lo terme havia prés part en la alegria: plantas, bestias, personas, tothom reya: tothom..... menos algun qu' altre pollastre que 's temia que tanta satisfacció fos causa de que 'l mate-

ssin y anés á parar á una cassola, y de las ratas pinyadas que ab esgarrifosos crits y contorsions volavan dient «¡fugim! ¡fugim! que ja ha arribat la civilisació»!

Perque, en efecte, en Pau Bróquil ab aquella barretinota, gech de vellut vell y espardenyas no menos atropelladas, representava en lo moment de la seva entrada al poblet á la civilisació, y per aixó va ser rebut ab tanta magnificencia: archs de triumpo y tot. Lo millor era 'l de la plassa fet de sachs de patatas, ulls de col y pastenagas ab garlandas de pebrots vermells, costejat per l' element agricultor.

Lo perquè de la representació d' en Pau, es molt aviat entés. Montanyas molt altas y fréstegas incomunicavan al poblet ab lo resto del mon civillsat, lo que era causa de que 's trobés en un lamentable estat de incivilisació que feya pena. Ni 's tenia noticia de lo que eran diaris, ni per lo tant se enteravan de res; lo únich que sabian era de rutina: sols s' ocupavan en conreuar la terra y comersiejar en bestiar y sobre tot en llana.

¿Qué té que veure? Ells se guanyavan la vida com podian y ab las sevas llanas feyan bastants cuartets. Pero la fama que no s' enten d' excusas, al veure l' estat del poble, comensá á motejarlo ab un mal nom.....

Quin disgust va tenir lo vehinat en pés al saberho! No hi ha remey, van dir, nos l' hem de treure de sobre, costi 'l que costi. Y després de rumiar molt y molt per veure com ho farian, van resoldre que un de ells anés á ciutat á estudiar la civilisació, á veure qué se havia de fer pera ser civilisat, y l' elegit va ser en Pau Bróquil, porque era 'l més rich de tots.

Aquell dia havia arribat ja de tornada y per aixó tothom estava alegre. A casa seva semblava un formiguer; uns entravan altres sortian, altres... fins n' hi va haver uns que per obsequiarlo li van donar una serenata ab tot lo que 'ls hi vingué á la má: casseroles, culleras, fluvíols de canya etc., etc.

Quan arribá la nit, en Pau Bróquil reuní á tots los caps-padres del vehinat á casa seva pera esplicalshi lo que havia après.

«Mireu, los hi digué, he llegit en una cosa que tothom diu que no porta més que mentidas (pero que tothom creu lo que porta) que 'n diuben diari, que no anirem bé fins que tot sigui de tots, porque la propietat individual es un robo. Ab aixó per-

que no 'ns diguin lladres. que 'm sabria molt greu, haurém de fer de manera que tot sigui de tots: ¿qué vos sembla?

Quin escándol se promogué allavors! Los que no tenian res seu més que 'l gech que duyan á l' esquena y ab prou feynas, sens faltarnhi un deyan ¡sí! ¡sí!. Però 'ls demés ¡de cap manera!

Veyent aixó en Pau Bróquil, que per alguna cosa havia de tenir nomenada de sabi, digué: «tot ho arreglarém; avans de posarho en práctica formalment, ho ensajarém en petita escala.»

—Molt bé! van dir tots.

—Y per ensajarho, continuá, jo cedeixo al poble aquell cirerer tan gros y bonich que tinch á la vinya de derrera de casa. Per lo tant desde ara tot lo vehinat pot tenirlo per seu, no per cosa de cada hù, sino per cosa de tots plegats: cualevol dels vehins podrà anarhi á menjar cireras. Desde avuy se 'n dirá 'l cirerer de la civilitació, y perque creixi forsa, cada any hi colgarém á la soca totes las llanas que no haguém pogut vendre. ¡Viva 'n Pau Bróquil! ¡Viva la civilitació! y 'n Pau desde aquell dia tingué una fama com ningú havia tingut encara.

Aixó era al ivern y, es clar, va vení 'l temps d'espurgá 'l cirerer y ningú ho feya: Tothom anava dient: no es pas meu; tanta obligació tinch jo de ferho com un altre: y ningú ho va fer. Sols un parell de vellas pobras com una rata, sense llenya per fer foc, van dir: «aquell arbre tant es dels altres com nostre; aném á ferhi llenya que ningú 'ns pot dir res». Y aixís ho van fer, y 'l cirerer en lloch de ser ben espurgat era escapsat, tallat y fet malbé que era un gust ó millor dit una llástima.

Y arrivá la primavera y va florir: mes no ab aquella ufana y hermosura que té l' arbre ben cuydat, sino ab unas flors raquítics y miserables del tot. Y 'ls del poble deyan: «¡si que l' haurém feta bona! ¡Es clar, com que ningú se 'n cuyda!»

A tot aixó 'ls aucells hi van fer niu y ¡quina getzara la canalla! «Anemhi, cridavan, que com que es de tots, també es nostre y ningú 'ns pot dir res». Tant va ser dir aixó, com enfilarsen mitja dotzena á dalt branca amunt, espolsant las flors y trencant los brots. ¡Pobre cirerer! Estava fet una llástima!

Y lo pitjor va ser que ab lo tráfeh de voler agafar lo niu primer que 'ls altres, un dels noys va caure daltabaix trencantse una cama.

Al saberho 'ls seus pares se van enfurismar contra l' innocent Pau Bróquil que res hi tenia que veure. «Llunátich, li van dir; vos deixéssiu de camándulas y vos cuydéssiu de lo que vos pertoca.»

Prou s' esforsava en Pau per felshi veure la rahó; pero tot va ser inútil: se van empenyar en que 'ls hi pagués lo metje y las medecinas.

«Ja sabeu que jo no soch l' amo; anéu al poble, que vos ho pagui.»

Y van anar de casa en casa á demanarho y tothom 'ls hi deya: «si teniu mal de caps passéu-vosels; que 'l cirerer no es pas meu.»

Ab aquest y altres cassos per l' estil va arribar lo temps de las cireras, y quan tots los demás cirerers del poble ja 'n tenían de maduras, lo de la civilisació no 'n tenía cap: per que en sent que 'n verolava alguna, no hi havia remey, ó l' un ó l' altre al passarhi per devant deya: «aquell arbre es de tots; si hi vaig y 'n menjo cireras, ningú 'm podrà dir res.» Aixís ho feyan: se repenjavan á las brancas y las trencavan. Altras eran totas mústigas. S' enfilavan á dalt y sacsejavan. En fí, que 'l pobre cirerer al cap de poch dias quedá fet una llástima:

Lo vehinat mentrestant anava dient: «si tothom ho fá així, ningú se 'n podrà aprofitar, perque may hi ha cap cirera á dalt del arbre: aixó s' ha d' acabar.» Per acabarho, uns quants se 'n van aná á veure al alcalde per demanarli que fes fer una crida, prohibint que ningú menjés cireras del cirerer de la civilisació, mes que 'ls diumenges. «Aixís, deyan ells, tindrán tota la setmana per madurar y 'l diumenge n' hi haurá per tothom.»

«¡Qu' es aixó! va dir un altra part del vehinat al sentir la crida; ¿quí es l' alcalde per privarnos de una cosa qu' es tan nostra com seva? No pot ser de cap manera. Ja veuréu com ho arreglarém.» Y per arreglarho un dia que no era diumenge se 'n van aná á menjar cireras.

En sent que foren dalt del arbre 'ls de la crida se 'n van adonar y després de avisarlos inutilment se van posar á tirarshi pedras. Y 'ls altres menja que menjarás, fins que, cansats de rebre, baixan eufurismats y s' hi tornan. Y allavors va comensar una verdadera batalla campal: donas esgarrapantse, criaturas mitj mortas, ells fets uns gossos rabiosos, crits, escándol, desgracias, de tot hi va haver.

Lo cas es que 'l poble que avans vivía felís y en pau y tranquillitat, desd' aquell dia va ser un cau de rahons y de disputas. D' en Pau Bróquil ¡pobre Pau Bróquil! tothom se 'n emburlava y 'l malehía. «Miréusel, miréusel, cridavan, es aquell que 's va deixar enganyar ab alló de que la propietat es un robo y tot ha de ser de tots!»

Ja ho van pagar ben car tots plegats; com no hi ha dupte que ho pagarian molts altres que creuhen ab aquestas y altres cosas per l' estil..... Es precis deixar-se de camándulas y pensar que 'ls castellans tenen rahó cuan diuhen que «del dicho al hecho hay grande trecho.» Hi ha moltas cosas que en teoria semblan molt bonicas; pero jay del día en que 's posessin en práctica! Prou succehiría lo del poble de 'n Pau Bróquil y del cirerer de la civilisació..... ó una cosa pitjor, que tot pot ser.

F. MASPONS Y LABRÓS.

LA SPASA DEL TEMPLARI

LLEENDA HISTÓRICA QUE GUANYÁ ACCÉSSIT EN LOS JOCHS FLORALS
DEL RAT-PENAT DE VALENCIA EN 1891

«¡Pregué, germáns! La vesprada
replega sa llum cansada
en les boyres del Ponent,
y en la fosca barrancada
gemeca y xiula lo vent.

¡Lo jorn cau! ¡Quína tristor!
¡Prega, jovenet! ¿No pórtas
flors marcides ja en lo cór?
¡Quántes esperances mórtas
de la vida en la tardor!

Quiscú mira en sa memória,
més d' un fossar y una creu:
¡Quántes veig en mon historia,
jo eco planyívol de gloria
y d' una tomba la veu!

¿D' una tomba? Si devalla
mon esprit á ella, no es mórt;
¡Pronte, espolsant sa mortalla,
en gloriosa revivalla
s' aixeca més gran y fórt!

¡Los enemichs del passat
dihuen que soch d' altres segles
lo recórt mitx oblidat,
que ningú observá més regles,
que mon arbre está corcat!

¡Anyoransa que sanglota
desesperada en son doll!
¡Nom de Deu! ¡Encara sota
fossars y runes rebrota
la vella sóca per toll!»

Aixís una trista boyrosa vesprada
d' hivérn se planyía lo vell trovador,
aixís malcorantse, l' ánima cansada,
anava per l' aspre camí del dolor.

Plorós ab angunies d' inmensa anyoransa,
cap al cel guaytava sens veure un estél;
mes dintre de l' anima sonriu la esperansa
encara que núbol estiga lo cél.

L' auba á onades llensa sa llum falaguera,
quant el li recalfen, remembra son cór
dolses matinades de la primavera,
quals lo vell trovaire patí el mal d' amor.

Com rastre de pérles ses nótes joyoses
desgrana, que 'l eco torna rialler;
no veu que petjades deixa sanguinoses,
ni els péntols de róba que arranca 'l brasser.

«¿Voléu que vos cante de génis y ondines
lo conte fantástich com folla ilusió,
les dolces llegendes d' arquers y Nelines,
dels temps que pasaren l' épica cansó?

—Beurás en ma copa d' argent, oh trovaire;
beurás, tant com vullgues, un vi, com tú, vell,
or puríssim sembla als ulls, y son flayre
la sanch fá que bullga y alegre 'l cervell.

¡Beurás, si me cantes lo valor dels avis,
lluytes y escarmuces del temps en que hagué
còrs com á cuirases, brassos com á glavis,
temps de patriotisme, d' amor y de fel!»

Puntejá 'l trovaire, sonriguent, sa llira,
comensá ses tróves en lo nom de Deu,
conmogut al pronte; mes lo tóch qu' inspira
ses tróves ardentes, abrusá sa veu.

«Dels llamps la tremolosa—groguenta flamerada,
esgarra al negre núbol—de la tempesta niu,
y á sa claror sinistra—en la aspra y ablahuada
serra los monts aixequen—son front sever y altíu.

Pus tot fosch: en la platja—deserta ab sa veu ronca
se plany grunyent la ona —batuda per lo vent;
remors de les tempestes—qu' en sa nacrada conca
temblantli les manetes—pauruch lo petit sent.

Lo noble en Jaume vetlla—lo sómni d' en Entensa
ferit de una sageta—volent lo vall guanyar,
y mentrementes guida—son airevida pensa
la folla fantasía—per son caótic mar,

Lo rey trist y pensívol—envers que los ulls gira,
sóls tróba ombra y menaces—en mitx de la foscó,
si guart les esperances—qu' acaroná sospira
prevent jorns oratjosos—per l' esdevenidor.

Veu com fum desvanirse—les anyorades glòries,
projectes de conquesta—sens fites ni confins,
los somnis de grandesa,—les lluytes y victòries,
les palmes que coronen—los edetáns jardins.

De sopte se sentiren—remors junt á la cleda,
crits de mórt y de angunia—que fa horribles la nit;
en Jaume, qu' es repósa—sens pabellóns de seda
darrere de les cledes,—s' alsá al primer brogit.

Dos scuders cridaren—en la hóst dormida: «¡A armes.
¡A armes tots, que venen—aquí los Sarrahíns!»
Duptosos y sorpresos—corrent van entre alarms
arquers, soldats, mesnades—y nobles paladíns.

Lo rey, calsat de ferro,—guarnit de sa gonella,
perpunt ab escarcelles,—al cap capell d' acer,
digué: «¡Mal pese al hóme—que mal nos aconsella;
avant de alsar lo séti—volem la mort primer!»

A un scuder deixantli—la llansa, havia aduyta
la espasa del templari—que dórt allá en Monsó,
la bona aventurosa—en la empenyada lluyta
á aquells que la portaven,—é havia nom Tizó.

Tizó de foch que guida—avant la host generosa,
tizó ardent, que llampeja—los camps abatollant,
que va deixant darrere—la estéla sanguinosa
que los camíns de gloria—d' en Jaume va marcant.

Aquella nit terrible,—lo rey dúes vegades
volent que lo ferisen—son pit va descobrir,
sempie per misterioses—fórces d' éll apartades,
ni pedres, ni sagetes,—son cós vaen ferir.

Aquella nit terrible—fou una nit de glória,
«mal pese á lo diable»—Borriana se guanyá,
per tot Tizó cullintne—les palmes de victória
en los jardins de l' horta,—Valencia conquestá.»

«Germáns! L'auba riallera
estén per la blava esfera
les núvols girasolats;
ventijóls de primavera
se desperten perfumats.

Tinch que seguir mon romiatje
d'amor, de patria y de fe;
fulla per fulla el brancatje
vaig recurrent del boscatje
hont el niu la gloria té.

¡Lluytéu ab plomes ó glavis,
agermanats com llavors
per les tradicions dels avis,
son dols parlar en los llavis
y son esprit en los còrs!»

LEOPOLDO TRENOR.

TENDRESAS

Sento un plaher sens mida
quan te puch dir la vida de ma vida;
pero com prop la vida hi ha la mort,
ne resto sens tal goig, y callo, miro
y no volguentme posar trist suspiro,
me reconcentro y al fí esclato en plor.

Cada volta que 't veig, per ma memoria
passa somrient de nostre amor l' història.
¡Fuig, fuig, no 't vull mirar!
Y aixó que 'l poguer véure' es ma gloria...
Mes ¡ay, quants cops lo goig nos fá plorar!...

ÀNGEL RIUS Y VIDAL.

PRECH Á LA VERGE

SALVE VALENCIANA — (MÚSICA DEL MESTRE ASENJO BARBIERI.)

I

Salve, Senyora,
de qui m' ampare,
oh, Verge Mare
sense pecat.
Misericordia
de Deu espera
per tû sancera
la cristiandat.

II

Tots los fills d' Eva
á Tú te preguen
mentres naveguen
en mortal lloch;
á Tú te criden
desde la terra
qu' ompli la guerra
de sanch y foch.

III

Quant lo desterro
del hóme fine,
al home vine
donant la má,
y conduixlo
joh, Verge pura!
fins á la altura
ahont Deu está.

IV

Trobará l' home
ab ta presència
en Deu clemencia
pera sa sort;
no nos oblides
jamay, Senyora,
ni ara ni en l' hora
de nostra mort.

JASCINTO LABAILA.

LO CANT DE LA NIT

PREMIADA AB ACCÉSSIT EN LO CERTÁMEN DE PALAMÓS

Jo só d'amor y pau la missatgera
 escullida per Deu,
la humanitat ma excelsitut venera;
la calma venturosa que en mí impera,
n' es l' atractiu més bell del poder meu.

Lo esperit vola esplayantse en la negrura
 qu' encercla á mon regnat;
so 'l mur que de la llum los raigs detura;
y acullintse á ma negra vestidura,
róndan los aucellois de pervérs fat.

Jo só la deésa hermosa del misteri,
 l' insomni dols del mon;
las auras son estrams de mon psalteri;
diamant la lluna, que de mon imperi
encrosta 'l Ser Suprém damunt mon front.

Quant la claror del astre rey s' apaga,
jo avanso ab magestat;
la llum crepuscular tremolant vaga
y, al rebre mos petons, trista s' amaga
en brassos de ma dolsa obscuretat.

Estench llavors ma tenebrosa manta
per l' infinit espay,
y 'l firmament d' estrelles s' abrillanta
y álsan, la mar y 'l vent, una complanta
que als sers poruchs omple lo cor d' esglay.

Mes mon regne es de pau. Si l' ombra estimo,
es que 'm serveix d' escut;
la llum me mata ab son brillant arrimo
y allarga ma existencia, ab plácit mimo,
la fosca, embolcallantme en la quietut.

Jo adormo ab eternidas cansonetas
los cors enamorats;
del ayre entre los plechs vesso amoretas
y ompleno lo pregón d' eixas dolsetas
remors de tendres y escullits dictats.

Arréu la amiga só del ser que plora
perduda una ilusió
y de qui al lluny, la amada patria anyora;
per xó, de la alegría precursora,
l' alba me mata ab célica claró'.

En los plechs de mon vel lo mon reposa,
del cim del campanar
signa lo bronze ma arribada hermosa
y, barrant la masía, l' avi gosa
dictant als nets rondallas en la llar.

Lo mariner, á l' ombra meva, canta
al colpejar dels remes;
lo vuyt inmesurable s' ageganta;
son vol l' aucell envers lo niu decanta
y apar interromput lo curs del temps.

A voltas, del llampech la llum resolta
 esquinsa mon mantell
 y 'l tró retruny per la infinita volta;
 pró á voltas en mon si també s' hi ascolta
 del rossinyol lo refilar tan bell.

Y 's sent remorejar en llit d' arena,
 d' espay serpentejant,
 al manso riu: la brisa, bronzir plena
 de flayres suaus, y d' eternida pena,
 planys y sospirs, arréu, arréu, vibrant.

Que, en mí, ¡tot es grandíós! fins la mateixa
 quietut y fosquedat:
 dols sers amants, la amorida queixa,
 y de ramors y d' ombras la madeixa
 que 's capdella fendint la immensitat.

¡Só 'l repós de la lluyta de la vida!
 la llum, petó del cel,
 cada jorn al empeny de sa embransida
 me dona mort; pro al vespre jo, reexida,
 la ofego entre 'ls rulls negres de mon vel.

¡Y regno al fí! Sers que us sentiü tothora
 d' amor, lo cor ferit:
 ¡acullíuse á mon regne sens demora!
 que us vetllarán ab calma benfactora
 las ombras misteriosas de la nit.

FRANCESCH MARULL

BURLAR AL DIMONI

UN pobre mujik se 'n aná á la travallada ben dejú enduhentsen sols un tostorro de pa. Aixís que arribá al camp posá 'l pa sota 'l caftan y 's posá á llaurar la terra fins que 'l cavall va dir prou.

Llavors desenganxá 'l cavall de la arada pera que pogués peixer á tot pler y se 'n aná á menjar quatre caixaladas. Aixecá 'l caftan y quedá espalmat. Lo pa no hi era.

—Qué ha passat!—se deya.—No he vist á ningú y 'l pa ha volat!—

Qui li havía robat era un dimoniet mentres ell llaurava. Y no content ab aixó se 'n aná á amagar darrera la brosta per véurel rabiari y sentir com lo malehía.

Lo mujik s' ho prengué á la pía.

—Ba!—pensá.—No 'm moriré pas de gana. Lo qui me l' ha pres devía tenir molta fam: que se 'l menji y que bon profit li fassa.—

Y 'l mujik se 'n aná á un pou d' allí á la vora, begué y, enganxant altre cop lo cavall, seguí la seva feyna.

Lo dimoni 's dava á las áligas. Lo que volía era fer pecar

al pobre pagés. Per aixó es que, no haventho lograt, se'n aná á demanar parer á en Banyeta.

Li contá de la manera que li havia pres y que, en contes d' enfadarse, havia desitjat que li fes encara bon profit.

En Banyeta s' enrabiá de mala manera y li digué:

—Quan lo mujik s' ha burlat de tu es que no tens prou trassa. Si fins los mujichs se burlan de nosaltres será cosa de tirar la forquilla per qui en enllá. Aixó no pot seguir de aquesta manera. Are anirás altre cop á trobarlo y si vols menjarte aquest pa, afányal, ab la advertencia de que si dintre de tres anys no has vensut al mujik te ficaré en una pica d' aygua beneyta.—

Lo diable quedá esglayat y se'n aná corrents cap á la terra, pensant com se las arreglaría. Rumía que rumiarás, á la fi va atinarhi.

Prengué la forma d' un home de be y 's posá al servey del mujik. Llavors li digué que aquell any sería molt sech y que fora bo sembrés lo blat en los aygamolls. Lo mujik se 'l cregué y ho ensopegá, porque 'ls altres pagesos que havían sembrat al secá perderen la cullita. Lo mujik tingué grá fins á la nova sembra y encara n' hi quedá per pastar una llarga temporada

L' altre any li aconsellá que sembrés pels alts, porque, sino, las plujas li malmeterían los camps. Los que sembraren al pla vejeren com las espigas se rovellavan y 's pudrían, mentres que ell ni sabia qué ferse de las garberas.

Lo dimoni li ensenyá després de fer *vodka* y, pera demostrarli que li havia sortit be, ne begué fins que tentá als demés á béuren. Content y satisfet, llavors se'n aná á trobar á en Banyeta, alabantse d' haverse sabut guanyar lo pa. En Banyeta, malfiantsen, volgué fer per ell mateix la proba.

Se'n aná, donchs, á casa del pagés y vejé que, havent convidat als homes de qui 's feya més de cas, los donava á tots aquella beguda. La mateixa dona del pagés servía 'l *vodka*.

Al passar aquesta prop de la taula se li agafaren los vestits ab un cayre y li caygué un got á terra.

Llavors lo mujik renyá á la seva dona dihent:

—Barruera, més que barruera! Que 't pensas que es aygua de rentar plats?—

Lo dimoniet tocá á en Banyeta pel colze y li digué:

—Fixathi.—

Després de renyar á la seva dona, lo mujik volgué servir ell mateix lo *vodka*. Begueren de valent y trincaren.

De cop arriba un pagés pobre á qui no esperavan.

Saludá y s' asseguré com los altres. Al veure com los demés bebían, també hauría vulgut beure. Pero, per més que rondinés, ningú li portá cap got.

Lo dimoniet digué á la orella d'en Banyeta:—Y no es que no 'n tinga; perque n' ha fet de sobras per tothom.—

En Banyeta no cabía á la pell.

L' altre que ho observava li digué per darse encara més importancia:

—Tot just comensém. Ja veurás d'aquí á una estona!—

Havent begut tots los richs y ab ells l' amo de la casa, s' alabavan á qui més pot

En Banyeta parava un pam d' orelles y no parava de dar la enhorabona al seu company.

—Si ab lo *vodka* se 'ns han tornat hipócritas, ja 'ls podém dar per nostres.

—Espérat una mica. Are per are tot just son guineus que remenan la cua y volen enganyarse, pero quan n' haurán begut un altre got se tornarán com llops.—

Los mujiks seguiren bevent y 'ls crits y las parauladas aixordaren ja la sala. En lloch de finesas no se sentían més que insults. Y als insults seguiren los cops y tots quedaren ab la cara plena de sanch. Lo mateix amo quedá fet una llástima.

En Banyeta no tenía prou ulls pera mirarsho.

—Aquesta es la nostra!—

Pero 'l dimoniet no estava encara content.

—Espérat, que no som allá hont aném. Are semblan llops, pero aixís que n' haurán begut un altre got serán que ni porchs.—

Los mujiks tornaren á beure. Ja estavan atontits. Gruñían, cridavan sense saber lo que 's deyan y ni tant sols s' escoltavan.

Cadascú se 'n aná pel seu cantó. Uns sols; altres en collas de dos ó tres y aquí caych, allí m' aixeco, quedaren los carrers plens de borratxons.

L' amo que havia sortit pera acompanyar als seus hostes

caygué en un toll d'aygua bruta hont s'hi rabejá com un porch que gruny.

Aixó acabá d'agradar á n' en Banyeta.

—Molt be! Has inventat una gran cosa. T'has afanyat aquell pa. Pero are m'has de dir com has fet aquesta beguda. De segur que hi deus haver posat sanch de guilla y per aixó s'han tornat traydors y egoistas com ellas. També hi deus haver tirat sanch de llop y de porch, perque ni 'ls llops ni 'ls porchs son pitjors que ells.

—Res d'aixó,—respongué 'l dimoniet.—Lo que he fet es que no li faltés blat. Mentres ne tingué sols per menjar, res de bo podia intentar. Pero quan ne tingué de sobras ja pensá en que l'emplearia. Llavors va ser quan li vaig ensenyar de fer *vodka*.

Y aixís que volgué destilar lo que Deu li havia donat pera ferne pa, llavors fou quan sortí la sanch de la guilla, del llop y del porch. Bebent s'han tornat com á bestias, y bebent no se 'n mourán may més.—

En Banyeta felicitá al seu company, li doná 'l tros de pa que havia robat al mujik y 'l va pujar d'un grau en lo regiment de las forquillas.

LLEO TOLSTOI

SEMPREVIVAS

(Á LA MEMORIA DEL VOLGUT AMICH E. P. S.)

La terra fa son fet; allá en la altura
quí sab si ara 'ns contempla, ab greu tristor,
veyentnos, rodejats per la dolsura,
bregar pel mar del mon, tot amargor.

¡Quíns temps aquells tant jolius
que passárem tu y jo á Mata!
Are allá hi viuhèn, fa un any,
lo recort y l' anyoransa.

Quan bufa la tramontana
y crúixen los arbres sechs,
me recordo d' aquells dias
que estavam prop del braser
y al girar la vista á fora
y véureho tot plé de neu,
penso: allá en lo Cementiri
iqué sab si també hi te fret!

* *

Passan dias y més dias
y no passa 'l teu recort
que es la sombra de ma sombra
que segueix sempre 'l meu cos.

* *

Las floretas de ta fossa
tenen sempre 'l coll torsat;
es que 't cercan allà al fondo
y encara no t' han trovat.

Tot en lo mon se transforma,
la materia 's descompón;
¿quí sab si eixas flors tant bellas
son essencia del teu cos?

* *

Quan visito 'l Cementiri,
sempre 'm sembla veure amichs
que ab sas mans primas y ossosas
'm cridan tots desde dins,
y allunyat d' ells, n' hi ha un que 'm crida
ab més forsa y més dalit
y ets tú, amich meu, que t' anyoras
tot sol, en tas llargas nits.

* *

Jo so un romeu del mon, que ve á parlarte
fugint sos esplendors, que son mentida,
y á ton rasser ve avuy, per aspirarte,
puig á prop de la mort, s' hi sent la vida.

* *

Part en fora es tot claró'
part en dins tot apagat,
la llosa es la divisió;
¡quí sab si allà en la foscó'
es 'hont hi há més claretat!

*
* *

Fa un any que t'ets allunyat
de la nostra companyia;
de tant que t'hem anyorat
sembla talment que ha passat
tot un any plé d'aquell dia.

*
* *

Quan baixa 'l fret, moren las flors marcidas,
moren també las afeccions d'amor;
las ánimas que son per tú feridas,
moren vivint de ton preuhat recort.

*
* *

Allá baix un desmay 'm diu: es terra,
més enllá un alt xipré 'm senyala al cel.
Esperits que vagueu pel Cementiri
diguéume ¿ahont es?

*
* *

La vida es un misteri; tothom ho sab,
¡quín dia aquell, quín dia, que no ho será,
aquell en que las portas, de bat á bat
obertas, al mon mostrin la eternitat!

J. NOVELLAS DE MOLINS

SANT SEVER

Adins sa Iglesia pregant
de Barcelona lo Bisbe,
sospira pels seus amors
que son Jesús y María.
Y en éxtasis delitós
Jesús se li apareixía.

—Bon Sever, ma Iglesia aviat

—li diu—veurás perseguida,

veurás á ton remadet

cubert de dols y feridas;

dígas tu, Sever, qué vols

en paga de las fatigas,

dels afanys que 't costará

lo qui vinga á perseguirla.

—Lo que voldría, Senyor,

¡Oh Jesús, Deu de ma vida!

sería portar mon cap,

com Vos, coronat d' espinas.—

Ja n' arriba Daciá,

pretor cruel, á qui envían

pera matar cristians

ab torments sens fre ni mida.

Quan Sever sapigué aixó,
 á sa memoria venían
 del Sant Evangeli mots
 que Jesús digué en sa vida.
 «Si 't persegueixen aquí
 fes á un altre lloch ta via.» (1)

Sever ne fuig de ciutat,
 envers Castro s' encamina (2)
 ab quatre sacerdots més
 que ab ell junts morir volían;
 pel camí qu' ells ne van fent,
 y en un camp que allí hi tenia,
 sembra fabas un pagés
 que á lo Bisbe molt estima.

—Senyor Bisbe ¿ara ahont aneu,
 ahont aneu ab tal fatiga?

—Hemeteri, vaig fugint
 per salvar la mía vida,
 mos botxins prompte veurás
 ben segur davant ta vista,
 si 't preguntan ara ahont som,
 digas que á Castro fem via,
 que si 'm troban es que Deu
 me vol coronar d' espinas.

Lo pagés va fent son fet,
 las fabas prompte creixían,
 naix la flor, y van granant
 aixís que 'ls botxins hi arriban:

—¿Hauría per quí passat,
 ab quatre de companyia,
 un home que 's diu Sever
 que per Bisbe 'l coneixían?

(1) Y quan vos perseguescan en eixa ciutat fugiu á una altra.—Sant Matheu, capítol x, v. 23.

(2) Castro Octaviá, avny Sant Cugat del Vallés.

—Quan las fabas jo he sembrat
ha passat tot benehintlas
y las fabas com veyeu
ja tenen grana y florida,
mostrantvos aixó 'l poder
de Jesús gracia divina.

—Tu seras també cristiá
que cregas semblants follías.

—Sí, per la gracia de Deu
y de la Verge María.—

Se 'ls enmenan tots plegats
tant bon punt com los tenían,
mana assotals Daciá
fins á esqueixar la carn viva.

Paraulas que 'ls diu Sever
alenavan sa agonía,
paraulas eran del cel,
dols premi que alcançarian;
dels altres llevan lo cap
per veure si ell defallía,
en tant que 'ls hi van llevant
tant més fort lo Sant predica;
los botxins enfellonits
ab claus de punta gens fina
li coronaren son front
fins que per mort lo tenían.

Los cristians prenen son cos
tant bon punt la nit arriba
y á sos peus agenollats
aixís li deyan:—¡Oh Bisbel
feu que un cop més vostra veu
fins á nosaltres arribi
pera alentans en la fe
que sens vos potser perilli.

Sos ulls torná á obrir Sever
 y ab amor á tots los mira;
 alsant la má 'ls beneheix
 y ab l'amor de Deu ell fina.
 A Castro fou enterrat
 adins una bella ermita
 ahont cercavan alé
 los cristians quan defallían,
 en la fe qu'ell los mostrá
 ab sas obras y doctrina.

MARIA DE BELL-LLOCH.

PLAGA

Los pámpols grochs y migrats,
y 'ls pochots gotims que s'hi gronxan,
per més que la mà 'ls esprém
poqueta cosa degotan.

La tina gran se floreix;
la petita 'ns basta y sobra:
quant lo most ha fet lo bull
¡qué poch vi queda á la bota!

Ans n'hi havia per tot l'any
y encara 'n dávam als pobres;
ara que totjust se 'n beu,
per l'hivern no 'n queda gota.

Be ho coneix prou l'hereuhet
que quasi ha perdut las forsas,
y ni te 'ls brassos nervuts,
ni 'l cor brau com cal á un jove.

¡Y la noya? Viva Deu;
¡tant guapa, tant fresca y rojal
sembla ara un lliri pansit,
de tant malaltissa y groga.

¡Malgrat, qui la culpa 'n té
d' aquesta plaga que 'ns volta,
y 'ns acaba la salut
després de deixarnos pobres!

Be n' he vistos de mals anys
que se 'ns han posat á sobre,
pero dolent com aquest,
al mon no n' hi ha memoria.

¡Ay, si 'l jovent entengués
que aixó n' es la guerra sorda
que 'ns está fent l' enemich
per tráurens de casa nostra!

Lo poch vigor de son bras
y 'l poch esprit que 'l conforta,
encara serían prous
per' traure 'ls butxins á fora.

P. DE PALOL.

LO SOMNI D' UN SOLTER

Lo ponx begut, la pipa ja fumada,
faig la tertulia com las altrás nits,
ab lo gos ajegut á la otomana,
y ab mon gat prop del foch ben arrupit.
He somniat aquesta nit darrera,
que ab Susagna m' havía de casar...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

La noya com un ángel era hermosa,
aviat los dos entesos varem ser...
fou de casaca y vestit blanch la boda,
nos díguerem los «sis» y tot fou llest,
després ab carretela descuberta
anarem á passar lo dia al camp...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Y quins moments aquells! Quina gran ditxa
lo matrimoni es, deya entre mí!
Pobre innocent... Al acabarse 'l dia
Susagna á casa seva 'm feu seguir

y sens dirn res sa mare y sa germana
com si tal cosa á casa 'm va portar...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

La mare, per si pochs eram encara
un llorito y un mico va portar
un promés va venir ab la germana
y no volgué Susagna separars'
de sa antiga cambrera,—un gos de presa,
lleig, rondinayre y mitj selvatje encar...—

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Mico y lloro á tothora xisclejavan;
la germana cantava 'l dia enter
tant y tant la cambrera rondinava,
que Susagna molt prompte n' aprengué,
la mare, per final, del matí al vespre
ho passava, tossint y gemegant...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Ja d' estimat del cor, may me tractava;
m' anomenava pel meu nom tan sols.
A casa menos jo tothom manava...
Susagna en res me dava la rahó.
Ni dels molls de la cuyna l' amo n' era...
sé' un tronch de pi m' hauría ja estimat...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Quinas amoretas pera mí tenía!
Qu' era cursi mon modo de vestir;
que las meas costums no eran gens finas;
que ordinaris trovava á mos amichs!
Aviat lo pobre Tom de casa 'm treya
á Mister Blogs no 'l va pogué aguantar.

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Sovint los dos com gat y gos estavam...
 es dir que 'ns barallavam per no rés...
 Llavors contra de mí tots se posavan,
 mare, germana, la cambrera y mes...
 fins lo lloro aprengué de dirme «enza.»
 Ma vida s'ennegría per instantis...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Y quins gustos més fins los de la dona.
 may veya de sos comptes vení 'l fi
 y encara 'm deya avaro moltes voltas...
 que may li dava un duro per vestits...
 Ja lo club y la pipa deixá 'm feya;
 fins la racció de ponx me va escursar!

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Aixó es un somni de la nit passada...
 puig solté 'm trobo com las altras nits,
 ab lo gos agegut á la otomana
 y ab mon gat prop del foch ben arrupit.
 Si estos castells tinch de tirar á terra
 ho tindre fet molt prompte de bon grat...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius mon gat?

THOMÁS HOOD.

Per la traducció, **

LO BRUIXOT

VET aquí que un dia, Meric, un vinyater que vivia á Gélós, poblet que s'estén, en claps blanchs y rosas, al peu de la ciutat de Pau y en la plana del Gave, comensá á cansarse de la seva dona. Caterina, l'alta y moiena Caterinó, gastava que era un gust los diners que 'l seu marit, que tenia deu anys més que no pas ella, li havia assignat quan se van casar. Y no 'n tenia prou, sino que li gastava encara los que á copia de treballar anava guanyant. Meric estava molt acomodat. Sos pares li havían deixat alguns remats, un camp de sembradura y duas casas ben provehidas, á la mateixa carretera.

La Caterinó era una orfe que s'havia sortit de camí moltes vegadas, fent com los cabrits que no pensan més que en saltar y corre, y ab tot y sa gran pobresa 'l babioca del seu marit se 'n havia enamorat com un boig sense dirne res á ningú. Y quan va morir l'avia de la Caterinó y aquesta 's robá sola y verna, Meric li oferí la má, no sense temer encara que

aquella mossa de vint anys, sense hàbits de treball ni d'ordre, fes escarafalls de pèndrel per marit, porque ell ja frisava als quaranta y 'ls seus amichs lo tenían per una mica beneytò.

Lo matí del dia de Pasqua, mentres que passavan per devant de casa seva las pagesas, enrogidas per la calor d' un sol esplendent, ab las faldillas blavas de tartrá y ab los barrets guarnits de margaridoyas y d' espigas maduras de blat, Meric se dirigí á la seva esposa.

La Caterina s' estava devant d' un mirall penjat prop de la porta, emprobantse un vel negre que havia comprat á Pau per tres franchs. Un vel sobre la cara de la dona d' un vinyater! Quínas cosas se veuen al mon! Ni en tot lo Bearn ni tal volta en tota la Gasconya may cap dona s' havia posat alló á la cara.

La Caterinó, tota satisfeta veyentse tant mona, aixecava sos grassons brassos en un ritme elegantíssim, s' arreglava 'ls cabells ab la punta dels dits, s' allisava 'l vel y se 'l feya venir sota la barba, ab una tranquil·litat que ni que ho fes expressament pera que son marit s' enrabiés. Aquest, arrupit en un recó de la cuyna, se mossegava 'l cap dels dits.

—Mira que 'm surts ben cara, Caterina!... Veig que no acabarém may ab los bonichs!...

—Are per are no. Tu tens més de quaranta anys; no sé si m' entens... Y jo soch fresca y gemada com las rosas del jardí.

—Pero per quí t' enpolaynas d' aquesta manera?

—No ho faig pas per tú, que ho faig per mí.—

Y 's disposava á sortir, atrevida com un pit-roig que frisa tot espessigant los rahims d' una parra, quan lo seu marit la aturá d' un bot.

—Ja veurás; ja que ets la més bonica del poble, sígau al menys per mí que soch lo que pago tas capritxadas...

—Quan se te á una dona es per estimarla...

—Massa que t' estimo, traydora.—

Y la abrassá com un boig, com un avaro estreny lo seu tresor.

Al cap d' una estona se n' anavan á la iglesia. Meric, patotxo y arrossegant las sabatas de claus, observava á la Caterinó ab certa desconfiansa, tot acostadet á la seva dona que s' avergonyía de que la vejessen anar ab un estripa terrossos

tant tonto com aquell. A la iglesia la Caterina no estava may quieta. Lo que volia era lluhir las mitenas y 'ls seus peuhets calsats de sabatas rossas y punxagudas que 's cuydava d'ensenyar aixecant sas faldillas de satí.

Al sortir de la iglesia, Meric ja no tingué espera, y, caminant depressa, atrapá á la Caterinó.

—Veig que t' hauré de treure de casa!... Lo que fas no es d' una dona que s' estimi. Ab ta coqueteria has escandalitzat á mitj poble.—

La Caterina esclafí una grossa riallada, com una veremadora al mitj de la vinya, y respostejá ab molt urch:

—Estás massa enamorat de mí, per ferho!...

—Ho faré, Caterinó...—

Al ser á casa, la Caterinó prou l' afalagá per esbargir la tempesta, pero Meric no s' ablaní.

—Alguna 'n dus de cap que tant m' amoixas!...

—Ja t' ho diré. Volia anar á Pau á veure las corridas. Pero no creguis que t' amoixi per aixó. Ho faig perque ets lo meu maridet.

—Paraula de dona y serena de nit...—

Y afegí en veu més baixa:

—Paraulas de dimoni son las tevas.—

Al dir aixó li vingué al magí d' anar á consultarho ab lo bruixot de Gélos. Perque, no 'n tenia cap dupte, la Caterinó, que al fons era tant bona, devia haverse eixit de fogó per art del dimoni.

—Vaja, digué á la seva dona; ves á Paul!...—

Y, més aixerida que una cuareta, se posá 'l vel, abressá al seu marit y desaparegué.

II

Haro era un bruixot conegut per tot lo Bearn. De cop ja imposava per son aspecte d' Hércules y per sa elocuencia d' apóstol. Vivia retirat feya ja cuarenta anys y no s' havia casat may. De per tot arreu venia gent á consultarli 'ls plets y

las malalties. Haro lligava 'ls malalts en una alzina morta que tenia al fons del jardí y, tot resant y fent encantaments, los aplansonava que era un gust. Los malalts quedavan curats y se n' entornavan al seu poble després d' haverli pagat un bon escot.

Aquell diumenge Meric trobá á Haro assegut á l' ombra d' un atmetller que tenia darrera de sa bonica casa de teulat de pissarra. Haro contemplava la seva vinya, los seus esplets de blat de moro y 'ls seus prats de la vora del Gave hont peixian las vacas.

—Ola Meric; qué 't porta? Que no estás bó?

—Jo sí... La Caterina, que no sé com está!...

—Vaja seu y no t' hi amohinis que ja sé perque vens.

—Que t' ha dit ningú res de la meva dona?

—Ja sabs que tinch un aucellet que tot m' ho conta. Y si no vols que sia un aucell será 'l dimoni. Ja sabs que hi tinch tractes...—

Y ab ayre solempne y misteriós, Haro 's passava la mà per sa rosada cara que li lluhia com una cassa de cuyna.

—Veurás, digué apesarat Meric; no sé com manegarmho... Y ara que ella es fora vinch per demanarte que posis ordre á casa meva.—

Haro li respongué tot tranquil.

—Res més fácil.

—Prou que hó sé que m' ho pots arreglar! Que n' he sigut de bestia de no venirte á trobar de primer... Mirat; si 'm curas la Caterinó no t' queixarás de mí.

—Ja veurás, de curártela te la curaré; pero per comensar m' has de portar vint franchs.

—Mare de Deu! Y que 'm surt cara aquesta dona!

—Las donas ja se sab. Que no veus que sense ellas lo dimoni passaria gana?

—Prou que ho veig. Ja veurás, me 'n vaig á buscar un lluí.—

Y 'l tros de carn batejada se 'n aná á buscar los diners, tornant amarat de tant corre. Lo bruixot se 'ls embutxacá y digué:

—Demá portam á la Caterina. No li digas res, ey. Dígali que veniu tot passejant.

—Entesos.—

L'endemá Meric portava la seva dona á casa del bruixot. L'emparrat tremolava als raigs del sol; las aurenets volavan piulejant al vol del teulat. Haro, que s' havia desdjunat, fumava ab la pipa sota la parra devant d' una taula de pedra.

Marit y muller s' acostaren poch á poch, observant per tots indrets la hermosa propietat del bruixot. La Caterinó no estava del tot tranquila; pero no 's pensava res de lo que li anava á succehir. Caminant caminant per entre aquell paradís arribaren prop del bruixot. Haro fingí estranyar la seva vinguda.

—Ola! hont aneu per aquestos mons de Deu? Seyeu una estona.—

La Caterinó s' assegué prop del seu marit en lo banch de pedra, mentres lo bruixot reposava sobre la seva cadira de fusta. Somreya y posturejava devant d' aquell rich gras que ab tot y sos xeixanta anys caminava més dret que un pal. Aquell dia la Caterinó era una monada. Duya un mocador del coll vermell y ensenyava aquells peuhets calats ab tant ayre. La fresca del matí coloria encara més sas rosadas galas y feya lluhir més sas dents de marfil y sos ulls negres de ninetas d' or. Meric no cabía á la pell vejéntsela seva.

—Sembleu casats de fresch! digué ribent Haro. Aixís m' agrada, que visqueu com Joseph y María.

—Es aixís com te de ser, feu Meric.

—Haro coneix be á la gent, afegí la Caterina.—

Meric fent lo suech, examinava 'ls rossos rahims de la parra. Y, passejantse com si estés distret y ab las mans al darrera, sortí de sota l' emparrat, atravessá tot xano xano un camp d' aufals, arribá al camí, y, quan hagué perdut de vista la casa del bruixot, ala, ala, se 'n aná cap al poble.

Mentrestant Haro ja havia dit á la Caterinó per qué no feya bondat á casa seva.

—Ja m' ho pensava, aquest avestrús vol dominarme.

—Mirat, noya, no te 'n rigas, que ja sabs que soch un bruixot que tot ho curo.

—No 'm mireu d' aquesta manera ni m' amenasseu ab aquestas manotas d' estripa terrossos que no 'm feu por... Feu de bruixot per tenir forsas diners... Ja ho sé, Haro, que no 't proposas altra cosa.—

Llavors lo bruixot se posá fet una pólvora, y, tirantse demunt de la Caterinó, la subjectá en un dir Jesús.

—Si no 'm deixeu éstar cridaré.

—Tant es que cridis com que no cridis. Lo guarda termes no hi ve may per aquest indret y en quant als demés ja saben que ab mí no s'hi juga.

La Caterinó s'hagué de donar. Llavors Haro agafá un manyoch de cordas y de plansons y li digué:

—Apa endevant...

—Vers boni?

—De dret a dret, fins que arribis á una alzina morta que sembla una creuhassa de cementiri.

—No 'm fassis mal, eh?

—Veurém. No t'entretingas, apa.—

Y atravessaren un camp de blat.

L'arbre exteníá sas negras brancas per l'espai. Al voltant de la soca no hi havia més que rocas y códols. Llavors la Caterinó comensá á tremolar. Haro, penetrat de la importancia del seu ministeri, no deya res. La Caterinó, pera no irritarlo, se deixá lligar guapament del cos fins als genolls. Semblava que ella y l'alsina fossen una mateixa cosa.

Haro aixecá 'ls plansons:

—Ja veurás com te posaré.

—Ay! Ay! Quin mal que 'm farás.

—Calla que no 'n treurás res.—Y flis, flis, las hi mesurava que era un gust.

—Prou, prou, per la mort de Deu. Ja canviaré de vida y lo meu marit no 'n tindrà res que dir.

—Lo teu marit no 'm paga perque 'm deixi ensibornar per tu. Apa! tornemhi!—

Y aixecant altra vegada 'ls fuets anava á seguir la tasca, quan á la Caterinó li vingué una gran idea.

—Atúrat que 't convé!

—Vejám que será aixó.—

Llavors la bona pessa li digué mitj aturdida:

—Mira, si no m'atunyinas més te donaré tants diners com vulguis. Dihent que encara m'has d'acabar de curar vindré cada dilluns.—

—Llavors Haro abaixá 'l fuet, s'acostá á la Caterinó, y posantse un dit als llavis y ab accent paternal li digué:

—Veig que no ets tant tonta com me creya. Pero vols dir que 'l teu marit te donará diners cada setmana?

—Sí; es molt taujá y com está tant enamorat de mí... Li diré que ja 'm comenso á trobar be. Y com, además, á casa faré molta bondat... no tingas por de que per diners estiga.

—Veurás; si per vosaltres está be, per mí també.

—Mírat; si 'm deixas anar, cada setmana portaré un lluís d' or... Es á dir, d' aquest lluís n' hi haurá mitj per mí y mitj per tu, ab tal de que no m' aplansonis. Aixó de pegar, guárdaho per las donas lletjas... Escólta: no 't sabría greu de que jo 'm tornés lletja?

—Ja veurás tant me fa que sías lletja com maca. Ja sabs que de las donas tant me fa; sino m' hauría casat. Lo que vull jo es altra cosa... Be vaja, digas, cóm ho vols arreglar?—

Y Haro deslligá á la Caterinó sense darshi gayre brasa. Mentre aquesta corria y saltava tota alegre per entre 'ls códols de sota l' arbre, lo vellot no se la cansava de mirar.

—Veig, que foras bona per bruixa.

—Totas las donas ho som prou,—

La Caterinó se 'n aná, no vers la casa del bruixot, d' hont eixia 'l camí que portava al poble, sino vers un prat hont sens dupte la debía esperar algun pastor pera anarsen á sentir lo remoreig del Gave sota dels albas. Era molt lluny que encara Haro li cridava ab sa veuassa:

—Fins dilluns y que no manquis.

III

La Caterinó 's portá com una dona. No escassejá al seu marit los cuydados ni las manyagarias. Cada matí li preparava 'l café. A mitjdía portava la escudella á taula y al arribar trobava sempre la cadira amanida. Mentre durá l' estiu, marit y muller anaren á donar al vespre un tom pel poble lligant conversa ab los vehins.

—Estich que no hi veigl deya Meric cada dilluns. Ja sabia

que Haro 't curaría. Pero la llástima es que aixó 'ns surt molt car.—

Y tant si n' hi sortia. Cada dilluns la Caterinó portava á Haro un lluí d' or y, en sent allí, deu franchs per tu y deu franchs per mí. Ja se li veyá al demunt. Mitenas per aquí, mocadors del coll per allá, y barretets y botinas y tot lo que 's vulga. Meric estava encisat, perque, ab tot y lo mona que sempre anava, may li demanava cap diner.

—Ni sé com t' ho arreglas, deya 'l babau tot rihent de satisfacció. Si tinguesses los diners que te aquell bruixot, foras més maca que Joana del temps d' Enrich IV!...

—Dónamen de diners y ja veurás...

—Aixó de cap manera, que tornarías á fe 'l ximble. Ara que 'm va tant be y que 'm peixas com may ho havías fet, vols que m' esposi? Ca, noya, cal Veus, ara no 'ns disputém may y si alguna vegada t' haig de renyar es perque tot lo dia 't tinch penjada al coll...—

Y riu que riurás tots dos.

La desgracia fou que allá per l' Octubre lo bruixot se 'n aná al altre barri.

—Ara si que estich perduda! digué la Caterinó. Ja veurás que torni á venir lo dimoni. Cóm m' ho faria sense diners?—

No havían acabat lo mes que ja tornavan á barallarse de valent. La casa aquella semblava un intern. Meric ni menjava ni tenia ganas de treballar.

Al dia de Totsants hi havia fira á Gelos. Lo pobre Meric se passejava per devant d' una botiga de corder, quan de cop tingué una pensada.

—Espérat... se digué. Ab la corda 'l bruixot me la curava... A veure, donchs, si la sabré també curar...

Y 'n comprá un feix, y se 'n aná á casa content y satisfet de sa idea. La Caterinó s' arreglava un gipó per anar á lluhirlo al ball aquell mateix vespre.

—Ja veurás, déixat de cusir, digué ell tot sério. Las pagesas no las portan aquestas cosas. Aixó 's deixa per las senyoretas de ciutat...—

Meric parlava molt resolut y comensava á arremangarse las mànigas, tallava las cordas á tiras y las anava nusant que era un gust.

—Home, no t' enfadis, que no hi aniré al ball.

—Ni al ball ni en lloch més no anirás.—

La Caterinó callá. Pero al vespre quan vejé que 'l seu marit dormía, se posá 'l gipó y las faldillas de satí y corregué cap al ball. Pero á mitja nit quan se 'n aná á casa trobá al seu marit que la esperava.

—Aqueixas tením, Caterinó!... Ja veurás no será á tu que 't faré ballar, sino á aquest malehit dimoni que t' atormenta fins en un dia com avuy!...—

Y tancant ab pany y clau la porta aixecá las deixuplinas de corda y, flis flas, s' esbravá contra la seva dona. Prou s' esclamava aquesta, prou li demanava per Deu y pels sants que no li pegués d' aquella manera; prou li deya que si havia anat al ball era porque essent tant jove no tenía prou enteniment y que no hi tornaría may més.

—Ja pots cantar tant com vulguis. Te coneix de massa temps y sé com se las arreglava 'l bruixot.—

Y aixecant altra vegada las deixuplinas, perseguí á la Caterinó fins á la cuyna... Per més que 's parés pera tornar enrera, los cops li queyan al demunt com á pluja menuda. Fins una vegada las cordas li serpejaren per la cara. Meric com més pegava més s' enardía en la feyna. Per fl la Caterinó se li agenollá als peus demanantli perdó. Y ni sabent lo que 's feya, fins confessá al seu marit que 'l bruixot, en lloch de pegarli, 's partía ab ella 'ls diners.

—Pillo més que pillo! Veus com t' he curat. Ab unas deixuplinas t' he posat com un guant.

—Ja seré sempre bona minyona.

—Encara tens de rebre més pera que n' estiga ben segur. No m' enganyarás ab tas manyagarías. He comprat las cordas; donchs las tinch de fer servir fins que me 'n cansi.—

Y altre cop torna Meric á aixecar las cordas pera acabar-se d' esbravar. Pero la Caterinó, plegadeta de mans pregá altre cop al seu marit ab la mirada. Al veure aquell rostre tant xamós que havia estimat tant, li caygueren las deixuplinas per terra.

—Vaja ja 't perdono. Pero, veus, las tancaré al armari y á la primera que 'm fassis te trauré la pols de la esquena. Per aquest vespre ja n' hi ha prou, que 'ls brassos me fan mal. Veurém demá...—

La Caterinó quedá curada y ben curada. Ab tot, los días

de mercat se comprava encara bons trossos de carn pera xalársela. Pero Meric ne disfrutava també y un dia á taula digué fent la brometa:

—Veus; no 'm dasagradaria de fer||de||bruixot... Haro 's guanyava 'ls diners de cualsevol manera...

—Ab las donas bonicas, sí.

—Es que 'l dimoni no hi vol res ab||las lletjas.

Trad. de JORDI BEAUMÉ.

LO TOCH DEL CARAGOL

Retrona la ampla volta, portant al mon l' esglay;
lo raig furient sacseja, rallant lo negre espay;
á tombollons les ones la forta mar retruny;
lo vent gemega y xilla; lo terratrémol gruny;
y no es lo cel qui porta de la tempesta 'l dol.
La terra es la que s' alsa, la que esclatarse vol;
Del terme dins la ralla gent borda mogué 'l crit;
la pau fuig asustada, la guerra es lo despit.

Brama, brama, caragol;
del estol no 'n deixém ú,
sens mostrarli lo que 's vol:
¡ú cascú, sols ú, ú, ú,!

Borrar les costums volen, reliquies de amples lleys
que goig eran dels pobles y espasme eran dels reys;
del nostre dir dolcisim rebujen los recorts;
los genis y les rasses desitjen vore morts.
Mes giula 'l vent y pasa: lo vent no 's torna res,

y 'l roure sempre es roure, lo ferro ferro es:
 que al poble dels Justicies, sofrit, mes també brau,
 cíclops no hi há que hi forgen grillons per ferlo esclau
 Brama, brama, caragol;
 del estol... etc.

Prenyades de collita de lluny venen les naus,
 traydora fé brindantnos ab maganseres paus;
 y 'ls nostres muntons rossos, preuhats pel vil logrer,
 s' enfonsen, ab la cambra, que forta enans va ser.
 Dels camps los verts llustrosos, brodats de richs capolls,
 jaurán mustichs y negres, podrintse en los rastolls!
 ¡Malhaja qui la culpa ne té de tot lo mal!
 ¡Malhaja qui á Valencia clavantli está 'l punyal!
 Brama, brama, caragol;
 del estol... etc.

La filla de estes platjes, la hurí dels cabells rulls,
 ja mel no té en los llavis, claror no té en los ulls;
 que, allá, tota ajopida propet la freda llar,
 després que á Deu li resa, no sap més que plorar,
 ó en hores de ceguera, sens témer ja 'ls perills,
 odiar al qui nos roba lo pá dels nostres fills.
 ¡La corda apreta massa! ¡Poseu, Senyor, la má,
 que ploren les esposes, y els fills demanan pá!
 Brama, brama caragol;
 del estol... etc.

Vingau, joh fills de l' horta, dels pobles y ciutats!
 llutyém per nostres santes perdudes llibertats:
 si sols la patria es una que aixina ho volgué Deu,
 si tal los mars ho volen y ho vol lo Pirineu,
 germans y germanastres dels fills de Espanya han fet;
 lligases hi hán de roses y n' hi há de ferro fret.
 ¡Arrere quí no estime los vells tresors payrals!
 ¡Arrere quí no vullga que tots sigám iguals!
 Brama, brama, caragol;
 del estol... etc.

Si viuda estás, Valencia, ¡no més, no més plorar!
qu' escalda 'l plor, y afronte lo roig pogués semblar:
fes cordes de ton cánem y ab elles fes flagells;
tes flors punjoses tría y entrenal-les per ells;
de relles y de aixades, que jaure han olvit,
corasses forja dobles, que 't guarden lo fort pit,
y al só de tes campanes, revolta ab fé la sanch,
Corónat de olivera, mes ixca ton arranch.

Brama, brama, caragol;
del estol no 'n deixem ú
sens mostrarli lo que 's vol:
¡ú cascú, sols ú, ú, ú!

L. CEBRIAN.

POESÍA DEL COR

Entre mitg de las boscurias
la vall florida he cercat,
aucellets, vostras canturias
prou m' hi han acompanyat.

¡Oh! qu' hermosa l' he trobada:
m' ha semblat lo paradís,
jo hi he vist eixir l' aubada
del sol al primer somrís.

Alli voldria portarte
estimadeta del cor,
més ¡ay! que no puch donarte
pobret de mí, l' anell d' or.

Com faríam la caseta
en aquell hermós recó,
es lo recó del poeta
hont hi naix la inspiració.

Passaríam nostra vida
endressant cántichs á Deu,
¡Oh! benhajas vall florida
qu' endolcexes lo cor meu.

Com rossinyols cercaríam
lo roser de més olor
y en sas brancas penjaríam
lo niuet de nostre amor.

D' aquella hermosa encontrada
tú 'n foras reyna gentil,
per lo suau oreig besada
com las floretas d' Abril.

De bon matí 'l sol vindria
á portarnos sos raigs d' or,
raigs del Cel que Deu envía
pera esplayar nostre cor.

Quan serías malalteta
vindrían lo aucellets
á posar en ta faldeta
sos planyívols refilets.

Ab los cantichs de ma lira
com te faría endormir,
l' ayre dols que allí 's respira
no 'l podrás en lloch sentir.

Veurías rublert d' estrellas
lo cel hermós de la nit,
¡ay! com ne faríam d' ellas
lo dossier de nostre llit.

Las poncellas s' obrirían
vessant totas sas olors,
nostres cors respirarían
lo dols perfúm de las flors.

Quín gosar lo nostre, aymía,
 quín gosar, prou que ho sab Deu;
 qu' amorosit jay! viuría,
 lo teu cor dintre 'l cor meu.

· · · · ·
 Allí voldria portarte
 estimadeta del cor,
 allí si pogués donarte
 pobret de mí, l' anell d' or.

FRANCISCO J. MAJUELO.

DESPRÉS DEL MERCAT

FESTE 'l cárrech, amich lector, qu' es dissapte y per consegüent dia de mercat á Gerona; que son las duas de la tarde, hora en que 'ls pagesos comensan á agafar lo tra-páu pera tornar á casa seva, y que fa un dia que sembla d' estiu.

Y ara que tens entés tot aixó, y ja que 'l sol, ab sa bona cara, sembla que hi convida, preparat á donar una volta ab mí.

Sortím de Gerona pel portal Nou y japa! carretera de Barcelona amunt. Mentres aném caminant, comensa á mirar fins ahont ta vista alcansi, y digas qué 't sembla de l' animació que 's nota... ¿Trobas que hi ha moviment, eh?... Ara que ja has donat una ullada general, fixat particularment en algún personatge... Reparas darrera nostre aquell pagés que va ab lo cap baix, que sembla que camina per forsa y que mena un bou? Donchs si te 'l miras bé, ja li coneixerás ab la cara que no ha pogut fer negoci. Poiser está debent al seu amo la mitja anyada de Nadal y havía anat á veure si feya algún diner pera pagarla... ¿Veus aquella colla de personas, ja entradas totes en anys, menos duas d' ellas que no 's mouhen may

l' una del costat de l' altra y que caminan un xich més endavant que las demás? Alló, donchs, es un *casament*; las duas personas que duhen la ventatja son los nuvis; y si no vols creure lo que dich, escolta 'ls enrahonaments que tenen y 't convencerás al sentir que 's reduheixen tots á confits, anells y centas lliuras... ¿Sents ara 'l trot d' un animal, que va acostantse? Es l' euga del hereu més fatxendós de tots aqueixos vols: l' hereu Martí, que la munta. ¡Quina patxoca fan tots dos! Sembla que l' euga vulga dir:—¡Mireu qui porto al cim!—y que 'l jove li pagui la bona intenció, mirant ab rialleta de satisfet á tothom, com si digués:—¡Mireu quin animal munto?—

Mes deixém al hereu que segueixi son camí, malmenant cors de donzellas; deixém á las personas del casament parlant de las sevas cosas; trayemnos del cap al pobre pagés que no ha pogut vendre, y aturemnos al hostal de la *Vellaneda vella*.

¡Quánt de bestiar tot devant del hostal! Aquí un matxo fermat á una anella de la paret, acabant d' esmicolar lo pinso, donant caparradas enlayre, á fí de que no quedi un grá de civada en lo morralet; allá un parell de bous, fermats pel mateix estil que 'l matxo, remugant y mirant de reull á tothom; més ensá una vaca, remugant també, indiferent á tot lo que la volta, llevat del badellet que te aferrat á la mamella; al costat de la vaca, una euga que renilla, plorant la ausencia del poltro que 'l seu amo ha venut per un grapat de pessetas; ensá y enllá, brams de ruchs, bels de xays y lladruchs de gossos...

Si es que no hi tens inconvenient, lector, entrém á dintre l' hostal y femnos preparar quelcom per la dent. A mí 'm sembla que es lo mellor que podém fer, puig al mateix temps que descansarém del camí que hem fet, tindréu ocasió pera poguer presenciar la gresca que arman los pagesos instalats en lo menjador y de la qual son fruyt los crits, riallas y esclamacions que desde aquí se senten.

Ja som á dins... En tant que 'ns preparan lo brenar, sentemnos y passém revista del lloch abont estém. Es aqueix una estancia llarga y estreta; més aviat baixa que alta; emblanquinada de parets y volta, ab duas clapas negras en la última, produhidas sens dubte per lo quinquar que penja sota cada una d' ellas. Cinch ó sis pams ensota de la volta, hi ha una

lleixa d'obra que enronda la estancia, á sobre de la qual estan instalats una munió de porrons vuyts y de plats nets; un xich més ensota de la lleixa, sis ó set cromos enquadrats; més avall dels quadros, ja ho veus: taulas, banchs y cadiras, ocupadas per pagesos de diferents sexes, edats y condicions.

Pero deixemnos una estona d'escorcollar y preparemnos á donar compte de la nostra brena, que 'ns porta ja la minyona del hostal, preguntantnos si pera beure, volém «un porró» ó «mitja.»

No crech per aixó que poguém menjar sense cuydarnos de alguna altra cosa, puig me sembla que trobarém qui 'ns des- torbará.

Més aviat ho hagués dit! En aquell recó del devant nostre hi ha alguns pagesos que 'ns poden donar feyna á observar. Están fent lo *truch* y sembla més aviat que juguín á qui cridarà més. Es alló... hi ha una miqueta de ví.

—¡Truch!—diu un, donant un fort cop de puny á la taula y bufantse després la má, per esborrarse 'l mal que s'hi ha fet.

—¡Tres, si t'escapa carta!—brama un altre, picant encara alguns graus més fort.

—¡Uy, uy, quin urch gastas... Semblas algú! ..

—Tant com tu, sempre ho soch.

—¡Y qué has de ser, home!: un llengut ets!... Be 's va prou veure aquella vegada que 't vares batre ab en Toni del Molí.

—Be, veurás: ab la vida privada no t'hi *afiquis*.

—¡Donchs me dona la gana de ficarmhi!. . Y ja ho he dit!

—Ja veuréu—interposa aquí un altre jugador;—si no cal-
lleu pas, esqueixo las cartas.

—Y donchs que calli aquest llengua-llarch, no li he pas fet lo *per qué* jo, per tirar-me las *xátigas* que m'ha tirat... Ah, y alló que has dit d'esqueixar las cartas, no ets pas capás de ferho.

—Que no? Donchs te: ja está fet,—diu aquí 'l que s'ha-
via proposat calmarlos, perdent ell la calma, pujant al cim d'una cadira perque tothom puga veure l'acte que va á fer y esqueixant tot lo joch, després d'haver pres ab una re-
bolada las cartas dels companys — y ara si vols res, surt á
fora.—

Aquí, s' arma una confusió. Las cadiras van per terra; lo porró que teníen al cim de la taula, va a reunir-se ab las cadiras; los bossins de cartas, despresos de la má del que las ha esqueixadas, voleyán per la estancia, fent al últim la mateixa fi que cadiras y porró... y gracias á la intervenció d' alguns amichs, se tornan á posar dretas las cadiras, se fa dur un altre porró de vi y unas altras cartas y 'ls contrincants tornan á jugar, més amichs que avans.

Y ja que 'ls jugadors callan, fixemnos en aquell grupo de més ensá; tots son jovenalla y disputan á veure quín d' ells sab més cansons. «Que si tu no sabs cantar», que si jo 'n sé més que tu», «que si aquell no hi entén res», arriban á las probas. S' alsa un d' ells al cim del banch y comensa á cantar, fent uns moviments de brassos que escauben tan be ab lo ró melancólich de la cansó que canta, com escauria la sella al gat. De totas maneras, la cansó es popular y bonica, motius per los quals no sé resistir la temptació de copiarla:

Un dia tot passejant—pels carrers de Peralada
sentía una veu que diu—puntejant una guitarra:

Ay adéu,
ay adéu, amor galana,
ay adéu.

—A mi no 'm pesan grillons,—grillons ni cadenas malas.
Lo que 'm pesa es als vint anys—haver de deixá 'ls meus pares —

Pujo dalt d' un cavall blanch;—dret á Barcelona anava.
Quan vaig ser un tros enllá,—sento que vogan campanas.

Ja n' encontro un amich meu—amich meu de confiansa;
—¿No 'm dirías amich meu—per quí vogan las campanas?

—Amich meu, jo t' ho diré:—per la teva enamorada.
—Amich meu, no pot ésser;—no hi ha un quart que l' he deixada.—

Ja 'n regiro 'l mon cavall.—Dret á casa d' ella anava;
quan á la porta vaig ser,—al pare d' ella encontrava:

—Ara be estaréu content,—que ab mí no s' hi es pas casada,
mes ha trobat á la Mort—y s' hi es enmaridada.—

Ja me 'n pujo escala amunt,—sense dir una paraula;
al ser al primer replá,—trobo á n' ella enmortallada.

Me n' agenollo als seus peus—per dirli l' última Salve,
me n' agenollo als seus peus—y de dolor caych en basca.

Ay adéu,
ay adéu, amor galana,
ay adéu.

Al acabar, lo cantor es saludat ab una gran cridoria, en senyal d' aprobació. Los seus companys, enardits, se posan á cantar sense donarse reva, destorbantse mútuament, resultant d' aixó una aglomeració de notes discordants capassas d' excitar los nirvis del menos nirviós; afegeix á aixó la circumstancia de que tots, salvo raras y honrosas excepcions, cantan cançons castellanas apresas d' algun cego y considera si tenim motius pera sortir del hostal. Per altra part, comensa ja á ésser tardot y 'ls pagesos van sortint del establiment pera anarsen cap á sas casas.

De manera, company lector, que pagaré 'l gasto que hem fet y 'ns ne podrém entornar cap á Gerona...

Qué dius? Que no permets que jo pagui?... Aixó sí que no pot ser... Y la molestia d' haverme acompanyat, que no val res?...

JOSEPH MORATÓ Y GRAU

Mars de. 1895.

FIRA DE ROSAS

Lo pati de l' Audiencia
está tot rublert d' olors
y arreu escampan sa essencia
las més aromosas flors.

Com á gemada garlanda
lo pati van rodejant
las taulas á banda y banda
curull de rosas vessant.

Blancas, grogas y vermellas
ne veureu de tots colors;
unas, mitj closas poncellas,
altras, esclatantas flors.

Avuy, dia de Sant Jordi,
n' es fira d' aytals ramells;
no crech pas que jo recordi
que n' haje vist de més bells.

Cad' any en tan bella diada
plé lo cor de goig hi vaig,
la primavera enjoyada
s' apresta per rebre 'l maig.

Entre perfums y entre flayres
pujo 'ls gòtichs finestrons
y escolto 'ls gentils cantayres
de clergues y de moixons.

He entrat dintre la capella
del valerós cavaller,
patró de ma pàtria bella
y he resat boy sens voler;

per la Pàtria combatuda
li he demanat grans mercès,
per la llengua desvalguda
que á ser potentia tornés,

per la fé que ja s' allunya
del pit de molts catalans...
perque nostra Catalunya
torne á ser lo qu' era avans!

Acabat lo Sacrifici
del Diví, Sant Redemptor
he resseguit l' edifici
bell joyell de l' antigor.

He tornat á sortí á fora
per l' ample, espayós cancell
y he tingut la temptadora
set de firarme un ramell.

A una taula qu' espargia
perfums de rosa á vessar,
gentil donzella hi havia
un ram venintime á mostrar.

Si las rosas eran bellas
més ho era son rostre bell,
sas galties eran poncellas,
sos llávis, obert clavell.

Los encís de sa mirada
deixaren mon cor ferit;
l' ànima regositjada
paraulas d' amor li ha dit.

Li he dit tan tendras paraulas
á la que 'l cor m' ha robat
que las de las altras taulas
ab enveja l' han mirat.

Si sa cara n' es hermosa
lo seu nom li escau millor
se diu Rosa y es preciosa
com la més gemada flor.

A la fira de las rosas
m' he firat aquest matí,
d' entre las més olorosas
la més bella ha estat per mí.

D' aytals los vergers no 'n crían
del bell sol á l' escalfor,
aquestas flors tant sols nían
en los jardíns del amor.

Son perfúm es l' ignocencia,
sublím, ubriacant encís,
delitosa y grata essencia
que s' enlayra al paradís.

A la fira de las rosas
volguí firarme eix matí,
de las rosas més hermosas
la mellor ha estat per mí.

LLUÍS TINTORÉ y MERCADER.

Diada de Sant Jordi, 23 Abril de 1894.

LOS DOS AMICHS

Á UNS OBRERS

Prop, molt prop d' un campanari
s' alsa dret un fúmeral,
no vos mireu envejoses
perque sou los dos germans.

Sou los dos amichs del pobre,
del qu' en sa gelada llar
no trova més que desdítxes,
no te més que fret y fam.

L' hu nos mostra el cel diguentnos:
«Prega, que Deu está enllá;
» ¡Ell ha d' aliviar tes penes
» y tos plors ha d' aixugar!»

Ab la veu de la campana
nos repeteix voltejant
tres paraules benchides:
Fé, Esperansa y Caritat!

Llaso d' amor qu' agermana
pobres, richs, xiquets y grans:
jeixos son los drets del poble
y los furs d' un home honrat!

L' altre, el funeral, nos parla
de les glories del treball;
son les torres qu' alsém ara
en les lluytes de la pau.

Al peu tenim nostres armes
y nostres blasons penjats,
la lligona y el palustre,
fruyts de l' industria y del camp.

Foch, més foch en la foguera,
joh nobles fills del treball!
qu' el fum que del foguer s' alsa
lo cel no ennuvolará.

Foch, companyers, sense treva,
que sempre un tros de cel blau
d' esperansa y d' un pervindre
més ditxós nos parlará.

—Fumeral ó campanari,
¿quí dels dos deu ser més alt?
Lo campanari sens dúpte,
perque es símbol del pregar.

¡Ay d' aquell que á Deu oblida
quan trevallant y suant
al sí de l' ingrata terra
son sustent te qu' arrancar!...

Sense la fé y l' esperansa,
que nos van aconhortant,
¡qué trista troba la vida
y qué dur son tros de pa!

¡Germans! Sense por cridéuli
al que vos vullga enganyar
del camí recte apartantvos:
«¡Som pobres, més som honrats!

»Aném calsats d'espardenyes,
»lo mocador en lo cap,
»lo prech en lo cor y el llavi,
»la ferramenta en la má.

»Aném en goig y esperansa
»encara qu' estém cansats;
»aném camí de la patria,
»qu' es lo cel. ¡Germans, avant!»

LEOPOLDO TRENOR.

¡CENT POBLES!

CONMEMORANT LO XXI ANIVERSARI DE LA MORT DEL FUNDADOR
DE LAS SOCIETATS CORALS Y PRIMER DE LA FUNDACIÓ DEL CEN-
TRE DE LA ASSOCIACIÓ DE COROS DE CLAVÉ.

¡Som cent pobles! la enfilada,
á la llista ja tením;
nota bella y anhelada,
que avuy ab pler assolím.
Nostra *Associació* potenta,
als cent pobles representa,
fruyt xamós de grats afanys.
Es la oviradora fita,
en *La Gràtitut* escrita,
fa bon xich més de trenta anys.

Hem de cloure la llista ara?
Sería 'l ferho prudent?
No: escampadas hi han encara,
qui sap, tal volta altre cent,
que allá en llunys poblets segueixen,
y per sobre sols coneixen

los dons de la Institució.
Si 'l viure aixís los apena,
podém férlosbi la ofrena
d' esta gran Associació.

Ben obertas son las portas
pels que alenin ab bons fins;
com barradas y ben fortas
pels que van per mals camíns.
Lluny de tota mira impura;
la fraternitat sols sura
quan se te entre gent com cal.
Benbaurada companyía,
si sols te per nort y guía
lo seguir l' obra immortal.

¡Desperta oh Lleyda germana!
Som cent pobles enllassats;
esta nota catalana
fes que vibri en tos poblats.
De comarca aprop y llunya,
del demés de Catalunya,
desde l' un á l' altre extrém,
cadascú travalla y canta;
mes quan la festa 'ns imanta,
tots ab goig nos concentrém.

Mallorca, Aragón y Valencia,
ab sos fills, fem coral nau,
demostrant ab evidencia
los acorts dels cants de pau,
que per tot arreu s' entonan
y per l' ample espay ressonan
com un himne al fundador.
Son los cants de gent feynera,
que al vent dona la senyera
de *Progrés, Virtut y Amor*.

La grandor d'aquesta empresa
 es estel clar, lluminós;
 á tots los que l' han compresa,
 los uneix llas carinyós.
 Las fronteras no 'ls enredan;
 los obstacles vensuts quedan;
 no es destorb ni un bras de mar.
 Son de l' obra 'ls esclats nobles,
 logrant veure aquets cent pobles
 com germans fraternisar.

Sortint de festa, á la feyna
 fémshi com sempre ab delit;
 y al compás rítmich de l' eyna
 cultivém l' arbre florit.
 Arbre de santa bonansa;
 de falaguera esperansa,
 tanys d' antich y novell nom.
 Visqui ufá com lo rebérem:
 janys fa 'l plantador perdérem!
 ¡ja á las tres desenas som!

Som cent pobles y fem festa
 rendintli un petit tribut;
 si be en forma molt modesta,
 l' engrandeix la gratitut.
 Es la gratitut jolua
 que en los cors y llars aniu,
 y arreu sava sempre te.

Se 'ns ve á sobre altra victoria;
 que tot sia en honra y gloria
 de la Patria y d' en Clavé.

JAUME CASAS Y PALLEROL

LA HERMITA DEL REMEY

Com blanch colom que fadigat reposa
al cim d' un puig cobert d' arbres y hervey,
aprop de La Bisbal s' hi ovira hermosa
la hermita del Remy.

Apart una atalaya allí posada
per vetllar al brau poble catalá,
mantenint en tot temps la fe sagrada
d' eix tros del Empordá.

La viola, sempre humil, sos murs incensa;
los aucellets li adressan llurs cansóns;
li fá de cobricel la volta inmensa
hont s' hi perden los mons.

Y tot es bell y gran á l' ombra seva:
los pobles y masías del entorn;
l' ayre que brunz per la vuydor sens treva;
l' auba, la nit y 'l jorn.

Desd' aquell lloch s' ovira una cadena
de monts que á la planúria van cenyint
y se veu del Risséch la humida arena
als raigs del sol lluhint.

Com cinta ampla d'argent, la carretera
se destaca entre franjas de verdor
y se sent un perfúm de primavera
que atrau y encisa al cor.

D' allà 's veu al pagés ab barretina
enllestint de la terra lo conreu
y convida á resar l' ombra divina
d' una senzilla creu.

¡Oh, Verge del Remey! de nostra terra
us venera de cor la bona gent;
que aquí, desde lo plá fins á la serra,
tothom vostre amor sent.

Miráu, sinó, 'ls presents que vé á oferirvos
qui s' hage vist á vora d' un perill
y la mare que acut á benehirvos
perque heu curat son fill.

Sou la estela d' amor y d' esperansa;
lo alé que purifica ab son dols bés;
per xó us aixeca un himne d' alabansa
lo poble ampurdanés.

Per xó gosa 'l jovent, nostra sardana
á l' ombra de la hermita fent rodar
y fins ab sos bramuls la tramontana
per Vos sembla resar!

FRANCESCH MARULL.

UN CAPRITXO

ACABAT lo vals, la Pilar Raguer, al bras de son ballador, torná á son puesto, y, ants d'assentarse, prengué la hermosa toya de camelias, heliotropo y azaléas, rodejada de verda molsa, que havía deixat sobre sa cadira, s'assentá, la posá á sa falda, y, com era acalorada pel vals, se ventá ab son vano mentres que ab son mocador de fina batista, perfumat de suau olor, s'aixugava las perlas que humitejavan de son front.

La hermosa y seductora senyora que portava eix nom, tenía y fora uns 22 anys. Tot en ella semblava volguer envolar-se: los llassos de sas sabatetas Lluís XV, las cintas moirés de son vestit de tul blau clar, son cos de vespa, sa fina barbeta, sa boqueta bufona, sos ulls d'un blau fosch, rasgats, un xich bridats á la japonesa, lo pom de campanulas que adornava sos rossos cabells artísticament embullats, quals rissos, quan valsava, voleyavan com acariciats pel tebi ventíjol. Eixa diafanitat de sílfida, de libellulá s'assimilava á son moral de imaginació de papallona, avivat per son temperament nerviós, lo que la mantenía en contínua vibració á tots los vents de la fantasia, de lo imprevist y del capritxo, com una arpa eólica.

Son adorable rostre agradava á tothom. La hermosura del diable, deyan las senyoras que visitava, envejosas com ellas solas; ja li passarà si te familia. Als homes 'ls inspirava á la vegada respecte y foll desitj de faltarli'n. Tant era aixís, que, al mirarla per primera vegada, 'ls naixía la idea que sa virtut, per purà que fos, era sols una copa de cristall frágil que al més petit xoch s' havia de trencar. Sols al mirarla, un cercava involuntariament lo lloch de aplicar un bes sobre lo cútis lle-tós y nacrat de sa cara; la elecció era dificultosa per no saber quin punt triar; ja que com se sabia que la Pilar estimava molt á son marit, la temptació 's desvaneixía en un sospir de recansa, de greu, més felisment fugás, que la realitat desperta en nosaltres á cada decepció, es á dir, á cada instant.

En Dionís, son felís mortal d' espós, era un colós de uns 35 anys. Pertanyía á la varietat de centaures fanàtichs de las bonas castas cavallars. Son cavall Fox era de pura casta inglesa, atravessada de andalusca, de lo mellor que 's presentava al Park y passeig de Gracia; no deixava cap funció del Circo de Alegria, amich de tots los escúdets. Per' ell cap altre cavall valía son Fox; ben cert que li portava més interés que á sa guapa muller. Ell se sabia estimat d' ella y gosava de sa ditxa ab la mateixa confiança y seguretat que li inspiravan sa forta musculatura y son vigor d' atleta.

Hem de convenir que sa muller l' estimava de ver amor, del amor plé d' admiració que la dona sempre débil, feble, ressent per l' home fort, que l' arbrissol ressent pel roure altívol.

Lo génessis del amor de la Pilar per' son marit venía de lluny. En Dionís era fill de Masnou. En sa tendra juvenesa havia anat á Buenos Ayres hont sos pares tenían un establiment de pells. Havía recorregut tota la América del Sud, comprant bestiar boví, portant la vida de bushman, guerregant ab los indios, fet á las intempéries, colrat pel sol, robust, fort com un toro. Després de molts anys de fer aquell comers, morts sos pares, traspasá la casa á uns parents de Pineda, liquidá tot son haber y se'n torná á Barcelona ab un capital de quatre cents mil pessos. Comprá una casa al passeig de Gracia, y una hermosa casa-torra entre Sant Gervasi y Sarriá, ab park, horta y aygua abundant; la feu moblar ab luxo, comprá *charrette* y *landau*, fent construhir en los baixos una espayosa es-

table pera sos cavalls; ne tenia quatre de gran preu, sens comptar el Fox qu'era son preferit; cotxer, groom y demés servey de la casa. En las corridas anyals de cavalls, al retorn del Hipódrom, la Pilar, ab son oncle tutor, anavan á la Gran-vía, sentats en cadiras per presenciar el desfilé de retorn de las corridas. En Dionís, al passar á cavall de son hermós Fox, remarcá la bella Pilar, y se tragué 'l barret, saludantla com si sempre l'hagués coneguda; lo que no deixá de cridar l'atenció de son oncle.

—A n' aquí saluda aquest senyor? Que 'l coneixes, Pilar?

—No, oncle; saludará probablement coneguts seus de darrera nostra fila.—

Pero esdevingué que, sia al passeig de Gracia, ó be al Park, en Dionís al passar devant d'ells los hi allargava profunda barretada.

Aixó intrigá molt la Pilar, quina, ab la perspicacia natural de la dona, veyá be que aquells fins saludos no anavan pas pera son oncle, mes sí per ella.

A la Pilar, aquell jove de faccions ben masculinas, moreno, cremat del sol, ben plantat, de forta musculatura, no li desagradava gens, al contrari. No sé com en Dionís se va saber enginyar, lo cas es que 's feu presentar per un amich de son oncle tutor, quin li oferí la casa. La cosa aná depressa; prompte demaná la má de la senyoreta Pilar, quina, després d'informes favorables, li fou concedida.

Ara fem un xich coneixer á nostres lectors, la orfa Pilar. Encare que barcelonina, era més americana que catalana, ja que ab sos pares passá casi tota sa tendra infancia á New York, rebent en aquell país una educació esmerada en lo mellor col·legi d'aquella gran ciutat. Sos pares dirigían un establiment de mobles de luxe, y morts ells, se 'n torná á Barcelona ab son vell oncle tutor després de realisar en paper sa fortuna prou important.

A n'ella li semblava haverlo ja vist á New York, montat en briós cavall; un jove alt, moreno, tallat en hércules, botas flonjas, levita ab valona, curta, ajustada... un ver gentleman; y de petita li havia fet forsa impressió.

Lo va reveurer de sopte á Barcelona després de deu anys y més, baix la cara de 'n Dionís, y totseguit son cor bategá. Cosa singular, potser per mer capritxo ó per no volguer fer

com los demés, en Dionís, en sa prestancia superba de home elegant, portava sos cabells un xich llarchs y rissats, lo que donava á sa fesomia certa semblansa ab la crinera del lleó. Totseguit s'apoderá d'ella lo desitj de cabussar sa fina maneta dins la crinera de la fera; n'estava enamoradíssima; va despreciar tots los partits que 's presentavan, y, malgrat las reflexions de son tutor, se casá ab ell.

Feya un any y mitj qu' eran casats, y ella no havia encara prou apurat son plaher predilecte d' embullar los bucles rissats dels cabells de son marit. No obstant, lo carácter de son lleó, qu' ella li deya, apesar de sas faccions enérgicas de mascle potent contretas en sa vida atzarosa, en las lluytas contra los indios selvatjes dels Pampas de la América del Sud; malgrat sa forsa atlética, era bonatxás, dócil com un xay, lo que á la Pilar li treya á voltas la ilusió. Se figurava que lo tenia domat; mes no n'estava pas ben segura. Aixó la feya entrar en sospita, pensant que si un dia son lleó arribava á enfurismarse, seria terrible; y, naturalment, fou incitada á demanarse qu' es lo que 'l podria fer rabiar, quina causa eventual podia lograrho. Ja 'n tenia pensadas algunas. Una d'ellas nasqué de sopte en son magí. Fou cert dia que sorprengué á son marit, cumplint ab gravetat un dels actes rutinaris, vulgars, cómichs á forsa d' inconciencia, de la vida cotidiana. Dret devant son mirallet penjat d' una punteta á la balconera de sa cambra, la barba empastissada de brumera de sabó, de la má esquerra s'estirava la pell de la galta y de la dreta s'afeytava ab cuydado. Tot mirantlo, fou obsedida d'un pensament diabólich, diguentse en sí:—que faria si... jo faltés á mos debers d'esposa?

Eixa qüestió qu' es posá la Pilar, ressona, brunzeix al entorn de moltes donas casadas, y sugestiona á las més virtuosas. A voltas es y fora una idea estranya que 's desvaneix en una riallada; mes com en la Pilar hi tenia arrels amagadas,

rebrotava prou sovint. Veusaquí com las circumtancias la feren naixer.

La Pilar ab son espós passavan l'hivern á Barcelona, en llur morada del passeig de Gracia. Quan venía la primavera se'n anavan á llur casa-torra de Sant Gervasi, puig que la Pilar era molt amiga de las flors, y en llur vil·la n'hi tenia d'hermosíssimas. En altra vil·la, no lluny de la llura, una familia barcelonina venia també á passarhi l'estiu. Com á bons vehins, nasqueren entr' abduas familias relacions de franca amistat. En eixa familia vehina hi havia un jove d'uns 26 anys, baixet, prim, ros, un ver tipo del gomós barceloní de la cantonada de ca'n Llibre del carrer de Fernando, sempre vestit á la *dernière*, un xich poeta, empendat admirador, entussiasta de las donas guapas á quinas dirigia sonets. No li passá pel cap de volguer enamorar-se de la Pilar!... Un dia que's passejava ab ella dins las *aleas* de son park, li etjegá una declaració á boca de canó, declaració ardenta com la sab fer un poeta. La Pilar molt sorpresa va rebre sa declaració com l'ha de rebre una dona honesta qu'estima á son marit. També devia creurer que 'n Daniel (era son prenom) després de la carbassa rebuda, se tindria per despedit sens esperansar res més. Com d'efecte, lo culpable havia demanat y obtingut lo perdó, fent veurer un arrepentiment que semblava verda-der. Mes com á compensació, va solicitar solsament sa amistat, lo que la dona sempre concedeix, molt satisfeta de sortirne tan barato. La Pilar li concedí. Donchs, prevalguentse d'eixa bona amistat, en Daniel havia revindicat el consol d'escriu-
rerli.—Escriuerli!... Per qué?—A propòsit de tot y de res; pera emetre sos pensaments, sas ideas, sas inspiracions poéticas... Los més grans génis han sigut sempre possehits del desitj de desfogar llur cor y esperit, en correspondencia epistolar, ab una dona de talent. Sens apartarse de la modernitat més propera, havia citat Castelar, Echegaray, Flaubert, Pere Loti. Lluny d'ell la pretensió de compararse á eixas personalitats de marca; ne parlava sols en los límits de sa modesta esfera.

En Daniel era graciós, espiritual, insinuant. Ab sa dolsa mirada de poeta incomprés que cerca l'ideal en l'espai blau, al sol·licitar aquell favor purament d'amistat; al recordarli que donas distingidas havian tingut lo do, lo privilegi d'ins-

pirar á homes célebres correspondéncias epistolars que havían realsat llur geni é il·lustració literaria .. rahons totes á quinas ella no donava gayre importancia, la feren no obstant caurer en lo desitj de rebre cartas.

Consentir á rebre'n? Oh! no; de cap manera; no hu permetria may. Quan ell la instava, sols li responia ab un dols é irónich somris. Y desde alashoras, en Daniel escrivía. Li adressava elucubracions várias, xistosas, ideals, sentimentals, cercant en eila lo punt feble, vulnerable. S' enginyava ab trassa per ferli tenir sas cartas. La Pilar se las trobava per tot, en sos capdells de fil, en sas butxacas, en son llibre de missa, en sa desqueta de labor; y ella, somrihent de sa trassa sútil y segura, las llegia sense pensar á mal, ja qu' era sol per amistat.

Respóndrerli? jamay! no faltaria més!... Tot lo més llegir-las... y encara may ella n' hauria convingut si en Daniel no hagués tingut l' astúcia, al conversar ab ella, de ferli la més mínima alusió á las cartas que li escrivía. Existia entr' ells dos un convenit tácit de discreció; cada hú fingia ignorar, ella, qu' ell li escrivés, y ell, qu' ella llegís sas cartas. El secret surava en llurs relacions com sobre l' aygua lo tap d' una ninya que 'l pescayre vigila ab cuydado, que endevina que lo peix caixaleja l' esqué, evitant l' am, fent mourer lleugera-ment lo tap sens enfonsarlo.

La Pilar sens adonarse'n arribá fins á desitjar y esperar ab ansia la carteta.

Las duas familias de las vil·las de Sant Gervasi havían sigut convidadas al gran sarao que un opulent financier de Barcelona donava á la alta societat barcelonina. La Pilar ab son marit se trobavan al ball, y en Daniel també. Al rependre donchs, la Pilar, sa toya que havia deixat sobre sa cadira pel vals, ja estava convensuda que 'n Daniel s' hauria aprofitat de tan bona ocasió, puig que mentres valsava l' havia vist de

reull rodejarla, péndrela en sas mans, fingint de flayrarla y admirarla... Son primer cuydado fou de sondejarla discretament per assegurar-se'n... Sí, quelcom hi havia... Un fi som-rís dirigí á 'n Daniel lo recompensá de sa atrevida ardidesa, de ferli aixís arribar sa carta sota 'ls ulls de cent personas, sens que cap d' ellas se 'n adongués. Ella, resolgué totseguit igualarlo en atreviment, obrant al instant per extraurer la car-teta que judicava no estar prou segura dins la toya, y ficarla dins lo *buçón* tradicional de las donas, dins *son pit*. Per po-guer obrar ab més llibertat, va comensar per apartar los testi-monis enfadosos, tot l' aixám de ballayres.—Estich cansada... no vuy més ballar... Ultima precaució: son marit... hont era?

Apoyat contra una finestra del saló, dret, enfront ella, prou aprop, en Dionís, sério, preocupat, se la mirava fixa-ment. Eixa particularitat li cridá tót seguit l' atenció; un pressentiment irresistible s' apoderá de son esperit:... ell també, malfiantse sens dubte, havia observat á 'n Daniel, en-devinat son maneig, y ben cert sabia lo que la toya contenía. No volguentli pendrer al moment per no mourer escándol, ho faria á la sortida; pero mentrestant immobilisaria sa mu-ller ab la vista, com lo perdiguer que para é hipnotisa la perdiu.

La Pilar, tota esporuguida, tremolava d' esglay. Deu meu, quína situació més terrible!... Pobra d' ella! Havia tingut la imprudencia de despertar son lleó... y ara, quíns serán los resultats?... Reflexions totas que la tenían aixafada. Mentres-tant lo jovent del sarau havia escampat pel saló la sensible nova que la bella senyora de Raguer, ja no volia més ballar. Vetaquí qu' en Dionís, deixant lo lloch de la finestra en quin estava plantat, inmóvil, s' atansá de prompte, sentantse al costat d' ella, diguentli resoltament:

—Pilar, es tart y hora d' anar á retiro. He fet demanar nostre carruatge.—

Ab quin tó sech y autoritari li digué:

—Enllesteixte, prosseguí; estás cansada y acalorada; la nit es fresca; pósat ton abrich de pells... dónam lo ram.—

Ella fingí no haver ohit sas últimas paraulas; no li en-tregá.

—Quan vulguis.—

No hi havia res que dir, sinó obehir. Sens cap dubte se havia adonat de tot.

S' alsà, se despediren dels amos de la casa, se tirà depressa sus l' espatlla son abrich de pells.

En Dionís, vegent que no li entregà la toya, feu una mitja rialla.

Quín somriurer!... A la Pilar li vingueren calsfrets, se tornà tota pell de gallina... Sí, era be lo somrís mefistotèlich del home que ja ha lograt son intent, del Otello que ja desenvayna son punyal...—No vols darme 'l de bon grat, tant me fà, guarda 'l, ja te 'l faré donar per forsa; so jo que 'n trauré la carteta, y, ves ab cuydado, ma vista no 't deixarà ni un moment; m'agradará de veurer com la podràs escamotejar.—Tot aixó llegía ella en grossas lletras, las lletras del festí de Baltasar gravadas sul front de son marit, que 's mirava de reull. Com d' efecte, era impossible res escamotejar. Y ell, distret, mentres enganxavan los cavalls al carruatge, afectava de ocupar-se sols del ram.

—Sabs qu' es hermosíssim y artísticament fet aquest ram! Deixam flayrarlo y admirarlo... No... no vols?... Lo guardarem fa? S' ho mereix.—

Res... la crudel successió de ironías penetrants com sagetas...

La Pilar comptava evitar sa vigilancia quan ell se posaria son pardessus y pujaria al carruatge; poch temps tindria, mes ella judicava que 'n tindria prou. No, la carteta era massa ficada dins la toya, y al posarse sos guants, perdria un temps preciós.

Partí lo *landau*... vuyt kilómetres ans d' arribar á llur villa de St. Gervasi; més de una hora de camí. Mal seria per ella si, aprofitant de la obscuritat de la nit, no pogués treure la carteta, aduch en mitj del foch del enemich, es á dir de las miradas escrutadoras de son marit. Renaixé sa confiansa, ja que si ell sospitava, una vegada desaparegut lo cos del delicté, se 'n xautava plá bé. Las sospitas, las donas se 'n burlan y no las temen. La amenssa plana constantment sobre d' ellas, com lo cólera sobre las poblacions de certs països; no tots se moren, y tothom sab qu' es saba sobre 'ls poruchs.

Desgraciadament la nit era serena; y 'ls fanals del ca-

rruatge provehits de perfeccionats reflectors, il·lumïnavan l'interior del *landau* com en plé dia.

—No importa! Me cal y fora trassa per poca que sia.—

Mes ay! lo lleó, que semblava ensopit en son recó, vigilantava.

—Pilar, li digué ab carinyo, ton ram te molesta; dáme 'l; lo posaré al setí del devant; res deus témer; ne tindré tot lo cuydado que 's mereix.

—Gracias; tinch un xich de migranya, y al flayrarlo me alivia; además no 'm molesta gens ni mica.—

Donchs qué fer! Qué será de mí si no hi ha medi de treure la carteta.

—Be, tu mateixa, reprengué son marit.

«Sápigas que li tinch la visita á sobre; á tu y á ell os vigilo,» afegia, sens dirho, la entonació burlona de sas paraulas.

La situació se agravava; la mirada d'en Dionís no la deixava ni un moment; la seguiria sens cap dubte fins dins sa cambra; alashoras li pendria la toya d'una revolada, descobriria lo terrible secret y... Ay! pobra de mí!... Perduda!

No obstant, tot ben considerat, qué havia fet? Res, lo que solen fer las tres quartas parts de las donas casadas del gran mon, capritxos singulars, sens consecuencias, perque sí, que la enveja se plau a bescantar sota 'l pés de las més odiosas y culpables sospitas. Ah! entre ellas, la guapesa, que pocas simpatías las hi inspira! Eixa inquisició tiránica, aborrible, que taca y mustiga llur reputació, las hi dona també 'l dret de ferne mofa... y un hom s'atreveix á censurar las que sacudeixen eixa subjecció humillant!... No, no hi ha cap ca embossat que no búsquia á desferse de son bos...

..

—Me moro de son,—murmurá la Pilar, fent un llarch badall.

Encreuhá son abrich, acatá son cap, clucá 'ls ulls y... sa má dreia explorá ab prestesa la toya posada sobre sos genolls,

dissimulant, d'amagatotis, fingint de descansar ostensiblement, dormint de la son d'ignocencia. Mes, per lleugers que fossen sos dits, lo fregar el paper satinat que envolta lo ram, feya la fresseta insuportable com de un ratolí que rosega, lo que la obligava á estossegar per no ser descuberta.

De sopte, quelcóm que va obir y que hauría hagut de animarla, la feu parar de cop. Escoltá bé, semblava lo zum-zum d'un burinot .. Sí, no hi havia dubte, eran ronchs naixents, del primer son; son marit dormía... com ella...—Oydá!... Ell segueix tots mos moviments per intervenir al punt que tindré la carteta á la mà —Felisment que la perfecció y subtileza de la trampa lo fan descobrir.

Vaja, aixó de posar aytal parany á sa muller no tenia perdó. Aixó sols autorisava totas las represalias, deya ella en sí. Alashoras se decidí á deixar la carteta en son lloch, y se las hagué molt enrabiada contra 'n Daniel. Que imbécil, ab sas cartas tan comprométants! Lo mal rató que 'm fa passar, ah! nó, may li perdonaré! Es clar, tot se pot negar menos las provas escrites; prou ell ho hauría de saber!... Després se recordá que algunas cartas que guardava d'en Daniel li havían agradat molt, y que las tenia recatadas pera rellegirlas... y si en Dionís se 'n ha malfiat?... Si escudrinya dins mos calaixos y las troba?...

Ba! sia lo que vulga! Las únicas cartas que comprometen una dona, son y fora las qu'ella escriu, en quant á las demés...

No obstant la Pilar no anava gens confiada. Era tota assustada al pensar á la feta de sa amiga Carolina, també vehina seva, quin marit era molt amich del seu. Corrián historias sobre son compte, ben segur indignas calumnias; mes lo resultat fou qu'ella se 'n havia tornat á casa sa mare, y 's parlava de separació, fins de divorci.

Referent en aixó, en Dionís, consultat per son amich, li havia dit:

—Res de medis atenuants; si estás en dubte no fassis res, mes si n' estás segur pega fort y sens pietat y sobretot no t'escoltis may ni excusa ni cap explicació. Totas las que se 'ls permet justificarse, guanyan llur causa y acaban per tornarhi. Ho tens entés? Donchs aquet es mon sistema. Se pretén qu' es cosa impossible á un home lo coneixer las donas;

bé, ho admeto; tampoch sé lo que pensa mon cavall Fox; pero quan lo munto, l' observo, y si vol fer son capritxo y vol anar per las sevas, au, vinga 'l ronsal, y prompte lo tinch amansat sense jo cercar á escudrinyar lo que pensa. Lo dia que ho calgui, també posaré lo ronsal á ma muller, y la domaré; y tant me fa de no coneixer lo que pensa; au, ella com á las demés.

La Pilar per casualitat havia ohit eixa conversa sens escoltarla, com molts veuhén sense mirar, y la seva imaginació n' estava preocupada. Lo que pel moment l' astorava era la idea de que també á n' ella li posaria el ronsal.

Qu' era un ronsal? Ho ignorava. D' amagat havia buscat eix mot en lo diccionari; mes va trobar que no mencionava la única accepció que l' interessés: un ronsal pera senyora... per tant que sia diccionari de la Academia, será sens dubte equivocat.

Al baixar del carruatge, tot' ella tremolava de fret y d' esglay. Com s' ho presumia, en Dionís, qual vista no la deixava may, puja l' escala tras d' ella. Quin drama més lúgubre se preparava! Sofocada, esbufegant, ants de treures son abrich apretava instinctivament la toya contra son pit, bategant son cor en cops sechs, apressats, tot observant ab anguniós terror los gestos de son marit.

Entraren al saló. Ell comensá per encendrer las *bujias*... Li calia donchs molta lluminaria per alló del ronsal?... Després va pendrer un hermós gerro del Japó de sobre la ximeña, lo posá sobre la taula rodona del mitj del saló, hi buydá un' ampolla plena d' aygua... Quins preparatius més sinistres! La fressa, lo glu glu d' aquella aygua al caure á glops dins lo gerro, li glassavan la sang, y com boja atontida, se l' estava mirant.

Fet aixó, se girá vers sa muller com Otello devant de Desdémona:

—Ara, dame 'l, digué ab to imperatiu.—

En aytal angustia ella debategava en son sí si faria ó no faria mellor de portarse als peus de son marit, exclamant: «Te juro per Deu que som innocent!» Mes també titubejava pensant qu'era cosa sempre grave de disculparse ants d'esser acusada. A més, alló del ronsal l'aterroritzava, pero també l'atreya; hauria volgut saber...

—Y donchs! qu'esperas? digué 'n Dionís impacient.—

Allavors va pendrer la toya de las mans de sa muller mitj desmayada, la ficà dins lo gerro, redressá sas flors, y, tot satisfet de sa obra se posá á distancia per admirarla.

—Molt be; demá al matí renovaré l'aygua y veurás que frescas se mantindrán eixas bonicas flors. Bona nit, Pilareta; oh! sí, eras la reyna del ball, la més guapa; si no fos jo ton marit m'haurías conquistat...—Y apretantla en sos brassos contra son cor li feu un carinyós petó al front.

Ella 's quedá de pedra; no sabia lo que li passava .. si be ne tingué un xich de greu, de recansa.—«Ah! era y fora aixó!... Volia senzillament posar lo ram dins l'aygua!... No se havia adonat de res... res havia vist... Donchs, y mon horrible espant? Y ma terrible angúnia?... Cap fonament tenían... Mon marit es un lleó sobre quin se pot sens temor agafar moscas! Un home que de las donas te tan bona opinió... veus aquí com sab vigilar la seva!.. A eix jutje desapietat li es indiferent de no coneixerlas y menos d'escoltarlas; culpables ó nó, las condempna sens ohir llur justificació... au! vinga 'l ronsal, veritat? .. Ah! ell roncava dins lo carruatge! Son roncar ni sols se podia justificar com astucia de guerra, era ben natural! Ah...»—

* * *

L'endemá en Daniel aná á casa d'en Dionís á informarse de la Pilar, quina se'n havia anat del ball un xich indisposada. Trobá los dos esposos sols dins lo saló que llegían llurs cartas que 'l carter venia de portar. En Dionís empatriarcat

en tova y ampla butaca, la Pilar dreta, agitada, nerviosa, anava aquí y allà no poguent restar en plassa. Reberen á 'n Daniel ab la mateixa franquesa de sempre, en sa qualitat de familiar de la casa, sens fer ni més ni menos.

Va trobar la senyora d' en Dionís més guapa y atractiva que may. Ell li allargá la má y tot seguit, sense saber per qué, 's sentí conmogut, encara qu' ella res li hagués dit, com quan s' espera un aconteixement felís.

Que potser li hauria encertat lo punt sensible? . Respondria ella per tí á sas cartas?...

En aixó en Dionís que llegia una carta, esclatá en una exclamació seguida de grossa riallada:

—Ah! ah! ah! aquesta si qu' es fresca! Ah! ah!...

—Qué hi ha? Qué vols dir? li digué la Pilar sorpresa.

—La Carolina ha fet las paus ab son marit; en Francesch m' escriu qu' ella s' ha ben disculpat y li ha donat totas las explicacions y satisfacions qu' ha volgut; qu' era y fora un malentés .. Ja n' estava jo segur que aixís se acabaria; m' hi hauria jugat lo coll... Ni nas, ni nervi!... Pobre malaventurat Francesch!... Ah! ah!...—riu que riu...

La Pilar s' estava dreta devant la taula rodona d' en mitj del saló. Lo gerro que contenia la preciosa toya del ball de la nit passada ocupava sempre al mitj de la taula rodejat d' álbums, la plassa d' honor. Mentres son marit s' esclafia de riurer, ella llensá á 'n Daniel un cop d' ull viu, intencionat subratllat de graciosa somrisa:—Es la toya!...—Y mirantse 'n Daniel, molt cofoy, va allargar senzillament sos brassos detrás seu, se decantá endavant per aspirar l' aroma de las flors; de sopte 'n Daniel, sentat darrera d' ella vejé sobreixir de sos dits creuhats un paperet plegat.

Una resposta? oh joya!.. Li prengué la carteta ab dissimulo, atansantse també é inclinantse per admirar la hermosura del gerro y de la toya; la flayrá:—Quin ram més bonich; sa fragancia ompla tot lo saló.

—Gracias d' haverlo jo arruixat ahir al vespre y aquest matí, respongué 'n Dionís.—

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA

A CATALUNYA

SONET GUANYADOR DEL PRIMER ACCÉSSIT EN LO CERTÁMEN
DEL CENTRO GRACIENSE DE 1894.

¡Mira aquell rohí almogáver de ta historia
com ab lo mall trosseja sas cadenas!...
¡Mira com sab agavellá á mans plenas
ab la suhor del front segles de gloria!...

¡Mira aquells oys; farúm de sanch y escoria;
drinchs de destrals, y 'l llor de tas carenas,
en lo tuf dels fornals de totas menas
y 'l remor dels telés, qu' es ta victoria!...

Per cobricel la Pau, l' Avens per guía;
aixís vol ser la gloria atalagada;
segueix d' aytals virtuts la hermosa via

y demá podrás dir: ¡oh patria aymada!
qu' essent esclava del treball un dia
vas obtenir la llibertat somniada.

ANGEL RIUS Y VIDAL

MA BALDUFÀ

Regirant recorts passats,
dalt la golfa de ma casa,
entre trastos fets-malbé
y pergamins, niu de ratas,
ma baldufa vaig trobar.
dolsa amiga de ma infància,
aquella qu' en lo firal
me va comprar ma bona avia.
¡Quín goig vaig sentir més gran,
mon cor quina sotragada,
quan va palpar del passat
tots los recorts qu' ella guarda!...
Llavors per mon pensament
van surar fetxas passadas,
los companys de petitet
quan feya á estudi campanas;
las partidas de cartrons
las barriscas ab las balas,
las tabanadas dels geps,
sota 'ls porxos de la plassa;
aquellas dolsas costums

propias de nostra nissaga,
 aquells recorts d' escolá,
 que se recordan y callan...
 Los berenars per las fonts,
 d' allí 'l bosch las pinyonadas
 y sobre tot aquells nius
 robats á las pobres mares.

—¡No saps lo be que m' ha fet,
 joh, baldufa ta trovalla!...
 ¡Es tant dols sentirse nin
 quan ja l' ignocencia manca!...—

EMILI PASCUAL

DEU HO VOL

UN dia lo soberá d' una rica encontrada se trobá al cap d' una llarga estona d' empaytar á un cabirol, lluny, molt lluny de la seva escolta. Al arribar al vespre se vejé sol al mitj del bosch y no sabent per quin cantó pendre. Corrent d' assí d' enllá, per últim vejé brillejar en las tenebras un llum que li serví de guia pera arribar á una cabana. Picá á la porta y 'l sortí á obrir un home d' aspecte ple de bondat que l' interrogá ab la mirada:

—Soch—digué 'l rey—un gentil home de la encontrada que m' he perdut empaytant un cabirol. Si 'm désseu aixopluch per aquesta nit vos ho agrahiría de tot cor.

—Ho faré ab molt de gust, pero m' haureu de perdonar si no us tracto tant be com voldría. Ab lo que tinch preparém lo nostre sopar, pero en quant á llit sols ne tinch un y la dona 'm va de part.

—De quí es aquest bosch?

—Del rey, y jo 'n soch lo guarda.—

Pera cumplir ab son deber d' hospitalitat, lo bon home se posá totseguit á la taleya. Portá 'l cavall á la estable y li doná un pinso de cibada, que prou necessitat ne tenia. Després obra l' armari, ne treu lo millor que hi te y, demanant

altra volta al seu hoste que 'l dispensi, li arregla en un porxo un jas ab una mica de fe.

Lo rey s'endormisca y sent una veu que li diu: «Lo nen que está á punt de neixer será rey quan tu 't moris.» La veu misteriosa li diu tres cops lo mateix.

—Oh, no, aixó es impossible! Lo fill d'un guarda bosch no pot arribar may á rey. Prou que le 'n privaré jo.—

L'endemá matí digué al guarda bosch:—Jo soch ton rey.

—Quína pena 'm fa d'haver rebut tant malament á Vostra Majestat!

—Has fet lo que has pogut y te n'estich molt agrahit. Pero ahir me digueres que ta dona anava de part. Ha deslliurat ja?

—Sí, senyor: aquesta nit ha parit un nen.

—Voldria véurel.—

Lo guarda bosch se 'n va á buscar lo nen. Lo rey lo mira atentament y s'adona de que te al front una senyal estranya. Llavors diu al pare:—D'aquí á sis setmanas enviámel, que m'encarregaré de tot.

—Ah senyor rey,—fa 'l pobre pare agenollántseli als peus, —no meresch aquesta gracia. Que Deu vos recompensi tanta bondat.—

En aquell moment arribaren los ajudants del rey que l'havían buscat per tots indrets. Lo rey se n'entorná ab ells al palau.

Al cap de sis setmanas cridá á tres dels seus servidors en qui més podia confiar y 'ls hi digué:—Anéusen á la cabana del guardabosch; aquest vos entregará, segons quedarem ab ell, lo nen que nasqué la nit en que vaig quedarmhi á dormir. Enduéusen aquell nen y li arrencareu lo cor, que 'l vull. Y que no us ho haja de tornar á dir, perque us pot costar la vida!—

Los tres servidors isqueren del palau resolta á executar las ordres del rey. Demanaren lo nen y se l'emportaren al bosch pera degollarlo. Pero la criatureta 'ls mirava ab uns ulls molt dolsos y 'ls hi allargava las manetas somriguent. Qui te cor pera matar á una criatura com aquella? Aixís es que un d'ells digué:—No, aquest crim jo no 'l faig.

—Jo menos, digué un dels seus companys.

—Ni jo tampoch, feu lo tercer. Tinch una pensada. Dei-

xém lo nen á la branca d' un arbre y un ó altre 'l recullirá. Are matém un singlá garrí y li traurém lo cor. Al rey li farà 'l mateix afecte.—

Tal dit tal fet. Lo mateix dia un dels senyors de aquellas terras, un comte que cassava per aquell bosch s' adoná del infantó. Com no tenia fills, li semblá que la Providencia li enviava aquell pera aconsolarlo en sas penas. L' agatá y 'l portá á la seva muller que, lo mateix que ell, tingué gran alegría en afillársel, duhentlo á las fonts y posantli 'l nom de un dels seus ilustres passats. Lo nen se digué Conrat.

Lo nen s' aná fent gran y sortí un minyó tant bo com valent. Tothom l' estimava y 'l venerava.

Arribá 'l dia en que son pare cregué tenirlo de presentar á la Cort. Lo rey lo rebé ab molt agrado y, examinantlo, cregué véureli sobre 'l front la mateixa senyal que havia vist al front del fill del guardabosch. Cridá á part al comte y li digué:—Quí es aquest jove tant hermós?—Lo meu fill.—Mireu be lo que us pregunto. Lo vostre deber de vassall vos obliga á dir la veritat.—Donchs ja us ho diré. No sé de qui es fill; lo vaig trobar en una branca del bosch; me 'l vaig afillar y cada dia estich més content d' haverho fet.—

Lo rey feu venir al tres homes als que havia manat fer l' ofici de butxins, y 'ls preguntá qué n' havían fet del noy del guardabosch, dihentlos que si sas ordres no havían sigut seguidas per aixó també 'ls perdonaria; pero que de totas maneres volia saber la veritat. Llavors aquells homes li confessaren que havían quedat conmoguts per la dolcesa del infantó y que, no havent tingut cor pera matarlo, lo deixaren demunt d' un arbre, anantsen després.

—Massa que veig que es lo mateix nen del guardabosch. Pero no hi pujará al trono. Ja ho vaig dir al despertarme aquell dia.—

Y 's dirigí altre cop al comte.

—M' agrada 'l vostre Conrat. Deixéulo una temporada aquí á la Cort.—

Lo comte sentia molt separarse d' en Conrat, pero, com li volia assegurar lo favor del rey, se resigná á tornarsen sol al seu castell.

L' endemá 'l rey crida á n' en Conrat y li diu:

—La reyna es ab la seva filla en un regne extranger. Li

eschich per un assumpto molt important y vos li portareu la carta. Disposéuvos á marxar totseguit.—

Lo donzell se posá en camí molt content y satisfet del honor que 'l rey li feya y molt desitjós de cumplir aviat l'encárrech.

Un vespre, després d'haver cavalcet tot lo dia per camins molt aspres, se pará en un castell para ferbi nit. Lo castellá li fa servir tot seguit un galán sopar y l'acompanya després á una cambra hont li ensenya un bon llit. Al cap d'una estona torna á la cambra pera veure si 'l seu hoste descansa tranquil y si li manca alguna cosa.

En Conrat dorm com un sant y la cartera que creya haver deixat ben assegurada sota 'l seu coixí havia caygut á terra. Lo castellá la recull y mira ab una emoció que no es per dir la carta dirigida á la reyna. Aquesta carta que 'l soberá envía, no per un correu ordinari, sino per un gentil home, deu ser de gran importancia. Deu contenir una gran noticia, tal volta la revelació d'un projecte grave, qui sab si un secret que interessa á tota la noblesa del regne. Mira y remira 'l sobre que l'encisa y per últim proba d'obrirlo. No podent dominar sa curiositat, l'obra sense rompre 'l sagell y llegeix:—Reyna estimada, feu degollar sense remissió al portador d'aquesta carta. Es ma voluntat soberana.

—Quín horror!—se diu l'honrat castellá.—Cóm potser que aquest galán minyó estiga condempnat á mort y que ell mateix se duga la sentència? Es impossible; aquí hi te d'haver un malentés y sens dubte la Providencia m'ha inspirat que obrís aquesta carta pera prevenir la execució de un crim monstruós.—

Reflexiona un instant, y, després, ab má segura escriu:

—Reyna estimada: rebeu ab gran afecte al portador de aquesta carta. Lo casareu després ab nostra filla y feu que las festas del casament sian esplendents. Tal es ma voluntat soberana.—

Posá després aquesta carta dintre la cartera, se guardá l'altra, y, després d'haver posat la cartera sota del coixí, surtí de la cambra convensut de que havia fet una obra bona.

L'endemá en Conrat s'aixeca tot aixerit, agraheix al hoste lo que per ell ha fet y se'n va. Al cap d'alguns dias arriba al terme del seu viatge. La reyna llegeix molt emocionada la

carta del seu espós, després se mira somriguent al jove missatjer y, allargantli la mà:—Siau benvingut, li diu; las ordres del meu marit m'omplen de ventura y serán cumplertas molt aviat.

En efecte, lo casament se feu al cap de poch y ab gran alegría.

Algun temps després anunciaren la próxima arribada del rey. La reyna, molt satisfeta, ix ab sa filla y ab son gendre á rebrel un tros lluny. Pero á la presencia d'en Conrat la cara del déspota se contrau, y, girantse vers sa esposa, li diu irat:

—Aquest jove devíau ferlo matar; ¿per qué no cumplireu las meas ordres?—May de la vida—respongué la reyna—n'he rebudas de semblants. La carta que m'emviáreu deya que devía casar lo jove missatjer ab la nostra filla.—La teniu encara aquesta carta?—Sí.—Ensenyéumela.—Aquí la teniu.—

Quan lo rey hagué llegit aquella missiva benehida:—Oh, esclamá, qué n'es d'insensat l'home que no vol fer la voluntat de Deu!—

Y al dir aquestas paraulas abrassá á en Conrat y li confiá un cárrech molt important.

Quan lo rey morí en Conrat lo succehí en lo trono.

Trad. de XAVIER MARMIER

LA CANSÓ DE LA MORT

Jo só la Reyna adorada
per lo Pecat engendrada,
per l' Enveja duta al mon;
per ceptre tinch una dalla,
per mantell una mortalla
y amples mos dominis son.

No més mon nom ja esborrona;
sols de fum es ma corona
y no tinch esprit ni cors;
es lo Misteri ma empresa,
mon aliment la tristesa
y mas perlas son los plors.

Ningú 'm veu y per tot passo
y al home de sobte abrasso
quan més se condorm refiat;
só l' ombra que 'l llamp no esquinsa,
la sotregada qu' esvinsa
lo dols, lo bell, lo estimat.

Prou broda la vida hermosas
randas de llirs y de rosas
com si son brill fos etern;
mes per véurelas llensadas
m' emboyro entre las nevadas
dels primers días d' hivern.

Los corchs que menjan la fusta
de soca antiga y robusta,
lo llop que empayta als remats,
los tirans qu' ardots batallan,
tots per mon compte treballan;
ab son sou serán pagats

L'amor com obra poncellas
y uneix xamosas parellas
en mitx d' afalachs festius!
mes quan dolsa 'ls riu sa vida
cau á mas armas rendida,
que jo desparió 'ls nius.

De tot quant neix só Senyoran
y ma set abrusadora
may lo temps sabrá apagar;
tota l'ayga del Diluvi
ni tot lo foch del Vesubi
no la poden assaciar.

Meu es lo mon, son imperi
está baix mon captiveri,
lo qu' ell se guarneix més dols
á mon impuls va fonentse,
y entre l' oblit va perdentse,
que tot ho desfaig en pols.

Bon pare, á ta hermosa filla
de tots los tresors pubilla,
d' ulls de foch y front de glas,

be pots besarla ab tendresa,
que 'l jorn que sia ma presa
may més, may més la veurás!

Qué hi fa que 's veja guarnida
la fossa ab jardins vestida
y adornada ab mausoleus?
L'ambició, 'l goig, la hermosura,
tot dorm en sa sepultura,
pols y ossos son sos arreus.

Era una hermosa donzella
com l' esclat del Abril bella
y per mí son cor fou pres,
y al obri' ab afany sa llosa
de sa ossera esgarrifosa
fugí espantat son promés.

La joventut, la victoria,
la passió, 'l plaher, la gloria,
ré 's salva de mon bras fort;
com més me fuig més me crida,
que la vida per ser vida
ja es ministre de la Mort.

En mitx d' espessa fumera
dels sigles veig la carrera,
dels prínceps lo brill mesquí,
y en mos brassos s' aclaparan
tots los regnes que passaren
y tots los que han de vení'.

Jo no só 'l llit hont descansa
l' home quan al fi l' alcança,
ni 'l terme de tot doló';
jo ni sé hont vá quan lo deixo;
de mí tan sols me coneixo
que só 'l dol, la destrucció.

Quan lo Just agonejava
y sa sanch als homes dava,
també jo poguí arrencar
sa part humana aquell dia,
y en sa terrible agonía
fins Ell me va respectar!

Mes ay! la Justícia santa
del Criador dels mons espanta
ma superbia y mon poder,
y un enemich m' atormenta
qu' ab sa alenada valenta
avassalla mon valer.

Es lo briu del que á alta meta
va volant com la sageta
menyspreant mos torments crudels,
l' afany del que ab ferma empresa
dels mars sosmet la grandesa
y regira mons y cels.

Del home la vera essencia,
la llum de sa alta existencia,
lo fort, lo gran esperit,
penyora de vida eterna,
espurna que al creixe' enlluherna,
ratjada del Infinit.

Sols ell me vens! jo voldria
cobrirlo en melancolía
y ab dubtes ferlo morir;
mes ell accepta ma guerra
y en mas ombras me soterra
y 's befa de mon sofrir.

Ja no temo al mar qu' udola,
ni al sol qu' en sos flams s' arbola,
ni dels cels l' inmens girá';

tot, tot caurá á ma mirada,
fins jo y tot cauré assaciada,
y mon enemich viurá.

¡Oh esperit humá! en lo día
que 'l temps acabe sa via,
tú trobarás ton ideal;
jo m' esfondraré perduda,
per sempre y sempre vensuda...
y tú serás immortal!

JOSEPH FRANQUESA y GOMIS.

BADALLS

AL MESTRE EN GAY SABER DON MARIANO AGUILÓ

Assentats vora la llar
marit y muller s' escalfan,
també s' hi trova 'l cosí
de la dona de la casa.

Parlan del gran fret que fa
tot mirant lo foch que 's passa;
lo cosí qu' es aixerit
sempre porta la paraula.

Sempre 'n té alguna per dí,
sempre 'ls hi va donant taba,
marit y muller contents
donan fortas rialladas.

Al últim va fentse tart,
se van consumint las brasas
y ja 's va atansant la son
com á fí de la jornada.

Lo cosinet fa un badall,
la mestressa ja 'n fa un altre;
lo marit quan veu aixó
sembla que fa mala cara.

Ja 's donan la bona nit,
cadascú se 'n va á sa cambra,
mes lo marit qu' es gelós
se 'n hi va ab molta recansa.

Lo badall de sa muller
li ha semblat senya pactada,
sobretot quan lo cosí
li ha contestat ab un altre.

Lo cosí es jove y ardit
y l' uniforme li cuadra,
l' uniforme blanch y blau
dels granaders de la plassa.

Ell comensa á tenir anys,...
las donas totas son falsas...
y sent un roséch al cor...
y ja somnía venjansas.

L' endemá de bon matí
quan lo dia clarejava
ne desperta á sa muller
y amatent aixís li parla.

—Esposa; si vols venir
irém á fé una fontada
y esmorzarém bons bossins
vora de la font dels sálzers.

Aném que va fentse tart,
anémhi sense tardansa
que vull béurer á la font
aygua fresca y regalada.

Lo dia era hermós y bell,
lo camp lluhía sas galas;
marit y muller cansats
s' assentan dessota un arbre.

La esposa alegre y felís
contempla ab pler lo paisatge
y ab veu dolsa y somrisent
diu aixís, guaytant enlayre:

—Los aucellets van saltant,
van saltant de branca en branca
tal com passen los badalls
desde l' una boca á l' altra.

Son marit quan sent aixó
diu ab veu ennuegada:
—Pots donar gracias á Deu,
t' han salvat eixas paraulas.

Ahí 'm vaig posar gelós,
mentres que tú badallavas:
jlos aucellets t' han salvat
saltantne de branca en branca!

J. BLANCH y ROMANÍ.

EN LA FAROLA

¡Cóm alsa 'l vol enlayre ma ardida fantasía,
aquí, en las nits de lluna, del far á la claror!
fins los petons del ayre bronzir fan l' arpa mía
en eixa costa hermosa, grat paradís d'amor!

Aquí de la bellesa sento l' encís sens' mida
y 'l cor ab foll deliri vibrar sento en mon pit;
la llum de las estrellas contemplo avergonyida
del brill incomparable del astre de la nit.

Damunt de las onadas veig un polsím de plata
qu' encantadora estela senyala bellugant;
de las marinas plantas m' atrau la flayre grata,
m' inspira de las ayguas sentir l' himne incessant.

Deu hi vessá en tas calas, ¡oh costa ampurdanesa!
de las remors més dolsas un eternal ressó:
jo crech que aquí va náixer d'amor la excelsa déesa,
las fadas que 'ns esmenta la antiga tradició.

Per xó fugint del poble las enciseras nenas,
aquí venen á rebrer ton falaguer esclat;
per xó á tas brisas fían de sos cabells las trenas
y gosan quan oviran ta bella inmensitat.

Jo las he vist, ditxosas, mirar embadalidas
tos nevats plechs d' escuma desfentse en los esculls,
mentres que altras bellesas de ditxa indefinida
cercava jo en las ninas de sos hermosos ulls.

Jo las he vist somriurer ab célica aureola,
lo pensament tal volta fixant en lo infinit,
á la claror vermella del llum de la Farola
y á la claror de plata del astre de la nit.

¡Oh crestallinas onas del mar de nostra gloria,
del mar de nostras platjas, del gran Mediterrá!
ton fons es l' urna santa dels fulls de nostra historia;
tú ets lo gegant que vetlla pel poble catalá!

FRANCESCH MARULL.

AUBADA

Clareja l' auba; ton llit ja deixa;
l' aucell ja canta y alsa son vol;
nineta meua, surt á la reixa;
mira qu' es l' hora d' eixir lo sol.

Tenen tes plantes ses flors obertes,
donant als ayres fragants perfums;
y com jo, guarden que te despertes,
per recrearme mirant tos ulls.

De lo celaje les llums vermelles
damunt ta reixa brillar jo veig;
com jo desije, desijen elles
rossar tos llavis ab tendre bes.

Clareja l' auba; ton llit ja deixa;
L' aucell ja canta y alsa son vol;
nineta meua, surt á la reixa,
mira qu' es l' hora d' eixir lo sol.

JASCINTO LABAILA

¿TE 'N RECORDAS?

Los richs tontos, la *crème*, la peste de la societat, se 'n va á las platjas acreditadas.—Deixém, me vas dir, aquellas platjas per ells, que, per ser tan concorregudas, deuen ésser antipáticas y que s' hi diverteixin en mitj del amohino fastigós del luxo. Aném á refugiarnos en algún recó misteriós; escullim en las platjas solitarias del Mediterrani lo poble més humil, de senzills pescadors y allá passarém la vida tranquila, sens altre teatre que 'l que 'ns oferirá la naturallesa, quieta, magnífica, ab sas decoracions magistrals perdudas al lluny acostantse á notas quan l' ayre las vigorisi ab son alé.

Jo, com tas voluntats y capritxos per mí son lleys, vaig dir-te:—Aném.—Y vam trobar lo poblet ideal. Nostra casa eran unas ruhinas, nostra cambra un taller: mes tu ab ta cara hermozejavas aquells murs que queyan á trossos, y ab los enginyosos rams de flors que á sol post guarnias; aquella casa la posavas com un palau. Tot era ditxa, somriure, armonía, llum á ton costat: fins oblidava que 'l mon existís. La soletat m' era dolsa, passada ab tú.

Quan tú corriás tota joyosa, las onas, envejante, vers á la platja s' arrastravan y allá 's tonían sense poguerte atrapar. Quan escalavas lleugera com dayna aquells roquetams que son la cintura de l' ample mar, si algú t' hagués vist, t' hauría

cregut infadigable, y no obstant, ¡quín pantejar! fent veure que no 't cansavas. Y jo, com en seguirte no més delirava, darrera teu apareixia com un satélit que un astre s' emporta en sas revolucions. Aixís passavam lo dia. Després, cap al tart, tots dos cansats ab la fadiga que predisposa á somniar, nos asseyam sobre la sorra y deixavam passar las horas, fixos los ulls en l' horizó que á poch á poch nos tapava la nit.

¿Te 'n recordas? ¡Qué hermosas eran las nits! La brisa bufava suaument, la veu del Mediterrani era dolça, 'l cel ben estrellat. Tu recolzavas ton front demunt meu y en tos ulls hi veyá l' amor sens fi.

Una nit d' aquellas me sentía penetrat de fonda alegría; del fons de mon cor sortían recorts del temps passat; l' amor me 'ls retreya y ab colors vius se 'm presentá aquella historia de quan eram petits.

Un dia que estavam jugant dins un bosch perfumat per suaus olors, balansejantnos en un trapessi que ab duas brancas havíam guarnit, mentres jo 't columpiava, tos cabells s' embullavan, tos ulls s' encenían, ton pit se dilatava y la sanch pujava á tas galdas hermozejantlas, fent contrast ab la verdor del fullám.—Fort—me deyas—més fort encare—y, riallera, describías per l' espay un gran semicírcul tocant casi ab los peus las brancas del capdemunt. Totduna me digueres:—Prou; te vull dir una cosa.—Digas.—Voldria veure la mar.—La mar!—Es veritat que era cosa nova per nosaltres, pero—Pero sabs ahont es?

—Sí, de dret, allá baix.

Y de dret marxárem per un camí fondo quals marges estavan rublerts de flors boscanas que 's destacavan demunt d' una catifa d' esmeragda. Tot era agradable: las vessants de las montanyas se veyan sembradas d' arsos florits y d' ells ne sortían voladas d' aucells que piulavan á nostre pas; nos recolzávam l' un al altre ab las mañs ben agafadas, los ulls esverats. Prompte 'ns vejérem al mitj d' un desert. Prou cultiu, cap arbre, ni una casa, estávam embolcallats dins la més gran soletat, pero de por de tenir por, atrets per lo que buscávam, caminavam lleugers, fadigantnos la sorra que trepitjávam, guiats per una veu gegantina que oíam al lluny del lluny.

Per fi la vejérem. ¡Quína alegría! Tu vers ella, folla corre-gueres ab los brassos estesos rihent á tot pler. Després demunt

de la platja quíns saltiron! Tot s'oblidava en aquells moments. Tot era nou á nostres ulls y contemplavam aquell panorama senzill pero grandiós, com extassiats.

De prompte de la partió entre mar y cel pujá un núvol negre; la brisa se feu més forta passant sobre l'aygua y festonejava d'escuma las crestas de las onas que com més anava més grossas se feyan, tant, que, recargolantse sobre la sorra, botían ab fúria com esperitadas, deixantnos á tots dos molls los esquitxos de la salivera que en sa ràbia llensavan ensá y enllá. Lo sol s'apagá y 'l núvol negre, dilatantse per tot l'espai, semblá volgués amagarnos dins negra nit.

Espantats, fugírem dins la negror. Mon cor batejava espantosament; del pit me pujavan al coll ánsias mortals que 'm feyan sofrir y, agafats, corriam, corriam sense trobar lo camí; y las horas passavan, la pluja queya á grossas gotas y.... la tempestat xisclava darrera nostre cada volta més amenassadora, més terrible, fentnos feredat una veu de monstre que semblava sortís de sota terra per engolirnos als dos d'un cop.

Quan trobárem lo camí ¡en quín estat ja estávam! Tu anavas ben molla; jo regalava per tots costats. Volías fer la valenta, pero tremolavas com jo. Tos llavis eran amoratats, ton cos s'esllanguía y, quan cansada te recolzavas en mí, sentía ton cor que batejava fort, fort. ¡Oh que fort que batejava!

.

L'endemá quan te buscava, me varen dir: «Está malalta»; l'altre dia lo mateix, y l'altre, y l'altre y 'l de més enllá, fins que als vuyt dias me deixaren entrar. Encare eras al llit; ta cara conservava la palidés de la malaltía, mes lo somriure entreobrí ta boca y una llum dolsa com la del crepúscul matinal aclaría tos ulls.

Me vaig llensar vers tu ab los brassos estesos rihent y repenjanme. No sé com ma boca trobá la teva.

D'aquell bes, ¿te 'n recordas? Eh que no l'has oblidat? Jo encare 'n guardo en mos llavis un sabor exquisit.

Aquell fou lo primer dia que vaig concebir un pervindre de dolsura, y avuy, que tants anys han passat, sento aquell bes que 'm refresca l'ánima, fente estimar com may.

PASSIONERES

*
* *

Lo rosari de mes penes
jo esgranava un dia, trist;
quan n'acabava les denes,
me doná'l seu Jesucrist.

Repasant ara les seves
desde'l Pesebre á la Creu,
me recordo de les meves
sols per dir: gracies, mon Deu.

Vos, ab vostres mans divines,
dins l'hort de Gethsemaní,
fent la corona d'espines,
me'n tirau les flors á mí.

TUO LANGUORE LANGUESCIMUS

I

¡Pobre Jesús! ¿quí canta vostra gloria?
Perla del Cel ¿quí'os guarda dins son pit?
¡Perdent de vos los homens la memoria,
per companyó vos deixan sols l'oblit!

II

¡Pobre Jesús! vida de nostra vida,
¿quí'os obre'l cor quan hi trucau plorant?
y al vostre Cor, que aletejant nos crida,
¿quí li'n sent grat de que'ns estime tant?

III

¡Pobre Jesús! vostra agonía amarga
no s'ha acabat en l'arbre de la creu!
¡Ay! lo pecat la Passió 'os allarga...
¡Oh! qui pogués fervos de Cirineu!

Tots los carrers son d'amargura
per Jesucrist que hi du la Creu;
los rega tots ab sa sanch pura
que es trepitjada arreu, arreu.

Lo traydor Judas viu encara;
en cada poble hi ha un Pilat;
per dar revessos á sa cara
cent Malcus te cada ciutat.

Calvari amunt plora sa Mare
y á tothom diu ab trista veu:
—Mon Fill santíssim es ton pare,
¿no li vols fer de Cirineu?—

PULCHRIOR EX VULNERE

Florejat de cinch ferides,
me sembla mon Aymador
lo roseret del amor
guarnit de roses florides.

Vora Jesús en la Creu
la Verge passa'l martyri.
Diríau jay! que'es un lliri
d'un roser florit al peu.

*
* *

Sentint colps de martell dalt del Calvari
Eva pregunta á Adam:—¿Qué hi deuen fer?
¿Deuen, potser, clavarhi
á qui nostre gran crím baixa á desfer?
—Sí—responguéli Adam á sa muller—:
soldan, damunt l'enclusa de la serra,
la cadena d'amor
que jay de mí! un dia la perduda terra
—'lligava al Criador.—

LA MORT DEL LLEÓ

Quis suscitavit eum.
Genes, 49, 9.

Del mon quan ha fet presa,—per set vegades
torna á rugir
lo Lleó del Calvari,—y en la Creu dura
s'es adormit.

Si era son ó no ho era—nos ho dirían
los seus butxins;
diríansho la llança,—llança terrible,
que'l Cor obrí.

No te sanch á les venes—y'n brolla encara
son ample pit.
¡Es mort! Es mort! miráulo...—¿De qué tremolan
sos enemichs?

Al lleó lo desperta—de la lleona
l'aspre rugit;
á Jesús lo deixondan,—Verge María,
vostres sospirs.

JACINTO VERDAGUER, PBRE.

ESPIGOLANT...

(LLENGUATJE VALENCIÀ)

Si en lo rogle argilent de la era,
De calor, pols y llum tot voltat,
Lo joyós llaurador agarbera
Les daurades espigues de blat,

La gent pobra, segons una vella,
Noble y santa costum de l'avior,
Quant deixá en los rastrolls la corbella
Espigola, cantant, en ardor.

Quant lo vi novell sembla que's créma
Y escomensa en los trulls á bullir,
Van de cep en cep, fent sa verema,
Los pobrets cabrerots á cullir.

Quant en l'horta, bledana y florida
Com cestella de flors, fruyts y blats,
Tots te fan rams de flor escullida,
Reina y Mare dels Desamparats;

Quant artistes, trovaires y sabis,
Lo millor t'ofereixen cascú,
Y ab sa veu tremolosa los avis
Ta llahor fan parlantnos de tú;

Yo que no tinch ingeni, ni ciencia,
Ni so artiste, ni expert trovador,
Espigole en los camps de Valencia
Flors cullinte en ofrena del cor.

Míram, Mare. ¡Ditjós qui te porta
Rams, com jo anyoradís he somniat!
Jo floretes cullides en l'horta
Qu'el vensill de l'amor ha nugat.

¡Si't volem! La gentil moreneta
Que te dú, en homenatge d'amor,
En Jiner la primera violeta
Y en Agost una alfábega en flor;

L'aixerida novell desposada,
Y la mare que't porta sos nens,
Y la viuda dolenta y nafrada
Que á tú prega abessant los orfens;

Lo jovent qu'en alegre rialla
Veu per tot esperances florir,
Y lo pare afanyós que trevalla
Per sos fills, ja cansat de patir;

A genolls, á tos peus, á tú clamen
Mare aymada, consol del dolor,
Y á una veu tots te canten y t'amen
Com si no haguera assí més que un cor!

Nostre cos l'entusiasme arisona
Quant en andes de plata al carrer
Ixes, mentres la traca retrona
Y t'aclama ton poble sancer.

¡Y felissos ó en jorns oratjosos,
Trists, alegres, contents ó nafrats,
May t'obliden tos fills carinyosos,
Dolsa Mare dels Desamparats!

Ventijol que les flors curruqueja,
Flors qu'embaumen lo dols ventijol,
Sol qu'alegra lo cel que blaveja,
Cel puríssim pabelló del sol.

Cascú't canta en sa veu misteriosa
Rossinyols, flors, boscatjes y vent,
Cansó dolsa, engisada, amorosa,
Que lo cor conmogut ou batent.

¿Si l'amem? ¡Qui devant sa capella,
Al passar, sense pressa, no entrá,
Qui l'ha vist y no pensa ja en ella,
No cal dirho, eixe no es valenciá!

LEOPOLDO TRENOR.

LA SEMPREVIVA

Quan la violeta primera
Se desclou dins mon jardí,
Du la nova falaguera
De que ja la primavera
No molt lluny está d' aquí.

Se vesten de nou fullatge
Per festejar s' arribada
Los rasers, mentres l' oratge
Gronxant lo gentil brancatge
Ne fa ploure la rosada.

Prest á cada cap de brot
Colorejan las poncellas:
Ve l' Abril, se badan ellas
Y 'l jardí esclata per tot
De mil flors á qual més bellas.

A la tapia se reclina.
La poruga enredadera.
Y allá en mitx s' arremolina
Desde l' humil clavellina
Fins á la dalia altanera.

Cada dia una regada
Reb lo jardí, tart ó prest;
Mes sovint queda oblidada
Una planta col-locada
En un recó dins un test.

Cendrosa es la seva fulla
Com un cel ennubolat:
Mes, si l'aygua poch la mulla,
La tardor no la despulla
Com á las que te al costat.

A son temps també trau flor...
Groga, com la fesomía
Del qui te pena en lo cor;
Y encara que jamay mor,
Com naix ja pareix mustía.

Si exa flor las altrás besa
Exhala com un cruxit,
Débil suspir de tristesa
A que torna l'escomesa
Al oratjol de la nit.

¡Pobres flors! jo us compadesch;
No 'us rodejan las abellas.
Y 'us oblidan las donzellas
Al compondre un ramell fresch
De clavells y maravellas.

També á vegadas jo 'n cull:
Y perque durin més dias
(Ja qu' han encisat mon ull)
Las pos capoll en remull...
¡En va! pronte son mustías.

Mentrestant la flor grogueta
Tantas voltas desdenyada,
Cullida, may s' ha esfullada
Ni ha perdut la coloretá
Tan trista ab que fou dotada.

Axó me demostra bé
Que los plahers que 'l mon dona
Tan sols brillan una estona;
Peró la tristor, quan vé,
Fa duradera corona.

.

¡Ah! la planta mitx marcida
Me consola perque 'm diu:
«¡Pobre jove dolorida,
Si trista es aquí ta vida,
Fará flor que sempre viu!»

MARÍA ANTONIA SALVÁ Y RIPOLL.

GERMANOR

Diu que al captayre coix
n' hi passa una de grossa:
te al noy y al gos malalts,
la febre 'ls hi arbola.
Dintre d' un antre humit
s' está plora que plora,
amanyagant el gos
ab sas manetas toscas.
El gos es son afany
y sa alegría tota,
que 'l pá li guanya prou
per caminals y pobles,
per vilas y ciutats,
per tot allá hont lo porta.
Tan ensenyat lo te
que sembla una persona,
fa 'l lladre y 'l senyor,
camina ab duas potas,
y fins sab fe' un sens fí
de salts y cabriolas.

Sols toqui 'l fluviol
la gent ja fa rodona,
fadrinas y baylets
y jayos s' apilotan;
finestras y balcons
tot desseguida s' obran.
El noy passa ab lo plat
pidola que pidola,
y plouen los diners
com pluja generosa
y el coix fuma felís
y menja y beu per dotze.

Perxó vetllant al gos
s' está plora que plora,
mentres que á ne 'l brivall
la gana l' esperona,
la febre 'l consumeix
y sobre 'l jas tremola.

—Deu meu!—murmura 'l coix
—del noy poch se m' endona;
xarrichs abandonats
se 'n troban á tot' hora,
pero un animal així,
ni en tot lo mon se troba.

A. LLIMONER.

ÍNTIMA

Quí no ha sentit humitejats sos parpres,
al contemplar lo que á sos ulls se mostra,
en las boyrosas nits, fredas y humidas,
que sovintejan en la gran Metròpoli!
Quadro conmovedor que glassa l' ànima,
que serra 'l cor y l' esperit contorba!
Tristor, vergonya gran de nostre sigle
no pogué encara redimir la dona!
Encar potent batega sobre d' ella,
l' esperit de la mort y de congoixa;
l' esperit d' opressió encara la ofega...
de pol á pol... entre las rassas totas!

EMILI TARRE.

Londres, Octubre 1888.

DE CASA

(Escenas gironinas.)

LAS FESTAS DE CARRER

I

Al temps que las minyonas de servey comensan á lluhir devantal blanch, xal de piqué y sach de percala; quan ja 'ls barrets de palla van endoyna; aixís que 'ls arbres se vesteixen, los rosers brotan y las vellas guardadoras de maynada deixan de assistir á la muralla á pendre 'l sol, preferint la grata ombra del jardí de la Devesa; tan bon punt tenim l'estiu á sobre, esclamo entre mí, més alegre que una criatura quan se li acosta 'l sant del avi: — Ja sòm al temps que á Girona s'está millor: la temporada de las festas de carrer y per consegüent de las sardanas, y per xó mateix de la alegría...

Més, al pensar ab aqueixa gent que, tantost arriba 'l juny, agafan los trastets y fugen d'aquí, lo goig se 'm torna malicia y 'ls n'hi diría quatre de frescas, cara á cara, que 'l fer embuts ho deixo pels llauners. Pero 'm detenen duas cosas: la por d'anármen de la llengua y aquella dita tan popular: «De gustos res n'hi ha escrit.»

De lo que no puch estarme, es d'esclamar, prés de santa
LA RENAIXENSA.—Any XXV.

indignació: — Anéusen, gent sense gust; anéu á Mónaco ó á *San Sebastián*, los que teniu diners pera ferho y penseu que per estar be heu de móureus de Catalunya; jo, mentrestant, me quedo aquí per anar sovint á Pedret y allí, veyent corre l' Onyar al meu devant y regalantme contemplant las barquetas que lliscan com ánechs pel cim del element líquit, pëndrem lo meu got d' aygua picant ab tota satisfacció, després de roségada la reglamentaria paperina d' anissos... Marxéu, que per vosaltres no s' han fet las cosas bonicas... ¿Qué sí?... ¿Cóm se comprén, donchs, que quan ve 'l temps que á Girona s' está més be, preneu la maleta y fugiu? ¿Cóm es que us deixéu perdre aquest espectacle tan lluhit que, avuy en un carrer, demá en un altre, se representa tot l' estiu á Girona?... —

Y aixís vaig enfilantme, fentme jo mateix lo pró y 'l contra... Retrech lo bairi del Carril, l' arrabal de Pedret, la plassa de las Cols...

Y com que en aquestos moments estém á últims de Maig, que es al temps que 'm trobo en l' estat que acabo de descriure, per venjar-me dels que se 'n van, vull esplayarme quant com se celebren á Girona las festas de carrer.

II

Si, quan entreu en una casa, veyeu á la canalla bruts de pastetas, sentiú que sa mare 'ls renya perque li han perdut las estisoras ó trencat una xicra y noteu escampats per terra, bossins de paper de color, ja podeu assegurar, sens por d' equivocarvos, que s' acosta la festa del carrer... Y si per cas no voleu creure lo que dich, passeu per devant de la casa en cuestió al cap de vuyt ó deu dias; y si no veyeu totas las oberturas que la casa tinga, vestidas de festa... vos donch la gorra per un duro.

Més, no hi passeu pas per la vigilia perque fins potser vos marejariau de veure tant de tráfech com hi ha... Tothom trevallava guarnint sas casas respectivas ab cadenetas, banderas,

gresolets pel balcó y fanals de paper, sens descuydarse del parell de canyas verdas per cada costat de totes las oberturas.

Los pabordes, en mánegas de camisa, tots están atrafegats; l'un s'afanya á donar las canyas que faltan á distribuhir; l'altre, ab una escala á coll, seguit d'una gran munió de maynada, va colocant las banderetas que, enganxadas en una llarga tirallonga de fil d'*empalomar*, han de anar d'un costat á l'altre de carrer, á la altura dels primers pisos; l'altre, pujant y baixant d'aquestos per colocar barrabombas, aranyas, estrelles y demés accessoris; tots enllestint feyna, que sembla que n'hi hagi per vuyt diás...

Pero ab tot, passéuhi 'l vespre del dia mateix; veureu quina diferencia... Las canyas ja son colocadas; gresolets, fanals, barrabombas, estrelles y aranyas, tot encés, fent ressaitar los colors de banderas, cadenas, sarrells y altres adornos, que, ja us ho dich: un hom no sab hont decantar los ulls, puig per tot se veuhen boniquesas... Lo sabater de la cantonada, (poso per cas,) ha fet una sabata de paper, que costa molt de creure que d'un sabater sia fabricada; lo sastre ha penjat una estrella al devant de casa seva, que sembla trasplantada del cel; l'adroguer te una botiga que encanta: entre la Mare de Deu que hi ha al fons, los ciris que la voltan y las lilaynas que ha guarnit la seva noya, sembla tot preparat pera ferhi 'l mes de María. Oh, y per aqueix terme, totes las botigas del barri...

Aixó la vigilia, que l'endemá es tot diferent... De bon dematí, ja ab los bailets conceixeriau que es festa extraordinaria, porque aixís com per las ordinarias no s'alsan fins que 'l porch canta, per la del carrer sembla que al llit los punxin. Encar no son las sis, ja tenen los peus á terra, y agafant la mitja presa de xacolata y 'l llonguet, corren á reunir-se tots pera discutir lo mérit dels adornos de totes las casas, y pera anar á pinyas, desgraciantse 'l vestit bo, si es que no 's saben entendre.

A mitj dematí, pabordes, pabordessas... tota la gent del carrer, van á ohir l'ofici que 's celebra en honor del Patró ó Patrona del barri. Lo pendó (ó tabernacle, segons lo carrer) lo solen portar los noys de las personas de més carácter del vehinat, fent llum ab ciris uns quants més, que van tot devant en professó... Los pabordes y pabordessas, caminan darrera 'l pendó; y á la cua, segueix la cobla que ha de tocar

l' Ofici, las sardanas, y tot lo que convinga pera 'l major lluhiment de la festa. No es broma: tot plegat, fa un efecte ben maco.

Acabat l' Ofici, en tant que quasi tothom s' está *guanyant la vida* ab lo plat al devant, las pabordessas, los pabordes y 'ls músichs, encar treballan ab lo *llevant de taula*, anant de casa en casa á demanar pel *Sant*, y convidant á las ballas, als que deixan anar alguna *blanca* á la lluhenta safata que duhen las pabordessas.

Pero quan las pabordessas treballan més, es á la tarde, entre sardana y sardana, venent números del «*gran regalo de un cordero á beneficio del Santo*»; no se 'n veuen las mans. . *Vamos á veure*: ¿quín es lo jove que s' está de gastar-se deu céntims, demanantli aquellas gironinas tant bonicas? (Consti que 'n tenim de noyas macas...) ¡Y d' aquella manera que ho demanan!

—Ey tu, ros, vina aquí que me 'n pendrás mitja dotzena y, per la paga, ballaré una sardana. ¿T' hi avens?—

¿Qué us sembla? ¿Quí es que no s' hi avé?...

Aixís las cosas, arriba que 's fa fosch; la gent s' adona de que desde 'l mitjdia no ha menjat res y tothom va á sopar pera agafar dalit pel vespre.

Y 'l vespre arriba; y com si ningú 's recordés del cansament de la tarde, se balla ab lo mateix coratge que si no s' hagués ballat d' un any ensá, no retirantse ningú fins á *las petitas*.

Al endemá se fa lo mateix que 'l primer dia, aproximadament, y s' acaba la festa. Dich s' acaba y mento, que encara queda la *faixina*, y la gent del barri, com si res hagués estat, se reuneix á la font del Rey, pera donar compte de las sobras dels dos dias de festa y brincar una estona als acorts de la «música de saquer».

Ab tot aixó, afeeginthi que al carrer de la Argentería, penjan lo «tarlá» entre mitj de dos primers pisos y 'l fan ballar ab gran contentament de la gent menuda; fent notar que á las Ballesterías adornan lo carrer ab rama de boix en lloch de ferho ab cadenetes y recordant que á la plassa de las Cols anuncian la festa uns quants dias abans, al só d' un tabal que toca un home, recorrent la Ciutat ab grans crits de «¡Viva 'l Xatol!» ab tot aixó ja 's pot tenir una idea, encara que petita, de lo que son á Girona las festas de carrer.

LOS MERCATS

Per mercats bons á Girona; y 'l *qui no ho vulga creure que ho vinga á veure.*

Si n'hi ve de gent de tots aquestos vols!... Salt, Amer, Bescanó, Quart, La Sellera, Banyolas, Cassá...

¡Quín espectacle presentan totas las carreteras que aquí fan cap!... Desde 'l matí al vespre que van plenas.

Encara no ha sortit lo sol ja veuríau als pagesos que venen a fer compras ó vendas: los uns estirant als bous per la banya, los altres tocant un remat de xays, los de més enllá menant una *dotzenota* de porcells; las donas ab un cistell á cada bras ab virám ó fruyta; los joves, ab la vara de freixa á la má, la barretina de gayrell, lo brot d'alfábrega á la orella y la mitja-rialla als llabis, pensant en las paraulas que dirán á la xicota quan la trobin en lo firal, en la plassa ó en qualsevol carrer.

A dintre la ciutat, tot es bullici. Desde Pedret al cap d'avall del carrer de la Rutlla, es tot atestat de pagesos... A la plassa de Sant Agustí los que venen patatas, nous, castanyas y fruyta al engrós; á la del Gra no cal dirho; á la de las Cols, cols, virám, fruyta á la menuda y algun formatge.

Aixó sense contar las paradas de roba, de las quals ne penjan vestits de criatura, faixas y barretinas; las paradas de llauner, que están guarnidas de embuts, llums de ganxo y galledas; las de ferrateria y quincallería, adornadas ab molls, palas, forquetas, respalls pel bestiar, pipas y petacas; los gorristas... Vaja: de tot lo que hi ha no hi falta res.

Y per totas las botigas?... Los esparters ab los portals embarrassats d'estoras, fregalls, barrets de palla, cabassos, cordas

d' espart, ventalls, sarrions y demás cosas del ofici. Los flequers tallant mitjas lliuras de pa, que la gent de fora que las compra, sol guardar ben aconduhidas pera ferne present á la maynada quan tornan á casa... (¡l' ase que 'ls toch, menjar pa blanch!) Los adroguers ab las portas adornadas de ciris. Los sabaters y esclopeters ab sabatas y esclops... Tothom lluheix lo que té.

Los notaris no s' entenen de feyna conjuminant escripturas y arreglant capítols matrimoniales. Y, está clar: tenint feyna 'ls notaris arreglant casaments, també 'n tenen los argenteters venent arracadas y anells de nuviatge. Y, tenint feyna 'ls argenteters venent joyas, també 'n tenen los confiters venent confits. En fí: es una cadena que segueix del un al altre.

Al cap del Pont s' hi posan los *arrenca-caixals*, venent «pomadas miraculosas, fabricadas ab la grassa de la pantera» y fent jochs de mans á fí d' atreure la atenció. Al costat dels *curanderos*, los ceguets que venen la relació d' algun crim, quinas escenas culminants duhen pintadas en una tela, que, á tall d' estandart, portan lligada en un parell de canyas... ¡Quín crits fan també 'ls cegos pera atraure á la gent!

—*¡Aquí verán, señores, como le cortó las rodillas y la metió dentro de un suco y la tiró por el balcón!... Cinco céntimos nada más, la relación del horrible crimen de un marido!... Cuaderno útil á todos los padres QUE TIENEN HIJOS!... Cinco céntimos, señores!...*—

Afegiu als crits de cegos y *xarlatans*, los dels *plata-y-oros*, los dels cedassayres y 'ls dels esmolets, é imaginéuvos la cridoria que tots junts arman.

..

Pero allí hont s' ha d' anar per veure 'l mercat de debó, es al Areny. Los pagesos hi son á mils. Tota aquella vora de riu sembla un camp de rosellas ab tanta barretina.

¡Si se 'n barata de moneda ab bestiar! Y qué estufats los pagesos quan se veuhen ab las doblas de quatre que 'ls hi donan los negociants, á cambi de bous, vacas y badells!... Desseguida que estan llestos, corren á comprar alguns *goigs* per

la canalla, á la primera parada que 'n troban... Las paradas de goigs solen esser á qualsevol tros de paret en que no hi hagi cap obertura; los goigs están penjats d' uns fils, per medi de bossins de canya esquerdats, tots de restillera, barrejats ab estampas y romansos.

*
* *

A tot aixó, arriba 'l mitj dia y allavors lo tragí es al carrer de la Neu... Totas las casas que donan menjar, desde *Cal Nin* á *Can Falgueras*, son plenas de pagesos;... ¡éu! dels que han fet negoci. Los que no han pogut vendre, solen tornar-sen á casa ab lo ventre vuyt, y, si menjan quelcóm, sol esser, tot lo més, un pa petit, remullat ab cinch céntims de vi... y bon profit.

*
* *

Cap allá á mitja tarde, los pagesos comensan á emprendre 'l camí de casa seva: los uns, ab lo semblant rioler y set parells d' unsas á la butxaca; los altres, malhumorats, entornantsen lo bestiar que no han pogut vendre; las donas, ab los cistells dessembrassats de virám y fruyta, y embrassats de llquets, fregadors per la cuyna y altrás futesas; los joves, ab la vara de freixa á la má, la barretina de gayrell, lo brot d' alfàbrega á la orella y la mitja rialla als llabis, pensant en la llarga sentada que han tingut ab la xicota, al trobarla en lo firal, en la plassa ó en qualsevol carrer.

Aixís s' acaba 'l mercat, fent esclamar als que han fet negoci:—Vaja: que digan lo que vulgan: per mercats bons, á Girona.

J. MORATÓ Y GRAU

LAS TRES GRACIAS

(CUENTO MODERNISTA)

UNA vegada eran tres companys de formas elefantinas, ó millor dit hipopotámicas. Tan grassos y feixuchs eran los tres, que haurían pogut substituhir ab ventatja á las máquinas d' aixafar grava. Aquestos tres companys, en Bob, en Max y en Fox, anavan sempre plegats y tothom los coneixía per *las lres gracias*.

Donchs, vetaquí que las tres gracias s' enamoraren d' una sola y única persona, d' una donzella inglesa Miss Tery, alta, prima, blanca, neta y rossa. Semblava una escombra ahont s' hagués penjat una bata blanca y una perruca de cánem. Era un tipo ideal. ¡Cóm la estimavan en Bob, en Max y en Fox, las tres botas enamoradas del lliri blanc!

No podía ser dels tres la noya rossa porque no ho permet la lley, ni la dignitat de la dona inglesa. ¿Quí fou l' escullit? Aixó es lo que vull contarvos. Prench alé y segueixo. Escoltème.

A l' ombra d' un arbre del jardí de sa casa (propietat seva y que donava bon lloguer), un hermós dia de Primavera, estava Miss Tery llegint una novela, asseguda en un banch rús-

tich. Al costat d'ella son bufó gosset aprofitava 'l temps dormint com un ignoscentó qu'era; dalt del arbre piulejavan los pardals, las granotas del sortidor s'entretenían cantant creyentse solas, y no gayre lluny treballava 'l jardiner tot xiulant qualsevol cosa. Per la porta oberta del jardí entrá en Bob, la gracia enamorada número hú, y s'acostá á la hermosa com s'acosta un burínot á la llum... per cremarse las alas. No podent resistir lo viu impuls del amor, s'agenollá als peus de Miss Tery y digué: ¡Vos estimo! Callaren los pardals, las granotas y 'l jardiner, despertantse lladrá 'l gos y parlá Miss Tery. Mes ¡ay! *shoking*, feu ella, y li girá la esquena.

Lo pes natural del pobre Bob, aumentat ab lo d'aquella carbassa, feya que no pogués aixecarse de terra. Com una tortuga girada al revés, bregava ell en va pera aixecarse. La púdida donzella se 'n aná indignada d'aquell ridícol espectacle. Lo jardiner y un criat de la casa aixecaren al infelís aymador, qui vejé ja pera sempre més perduda la esperansa de ser correspost.

Com en aquest mon lo qu' es mal per l' un es bó per l' altre, la desgracia d' en Bob animá á n' en Max. Begué un dia unas quantas copas de *sherry* de bona marca, arreglá l' exterior de sa persona y aná á casa de la Miss demanantli audiençia. Fou ben rebut y convidat á seure en elegant cadira de brassos. Miss Tery oferí á n' en Max una tassa de té. ¡Ab quina gracia li digué que s'acostés á la tauleta ahont ella mateixa volía servirlo! Entussiasmat s' aixecá en Max y, anava á dirli: vos estimo... pero 'ls brassos de la cadira l'apretavan com unas estenallas y com ell tenia 'ls seus curts y rodanxons, no podía arribar á desenganxarla. ¡*Shoking*! feu la inglesa y sortí de la sala.

Ab l' ajuda de tots los criats de la casa fou possible arrencar la cadira del cos d' en Max, no sens que hi quedessen los faldons com á penyora; pero ell no podía pensar més en renovar la visita.

A la tercera va la vensuda, pensá la tercera gracia, en Fox. Y, com era aficionat al export náutich, convidá á Miss Tery á fer una excursió en barca. Aceptá la noya y ell tingué l' honor de passejarla per la mar blava y de mostrarli sa habilitat en l' art de remar. Al cap de poca estona, sía perque anyorés á son gosset que no s' atreví á endúrselen de por de que 's ma-

rejés ó porque á n' ella no li probés lo moviment de la barca, la simpática donzella demaná que la tornés en terra ¡Ab quin delit remava en Fox!

No deixa de ser un mal devegadas tenir massa forza y ser massa feixuch. Ab una de las embranzidas, la barca's desfeu com un bolado y aymada y aymador caygueren á l' aygua. Mes ¡quina sor! Com estava tan gras, en Fox surava com una pilota de goma. Ab gran finesa oferí son bras á la hermosa y, ¡xip! ¡xap! l'acompanyá á la platja. Aquella vegada, Miss Tery no pensá en dir *shoking*, s' agafá bé del bras de son salvador y al cap de poch temps foren marit y muller.

Y com ell ha ben pescat
ara 'l cuento es acabat.

B.

JOCHS FLORALS—LA REGNA

A LA SRTA. D.ª DOLORS SOL Y MESTRE, AB MOTIU DE SA PROCLAMACIÓ DE REGNA DE LA FESTA EN LO CERTÁMEN LITERARI CELEBRAT ENGUANY PER LA ASSOCIACIÓ CATALANISTA DE LLEYDA.

A trench d' auba d' ahir,
 aubà de festa,
corrían com á bojas
 las orenetas,
cridant de niu en niu
 ab veus alegras,
que á la filla del sol
 l' han feta regna.

Y l' ayre matinal
 que tremoleja
petonejant las flors
 quan las desperta,
deya per los jardins:
 —¿Sabeu, ponsellas?
A la filla del sol
 l' han feta regna.

Y quan després al sol
surt la donzella,
y homenatge li dona
cort de poetas,
mentres, besantla l' ayre,
las flors l' incensan,
volant, volant s' acosta
una oreneta,
que li diu ab veu dolça
prop de la orella:
— ¡Benehit siga'l niu
que fassis, Regna!

MAGÍ MORERA Y GALICIA

Lo jorn ha obert los ulls; la primavera
envoltada d'aromas, ha esclatat;
badémli nostres cors, qu' es la primera
verge que 'ns ha besat.

Arraulit per lo fret, are 'm rebejo
en sas onas de llum y de dolsó';
ja res del mon envejo,
ni 'l rey es rich com jo.

Los carrers son plens de gent
gent que afanyosa va cap á un fi,
que 's mou tota al impuls d' un sentiment
més gran ó més mesquí.

Jo també vaig pel carré'
com morta fulla que va rodant
no sé d'ahont vinch ni ahont aniré
peró perxó vaig caminant.

Qu' es trist no sentí' un ideal
ni á l' hora de la mort un bés al front,
só la derrera nota d' un temporal
que 's pert sens deixá' estela per lo mon.

..

No aspiris, dols amor, l' ayre terral
que 'ns vé de la planura,
ell nos porta de vilas y ciutats
lo frenétich tragi, fins á eixa altura.

Ell nos diu que allí 's migra y 's consúm
la vida, en l' artifici,
que 's remou la inexperta joventut
enllojada pel pler, al llit del vici.

Ell nos porta la nota discordant
de plors y d' alegría,
ell apaga la flama palpitant
de la verge més bella, la poesía.

J. NOVELLAS DE MOLINS.

MELANGÍA

A l' aucellada aquest matí,
fent saltirons per 'llá y per 'llí,
pel prat massa l' he vista;
y al escoltar sos cants d' amor,
s' ha esbadellat mon pobre cor
perque t' he vist tant trista.

Bella nineta, mon delit:
¿per qué n' amagas dins ton pit
pena tan y tan negra?
Ni lo boscatje ab sa remor,
ni l' aucellada, ni una flor
sens tu mon cor alegre.

Avans te veyia prop del riu
mirant ton rostre bell, joliu
dins l' aygua que corría,
y encisador lo vent de mar
¡com nos abstreya en dols pensar
l' hermosa fantasía!...

Anant après boscatje endins,
de gayas flors y romanins
una garlanda 'n feyas,
y al ubriacarte ab sos flayrors,
sentía gelos de las flors;
mes, tú, nina, no ho veyas.

Sota d' un pí repós cercant
y per catifa boy trobant
la verda fondalada,
afalagant á cops tos rulls
negres, més negres que 'ls teus ulls,
vam fer dolsa parlada.

Boigs de frisansa ¿saps? après
fente enrojir lo primer bés
baixant l' estreta costa.
¡Sempre me 'n he de recordar!...
Ja comensava trist á anar
lo sol cap á la posta.

Bella nineta, mon delit:
¿per qué n' amagas dins ton pit
pena tan y tan negra?
¿Per qué no 't miro com avans?
¿Per qué al sentir del au los cants
no 't posas are alegra?

A l' aucellada aquest matí
fent saltirons per 'llá y per 'llí
l' he vista ¡y quín desori!...
Nineta aymada, mon tesor,
¡fes que s' acabi ta tristor!...
¡No vulguis que jo plori!...

turalesa es morta y cubierta del blanch sudari del hivernás; allavors no 'm sabría greu morir ab la companyía de tot lo qu' es mort... Mes lo qu' es mort reviscolarà á la vinenta primavera... y jo?...

Per qué eixas ideas tristas quan tot me somriu? Las perlas de rosada lluheixen al sol com rubís, m' enlluhernan; los raigs del astre del dia furgan lo macíu verdós de la glorieta; una sageta llisca oblícua á través del fullám y posa sobre mon paper un rotllo com moneda d' or fí.

* *

Quina desgracia!... Las duas orenetas que niavan dins lo cel-obert, al graner de casa, feya una pila d' anys, de fills en fills, ens han deixat, no per llur culpa, per la nostra. Lo maí á trench d' alba comensavan llur xerroteig, y no paravan fins qu' era dia. Lo finestró del graner era sempre obert; havían fet lo niu entre dos cayrats; hi havia cinch ous. Un dia la criada, qu' era á casa de poch, tancá 'l finestró. Quin desespero las pobres mares! Volatejavan pel cel-obert, fregant ab llurs alas los vidres del finestró de hont sens dubte, veyan, á través, llur niu entre 'ls dos cayrats. Al segon dia no sentint-las més á refilar, vaig preguntar: ¿y las aurenetas, qué s' han fet? per qué 'ns han deixat? ellas tan amigas de casa!... Presentía una desgracia. Tot aquell dia vaig estar trist, pensant en ellas de tal manera que pugí al graner, y, al veure 'l finestró tancat ho vaig comprendre tot. Ab una escala de gat vaig arribar al niu; los cinch ous eran frets, de la fredor de la mort... Pobres aurenetas! cuánt haurán suferit ans d' abandonar per sempre lo fruyt de llurs amors, y llurs tendres fillets que havían de néixer!...

Ara 'l finestró torna á ser obert, mes ellas no venen; potser ja no tornarán més; la primavera vindrá sens ellas. Ah! si sabés hont fan lo niu, las diría: veníu; us anyoro, us estimo, perdonéume, la culpa no es meva!...

* *

En mon jardí hi tinc flors aromàtiques, amigues de las abelles. Prop de la glorieta hi ha una mata florida de romaní, de resedá y pesos de olor, etc. Tan aviat com el sol s'estén pel jardí, y que las floretas totes plorosas de la rosada, obren llurs pétals, venen totseguit las abellas á saludarlas ab llurs besos d'amor. En efecte, la abella pren y fora de la flor sa sobreabundancia de vida que aquesta li prodiga ab carinyo. No deposita son fruyt dins la planta perque s'alimenti d'ella com fan la papallona y sa futura cuca; l'abella afalega la flor, y suaument li enmanlleva los preciosos materials que li serveixen á fer son artístich palau d'alabastre, d'ambre y d'or, hont naixerán sos fills... L'observar las relacions de las abelles ab las flors, sempre m'encanta. La flor dócil s'inclina y's presta als moviments del insecte; lo sagrari que tenia clos als vents, á l'ayqualera, á las miradas indiscretas, ella l'obra á sa estimada abella quina s'impregna de son pol-lén y porta al rusch son missatge d'amor. Las precaucions que pren la naturalesa pera velar als profans lo misteri que conté lo cálzer de la flor, no aturan gens l'atrevida escorcolladora quina's considera de la casa y no tem d'esser indiscreta. Las que observo voleyán sobre 'l romaní y pesos d'olor; llur cálzer es protegit per dos pétals com en casi totes las papillonáceas y llabiadas, que's juntan y forman cúpula; donchs l'abella entreobre delicadament lo casco del pesol d'olor, suslleua sa visera, y's fica tota ella dins son cálzer. Quan ne surt es tota groga de pol-lén.

Hi ha llochs preferits, horas benehidas hont la casta treballadora tot recullint, fa á mils matrimonis. En nostras costas marítimes, sobre las timbas abruptas hont vegeta ensá enllá un raquíich matoll florit, alguna floreta solitaria que ha furgat entre 'ls fulls, hont ben cert no aniríam pas á cercar eixos poétichs idilis, la humil floreta distilla pera l'abella un néctar més dols, y ella s'acata suaument baix lo pes de son aygador, y's redressa joyosa, tota alleugerida dels besos voluptuosos que ha rebut.

Calda y vaporosa es també la hora de la tarde que preceideix la posta del sol. Acariciada pels darrers raigs del astre del dia, humitejada sa corola del tebi zéfir, la flor fa com la nina un xich electrisada, exuberant de juvenesa que se sent víurer; li triga d'estimar; sas estambras s'esbadan; sos pistils s'estre-

meixen de desitg y sacudeixen llurs boyras d' encens. Que vinga prompte l' estimat en aquella hora deliciosa! Que vinga la benéfica abella! Que s' apoderi de son aroma que 'l ventijol de la vesprada podria escampar! Que 'n fassi participar á las demes flors menos ricas qu' ella, iniciadas totas al hime-neo per llur petit pontífice alat.

L' abella sol ser matinera; somia las flors y li agrada sorpéndrelas quan ellas, endormiscadas, son reixondadas per un bes del sol. S' estremeixen baix aquell dols escalf, y, entendridas, se desprenen de lo que tenen de mellor; destil·lan mel gota per gota; ja están á punt de rebre l' abella; aquesta, trobant la dolsa ambrosia ben preparada, poca feyna li costará de recullirla; sas potas, los pels de son cos, groguejan de pol·len, y, ben provehida, pren sa volada vers lo rusch pera donar lo néctar que porta als seus fillets; teniu, menjéu, los diu, es lo preciós such, l' ánima de las flors. .

La missatgera de la primavera, llevat dels ametllers que floreixen sense tó ni só desde 'l Janer, y que sovint la fret mustiga, es la espinadella (arn, espineta, en francés *aubépine*, del llatí *alba*, blanca y *spina*, espina; arbret que pertany á la familia de las Rosáceas) (1).

No lluny de casa, ans d' entrar á la sureda, assobre un marge, hi ha un arn que compta molts anys de vida. Es tan torsut, tan atormentat pels vents que sa negra soca molt grossa, es casi seca; sols li restan tres brancas viuas enramadas; las altrás s' han mort una darrera l' altra per los frets del hivern que li han glassat la saba. Eixas brancas mortas, secas, mol·sudadas, fan contrast ab la bonica verdor de las tres que li que-

(1) Los noms espineta y espinadella se comprén per las espinas de quinas está erissat; més lo mot *arn* es singular; de hont ve? Quina es sa etimologia? En lo diccionari d' en Lavernia trobo: arnas, planta perenne d' un peu á un peu y mitj d' alsada, fullas enteras y flors grans, blavas y en son centro grogas. Se cultiva per adorno en los jardins. Pero eixa planta no es l' arn espinós qual flor es tota blanca, y es además un arbust. Son nom botánich es *crataegus monogyna*, genero *calicifloras*, familia de las Pomáceas.

dan joves, robustas, malgrat la vellura del arbust. S'estenen sobre 'l marge formant un dosser ombrívol, atapahit, que no deixa passar los raigs del sol. L'arn es lo primer de florir; sas flors primerencas anuncian l'arribada del rossinyol; sos rams florits, sense fullas encara, tenen un aspecte virginal de puressa y de blancor agradabilíssim; llur flayra suau d'ametllas amargantas s'aspira ab delicia. Es la flayra més dolsa que 's coneix, y la més saludable, ja que un ram d'arn florit se pot deixar impunement nit y dia dins son pitxer plé d'aygua sobre la taula ó calaixera de la cambra. Es flayra que no excita los nervis com la flor de taronger, d'heliotropo, geránium, varas de Jessé y fins de violas, etc. En las horas de calor del mitj del dia hi solo anar á sentarme sota sas blancas floridas; hi passo horas llegint ó escribint, respirant lo dols aroma de sas flors. A voltas las blancas floridas acariciadas per l'oreig que ve de montanya deixan caurer sobre mon llibre una pluja de petals que guardo entre fulls. Fou sota món vell arn que vaig escriure *L'hereu Noradell*. Ja fa set anys... Deu meu com lo temps vola!...

Devegadas tancava 'l llibre per fumar un cigarret; entrava en la sureda, cullía un ramet de flors de bruch, farigola, sálvia y demás floretas que creixen á recés de las estepas, argelagas y espinavessas, quinas s'estenen dins lo bosch en atapahida catifa florida. Un dia 'm vaig topar ab un niu de formigas. Dret devant d'ellas las observava ab atenció, puig que per mí considero las formigas y las abellas com insectes dels més intel·ligents. La colonia era nombrosa; seguían la carretera trasada per ells de la qual cap s'apartava, anant y venint en corrúa com una professó, portant quiscuna vers lo niu un brí, un granet diminut, lo recapte de llurs fillets. Pertanyían á la familia de formigas rojencas que s'enfilan pels suros y tan mal li fan.

Una tarde calorosa, de xafagor, que no feya ni un alé d'ayre, al visitar mon niu de formigas, vaig presenciar una escena terrible, una batalla encarnissada, horrorosa, que no s'esborrará may de ma memoria. Un estol de grossas formigas negras caracterizadas per lo pich rojench de llur corselet havían vingut, no sé de hont, á lliurar batalla contra las formigas rojencas quinas devant lo perill que corrían havían totes eixit de llur soterrani per totas sas portas, una negror que

cobria tota la mota del niu, esparveradas pel temor de que aquells gegants que rondavan llur morada, portessen malas intencions de volguer robar llurs fillets, pero animadas per l'amor maternal, s'avansavan intrépidas, atacant l'enemich, despreciant la mort. Mort que á mí 'm semblava certera, ja que cada lladre, per sa estatura y gruixaria, ne feya sis de las formigas rojencas.

A la primera embestida veí en las petitas rojencas una destresa, una estrategia que'm deixá parat. Sis per sis s'apoderavan d'un dels gegants, subjectantlo, inmovilisantli una pota; duas li pujavan sus l'esquena, s'arrapavan á sas antenas, com gossos de presa ab lo toro, y ja no 'l deixavan més, de manera que 'l gegant aixís lligat per tots sos membres se tornava cos inert; semblava atontit; ja no confiava en la superioritat de sa forsa. Alashoras altrás venían posantse dessus ó dejús d'ell y li clavavan punyalada.

La escena que 'm mirava de prop era espantosa. Per interés que las petitas me mereixessen per llur heroicitat, llur fúria me causava horror. Me mirava ab llástima eixos pobres gegants garrotats, arrossegats, estiragonsats á dreta y esquerra per eixas onadas rabiosas, cegos, impotents, sense resistencia, com xays portats al escorxador.

Pero, de sobte, las negras se revingueren y totseguit se revifaren á la veu sens dubte de llur general que acabava de arribar su 'l camp de batalla escoltat de sa guarda de cos y de lo mellor dels seus batallons. Prompte la cosa cambiá d'aspecte; se llensaren enfurismadas sobre las petitas, y, en un obrir y tancar d'ulls, un estol de cadavres cubria 'l terror. Aquestas se defensaren ab valor; mes contra la forsa no 's pot res.

Pero, quina fou ma sorpresa al veure 'ls gegants ficarse dins lo forat del niu de las petitas, y eixirne quiscuna ab un ou entre sas estenallas; ou, dich mal, es larva que cal dir. Donchs l'estol de gegants invadí lo casal de las petitas per robar llurs fills encara embolcats en llur tendre tel. Eixas larvas un xich rosadas eran prou grossas y llisas, de manera que per pujarlas á dalt, los hi relliscavan de llurs garfis. Vist aixó, prengueren una determinació terrible, y fou d'arrancárloshi llurs bolquers y emportarse 'ls fills nusos; arrancamant dificultós, ja que la larva hi adera fortament, y sos membres re-

plegats son soldats entre ells; de manera que la ruptura 's feya ab nafras y trosseig. Aixís s' emportavan llurs membres palpitants y esquinats.

Horroritzat, rabiant de la fferocitat dels gegants que abusavan de llur forsa, volguí posar fí á aytal carnicería, recorrent á la inundació; pero ni unas ni altrás no 'n feren cas; cap deixá sa presa.

Al principi, al veure eix robo de criaturas, creya qu' era senzillament un rapte d' esclaus, que prou comuns son entre 'ls homes y las formigas; pero prompte compreguí que la cosa era més grave. Al esquinçar crudelment llur tendre bolqué que per ellas es condició de vida, donavan be á coneixer que poch se xautavan que visquessen; eran trossos de carn que s' emportavan, tendre recapte per llurs fills que s' havían restat á casa; criaturas grassas lliuradas totas vivas á l' aspre fúria de llurs fills magres y afamats. Alashoras vaig seguir eixos gegants desapiedats, y, guiat per llur carretera, trobí llur niu á quinze passos del niu de las rogenças. Totas caminavan depressa. Ben carregadas y provehidas de pitansa, desaparegueren dins llur forat, mentres que, assobre y al entorn de la mota del formiguer de las rogenças hi veyá un estol de ferits agonitzants, cossos miij partits palpitant encara, membres escampats, cadavres reblincats per las contorsions de la mort.

Me 'n vaig tornar sota mas brancas d' arn hont tenía mon llibre, y me dirigí á casa trist, pensívol, reflexionant sobre la escena que venía de presenciar. Eixa batalla entre formigas es ni més ni menos la batalla entre homes, lo combat de la vida que 's lliura entre tots los sers animats y en que guanya sempre el més fort; lo *struggler for life*, combat que desde que 'l mon es mon no ha parat may, desde el ser més petit al més gran.

Y la naturalesa se plau, á la primavera, á adornarse de sas més ricas joyas per engalanar eixas escenas de carruatge y de mort... Convením que aixó es ben trist...

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA

15 Maig 1895.

LO NADAL DEL GUARDA-VÍAS

SA barraca era la primera que trova 'l tren quan surt de Girona y fuig cap á Fransa corrents, escapat.

Des d'ella veyá passar los trens diaris que van y venen, sens fer cas de las miserias humanas. Ovirava á primer terme 'ls arbres de la Devesa, que quan lo fullatje era atapatit li privavan de contemplar, perdut en mitj lo brancatje, lo curs turtuós del Ter y la barca y 'ls plans que á darrera se estenen, clapejats de pins, deixant veure la vermellor de la terra que 'ls manté. De sobre 'ls arbres veyá una renglera de montanyas blavencas y grisas, á voltas dauradas pel sol, que 's fonían entre calitjas vaporosas que las armonisavan més; y donant la volta las montanyas se li perdían á la esquerra, en un plá inmens, tallat per forta pinzellada, com mar y cel. Al altre costat las montanyas s'acostavan, s'acostavan, venint á raure á Montjuich y, sota aquest baluart, contemplava Girona aprop, casi tocantla. No més lo separava d'ella la vía, un canyar y uns horts frescos, verts, com en la primavera.

Y ell, lo guarda-vías, tot ho contemplava, tot ho notava, ara més que avans, y aquells arbres, aquellas montanyas, aquells plans, Montjuich, Girona, 'ls horts, lo canyar, la vía, tot lo que 'l rodejava ho mirava ab tristesa. Li recordava sos

millors temps, sa joventut, sa alegrí, son casori, sa muller, job sa muller!... Y melangiós, capficat, quan hagué passat lo tren de carga que furient se perdé en la reblincoya de Pedret, fugint vers Fransa, deixá caure descuydadament lo corn que lligat ab un cordó vert de son coll penjava y dirigí una trista mirada, plena de recorts, á son fillet, nen de quatre anys, de testa hermosa, de cabell negre, satinat y d' un mirar que se semblava al de sa mare.

—Pare ¿qué hi haurá *tió* aquest any?—

¡Pobre nen! Si sabessis l' espiná que clavas en lo llatzerat cor de ton pare.

—Ho probarém.—

Ho probarém, sí; mes ¡cóm ferho! ¡Si la María visqués! Quin munt de recorts llavoras. Feya un any qu' en aquella mateixa caseta de fusta, ab jardí sol ixent y en aquella mateixa nit, en mitj de riallas dels dos esposos y críts de goig del petit infantó, un escambell corcat havia tret de sa buydor un esplet de turrons, xocolata, roscas y xiulets no més que tustantlo ab lo mateix pal que portava las bayetas verdas y vermellas. Y ara... ¡cóm ho faría! Ella... jella no hi era! Per Tots-Sants li havia porta una corona al Cementiri y la penjá en una creu que del terror surtía, portant son nom, lo nom de sa esposa, de la que havia sigut sa alegrí, de la que feya sa ditxa y l' ajudava en las tascas de la vida, de la qu' era son amor y sa joya, la que li havia deixat aquell nen hermós que ara no més feya que recordarla y al mateix temps que li donava pena li endolcía las tristas horas de sa vida monótona, que miravan indiferents sas tristesas... ¡Cóm ferho ara sense ella!... ¡Qué trist! ¡Y eran las deu!... ¿Qué buydaría aquell escambell que no fossin recorts tristos que amarguessin més aquella nit que n' evocava de més ditxosas, passadas vora l' esposa, la parella amorosa que 'l pobre guarda veyá retratada en son nin? ¡La mateixa estampa d' ella! . Ja era tart, tot fosch, no més Girona resplandía. De totas las casas ne surtían llums may vistas y de sos carrers remors alegres, cants de Nadal, tochs de pandero y estriquetas, veus d' infant que commemoravan lo naixement del Redemptor. Tot lluhía, tot cantava, tot era festa, tot goig, tot animació en la ciutat; y allá en la barraca tot desolació, martiri, tristesas. La mare era morta, 'l paré desconsolat y 'l nen demanava:

—¿Qué 'm portará 'l bon Jesuset?

—No sé, fill, si...

—Potser desde 'l cel la mare 'm farà portar cosas.—

¡Pobre infant! Sí, demánali, que las mares pregan desde 'l cel, y en lloch dels petons y paraulas carinyosas que 't feyan riure aixugant ton plor, farà que l' escambell buydi lo qu' ella no 't pot donar.

—No sé, demánali; ves al llit, y quan hagi passat l' últim tren te cridaré.—

¡Al llit! Al llit no. No més s' adorm vora taula y 'ls somnis lo portan lluny. Tot ho veu de color de rosa, fresch y joyós y en mitj la boyra que l' embolcalla ovira un gros escambell que per sa panxa buyda á més no poguer un munt de joguinas de totas menas, tantas, que la caseta s' ompla. Ell no hi cap y corra á fora y desperta.

—¡Ja ho ha fet! diu esverat.

—No, te, proba si surt res.—

Y ab la mateixa bandera de las senyas, garroteja l' escambell. Aquest se tomba y deixa anar un piló de cosas que 'l fan somriure, al mateix temps que vora 'l pont s' ou un xisclet estrident, que repercuteix per l' ayre, seguit d' una remor sorda que s' acosta per moments.

Es lo tren de las onze que fa vía á Barcelona y com monstre esferehidor, ab dos ulls rubents que escampan foch y embolcallat en espessa fumarola, passa per devant la barraca, indiferent, corrent com lo llamp á tot vapor.

Després pare y fill tornan á dintre y aquellas joguinas los posan de bon humor á tots dos, obrint un curt paréntesis en sa trista y pobra existencia. Y es que Nadal es dols en mitj de las més amargas penas.

J. L. B.

Girona, Novembre 1894.

MARE Y FILL

—¡Ay, mare, si m' haguessin donat alas
pera poguer volar!...

—¿Qué farías, mon fill?

—Me 'n aniría,
solcant la inmensitat.

—¿Y deixarías sola á ta mareta?

—¿Sola, heu dit? Aixó may.

Tornaría algun dia, de sorpresa,
per darvos un abrás;

perque sento en mon pit ardenta flama
que m' está atormentant

y tinch ardent desitj de regoneixer
aquest mantell tan blau.

—¿Y si en ta ausència á ta pobreta mare
li fessen algun dany?

—No crech que Deu ho vulgui.

—¿Y si, al contrari,

tu ets qui sofrint está?

—No hi penseu, perque sé qu' us migrariau
si visquessiu dubtant.

—Donchs y si per etzar vingués, com penso,
un dia malhaurat

en que, sens tu, jo morta d' anyoransa,
no fes més que plorar?

—Jo nó sé perque al fi ab vostras paraulas
al cor m' haveu tocat.

¡Oh! Ja no vull saber lo que s' amaga
detrás d' aquest cel blau,
perque lo viure' eternament prop vostre,
mare, ja 'm sembla aspiració prou gran.

ANGEL RIUS Y VIDAL

MAR ENDINS

AMITNI

Lo vent es en popa, la nit es serena,
lo cel es espléndit, l' horitzón es clar,
la lluna argenteja lo barco y las velas
y la mar retrata l' ombra de la nau.

¡Oh lluna bonica! Si allá en Barcelona
los ulls de ma mare s' enlayran á tú,
dígali que hi miro just en igual hora
perque penso ab ella y 'm moro d' enuig.

Dígali que sempre quant vaig á dormir
mós llabis mormolan aquella oració
que quan petit era ella va ensenyarme
¡oració divina que sé ben de cor!

Dígali que anyoro sos consells y besos,
dígali que sempre jo hi estich pensant
y que quan m' adormo y á la Verge prego
veig sos ulls dolços que m' están veillant.

J. NEGRE y FARIGOLA

Í N T I M A

Avuy al trepitjar la tomba teva,
he sentit fret al cor, mare estimada;
semblantme que allunyada de la terra,
prop la teva, mon ànima 's trobava.

De nou la llum vingué á la pensa mía,
y he vist que altra vegada tot sol era...
Mes, ¡ja 'n tinch prou!.. Ara ja sé la via!..
Ja estich venint... mareta meva, espéram!

E. T.

QUADRET

En sent á Sant Joan los segadors tornavan
al Mas; vora la cénia las dallas esmolavan,
y al mitj de l' era duyan ramatge sech del bosch;
després cap al rafal tots á sopar venían,
y á més-poder menjavan, y á més-poder bebian...
Y anava fentse fosch.

De cop, entre la forta cridoria qu' aixordava;
lo munt de ramas secas en flamas s' esclatava,
fent moure com fantasmas las ombras dels pins grans...
Y vinga saltá' y corre per dintre de las eras...
De dalt de la torratxa jse 'n veyan de fogueras
pels masos dels voltants!

Després cap baix a mar tothom hi feya vía;
—no més la gran de casa quedava á la Masía—
y anavam á l' hermita de dalt del penyalar:
pujava 'l vell vicari, deya missa primera,
y tothom s' escampava per baix de la riera;...
y poch á poch venían las barcas de pescar.

F. BARTRINA

JUDAS

L' abím lo va engendrar per sort impía,
espurna del infern, l' infern semblava,
avar y envejós vil, malvat forjava
lo crím més horrorós que fer podia.

A dins lo pensament bullir sentía
com cráter d' un volcá que flamejava,
febrós, l' odi mortal qu' ayrat portava,
contra lo bon Jesús qu' ell aburría.

Traydor y enjelosit, ja res l' atura,
son cor qu' es negre cau y niu d' enveja,
lo plan executá per desventura.

Al vendre al Redemptor lo petoneja,
veyentlo mort en creu, ab má segura
s' argolla, y... lo seu cos lo vent brandeja.

JOSEPH SOLER.

¿JO L' HE MORTA?

I

TOT fou en vá. L' interés extraordinari del metje, las sentadas y discussions lluminosas dels facultatius cridats á consulta, l' ensaig dels remeys més acreditats, lo cuydado extremat del marit, de la germana, dels amichs, lo miracle que s' esperava de Deu vejent á la malalta tan aconhortada ab lo combregar, l' aygua de Lourdes, lo novenari que feren las amigas... tot, tot fou en vá; sols esperansas que la fé escalonava pera endolsir lo pas del temps sempre terriblement cansoner quan va prenyat de miserias y de dol.

Tot fou en vá: tocaren las cinch y ensemps que 'l sol s' enclotava pausadament darrera las montanyas, l' esperit de la Carolina volá cap al cel.

Aquells ulls hermosos, tot dolcesa, tot expressió de bon-dat, s' entelaren y quedaren sense vida, sens moviment; aquells llabis de rosa, sempre frescos y dolsos, que sols se desclogueren per l' amor y la caritat, que sempre assedegats los cercavan, se marciren y perderen tot encís; aquella pell

rosada, tendra, esponjosa y transparent com lo cel, que mudava de matisos segons l' esclat dels sentiments, com canviava de colors lo cel á la llum del sol, quedá freda, inmutable, d'esglayada color.

Tot fou en vá. La mort havia passat per allí com passa la mastralada per la terra, arrabassant las flors, escampant los aucells, sembrant l'espant, la miseria, la desolació, com passa sempre!

Tot lo gavadal de medicinas y remeys allí apilats pera combátrela, que feya poch brillavan en vasos y ampollas com una constelació constantment interrogada per la esperansa y l'amor, ja res valían ni semblavan altra cosa qu'ayguas enterbolidas hont la *sabiesa* humana, en malhora invocada per l'ilusió y la credulitat, havia mort ofegada.

L'amor, personificat en lo marit en quals brassos aquella finá, lo consol espiritual representat pel confés, ja res hi feyan desde 'l darrer sospir de la agonísant. Un crit de supréu dolor escapat de l'ánima del espós affigit trencá 'l reculliment. Aquell fou arrancat de la cambra mortuoria y prompte s'oïren passos descompassats, corregudas y sorolls inarmónichs com de calaixos que 's tancan, mobles que s'arrossegan atropelladament. Era 'l tró que 'l llamp porta darrera seu.

Homes endolats, estranys á la casa, que semblan lo servey de la mort, acudiren prompte al entorn de la difunta á arrabassar d'allí lo qu'encare esmentava vida ó recordava 'ls encants dels bons temps de l'existencia. Arrambaren los quadros, miralls y demás moblatje que testimoni fou de las efusions més íntimas, cobriren de negre las parets, amortallaren aquell cos, fins llavors intacte de tota má mercenaria, lo rodejaren de ciris, obriren lo balcó pera que ni en l'ayre quedés recort de son alé y, després l'abandonaren.

Un criat fidel lo guardá tota la nit, contemplant ab boyrós esglay la buydor silenciosa d'aquella cambra negra y las extensas ombras que la tremolosa llum dels ciris removía demunt del cadavre y á son entorn.

II

Era mitja nit quan lo metje de la casa hi arribava per quinta vegada aquell dia.

Hi havia mitja porta tancada: lo cor li doná un salt de suprem dolor. Tot lo que acabava d' estudiar aquell vespre era inútil, ja no podia probar los efectes de la meditatíssima fórmula que duya preparada.

Al saltar del cotxe li tremolavan los genolls...

—No puji,—li digué una criada que entrava precipitadament ab un cordial á la má,—es morta y si 'l senyor lo veu á casa...

Sense descloure 'ls llabis, ab lo cap molx y 'l pas incert, s' entorná al cotxe. Y mentres aquest corria altra volta, lo metje, plorant llágrima viva, 's repetía interiorment l' amonassada de:—*Y si 'l senyor lo veu á casa...*—Oh mon! oh injusticia!—afegía.—¿Jo, jo l' he morta? ¿Jo, que tant l' he estimada tota la vida en silenci! ¿Jo que l' he disputada á la mort ab aquella constancia, ab aquell dalé, á la desesperada, com sols un amor extraordinari y reclós pot donar! ¿Jo l' he morta! ¿Y qui ho creu, qui ho diu, qui m' amonassa? ¿Qui jamay pogué compendre aquell cor, qui jamay ha sabut estimarla com jo la estimava!.. Oh, nó, no podía estimarla com jo. ¿Y jo la he morta! ¿Estrafalari!

Y mentres aixís esbravava son dolor intensíssim aquell cor llatzerat, lo carruatje tingué de ficar-se en un carrer estret y fosc, obligant á un pobre á arraserarse per no pendre mal.

—¿Qué ditzós! Pot anar en cotxe!—exclamá 'l pobre.

—¿Oh mon! ¿Oh injusticia! ¿Jo, jo l' he morta?—repetía mentrestant, l' envejat doctor.

Y 'l llustrós carruatje, estoig llavors que contenía lo cor més afligit de la terra, seguía rodant per carrers y plassas tan adelerat y estrepitos com l' hauría dut á enllassar-se ab la que avuy ja era cadavre.

De sobte pará, y quan lo metje 's creya haver arribat al

terme de sa trista jornada, se trobá devant d' una casa que no era la seva.

—Ahont som?—preguntá, encare mitj plorós.

—A casa'l Sr. D... ¿No havíam de venirhi?—replica'l cotxer.

—Sí, es veritat—respongué 'l metje, tancant d' una revolada la portella y pessigantse 'l front ab tots los cínch dits de la má, com si volgués esmunyir del cervell l' idea que l' atormentava.

Lo portal s' obrí sense darli temps de trucar, com s' obrí, al soroll no més de sas botas, la porta del pis, darrera la qual l' esperaba ab ansietat tota una familia.

—Qué hi ha?—preguntá l' atribulat metje, maquinalment, sense saludar ni veure á ningú.

—Que la meva filla se m' está morint; que se m' está acabant; tres horas mortals que l' esperavam; entri, entri y sálvime! per Deu—respongué, anegada en llágrimas, la senyora de la casa, acompanyantlo cap á l' arcova de la malalta.

Totas las personas que rodejavan á la desconhortada mare responían ab llágrimas á son plor; lo metje que arribava ab los ulls encesos de plorar sentí ab certa repulsió los planys fondíssims d' aquella pobra mare. Aquell ¡que jo l' he morta! bronzia en son interior com una vespa rabiosa que s' entretenia en fiblarli 'l cor sense parar, y totas las penas dels altres eran per ell incomparables á la seva.

Caminava, empés per la mare, precipitadament, però com avansa en la batalla 'l soldat que té 'l pensament en la que prega per sa existencia. Passant per un corredor feya trontollar una taula; més amunt trepitjava al amich de la casa que, arrambat á la paret pera deixarli 'l pas franch, lo contemplava com al ángel salvador de la atribulada familia; ja s' enaminava á la dreta per comptes d' empendre l' esquerra, y mentres en son cor ressonava encara el ¡que jo l' he morta! esclamavan interiorment los qui tan turbat lo veyan. ¡Qué conmogut está! ¡quin metje! ¡quin interés se pren per sos malalts!

Com estava la malalta ni ell ho ha sabut may. Sols ha recordat sempre qu' al tocar la cremosa pell de sos polsos sentí la batzegada qu' hauria experimentat al veure ressucitar á sa suposada víctima. Mes, al clavar la vista en la noya, la crudel realitat li feu exclamar:

—Nó, no es ella! ¿Qué m' importa la vida d' aquesta?

Y contret lo cor per supré m dolor, la pensa confosa y vacilant, lo pols excitat, tremolós, receptá qualsevol cosa, 200 grams d' aygua barrejada ab 1 gram de citrat de potasa y 30 de xarop, la fórmula que escribía de memoria aquella má sempre que la ciencia havia sigut reclamada per la aprensió ó la viciadura. Y al baixar las escalas havia, no obstant, dispersat d' aquella casa lo dol crudel, deixantla en cambi plena d' esperansas y admiració.

Entrá en lo cotxe conduhit per l' hábit y, al preguntarli 'l cotxer quina visita volía fer de las duas que li mancavan encara, respongué secament:

—Cap més; á casa.

Peró encara en son ánima batallavan un disgust fondís-sim y una crudel indignació y aquella veu secreta repetía: ¡Estrafalari, que jo l' he morta!

¿Jo, jo l' he morta?

III

L' endemá lo metje desvariejava, havia desaparescut lo perill de la senyoreta D... y la familia d' aquesta pregonava la sabiduría y generositat d' aquell doctor, á qui, per altra part, suplicava que cuydés molt sa preuhada vida, «que, per Deu, no eixís de casa fins á trobarse ben restablert.»

NARCÍS OLLER.

LAS PRIMERAS CALSAS

Á LA BONA MEMORIA DE SON AUTOR LO MALHAURAT
JOAQUÍM VAYREDA

¡Quín cuadro més joliu! Tot ell respira
de dolsa pau lo venturós atret,
en ell vivíssim palpitar s' hi mira
l' esperit del artista que l' ha fet:

En ample cuyna, per lo fum torrada,
vora 'l racer d' hospitalaria llar,
entre 'l goig de los vells y la maynada
l' *héroe*, cofoy, ni gosa caminar.

Héroe que, com l' oruga, veyá ab pena
trigar lo temps de ferse papalló
y ab las *primeras calsas* qu' al fi estrena
ja un home 's creu ¡mentintli l' il-lusiól

¡Com lo festejan!... L' hereuet li dona
per durlo al avi carinyosa má,
una germana 'l trajo li engipona
quan l' altre 's frisa per tenirlo ja;

Ell, aturdit, no vol deixar la mare
qu' esbalahida 'l guayta y somrisent,
iqu' ab llegítim ergull recorda encara
los ays que li costá son naixement!

L' avi aplaudeix y á la familia escolta
com rep l' entrada del novell puntal
y en aquell *homenet* hi veu, tal volta,
ferma columna del vell mas payral;

Qu' ab l' amor al treball, per noble guía
sabrà guardar lo sant temor de Deu
y á lo terror qu' envolta la masía
darán sos brassos profitós conreu.

¿Quí sab si 'l mira en l' ascon centenari
omplinthi 'l vuyt qu' hi deixarà sa mort
y á las vetillas d' hivern, en lo rosari,
resar lo parenostre á son recort?

O potser pensa si á lo crit de guerra
l' eyna de pau la mudará en trabuch
y que, tal volta, un jorn per nosfra terra
será aquell nin un catalá del Bruch.

Aixís de la familia catalana
fael á la patria en l' hora de perill,
trevalladora y d' honradés cristiana
lo bon jayo en son net hi veu l' espill;

Y aixís d' un cuadro ab modestíssim tema,
sens gastar oripells de similor,
l' artista que be sent ne fa un poema
reflectinthi 'l qu' alena lo seu cor.

.

Avuy, per greu dissort de tots sentida,
en las filas del Art s' hi mira un vuyt...
Deu nos prengué á en Vayreda á mellor vida,
¡l' arbre ufanós no donará més fruyt!

Mes de l' historia patria en lo gran temple
gravat en or son nom hi veurém tots,
restantnos la llevor de son exemple
y lo verger qu' obrí á novells rebrots.

Y mentrestant qu' Olot, gentil senyora,
visca enrotllada de poblets germans
y dormida en sa plana encisadora
no s' abrusí ab lo foch de sos volcans;

Mentres que Catalunya servir puga
sas costums puras que la Fe nodrí
y no alteri 'l dur jou que l' afeixuga
son esser propi lluminós destí;

Mentres tregui 'l *fajol* florida blanca,
á *missa matinal* vaji 'l pagés,
floreixi 'l *Maig* la despullada branca,
tresqui 'l *remat* á lo pastor sotmés;

Mentre 'l manso *Fluviá* de corrent dolça
regui la prada emponcellant la flor,
encatifi 'ls vorers de fresca molsà
y vesteixi 'ls esplets de seda y or,

Lo prat florit y la frondosa arbreda,
primavera y tardor, estiu é hivern,
Monts, plans y valls... serán per en Vayreda,
que fou son trovador, jun patró etern.

SEBASTIÀ SANS

ALS OBRERS CATALANS

¡Trevalladors catalans!
Nobles y honrats artesans:
¡Deu vos dó salut y feyna!
Deu vos donga esforços constant
per viure sempre cantant
cor al Cel y mans á l' eyna.

Lo mon es la vall de plors
hont pobresa y amargors
al obrer solen fer guerra.
¡Mes... ditxós qui ab ells ja viu
ben resignat y festiu
com los obrers de ma terra!

La pau, lo goig y 'l plaher,
no son del mon mentider,
sino d' altre mellor vida;
¡felís, mil voltes felís
qui anyorant lo Paradís
besa la Creu benehida!

Jesús Nostre Redemptor
podent viure vestit d' or
nasqué pobre en una estable;
patí fam, despreci y fret
y va fer de fusteret
trevallant sempre incansable.

¡Gloria, donchs, gloria al obrer,
ja que 'l Fill de Deu va ser
son primer company d' ofici;
¿quí no s' honra ab lo treball,
tenint davant tal mirall
d' abnegació y sacrifici?

La blusa davant de Deu,
sapiguéuho, té igual preu
que la corona més noble,
ja que al Cel sempre hi ha hagut
un trono per la virtut,
iqu' es la corona del poble!

Trevalladors catalans:
vostres avis artesans
de virtut foren exemple;
suant guanyaren lo pá,
mes no 'l sabíen menjá,
sens donar gracies al temple.

Lo dols racés de la llar,
los esglaóns del altar
y l' obradó, hont no 's blasfema,
véuse aquí tres nius d' amor
per l' honrat treballador
fonts d' una ditxa suprema!

¡Si tornessen aquells temps
en que Catalunya ensemps
era tan forta y honrada!;

en que menestrals y obrers,
eran nostres Concellers
Davant d' Europa admirada!

En que 'ls gremis d' artesans
aplegats com bons germans,
servían á Deu y al poble;
y alsant llurs antichs pendons
mostravan á les nacions
ique un poble unit, val lo doble!

Y sent lo bras dret del Rey,
li feyan cumplir la ley
á voltes si us plau per forsa;
ni 'ls canons del extranger
de nostre poble 'l poder
podían abatre y torse

¡Avuy!... ¿val més que plorém?
¡No!... Fora plors; esperém
que no hi ha temps que no torni.
Lo camp está á mitx sembrá
y després que granará
podrá ser que ab flors s' adorni.

¡Trevalladors catalans!
Nobles y honrats artesans:
¡Deu vos dó salut y feyna!
Confiansa, confiansa en Deu
y canteu y trevalleu
cor al Cel y mans á l' eyna.

ARTHUR MASRIERA, S. J.

MALALTÍA DEL COR

Avuy, minyó de las fletxas,
si que m' has ben apuntat:
la ferida prou es fonda,
que fins al cor m' ha arribat.

Y ja que la sanch ne brolla,
per Deu no 'm deixau morir:
anau á cercar bon metje
que me la pugui guarir.

Sia allá hont sia, digáuli
que un pobre malalt se mor,
que vinga, si pot curarla
la malaltía del cor.

Lo metje que ha de curarme
jo no sé si 'l trobaréu:
jo prou sé que no es á vila,
no hi anau, donchs, no us canseu

Tampoch en la rodalía
cerqueu remeys, que es en vá,
perque l' únich que pot dármeis
jo no sé si me'ls vol dá.

Mes sols á vos, mare meva
á cau d' orella us vull dir
hont viu eix doctor tan sabi
que ell sol mon mal pot guarir.

.
¿Me preguntau de qué parlo?
No m' estranya gens, ben cert;
¡mare si aquesta ferida
tot just avuy se m' ha obrí!

¡Si jo tampoch ho sabia
fins que m' he sentit lo mal!
per xó abans, remeys sobran,
¡com no estava encar malalt!

Mes ara ferit me sento,
ferit al bell mitx del cor,
y diuhen que no hi ha cura
pels que pateixen d' amor.

Per xó á vos, ben á la vora,
vos que tant m' heu estimat,
del cor vos obro las portas
perque hi llegiu la veritat,

Que us diu qui sab medicina
per sortir d' aquest perill.
¿Voleu anar á buscarla
per curar al vostre fill?

¿Voleu anar á buscarla?
Cap diner vos costará,
ja veyeu, donchs, com ma vida
en las vostras mans está!

Poséuvos faldilla nova
y també 'l gipó guarnit,
com quan érau fadrineta
y anareu cercar marit;

Y anau, per Deu, á cal metje
aquest recado á portar:
—Mon fill d' amor te malura
¿quí es que 'l voldrá curar?

Mes no arribéu á la vila
que en la heretat lo *Mas gran*
si hi porteu aquest recado
ja es segur que us entendrán.

Qui recepte medicina
ha de ser novell Doctó,
ha de ser, mare estimada,
la filla de la Sió.

P. ROCA Y JORDÁ

LA FADA DEL AMOR

En alas de ma ardenta fantasía
vaig devallar al fons del mar un dia
per veure d' una fada lo palau;
m' hi van acompanyar duas ondinass,
eixint del mitj d' un bosch d' algas marinas
envoltas entre 'ls breus plechs d' un vel blau.

Com plata baix mos peus l' aygua 's rompia
formant cascates que ab la llum del dia
reflectavan mil iris per lo fons;
y en grutas de maresch, estols de fadas,
pels jonchs verdosos ab descuyt bressadas,
s' entretenían entonant cançons.

Allí los raigs solars, qu' en polsím queyan,
sobre munts de petxinas se desfeyan
omplint lo fons rellent de pilons d' or;
soltas á l' aygua las sedosas trenas
y arrullada pel cant de las sirenas,
s' adormía la fada del amor.

Jo la vegí somrihentne de ventura
á l' ombra del recám plé de verdura,
tenint per coixinet lo fi sorral:
formavan cobricel llisas petxinas;
era son collaret de perlas finas
y lo seu llit de brancas de coral.

A sos peus las conquillas brillejavan;
los peixos al passar se deturavan
per por de despertar llur somni dols;
y l' ona, descobrintla tan hermosa,
al entorn seu remorejant gelosa
la cubria d' escuma ab blanchs llensols.

De goig embadalit,—joh fada mia!—
vaig exclamar:—vola á portá á ma aymía
de lo cor meu lo més ardent sospir.—
La fada va somriurer amorosa,...
m' abressá, despertantse carinyosa
y jo 'm vaig en sos brassos adormir.

FRANCESCH MARULL.

LA GUANTERA MACA

En tot lo vehinat no se la coneixia pas per altre nom; y la vritat es que se 'l ben mereixia.

Més de quatre vegadas lo mosso, tot regant l'acera, havia tingut de ruixar las camas dels mosquits que 's quedavan fets uns badochs devant del aparador contemplantsela mentres emprovava 'ls guants á algun parroquiá.

Y ja se sabia, que lo qu' es la feyna de picar las pells la tenian de fer las altras dependentas, perque si ella arribava á sortir al brancal de la porta no trigava pas un minut en rebre las floretas més ó menys galanas d' algun desvogat enamoradís ó *catarinu*, com ella 'ls motejava.

Pero aquell capet tan bufó, aquells ulls tan vius y bellugadissos, aquells llavis tan vermellets, aquell pamet de cara tan fí, tan hermós, tan atractívol, va desapareixer un dia de darrera 'ls vidres d' aquella botiga que tant havia contribuït á acreditar, á ferla bonament célebre.

Semblava que la botiga hagués cambiat d' amo, que no hi venguessin ja lo d' avans: tal era la costum que un hom tenia de véurehi á ella cada cop que hi passava pel devant, que sa ayrosa y ben contornejada figura havia arribat á formar part de la fesomia del establiment.

¿Abont havia anat á parar, donchs, la *guanterera maca*?
¿Qué li havia succehit?

Ni las mateixas amigas sevas s' ho sabían explicar.

Era la més animada de totes, la més xistosa, la més alegre. Semblava que las penas d' aquest mon al toparse ab ella, per una lley de la naturalesa, se 'n apartessin, com per lley natural s' apartan mútuament l' oli y l' aygua. Fins la mestressa quan las tenía de renyar esperava sempre qu' ella fos fora de la botiga, á dinar ó al obrador, porque si ella s' ensopegava á serhi devant no podía pas acabá 'l reny, que ab un acudit ó una magarrufa d' ella ja perdía la serietat, li escapava 'l riure y tot lo discurs que 'ls tenía preparat al pap se li quedava.

Peró, sense que ningú s' adonés del com y 'l qué, va venir un dia que aquella alegría tan expansiva 's va fondre com per art d' encantament, pera no tormar may més, convertint-se en una misteriosa serietat y ben aviat en una verdadera tristesa, però tristesa fonda, freda, encomanadissa com pocas: que al véurela á ella capficada, ullerosa, muda, com alelada, ab los ulls sempre humitejants, ab la somniadora mirada fixa en l' ayre sens mirar en lloch, ó mitj-closos los parpres, lo cap baix y tot sovint rodolant per sa carona quietament las llágrimas, totes las dependentas se sentían un fret al cor y unas ganas més fortas de plorar. Y no gosavan á esbrinar la causa d' aquell estat seu, pera no aumentar més la gran tristesa de que estava tant y tant possehida.

Fentne d' aixó assumpto á solas, entre ellas y la mestressa, (que més que tal era pera ellas una mare y, per lo mateix, deplorava com la que més aquell cambi), van volguer recordar que 'ls primers días en que fou notada sa falta d' alegría s' esqueyan, poch més ó menos per aquell temps en que la més íntima de sas amigas s' havia promés ab lo qu' avuy es son marit. Pero no era pas de creure que á tal punt arribés sa estimació que aixó fos l' únich motiu de sa melangía.

No obstant, com que d' ellas duas més que amigas se 'n havia de dir germanas, però germanas de cor, inseparables, íntimas, podía l' excés d' estimació, en ellas prou demostrat, arribar potser á certa gelosía; que no 'n fora 'l primer cas. Y ho confirmava, fins á cert punt, que en lo casament d' aquella, al qual, com es de suposar, no va faltarli cap de las dependentas, eila no hi comparegués; que fins la núvia se 'n va

agraviar molt; sino que al tornar de la esglesia va rebre recado de que havían tingut de ficarla al llit, per un fort accident que li havia agafat á casa seva.

Aixó, naturalment, va deslluhir molt la festa. ¡S' estimavan tant!

Y no era falsa la malaltia, no, que fins al cap d' un parell de mesos no va tornar á la botiga, y estava que no semblava la mateixa: demacrada, beguda de cara, sense aquells coloretts d' avans tant hermosos, los ulls enfonzats, los pómul sortits y tota ella ab un posat de defalliment, aclaparada, esblaymada y fins enlletjada, com si li haguessin donat un bany de tristesa y de velluria: que talment ab aquells dos mesos lo seu cos havia viscut vint anys.

Va passar tot l' hivern un dia al carrer y tres á casa, anant á la botiga sols los dias que feya bon temps. Al esser á la primavera semblava que s' anava refent; llavors se 'n va anar á fora, cap á montanya, seguint los consells dels metjes. Quan se va despedir semblava que ho fes pera sempre; va ser un dia de verdader dol pera tots los de la botiga. Fins l' amo estava cavilós, com esma-perdut, que ni ordres sabia donar, ni li surtia bé cap compte y per cada carta que volia escriure havia d' esqueixar tres ó quatre comensaments.

Sort que fou un dia de poca venda, sino prou las parroquianas s' haurían cuydat d' esbrinar per qué eran enrojits los ulls de totas ellas y 'ls seus posats tant ensopits y emboyrats y llur parlar tant lacónich en tal dia.

A la tardor esperavan tornar á véurela, puig per cartas d' ella mateixa havían sabut que li havia probat molt aquella llarga estada al seu poble, que 's trobava d' alló més be.

Un dia, quina sorpresa! La mestressa va rebre carta d' ella en que li feya á saber sa propera entrada en un convent de la seva terra y li encarregava que la despedís de totas las sevas amigas.

Podeu contar quina consternació hi hagué á la botiga. Ningú atinava en la causa d' aquella tant impensada determinació.

Y ningú l' hauría sabuda may, si un dia la pobra amiga aquella, tot arreglant una hermillla vella del seu marit (que aquest tenia arreconada de molt temps en lo fons d' un bagul), no hagués trobat, dintre del forro, un retrato xich, xich,

pero molt semblant, de la *guantera maca*, fet, sens dubte, en aquell temps en que 'l goig de viure resplandía exuberant en sa hermosa fesomía y en tota sa escultural figura.

Llavors compregué be l'amagat heroisme y extremat afecte de sa amiga, á qui debía tots los moments de felicitat de que havia pogut gosar fins suara.

Darrera 'l retrato y ab lletra per ella be prou coneguda, hi havia aquestas paraulas:

Tu ets tota ma felicitat y n' estich d' aquesta tant gelosa que fins á la meva mellor amiga he amagat lo teu amor. Si aquest me faltés, ¡pobra de mi! Lo teu oblit fora la mort de totes mas alegrias.

M. ROCAMORA

MARINESCA

Murmura en lo sorral l' ona escumosa
amors que no sab dí,
y com l' esguart de verge pudorosa,
sa brillantor apaga tremolosa,
la estrella del matí.

Envers llevant las bromas vermellejan,
lo cel se va fent clar
y enmirallant las velas que blanquejan,
vesllums de mareperla belluguejan
fins l' horitzó del mar.

Ja apunta 'l sol; com rems sos raigs destria
alsantse poch á poch:
sembla un navili d' or que va fent via;
entre esqueixat celatje al mon espía
mateix qu' un ull de foch.

Se sent, del ayre á cada suau besada,
un pler no assaborit:
xuclém á plens pulmons ¡oh ma estimada!
aqueixa farum aspre de la onada
que fa aixamplar lo pit.

S' alsa remó en la platja avans deserta,
l' aucell s' hi sent cantá:
fugím, fugím; la vila ja 's desperta;
pera gosar solets ditxa complerta
anémsem mar enllá.

Aixís que 'l sol nos donga última ullada
y envers l' encés ponent
vejém la terra grisá y esfumada,
la barca 'ns hi durá petonejada
per los sospirs del vent.

Y jugará ab las onas cristallinas
com un niuhet d' amors,
embolcallada ab boyras vespertinas
y aletejant prop d' ella las gavinas
mateix que nostres cors.

JASCINTO TORRES Y REYATÓ

Si volém que prosperi la industria,
si volém que floreixi 'l comer,
hem de serne bons fills de la patria
que n' es una mare
qu' estima als fills seus.

Si volém estroncar nostres vicis,
si la pau es tan sols nostre anhel,
hem de serne bons fills de la patria
que sempre ella 'ns guarda
l' amor que busquéu.

Si volém llibertat verdadera,
si volém de la gloria 'ls lloers,
hem de serne bons fills de la patria
qu' es font d' alegrías,
de goig y plaher.

Si estimém com se deu á la patria,
si per ella lluytém sempre ab fé,
nostra terra veurá prest l' aurora
d' una era de ditxa,
treball y progrés.

JOSEPH ALEMANY y BORRAS.

¡ALELUYA!

Jesús ressucitá! Crit d' aleluya
de cels y terra per l' espay ressona,
l' amor tot l' univers ja senyoreja,
y los grans malfactors del Deicidi
restan ab lo cor buyt com lo sepulcre.
Ja de la nit se desvaneix tot' ombra,
y l' auba de la vida 'l mon alegra,
y 'l sol surt del abím, y vivifica
la llum que per l' espay s' estén inmensa.
Aleluya! la «Creu» es la doctrina
que 'ns deixa 'l bon Jesús quan ple de gloria
de l' infinit se 'n torna á ne 'l realme...
la «Creu», símbol d' amor, de sacrifici,
cors en la terra órfens, aleluya!
Devant de l' infinit que 'ls ulls ja veuhen
passa la vida de la mort com ombra,
y clarejant fulgura lo gran dia
que may acaba, hont no hi ha dol per l' ánima
que 'l nom de Deu santificá en la terra.
Aleluya! lo sol que no té posta
lo cel del cor ha il·luminat per sempre;
y l' «hossanna al Senyor de las alturas»

cantat ressona en l' univers pels homes
de bona voluntat! hossanna, hossanna,
fills del Senyor! hossanna, cels y terra!
Deu, lo bon Deu 'ns torna l' alegría
de l' esperansa del be etern. Oh gloria
anyorada del cor, ¿cóm la tristesa
pogué del vel de mort may eclipsarte?
Aleluya! lluytá ab la mort la vida
y la palma se 'n du de la victoria.
Ab la sanch de Jesús s' ha segellada
l' amor sens fi de Deu á sa criatura;
y tots los sers de l' univers que diuen
la gloria del Senyor de tots los segles,
á aquesta vall de llágrimas li tornan
la primera bellesa y l' alegría,
obrint al cor tot desolat de l' home
lo paradís novell de l' esperansa.

MIQUEL V. AMER.

EN LA MORT DEL BON AMICH

EN VALENTÍ BAULENAS Y VINYAS

Mes de Maig, mes de dols flayre,
flors y fullas esclatant;
hont lo rossinyol trovaryre,
prop del niu entona 'l cant.
Mirant plana y vall florida,
quant tot mostra nova vida,
contiaſt feréſtech m' has dut,
ja que ab la embaumada flora,
vens ab nova esglayadora,
de que un amich he perdut.

Cinch anys fa que 'ns coneguérem,
cantant Pátria, Fé y Amor;
sé ben cert que 'ns entenguérem,
era amich d' aquells, tot cor.
La escomesa fou ben franca,
d' amiatat la vera branca

la estotjavam á tot pler:
sas alegrías, las meas;
tenint ell, per penas sevas,
las d'est humil *Bataner*.

De temps en temps, quan passava,
prop del Ter y del amich,
Lloblegat, crech t'oblidava;
d'altra llar al bon abrich.
Bellas horas d'alegría,
l'amich las arrodonía,
fent com si entre 'ls meus estés.
La má franca s'es ben closa,
que la tanca freda llosa;
no 's desplegará may més.

Tot s'ha acabat, goig y avensos;
pará 'l cor son esbatech;
jorns de joya en ell propensos,
un segon los deixá en sech.
Aspiracions de grandesa,
concebudas ab noblesa,
d'un pervindre lluminós:
sens preveure cap marfuga,
una hora ben malastruga,
tot ho ha esmicolat y fos.
Fills y esposa en la impotencia,
barco sense timoner
que lluytant per l'existencia
fará vía ab rumbo incert.
Vorejeu l'escull que 's presta,
allunyéuli la tempesta,
germans del amich finat:
tal com ell us feu de pare,
siguéuho vosaltres ara
pels fillets que us ha deixat.

Amichs meus, us recomano
que us sobreposeu al dol;
sia 'l vostre esforç demano,
per la viuda y fills consol.
Com teixit de desventuras,
per un pler deu amarguras,
es la nostra vida així':
es obligació de gloria,
cumplir tots per la memoria
del bon amich Valentí.

JAUME CASAS Y PALLEROL

HIVERN

—Mare mareta, la meva mare,
¡que trista canta l' au del boscam!
—Filla filleta, la meva filla,
¿no sents com xiscla l' aucell malvat?

—Ahir volía cullir floretas
per oferirlas al sant altar,
pradas y boscos vaig regirarne
brancas ressecas tant sols trobant!

—Ahir volía cullir peixada
pels xays xamosos, com la neu blanchs:
ni una sola herba puguí portalshi:
¡la terra trista no espera ja!

—¿Sentiu, mareta, la mar llunyana
que trist udola pel navegant?
—¡pobres las mares que fills hi tenen!
—¡pobre l' aymada que hi te l' ayman!

—Ahir vaig veurer una volada
de corbs negrosos, creuhar l'espai.

—Ahir una áliga passá brunzenta.

—Ahir ja n'era l'estany glassat.

—Mare mareta, la meva mare,
¡pobres dels homes qu'han d'está al ras!

—Filla filleta, la meva filla!
acóstat, vina, ¡quin fret que fá!

FERRÁN AGULLÓ Y VIDAL.

Á LA MEVA CARÍSSIMA NEBODETA

ANTONIA ORDEIG Y VALLS

En lo dia de sa primera comunió, celebrada en lo Col·legi de Relligiosas de Jesús-
María, de Sant Gervasi lo dia 23 de Maig de 1895.

De la etat de la infantesa
la ignocencia n' es la flor,
mes la gentil juvenesa
una 'n té de igual blancor
qu' es la puresa.

Pels àngels al mon baixada,
ab ella 'ls Sants van al cel;
Jesús sempre la ha estimada
y María 'n du blanch vel
d' ella prendada.

Lo Martri avans de deixarla
¡quan content se 'n va á morir!;
oh! be pots donchs estimarla
y en ton cor hont va florir
sempre guardarla.

Avuy que de blanch vestida
te presentas á ton Deu,
aquesta flor benehida
demánali que al cor teu
ja may més quedi marcida.

AGUSTÍ VALLS Y VICENS.

LO CAMP DELS POBRES

HISTORIETA DE PASCUA GRANADA

EN aquella temporada que 'l bo de D. Pere del Arol tenia á casa seva dos ó tres vespres cada setmana las reunions de familia, que tant se 'n va parlar y tant varen donar que dir, áduch fins á Barcelona, ahont malas voluntats qu' ell no 's mereixia li feren tant bell capsal que va ser confinat y tot; cada cos gran havia de contar lo día que li tocava una historia ó altra. Valdament s' empesqués allí mateix una *gotlla* ben grossa, si l' assenyalat aquell día fos del art de la cassera. Ell pu havia de dir:—Una vegada...—y embolica que fa fort. Quan s' esqueya un *curt de génit*, los embuts y estossechs y caragoladas al mocador de mocar feyan lo gasto y pla que li perdonavan; qu' entre mitx d' un esclafit de riallas podia estar conten, si no més D. Pere, ab aquell to de catedràtich, li deya:—Anémt á n' aquest que li porten un got d' ayga ab sucre, que 'l magí se li ha quedat aixut.—Un altre las enjegava sense engaltar; y xerra que xerrarás, deixántlashi caure que feyan una má de blanch, com si tothom combregués ab rodas de molí. Llavors ab ceremoniós cuydado, per que no fes perdre la llissó al *predicador*, D. Pere, passant pel bell mitx del rotlo, anava ab los

brassos tots estirats endavant á obrir de pal á pal las grans portas de la sala, deixant anar á mitja veu, que no més ho sentís tothom:—Calleu... calleu... pst... obrim un xich, que *aquestas* no podrían passar!...—

Y donchs una vetllada s'hi esqueya un vell masover de don Pere, que li deyan en Silvestre de la *Parrussa*, una heretat de casa Arol á Collsacabra. Un masover d'aquells que més de quatre propietaris d'avuy no li arribarían á l'armilla, á aquella armilla que semblava un aparador de mitjas pessetas, ab tanta botonada d'argent com n'hi penjava; mostra ben ignorant de que al cantarano de casa seva n'hi debían jaure forsas de las de perruca.

Algú va comensar qu'en Silvestre 'n contés alguna: que, ja que li tenían, havia de pagar l'escot. Jo ho crech que 'n fou tothom de parer; may fos sinó per estalviarse caduscú una passada. No més á n'ell li venía un xich á remá, dientnos tot rient, per defensarse, que no tenia prou lletra menuda per enrahonar davant d'un públich com aquella sala.

—Bé, *vatja*, li va dir lo senyor de la casa, ja os ajudaré á sortir de la fanguera. Vos que sou nat á La Taupa y ho debeu saber, contéunos no més per qué d'un tros d'aquella finca n'han de dir lo *Camp dels pobres*.

—Es ben cert, senyor, que jo hi vaig neixer, essentne llavors masover lo meu pare que Deu lo perdó, y ben bé que la sé l'història d'aquell tros de terra, perque á n'ell li havia sentida contar més de quatre vegadas.

Y ab tota la seva senzillesa, y ab molt mellor estil que 'l que puch donarli, l'home digué aixís:

—Heu que, per temps, la casa de *La Taupa* era un dels patrimonis més famosos que 's contavan á Collsacabra, Jo encara tinch esment d'haver vist á la cambra que 'n deyan *dels senyors* la portalada de l'arcoba tota musicada de dauraduras, com també hi he assolit una gran porxada ab unas arcadas y pilastras de pedra, plenas de figuras y de ramatjes extranys. D'aquell casal tant bonich la ventada de las guerras no 'n va deixar pedra sobre pedra, y, si val á dirho, jo crech que de la casa dels masovers d'avuy, la miseria se 'n bat las galdas.

Donchs diuhen si hi havia hagut á La Taupa una mestressa molt santa, molt rica, y molt avispada, que havia quedat viuda ab no més un fill, que conteu si se l'estimaria com á las

ninas dels seus ulls. La bona senyora passava 'ls hiverns á Vich, per amor de l' ensenyansa del noy, y en sent á la primavera se 'n venían allá dalt, que diu que ho tenían á tot ran-go, ab uns passeigs y jardins que 'ls venían á veure per gosar-ne, y per alabárlosli. molts nobles parents seus, de totes quatre parts de Catalunya. Ella no escatimava sacrifici de cap mena per conseguir que 'l senyoret fos un bon noy, ben instruït, ben honrat, ben temorós de Deu, y amich de la caritat y dels pobres. Y, además de las sevas tendres lliçons y dels seus exemples de cada día, se feya ajudar en aquesta virtuosa tasca per un senyor mestre que may se li apartava del costat, com no sigués per deixar-lo al costat d' ella. Aixís ell anava creixent y creixían en lo cor de la mare las ben fundadas esperansas en la personalitat del seu fill, que s' anava dibuixant y posant de relleu com més s' anava obrint son cor als bons sentiments y 'l seu seny á las sabias reglas dels estudis.

Tindria aqueix senyoret per aquí d' uns onze ó dotze anys, quan un día al istiu, avans del segar, se passejava ab son senyor mestre prenent la fresca de la tarde pels vols d' un quintar que 'l blat hi rossejava, gronxantse com sol ferho cap al tart ab las marinadas, doblantse d' assí y d' allá las carregadas espigas com un estany de bellugadissas ayguas d' or. Algun que altre galleret debía gronxar sa flor vermella per las voras d' aquells camps, y 'l xicot, sentint aquella boniquesa de la terra, saltava y corria, deixant una flor pera cullirne un' altra, y passant la má per sobre las flonjas espigas. Y aquellas ufanosas panotjas de blat lo temptavan, y tot plegat s' ajup y torna á adressarse, alsant ab una má tota una mata, un ram de dau-rats grans de xeixa voltats de primas arestas; gronxántlo en l' aire, mirántsel y rihent ab un goig infantívol; y s' arranca á corre al mateix temps, fugint á n' al senyor mestre, tement y endevinant que li reptaria la feta com una acció dolenta, y li faria deixar estar la presa en lo mateix camp d' ahont l' havia arrancada. Corre que correrás lo xicot, mes corria cap á casa seva; y ab lo seu entussiasme y la seva ignocencia se presentá á la seva mare ab lo cos del delicté á las mans. Poch se li escapá á la senyora de La Taupa la petita revolució que feya anar ab febre 'ls polsos de son fill. Aquest, sense res al cap, esbullats los cabells, vermell com una cirera, los ulls clavats als ulls interrogants de la seva mare y enarbolant lo seu manat de es-

pigas, restá plantat y mut al davant d' ella. Cabalment lo lloch ahont sobtá sos passos era á la vora del portal de la capella de la casa, que la senyora anava á entrarhi, á disposar l' altar com cada tarde per dirhi 'l rosari ab tota la gent del seu servey. Y 'l senyoret aturat per la mirada de sa mare, s' entrebancá la vista ab la figura severa d' un gran Sant-Crist que 's cregué que desde 'l fons obscur de son altar se 'l mlrava també ab ayre de renyarli; y, sense dir un mot, sense moure un peu, abaixá 'l bras; las espigas caygueren á terra, y li rossolaren cara avall duas llagrimas com dos ciurons. La senyora no més li preguntá:

—¿D' ahónt t' has pres aquestas espigas?

—Del quintar de la Soleya—feu ell ab prou feynas.

—¿Hónt ets deixat al senyor mestre?—

Callá 'l noy, mes en aquest punt lo senyor mestre entrava á l' estancia, aixugantse 'l front, y no podent bufar de cansat.

—Cull las espigas y pórtalas. Déixalas aquí á la catifa del peu del altar, y quan haurém dit lo rosari, ja 'n parlarém.

Y 's digué 'l rosari com cada día, davant d'aquell Sant-Crist y de la Verge dels Dolors; sols que 'l senyoret casi no pogué dir alt cap Ave-Maria, casi sempre amagantse la cara ab las mans; y que tots aquells masovers de la casa varen veure ab extranyesa un grapat d' espigas posadas á terra al peu del altar.

Quan fou resat lo rosari, y la senyora hagué acabat sas oracions particulars, ella y 'l senyoret y 'l senyor mestre eixíren á la sala y s' assentaren tots tres en uns grans sillons que diu quo hi havia; y la senyora va dir aixís:

—¿Sabs lo que has fet, fill méu, aquesta tarde emportánten las espigas d' aquell camp? ¡Quína vergonya que 'm fa 'l dirho! Has robat un pa de la casa d' un pobre. La primera penitencia que 't toca es demanarli perdó y restituhirli. Demá de bon dematí en Ramon durá á la Soleya, acompanyat del senyor mestre y de tu, mitja quartera de xeixa, y tu li demanarás perdó de la teva falta, davant de tots.

Aquí 'l xicot va aixecar la vista á la seva mare, com aquell que diu:—¿Vol dir que n' hi há per tant?—Y la senyora, entenentlo, digué:

—Encara no 't castigaré cóm ho féren á un home que passant prop d' una vinya va pendre un rahim. ¿Sabs quína pe-

na li va dar l' arcalde del seu poble quan lo va sentenciar? Donchs li va manar que eixint de missa major se quedés á la porta de l' iglesia, y maná á tots los vehins que cad' un que anés sortint de la missa li arranqués un cabell del cap. A n' ell també li semblava grossa la penitencia, y l' arcalde li digué que, en substancia, cad' un no més li havia d' arrancar un cabell, com ell havia arrancat no més un rahim. Pero que li calia apendre que, aixís com ab un cabell cada persona potser que li deixarien mitx cap pelat, també una vinya 's quedaria ben aviat veremada si cad' un que hi passa á la vora 'n fes corre un rahim tant solament. Y, tornant á las espigas, tu encara no sabs de quín dany podrías ser causa ab un furt que sembla tant petit. Aqueix grapat de gra que te n' has dut, tirat per la má del pagés sobre la terra, podria fer sortir una pila de matas de blat, ab moltes espigas á cada mata, y una munió de gransá cada espiga. L' any vinent, multiplicantse de la mateixa manera, aqueix blat tal vegada cubriria ja mitx camp, y, ab pocas vegadas de passar per la terra, tots los graners d' aquesta casa no 'l podrian encabir. Y tu mateix, fill méu, veurás la prova. En un cap d' aquets jardins nostres, quan vinga 'l séu temps, fará fangar un tros de terra pera sembrarhi aquets mateixos grans de xeixa; y ho repetirem cad' any, fins y á tant que aqueix nou camp tinga una quartera de cabuda. Y ja desd' avuy te mano que tot lo fruyt que done servesca, ara y sempre més. per repartirlo als pobres d' aquesta comarca.

Lo manament de la senyora fou complert. Y ab ben pocas cullitas arribá á tenir la quartera de sembradura aquell camp tant ben anomenat *dels pobres*.

Mes la roda del temps, que no s' aturava alashoras, ni s' atura may, del senyoret ne feu un home, y de la senyora un recort que feya venir las llágrimas als ulls á tota la bona gent de la rodalia. L' amo nou de la Taupa cad' any s' estava menos temps en aquell patrimoni de Collsacabra, y fins una vegada contan si va passar sense acostarshi un remat d' anys. En térmens que, haventse casat ab una senyora d' una gran ciutat, no 'm recordo ara d' ahont diuhen qu' era, pera compláurela á n' ella se n' hi vinguéren á passar un istiu. Lo blats estavan á la punta de la fals quan ell ensenyava á n' ella 'ls trossos més bonichs de la heretat. Aquells grans iardins tant ben cuydats en temps de la seva mare ara feyan llástima; sechs y enherbats,

ab prou feynas semblavan res de lo que havían sigut. Mes á la senyora li estranyá en gran manera que, al mitx d' aquell gran clos, que, si jardins no eran, jardins se veyá que havían estat, s' hi alsés tot sol, tant gran y tan bonich y tant ufanós, un camp de gra d' aresta, que aquell día no més semblava qu' esperés l' arribada dels segadors.

—¡Ah, si!... té rahó...—feu lo senyor;—cosas de la mare, que ja t' he explicat com era, que tot ho hauria donat. Com que d' avans aixó dava més renda, tot aquest camp lo tenia assignat pels pobres. Mes ara son uns altres temps y.... ab lo masover tinch de fer un repás, porque ¿veus? tot vá de qual-sevol manera, sobre tot no vegentsho un.

—Y tal, home...—va fer ella, ab una mitja rialla que no dava pas á comprendre un cor com lo de la difunta senyora de La Taupa.

Aquell vespre mateix lo masover rebé l' ordre de barrejar á la pila de l' altre lo gra que recullís del *camp dels pobres*. L' home no va dir paraula, mes, al anársen al llit, la son no li clogué pas los ulls, apesarat y trist de la mudansa que veyá en los seus amos. L' acabá de desvetllar una tronada que venia; y 's va vestir, y, sentint que la cosa anava de debó, va despertar á la sua muller, y tots dos, com tenían de costum en semblants cassos, se 'n anáren á la capella á encendre, davant del Sant-Crist, lo ciri del moniment y resar lo Trissagi, segons ho havían aprés de la senyora mestressa anterior. Diu que 'l temporal va ser dels més grossos que allí s' hagen vist may, y que 'ls trons y la pedra cuydavan enfonzar lo mon. Sense ningú dirsho, á punta de día, quan la bromada ja comensava de passar, tothom se va trovar á dins de la capella; fins los senyors que ab aquell terratrémol s' havían cregut morir.

Un dels minyons qu' havia sortit á veure 'ls estragos de la pedra, entrá llavors esverat y plorant.

—¡Ja hem segat, pare!—exclamá.—¡No ha quedat dreta una brosta en so de La Taupa!

—¡Fill méu, no perdes lo cor! ¡Mira á Deu Nostre Senyor que va morir per nosaltres que no 'ns deixarà pas morir de fam!—

Y s' abrassaren y barrejáren pare y fill aquell neguit tant gran.

La masovera també havia sortit, aixís que s' havia pogut, á

passar revista de las avirams y de las verduras d' un trosset d hort qu' encara regavan. Y entrá també, aixugantse la cara del ruixat que l' havia posada com un xop; y, com no dirigintse á ningú, no més á las santas imatjes del altar, cridá ab las mans plegadas:

—¡Ay bon Deu! si no heu deixat als aucellets y als pobres, tampoch nos deixareu á nosaltres!—

Y prenent de las mans al seu home y al seu fill:

—¿Donchs no ho veyeu? Jo, per mi, es un miracle. Tot ha quedat trinxat en lo terme: tot se n' ha anat ayga avall... menos lo *Camp dels pobres!* Donchs, Reyna Santíssima, y ¡qué he quedat parada! ¡Ni una aresta á terra, ni un pam de volcat! ¡Correu, veníuho á veure!—

Y 'l miracle era patent: era tal com ho digué la masovera. Lo senyor y la senyora que sortíren á véureho desde 'l porxo, diu que talment váren quedar glassats.

Y diu que algú va veure com lo senyor s' aixugava 'ls ulls..... y que va cridar á solas al pobre masover, y que aquell tros de terra benehida, mentres aquella casa va ser casa, va anar essent lo *Camp dels pobres.*

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

QUADRET

L' ombra dels boscos ja s' allargava
del Forn del vidre la gent plegava;
no més hi havia mitj quart de sol;
y la parella, sempre feynera,
rodava encara per dalt de l' era,
qu' éram als últims de Juliol.

Sola, y ayrosa, y atrafegada,
llavors venía tota mudada
la pubilleta del mas dels Pins...
Cap més n' hi havia que fos com ella,
ni de tant alta, ni de tant bella,
ni que fes moure tant als fadrins.

Encara 's veyia claror de dia
que la teníam á la Masía
cada dissapte pera sopar...
¡Y cóm anavan ella y la mare,
las nits que feya la lluna clara,
cap als pedrissos á conversar!

Alguna vetlla si se sentía
que la tronada del mar venía
y llampegava seguidament,
l' haguesseu vista, la pobrissona,
¡vora 'l Sant Cristó de la Corona
y encendre 'l ciri del Monument!

De matinada, tot just s' hi veyá,
¡cada diumenge pel hort com reya
ab la petita del masover!...
Y se sentían ventar campanas,
y se 'n anavan dret per las planas
cap á l' hermita de Puigcerver.

Aviat quedaren netas las eras:
aviat caygueren las neus primeras,
y 'l maset nostre quedá tot sol.
Llavors la vérem, boy trasmudada,
cada mitjdía ben abrigada
baix als pedrissos prenent lo sol.

Y 's corsecava de dia en dia,
que 's feya llarga la malaltía.
Va sortir menos... no sortí gens...
Jagué uns quants días... vingué 'l desvari,
y un vespre rúfol hi aná 'l Vicari
per combregarla cuyta-corrents.

Quan la ventada d' hivern s' emporta
cap á la plana la fulla morta
y á mitja tarde ja 's casi fosch;
quan de tots cayres lo cel s' empluja
y la riera tot sovint puja,
y se sent ploure per dins del bosch;

¡Quina tristesa fa la Masía
sense la noya que tant venía!
Tots parlém d' ella com si visqués. .
¡Pobra noyeta malaguanyada,
no hem de sentir-la cap més vegada,
ni l' hem de veure cap vespre més!

F. BARTRINA.

LO PULIOL

Per florir, oh Puliol,
no esperas la llum del sol,
la nit es ton dia:
la nit santa de Nadal,
quan floreix en lo portal
lo Fill de María.

De totas las flors d' Abril,
perque ets tu la més humil
vol ta companyia.
Per son pessebre Jesús
s' estima més lo pallús
que la pedreria.

Altre sia lliri blau
del hort de vostre palau;
jo aquí á l' Establía
desitjo ser Puliol,
per guarnir vostre bressol
oh Fill de María.

JACINTO VERDAGUER, PBRE.

RECORTS

Lo Diumenge de Rams que jo esperava
ab ánsia y ab plaher,
per mi ha arriuat, com may hermós y alegre,
¡quí sap si 'l cop derrer!

Per xó avuy, tot solet, vinch á la Iglesia
á veure y á gosar,
que 'ls recorts, als vellets, la vida allargan
si almenys no 'ls pot curar.

Axís á mi bé 'm passa al sentir flayre
d' encens y rams de llor,
que 'm trech un grapat d' anys, com nin me torno
y ab forsa 'm bat lo cor,

Tot parlantme dels temps que jo hi portava
la palma á benehir,
de la edat més riolera de ma vida
que encare puch sentir,

De la edat dels passats, los pobres avis,
mos pares, mos germans
y 'ls amichs, los noyets que allavors duyan
las palmas á las mans.

Com ells ara n' oviro molts que 'n duhen
de palmas y lloré,
y sento ab son perfum, d' encens la aroma,
com allavors també.

Alé suau, tant pur com sa ignocencia,
rioler com sos murmulles,
que 'm fan venir al cor dolça alegria
y llágrimas als ulls.

.
Recorts, tendres recorts: quins ara us servin
no son pas gayres, no,
fora algun pobre vell que estimi y cregui
com sempre he cregut jo.

Peró cada any m' animo ab la esperansa
del Ram que vé assolir
mes si Deu no ho permet aquí, almenos
que 'l vegi al cel florir.

P. R. J.

EN LA CALDERERIA

CANSÓ FESTIVA VALENCIANA

Á LOS DEU...

De manjons que lo blau ennubolen,
l'horisont está ja tot rodat:
¡cassadors, qué bon dia 's prepara!
¡Cassadors, á tirar!

Alsat ja, cassador, que ja es hora
ans que l' auba flameje en llevant;
fa un vent plutj sorregant d' esperances,
fujetejada pel vent gruny la mar.

Amagats en los puestos en roda,
aguardeu tots callats la senyal;
ben disposta tingáu la escopeta;
¡cassadors, á tirar!

La cansó de la pólvora estalla
nostres cors d' entussiasme inflamant;
¡un collvert pel Mareny! ¡Una tocha
per la banda de terra! ¡A tirar!

Ramaets que menjats en los puestos
fan be als bots, fent la roda davant;
ramaets que vos donen el ala
al primer esclafit cap al mar.

Crits y colps retronant en el ayre;
vols al cel aixecantse ó tombant;
¡quin quadret lluminós d' alegría
en un march de país engisat!

Quan se calmen los colps, perseguixen
los barquers pollejant á animals,
que 's cabussen cansats ó s' amaguen
en los llarchs reguerots embrossats.

La cansó de la pólvora calla:
«¡no hem fet palat! ¡Quin dia companys!
S' en aném carregats cap á caaa
de collverts, de morells y bragats!»

Els barquets á la vora s' acósten:
¡cassadors, que torneu á tirar
tant contents l' any que ve! Com encesa
per lo sol vos somriu la marxal.

Y com eco joyós d' alegría,
la montanya en sos aspres penyals
repetix al compás de la pólvora
¡cassadors, á tirar!

LEOPOLDO TRENOR.

A LA MAR

Quan jo te veig joh mar! en nit serena,
retratant en ton fons la volta blava,
 espill d' un cel més bell
y besar mansament l' humida arena
desfente en blanca escuma que s' esbrava
 com la orla d' un mantell,

Y veig solcar la barca pescadora
á impuls del vent que l' ample vela toca
 tas olas ab delit,
al cel aixeco mas dos mans alhora
y un himne al Criador ma pobre boca
 mormola d' agrahit.

Mes quan jo veig aterrador l' oratje
encresparne tas olas gegantinas
 al buf del huracá,
revolcantse furiosas per la platja
y arrastrant á son pás, corns y petxinas
 que lo teu fons guardá,

Y en lo cel embromat los llampechs lluhén
y es la barca juguina de las olas
al retrunyir dels trons,
una pregaría al cel mos llavis duhen
pels qui tal volta bramolant engolas
en tos abims pregons!...

LLUÍS TINTORÉ MERCADER

LO ROSER DE LAS PRESAS

ERA mitja tarde quan eixíam d'Olot seguint l'ample carretera qu'ha d'arribar á Santa Coloma. Lo día pintava be, puig si al matí semblava enfurrinyat y á punt de favorir las granotas ab la pluja de costum, després mudá de pensament, per motius que's desconeixen, y deixá veure 'l sol qu'enguany gasta molts compliments per presentarse.

Al darrera nostre s'allunyava lo mitj coco gegantí de Sant Francesch y creixían las siluetas dels *Rasos de Monnás*, *Pich de las Bruixas* y *Bassegoda*, vigilantlos á tots lo *Canigó* ab sa vesta blanca bon tros esparracada. Al enfront la *Pujada de la Solfa* semblava convidarnos al joch de *las montanyas russas*, com si jochs hi cabessen entre las runas de *Bo de Tosca* que donan trista y acabada idea de lo que dehuen esser Ninive y Babilonia destruidas per la maledicció del Cel. Sort que la primavera tot ho enjoya y muda aquell lloch de desolació en jardí xamosíssim, encatifat de vert, ab esplets florits per tots costats y una rosada de bolbas d'or que la gódula no escasseja.

Avant y fora, que no hem de pujar, no, los cingles del *Grau*, ni enlayrarnos com las áligas á *Sant Miquel de Falgàs*. La tasca es més curta, un bocí de riallera plana, després trencar á l'esquerra cap á un poble arrasera al peu de enboscadas montanyas y... ja hi som.

¡Y quin carrer mes llarch avans de arribar á la plassa! Si de altres aixís ne contés Las Presas fora un Londres, mes com no 'n te cap enveja, tot s' ho ha gastat en una sola espinada. Jo desde are li dich que si 's tornava com la capital inglesa no lluhirian sas fadrinetas tant agradosa cara, enjoyada ab los colors de bona salut que no més donan l' ayre pur y 'l sol lliure de trenyinas. ¡Quin bo feya veure aquell ramell de poncelletas festejadas per espigats minyons de vermella barretina! ¡Visca Catalunya!... y á qui no li plagui lo va-y-ve de tantas rosellas ja pot tocar lo dos, que ni te gust ni 'n tindrà may de sa vida.

Comensa la sardana. ¡Mare de Deu! mitj Olot ha fet cap á la festa, tant la jovenalla com altres que no ho son, però que de bona gana baratarían l' *esperiencia* per un xich mes de dalé á las camas. ¡Mal llamp de temps que passa y que no torna! La vida es aixís y tant val garbellar aygua com plorar lo que no te remey.

Vinga la rodona y... puntejemla. Richs y pobres, pagesos y senyors, vells y joves, tothom trau fabas d' olla, oblidant los convencionalismes del mon. Aquí la *democracia* no's predica ni serveix d' esqué per pescar tontos, mes se *practica* de bo de bo, naturalment, á la catalana, y aixó es mellor que las arengas d' uns cuants xerramecas que tot ho enpastifan.

Lo brenar no 's pot quedar enderredit y las finestras de tots los hostals vessan núbols d' olors que fan brollar la saliva recordant los sabrosos *cap y pota* de xay, l' *estofat ab picada* y 'l tendre *pollancroni rostit* que sens mastegar s' empassa. La *llantia* al mitj, un bon amanit d' olivas y..... ¡vingan penas! Després més ball, fins que las camas digan prou.

Ja es hora de que quiscun torni á son barri. Digám adeus-siau als patricis de *la Mata* y demés eccel-lents amichs. Son tots tant bona gent que 'l despedirse es l' única escena poch agradable de l' espedició.

¡Oixque petita! y cap á casa, que avuy avans de cloure las parpellas pensarem: Tot ha anat be y de tardes aixís moltes ne vingan, puig si certs desenganys posan arrugas al front, no n' hi posará, no, lo Roser de las Presas.

¡Alabat sia Deu!

SEBASTIA SANS.

AMOR D' ANGELS

BULLÍa en mon jove cor, ja de temps, una passió muda, gran, sublim. Estimava un àngel d'aquestos que han sigut posats sobre la terra pera embellirla, ab idéntich destí que las flors. La estimava, com s'estima á las primeras febradas de la juvenesa, ab aquell foch verge, cor novell, pur idealisme y somnis flayrosos, sens mácula de alé llotós; sempre ab constant idill y creixent entussiasme.

Aquell àngel era la fada que cent nits havia somniat que rondava ma capsalera, envolta en mantells de neu y de rosa que semblavan ventijol teixit. Ab ella pensava tot lo sant jorn y sens ella era l'home més infelís que s'arrossegava per la terra, sobre aquesta vall de llàgrimas, gavía de l'esperit volador, empresonat.

¿Per qué la estimava? .. No ho sé, porque may he pogut donarme compte de quan, ni com comensí á estimarla. Lo cas es que m'atreya ab aquesta forsa irresistible y poderosa qu'encara ningú ha pogut clarament esbrinar, explicar ni enten-

dre á fons, y per fí haguí de declararme vensut y estimarla ó morir de anyorament.

Una ocasió, tímida é indiscretament vaig declarar, innocent, lo que dintre del meu cor sentia, en lo més íntim de mon ser, y ella correspongué ab aquell mutisme que traduhit en paraulas deuría volguér dir:....—M' ho pensava!... Sentia, com tú, fa molt temps, mes ma condició de dona era la d' esperar que explotés ta passió y m'ho confessessis ingénuament.—¿Nos habíam comprés?... No ho sé!... Sos llavis quedaren muts y sellats, com los d'una estatua de marbre, son pensament absort, sa mirada humil fixada á terra y sas galtes encesas com las flors del magraner...

II

Passaren dias y més dias, mesos y més mesos; jo no sé pas quants. Mon estat era frenétich, trist, abatut. Era un náufrech del dupte que lluytava ab las amargantas onas de mon esperit. Molt esperava, molt estimava, més res ne sabia...

Després de mil cavilacions me llensí per fer l' últim esforç. Agafí-la ploma entre mos tremolosos dits y vaig escriure la següent lletra:

«Srta. D.ª P. de D. de F.

Barcelona

Senyoreta P.: Un secret que pera vosté ja no ho es, y que fá molt temps guardo dins mon cor, m'empeny á pendre la ploma y á escriureli aquestas respectuosas ratllas.

Si jo l' estimo, perque á la fí cal confessarho, tinch també coratje per assegurarli qu' es ab tota bona intenció del home honrat quan tracta ab una senyoreta virtuosa, com en tant alt grau es vosté y tota sa familia.

Ja vaig manifestarli un jorn lo meu cor y sap també quins son los bens de fortuna que possehiré un dia, essent cridat hereu per mon senyor pare. Dignis, donchs, contestarme y dir-

me si puch tenir cap esperança. Mentres espero, patiré tot lo temor que una negativa pot fer sufrir á un cor tan sensible com enamorat bojament de sos mérits; mes siga la que 's vulga la resposta, cregui ab tota fé que no deixarà may d'ésser sempre més son respectuós admirador aquest son afectíssim servidor Q. B. S. S. P. P.

E. P. A.

B. 6 Maig de 1884»

III

Després de sis dias, que foren pera mí sis anys, vaig rebre dintre d' un sobre timbrat la carta esperada, que lletra per lletra deya:

†

«Sr. D. E. P. A.

B.

Senyoret E.: Ha vingut á mas mans la sua carta, com plòguda del cel y, confosa per son contingut, tinch valor, encara que no deuria contestarla sens permís especial de mos senyors pares, de ferho, atesas las garantías que m' inspira son formal carácter y ser persona molt coneguda de mí y de tota ma familia. Jo l' am; mes no ab aquest amor terrenal, sino com un germá, com un bon amich, tal volta com estiman los àngels allí al cel. No ho sé, mes jo no podria ferlo may felís, porque no he nascut per cap home y si tan sols per mon Deu y Senyor, que fora del seu amor no 'n vull cap altre. Ni mon destí ni ma vocació m' hi crida. Busquí vosté sobre la terra á altra dona més digna de son amor y de segur li obrirà lo seu cor y en ell trobará la ditxa, amor y felicitat que pot gosarse en aquesta vall de llágrimas si es que 'n tinga mica. Vosté ha somiat en mí y jo, pobre criatura, no posseheixo lo que ella de segur li donará perque sabrá estimarlo com se mereix.

Lo temps li donará satisfaccions d'aquest aparent desayre que creguí que no es altra cosa que la confessió més ingenua que li fa lo meu cor y com á tal prénguila y respéctila.

Siga vosté ditxós sobre la terra com li desitja aquesta respectuosa amiga y S. S. S. de cor, en nostre senyor J. C.

P. de D. de F.

Barcelona 10 Maig de 1884»

Aquesta carta va deixarme atontit, navegant en mitj d'una mar de fel y tirantme per terra tots los castells que havia fet ma desbocada imaginació. Vaig passar no sé quant temps que no era jo mateix y á consecuença de mas cavilacions sufrí una enfermetat de quals consecuenças n'arrossego avuy encara rastres.

IV

Fa avuy un any poch més qu' aquell angelet caygut del cel en nit estrellada va entrar á una comunitat de Salesas del Regne, deixant lo mon que aburría ab totas sas galas y vanitats pera consagrarse de ple ab totas sas forsas y facultats, talents y sentits al sant amor de Deu, tendre aspiració de tota criatura criada á semblansa seva.

Avuy creix, amagada als ulls del mon, en un recó de claustre, creix en virtuts y mérits devant de Deu aquella dona nascuda com la viola boscana, lo llessamí y lo nevat lliri per enviarli sos perfums y delicats flayres com incenser que'ls àngels s' han deixat oblidat sobre la terra.

Era un àngel y un àngel es!... ¿Será una santa!... ¡Qui sap si allí el retiro de sa solitaria celda s' ha recordat alguna volta de mí y demana á Deu me doni sort y ventura!... Si es aixís qu' ell la benehesca y li dongui molts anys de vida y éxtasis d' amor diví, manná de son ànima.

Jo moltes vegadas he pensat respectuosament en sa puri-

sima persona, y may sense por d' embrutar la neu del seu cor, y de baix en baix han murmurat vergonyosament mos llabis una cosa que no sé dir en alta veu, per semblarme fins una profanació.

—¡Llástima de dona per monja!...

V

Han passat vuyt anys d' aquella fetxa, qu' ab lletres buydadas pel foch porto escrita en mon cor. Lo temps tot ho esborra y oblida y ell ha estat qui ab má crudel ha pellat las feridas qu' en mon jónech cor va deixar aquell amor d' àngel.

Mes no es aixís. Avuy, més que may, sento embadalit l' éxtassis sublim d' aquella dona que va crehuar per l' horitzó de mos primers somnis en la primavera de ma vida. Avuy, més que may, l' estimo y l' estimaré sempre més, mentres visca aquesta vida terrenal y després á l' eternitat ab aquest amor ideal, pur, idíllich, sublim y etern.

Sols sento un embrás pera correspondre obertament y ab tota llibertat al seu amor cast y sant; me sobra'l cos pera ferho y al meu esperit li fan falta alas pera llemsarse com auraneta en las regións del infinit.

Ahir aquella dona moría pel mon, ja que per ell no vivia. Avuy ha mort pel cos, ja qu' en esperit n' estava separada dia y jorn volant pura com la neu al cel. Era un àngel, y un àngel es!... Per xó Deu la volia!...

VI

La profecia d' aquella santa s' ha complert. Avuy estimo á altre dona angelical; estich foll per ella, hi penso de dia, la somnio de nit y sempre constanment estich al seu costat. Si sa vida s' apagués, no podria sobreviurela. Sens la mirada de sos blaus ulls, qué trist que fora lo mon pera mí!

Estimo com no havia estimat may: ab lo pensament, ab lo cor, ab tota mon ànima.

Ella 'm compren y m' estima bojament. Es la dona que havia somiat sempre y que creya no 's trobava sobre d'aquesta terra, si no en ma bullenta fantasía... M'he enganyat!... Avuy tornaria á estimar si es que no ho hagués fet sempre.

Nos estimem ab tota la efusió de nostres tendres cors; som dos sers criats l'un per l'altre, fosos en igual gresol per mans del Totpoderós que regeix los destins de tot lo creat.

Tingué rahó aquell àngel: «*Busqui sobre la terra á altra dona més digna de son amor y de segur li obrirà lo seu cor y en ell trobarà la ditxa, amor y felicitat que pot gosarse en aquesta vall de llàgrimas...*»

¡Deu li pagui l'inmens bé que m' hafet ab sas oracions, donantli la més prehuada corona de las santas verges!... ¡Deu li pagui, que mon recort, respecte y agraïment serán eterns...

En lo fosch soterrani destinat á fossar del convent de Salesas de A. que s' escáu precisament sota lo presbiteri de l' Iglesia, dins d' un modest ninxo dels que n' están vestidas las parets, tapat ab mahons y arrebossat y remolinat ab guix dorm son somni etern aquell àngel, mon primer ideal.

Sobre l' arrebossat, ab lletres fetas á má ab un punxó, diu que s' hi llegeix sota una creu aquesta senzilla inscripció:

Aquí reposa la Mare Maria de Dol-d' or de Forés

(D. E. P.)

1890

Era son nom de mon... Paulina de Dol-d' or de Forés. Que lo bon Deu la tinga al cel qu' en vida ab sas sublims virtuts va guanyar.

Ditxosa ella!...

EMILI PASCUAL Y AMIGÓ

LA SEGADA

I

Ala segadors,—agafeu la dalla
y 'l barret també—de las amples alas;
si no héu prou dormit—ja faréu mitjdiada,
que la feyna es gran—y clareja l' alba:
ala, segadors —agaféu la dalla.

Feyna del segar—feyna n' es cansada:
cada cop de bras—caurá mitja garba,
apropet tindreu—lo citrell de l' aygua
y 'l porró del vi—que 'l delit engaya:
ala, segadors, agaféu—la dalla.

La jove del mas—vindrá avans de gayre,
portará un cistell—rublert fins la nansa,
pa que Deu nos dó,—metllons y vellanas,
sevas y ensiam—y vinet sense aygua:
ala, segadors—agaféu la dalla.

II

Enguany, gracia á Deu,—hi haurá bona anyada;
los camps son daurats,—la cugula clara,
lo gra n' es senser,—la palla ben llarga,
sis restos ne té—l' espiga més magra:
ala, segadors,—esmosséu la dalla.

La feyna més gran—trevallant s' acaba;
lo rostoll n' es ple—n' es tot ple de garbas,
garbas son de blat—l' herbaenguany no es nada,
qu' es any d' abundó—qu' es any de alegransa:
ala, segadors,—esmosséu la dalla.

Mentres pica 'l sol—canta la cigala;
una empenta més—y 'l treball s' acaba;
lo mestay n' es llest,—lo forment no encara,
¡deslliureunos Deu—d' una pedregada!
ala, segadors,—esmosséu la dalla.

III

Ala, segadors,—apleguéu las garbas
per fe 'ls gaballons—ans de la vesprada;
rodons ó quadrats—farán bona planta,
seguint la partió—tots ab una ratlla:
ala, segadors,—á recó la dalla.

Quan tot sia llest—n' irém cap á casa,
trompeté al devant—al detrás los altres;
cantaréu cansóns,—cansons y corrandas,
y avans de marxar—cobraréu la paga:
ala, segadors,—á recó la dalla.

D' espigas al camp—moltes n' han quedadas;
los pobrets vindrán—vindrán á buscarlas;
quant n' hi ha per tothom—ningú te recansa,
enguany, gracia a Deu,—hi ha hagut bona anyada:
ala, segadors,—á recó la dalla.

B.

LA PAROLA

De la fàbrica de taps al pati 's mostra,
Ran de sos murs, rodona y ennegrida;
Pel bé de nostra industria benehida,
De roja flama la escalfor arrostra.

De los suros del bosch, la flonja costra,
Reb en son fons lo bull qu' es glop de vida,
Mentres la espera ja ab l' eyna amanida,
Lo ferreny toscador de colrat rostre.

L' obrer, quan va á sa tasca, ab goig la ovira
Alsant de fum sa cabellera estesa;
Escup sa xemeneya la guspira

Que l' ayre de la terra esventant, besa,
Y es ella del treball, la excelsa pira
En lo Empurdá per honra y gloria encesa!

FRANCESCH MARULL

U19 179
* * *

—Deixém está 'ls rems, hermosa,
dexémnos endur pe 'l riu,
que 'ns gronxe l' aura fresca
d' aquesta vetlla d' estiu.

A la lluna que s' eleva
l' aygua li fa de mirall;
tot es calma...

—Vida meva,
tinch por d' anar massa avall.

Vina á mos brassos, hermosa,
reposa 'l front en mon pit,
ta mirada somniosa,
vagant pe 'l cel infinit.

Ma boca sobre la teva
t' hi porta un bes delirant...

—Torném amunt, vida meva,
que som aprop del saltant!

F. MATHEU.

PEL RIU

Ebro avall, al plé de lluna,
cóm anávam barquejant,
esguardant una per una
las masias del voltant!

¡Qué neta l' aygua baixava!
¡Qué n' estava de seré!
¡Quina fragancia escampava
tanta de flor d' atmetllé!

Arbres, cénias y masías,
depressa varen passá;
y era á Flix que t' entristías
quan la lluna s' amagá.

Mitj somrisent, mitj plorosa,
tot just clarejá 't vejí...
¡Quí llavoras l' hagués fosa
la claror del dematí!

F. BARTRINA.

LA MORT

Com surt lo sol al despuntar lo dia,
com esclata la rosa en primavera,
com en l' estiu los dolsos fruyts maduran,
aixís per tú la mort ja es arribada.
Agraheix al Senyor que te la envía;
granet d' encens que 'l foch sagrat abrusa,
avuy ets tu qui s' ha tornat aroma;
¡tots cremarém per encensar son ara!
Abrássala la mort; qu' are ab veu dolça,
—Vina, 't diu, estimat, meva es ta vida,
teu mon amor; al só de mas besadas
vull adormirte d' una son eterna.
Envejosos companys: guarníuli prompte
lo llit de nuvis, que l' espós ja frisa,
estén en la buydor sos febles brassos
y sos esguarts s' enlloran de ventura.
La mort ja t' ha arribat ¡mortal, alégrat!

E. MOLINÉ Y BRASÉS

DIHENT MISSA

Quan de l' altura ha devallat l' Altíssim,
pera morir de nou, per nostre amor,
lo cant d' un rossinyol, prop de l' Iglesia,
m' ha omplert lo cor de goig.

Mes quan me so girat de cara al poble,
y he reparat que 'l Temple estava sol,
llavors, Senyör, s' ha omplert mon cor de pena
y so esclatat en plor.

Y he dit, veyent Vostra dolsó infinita
y la perversa ingratitut del mon
¿tal volta perque 'ls homens no us estiman
voldria aconsolaus, cix rossinyol?

ÁNGEL GARRIGA, PBRE.

LA PRIMERA VÍCTIMA

Prou que li deya 'l cor! Y de temps ha que li deya! De desde 'l dia que 'l senyor Quirse, l' apotecari, que cada dematí llegeix los diaris de ciutat, al trovarla á la plassa de l' Iglesia, li va dir:

—Y dos, Mónica, ja ho sabéu que aixó de Cuba, diu que s' embolica?... Veyám, veyám...—Res més li va dir, pero aquell veyám, veyám, se li va clavar al cor, á n' ella. Prou que ho sabia 'l senyor Quirse, que 'l Tonet, el noy, era al servici... qué volía dir, donchs, ab aquell veyám... veyám?!...

Y, d' esma, clavá la mirada al llamant xalet del senyor *Rudrigas*, d' aquell senyor que venía cada estiu ab tants de cavalls y cotxes y de qui 's deya si cotxes y cavalls li provenían d' una temporada que havia passat allá, fent de... mosso d' una Aduana y una estrenyor de cor li vingué... fonda... fonda, fins á cuidar á afogar-la. Y al veure allá baix... lluny del lluny la silueta del Montserrat, exclamá ab una veu tota llágrimas:

—Verge Santa... guardéumell!...

«Avuy quintan los batallons qu' han d' anarhi,»—li va dir un altre dia l' Apotecari, mirantla ab uns ulls que feyan pietat. Y sigui perque ella mudés de colors, sigui per suavisar la nova, va afegirhi ab una rialleta:—Vaja: avuy, gracias á Deu, eixiréu de duptes: si no li toca, com si no hi hagués guerra... perque á bon segur qu' ab los que hi van, n' hi haurá prou pera deixar alló com una bassa d' oli...—

Y cuyta-corrents, la Mónica, va anar á cal adroguer; hi va comprar un ciri llarch... molt llarch, y ella mateixa 'l va encendre al altar de Sant Antoni. Després s' agenollá, y en la penombra de cap-al-tart, en lo misteri ple de dolsas vibracions que omplía la Iglesia, hi va passar una hora... y duas... sense parpellejar, sense moure 'ls llavis, no més ab una idea, meytat pregaria, meytat exigencia, fixa al cervell:—Sant Antoni... es bon minyó... y es fill meu, guardéumel.—

Y Sant Antoni li va dia que sí... que li guardaría... que no tingués temensa... que per aquella vegada no li havia tocat á ne 'l seu noy l' anar á Cuba...

—Y va sortir de la Iglesia ab una pau divina dintre del cor.

Peró al passarne 'l llindar, vejé la lluna trista... dolsa, aixecantse suaument per damunt dels camps, callats y solitaris... y una ideya la feu estremir: si no li havia tocat á n' ell, los hi hauria tocat á altres, y aquets altres... també 'n tenían de mares que á aquella hora, sota aquella mateixa lluna.. potser mirantse aquells mateixos camps, frisarían igual que ella!...

Y ab aquella ideya, com una llosa sobre 'l cap, s' allunyá murmurant:

—¡Pobres de nosaltres!

* * *

Prou que li va coneixe, encare no 'l va veure al senyor Quirse, l' apotecari, ab la cara allargada, 'ls ulls tristos, las ulleras a coll-y-be sobre la punta del nas y un diari á mitj tallar entre 'ls dits... prou que li va coneixe la mala nova!... no més va tenir de dirli: ¿á quin regiment es lo vostre fill?... Ella no contestá... arrencá un crit... un crit horrorós... Hi van corre las vehinas... la casa s' omplí de gom á gom... Lo

senyor rector prou mirava de consolarla... ella feta una mar de plors, no sentia res... no veyia res... més que la imatge, sense solta odiosa, del xalet del senyor *Rudrigas*, excitantli 'ls nervis ab sarcásticas ganyotas...

Després... després era un caos la seva memoria... Sols se recordaba del zum-zum de las rodas del tren... dels xiulets de la máquina del tren, de la foscor del cotxe, mentres allà baix per darrera de las montanyas se dibuixava la primera nota de color de l' auba... y 's feya un xich més clar y veyia la fesomia trista del pobre apotecari, acompanyantla en las sevas fadigas. Y 's recordava del seu pobre home, caminant motxo al costat del carro per guanyar las mossadas del pa beneyt del endemà, animant á crits y cops de tralla als matxos ensopits ¡animant-los!... ell que tan aclaparat estava que ni dalit havia tingut per anar á despedirse del noy!... No més li havia dit:—Mónica, li farás un petó ben estret á cada galta... y que Sant Anton 'l *gordi*.—

Y 'l tren corria... y com més corria, més ansia tenia ella de que corregués més... y 'l tren se pará al fi y 'ls mossos de la estació varen cridar: ¡Barcelona!...

¡Quin salt lo seu cor!... ¡ja hi era!... D' allavors fins á la última abraçada quant temps passaria?...

Qui sab! Mal hagués estat un sigle á ella li hauria semblat un instant.

*
* *

Lo moll de gom á gom; las músicas tocavan; lo cel blau, pur... seré; l' ayga de la mar, blancá... lletosa. L' apotecari, ab las mans á la esquena, passejantse amunt y avall d' un clar que la gentada deixava entorn la Mónica. Ella, dreta... 'ls ulls inflats y rojos de plorar... mossegantse las unglas... y 'ls dits y tot... mirava Rambla amunt... Rambla amunt...

Y 'l temps passava ..

La gentada 's va somoure... del lluny soná l' espinguet de las cornetas... acostantse... sempre acostantse y creixent. La Mónica 's redressá més, tot lo seu cos sacsejat per un estremiment nerviós...

«¡Ja son aquí!» cridá tothom. Hi hagué un moment de confusió... la Mónica va sentir los passos acompassats del re-

giment que s'apropava... va entreveure entre 'ls clars de la gent lo to cendrés dels uniformes... y no vegé res més... Uns brassos de ferro la estrenyían convulsivament y un llavis gelats li besavan lo front...

—Fill meu!... fill meu!...—sols deya.

—Mare!... mare!...—sols li contestava.

Y ploravan tots dos... y l'apotecari.

Y la gent feya rotllo murmurant: ¡Pobre dona!...

En tant lo sol reya espléndit y las músicas tocavan...

«¡L' última! —va dir ell.—La Mónica 's sentí presa en los brassos del seu fill en abressada suprema... estreta fins á ofegarla... Al afluirse aquell llas, lo cel se li emboyra, la música li semblá una riallada horriblement sarcástica... y caygué desplomada als brassos del apotecari, mentres la gent del entorn s' allunyava repetint: ¡Pobre dona!... ¡Pobre dona!...

* * *

Port endins... port endins s' allunyava 'l vaporet que se li emportava 'l fill... Ella, ab un desmay darrera l' altre no 'l veyá... ¡Tant se val!... ¿Qué hauría vist?... Lo vaporet allunyantse .. darrera seu un remolí... després, *ni rastrel*...

Com del pobre soldat que se 'n va y no torna.

CLAUDI PLANAS Y FONT

LO BRUIXOT

(Quadret escrit en finlandés per Pietari Päivänto, traduhit en alemany per Gustav Lichtenstein y del alemany al catalá per C. B.)

FA cosa d' uns trenta anys vivía en un poble situat cap al Sud del districte de Uleaborg un pagés, á qui sos vehins anomenavan Viklo, aixó es garsa de mar. Li havían posat aquest motiu perque volía passar per bruixot y fer tota mena d' encantaments. En aquell temps lo poble tenía moltes preocupacions, aixís es que en Viklo tenía molta feyna en son ofici. Conjurava als ossos, llops ó serpents á que ataquessin als homes ó als animals, ó be feya fugir á totes aquellas feras com y quan li plavía, ó, ab altrás paraulas, segons li pagavan. Ell se cuydava de fer que tornessen á son amo las cosas robadas, feya tornar bestia perdut á casa, feya fugir als mals esperits, curava tota mena de malalties de las personas y de las bestias. Pera mantenir son nom de bruixot ó encantador anava per las nits de Pasqua als estables, tallava trossos d' orella á las vacas y als bens, y fins devegadas de pell de la esquena y arrencava pels del coll y de la qua dels cavalls. Tot aixó ho ficava dins d' un sarró pera inspirar por y pera que la gent se fixés ab ell.

Pero comensá á avansar la instrucció popular fins en aquesta comarca y la consecuencia fou que anés mimvant la anomenada del bruixot. Pero, ab tot, en Viklo aná seguint ab las sevas arts y manyas, anant á visitar per las nits los estables com abans.

La nova generació creya que tot aixó no eran més que bestiesas y havia perdut tota por del bruixot ensemps que la fe en sas arts. Per xó no faltava qui tenia encara las preocupacions d' abans y aixís pot dirse que hi havia una mena de lluyta entre las tenebras y la llum.

¿Y es per ventura altra la vida del home?

Un dia de Pasquas alguns joves aixerits del poble prengueren la resolució d' espiar á n' en Viklo pera veure si encara seguía anant als estables y d' atrapar-lo dins en tal cas. Tal fet, tal dit. Quan se feu fosc una pila se posaren al aguayt pels voltants de la casa d' en Viklo pera veure qué faria y seguir-lo. També posaren gent que vigilés en los estables d' aprop, pel cas de que logrés sortir ell de casa sense que ningú se 'n adonés. Tots portavan xiulets, pera que aquell que vejés al bruixot pogués ferho saber á sos companys. Esperaren una bona estona amagats tots ells y ja creyan que s' haurían molestat sense profit. Pero, per allà las dotze de la nit se sentí un lleuger xiulet d' un *Haseluhn* (1). Tots los joves correren cap al punt ahont soná la senyal y aviat foren tots reunits.

Lo jove que havia fet la senyal explicá que havia vist á n' en Viklo ab un sach sota del bras com se ficava al estable d' una de las casas de pagés d' allà la vora, y llavors ells tractaren de lo que calia fer. Un proposá que tots anessen sense fer soroll cap al estable y que després hi entressen fent fressa, com si fugissen d' algun esperit. Mentres los joves tractarían d' amagar-se tot fent crits de por, un ab veu poruga diria que 'l esperit acabava d' entrar. Lo plan aquest fou acceptat y 'ls joves anaren cap al estable sense fer soroll. Quan hi foren molt á la vora, se ficaren dins corrent tant depressa que caygueren los uns demunt dels altres. Al ser dins, tancaren la porta darrera d' ells y posaren guardias pera que 'l bruixot no pogués escapar-se.

(1) Aucell. *Tetrao bonasia*.

Després comensaren la següent conversa:—¿Haveu vist al esperit? preguntá l' un.—Sí, jo l' he vist. Volava pels ayres.—Ab una escombra per qua.—Y dos escombretas per alas.—¿Cap ahont ha volat?—Cap á la banda del Sud.—No, jo l' he vist que tocava á terra y caminava poch á poch.—Sembla que pot presentarse en molts formas.—Duya un sach negre sota del bras.—Naturalment, ple d' orellas de vacas y de bens —Y de nius de vespas.—Y ossos de persona.—Y una ampolla plena d' argentviu.—Y una aixada trencada á la má per bastó.—Uy! quina por!—Tot aixó li cal. Aquesta nit l' esperit encara ha de fer molt de camí.—Fins á la Laponia —Y demá al matí ha de tornar á ser á la Esglesia.—Y séurehi dins.—Quina por que tinch?—De quí tens por?—Del esperit.—Per qué 't fa por, si ja ha marxat?—Ah! no... jo... he vist...—Be, ¿qué has vist?—L' he vist venir aquí.—Aquí al estable?—Sí.—N' estás segur?—Del tot segur. Precisament avans d' entrar nosaltres he vist que ell se dirigía cap aquí ab un sach sota del bras esquerra.—Donchs millor. Aixís podrém veure d' una vegada á un esperit cara á cara.—Tancarém tots los forats pera que no puga escapar-se.—Encendrém llum y 'l buscarem.—

Durant la darrera part d' aquesta conversa, se sentí un soroll en un recó de l' altra banda del estable. Los joves encengueren mistos y un llum que havían dut y comensaren á buscar pel estable.

En Viklo s' havia amagat en un recó ahont estava tot arrupit y d' esquena á la paret.

Quan lo trobaren cridá un:—Uy! aquí 'l tením!—Se sembla á n' en Viklo.—Donchs jo no veig més que una forca de remenar fems.—Ca! No es en Viklo, encara que s' hi assembla. Los esperits se presentan en la forma que 'ls hi plau.—Te alas.—Y un corn ab greix sota del bras esquerra.—No! no es més que un sach brut.—¿Com sab enganyar la vista dels que 'l miran!—

Mentres deyan aixó, tot fent llum, en Viklo no s' atrevia á bellugarse gens ni mica.

—¿Qué 'n farem, donchs, del esperit? preguntá un de la colla.

—Com que per mí te la figura d' una forca de remenar fems, jo li arrencaria una de las punxas; aixís demá veurém

quí es que va á la esglesia coix y d' aquesta manera sabréu quí es l' esperit.—Jo he sentit á dir que á un esperit no se 'l pot matar. Podríam provar si es veritat ó no aixó!—Sí que ho farém!

—¡Ay! No 'm feu cap mal. No soch ningú més que en Viklo! digué aquest que estava tot arrupit gemegant.

—Sentiu l' esperit! També enraional!—Ara no veig cap forca sino á n' en Viklo.—Jo també.—No vos deixeu enganyar. L' esperit vos ha embruixat los ulls y ha pres la figura d' en Viklo.—Volém examinarlo!—digué un dels joves, y feu sortir á n' en Viklo del recó.

Ja portavan bastons tots. Desseguida que 'l tingueren fora del recó, l' ajagueren á terra, boca terrosa, y comensaren á garrotejarlo. Lo bruixot gemegava y 's cargolava al rebre 'ls cops.

—L' esperit vol escapar-se! cridaren alguns y 's posaren á pegar més fort encara.

—Per mor de Deu! No 'm mateu! Jo soch mortal com la demés gent!—feu en Viklo, que cregué ja arribada sa hora darrera, pensant que aquella colla de joves volían talment provar de matarlo pera veure si un esperit pot ó no morir.

—L' esperit te la mateixa veu d' en Viklo! deyan y no paravan de pegar. Per altra banda havían fet veure que pegavan molt que no pas pegat fort.—¿Es de veras en Viklo?—¿Sou, tant mateix en Viklo? Diguéu la veritat.—Soch en Viklo mateix. Aixó es la pura veritat.—¿Donchs cóu haveu vingut aquí aixís? —Jo... jo volía... digué ell entre dents, sense acabar d' esplicarse.

—Tu ets en Viklo, digué un dels joves, y ja ho sabíam desde 'l principi, puig havém estat al aguayt tota la nit perque volíam atraparte en tas malifetas. Ara ets nostre presoner. Ja t' has burlat y enganyat prou á la gent, pero ja s' ha acabat. Farém saber á tothom las tevas manyas y ara tothom se burlará de tú. Després, en cambi, tú podrás ab la teva bruixería fernes tot lo mal que pugas, conjurant contra de nosaltres los esperits y 'ls espectres fent saltar demunt de nosaltres serps, y fent menjar nostras bestias per ossos, llops y totas las feras á quí manas. Pero no t' escaparás aixís com aixís de nostre poder. Viangan cordas!—

Tragueren cordas y lligaren ab una las mans del pobre bruixot, deixant un cap llarch pera poderlo fer seguir.

Lo portaren fora del estable

—¿Pero ahont es lo sach del bruixot?—preguntá un.

—De cap manera l' havia de perdre!

Buscava 'l sach que en Viklo havia tractat d' amagar aprop del lloch ahont ell s' havia arreconat, tapantlo ab palla.

Lo sach fou trobat.

—Donéume 'l sach!—demaná en Viklo.

—No som tan tontos!—respongueren sos atormentadors, Y comensaren á buydar lo sach.

Ne sortí tot un munt de cosas.

Hi havia orelles de vaca, trossos de carn seca, pels de bestias, crin de cavall, nius de vespas l... aixís com unas estisoras d' esquilar.

—Qué voleu fer de mí?—preguntá en Viklo.

—Te volém portar de casa en casa y que tothom te veja. Y per tot arreu explicarém de quina manera t' havém atrapat.

—No, no ho feu!—pregá ell.

—¿Quí 'ns ho pot privar?, li respongueren. Y no 'ns des-cuydarém d' ensenyar lo de dins del sach. Després veurém lo que cal fer.—

Tornaren á omplir lo sach, se 'l carregá un al coll y marxá tota la colla. En Viklo, vulgas ó no vulgas, havia de seguir á la corda. Aixís fou portat cap á la casa de pagés de més á la vora. Al arribarhi, despertaren á la gent d' allá y 'ls hi explicaren tota l' historia. Mentrestant, en Viklo havia d' escoltarho tot com un criminal condempnat y aguantar totas las burlas que li feyan y que no eran pocas.

Anaren després á duas altrás casas y per tot arreu fent la mateixa broma, arribant al sortir de la darrera á un estany gelat per ahont havían de passar al dirigir-se cap á un' altra casa. Pero llavors en Viklo se negá á seguir y s' ajegué á terra, demunt de la neu. Ell pensava, ab gran por, que aviat se faría clar y per res del mon volía que seguissin ab ell aque-l-las burlas. Com que hagué de tornar á sentir algunas garrotadas, s' aixecá y demaná ab tota humilitat que 'l deixessin en llibertat.

—¿Que 't creus que 'n sortirás tan barato?—li respongue-

ren. Y, com que ell no volia seguir, probaren de portarlo á la forsa. Pero pesava molt y donava estrebadas ab las camas, de modo que 'l tingueren de deixar estar á terra.

Eran á la vora de la *Wake* (forat fet en lo glas) d' una casa de pagés.

—Ja que fa tantas cosas, lo millor es que 'l fiquém dins de l' ayga—digué 'l que feya de capitá.

—Sera lo millor—respongueren los companys. ¡Tirémlo á l' ayga!

—No 'm mateu—pregá en Viklo.

—No 't salvarán los prechs: has fet massa mal al mon y aquest cástich no es pas massa fort pera tú. Agaféulo!—digué lo capitá fent l' ullet á sos companys. L' agafaren y... xap, ja era dins. Pero l' aguantaren per la espatlla y 'l tornaren á treure.

—Tens encara ganas de volar?—li preguntaren.—Perdoneume la vida!—demanava ell.—No 't tením compassió!—li respongueren.—Li farém tornar á pendre un bany —En sas bruixerías ell també tot ho fa tres vegadas.—Sí, sí! Tres vegadas á l' ayga. Y á la tercera 'l deixarem anar.—¿Cap ahont?—Cap á dins.—Perdó!—feya ell.—Si dius una sola paraula t' ofeguém desseguida. Sota de l' ayga podrás probar de volar. Y l' agafaren y 'l ficaren dos cops dins de l' ayga, tornantlo á treure després á fora.

—Ja que no vol seguir caminant, lo deixarem volar—digué un dels joves. ¿Quí vol anar á buscar un tauló? Un l' aná á cercar y aviat lo portá. Ara li traurem los lligams y li farém passar la fusta per dins de las mánegas, de modo que li vinga per darrera de la esquena y li quedín los brassos estirats, com si anés á volar. Y tan mateix li cal, si ha d' anar fins á la Laponia y tornar aquí, porque ja comensá á ferse clar y als esperits no 'ls hi agrada gayre la claretat. Dit y fet. Lo deslligaren, li ficaren lo tros de fusta per las mánegas y li lligaren després á n'ella los brassos per las munyecas ben ferm.

—Será un esperit com cal, deyan los joves entussiasmsats.—Un preciós dimoni, si tingué banyas.—Agafeu las estisoras del sach.—Qué 'n farém?—Las hi posarem al cap per banyas.—¿Cóm ho farém?—Li ficarem las estisoras obertas al través de la gorra y ja estarán arregladas las banyas.—Molt bel Será una cosa preciosa!—

Llevaren la gorra á n'en Viklo, hi feren dos forats, doblaren lo mánech de las estisoras seguint la forma del cap y després ficaren pels forats las duas punxas, y aixís quedaren llestas las banyas.

—¿Qué 'n farém ara del sach encantat?—Tirémlo á l' ayga. —Ab pedras dins.—¿No li farém menjar alguna cosa pera que puga arribar á casa?—¿Qué?—De lo que portava al sarró. —Y després lo deixém en llibertat.—Pero cridarà socorro y sería llástima que no 'l pogués veure molta gent.—Li taparé la boca, omplintli ab lo que te al sach.

Y li ompliren la boca ab ingredients del sacot, y després ompliren lo sach de pedras y 'l tiraren dins de l' ayga.

Llavors deixaren anar al pobre Viklo, dihentli ab tó de burla:—Ara, ves cap ahont vulgas, á peu ó volant. Ja tens cammas y alas.—

En Viklo 's posá á corre cap á casa seva, porque ab lo bany tremolava de fret.

—Conservathi bo! Espressions!—li cridavan.—Y dona 'ls bons díes á tots los que trobis pel camí.—Y als morts del cementiri, si passas per llá abans d' arribar á casa.—Miréu que guapo que es!—Quinas alas més hermosas!—Y las banyas.—

Tot aixó se sentía lo infelís fugint.

Deixém estar ara á la colla dels joves y seguím á n' en Viklo en son trist camí pera veure com acaba y pera completar lo quadre de tan curiosa aventura.

Talment lo pobre bruixot feya una fatxa tota estranya. Ab la esquena encarcerada y un parpal passat per las manegas, ab la gorra al revés y las duas punxas de las estisoras sortint demunt del front com si fossin duas banyas; la boca lligada ab un mocadorot quals puntas volejavan; las galdas infladas—aixís anava 'l bruixot al acostarse tot xop cap a casa seva. Per sort no feya molt de fret, que d' altra manera s' hauría gelat sens dupte. Pero la matinada era prou freda pera que se li gelés la roba molla que duya. També era sort per ell que encara no s' hagués llevat la gent de las casas de pagés, de manera que pogué arribar á casa sense que ningú s' adonés d' ell.

En Viklo tenía á casa seva un germá mut, qui además era mitj ximple. Pero tenía molta forsa. Quan en Viklo arribá á la casa, s' hagué de posar de costat pera poderhi entrar. Lo

germá mut ja s' havia llevat: estava vestit y havia sortit á la finestra.

Quan vegé á n' en Viklo passar pel costat de las tancas de las casas vehinas, s' espantá tant que pensá que era 'l diable en cos y ánima. Agafá un garrot y sortí de casa á rebre á aquell mal hoste.

En Viklo tractá de fugir de son germá ximple, pero aquest li corria al darrera com un foll. Era un espectacle curios; l' un corrent y ballant com una grua, semblant un esperit volador quals alas ab la claror del sol que comensava á sortir haguesin perdut la forsa, y l' altre embestintlo ab lo garrot á la má á punt de pegar. Mentres durá aquest estrany ball, los dos xisclavan, sense enrahonar, l' un perque era mut y no podía enrahonar y l' altre perque volía ferse conèixer y salvar aixís la vida. Qui sab com hauría acabat alló si ab la fressa no s' hagués despertat la demés gent de la casa, que aviat atinaren en la cosa y 's donaren pressa á deslliurar al pobre bruixot de las mans del ximple.

La noticia d' aquest fet s' escampá als pochs días per tot lo poble y fou causa de moltes bromas. En poch temps se n' enterá tota la comarca.

En Viklo no 'n rebé altre mal que un lleuger refredat després del bany aquell. Pero 's doná tanta vergonya de sa desgraciada sortida que passá molts anys sense deixar-se veure de ningú y sas bruixerías perderen tota sa antiga anomenada.

La conducta de la colla de joves ab lo pobre bruixot semblava una mica massa forta; pero per altra banda las falsas ideas heredadas del temps del paganisme encara estan molt arreladas en lo poble. A la creixent ilustració cal ferlas desaparèixer, y aixó no 's logra ab medis suaus. Son necessaris cops forts. Al ser descuberta la farsa del bruixot, disminuiren molt las preocupacions del poble, essent possible ferlas desapareixer després acutint á medis més suaus que aquells que hagué de tastar en Viklo y altres com ell.

QUADRET

A la falda de sa mare,
guaytant lo foch qu' espurneja,
jogané un nin xarroteja
alegroy saltironant;
l' ávia, que 'l guayta riallera,
en un escambell sentada
prop de l' avi, á la vegada
canta y fila bressolant.

Ha tocat l' Ave-María;
ja tothom calla y escolta;
se sent tancá ab cop y volta
y ressona un *bona nit!*
ha posat la barra y balda,
es ell, l' hereu, qui arriba are:
pera somriure al seu pare
fins lo nen xich dexe 'l pit.

Besa 'ls nins tantost arriba;
la barretina trayentse
á persignarse comensa
y ab aquell «pare, si us plau»,

d' un clau abasta 'ls rosaris;
sempre 'n llú la creu daurada,
ran la llar, al mur penjada
com lo sagell de la pau.

Acostats cercan la flama
que 's cargola engelosida,
com lo botó qu' es sa vida
cerca 'l fullám de las flors.
Axí cada nit s' ajuntan
voltant la llar com corona,
boy resant, tot fent rodona
sota aquell dosser d' amors.

Per texirne llansols, l' ávia,
tot resant fila que fila;
mentres que la llar vigila
perque no 'n minve 'l caliu,
del manyoch de la filosa
ne treu lo bri, que 'l capdella
ab l' afany ab que l' aucella
recull brossa per fer niu.

VÍCTOR BROSSA Y SANGERMÁN.

À JESÚS

Una llansa malehida
punxá fera vostre Cor,
y del fons de la ferida
va brollarne desseguida
la deu vera del amor.

Font de totas la més pura,
lo seu raig may s' ha estroncat;
ella vessa á dolls dolsura,
y retorna la ventura
al que 's troba congoixat.

¡Oh Jesús, quína alegría
pe 'l que 's nega en vostre amor!...
jo l' anyoro, puig voldria
véurem sempre, nit y día,
abismat en vostre Cor.

JOSEPH GARCÉS Y CODINACH

LA CADERNERA

Quan Jesucrist en la creu
dalt lo Calvari moría,
la cadenera gentil
aná á ferli companyía.

Allá, ab lo bech, estirant
los claus de sas mans divinas,
las espinas del seu front
y las cordas que 'l cenyían,
va tenyirse l' caparró
ab la sanch de las feridas.

En sa feyna treballant
vetllá á Jesús tot lo día;
y quan no pogué arrencar
ni aquells claus ni las espinas
refilant sobre la creu
li va endolcir la agonía.

Per ço té 'l cap vermellós
la cadenera axerida,
véusaqui perquè es l' aucell
que al Dijous Sant més refila.

A. BORI Y FONTESTÁ.

MORÍ Y FOU ENTERRAT

(Quadret escrit en dinamarqués per Holger Drachmann, traduït al alemany per J. G. Poestion y del alemany al català per C. B.)

UN dia que l' Iwar s' estava abaix á la platja y volíatreure de la barca la áncora grossa y nova y sa cadena de quaranta *klafter* (1), de cop la deixá anar y's posá la má á la esquena.

—¿Qué tens?—li preguntá l' Andreas que l' ajudava en aquesta feyna.

—He fet massa forsa,—respongué l' Iwar prenent alé.

Després tornaren á la feyna ab la cadena.

Aixó fou, segons alguns asseguravan, la causa primera de la llarga y dolorosa malaltía del Iwar Asmussen, perque «tot lo que es dolent comensa ab una punxada.»

Altres deyan que aixó eran tonterías: á un pescador sovint li passa que sofreix alguna dislocació ó cosas pitjors; llavors tots haurían de ser esguerrats. No, es que algú li havia donat una mala mirada.

Los pescadors solen tenir preocupacions.

(1) *Klafter*, llargada dels brassos estirats.

Encara hi havia un altre parer. Alló venia del dia de Febrer en que 'ls dos, l'Iwar y l'Andreas, havian caygut á l'ayga, per tombárselshi la barca, á cosa de mitja milla de terra. Passá una hora fins que se 'ls aná á socorre y l'ayga era naturalment freda. L'Iwar era un home fort y no volgué mudarse la roba al arribar á casa, y llavors tampoch volgué ferho l'Andreas.

Al entrar á la primavera foren més fortas las punxadas á la esquena de l'Andreas. Abdós havian estat bona estona dins de l'ayga, y abdós havian quedat xops de la mateixa manera, pero ¿qué calia pensar d'aquella malehida cosa que á l'un se li havia fixat á la esquena mentres al altre no li havia fet res? No, sería tonto, ó cosa de bruixería... Algú li debía haver donat una mala mirada. Lo cas es que ell estava malalt.

La Lene, la dona de l'Iwar, al capdevall lográ convéncel de que 's fiqués al llit. Costá molt lograrho. Perque era un home de pocas paraulas, nervut y tan trevallador que devegadas feya més trevall del que podia. Quan se casaren, la barca era d'ell, las eynas y trastos de la Lene. L'Andreas no tenía part en las ganancias; trevallava á jornal, millor dit, á tant per cent del peix pescat; era un xicot trempat ab cara de salut; la boca era no més que com una ratlla, que may s'obria del tot; encara parlava menos que l'Iwar; per xó es que s'avenían tant. No més tenía que una passió: la de ballar pero no més que pel gust de ballar. Res de festeigs á las vespradas. Quan al hostal hi havia ball, ell comensava ab la primera xicota, que hi havia al costat de la porta, tan si era vella com jove, alta ó baixa, y acabava ab la última. Llavors tenía 'l gech moll de suhor y se 'n anava á casa sense entretenirse, s'ageya subat com estava, dormía sense somniar y 's despertava l'endemá sense mal de cap.

Una vegada havia ballat ab la Lene tres balls seguits. Quan ell la deixá y ella s'assegué, se 'l mirá, somrigué y digué:—Qué estás acalorat!—

Ell mirá á terra y respongué:—A n'aixó jo 'n dich ballar!—

Contra la costum, aquella nit no podia adormirse. S'aixecá y, seguint una idea que de sopte havia tingut, se mudá la camisa de llana. La primera vegada que ho feya y aná be.

No ballaren sovint los dos, perque llavors comensá la llarga malaltía. La esquena de l' Iwar anava malament; á la barca calía trevallar per dos; era precís guanyar diners pel doctor, pel viatge del doctor, pera la medecina; s' havia de vetllar y además tot lo de la casa havia d' anar marxant. La Lene y l' Andrea se partiren la feyna sense parlarne poch ni mica. La malaltía aquella feya que la casa encara fos més quieta; no més de tant en tant los gemechs de l' Iwar, y devegadas sos crits á las nits en que patía molt, trencavan la quietut; y després d' aquestas manifestacions del dolor arrencadas á las forsas vitals que s' anavan fonent, la quietut de la casa semblava encara ser major y més pesada.

En la barriada llarga y baixa hi vivían una mitja dotzena de familias. L' Iwar Asmussen tenía lo pis de sota teulada de la banda de darrera, dos quartos petits, separats per una paret de fusta cuberta de paper de quadros. La cuyna era á sota. De la cuyna s' anava per una escala á dalt, y á la escala hi havia una portella molt feixuga ab una anella de ferro molt gastada. Aquesta portella estava sempre tancada desde que la filla única de l' Iwar y la Lene, la petita Mätte-Marie, caminant endarrera caygué un dia daltabaix per lo forat. La noyeta caygué dins d' un cove ple d' arengadas, topanthi per la part més toba, sino la més noble de son cos petit y grassonet. Las arengadas, á lo menos, las de la banda de dalt del cove, quedaren talment xafadas; pero aquell any n' hi havia de sobras d' arengadas. La Mätte-Marie no rebé més mal que 'l susto. Sa esquena no 'n patí gens.

Nou anys sencers havia cruixit aquesta escala ab lo trepitj de l' Iwar, quan tornava ó anava á pescar. Ell posava sas espatilas contra la portella, ab una empenta la aixecava y després la tornava á deixar caure ab cuydado. Ara sa esquena no podia servir pera dur lo peix, ni pera aixecar la portella; ab prou feynas podia estarse en lo llit, curt y ample, abont la palla punxava per sota y 'ls llensols feyan calor per dalt. De mes en mes s' anava enpitjorant la esquena; s' hi formaren foradets, que 's juntaren fent un forat gros, que tan aviat se tancava com tornava á badarse; durant tot l' hivern semblava que 's burlés de la ciencia del metjete de la comarca y durant l' istiu del metje dels banys; y aixís entrá l' Iwar al segon any de la malaltía, jeyent y escampant una mala olor y 's cargo-

lava com un pobre cuch que espera en va lo gros taló que l'aixafi del tot y d' una vegada acabi sos torments.

¿Per sempre?... Sobre aixó era que rumiava aquell home, que tant dura sort tenia durant los llarchs dias y durant las nits que encara eran més llargas. Sos parents, com los amichs d' en Job, li havían donat paraulas de consol, consells y máximas piadosas en forma de llibrets que una Societat Benéfica escampava á preus baratíssims en gran número. Lo llibre de oracions encuadernat que ell havia comensat á llegir no 'l podia ja aguantar á las mans, y la Lene llegia tan poch á poch y tan malament, que semblava que probés de cantar lo que no podia llegir. Ab los llibrets en rústica anava millor y 'ls podia aguantar entre 'ls dits. Llegia fins que no podia resistir més lo dolor; llavors cridava una estona, després tornava á llegir y mentresant son cervell cremava tant com sa llaga.

Un dematí cridá á la Lene.

Ab la ungla, una ungla llarga, negra y cargolada, havia fet una senyal á n' aquestas paraulas:—Son cuch no mor, son foch no s' apaga.

—Ben mirat, tu, Lene—digué ell, ¿qué he fet jo que puga ser tant dolent?—

Ella no respongué, sino que 's posá als ulls la má ab la gavineta, que li acabava de servir pera netejar un peix.

—T' he pegat may?—preguntá ell.

—No, prou que Deu ho sab!—gemegá ella, y deixá 'l gabinet pera agafar lo devantal.

—O be á la Mätte Marie, fora de la vegada que deixá escapar lo porch xich?

—No, no!—fou la resposta.

—Potser he sigut un borratxo, ó un jugador...—Ab aixó perdé las forsas; la má li caygué morta demunt del cayre del llit y 'l llibret aná á parar á terra entre uns quants drapots, las venas que ell s' havia arrencat á la nit.

La dona s' ajupí, agafá 'ls papers y 'ls draps y se 'n aná á la cuyna ahont ho tirá tot al foch. Pero, com espantada de son atreviment agafá 'l paper imprés y 'l posá al escudeller demunt de la filera de plats. Los draps se quedaren al foch y aviat escamparen un fum pudent. Pero la Lene no sentia ja lo fum ni la pudor.

Entre marit y muller no 's torná á parlar may d'alló. L'Iwar no llegí més. Ab una mirada significativa, l'Iwar doná á la Lene las fullas que havia tingut al lit. Son patir aná fentse més gros. Girava 'ls ulls de modo que 'l blanch—no, lo groch de llimona—anava enlayre, cada vegada que las planxas de ferro que tenia á la esquena se posavan ruelas de foch, puig aixís sentia la impressió del dolor. Quan li havia passat l'atach, se li tancavan los ulls y 's quedava com entontit, y tornavan á cremar las planxas de ferro y ell se cargolava pera tornar á quedar entontit. Era una lluyta per la vida, una lluyta ab la fe, una lluyta de mort y no s'acabava may.

—Pobre diable!—feu lo metje. Y 's decidí á dir á la Lena que no hi havia esperansa, ell no podía ferhi res y no volia cobrar més visitas y no calia que 'l anessen més á buscar. Aixó pensava ell que era obrar noblement; pero ell no entengué que la Lene s'enterés d'aixó ab tanta calma.—Aquesta gent no tenen sentiments,—pensá ell arronsant la espatlla, al pujar al coixe. La Lene l'acompanyá á fora.

—Al capdevall lo doctor ja hauria pogut dir aixó abans,—pensá ella.

—Avant,—cridá 'l metje.

—Aquesta malaltia era sense esperansa. Tots ho sabian y á la fi ho digueren també tots; y aixís desaparegué lo pitjor de l'angunia, fora pel malalt.

La mala olor, aquesta olor indescriptible é inoblidable, s'escampava á dalt en los dos quartos, atravessá la portella tancada y com si fos una part del mateix Iwar, com un esperit, baixá sense fer soroll escalas avall y 's deixá sentir fins en los recons de la cuyna. Se feya sentir en los vestits de la Lene y de la Mätte-Marie y l'Andreas se la enduya á la barca, allá s'ayrejava, pera tornar á ficarse al vespre en la llana islandesa.

Pitjor encara que aquesta olor, que al capdevall podía ayrejar-se, era lo gemegar de dalt. Los gemechs d'un home tant fort al sofrir los torments de la mort, eran més forts que ell!

Però fins á n'aixó pot acostumar-se la gent. La Lene tenia los ulls vermells, pero ja havia acabat las llágrimas. En cambi, la Mätte-Marie, la noyeta no las havia acabat encara. La ignoscencia de la criatura feya que no s'anguniés tant; pero

en los días en que al quarto de dalt anava molt malament, la noyeta s' arrupía al costat del foch ab lo curt devantal devant de la cara.

Si llavors l' Andreas passava per devant de la porta ober-ta y veyá á la noyeta plorant aixís, entrava, li apartava 'l devantalet dels ulls ab sa má grossa, bruta y coberta de greix y escata de peix, li agafava la maneta toba y gens neta, y li deya:—Mätte-Marie, vina, aném á veure al porch, ¿vols?—

Y se 'n anavan á baix á l' altra banda de la casa, ahont hi era la cort que estava dividida en parts quadrangulars com están posadas las fossas en los cementiris.

Allá també s' hi sentía feter, naturalment. Pero l' ayre fresch de la platja s' hi barrejava y, ademés, aquesta feter ja era sabut de que venía y que no era cap mala cosa.

S' estavan allí 'ls dos parats, sense dir res, y contemplavan com lo porch gros y gras, ab tacas al costat d' una de las orellas, se fregava en las pots y de tant en tant semblava que 'ls hi fes senyals movent sas llargas, claras y aristocráticas pestanyanas. Y mentres los dos, cada hu entre sí, pensava en lo temps y en la eternitat, en penas y desgracias, lo porch ficá las duas potas de devant dins del óbit y furgant ab lo morro aná roncant son tranquilisador:

—Uf, uf! Menjém y bebém que demá haurém de morir.—

Aixís á lo menos ho interpretá l' Andreas, si be que no ab las mateixas paraulas. La idea era aquesta.

La Mätte-Marie s' aixugá las llágrimas y burxá lo nas del porch ab una palla. Pel porch era una broma pesada aixó, pero sos gestos feren esclafir á riure á la noya; pero 'l porch desseguida doná un tom y tot enfadat se 'n torná á son dormitori.

—Uf, uf!—

Y llavors feu petar una orella contra l' altre, com los homes quan plegan las mans, y després s' adormí y no 's cuydá més de tot alló.

Adalt al quarto de sota teulat cada vegada anava pitjor. Durant las llargas y quietas nits d' hivern sense lluna, aquests crits atravessavan los vidres de la finestra coberts de glas y per tota la casa y també en las vehinas se sentían. Llavors s' obría de tant en tant una porta y sortía algú á escoltar. Tres ó quatre homes se juntaren sota de la finestra de l' As-

mussen; digueren entre ells algunas paraulas y totseguit entraren á la cuyna, ahont los rebé la Lene ab los ulls vermells y llabis y barba tremolosos.

Pujaren tots plegats á dalt, al quarto ahont demunt de la calaixera hi havia un llum de petroli que feya molt fum y l'Iwar se cargolava al llit. S'havia de mudar la roba d'aquest; ell no sabia estarse quiet y calia aixecarlo del llit. Los quatre homes agafaren un per cada punta lo llenzol y aixís l'aixecaren ab tot lo cuydado de que 'ls marinos son capassos. L'Iwar feya grans gemechs de dolor.

Quan tornaren á baix y s'estavan demunt de la llubenta neu, sobre de la qual lo cel formava sa blava volta, l'un darrera l'altre se posaren la mà á la esquena, pero no digueren res. Se'n tornaren á casa; mes era possible que se 'ls tornés á necessitar á la nit; puig «l'Iwar havia de ser girat, lo pobre!»

Després hi hagué consell de familia. Ja 's comprenia que era precis.

Després d'una nit de vetlla, en que 'l malalt s'havia trobat més malament que may, al dematí la Lene doná café als quatre vetlladors. S'estavan á la cuyna ab las mans blavas de fret, ab las tassas que fumavan á la falda y alternant bufavan los dits y las tassas.

La Lene digué:—Que 'l bon Deu se 'l enduga aviat!—

Un altre digué:—S'han vist cassos de gent que encara estavan pitjor y n'han sortit. Si pogués venir la senyora Aspegren...—

Era la curandera (1) de l'altra banda del Sund, algunas millas terra endins.

—Es massa cara!—digué un.

Lo primer respongué:—Es cuestió d'arreglarho. L'Iwar may s'ha quedat endarrera sempre que s'ha tractat a'ajudar á un de nosaltres. ¿Quant pots donar tú, Lene?

—Jo no puch donarne més que cinch!—digué ella desseguida.

—Es molt poch. Ella no'n farà pagar menos de trenta cinch, en aquet temps. Haurém d'esperar una temporada!—

Passá un mes. L'ayre no era ja fret, comensaren las pri-

(1) *Weise Frau*, literament dona ó senyora sabia.

meras senyals de la primavera; las plantas germinavan molt depressa.

També l' Iwar anava depressa cap avall.

Llavors s' embarcaren los quatre homes, l' Erik Skammelen, en Knud y 'ls germans Karl y Christian Nørregaard per anar á buscar á la curandera.

Tornaren l' endemà, aixecaren de dins la barca un feix de mantas y ab gran cuydado lo posaren demunt de la sorra.

Era Madama Aspegren.

La curandera se tragué los abrichs y 'ls anà donant pessa per pessa als pescadors sense mirársels. Ells l' acompanyaren ab gran respecte, com molts criats fan, cap á la casa.

Era una dona petita, magra, vestida ab un excés de nete-dat, ab una gran caputxa de tafetà emboatat, á sota cabells de color fosch y lluhents y uns ulls petits y brillants com los d' un aucell, ó potser millor com los d' un aucell dissecat, per-que semblava que no 's bellugavan gens.

La Lene la esperava á la cuyna y li besá la má que la Madama mateixa li allargá.

No feu cap pregunta, sino que mirá la escala.

—Es á dalt!—digué la Lene ab veu baixa y pujá ense-nyant lo camí.

Los homes se juntaren al costat de la porta y esperaren sense dir un sol mot.

Las duas donas baixaren. La Lene tenia la má devant dels ulls. Aquesta vegada quan l' apartá la tenia tota molla de llá-grimas.

La Madama Aspegren senyalá la llar ahont hi bullia la ca-fetera. La Lene entengué desseguida lo que volia. La curan-dera s' assegú demunt de la banqueta (1) ab la tassa fumant á la má y begué 'l café ab glops llarchs y rosegá 'l sucre candi negre, mentres lo vapor li voltava 'l cap com á una sacerdo-tissa del paganisme. Ningú s' atrevia á dir res, pero tots espe-ravan ab visible ansietat.

La tassa ja era buyda; la doná á la Lene, fent un movi-ment ab lo cap; fou entés y per segona vegada voltá 'l fum á

(1) *Haublock*, literalment vol dir lo tronch que serveix pera picarhi ó tallarhi quelcóm demunt.

n' aquella nova Pitonisa, mentres lo sucre candí cruixia entre sas dents com un nas que rosega una fera.

Llavors la Lene digué, dirigintse als homes:

—Madama Aspegren diu que es massa tart, ¿no es veritat?—

La curandera senyalá que sí ab lo cap, apartá la tassa, agafá sas fandillas per la banda de baix y las aixecá. Feu lo mateix en lo primer y segon enagos (1) de mitja llana. En lo tercer, que era groch y de llana hi duya una butxaca; de dins de la butxaca ne tragué l' una cosa derrera l' altra: un capdell de cordill, unas estisoras, unas betas de llana, un manat de cebas, unas claus, una ampolleta ab un tap de suro atravessat per un canó de ploma y al capdevall una capseta com las que serveixen per ungüents. Totas aquestas cosas se las aná arrengherant demunt de la falda. La Lene y 'ls homes s' ho miravan ab una quietut que semblava preguntar quelcóm. Llavors la Lene seguí:—Madama Aspegren, ha dit que 'l doctor, que ell,—á l' Iwar—l' ha tractat durant massa temps .. ¿no es veritat?—

Se sentí com un rondinar y bellugar las pesadas sabatas.

La Madama Aspegren senyalá que sí.

La Lene seguí dihent:—Ara ella no pot més, ara ella no pot més que...—

La Lene s' aturá y mirá á la curandera. Pero aquesta no deya res, tenia las mans demunt de las cosas que havia tret de la butxaca y mirava dret á dret d' ella.

—¿Pot Madama Aspegren tréureli 'ls dolors?—preguntá l' Erik, lo més valent dels homes.

A la fi, la curandera obrí la boca, pero sense bellugar los ulls, ni mudar gens la expressió de sa fesomia, digué ab veu forta:—Puch deixar-lo morir!—

Ells se miraren una estona durant alguns minuts; pero la paraula ja era dita, era l' Orakle que havia parlat.

La cosa ja estava resolta; ningú hi posá cap reparo; cada hú rumiava per ell sol. Llavors se sentí un lleuger plorar.

La portella havia quedat oberta. En los esglahons de dalt de la escala estava asseguda la Mätte-Marie y plorava tot aprenantse 'ls ulls ab las munyecas.

(1. *Unterrock*, vestit de sota

Al tornar d'estudi la noyeta s'havia quedat dins de casa y s'havia amagat á dalt, pensant que s'hi tractaria de coses importants. Li donaren dos terrossos de sucre candi y li manaren que sortís y anés á jugar ab lo porch. Ella pará de plorar, pero nó volgué allargar la má de cap manera á n'aquella senyora.

Després tornaren á marxar en la barca los quatre homes, ab bon vent, tornant la curandera á l'altra banda del Sund.

L'Andreas torná un xich tart de pescar. Pel camí de casa, al passar pel costat de la cort dels porchs, trobá á la Mätte-Marie ocupada ab la palla. Lo porch roncava tant fort com podia. La noya reya á tot pler.

—Bon dia, petita Mätte-Marie!

—Bon dia, Andreas!—¿Com va? He trobat la barca de l'Erik tota plena de gent y 'm sembla...—

Llavors la noya deixá caure la palla y comensá á plorar.

—¿Qué potser... ha mort l'Iwar?—preguntá l'Andreas.

—No, pero la senyora forastera ha vingut, y ara 'l pare ha de morir, y jo era dalt al quarto, y he tingut molta por de que fes algun mal al pare...—

Y 's posá á plorar més fort.

—Quédát una estona més aquí, Mätte-Marie!—digué l'Andreas. Y al arribar á la primera porta del carrer ficá 'l cap endins y demaná á la dona que vigiléss a la noyeta.

La dona se 'l mirá ab un ayre significatiu.

—Sí, la han duta y ara acaban d'entornársela. Diu la Lene que jo l'ajudaré quan lo renti y 'l vesteixi.

—¿Qué es mort?—preguntá l'Andreas.

—Sí, ha mort!...—

L'Andreas marxá á corre-cuyta. Entrá de cop á casa de l'Asmussen. Lo sol s'acabava de pondres. La Lene estava tota arrupida ab una estella encesa al devant del armari de la cuyna abont hi tenia la roba blanca.

—Ay, Deu meu! Quin susto m'has dat, Andreas, entrant tant de sopte.

—¿Ha mort l'Iwar?

—No, pero...—

S'aixecá ab una camisa de fil neta al bras. Apartá la llum y allisá la camisa.

—M'entens Andreas? Ha estat aquí...

—Sí, ja ho he sabut. ¿Quan n' ha fet pagar?

—Trenta dos! Per menos no volia venir. Pero ara també tindrà remey!

—¿Remey?

—Sí, tan mateix. Li treurém los dolors. ¿Veus aquesta capsa d' ungüent? Donchs s' ha de untar la camisa, aixís, veus. Quan ell se posará la camisa, li pararán los dolors y podrá asséures. Alashoras tindrà ganas de llevarse, m' entens? ..

—No!..

—Sí, ella ho ha dit. Ell tindrà ganas de llevarse y nosaltres havém de fer veure com si l' ajudessem. Quan ell voldrá posarse de peus á terra, s' adonará de que está molt mal y llavors li dirém que...—

L' Andreas se la mirá fit á fit.

—¿Qué?...

—Que tot está llest, que ella l' ha deslliurat. Y llavors... llavors morirá molt tranquil!—

L' Andreas mirá á terra devant d' ell y després cap al costat.

—Talment es lo millor per ell.

—¿No es veritat?—preguntá la Lene.

Després d' aixó pujaren los dos á dalt. Ell al devant ab la llum, ella darrera ab la camisa, la capseta y un gerro d' ayga.

L' Iwar geya. La llum li aná als ulls que ja tenían la mirada vidriosa. Los obrí ab expressió de cansament interromput.

—Iwar!—digué ella, y li acostá la camisa.

—¿Qué es aixó?—digué ab veu débil.—¿Ja 'm voleu vestir? ¿No podeu esperar? ..—

Li mudaren la camisa com si fos una criatura. Contra sa costum no gemegá.

—Aviat estaré be; ¿no ho creyeu?... Aixó 'm va be!—feu ell.

Encara gegué una estona; llavors doná á coneixer que volia aixecarse. La dona y l' Andreas se miraren y l' agafaren un per cada bras. Ell caygué endarrera, se girá y digué ab veu baixa:—Tot ho he sentit. Vos haveu descuydat de tancar la portella avuy!—

La dona y l' Andreas se miraren com duas criaturas que han sigut atrapadas mentres robavan sucre.

L' infelís que s' estava morint, sense que en sa feble veu s' hi notés gens d' amargor, digué:—¿Vols tu seguir donant també a l' Andreas vinticinch öre per corona? (1) Jo crech que seria fácil...—No acabá sino que feu:—Ayga!—

La Lene se girá y agafá 'l gerro. Ab aixó tocá 'l llum; s' apagá y caygué á terra. En mitj de la fosca se sentí un crit agut. L' Andreas palpá á son voltant buscant mistos y topá de cap ab la Lene. S' apartaren; ella gemegá, ell renegá ab veu baixa y al capdevall se recordá l' Andreas de que tenia 'ls mistos á la buixaca.

Quan lo llum fou encés l' Iwar estava agegut ab la boca badada; l' un ull tancat, l' altre molt obert; las mans tenían los dits cargolats y ensorrats en lo cobrellit. Ja havia fet un tros de camí per entre las grans tenebras.

—Ara es morí!—digué l' Andreas.

Y entre ell pensava lo que s' hauria pogut estalviar si la curandera no hagués vingut. La Lene estava asseguda á la cadira del costat del llit y passava la má demunt del cobrellit allisantlo.

Morí y fou enterrat.

Desde bon matí hi havia una humitat suau al ayre. Al sortir lo sol s' havian format nuvols risats y de color pronunciat posantse al voltant de la vermella esfera, com lo risat juvenilvert al voltant d' un plat de talls de pernil. Lo sol havia tornat á desapareixer y 'ls nuvols també y 'l color del cel demunt la platja era un cendra igual y tétich. Caygué una lleugera pluja y l' herba y las matas que treyan fullas absorbían la humitat y lo mateix feyan los gechs dels marinos, los barrets enquitranats y 'ls paraygas de cotó. Era temps de primavera, temps de fertilitat y temps d' enterraments.

Dos carros y 'l cotxe de morts, lo cotxe de portar mercaderías del hostaler, pintat de neu, s' aturaren devant de la casa. L' hostaler, lo pilot, l' empleat de la aduana, alguns trevalladors y 'ls pescadors, en una paraula: tothom s' havia reunit. la cuyna havia sigut desembrassada y allí hi havia la caixa del

(1) Una corona = 100 öre = 1'30 ptas.

mort demunt de dos tronchs de fusta y dins de la caixa hi geya l' Iwar y rebía visitas. De primer las havia rebut á dalt al quarto; pero com lo quarto del costat servía de menjador y com l' Iwar no estava embalsamat com los prímpceps, y com se sentía aquella feitor... breu, s' havia cregut que era convenient baixarlo abaix. Per lo mateix motiu s' havia cregut convenient tancar la caixa més aviat de lo que se solía fer en altres casos. Perque aquest bon temps que 'ls pagesos benehían, tenia en sí quelcóm sofocant y no renovava l' ayre de las petites habitacions ahont seguidament s' hi entrava ab la roba molla y ahont las coronas, las moltas coronas, també feyan una forta olor. No era pas que ningú 'n sentís molestia; no eran homes de ciutat; pero 's cregué que era millor ferho aixís.

Lo ferrer, que sempre estava de bon humor, fou qui havia fet decidir la cosa.

Atravessá 'l portal ab son gech de color de castanya y d' una filera de botons, y, ab sas calsas negras, apretá la má de la Lene dihent:—Sí, era lo millor!—Passá la má pels cabells de la Mätte-Marie y preguntá:—¿Ahont heu posat al Iwar?—

La Lene senyalá que á dalt.

—Sí, me sembla que ja sento la olor!—

Al cap d' una estona baixá 'l ferrer del quarto ab un tros de vianda á la má y digué:—Escolta, ¿no sería millor que 'l baixessem?—

Aixís se feu. Y al cap de poch, los qui estavan á dalt asseguts y menjavan y bebían, sentiren los cops de martell á la cuyna.

—Ara tancan á l' Iwar!—digué 'l ferrer ab la boca plena.

Lo vell pilot plegá las mans al voltant de son vas de cervesa y digué:

—No es pas massa aviat!—

Y tots los que estavan asseguts menjant, trobaren que tenían més gana. Y allá dalt se menjá molt be, y també 's begué cervesa, y un després del altre, los pescadors novament arribats pujaren á dalt (la portella avuy havia sigut treta) y tots parlaren de l' Iwar com d' una persona present, d' un company, que encara estés entre ells. Y fora del tot no ho era pas.

L' Andreas anava d' una banda á l' altra, sense dir res, com sempre, ab sa boca que era una sola ratlla y una corbata negra, ben mirat sols una cinta estreta, y omplía 'ls gois d' ay-gardent. Lo ferrer comensá á explicar historietas ningú's preocupava d' aquesta mena d' ayre d' enterrament; tots pensavan, y aixís ho deyan, que ara l' Iwar estava molt millor que feya molt de temps.

Y després aparegué la Lene á la porta, molt groga ab son mocador negre de cotó, de viuda. Feu un senyal al ferrer, y 'l ferrer s' aixecá y digué:—Vaja, Lene, aném!—

Baixaren y 'ls més pròxims á la familia feren passar ab alguna pena l' Iwar al través de la estreta porta y després s' arregleren tots darrera dels que portavan lo mort y la comitiva marxá.

Darrera del mort hi anava la Lene ab la Mätte-Marie á la má. La noyeta duya també un mocador negre: las puntas del mocador li arrossegavan per darrera y cada vegada que la noya se girava pera veure que es lo que tocava ab los talons de sas botas novas, la viuda li apretava la má y ab un lleuger moviment del cap li donava á entendre que tinguéis lo mocador devant dels ulls. Aixó es lo que feya ella mentres la comitiva atravessá 'l poble.

Tothom era per las portas ó á las finestras. Las banderas eran á mitj pal y hi havia boix escampat devant del jardí del comerciant.

Al sortir del poble s' aturaren. L' Iwar fou pujat al cotxe y dos pescadors hi pujaren també pera cuydar de las coronas. La comitiva se repartí en los carros de banchs y deprés anaren marxant per la pujada, cosa d' una milla, cap á l' Iglesia, en mitj de la lleugera pluja que aviat se transformá en una boyra blava que tapá l' Iwar y la comitiva á la vista dels que s' havían quedat endarrera.

Al vespre la Lene y l' Andreas eran á baix al costat de la cort.

L' Andreas havia rodut ab la barca com si busqués algú. La Lene no se sentía be á la cuyna. La Mätte-Marie havia rebut permís pera anar ab la canalla de la vehina; no se'n volía anar de cap modo al llit abans de la Lene. La criatura sols havia tingut por del mort quan ja se l' havían endut de casa.

La Lene y l' Andreas estavan, donchs, al costat de la cort.

—Donchs ¿com anirá are, Andreas?—digué ella, mitj no gosant

—Sí, ¿cóm anirá?

—Quedarà sent los vinticinch per corona com abans? O be?...—Y s' aturá.

—¿Volía dir l' Iwar... quelcóm?...—preguntá ell.

Ella 'l mirá y li allargá la má.

Ell feu lo mateix.

—Quan haja passat lo temps degut!—digué ella en veu baixa.

—Sí, més aviat no estaria bé!—respongué ell.

Després se deixaren anar las mans y 's tornaren á mirar.

—Uf, uf!—feya 'l porch.

Era cosa feta.

A MON ESTIMAT FILL JOSEPH MARÍA

AB MOTIU DE SA PRIMERA COMUNIÓ

Aixís com lo sol deixonda
las tenebras del espay
y de llum la terra enronda
y ab amor las flors feconda
y á las aus las causa esplay;

Aixís lo Sant Sacrament
que va á ser per tu rebut,
iluminante esplendent,
obrirá ton pensament
á goigs que no has conegut.

Y aclarint ton pur esprit
(poncella encar' no esclatada)
veurás náixer una aubada
de la qu' es sol infinit
l' Hóstia Santa consagrada.

Per aixó, al dignarse entrar
Jesu-Crist, desde l' altar
dins ton pit, ab tot fervor
Dígasli:—¡Deu y Senyor,
feu que vos sápga amar
ja que 'm donéu vostre Cor!—

JOSEPH M.ª VALLS y VICENS

DE LLEYDA Y BALAGUER

IMPRESIONS D' UNA PASSEJADA

EN TEMPS DE LA TERCERA ASSAMBLEA CATALANISTA

I

En tornant d' un viatge á las terras de l' Urgell y la Sagarra, y al cap de poch d' havernos tret la pols del vestit en la fonda d' Espanya, á Lleyda, se 'ns tirá á sobre l' amich X, posantnos punt rodó que havíam de fer aquell dia la seva voluntat; que havíam de menjar á casa seva, y veure ab ell lo que tingués de notable aquella extrema ciutat de Catalunya. Rendits á la forsa de la seva amistat, entregarem maletas y personas, y, al cap de mitja hora, passejant entre 'l bullici del carrer Major, del carrer del Príncep Alfonso y de la Rambla, treyam comptes de lo que valia y de lo que representava, en comparació ab nostra Ciutat de la Plana, aqueixa altra ciutat, tant antiga com ella un jorn, baluart famós dels cel·tibers invictes de Mandoni; després sultana somiosa que rodejá de jardins y hortas las voras encantadas del Segre que li dava la vida; després joyell preuhat de la corona dels prínceps catalans, y després, y avuy, una *capital de provincia* de no sé quin ordre... , vestida per ordre de Madrit ab l' uniforme de reglament; assenyalada ab lo número tants de la llista,

y que pot dormir sense por, ja que pera vetllarla y defensarla, de la fábrika venerable del seu antich temple n' han fet un extrany castell, y sota de sas aprimoradas voltas las ferramentas de la guerra fan chor ab las tonadas andalusas dels soldats.

Passejavam pel clos d' aqueixa fortalesa, que conté tot lo pla de dalt del turó ahont Lleyda tota 's recolza, y l' esperit s' esbarriava pel panorama inmens que se 'ns ne duya la vista, oprés lo cor per sensacions diferentas davant d' aquellas despallas superbas que fan venir llágrimas als ulls y davant d' aquella verda planuria que volta la ciutat, que agafa als llunyans pobles, que 's pert per una banda ab l' argentada cinta del riu, en las incertas rayas del horisó, y, per l' altra, termeneja ab una ampla faixa groguenca de la terra trista y erma, sense camps y sense pastura, que atravessan los camins que á nosaltres nos menan á Castella.

La magnificencia de l' obra de Deu ensenya la mesquinesa de las obras humanas, y d' aixó 'n teníam als ulls una palesa mostra. Aquell cel tant sense límits y aquell cercle tant inmens de terra, fent arribar á nosaltres sos flayres de vegetació y de vida, contenían ab un sentiment de melancólica admiració la pena que donavan al cor los testimonis, drets encara, que publican la grandesa d' aquells monuments.

Enfront de la vella Catedral, ab son cloquer hermosíssim brodat de finestrals gòtichs, com assentat á la seva ombra, lo vell palau dels Comtes encara ensenya pallanchs macissos, que semblan planas mitx esborradas del llibre fet á trossos de l' historia dels nostres passats. La magnífica portalada bisantina, lo pati sever y hermós, la *Porta dels Infants*, joia veritable d' un art que s' es perdut, semblava que donava al vent d' aquella tarde sospirs misteriosos, com los que dels cors nostres sobreixían, d' amarch anyorament y tristas recordansas.

Baixant de aquella miranda y atravessant los reductes del castell modern, ahont se veyan per terra aquí un canó d' artillería ab la boca en l' espitllera, y allá un pilot de balas, y més enllá ab la vista seguint las bromas, passejantse un centinella, baixárem altre cop á la realitat, á la vida moderna. Los carrers alts que del castell acompanyan al fondo de la ciutat son com los barris forans de totes las grans poblacions, pagesívols y solitaris. La vida, lo comers, l' industria y 'l luxu d' urbanisació son á baix, en los carrers principals, que corren paralels

al riu. Y 'l riu la tanca y li fa de muralla, donantli en son pont magnífich lo pas cap á las hortas, á las pradas y arbredas, d' hont surten las superbas anyadas, y ahont hi troban los habitants de la ciutat llochs delitosos de passeig y d' esbarjo.

Aqueix tros de ciutat es bonich y correcte, y s' hi respira 'l mateix ayre de distinció qu' en la majoria de las poblacions d' un estament consemblant al seu. Sembla que sería á mitjans de segle quan se posá en aquest rengle, puig que no hi son notadas gayres construccions novas d' alguna empenta. L' hospital, edifici górich, sever y agradable, y la petita encara que bufona Casa de la Ciutat, casi bé son la sola memoria que, passant per la via pública, recorda al viatjer las etats que fóren; com aquell que, al disoldres en lo temps cada centuria, las onas térboles del Segre se 'n haguessen endut la gent y 'ls monuments.

La cadencia de las paraulas y l' accent ab que sentíam com allá s' enrahonava feyan novetat á nostras orellas acostumbradas al tó més foch ab que 's parla en nostres pobles de las vessants orientals del Pirineu. Las *ee* obertas sembla qu' en aqueixa banda del ponent de Catalunya acostan la llenga catalana á la castellana; per la mateixa rahó tal vegada que en certs indrets propers de Fransa de las *oo* ne fan *uu*, donant á las paraulas un cert cayent francés.

Siga com vulga, lo dia va ser ben aprofitat y ben agradable; deixant en nostres cors recort durader de l' hospitalitat exquisida del excelent amich senyor *X*, al qui de bona gana voldríam tornar lo cambi en aquestas nostras terras.

De bon matí, á la fresca, nos treya de Lleyda un galant cotxo per la carretera de Balaguer. Lo carrer de sortida acaba ab un gran arch casi monumental de molt bon efecte, davant del hermós pont que dona comens á la carretera; la qual durant una bona estona es un passeig platxeriós, al costat dels bonichs jardins dels Camps Elisseus, de regadas hortas y rengleras d' arbres.

Aqueixa carretera es nova y magnífica, plana com la má y sense casi cap pendent, gracias á ser ben cuydada, y á ser plana tota aquella terra, en la vall extensa que atravessa. Li fa companyia 'l Segre tot lo camí, sent agradable als ulls en aquell costat esquerra la perspectiva d' una serralada que tanca l' horisó y que té extesas á sos peus las verdors de regadius y ar-

bredas, fent l' ampla cinta de la rivera que 'l riu banya y fecunda. Cap á la dreta l' extensió de la plana toca la raya del horisó, verdejant los blats en la seca terra, que diu que devegadas no més un colp en tot l' any la pluja del cel l' abeura.

Carretera enllá rodant lo cotxo, tot sovint giravam lo cap per véurela y per despedírnosen de la ciutat que deixavam. S' haguera dit que tant com corríam nosaltres també darrera nostre ella corria. Y l' anavam veyent tota arrapada á la serra que la serva com un remat d' ovellas espantadas que tem la tornada del torb devastador que més de quatre cops en los segles las ha batudas y enrunadas. Y per damunt del restell de casas, sortia pel blau espay la mola rojenca de la Seu, com una ombra gegant qu' enterament la vetlla, que de per tot s' ovirra y que tarda horas en esfondrarse en la calitja de la distancia. Ab prou feynas l' havíam perduda de vista quan, enllá, lluny, sobre un morro de la serra que sobre 'l curs del riu se veu extendres, endevinárem ab la rojor de sa velluria, com altre gegant que també guardás la terra, las ruínas del castell de Balaguer. Los recorts dels vells segles que la nostra patria anyora semblava qu' havían pres forma en quiscun d' eixos dos monuments, pera donar més encant al nostre camí, per avisarnos que no eram forasters en aquella planura assolayada, primers térmens del Urgell, portantnos á la memoria gestas capdals de la vella Catalunya.

En un poblet que 'n diuhem Térmens hi ferem parada pera mudar los cavalls del cotxo, y allá, á la banda del riu, ovirárem un altre poble més gran y més alegre, que seya en la pendent de la montanya, sobreixint en lo boscatje de la riera.— Alló es Menargues—nos va dir lo majoral. ¡Menargues! Y aqueix nom soná simpátich. recordant instintivament al Sr. Bofarull y una de las novelas primeras de la nostra literatura: la seva *Orfaneta de Menargues*.

Al cap de poca estona, si 'l vetust castell y la capa negrosa del vehinat de Balaguer no se 'ns hagués mostrat al lluny, en una falda de la mateixa serralada qu' encara s' extenia paralela al nostre camí, també hauríam entés que 'ns acostavam al terme d' aquell viaje, topantnos més sovint que fins aleshoras ab gent que tornavan d' aquella ciutat, segurament de vendrehí ó comprahi; la major part montats en los seus burros, principals auxiliars, segons ho anárem experimentant després, de

las feynas y dels viatjes de la gent treballadora d' aquell pais. Als habitants de l' alta Catalunya, fets á veure que la gent del camp se serveix en sa major part de cavallerías grossas y ben equipadas, los ha de causar novetat y extranyesa lo nombre extraordinari de burrets petits que s' hi veuhen, ab exclusió casi cumplerta de cavalls y matxos com y també de carros, que no més un que altre se 'n troba per medicina. La gent que per allí topavam, per rara excepció, no anava á cavall dels seus burros, que, si son petits, no deuhen ser gayre flachs, ja que molts portan á cavall duas personas; sent més las donas las que hi solen anar de duas en duas, tenintshi ab la seguritat que la costum los dona, com si anessen sobre d' un banch que caminés.

Una rápida girada de la carretera nos posá á dos tirats de pedra del portal de Balaguer. Avans d' entrarhi, deguérem tornar á passar lo Segre per un magnífich pont romá, fet de bona pedra picada; ample, sòlit y de magestuosas arcadas com li cal per deixar passar las vingudas d' un gran riu.

Lo vell portal gòtich, esdernegat testimoni de las gestas heroicas de la ciutat dels comtes d' Urgell, lo vegeren desenganxat del tros de muralla que per temps li debía haver fet companyia. Flach, ruínós y escrostonat, més ferreny y moreno, dret é inmóvil, com un vell venerable que 's sosté ab prou feynas sense un bastó que 'l servi, cuydava semblar l' espectre d' aquella ciutat que guardava, ahir tant altiva y avuy ensenyant al temps y á l' historia las negrencas y esquerdadas runas de sa grandesa.

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

MALAVOLENSA

TRADICIÓ

Sant Pere y lo Bon Jesús
anavan d' un poble al altre,
sóls de l' almoyna vivint,
á predicar la Fé santa.

Arrivaren á un poblet
y á la plassa se 'n anavan
que era ben plena de gent
y una forca s' hi aixecava.

Allí al peu matelx del pal
la víctima 's preparava;
Sant Pere diu á Jesús:
—Sens dubte qu' es algun lladre.—

—No es cap lladre, Pere, nó,
—Jesucrist li contestava—
es del tot ben innocent;
per malavolensa 'l matan.—

Anáren fent son camí,
tot captant de casa en casa;
á la porta d' un forner
al cap de poch se paravan.

—Bona gent, res vos puch dar,
á no ser un tros de pasta.—
Sant Pere la pasta pren
y al sarronet la ficava.

La pasta va creixer molt,
del sarronet ja 's vessava;
quan la gent se 'n adoná
diu:—La deu haver robada.—

Lo comensan de seguir
y fora 'l poble l' agafan.
y, carregat de grillons,
á la presó lo portáren.

Lo Bon Jesús hi va anar,
las cadenas li trencava,
y, donantli llibertat,
li deya aquestas paraulas:

—¿Ho veus Pere, cóm va 'l mon?
¡Tú que ahir tant murmuravas
dihent qu' era un lladre aquell
perque á la forca 'l penjavan!

Aquell home era innocent,
lo mateix que tu ho ets ara,
y, no obstant, per tu també
una forca 's preparava.—

Sant Pere respon:—Senyor,
perdonáume aqueixa falta.
No hi ha justícia en est mon:
tan solament n' hi haurá al altre.

JOAN ALIBERCH Y TORT

QUADRET

Al estiu, tot just clareja
iqué 'm plau seure vora mar,
escoltant com remoreja
pels recons del penyalar,
y mirant com escumeja
tot al llarch del platjerar!

Poch á poch minva sa furia,
que s' amolla 'l ventijol:
s' ou de l' era la canturia,
va passant un qu' altre vol,
y pel cim de la boscuria
ja s' hi veu claror de sol.

Aleteja la gavina
las onadas unglejant,
y al rocám de la bosquina
vola ab sa presa, xisclant:
d' altres ab veu qu' amohina
la cridan del mar estant.

La barqueta, qu' es la sola
que tením ara á Salou,
ja ha passat per la Farola,
ja es devant del maset nou...
casi be sembla que vola
cada cop que 'l vent se mou.

Du 'l seré per la ribera
la frescor del dematí,
escampant la oló' encisera
del maresch y 'l romaní:
la cigala cansonera
pel matolls ja 's fa senti'.

Y roig y pesat ta vía
lo sol tot fora del mar
que un mantell de pedrería
ab son bellugueig apar...
Ja ha tombat la Ferrería
la barqueta de pescar.

F. BARTRINA

SOSPIRS D' AMOR

I

Per entre matas cullint herbetas
la vareig veurer un jorn florit;
ique be li esqueyan las violetas
demunt son pit!

Quan la miraren tan encisera,
las aus cantavan cançons d' amor;
l' oreig besava sa cabellera
de color d' or.

Las papallonas la festejavan
damunt sos llabís parant son vol
y las floretas olors li davan
al bes del sol.

Dels cims baixavan las dolsas flayres
de farigolas y romanins;
del bosch nos duyan puríssims ayres
l' encens dels pins...

Genolls en terra, las mans plegadas,
vegí á la nina de blaus ullets,
y al punt pararen sas refiladas
los aucellets.

...Y en tant que ab pausa fervent resava
pregaria eixida del fons del cor,
sa bella imatge de mí arrencava
sospirs d' amor.

Il-lusions bellas ma pensa omplían
quan escoltava sa dolsa veu,
sa veu que 'ls angels la conduhían
als peus de Deu.

Alsantse ayrosa, de nou sa vía
prengué lleugera, cantant cançons;
mes ¡ay! ab ella també fugían
mas il-lusions.

II

A la tristura de l' hivernada
segueix alegre lo maig florit:
y veu la terra brillar l' aubada
detrás la nit.

Mes lo bell astre que ab sa llum pura,
de goig tendríssim omplí mon cor,
eclipsá un dia de sa hermosa
lo resplandor.

Y en va rebía dins la boscuria
de cada aubada lo primer bes:
de ma estimada l' humil canturia
no sentí més.

Y l' aucellada mon plor planyía
sentintme sempre cantá' ab disort:

—¿Hont ets, hermosa, ma dolsa aymía,
mon bell amor?—

Ma greu complanta pel bosch volava,
de tristas notas omplint l' espay,
més á la verge que jo anyorava
no veyá may.

Y encar me dava més gelosía
de las floretas lo dols festeig
que amors se deyan quan las movía
passant l' oreig...

Retut de pena per fí restava,
lo vent clohía mos ulls humits
y ab son bes tendre conhort me dava
per mos neguits.

Y en tant que somnis d' amor tenía,
las aus sentían encar mon plor:
—¿Hont ets, hermosa, ma dolsa aymía,
mon bell amor?—

III

Passá flayrosa la primavera
ab sas aubadas, aucells y flors
y l' ibernada vingué darrera
ab sas geladas á glassá 'ls cors.

Lo meu encara febrós glatía
per la sageta d' amor ferit
y en va cercava de nit y dia
la dolsa calma del esperit.

Mes; jay! un dia lo vent que ab furia
per tot llensava son fret alé
dessota 'ls arbres de la boscuria
plorant mas penas me sorprengué

y feu sentirme remors llunyanas
que ab forsa 'm feren lo cor glatir:
era 'l trist eco d' unas campanas
que á mí arribava com un sospir.

de una á una, sentí fugían
las esperansas de mon trist cor;
y las campanas en tant seguían
ab tó planyívol brandant á mort.

No sé la febre que va donarme
lo trist presagi que 'm va assolir
sols sé que prompte vareig trobar-me
devant la reixa del cementir.

A las veus tristas que 'ls bronzes feyan
migrat de forsas passí 'l llindar
del que 'n cercava ja res no veyan
mos ulls encesos de tant plorar.

Y allí complantas, veus argentinas
sentí volavan espay amunt:
eran pregarias de tendras ninas
que acompanyavan un cos difunt...

Y la vaig veure... jay! era ella
ma dolsa aymía, mon bell amor,
de ma esperansa l' hermosa estrella
la que cercava frisós mon cor.

Son gentil rostre de sa bellesa
guardava encara lo dols encís,
espill claríssim de sa puresa
com la dels àngels del Paradís.

Sas mans de verge que flors cubrían
com llirs tenían color de neu;
sos tendres llabís que mitx s' obrían
encar semblavan pregar á Deu.

¡Qué be 'm trobava devant ma hermosa!
Mes ay, sa tasca cumplí 'l fossier
y va taparne la freda llosa
la flor cayguda del taronger;

l' humil floreta d' olor suavíssim
que als cors vessava dolsors de mel
y va volguerla lo Deu justíssim
pera 'ls flayrosos jardins del cel.

Ploráu aucellas que acompanyáreu
lo cant més íntim de sos amors,
ploráu floretas que l' embaumáreu,
toquéu campanas, toquéu á morts.

JOSEPH M.ª VIDAL Y POMAR

DE LLEYDA Y BALAGUER

IMPRESIONS D' UNA PASSEJADA
EN TEMPS DE LA TERCERA ASSAMBLEA CATALANISTA

II

Lo cotxo 'ns deixá al mitx de la plassa. Un quadrat irregular, magnífich per sos porxos y per sa grandiositat; sens dubte la primera de Catalunya eixint de la de Vich, que á Espanya no deu tenir parella. Al voltant s' hi extenen los carrers de la ciutat, menos per la banda de dalt que toca als peus de la serra, ahont s' aixecan encara 'ls trossos de muralla de l' antiga fortificació.

Seguírem tots los barris de la població respiranthi ab gust lo flayre de sa vellura; que no l' han desvaporat del tot las obras novas dels dos ó tres carrers principals hont lo comerç y las industriás hi portan moviment y vida. Sota dels amples porxos d' unas plassetas menudas, y d' un carrer ben llarch que dona la cara al Segre, s' hi troba 'l foraster ab l' encant y misteris de l' Etat Mitja. Allá 'ns causá sorpresa veure penjat á la paret algun edicte escrit en llenga castellana. Semblava que no podia ser. Sort que trobárem á la gent ben catalana; trempada, obsequiosa y gens endarrerida en son tracte social. Té costums senzillas, atecte al treball, y sembla que no 's dei-

xa emportar ayga avall per l' invasora onada del luxe, que tants altres pobles, de Catalunya mateix, doblega.

A la tarde pujarem lo serrat que sobre de la ciutat s' aixeca desitjosos de tocar y veure 'ls grans monuments en que descansan l' amor á la Fé y l' amor á la Patria dels fills de tota aquella encontrada. Lo castell ab sa grandiosa iglesia gòtica, que havia estat parroquia, y més enllá 'l temple modern qu' estoja una joia vella, y molt estimada: lo miraculós Sant Crist de Balaguer.

Altre panorama magnífich es aqueixa esplanada á sobre Balaguer y á sobre del Segre, que domina horas y horas de pla á dreta y esquerra, bonich ab la verdor dels camps y las faixas que dibuixan las pollancredas al llarch de la rivera.

Vegérem las pocas obras que quedan de la fortaleza antiga aprofitadas per presó pública, y entrarem en la gran iglesia que, llevat de las catedrals, es potser una de las més grans que 'ns quedan de l' art gòtich. Senzilla, magestuosa y severa, ab una sola nau resulta grandiosa y més ara acabada de netejar, ab sa volta y parets de pedra, com fetas d' ahir, sense ategits que desdeyan, y sense l' altar barroch de guix, que n' acaban de traure pera tornarli 'l seu primitiu y verdader caràcter.

Allá prop se sostenen drets encara grans trossos de las murallas que, tancant en ample clos bona part d' aquella esplanada, baixavan á voltar, per defensarla, tota la ciutat. En una de las seccions més foranas d' aqueixas parets vellas y solitaries nos feren notar un esboranch per hont se passaria fàcilment, y hont s' obrí la primera bretxa á l' host d' en Ferran d' Antequera per pendre la plassa al *desdixat* en Jaume, y la llibertat á Catalunya. ¡Quína trista recordansa!

Planyent al darrer dels nostres llegítims prímpceps, y ab ell la dissort de la patria nostra, nos trobarem á lo porta de l' iglesia del Sant Crist.

Es un temple ben gran y d' efecte simpátich, al estil barroch, sense exageracions pesadas y ricament decorat, ab duas magnificas orgas que ressaltan y cauhen bé als dos costats de la nau. Aquella relativa sumptuositat ja fa veure qu' es molta la devoció que 's té conquerida la sagrada imatge que guarda dignament recaptada 'l camaril de l' altar major. La té velada á las miradas del poble una tela bastant ben pintada, que s'

alsa en solempnes ocasions, com la que poguérem presenciar l'endemà mateix al matí, ab motiu de dirshi un ofici per l'ànima del darrer Comte d' Urgell. D' aquesta funció religiosa, que fou esplèndida, y de l' hermosa oració que digué un sabi y jove frare franciscà, en lo sentit més elevat de l' idea de patria, ja n' han fet esment tots los periódichs de la nostra terra. Més, en havet acabat, fórem convidats á pujar pera besar los peus del Sant Crist en la seva rica *cella*. Al mitx d' aquesta reduhida estancia, qu' es plena d' aplicacions esculturadas y de relleus representant los passos més ixents de l' historia de la Santa imatge, s' aixeca la creu severa que sosté 'l cos de Jesucrist. Aquesta figura que verament imposa, encara que du marcat lo signe de la simplicitat de l' art en segles de l' Etat Mitja, porta en sos perfils generals una correcció de dibuix principalment marcada en lo rostre que desperta un sentiment de pietat com lo que inspiren las figuras místicas de las taulas gótics. Una tradició sabuda de tota la gent de la comarca conta d' aquest Sant Crist que Sant Lluch Evangelista 'l va fer, y diu que li faltava no més lo cap quan, reposant una mica, va endormiscarse, y, mentres ell dormía, los àngels acabaren la seva obra posanthi aquella testa tant bonica.

En sortint de l' iglesia vegérem en la plasseta que li serveix d' ample atri una pila de petites cavalcaduras, guarnidas ab los senzills arreus del país, entretenintse en pasturar la poca herba que per allà hi pot creixer. Y sortí junt ab nosaltres molta gent que havia pujat per oír aquell ofici, que havia vingut de més ó menos lluny, enmenánsen las seus burros; y, tornant-hi pujar á cavall, va pendre cada hu 'l camí de casa seva.

Mentres nosaltres, més desvagats y més desitjosos de veure y observar, encara ronsejavam per allí dalt, acabava de guanyar la pujada y arribava al davant de la iglesia una petita caravana que feu girar cap á n' ella l' atenció de tots. No més eran duas donas y dos hòmens A n' ellas las portava un cavallet petit, y 'ls hòmens á pochs passos las seguían com una protectora escolta. Deixant estar lo nombre y 'l vestuari de las figuras, veyent aquell grupo. sense volerho 'ns recordárem de las divinas personas en la fugida á Egipte. Eran duas noyas agraciadas, blancas de cara y de cabells negres y llustrosos, motllats á cada costat del front, que 'l duyan cubert abdúas per l' onda senzilla d' una mantellina negra, espessa y sense vel que

'ls deixava anar sos plechs fins á la falda. Lo vestit negre, y en sas fesomías s' hi veyá l' amargura dolsa d' un gran neguit que avans las debía haver affigidas. Lo brill alegre de sos ulls hermosos iluminava la cara d' aquéllas duas germanas, que tals eran, y prou se veyá ab la retiransa que 's duyan, com eixint d' un temporal un raig de sol surt á daurar los foscots contorns de las fugitives bromas. La més gran, que tindria uns vint anys, anava al davant ab una má tenint lo ronsal de la manyaga bestia, y ab l' altra má sostenint á la falda, ab tot lo bon compte d' una mare, un infantó petit petit, que totjust se veyá; y, assentada al seu costat llassantli ab lo bras dret la cintura, la seva germaneta, d' uns catorze anys, li reposava á l' espatlla lo caparronet, doblat com un lliri. Las miradas de l' una y l' altra anavan dolsas als seus companys, qu' en aquell punt d' aturarse 'l cavall s' hi ajuntáren. La petita ab un salt va ser á terra, y l' altra, no menys lleugera, saltá donant la má al més jove d' aquells dos hómens. També 's coneixia qu' ells anavan vestits de cada festa, ab sos gechs curts de panyo negre, faixa y barretina moradas, calsas lligadas al jonoy y llampan-tas mitjas blancas.

Per coneixensa d' alguns que allá s' esqueyan, ben aviat nos trobárem fent tots un rotllo ab los arribats de nou, y aviat també pogué ser satisfeta la curiositat qu' ells despertavan. Un dels hómens era 'l pare de las duas jovenetas, y l' altre era marit de la més gran. S' esqueyan casats de poch quan ell fou cridat á las primeras reservas que tingueren de anar á Melilla per la tardor del any passat. Diu que al cap de pochs días de serhi ja hagué d' entrar en foch la seva companyia, ab tant mala sort, que, morint dos dels seus oficials y comensant los soldats de perdre 'l cor, tots haurían quedat allá extesos sense l' abnegació generosa d' un altre oficial, que, seguit no més de mitja dotzena, defensá fins á la mort la retirada dels demés, y doná temps d' arribar més forsas, convertint aquella jornada de dol en una victoria. Mes aquell héroe caygué traspasat del pit, y caygué als peus d' ell. Als crits d' alegría dels alarbs, que hi corrián per emportársel, diu que 's sentí de sobte tot un altre. No més eran quatre á sostenir aquell punt, y ell duya 'ls galons vermells al bras.

—¡Minyons!—va cridar.—¡No 'ns deixem pendre al ti-nent!—

De lo que va succehir després no se 'n recordava. No 'n va morir cap d' aquells quatre, y, quan se doná compte de la realitat, se trobá ajegut al llit en una tenda de campanya, ahont volgué anar á conéixerlo 'l general de la seva brigada, per darli ell mateix, en nom del rey, la medalla del mérit militar.

Per un voler de Deu, cap de lassevas feridas va ser mortal, y, al cap d' un més, torná al seu lloch, per corre aviat á la victoria que més llavors desitjava, als brassos de la seva esposa, qui li posá als seus, plorant llágrimas dolcíssimas, lo fillet que deslliurá quan ell era á la guerra.

Mentrestant, l' avi d' aqueixa criatureia, atrafegat y content, havia tret un bulto de la sárria que, haventlo desemboïcat, nos vingué á ensenyar.—A Sants y á minyons no 'ls prometis que no 'ls dons,—digué 'l pobre home, posant á las nostras mans un retaule que duya pintat d' una manera molt senzilla aquell pas del seu gendre. Y en lo cel d' aquell paysatge sobreixían bé 'ls sentiments hermosos d' aquella bona gent. A l' una banda hi havia subjectada la cinta y la medalla del soldat, y á l' altra 's dibuixava entre las bromas l' imatge del Sant Crist de Balaguer.

Ells entráren á cumplir la seva piadosa prometensa, y no saltres baixarem á la ciutat ab lo bonich recort d' aquella escena gravat per molt temps en la memoria.

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

LO SALM DE LA VIDA

(DE LONGFELLOW)

¡No reneguis, no diguis ab rialla de tristesa
que la vida es un somni, que l' ánima no es res!
La vida es real y certa, y Deu no ha dit per l' ánima
«tu ets pols y has de tornártén y no serás may més»

No es lo fí del Destino ni 'l goig ni l' amargura...
¡Avant, ánima meva, treballa sens repós!
cada demá que arribi que 't trobi mes perfeta;
l' ahí ningú 'l recordi, que dins del Temps s' ha fos.

Llarga es la tasca y curta sol ser la humana vida,
y al cor, per fort que siga, li arriba 'l cansament:
Semblant al tambor tétich que porta la batalla
aixís ell de la vida la marxa va batent.

En la desfeta lluyta que viure s' anomena,
jamay portar te deixís com portan al anyell:
treballa y combat sempre, y sempre pensa en l' héroe,
que si vensut te miras, ja vencerás com ell.

Ni 'l que ha de vení 't torbi ni 'l que ha sigut t' espanti;
per lo present trevalla, qu' ell es qui 'l trevall vol.
Lo cor posat en l' obra, fes via per la terra;
l' ànima en Deu posada, espera alsarhi 'l vol.

Las vidas dels grans hòmens nos diuhen á tothora
que podem fer gloriosa la nostra quan volguem:
que podem deixar rastres de llum sobre la terra,
darrera del sepulcre, lo dia que hi cayguem;

Rastres que serán guía pels pobres germans nostres
si náufrechs y en la fosca no poden sabé hont son...
¡Apren á esperar sempre y á trevallar y á creure,
oh tú que vas fent via pels árits valls del mon!

F. BARTRINA

LA PUNTAYRE

A MON APRECIAT AMICH EN MARIÁN CASTELLS

I

A la voreta del mar
l' Agnès se 'n va á treballar
quan l' auba apunta;
sòs ulls, en plor desfet,
van mullant lo coixinet
hont fa la punta.

Anyora á son aymador
que sembrá en son tendre cor.
dolsa esperansa;
son plorar amarch y ardent
no es pas d' arrepentiment,
es d' anyoransa.

Fa cinch anys que ell va deixar
la vila d' Arenys de Mar
y á sa promesa;
la pobresa 'l va espahordir
y á América va partir
cercant riquesa.

—Quan aquí retornaré
ab ton amor cumpliré—
deya, y marxava.
—Aquí t' espera mon cor—
ella ab puríssim amor
deya, y plorava.

Y esperantlo ab fé constant
ab anhel va treballant,
que res li sobra;
y per minvar sos fatichs
va fent las puntas pe 'ls richs,
perqué ella es pobra.

II

A Arenys de Mar ha arribat
aquest matí un potentat:
ve de l' Habana;
era fill d' un mariner
y ve casat ab muller
americana.

Quan sa arribada ha sabut,
l' Agnés en terra ha caygut
d' un desmay presa;
cinch anys l' ha plorat ausent,
y avuy plora 'l mancament
de sa promesa.

Retorna en sí del desmay
y plena de dol y esglay
plora y gemega;
—Filla meva, viu per mí,—
sa mareta li va dí;
¡sa mare es cega!

La filla ofega en son cor
del desengany y l' amor
las penas juntas;
y plorant ab dol sens fí,
pren los boixets y 'l coixí
y va fent puntas.

Y plorant y sospirant
ab anhel va treballant,
que res li sobra;
y per minvar sos fatichs
va fent las puntas pe 'ls richs,
perqué ella es pobra.

III

La muller del potentat
á casa l' Agnés ha entrat
fa poca estona;
—Per l' infant que haig de parir
lo niubet tinch de guarnir,
bona minyona.

De ta rara habilitat
moltes provas m' han donat
ja tas companyas;
fesme puntas y entredós
pera adorná al fill hermós
de mas entranyas.

Ab mon or podrás minvar
la pobresa que en ta llar
tant se revela.—
L' Agnés escoltant axó
sent una mortal fredó
que 'l cor li gela.

Esguarda la post del pá
y ni un sol más n' hi veu ja ..
y dupta encaia...
Veu uns ulls en la foscor
buyts de llum y plens de plor,
¡los de sa mare!

—Mare meva,—diu ab fé,—
sols per vos treballaré,
ja 'l cor me sobra;
tinch d' ofegar mos fatichs,
tinch de fer puntas pe 'ls richs,
perqué soch pobra.

I V

De dia y nit sens respós
va fent puntas y entredós,
sempre treballa;
si li pregunteu qué fá,
ab veu trista os respondrá:
—faig... ma mortalla.—

La grogor va prenen peu
en sas galtetas de neu
que envejá 'l marbre;
es tarongina d' amor,
y quan grogueja la flor
caurá del arbre.

Dia y nit ha treballat
y ja la feyna ha acabat
per la senyora;
.....
travallant de dia y nit
ja ha deixat lo niu guarnit
la cosidora.

A bateig van repicant;
lo vehins per veure 'l van
tots á la porta;
lo toch de morts los sorprén,
y pe 'l vehinat van dihent:
—L' Agnés es morta!

¡Pobra mártir del amor!
ja del cel, Nostre Senyor,
las portas li obra;
ja no tindrà mes fatichs,
no farà puntas pe 'ls richs,
ni será pobra!!

MANEL RIBOT Y SERRA

SCHERZO

Eren pla escotorits tan ell com ella!
Parell més escaygut no 's coneixia
dels Marjals en la estensa rodalia.
Era ella una poncella
á bell punt d' esclatar, tretze anys tenia,
y com clavell que esboiza los berviços
al sol de Maig mostrant tota sa gala,
axís la Francisqueta de la Sala
morena, d' ulls de foch, bellugadiços,
trey a ben primerenca
ajoguessa encara á la costura
tot l' esplet virginal de sa hermosura.

Ell era un estudiant, fill del diastre,
com deyen les comares escruxides
de les coses que feya 'l noy del sastre;
puix entre verdaderes y fingides
se 'n contaven ja tantes iravessures
d' aquell xich de pel roig, cap d' escarola;
que feyen congectures
los vehins més discrets, si aquell tabola
més boig y axelebrat de dia en dia
al figuer al los llibres penjaría.

Sense haversho dit may, ells s' estimaven;
 y del cert que es amor ells no sabien;
 mes quelcom pressentien
 quan, vegentse á tot' hora, no 's miraven
 al trobarse solets, que no riguessen
 ab un riure représ á flor de llavi,
 com si tots dos temessen
 ferse ab aquell somris algun agravi.

Un diumenge al matí boy s' apartaren
 del rotlló de companys qui á la Sagrera
 pel joch, exint de missa, s' ajuntaren;
 y trescant alegroys per la ribera
 de verns y avellaners ben vorejada,
 —Jo sé un niu de verdums, digué la noya.
 —Ahont? feu lo baylet,

—A les bardices,
 més avall del hortet d' en Codinoya.
 —Allá aném.

—Será tart...

—Tonta, no frises;
 que en que fos al avench de Mala-via
 ó al cingle de Bou-mort, jo te 'l hauria.

Com més ribera avall anaven d' ayre
 l' Andreuet se tornava més garlayre,
 cantantli malifetes d' infantesa;
 y la noya 's posava
 á cada pas més roja y pensativa,
 y tot sovint enrere se 'n girava
 llambregant sos dos ulls d' espurna viva,
 com llambrega l' isart á la montanya
 quan s' astora al remor de petja estranya.

—Mira l' hortet.

—Renoy, quines cireres!

—Que 'n voldries un ram?

—Son les primeres
 que enguany han madurat...

—Obrím la tanca,

veurás com jo m' hi enfilo, Francisqueta.

—Si vols jo 't faré canca,

diu ella ja un poch més animadeta,

y s' arramba á la soca

fent de sa espatlla y mans feble escaleta

que 'l lleuger bordegac casi no toca.

Ella del devantal para la falda

y ell los penjoys li tira

com pluja de rubins y d' esmeralda;

y gronxantse á les branques, se la mira

com mira 'l papalló á la papallona

que al entorn de la flor juga una estona.

—Prou, Andreu, que ja 'n tinch la falda plena

baxa que t' hi veurán, digué la nena

temorencia, del furt ja penedida;

y com un esquiroi ell reblincantse

de la branca al forcat dona embranzida

y pel tronch rellescós recargolantse,

s' esmuny com sargantana esporuguida.

Alegre y tot cotoy de sa proesa

contempla embadalit á sa companya

plantada al peu del arbre, un xich cor-presa,

més bonica que may, y ab l' ardidesa

del quinze de poch seny, dos ramells tria,

dos pomellets cad' un de tres cireres

reginals verdaderes

ab son fullám frescal que les guarnia;

y aquelles arrecades

ab la rosada matinal perlades.

del amor infantil escayent joya

lo noy penja á l' orella de la noya.

Cantava 'l rossinyol á la bardica,

un ventijol suau les flors gronxava

y 'l pradell esmaltava

dels papallons la gran bellugadica,

mentre pels romanins y ginesteres

brunzien les abelles més feyneres.
Aquella escena muda
un sol tebi de Maig la iluminava;
la calma ja perduda
lo pit de la noyeta pantejava;
y del primer amor la revinguda
enardint al minyó, sobre les galtes
tan pures y xamoses
hí estampá dos petons com dos ventoses.

Sorpresa y tremolant d' avergonyida
la faldada llançá de aquella fruyta
ab tan dalé cullida,
mentre ell fugia al poble á corre-cuyta;
y mirant al entorn esferehida,
no vegé més que aucells á la verneda,
cimbrejarse al oreig la salzereda,
y al bon Rector resant á la porxada
pel revellit parral tota ombrejada

JAUME COLLELL.

RECORTS

L' ABELLOT⁽¹⁾

Los insectes ens repugnan; casi sempre los matém, per inofensius que sian, per instinch, perque sí. Llevat dels nocius que tant mal fan á l' agricultura y dels de casa que realment ens molestan y mereixen la mort, me demano per qué Deu ha creat eixos insectes repugnants, fastigosos que serveixen y fora per xuclantse la sang? Mes n' hi ha tants d' inofensius que 'ns encantan per llur ropatge y costums pacíficas, com las papallonas, escarbats, etc., y demés bestiolas que demanan y fora viure de llur vida efimera de sols un dia per procrear y morir dels espasmes del amor. Deu no ha fet res d' inútil; al crear los sers infinitament petits, Ell sab per qué ho ha fet. No podém gallejar gayre, puig eixos infinitament petits posseheixen ni més ni menos com nosaltres, reys de la creació, la vida, eixa forsa que 'ns es desconeguda com tantas altrás, y que, per tant que fássia la ciencia, son y serán sempre enigmas que may la humanitat podrà desxifrar.

(1) Abellot, en castellà, *Abejon*, en francès, *Bourdon*.—Del ordre dels *dipteras*.

*
* *

En mas nombrosas excursions pyrenaycas, després de contemplar los hermosos paisatges de aquella naturalesa aspra y salvatge; després de admirar sa rica flora; aislat en mitj de aquellas soledats, conmogut per lo espectacle imponent que 'm rodejava, m' entretenía sovint á estudiar los insectes que poblan aquells deserts. No se 'n veuhen gayres; l' hivern hi es tan glacial que los insectes alats cercan regions més baixas y templadas, y los escarbats furgan sota las pedras per garantirse de las tremendas geladas que aixecan la terra de més de dos pams. Solsament á primers de Juliol treuhen un xich lo nas per aspirar lo tebi escalf de la primavera.

N'es lo mateix de las papallonas, quinas s' atreveixen á pujar pels cims, voleyant sobre las estensas congestas, en busca d' una floreta primerenca que forada lo glas per rebre los besos del sol.

May he tingut afició d' entomólech, es á dir de col·leccionar insectes picats ab agullas sobre taps de suro. He sempre respectat la vida d' eixos sers efimeros, contentantme de admirarlos.

Un dia d' Agost que, ab mos companys cassayres, pujavam comarca amunt del Fresser, y 'ns detinguerem per dinar á las fonts del mateix riu, entre lo coll de la Marrana y 'ls cims abruptes de Carençá, vegí un dels nostres que portava una bonica papallona picada ab una agulla al seu barret de palla. No poguí estarmes de dirli:—Pobra papallona! Qué li ha fet per donarli aytal torment? Vaja, aixó no es tenir cor.—La agulla li atravessava la esquena, y, en los sufriments de l'agonia, alatejava d' un alatejar nerviós; sas alas se quedavan estesas y per moments las alsava en contraccions convulsivas, tornantlas deixar caure lentament com si acabés d' exhalar son derrer buf de vida; y feya més de sis horas que aquell martiri durava... Jo estava encongít; semblava que aquella agulla m' atravessava 'l cor:—Home! deslliuri eixa papallona; llénsila lluny, que no la vegia morir!... (Pertanyia á la família dels *Morfita*s; una *Vinifalis Stencles*.)

*
* *

Era per Sant Joan de Juny. Vaig esser convidat per un amich per anar á passar alguns dias en son casal, situat sobre Massanet de Cabrenys, á la falda de las Salinas; casal de montanya rodejat de roures, castanyers y fonts regaladas. Un matí, á quarts de cinch que'l sol ja era un xich alt, vaig de sobre ser despertat, y á fe tenia son, puig me trobava cansat de una excursió que havíam fet lo dia avans al ermitatge de la Mare de Deu de las Salinas y al bell cim de la ralla fronterissa que 'n diuhen lo *Muixé* (alt. 1400 m.) Ma cambra situada á solixent no tenia cortinas, y un batent de la finestra era oberi; me havia descuydat de tancar-lo; de manera que 'ls raig de sol lliscavan sobre mon llit. Un gros abellot havia entrat, no sé com, dins ma cambra, y, tot alegroy, volava brunzinant, sense gayre apartarse de la garba formada pels raigs del sol. Aquell zum-zum me molestava; me llevo, y, pensant que volia anar defora, li obro la finestra. Mes res d' aixó; sa idea no era tal. La matinada, encara que hermosa, era prou fresqueta y humida; una boyrina era estesa pels boscos y camps; ell preferia sens dubte restarse dins ma cambra hont la suáu temperatura lo secava y l' escalfava, s' hi trobava be y no volgué anar defora. Jo volguí donarli temps de sortir quan be li plauria. Vaig deixar, donchs, la finestra esbatanada y me 'n torní al llit. Mes aquell zum-zum no 'm deixava dormir. A mesura qu' entrava la frescor del matí, ell volatejava pels recons de la cambra, passant d' un vol rápit sobre mon cap com si 'm volgués ensumar. Sa obstinació importuna me posá de mal humor: d' un bot salto del llit, ben decidit á expulsarlo per forsa. Prenguí un mocador per ferlo fugir; ell, esparverat, se remolinava, voltant la cambra, com pres de vértich. Mes de sortir á fora, no era cas. Jo, enfadat, li peguí un cop de mocador fort, massa fort... va caure sobre l' empit de la finestra, de panxa enlayre, mort sens dubte.

¿Era mort ó estabornit?... Vaig deixar la finestra oberta, pensant que, si era y fora esmortuït, l' ayre podria reviscolarlo, y se 'n aniria. No obstant torní á ficarme al llit, prou mal humorat. La culpa també era seva y no meva; qui 'l feya ser tan tossut de no volguer anar defora y no deixarme dormir. Eixa rahó va semblar satisferme; mes, reflexionant y ben mirat, trobava que jo tenia també ma part de culpa: acusava ma impaciencia: los homes som uns tirans, res podem sopor-

tar; eix rey de la creació se deixa guanyar per la cólera, la ràbia; á la més petita contradicció, esclata, pega y mata...

La matinada era hermosa, fresqueta; á mida que picava 'l sol s'anava caldejant la temperatura tebia, peculiar del Juny, d'eix mes tan agradable a montanya, hont se senten de ple los efluvis de la florida primavera. Lo caracter propi d'aquest mes, que 's diferencia dels que seguirán, es que las especies ignocentas d'insectes que viuen de flors y vegetals han nascut totes; mes no han nascut encara las especies mortíferas que necessitan carn per alimentarse, com moscas, tábachs, aranyas, vespas, etc., etc. Lo regne de la mort no ha comensat encara; ha comensat y fora lo regne del amor.

Eixas ideas tan poch agradables se apoderavan de mí. En eix moment benehit, sagrat, hont la naturalesa presideix y somriu als idilis amorosos d'eixas creaturas de Deu, jo, sense cor, inhumá, havia fet una mort, un insecticidi! Que la víctima fos gran ó petita, poch importava: la mort era sempre la mort... y aixó era sens motiu, sens provocació que jo havia brutalment perturbat la dolsa harmonía de la primavera y destruhit l'universal idillí.

Obsedit per eixos pensaments, me mirava de quant en quant, desde mon llit l'empit de la finesira hont geya 'l pobre abellot de panxa enlayre, per si feya cap moviment, si realment era ben mort.

Aixó durá una mitja hora. De sopte, sense que 'l més petit moviment m'ho dongués á conexas, vet aquí que mon abellot, qu'era de panxa enlayre, se regira, pentina sas alas ab sas potas, y empren son vol com si res li hagués passat. S'envolá defora vers los camps assoleyats.

Eix desenllás inesperat fou pera mí, ne convinch, com si m'haguessin tret un pes de sobre. Mes ell se 'n xautava pla be. Vaig comprendre que en sa petita prudencia d'insecte havia pensat que si hagués donat la més petita senyal de vida, son butxí l'acabaria de matar. Donchs va fer lo mort, esperant que fos ben revingut y que sas alas un xich llastimadas fossen á punt de sostenirlo; y alashoras partií d'una volada, sens dirme adeu.

LA ÓLIBA ⁽¹⁾

Avuy, dia de Sant Pere de Juny, ma filla Mercé ha tingut un dia d'alegría. Mon criat Joseph, al tornar del bosch, á las 11 del matí, menant un carro ple de suro, li ha portat duas perdiuhetas, quinas sens dubte lo dia avans havían trenecat llur closca. Se topá en mitj de la llocada menada per llur mare, quina, al veure lo perill que corrían sos fillets, cloquejá com á senyal d'alarma, volant á ran de terra, y en un santiamen totas ellas correren ficantse per bardissas y matolls de argelachs; sols duas, las duas caga-niu sens dubte, de menos delit, caygueren en mans d'en Joseph quin las posá dins son mocador y las portá á casa.

Quina sorpresa més agradable per la Mercé!

—Papá, vingui, vingui... miris que monas! que aixeridas!... las criarém, no fa?—Y mentres sa mare posava su la taula la gábia del rossinyol, mort de fret de l'hivern passat, provehida de abeuradora, mill y panís, é hi tancava las duas perdiuhetas, jo no 'm vaig poguer estar de dírloshi:

—Pobres perdius!... Deu vulga que no tingan mala fi!...

—Ay nó, papá; no digui aixó. Veurá que ben cuydadas serán; las prencn á cárrech meu; jo reemplassaré llur mare.

—Noya, aixó es impossible. Trobarán á mancar, durant la nit, l'ala maternal que tan calentetas las té, la llibertat, la llum y l'ayre pur de la boscúria; anyorarán llurs germanetas; se tornarán anémicas, y...

—Calli, calli, no acabí!... vosté tota m'entristeix. Veritat, perdiuhetas, que viuréu?... Si sou tan remonas!...—Y las feya un petó á cada una.—Jo us estimaré forsa; veuréu que be os cuydaré.

La gábia fou posada sobre una taula, dins una estancia del tercer pis qual porta es sempre tancada ab clau. La finestra fou deixada oberta nit y dia per renovar be l'ayre; cap gat hi podía entrar. Las perdius aixeridas, picotejant lo mill, corrent

(1) *Lechuza*,—*Chouette*,—*Screech-owl*.

dins la gàbia, semblavan ferse á llur nou estat d' esclavitut; y sens dubte que, siguent tan jovas, oblidarían llur mare y llibertat.

Al tercer dia, á las vuyt del matí, la Mercé entrá en mon estudi, tota plorosa, mocador á la boca, singlotejant.

—Qué tens? filla, qué 't passa?

—Papá... las perdius... pugí, pugí, vingui ab mí... Oh! aixó es horrorós!...

Pujárem al tercer pis, entrárem en la estancia, trobárem la gàbia á terra, plena de plomas, dos teguments carnosos pegats entre 'ls brochs, un tros de cap y una cuixa.

Donchs, qué havia passat? Quín era l'assessí despiadat que havia donat á las perdius tan crudel mori? Allavors, com á jutje d' instrucció, seguí las petxadas del malvat; trobí sus l' empit de la finestra un bocí d' ala, y vaig deduhir que 'l criminal era un aucell de rapinya, sens dubte una de las ólibas que nían al campanar. En efecte, no podía ser altra. La culpa era meva; ja devía malfarme al deixar la finestra oberta. La óliba, volant per aquells teulats, ensumá la farúm de las perdius y obehí al seu instint carnívor de destrucció de tots los animalets que trastejan de nit com taups, ratas, etc. Sas urpas, pitjors que las del gat, son reblincadas com un am y punxagudas com agullas; las ficá entre 'ls brochs de la gàbia, y á urpadas las arrancá á bocins.

. . .

Fem un xich d' historia natural.

«La óliba pertany á la segona familia d' aucells de rapinya nocturns; genre *strix* (Cuvier). Cap gros, aplanat y llis, ulls rodons á ran del cap; bech reblincat en baix, molt fort y llarch de 2 centímetres; llengua fesa en forma de forqueta; orelles grans, molt obertas, placadas d' un tel; plomatje clapajat sobre fondo grisench.»

La óliba es l' aucell de las ruínas; nía al cim dels campanars, vellas torras enrunadas y sota las voltas de las esglesias. En lo silenci de la nit, fa sentir un crit ó mellor un esbufech monótono y sinistre: xé, xei, xeu, xiu, Com tots los aucells de nit, de dia viu retirada dins son cau, digerint y dor-

mint; n' ix á l' hora del capvespre. Son esbufech que no para may, sobretot á la primavera, temporada dels seus amors, se sembla á n' el d' un home corpulent que dorm ab la boca oberta. Quan vola, eixos crits estranys se tornan més agres y tan repugnants que, al sentilse dins la negror de la nit, al cim del campanar, prop del cementiri situat casi sempre en nostres vilatjes montanyesos al costat de las esglesias, causa terror y temor als pagesos que creuhen en bruixas y mals espèrits; puig las tenen per mals vehins fatídichs que portan malalties, desgracias, maluras á n' ells y llur bestiar; per fí las miran com missatjeras de la mort. Diuhen ells que si la óliba se posa sobre 'l teulat d' una casa, hi canta las absoltas d' un de la familia que ben cert se morirá en lo decurs del any. També li fan una guerra sens quartel; pero los indrets hont nían, solen ser inaccessibles. La que 's deixa agafar es tot seguit, y de viu en viu, clavada per sas alas ab dos claus, sobre la porta del estable ó be al cim del pal de la garbera de l' era, á fí de que serveixi d' escarment á tots los de sa nissaga. Quina agonia més crudel!... No obstant la óliba hauria de ser protegida y respectada pels pagesos, porque 'ls hi fa sino be: ratas, taups, ratolins dels camps, etc., etc., son sa alimentació, y may cap gat igualará la destrucció que ella 'n fa; mes, en va, ells no us creurán pas. N' es lo mateix de tants altres animalots qu' ells matan sens pietat, sens cap motiu, porque sí, com los gripaus, llangardaixos, serps, salamandras, sargantanas y altres que viuben y fora de larvas y de insectes nocius á la agricultura.

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA.

26 Juny 1895.

EL ARPA LLEMOSINA

• POESÍA QUE OBTINGUÉ LA FLOR NATURAL
EN LOS DARRERS JOCHS FLORALS DEL «RAT-PENAT» DE VALENCIA

I

¿Voléu, senyora, escoltarne
com n' es de dolsa y de rica
l' arpa que polsa Valensia
quan canta, plora ó somnía?
¿Voléu que desperte en cobles
com l' ausellet que matina,
ó qu' esclate en veus com l' ona
que allá en la playa rellisca?
¿Voléu que udóle mes aspra
qu' el corn de la gent antiga,
¡la gent qu' ens deixá en herencia,
son cor, son ferro y sa llira!
ó que marmole mes dolsa
qu' el rossinyol cuan refila
vora del niu qu' en el sálser,
grunsantse al vent s' endormisca?
Té veus per cantar al vespre,

¡quan sembla qu' el sol desbrina
les trenes d' or qu' el coronen!
Y en té per cantar el día,
¡quan p' el cel estén l' aubada
la porporada catifa!
¡Cuan Valensia estén la sehua
tota de flors may marsidas!

Si us plau, Senyora, escoltarme,
y us plau que avuy us la ofrixca,
voreu com n' es la més bella
L' arpa qu' es diu llemosina.

II

Son les cordes sehues, la branca hont s' agrunsen
al auba y al vespre
tot temps els ausells;
¡hont tot temps enfila brodantlos de perles
la má de les Muses
els llors á ramells!

Per sims tenen sempre la clara armonía
qu' en l' arbre punteja
lo dols rossinyol,
¡y 'm[sembla, Senyora, que escampa ses notes
p' els horts d' esta plana
lo fresch ventijol!

Cuan crida la Patria, forjarne sap l' himne
que un segle cantáren
les colles del Cit;
¡les feres maynades qu' en pau com en guerra,
portaven brodada
la Creu al seu pit!

La Fe qu' ens inspira, la veu les arranca
qu' ensensa ab pregaries
lo seti de Deu;
¡la veu dels que pujen al cim del Calvari,
portant á sos muscles
lo pes de la Creu!

Si Amor la punteja, desgrana en espurnes
que l' ánima escalfen,
vivent un tresór,
y apar que allavores ne fá que sortixca
l' aixám tot de somnis
que nihuen al cor.

N' es ceptre, Senyora, guarnit tot de perles,
de llors y de paumes,
que al colp de la má,
sortirne fa un poble de sava cristiana,
d' enjiny de poeta,
¡de cor de titá!

Per ella, Senyora, revihuen les glories
p' el temps soterrades
al fons del oblit;
per ella rebroten ab nova florida,
les branques d' un arbre
que Deu' ha benit

Té veu p' els que ploren vensuts en la brega
del mon, les dolentes
Ferides del cor;
la té p' els que reguen els erms de la vida,
¡Tot jorn plens d' espines!
dels ulls ab lo plor;

La té per els jóvens mes viva y ensesa,
que 'l raig d' or y porpre
qu' en llum tiny el cel;
¡la té per les mares, mes dolsa que al llabi
del niu que acarona,
sa bresca de mell

P' els sabis n' es dócta; p' els sants n' es cristiana
p' els héroes valenta,
sonora p' els vats;
per tots ne té sempre nihuant en ses cordes,
pregaries y cobles,
¡cansons y dictats!

III

N' es la mateixa, Senyora,
ab la que plora En Viana,
y En Ausias March enamora;
n' es la qu' endolsix sonora
nostra parla valensiana;

La que ha cantat ab veu dura
del aspre cim del Montgó
la testa que al cel s' atura,
y ha fet que arrele en l' altura
d' aqueix cim nostre penó;

La que té la veu inmensa
del mar llatí qu' ens insensa
ab son buf tramuntanal,
y la dels cors que' en Provensa
canta á la vespre el mistral;

La que crema en l' insenser
dels seus sims lo mistich flayre
de les flors del taronjer
y escampa per fer dols l' ayre,
perfúms de murtra y llorer;

N' es la que troba armonies,
y endresses, y rims, y cants,
cuan ne fá esment dels vells dies,
richs en glorioses follies,
y en host de sabis y sants;

La que 'm diu que nostres avis,
petjant mitx mon ab sos peus,
y ab lo nom de Deu als llabis,
sembraren de reys y sabis
desde 'l Turia als Pirineus;

N' es la qu' escampa en llegendes,
mes flors qu' els nostres jardins,
cuan solta al enginy les rendes,
y 'ns fá petjar per les sendes
pols dels vensuts sarrahins;

La que polsáren ab gloria
y ab sant fervor nostres reys
guarnint ab paumes la llistoria,
la que 'm fa tot jorn memoria
dels furs del regne y ses lleys;

La que té vents de tempesta
cuan solca la guerra al plá,
y aixeca al cel l' oyt sa testa;
la que té cançons de festa
cuan ja no té fel el pá;

La que 'ns canta la grandesa
de un poble noble y altiu,
y 'ns fa que trobém ensesa
la brasa de la bellesa
dels vells jorns entre 'l caliu;

La que 'ns fa sentir sagrada
la glória del temps passat,
¡p' el temps nou tot enrunada!
¡La que 'ns fa cantar l' aymada
senyera del Rat-Penat!

La que 'ns escalfa ab l' ardent
ponentada del temps vell,
y 'ls fets de gloria ens esmenta
d' aquella colla valenta
vestida de ferro y pell;

N' es l' arpa, Senyora mia,
que 'ls erms del cor assahona
fent ploure rius de poesia,
y 'ns dona cepire y corona
de argentada pedrería;

N' es la que té mes color
que 'ls pintors en sa paleta,
cuan canta queixes d' amor;
n' es la que troba el poeta
mes santa y ab més dolsor;

La que 'ns fá pensar al cel,
quan el ánima entristida
tasta del visi en la mel,
que n' es una font la vida
tot temps de plors ó de fel;

N' es, Senyora, l' arpa aquella
que ab mots per l' amor dictats,
canta ó plora en la Capella,
hont fá tants jorns regnes, bella,
¡mare dels Desamparats!

L' arpa qu' ens ensenya 'l crit
que alsa á sos peus el dolor
cuan n' es lo cor afligit,
perque 'ns aboque Ella al pit
lo riu de mel del amor!

La que avuy, Senyora, us dona
les paumes y 'ls llors trionfals
que en ses cordes empresona;
¡la que avuy us don corona
de Reyna dels Jocs Florals!

IV

Guardéu, Senyora nostra,
de l' arpa llemosina,
¡de l' arpa dels meus avis!
lo verginal recort,
com guarda sempre en vetlla
la pátria llevantina,
puríssimes les glories
d' un temps que plora mort.

Guardéulo, nit y dia
dins l' anima ab fe vera,
perque allí dins arrele
sens por al sol ni al gel!
¡Com guarda 'l niu la branca
del arbre en primavera!
¡Com guarden les abelles
dintre el panal la mell!

Féune tot jorn membransa
d' aquesta nit tan pura,
en que Valensia us dona
de cobles un tresor,
y esment d' eix seti féune,
que n' es tan sols figura,
d' aquell, Senyora mia,
que uy us alsém al cor.

JOAN B. PASTOR AICART.

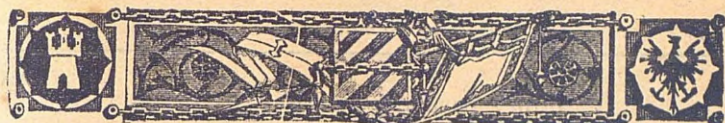
L' AMOR Y LA RAHÓ

Units com germanets en sa infantesa
 'l Amor y la Rahó,
diu que trespavien pe 'ls jardins de Xipre
 y pe 'ls ombrívols bòschs;
y allí, en la plenitut de sa ignoscencia,
 tot alegrí 'l cor,
gayre bé cada jorn, per delitarse
 creavan un joch nou.
Cupido, per aqueixas sutilesas,
 prou n' era d' enginyós.
Ell inventá 'l *Puput*. Una vesprada,
 en tant que 'l rossinyol
omplí d' armonías las arbredas
 ab son refilar dols,
á sa amiga digué;—Farém palletas:
 la llarga du la sort.—
Y ¡mireu quina pífia! la més curta
 li va tocá al Amor.
Conqueridor de cors, avesat sempre
 á dominarho tot,
no s' ajupía á perdre, rondinava,
 se feya 'l revoltós.

Mes al fi la Rahó pogué convencer
al tossut infantó;
y tapantli los ulls que no rebían
ni mica de claror,
de puntetas després ab gran cuydado,
fugí lluny d' aquells llochs.
Lo burlat nin la cerca á las palpentas,
atent á tot remor;
corra planas y valls, vergers y selvas,
cridantla ab desconsol.
—Vina,—li diu;—arréncam eixa vena
que m' ompla de foscó;
lliura ma vista de tan negre núvol;
dólte de sa presó.. —
Inútils clams. L' Amor desd' aquell dia
corre ceguet pe 'l mon,
y no ha pogut may més, en sa carrera,
juntarse ab la Rahó.

† FELIP JACINTO SALA.

GERMANÓ

POESÍA PREMIADA AB LA «FLOR NATURAL» EN LO PRIMER
CERTÁMEN DE LA «TERTULIA LITERARIA DE BLANES»

La Verge de las Salinas,
si s' está sola tot l' any,
de falta de companyia
avuy no se'n pot queixar.
Del Rosselló n' es la reyna
y es reyna del Empordé:
per xó d' una y altra banda
li'n arriban los vassalls.
Ciudadans son de dos pobles;
mes la Verge ne té un llas
que als de Fransa ab los d' Espanya
los lliga com á germans.
Per xó 's veu dins la capella
com á la *Font dels tres raigs*,
y en las balladas de l' era
com sota 'ls abets dinant,
fent rotllo ab la blanca cofia
lo mocador virolat,

prop l' encesa barretina
lo cendrós barret de cranch,
De germanó com aquesta
ningú en lloch l' ha vista may:
l' ermita de las Salinas
de tots es casa payral.

Los de Massanet ja surten
per lo Roch del Ermitá;
per lo Castell de Cabrera
los darniuhenchs van pujant;
venen pel Coll de Pedrissas
los vehins de Montalbá;
de La Junquera y Las Illas,
de Ceret y Murellás,
de la Bajol y Agullana,
d' Arles-su'l-Tech y dels Banys,
de tots los pobles y vilas,
de la montanya y del pla,
de per tot gent compareixen
ab cara de festa anyal,
ab lo cor ple d' alegría
y á l' esquena 'ls malsdecaps.

Al peu de la font s' asseuhen
y reposan breus instants:
jes tan forta la pujada!
¡lo camí es tan y tan llarch!
Y mentres que las campanas
tritlla que tritllejerás,
ells xarrupan l' aygua fresca
que fins n' esquerda 'l cristall,
y après ¡amont!... vers l' ermita,
que la Verge está esperant.

Ja han dat las tres batalladas
l' *ofici* va á comensar:
de la gent a la capella
no n' hi cap ni la meytat;
mes, per xó, tothom ou missa,
quí no á dintre, desde 'l camp.
Resplandeix com una gloria
ab tants llums l' hermós altar;
dalt al chor la jovenalla
los *kiries* va refilant;
abaix la gent de dos pobles
que pregan en catalá;
en lo camaril la Verge,
que extenguent son mantell blau
diu als catalans de Fransa
y á la gent del Empordá:
—¡De trobarme entre vosaltres
joh fills meus! quánt me compláu!—

De pregarias á la Verge
no 'n vulgheu: de baix en baix
diu lo pastor: mare meua,
gardeu del llop al remat;
lo masover: concediunos
bona cullita aquest any;
la nina: que 'l promés torni
del servey ben aviat;
guaríume 'l fill, diu la mare,
¡he pujat á peu descals!
Y demanan tots á l' una,
saben que ho han d' alcansar,
que 'ls lliuri de guerra y peste,
de pedregadas y fam.
Per xó te la Santa Verge
tan amunt lo seu palau:
los cástichs que del cel cauhen
ella 'ls escopsa ab la má.

Lo fluviol ja refila,
 lo timbal dona 'l compás,
 gemega la cornamusa,
 las grallas van xericant.
 Lo senyor rector y 'l baulle,
 sentats prop del catafalch,
 l' un tot fent la mitja rialla
 y l' altre aixecant la mà,
 ja han dit:—Noys á divertir-se,
 pot comensá 'l contrapás.
 Y 's mou l' hermosa garlanda
 plassa amunt y plassa avall:
 los de la lloga á la cúa,
 los pabordes fent lo cap,
 entre mitj la tadrinalla
 ab los vells de xexanta anys:
 que aquí 's juntan las poncellas
 ab los clavells ja badats,
 s' agermanan los brots tendres
 ab los que 's van assecant.
 —Contrapás, el rector pensa,
 com tú fossen tots los balls:
 llas de germanó entre 'ls homes,
 símbol d' amor fraternal.

Lo sol senyala mitjdía;
 tothom ombra va buscant:
 qui la troba al peu d' un marge,
 qui la cerca sota un faig.
 Cada colla sobre l' herba
 extén lo tobolló blanch,
 y al bell punt que 'l porró torna

de la font ben entelat,
la cistella se destapa...
¡quin bé de Deu surt d' allá!
Mes tothom dú bona gana
¿Quí no te gana aquí dalt
ab la caminada feta
y uns quants saltets ben donats?
Tothom porta bona gana,
y *ab salsa de Sant Bernat*
¡qu' es gustosa la truytada!
¡qu' es rich lo rostit de xay!
¡que tendres son los pollastres!
¡que n' es de bó l' estofat!
¡com se va empassant la *brena*,
regalo del ermitá!
L' alegría per tot regna,
omple 'l cor de xichs y grans,
y entre trago y caixalada
tots la deixan esclatar.
Y dihent cada hu la seua,
se van netejant los plats,
y ben netas las grassalas,
l' hora arriba del vi blanch.
Los gots que voltan la taula
s' omplenan tots fins á dalt,
y trincan los uns pels altres
la gent de las dos afraus:
que aquí tan sols hi ha una patria,
la patria dels catalans.

L' espardenya ben lligada,
un bon garrot á la má,
ab lleugeresa de dayna
y un pit que no 's cansa may
¡quina currúa á *Pedrissas*
poch á poch se va enfilant!
La pujada prou es dreta;

mes ab bon dalit ¿qué hi fa?
Si es que l' herba es rellescanta,
s' assegura ben be 'l pas;
si entrebanca alguna roca,
se l' enjega serra avall;
quan se voreja una timba,
á ningú li roda 'l cap,
y sempre que 'ls peus no bastan
tothom sab fe anar las mans.
Mentre's puja ¿cóm s' aixampla
l' horitzó sota un cel blau
que ni un sol parrach de núvol
avuy ha volgut tacar!
Lo Canigó 'l front ensenya
xich en xich, cobert de blanch
ab la neu que per penyora
li deixá l' hivern passat.
Y las montanyas vehinas
sembla que 's van ajocant,
y que sortint d' un abisme
cel amunt s' aixeca 'l mar!...

¡Ja som al cim de la Serra!
Un peu ensá y l' altre enllá
de la ratlla fronterissa,
¡que se 'n sent tothom de gran
veyent á sos peus extendres
com un mapa desplegat,
l' esplendorós panorama
del Rosselló y l' Empordá!
Bessonas las duas planas,
se las veu desd' aquí dalt
com posan sobre la falda
del Pirineu lo seu cap;
llas inmens de blaua seda,
las lliga 'l Mediterrá,
y com la mare amorosa

que un pit dés á cada infant,
ab sas fonts la cordillera
los dos plans rega al plegat.
¡Ab quin goig un se 'ls contempla!
Deu mateix los va juntar
perque sempre més s'estimin,
perque no 's separin may.
En vá, donchs, gent forastera
fronteras aquí ha marcat.
llassos que en lo cel se nuan,
en la terra no 's desfan.

PAU DELCLÓS.

EN HELIÓPOLIS

Terra del sol, be 't pots dar per ditxosa;
joh si sabesses hont tens la claror!
no pas als astres tos ulls giraríes,
mes jay! ets cega, per tú sempre es foch...
Prou si no ho sabs t' ho dirian los Angels,
que vers son Centre devallan á vols;
prou t' ho diria ton porxe més pobre,
hont pera badarse s' hi giran las flors...
Joseph Santíssim que allí té la feyna,
mentre es de dia trevalla amorós:
per mantenir al Autor de la vida
tot sacrifici li es font de dolsor.
D' allí, Maria no veu las estrellas,
que un Sol ixent l' ha ferida ab son foch;
no veu las perlas del Nil, ni las rosas,
iqué ha de mirar si en un bres ho té tot!
De bon matí, y ans que 'ls Angels la vejan,
vola més qu' ells, com abella entre flors;
quan se 'n adonan la feyna ja es llesta,
ja hi torna á ser arrambada al bressol:
Durant lo jorn fa mimvar la filosa,
roda son fus, com lo temps, sens repós,

fius que al cel diu amorosa queixantse:
«¡Be has trigat prou á vestirte de doll...
¡Nit benhaurada que 'm tornes la Presa
del cor glatida temps ha sens consol,
ja que la tinch, fins demá á trench d' albada
deixa 'm dormir tot vetllant mon Tresor:
Vina, mon Deu, que 's moria ta Mare,
com sens rosada 's marceyen las flors;
bese 'm ton bes y no 'm moch de tos llabis,
no 't vull dexar, Fillet meu del meu cor.
¡Oh sol, atúra 't, no t' alses encare,
que sos ulls vessan torrents de claror;
revlu mon cor quan l' estrenyen mos brassos.
¡oh nit, no frisses, allárgat si pots!
¡Mon dols Petit, si jamay toinás l' alba!
¡Oh Verb Etern, si la nit sempre hi fos!...
y axí acostats, que ni 'ls Angels nos senten,
dígamlos tots los secrets del teu Cor!»

SOR EULALIA ANZIZU

LA PROMETENSA

TRADICIÓ

I

La vila de Sant Felú
n' es la joya de més válua
que del Ebro á Cap-de-Creus
té la costa catalana.
Son diadema del seu front
la renglera de montanyas
que l' enrotllan á ponent,
guarnidas d' or y esmeragdas.
L' encondormen sos perfums
de flors y d' herbas boscanas,
y al estiu y á la tardor
li omplenan de fruyt sa falda.
Filtrant las plujas d' hivern,
s' hi escorren per sas entranyas,
sortintne en raig abundós
per la deu de Mont Calvari.
Li donan plascents ombrius

sos boscos y fondaladas
y te al Puig de la Guinéu
lo mirador d'hont aguayta,
com un claveller florir,
la fresca vall Aredana,
qu'extén sos horts y casals
pe'l bell peu de las Gabarras.
De corsaris berberins
fort castell la defensava:
¡d'aquells murs ne té 'l francés
ben sagnosa recordansa!
mes si 'l castell n'es caygut,
sa guarda per res li manca,
que prou la vetlla San Telm
posat damunt la montanya.
Sa ermita ayrosa y gentil
n'es lo clar estel de l' auba
que descobra 'l mariner
quan la boyra 'l cel li amaga;
n'es lo bálsam del dolor
per' la nina enamorada:
lo panell que signa jamunt!
pe'ls cors que 'l dubte aclapara.
Besan á la vila 'ls peus,
com estol de cortesanas,
las onas del mar llatí,
desfentse en randas de plata,
tan bon punt les tira 'l vent
sobre 'ls sorrals de la platja.
N'es lo fill de Sant Felú
brau lleó quan pren las armas:
si á Lepant cullí uns llorers,
de Mallorca 'n portá d'altres;
¡molt més frescos se 'ls endú
de Girona en las murallas!
¡Oh vila dels meus amors,
nereyda pe' l mar bressada,
del treball vistós espill,
ram del verger de ma Patria!

II

La festa major n' ha fet
 de Sant Feliú bella toya,
 guarnida de clavells blanchs
 y de carmesinas rosas:
 son los clavells los fadrins
 que, quan senten la tenora,
 s' enllassen estrets de mans,
 y fent ben ample rodona,
 puntejan com ningú més
 la sardana ¡qu' es ben nostra!
 Son las rosas d' aquell ram
 tot l' aplech de balladoras
 que, si duhen foch als ulls,
 vessa la mel de sas bocas.
 A trench d' auba han tritllejat
 las campanas més d' un' hora;
 ¡quins effluvis tan plascents
 se respiran prop la costa!
 Solcan lo port d' *Alabrich*
 las barquetas pescadoras,
 duhent gallardets als pals
 y las flámulas á popa.
 La cucanya s' ha guarnit
 prop d' una espadada roca;
 los baylets, mitx despullats,
 s' hi disputan la penyora
 entre 'ls forts aplaudiments
 y tocatas de la cobla.
 L' iglesia, plena de llums,
 sembla 'l llindar de la gloria
 per' festejá á Sant Feliú,
 mártir excels de Girona,
 que venera ab cor fervent

tota la terra espanyola.
¡Tu 'l vas veure á ton Patró,
oh *Yacsalis* la famosa,
quan Rufí, tirá crudel,
lo feu portar á eixa costa,
després d' haber esquinsat
la sua carn fins als ossos,
masegantlo com fruyter
que la pedregada assota!
¡Tu 'l vas veure, ab front ben alt,
lo dols somriure á la boca,
lligat bé de mans y peus,
penjada al coll una mola,
quan l' estimbaren á baix
del pou que forman las rocas,
hont, sentintshi presoner,
lo mar teréstech udola!
¡Y 't mirares los butxíns
canviar l' estrident riota
ab crits de rabia crudel
quan, damunt las mansas onas,
lo Mártir de Jesucrist
vejeren radiant de gloria,
desfet de tots los lligáms,
rodejat d' ángels hermosos
que, ab salterits y llahuts,
cantaren himnes de joya,
fins que Felú trepitjá
del port d' *Alabrich* la sorra.
Per ço cada any vols lluhir,
vileta gentil, l' aureola
que brilla tant esplendent
damunt de ta afrau dítxosa,
per' festejá al quí per tu
vigila en lo cel tot hora
¡Felú lo nom te va dar,
que escrigué ab orgull la historia!

III

¿Quín espectacle tan nou
té la festa al primer día,
que se 'n dú 'ls joves y vells
fora 'ls portals de la vila?
Es que vá un esport iatró
la prometensa á cumplirne,
la prometensa que feu
prop las costas mallorquinas,
quan, en nit de temporal,
temía perdre la vida,
combatut lo seu baixell
per tempesta ja may vista.
Lo passeig de vora mar,
va seguint la comitiva;
rodejan al brau patró
sos companys de la marina;
los *grumeus* y los *joanenchs*,
deposant odis indignes,
per miracle marxan junts
del llarch corteig en las filas.
La flàmula que arrancá
Pere Roig á la morisma,
l' estandart que 'ls feliuenchs
á Mallorca van renderne,
lo lleveig alsa y recull
com si fossen sas joguinas.
Ja son al cim del penyal
que sos peus á l' aigua endinza;
Cala-sans á son redós
contempla la mar tranquila.
¡Quína muralla de gent!
¡cóm creix la bellugadissa
que s' ovira devallant

de las serras més vehinas!
Ja 'l patró, casi be nú,
va acostantse al precipici;
quan saluda á tots indrets,
topa ab los ulls de sa filla,
y una llágrima en supols
li deixa la gelta humida!
La figura escultural
d'aquell home ¡com encisa!
¡sembla un roure gegantí
que 'ls arbres del bosch domina,
l' atleta del poble grech
coronat en jochs Olímpichs!
La música ab sos acorts
ja ofega la cridada;
lo patró, tancant los ulls,
daltabaix del pou se tira...
¡Gayre be fregá son cos
las duas penyas graníticas!
Diu que ha caigut aplombat,
¡bona sort aixó li sía!

¡Quín silenci á tot arréu!
¡d' ansietat los cors palpitan!
Potser lluyta ja ab la mort
dintre 'l forat que te eixida
part enllá del mur gegant
que trenca 'l port de la vila!
Los práctichs clavan los ulls
hont l' aygua molt més s' agita;
ja veuhén que hi sura un cap,
com si fos una gavina
fregant sa ploma de neu
damunt l' aygua movedissa.
¡Victoria! crida tothom;
¡n' ha fet bona travessía
lo patró que á Sant Felíu
la promesa te cumplida!
Voleyan los mocadors,

s'enlayran las barretinas,
d'una marxa triunfal
s'ouhen las notas més vivas.
Mentrestant lo mariner
cansat á la platja arriba,
y 's llansa tot conmogut
dintre 'ls brassos de sa filla!
¡Oh vila dels meus amors!
tinch la fé sempre per guía
que Sant Felíu vetllará
la hermosa platja de Guixols!

JOSEPH FRANQUET Y SERRA.

¡ADEU CORDERA!

(TRADUCCIÓ)

ERAN tres: sempre 'ls tres! La Rosa, 'l Pinin y la *Cordera*. Lo prat Somonte era un retall triangular de vellut vert extés com un cortinatje, vessana avall per lo llom de la montanya. Un dels ánguls, l' inferior, l' escapava lo ferrocarril d' Oviedo á Gijón. Un pal de telégrafo, plantat allí com penó de conquesta, ab sas *xicras* blancas y sos filferros paralelos á dreta y esquerra, representava pera la Rosa y 'l Pinin l' ample mon desconegut, misteriós, temible eternament ignorat. Lo Pinin després de pensarshi molt, quan á cópia de veure días y més días lo pal tranquil, inofensiu, de *bon geni*, ab ganas sens dupte, de aclimatar-se en lo poblet y assemblar-se tot lo possible á un arbre sech, va anar atrevintshi portant sa confiança fins al extrém d' abrassarse al pal y enfilarse fins aprop dels filferros. Pero may arribava á tocar la porcellana de dalt que li recordava las *xicras* que havia vist á la Rectoría de Puao. Al véures tant aprop del misteri sagrat, li agafava un esglay de respecte y 's deixava rrelliscar depressa fins á tocar de peus á l' herba.

La Rosa, no tant atrevida pero més enamorada de lo desconegut, se contentava ab acostar la orella al pal del telégrafo y minuts y fins quarts d' hora passava escoltant las formidables remors metálicas que 'l vent arrencava á las fibras del pí sech en contacte ab lo filferro. Aquellas vibracions, devegadas intensas com las del diapasó, que, aplicat á l' orella, sembla que crema ab son vertiginós glatir, eran pera la Rosa los *papers* que passavan, las *cartas* que s' escribían per los fils, lo llenguatge incomprendible que lo ignorat parlava ab lo ignorat; ella no tenía curiositat pera saber lo que 'ls d' allá tant lluny deyan als del altre cap del mon. ¿Qué se li 'n donava? Son interés estava en lo soroll, per lo soroll mateix, per son timbre y son misteri.

La *Cordera* molt més formal que sos companys, veritat es que relativament de etat també molt més avansada, s' abstenía de tota comunicació ab lo mon civilisat y mirava de lluny lo pal del telégrafo, com lo que era pera ella efectivament, com cosa morta, inútil, que ni tant sols li servía pera gratarse.—Era una vaca que havia viscut molt ajeguda horas y horas d' experiència en pasturas. Sabía aprofitar lo temps; meditava més que no pas menjava, gosava del plaer de viure en pau, baix lo cel gris y tranquil de la seva terra, com qui alimenta l' ánima que també tenen los animals; y, si no fos profanació, podría dirse que 'ls pensaments de la vaca mairona, plena d' experiència debían semblarse tot lo possible á las més reposadas y doctrinals odas d' Horaci.

Assistía als jochs dels pastorets encarregats de *llindarla*, com á una ávia. Si pogués, somriuria al pensar que la Rosa y 'l Pinin tenían per tasca en lo prat cuydar de que ella, la *Cordera*, no s' extralimités, no 's fiqués per la via del ferrocarril ni saltés á la heretat vehina. ¡Qué tenía de saltarhi! ¡Qué s' havia de ficar á la terra dels altres!

Pasturar de tant en quant, no molt, cada dia menos, pero ab atenció, sens perdre 'l temps en aixecar lo cap per curiositat tonta, escullint sens duptar las millors mossadas, y després assentarse sobre una auca ab delicia, á rumiar la vida, á gosar lo plaer de no patir. Aixó era lo que ella tenía que fer. Tot lo demás eran aventuras perillosas. Ja no se 'n recordava de quan li havia picat la mosca.

Lo *Xato* ('l toro), los salts bojos per las llargas devesas... ¡tot aixó era tant lluny!

Aquella pau sols s'havía interromput en los días de proba de la inauguració del ferrocarril. La primera vegada que la *Cordera* vejé passar lo tren, se torná boja. Saltá de lo més alt, corregué per prats d'altres y lo terror durá molts días, renovantse, més ó menys violent cada vegada que la máquina surtía per lo desmont proper. Poch á poch se va anar acostumant al estrépit inofensiu. Quan arribá á convéncers de que era un perill que passava, un terrabastall que tant sols amenassava, reduhí sas precaucions á posarse dreta y á mirar ben de cara, ab la testa alsada al monstre formidable; més endavant no feya sino mirarlo, sens alsarse, ab antipatía ni ab desconfiansa; acabá per ni mirársel tant sols.

A n'en Pinin y á la Rosa la novetat del ferrocarril los hi produhí impresions més agradables y persistents. Si al principi era una alegría boja, un xich barrejada ab por supersticiosa, una excitació nerviosa que 'ls feya esclatar en crits y saltirons, després va esser una diversió pacífica, suau, renovada diferentes vegadas al dia. Trigá molt en gastarse aquella emoció de contemplar la marxa vertiginosa, acompanyada del vent, de la gran serpent de ferro que portava á dintre seu tant soroll y tantas menas de gents desconegudas y extranyas.

Pero telégrafo, ferrocarril, tot aixó, era lo de menos: un accident que va passar ofegantse en la mar de soletat que voltava 'l prat. Desde allí no 's veyá alberch humá; allí no arribavan sorolls del mon mes que al passar lo tren. Matinadas sense fí, sota 'ls raigs de sol á vegadas, entre 'l bronzir dels insectes, la vaca y 'ls noys esperavan la proximitat del mitj dia pera tornar a casa, y després tardes eternas, de dolsa tristesa silenciosa en lo mateix prat, fins arribar la nit, ab l'astre vesperí per testimoni mut en l'espai. Rodolavan los núvols allá dalt, queyan las ombras dels arbres y de las penyas en la vertent, y en la fonduria s'acostavan los aucells, comensavan á brillar algunas estrellas en lo més obscur del cel blau y 'l Pinin y la Rosa, los noys bessons, los fills del Anton de Chintá, embolcallada l'ánima en la dolsa serenitat somniadora de la solempne y sería naturalesa, callavan horas y horas. Després de sos jochs may gayre estrepitosos, s'asseyan aprop de la

Cordera, que acompanyava l'august silenci de tant en tant ab lo só apagat de sa mandrosa esquella.

En aquest silenci, en aquesta calma inactiva, hi havia amors. S'estimavan los dos germans com dos meytats d'un fruyt vert, units per la mateixa vida ab escassa consciencia de lo que en ells era distint de tot lo que 'ls separava. S'estimavan lo Pinin y la Rosa á la *Cordera*, la vaca ávia, gran, groguenca; quin front semblava un bressol. La *Cordera* recordaria á un poeta la *zavala* del Ramayana, la vaca santa; tenia en la amplitud de sas formas, en la solempne serenitat de sos acompassats y nobles moviments, ayres y contorns d'ídol destronat, caygut, content ab sa sort, més satisfeta ab ser vaca verdadera que deu fals. La *Cordera* fins ahont es possible endevinar aquestas cosas; pot dirse que també s'estimava als bessons encarregats de pasturarla.

Era poch expressiva; pero la paciència ab que 'ls tolerava quan en sos jochs ella 'ls hi servia de coixí, d'amagatall, de cavall y pera altres cosas que rumiava la fantasía dels pastors demostrava tácitament l'afecte del animal pacífich y pensatiu.

En temps difícils lo Pinin y la Rosa havían fet per la *Cordera* tots los impossibles de sollicitut y estimació. No sempre l'Anton de Chinta havia tingut lo prat Somonte. Aquest luxe era cosa relativament nova. Anys enrera la *Cordera* tenia de sortir á la *gramática*, aixó es, á pasturar com podia á la bona ventura, pels camins y travessias dels rosegats y escassos prats del comú, que tant tenian de via pública com de lloch de pastura. Lo Pinin y la Rosa, en tals dias de privacions la guiavan als millors tossals, als paratges més tranquils y menos pasturats y l'amparavan de las mil injurias á que estan exposadas las pobres bestias que tenen de buscar son aliment en los etzars dels camins.

En los dias de fam, en l'estable, quan l'herba escassejava, y el *narvaso* pera estrar lo llet calent de la vaca també faltava, á la Rosa y al Pinin debía la *Cordera* mil industrias que li feyan més suau la miseria. ¡Y qué dir dels temps heróychs del part y de la cria quan s'entaulava la lluyta necessaria entre l'aliment y regalo de la *nació* y l'interés dels Chintos, que consistia en robar á las mamellas de la pobre mare tota la llet que no fos absolutament indispensable pera que 'l badeller

subsistís! La Rosa y 'l Pinin en tal conflicte sempre 's posavan de la banda de la *Cordera* y sempre que podían deixavan anar lo badell d'amagat, que, cego y com á boig, pegant de cap per tot arreu, corria á ampararse ab la mare, que l'amagava sota 'l seu ventre, girant lo cap agraïda y carinyosa com si digués á sa manera:

—Deixeu als noys y als badellets que vinguin á mí.—

Aquestos recorts, aquestos llassos son d'aquells que may s'esborran.

Ategeixis á aixó que, per lo suferta, la *Cordera* era de la millor mena de vacas que hi pugui haber al mon. Quan se veyia aparellada sota 'l jou ab cualsevol companyona, obedient al collar, sabia sometre la seva voluntat á la de l'altra y horas y horas se la veyia ab lo coll acotat, decantada la testa en incómoda postura vetllant drete mentres la parella dormia á terra.

* * *

Anton de Chinta comprengué que havia nascut pera pobre quan se convencé de la impossibilitat de cumplir ab lo seu somni daurat de tenir un corral propi ab duas parellas, pel cap baix. Arribá, degut á mil estalvis, que eran mars de suhor y purgatoris de privacions, arribá á la primera vaca, la *Cordera* y no passa d'aquí. Avans de poguer comprar la segona se veje obligat pera pagar atrassos al *amo*, al propietari de la terra que menava, á dur al mercat aquell tros de sas entranyas, la *Cordera*, l'amor dels fills. La Chinta havia mort als dos anys de tenir la *Cordera* á casa. Entre l'estable y 'l llit del matrimoni sols hi havia una paret, si podém dir paret á un teixit de brancas de castanyer y camas de blat de moro. La Chinta, musa de l'economía en aquella llar miserable, havia mort mirant á la vaca per un esboranch del malmés envá de ramatje, senyalantla com á salvació de la familia.

«Cuydèula, es vostre sosteniment; semblavan dir los ulls de la pobre agonisant, que mori extenuada de fam y de trevall.»

L'amor dels bessons s'havia concentrat en la *Cordera*. La falda materna que te son carinyo especial, que 'l pare no pot

substituhir, la trobaven á la escalfor de la vaca, en l' estable y allá en lo prat.

Tot aixó ho comprenia l' Anton á sa manera confosament. De la venda necessaria no se 'n podia dir res als noys. Un dissapte de Juliol, al ferse de dia, l' Anton, malhumorat, se posá á caminar cap á Gijón, enduyentsen la *Cordera* al devant sens altres arreus que 'l collar ab l' esquila. Lo Pinin y la Rosa dormían. Altres días los hauría despertat á cops. Lo pare 'ls deixá tranquils. Al aixecarse 's trobaren sense la *Cordera*. «Poiser lo pare l' havia portada al *Xato*.» No podían pensarse altra cosa. Lo Pinin y la Rosa eran de parer que la vaca hi anava de mala gana; creyan que no desitjava més fills, puig tots acabava per pérdrels aviat, sens saber cóm ni de quina manera.

Al fosquejar, l' Anton y la *Cordera* entravan per la *corrada* capficats, cansats y plens de pols. Lo pare no doná explicacions, pero 'ls fills endevinaren lo perill.

No l' havia venuda, perque ningú havia volgut arribar al preu que á n' ell se li havia ficat al cap. Era pujat; un sofisma del carinyo. Demanava molt per la vaca pera que ningú s' atrevís á emportársela. Los que s' havían arriscat á probar fortuna s' havían allunyat aviat dihent pestes d' aquell home que mirava ab ulls de ràbia reptant al que gosava insistir en acostarse al preu fixat en lo que ell s' hi feya fort. Fins á darrera hora del mercat estigué l' Anton de Chinta en l' *Humedal* donant plasso á la fatalitat. «No 's dirá, pensava, que soch jo que no vull vendre; son ells que no 'm donen de la *Cordera* lo que val » Y á la tí, suspirant, sino satisfet, ab cert consol, torná á rependre lo camí per la carretera de Candás entre la confusió y 'l soroll de tocinos y badells, bous y vacas que los pagesos de moltes parroquias del voltant conduhían ab més ó menys treballs, segons eran d' antich las relacions entre amos y bestias.

En lo Natahoyo, en l' embrancament de dos camins, encara estigué exposat lo de Chinta á quedarse sense la *Cordera*. Un vehí de Carrió que l' havia estat rondant tot lo dia oferintli uns quants duros menos dels que 'n demanava, li doná l' últim atach, un xich borratxo.

Lo de Carrió, pujava, pujava, lluytant entre la cobdicia y 'l capritxo d' endúrse la vaca.

L' Anton com una roca. Arrivaren á tenir las mans agatadas, parats en mitj de la carretera privant lo pas. Per fí la cobdicia pogué més. Alló dels cinquanta los separá com un abisme. Se deixaren anar las mans, y cadascú tirá per son cantó: l' Anton per un caminal que entre mareselvas que encara no florían y esbarsers en flor lo conduhí á casa seva.

*
*
*

D' ensá d' aquell dia en que endevinaren lo perill, lo Pinin y la Rosa no van sossegar. A mitjans de la setmana se presentá 'l majordom en lo corral del Anton. Era un altre vehí de la mateixa parroquia, de malas entranyas, cruel ab los llogaters endarrerits. L' Anton, que no admetía renys, se torná esgroguehit devant de las amenassas de comiar.

L' amo no esperava res més. Está bé, vendrfa la vaca á calsevol preu, per un no res. Calía pagar ó anar al carrer.

Lo dissapte vinent aconsonya al *Humedal* lo Pinin á son oare. Lo noy mirava ab horror als contractistas de carn que eran los tirans del mercat. La *Cordera* va ser comprada en son just preu per un acaparador de Castella. Li van fer una senyal á la pell y torná á son estable de Puao, ja venuda, d' altres, fent dringar tristament la esquella. Darrera caminava l' Anton de Chinta malmirrés, y lo Pinin ab ulls encesos. La Rosa al sapiguer la venda s' abrassá al coll de la *Cordera* que inclinava 'l cap tant á las caricias com al jou.

«¡Se 'n anava la vella!»—pensava ab l' ánima feta trossos l' esquerp del Anton.

«Ben mirat era una bestia, pero sos fills no tenían altra mare ni altra ávia».

Aquells días en la pastura, en lo vert del prat, lo silenci era de mort. La *Cordera* que ignorava la seva sort, descansava y peixia com sempre, *sub specie æternitatis*, com descansaria y menjaria un minut avans de que 'l brutal cop la fes caure morta. Pero la Rosa y 'l Pinin estavan afligits, ajeguts en l' herba, d' allí en avant inútil. Miravan ab rancúnia los trens que passavan, los filferros del telégrafo. Era aquell mon desconegut, tant lluny d' ells per un costat, y per altre, 'l que se 'ls n' hi enduya la *Cordera*.

Lo divendres al ferse fosch, va ser la despedida. Vingué un encarregat del acaparador de Castella per la bestia. Pagá; begueren un trago l' Anton y 'l comissionat y 's tragué á la quintana á la *Cordera*. L' Anton s' havia acabat l' ampolla; estava exaltat; lo pés del diner en la butxaca també l' animava.

Volia aturdirse. Parlava molt, alabava los mérits de la vaca. L' altre somreya perque las alabansas del Anton ara ja no hi venian á tom. ¿Que donava la vaca tants y tants jerros de llet? ¿Que era noble en lo jou, forta en la carga? ¿Y qué, si dintre de pochos dias havia d' estar convertida en palpisos y costellas y altres bons talls? L' Anton no volia pensarhi; se la veyá ab vida, trevallant, servint á un altre pagés, olvidada d' d' ell y de sos fills, pero viva, ditxosa...

Lo Pinin y la Rosa, asseguts sobre 'l munt de *cucho*, recort pera ells sentimental de la *Cordera* y dels propis afanys, agafats per las mans, miravan al enemich ab ulls de espant. En l' instant suprem se tiraren sobre la seva amiga. Petons, abrasadas... hi hagué de tot. No podían separársen. L' Anton, acabada de sobre l' excitació del ví, caygué com en un ensopiment. Creuhá los brassos y entra en la casa que era á las foscas. Los fills seguiren un bon tros per lo caminal d' altas bardissas lo trist grupo del indiferent comissionat y la *Cordera* qu' anava de mala gana ab un desconegut y en aquella hora. Per últim tingueren de separársen. L' Anton malhumorat cridava de desde casa:

—Va, va, noys, veniu, ja n' hi ha prou de cansonerias!— Així 'ls cridava de lluny lo pare ab veu ofegada pel plor.

Se feya de nit. Per lo caminal fosch que feyan casi be negre las altas bardissas que formavan casi volta, 's va anar perdent la *Cordera* que de lluny semblava tota negre. Després no va quedar d' ella altre cosa que 'l *tin tan* pausat de l' esquella, esmortuït per la distancia entre 'ls xerrichs melancólicos d' un d' un sens fi de cigalas.

—Adeu *Cordera*—cridava la Rosa desfeta en plor.—Adeu *Cordera* de la meva ánima!—

—Adeu *Cordera*!—afegia 'l Pinin ab igual pena.

—Adeu—contestá á la fi, á sa manera la esquella, perdent-se son plany trist, resignat, entre 'ls demés sorolls d' una nit de Juliol al camp.

Al sendemá á punta de dia, á l' hora de sempre, io Pinin y la Rosa anaren al prat. Aquella soletat may havia estat trista pera ells; aquell dia sense la *Cordera* semblava un desert.

De cop xiulá la máquina, aparegué 'l fum y despres lo tren. En un furgó tancat ab unas estretas finestras altas ó espiralls, vejeren los dos germans bessons caps de vacas que, entontidas, miravan per aquells forats.

—¡Adeu *Cordera*!—cridá la Rosa endevinant allí á la seva amiga, á la vaca avia.

—¡Adeu *Cordera*!—s' esgargamellá en Pinin, cridant ab la mateixa fé, ensenyant los punys closos al tren que volava cap á Castella.

Y, plorant, repetia 'l xicot, més enterat que sa germana de las picardías del mon:

—La portan al escorxador... Carn de vaca pera menja 'ls senyors, los capellans... los *americanos*

—¡Adeu *Cordera*!—

¡Adeu *Cordera*!

Y la Rosa y 'l Pinin miravan ab ráncunia la via, 'l telégrafo, los símbols d' aquell mon enemich, que 'ls hi prenía á sa companyona de tantas soletats de tantas tendresas amagadas, pera ferne menjars de gurmans.

—¡Adeu *Cordera*!

—¡Adeu *Cordera*!

Passaren molts anys. Lo Pinin se va fer gran y se l' emportá 'l Rey. Bullía la guerra carlina. L' Anton de Chinta era estadant d' un cacich dels vensuts. No hi hagué influencia pera declarar inútil al Pinin que era un roure.

Y una tarde trista d' Octubre, la Rosa esperava en lo prat lo pas del tren correu de Gijon, que se li enduya sos únichs amors, lo seu germá! Xiulá lluny la máquina, sortí 'l tren del desmont, passá com un llampech. La Rosa casi ficada entre

las rodas pogué veure un instant en un vagó de tercera una munió de caps de pobres quintos que cridavan, movian los brassos, saludant als arbres, á la terra, als camps, á tota la patria de la familia, á la patria petita que deixavan pera anar á morir en las lluytas fratricidas de la patria gran, al servey d' un rey y d' unas ideas que no coneixian.

Lo Pinin, ab mitj cos fora d' una finestreta, estengué 'ls brassos á sa germana. Casi be 's tocaren, y la Rosa pogué sentir entre 'l terratrémol de las rodas y la cridoria dels quintos la veu diferenta de son germá que, sanglotant, exclamava, com inspirat per un recort de llunyá dolor.

—Adeu Rosa!.. jadeu *Cordera!*

—Adeu Pinin! ¡Pinin de la meva ánima.

«Allá anava com l' altre, com la vaca avia Se l' enduya 'l mon. Carn de vaca pera 'ls farts, pera 'ls *americanos*, carn de la seva ánima, carn de canó pera las bojerias del mon, pera las ambicions d' altres.

Entre confusions de dolor y d' ideas, pensava així la pobre germana, vegent lo tren pérdres al lluny, xiulant trist, com xiulet que ressonava en los castanyers, en las valls y entre 'l rocam.

¡Qué sola 's quedava! Ara sí, ara sí qu' era un desert lo prat.

—Adeu Pinin! adeu *Cordera!*

Ab quina rabia mirava la Rosa la via tacada de carbons apagats! Ab quina ira 'ls filferros del telégrafo! ¡oh! Be feya la *Cordera* en no acostarshi. Alló era 'l mon, lo desconegut que s' ho enduya tot. Y, sense adonarsen, la Rosa apoya son cap en lo pal clavat com un penó en lo cim del Somonte. Lo vent cantava en las entranya del pi sech sa cansó metálica. Ara ja ho entenia la Rosa. Era cansó de llágrimas, d' ausencia, de soletat, de mort.

En las vibracions, rápidas com jemechs, creya sentir molt llunyana la veu que sanglotava per la via avall.

—¡Adeu Rosa!—Adeu *Cordera!*

LEOPOLDO ALAS

LA CREU D' OR

Quan la terra catalana
lo francés va trepitjar,
al compás de la sardana
vam aná tots á lluytar.

Refilava la tenora
y 'ns mirava encisadora
la pubilla del hostal,
abocada al finestral.

—Digas, Laya, ¿ballaréu,
si torném aquesta nit,
la sardana que toquéu?

—Com tu vulgas.

—Ja está dit.

Quan vam ser á la montanya
lo francés ja no era lluny.

—¡Au! vam dirnos: ¡Visca Espanya
avant sempre y ferro al puny!

Lo francés que als seus manava
una creu al pít portava
y vaig dir:—¿Vejam? pot ser
un regalo 'n podré fer

á la noya del hostal
á qui estimo embadalit.
¡Deu valer un dineral!
¿Arranquemli? Ja está dit.

Quan pe 'l bosch nos amagavam
carregavam lo fusell;
sí un francés á tret trobavam
—¡Au, cridavam, foch y á ell!—
Y saltavam y corríam,
y com feras nos batíam,
y matavam sense cor,
fins que, dantne la creu d' or,
perdó y vida demanant,
va morir aquell francés.
Vam contarnos tremolant.
—¿Quants ne mancan?—No més tres.

Vensut ja de retirada
va aná al poble l' enemich.
¡Ay, jornada malhaurada
per la vila de Hostalrich!
Per dar foch á sa venjansa
van cremarte 'ls fills de Fransa,
patria meva del meu cor!
Jo al pit duya la creu d' or,
y al veure Hostalrich cremar,
la mirava d' ira encés.
Quan al poble vam entrar,
¿qué 'n restava d' ell?—No res.

Cops de mall al pols sentía,
foll d' ira volent morir.
Lo francés ja lluny fugía;
vers Girona va fugir.
Caminavam, avansavam,
per la vila entrant anavam
y 'm parava esporuguit,
y escoltava, y ni un sol crit

se sentía ressonar,
y 's sentía en cambi un res
á la vora del fossar.
¿Un enterro?—¿De qui es?

Diuhén qu' era la pubilla
més bonica del carrer.
—Ay del ay! la meva filla!
plorant deya l' hostaler.
—¿Vostra filla es la enterrada?
—Sí; un francés l' ha deshonrada
Y l' ha morta aquesta nit.
—Teniu, donchs; de sobre 'l pit,
vaig dir, dantli la creu d' or,
l' he venjada.—¿Cóm?—Li he pres,
y en lloch de llensá aquest plor...
—¿Qué, fill meu?

—Guerra al Francés!

† FREDERICH SOLER.

AMOR

Ja may més com ahir la veuré hermosa:
sa cara ruborosa
del senzill clavellet prengué 'l color,
mentres veyà que al lluny jo la mirava,
la vista ella baixava
mostrantme la puresa del seu cor,

Al oferirli 'l bras en la sardana,
vaig veure que galana
me somreyan sos llabis carmesins,
y al donarm sa maneta purpurina,
lo ulls d' aquella nina
brillavan com estels diamantins.

A las cosas que jo li preguntava
senzilla contestava,
boy dexantme entreveure sa humiltat;
ponselló á mitj florir de l' estelada,
encare la rosada
del amor, los seus llabis no ha tacat.

¡Oh! qui pogués tenirla per esposa
 qui, en lo seu front de rosa
 hi pogués dibuixar un tendre bés,
 qui pogués en lo Cel de sa mirada
 entrar d' una volada
 y en sa llum rebejars' per sempre més.

Dés lo balcó que dona á la plasseta
 sa mare ja velleta
 la sardana nos veyá puntejar,
 cada cop que la vista en mí posava
 jo no sé 'l que 'm passava:
 sols sé que no sabia ni parlar

Tant li volia dir, que res vaig dirli,
 tement sempre ferirli
 las fibras delicadas del seu cor,
 per més que l' esperit se 'm consumia,
 cego d' amor, sofría.
 ¡Oh que trist es, Deu meu, sofrir d' amor!

De demanarla á Deu mon cor no 's cansa;
 encar tinch esperansa
 de poguerla dú un jorn devant l' altar,
 y sentir de sa boca mitj tancada
 la paraula sagrada
 que en vida nostres cors ha de juntar.

Llavors á la claror de las estrellas,
 del cel las maravellas
 li mostraré plascevol cada nit,
 jo faré que 'l seu cor, ja plé de flayre
 se 'n vagi enlayre . enlayre...
 fins descobrir á Deu en l' infinit.

De la vida al afany, per mon suplici
 avuy lo sacrifici
 me porta á estranyas terras á lluytar,

pero 'm diuhen lo cor y la conciencia
que ni un sol cop la ausencia
sa imatge del meu seny podrá esborrar.

Com torna en primavera l' aureneta,
també en sa finestreta
á refilar de nou jo tornaré,
y si veig, que, pobreta, encar m' hi espera,
per 'l altra primavera
la flor del taronger li donaré.

F. X. M:

LO ROSSINYOL EN LA AGRICULTURA

Cóm! lo Rossinyol, l' eminent artista, es també un obrer de la Agricultura podrà preguntarse? Sí, s' ha de respondre. Sí, lo Rossinyol á qui Deu doná lo geni superior, lo caudal d' inspiració que no doná á cap més ser sobre la Terra, excepte al artista humá; sí, lo Rossinyol que es un missatger de la Harmonía suprema, l' orgull, la gloria de Europa y 's podría dir una de las glorias de la Terra; lo Rossinyol que parla en las altas horas de la tranquila nit, allí en las bellas y serenas nits de Maig, y sa parla entra fins al fons del ánima, y sorolla tot l' esperit, y fa vibrar las fibras més íntimas de nostre ser; que parla y s' escolta com un pur esperit, com ressó dels mons invisibles que parla; y sembla que 'ns afirma en la fé del Pare, en la existencia actual del Suprém Autor, y en sós tresors de bondad, que la pobresa de nostre cor, que la imperfecció de nostra naturalesa no 'ns permet encara entreveure ni pressentir tant sols; sí, lo Rossinyol es un dels més actius obrers de la Agricultura.

Al Rossinyol li agradan los sitis frescals y ombrosos prop las corrents d' aygua, se trobin ó no aprop de poblat.

Los llochs freqüentats per l' aucell y los que reben sos beneficis son las hortas, los parchs y las torrenteras.

*
* *

Lo Rossinyol en las hortas.—Lo lloch primer del Rossinyol en la Agricultura se trova en la Horta. La Horta es un conreu rich y de necessitat, sino absoluta pera la vida, casi indispensable pera la salut y 'l benestar del home; y es lo Rossinyol un dels obrers principals de la mateixa, un dels més importants col·laboradors del horticultor. Allí es lo primer enemich de la oruga que devora la verdura, lo ferratge, la llegum, y un dels enemichs també de la que 's posa sobre l'arbre fruyter. Ademés, destrueix petits cargols y cargolas.

Lo Rossinyol arriba á nostras terras en la segona quinzena d' Abril, procedent del Nort del Africa, allavors quan la oruga ha sortit del ou y comensa son trevall de destrucció del fullatge, de la flor y dels brots.

Brehm diu: «Me he admirat del gran número de rossinyols que en los païssos del Sud de nostra Europa viuen en un espay reduhit.» Qualsevol de nosaltres haurá sentit lo cant d' algun d' ells, en una horta, de la costa ó de la regió mitja. Lo Rossinyol hi es: donchs, es cert que l' aucell hi trova l' aliment necessari, y aquest, no pot ser insignificant, perque 'l dalit del animal es molt gran. Es un aucell de formes masculinas, ab muscles d' acer, y d' un esperit que may desdiu. Un se queda estranyat de la vida del aucell durant gran part del Maig, y en especial dels primers días: los días de la conquesta de la esposa y del Himeneo. Llavors lo Rossinyol casi passa las vintiquatre horas del dia cantant. Talment sembla que l' Amor lo sostingui en son trevall impossible. L' alé no li falta, y 's diria que un esperit vingut del Infinit, renova incessantment las energías del càntor del Amor y de la Naturalesa.

Lo Rossinyol en las torrenteras.—En mitj del bosch ó no, la torrentera 's veu habitada pel Rossinyol. L' arbre de torrentera com se sab es l' alba, lo poll, lo pollancre, lo vern y altres. Son arbres que absorbeixen la excessiva humitat del terrer y rendeixen son producte en fusta. Ademés d' aprofitar

un terror, que seria d'altre modo improductiu, proporciona una bellesa natural de primer ordre; y be prou que ho sab lo Rossinyol, que busca ab preferencia aquest lloch hont gosa del borbolleig de la font, del remoreig del salt d'aygua, de la ombra fresquívol del ramatge, onejant suaument, ab dolcíssim remor, als besos de la brisa; be ho sab l' eminent Artista que la frescor de la torrentera li ofereix un mon de sugestions pera son esperit de poeta y de músich y un ubriagador seguit d'emocions.

La torrentera, es donchs, d'utilitat, y un factor de la bellesa de la Terra, y 'l Rossinyol es un conservador de la mateixa.

Totas las especies de crissálidas que s'hi troban, las orugas y larvas de tota mena,—exceptuant la oruga peluda á la que sols s'atreveix lo Cucut,—son eliminadas en gran cantitat pel aucell. Los ous de formiga y d'escarbat que fa desapareixer no son poch's; las mateixas formigas y petits escarbats li pagan un delme no escás. Y quan després de vetllar pera sa conservació li dona á la torrentera son cant, tornantli remors elevadas á melodia sublim, ¿no ha de concedirse al aucell la protecció més decidida, y considerar son treball y sa vida, com importantíssims pera la mateixa?

Lo Rossinyol en los Parchs.—Lo Rossinyol es valent y no tem al home per més que está sempre en vigilancia, y quan busca son domicili que moltas vegadas, casi sempre, es lo mateix, fins la mort del aucell, arriba als parchs de las grans poblacions y als jardins y parchs dels particulars. Sembla volguer que l'home de la capital y 'l potentat lo sentin y l'admirin.

Los vegetals que constitueixen lo parch se veuben atacats per insectes y cargols com los vegetals de la horta y dels demás conreus. No es d'aquest lloch enumerar las especies enemigas; mes cal consignar que 'l cuch blanch (la larva del *Melolontha vulgaris*), aquest terrible enemich de tots los conreus; moltas especies d'orugas y coleópteros y lepidópteros, crissálidas dels esmentats y de dípteros; petits cargols y cargolas, y també coleópteros y dípteros en estat perfet, s'hi troban, y es lo Rossinyol que 'ls elimina en abundancia. Si no es la Agricultura productora y fructífera, en lo sentit material, es la Agricultura artística, si aixís pot dirse, la que 'l

Rossinyol ab altres aucells de sa familia, (Merla, Cap-negre, Rossinyol, Bort ó Bregadell y altres de familias afines, com la Llisqueta rossinyolensa, als quals deu concedírselshi respecte y consideració), es la Agricultura artística, repetím, la que deu al Rossinyol una part de sa conservació. Ell coopera al treball del jardiner en lo cuydado dels vegetals richs y variats; y l' home de la capital, privat de contemplar los camps, lo bosch, lo prat, lo riu y 'l llach, pot tenirne un conjunt que 'ls recorda y 'n dona una idea, que, sí be imperfecta, recrea son esperit y asserena la seva ánima en major ó menor grau. Sugestió de tots modos benefactora al ciutadá, privat de la produhida per l' espectacle del veritable natural.

*
*
*

Lo ciutadá, l'arboricultor, y l'horticultor, deuen, donchs, al Rossinyol respecte, consideració y estima, y 'ls hi debém tots, gent de ciutat, com gent de vila y de montanya, ja que tots participém de la producció de la Horta, gran part de qual conservació, se deu á aquest aucell.

EMILI TARRE.

QUADRETS D' HIVERN

Al volgut amich en Santiago Russinyol, precursor del *Modernisme*
artístich català.

I

—Tením aquí l' Hivern;
lo cel s' ha tornat negre,
gebradas son las fonts,
y á la montanya hi neva.
Lo sol s' ha quedat cluch,
no canta ni una aucella,
ronca 'l tramuntanal
y cruixan las arbredas.
Pelats els lladoners
basarda fan de veure:
semblan uns brassos nus
d' estranyas calaveras.
Los camps s' han endurit
igual que pedra seca;
y als bous de pas calmós
l' arada se 'ls hi enquella.
Te s' ha entristit lo cor?

tornemnos, donchs, enrera:
 ¡fugim del fer Hivern!
 ¡ni may que 'l coneguessem!
 Torném á mon casal,
 oh hermosa prenda meva,
 torném á mon casal,
 la llar ja será encesa.
 L' entredolit *servey*
 en lo llindá 'ns espera;
 y 'ls gossos manyagoys
 la cua belluguejan...
 ¡Alégrat, que ja som
 ben apropet de l' era
 ¡fugim del fer Hivern!
 ¡fugim hermosa meva!...

II

—L' olivareda cruix,
 l' olivareda es negra:
 ¡corrém al olivar,
 la meva amor, corrémhil
 Corré al olivar,
 del *puig de las rosellas*,
 que ab quatre salts hi som
 passant per la dressera.
 Essent vora del riu,
 descálsat l' espardenya;
 quan passarém pel gorch,
 jo 'ls ulls giraré enrera...
 Si 'l riu fos revingut,
 per ço, no 'n tingas pena;
 que som de brassos forts,
 de rassa escardalenca.
 Y á més, jo he sentit dir
 que 'l ver amor no pesa...
 ¡D' aixó ja 'n parlarém

dessota una olivera!
L' olivareda cruix,
l' orivareda es negra:
¡corrém al olivar,
la meva amor, corrémhi!

III

—La tramontana ronca,
¡quin fret, la meva amor!
Tombém la barra-lleva,
corrém vora del foch.
La llar ja está ablamada,
ja hi creman los tions:
seu l' ávia, ajemolida,
fent mitja *al seu racó*.
Tot lo servey s' hi acosta
ulls cluchs y somniós...
l' encesa flamarada
va xemaneya amont.
Estant *llebré y marruixa*
grunyint devant de tots,
de morro á la calitja,
allargassats al sol...
Mos pares, que al Cel sían,
be hi trobo á faltar jo:
bons pares que estimessin
com ells ¡no n' hi ha en lo mon!...
Aixuga aquesta llágrima:
¡Alégrat, mon consol,
que quan l' Hivern s' allunya
los arbres trauhen broi!
Brotada que s' acosta
¡prou la sabém tots dos!...
La tramontana ronca...
¡Quin fret, la meva amor!

RAMÓN MASIFERN.

UNA BURRADA

POESÍA PREMIADA EN LOS JOCHS FLORALS DEL «GRAT-PENAT»
DE VALENCIA D' ENGUANY

I

¡Quines vetlades mes bones
passaven tots los hivers
los quotidianos de sempre
en casa del So Vicent!
Tocant en la re-botiga
y alluyantse del carrer,
hi había una raconada
ampla, be disposta y ben
estoradeta, endolsida
pel caliu de un fort braser.
L' ama de casa y la filla
sabien bé sos quefers,
y dende mitant vesprada
ja era alló un alcaborer.
¡Qué converses y qué rises!
¡Qué guitarrades també!

Y quant nó, la Lotería,
la Brisca y tots los demés
jochs de baralla; y seguides
moltes nits y de calent
lo del Burro, el mes *bonico*
y el que tots jugavem més.
Allí venía Olegari,
l' oficial del meu barber,
jove, ros, sempre escoltantse.
Quant parlava, en lo cabell
tot jorrant de *mantequilla*;
mes en lo traje mal tret
y asomantli per la *sinta*
la camisa á dos menys tres.
May no faltá doña Paca,
la viuda del coronel,
la charráira, que nos fea
sis paps sempre en lo mateix:
vinga alabar á ses filles...
¡Pobretes! tres jesusets
de pregunta, mes cohentes
que una festa de carrer.
Segons sa mare, les giques
eren tres estúigs complets:
—«Més valen estes, nos día,
nohuetes y sense res,
que altres vestides;» y el pillo
de Olegari. fent l' ullet,
tot malicsius, se sonría...!
Eren dels cutios també
el tío chimo y la dona;
teníen taula en lo Trench
de carn de moltó, y el romprer
d' ell era com lo dels cohets:
molts crits, es dir, moltes jispes,
quatre tróns, y acabat res.
No era aixina la costella,
que portava 'ls saragüells:
arriscada, guapetona,
dels morros prims y un geniet

y un dir... que al sol del migdia
 li plantava cara... y més.
 ¡Bon matrimoni! Tenien
 dos chicons, dos diablets,
 y quan me 'ls duyen darrere
 ja havia prou canyaret.
 ¡Má quin atra Lliberata.
 la nora del So Vicent!
 Churra, y tant bona conilla,
 que no descansava jens:
 sempre 'l *nyinyorro* en los brassos
 y sempre obert lo coset;
 tan mula, que ab dos culades
 o ab dos esguits, al bordell
 era capás de tirarte,
 no un barandat la paret.
 Tampoch casi may faltava
 lo So 'n-Toni, home de pés
 y amo huí de la herbolaria
 de la Llonja; molt corrent,
 pero molt serio; sabia
 tot lo que hi ha que saber.
 ¡Nos tirava uns *ilatinorums*
 de quan en quan, y uns qüentets,
 y uns sosoits, tan alegres...!
 Pero, ¿ell riures? ni per més.
Pepico, el nevot dels amos
 de la casa, era també
 dels més puntuals. Ab lo títol
 de mestre d' escola tret,
 volent presumir, les silabes
 marcava pausadament,
 mastegant dols les paraules,
 quan volia parlar bé.
 entre aixó y ser de Viscaya,
 no mirantnos may al dret,
 ell sempre pagava 'l pato
 y tots se burlavem d' ell.
 Les mes males las modistes
 de allí de á mitant carrer:

mare y filla, que 's fisgáven
de la sehua stampa, y es
segur que tan sols venien
totes las nits per saber,
traurer noms y tallar trajés
y enredrar tots los capdells.
Estes eren les persones,
y algún altra ara y adés,
que ab la familia de casa
en les llargues nits dels frets,
omplien la re-botiga
de casa del So Vicent
el Baulero, ganoses
de riure y matar el temps.
Al ferse fosch á encauharse,
demprés de sopar á d' ell;
totes les nits partideta;
totes les nits lo mateix.

II

Enans de les set y mitja
ja estava taula parada:
la conca baix ben encesa
y per tapet una manta.
No jugavem tots, que al burro
sempre ha de sobrar baralla;
mes eren fictos, la dona
de Jimo, l' amo de casa,
y la modista. El *mestrico*
solía fer sempre *barca*
en la giquilla més jove
de la coronela; Clara,
la del So Vicent, se unía
ab lo barber; y al que anava
un poch tart, fora qui fora,
me 'l deixaven baix la taula;
pero donantli lluneta

de aséntat, y mira y calla;
per més que 'ls *miron*s ja tréen
la part, ficant en tot basa.

La *polla*, ja se sabía,
era un sisó, y la *parava*
sempre el *má*; per aixó sempre
tirávem *carta més alta*

A vore qui dona; y era
un gust el mirar la franca
animació y la alegría,
y les rinyes y la guasa,
que mentres lo joch seguíem,
ni tan sols un punt minvava.

—«Entre.»

—«Pase.»

—«Pasém.»

—«Entre.»

—«Ja som tres.»

—«Puix jugue.»

—«Vatja.»

—«Vinga, la primera es meuha.»

—«Pera mí es la segon basa.»

—«L' altra *pa mí*.»

—«Puig partimse

la *polla* á javet per barba.»

y donaven altra volta,

y la risa may parava:

—«Entre.»

—«Yo pase.»

—«Entre.»

—«Y entre.»

—«Ma y entre.»

—«Eixe nos agarra.»

—«¡Morts som!»

—«Ya en tinch una. Vinga.»

—«Y un' altra... jugue... y un' altra.»

—«Est' es burro.»

—«¡L' han fet burro!»

Y á llavons sí que s' armava

lo gran motí y la gran risa:

lo vensut, roig com la grana,
y 'ls altres dientli burro,
burro, burro...,» una setmana.
¿Puix quan donava Olegari?
Sempre había saragata:
—«*Torillo.*»

—«No s' hi val, dien,
que 'l *Torillo corre masa.*»
Pero el barber responía:
—«¿Qué no?» ¿qué en lo joch quí mana?
Yo done... y done *Torillo.*»
Y dava á cascú una carta
en conte de tres, y el rotgle
lo sert es que s' animava.
Puix agúardat quan perdía
la churra! sols de mirarla
patir, tots se divertíem;
perque posava una cara
y un sunyo, que ni al mal lladre
li 'l pinten; y ab la mirada
volent fondre á les persones,
les cartes jugant ab rabia,
y entre indirectes y queixes,
lo monyigot ho pagava:
tot era sangoletjarlo,
pasántsel de la una á l' altra;
y ¡adíos camp de fabes! pronte,
per no res tota tufada,
enans de *parar* la polla,
prop de ser *má*, s' en deixava.
A qui no podía vore
la churra es á doña Paca:
—«Yo *jugo* per divertirme,
li dia, y *jugo* con nada;
no vengo á ganar *sisiones.*»
Y es qu' eixa, com ella entrara,
ya tenía l' as y un trunfo
lo manco. També buscava
l' assegurar-se Pepico;
mes tenía tal desgrasia,

que en dir: «Entre», en males cartes
qualsevol li se escapava;
y ell, quant no me 'l feen burro,
se quedava ab una basa.
¡Qulnes rabietes prenía!
¡Cóm lo pobre renegava!
Molt al revés del so 'n-Toni,
perque este ho prenía en calma,
y «¿m' han fet burro? nos dia,
puix ahí va el sisó y á l' atra:
burro 'm fan, perque no hu soch.»
Y el cas es, que se fundaba.
A d' ell lo que li *podia*
es vore als que feen *barca*
juntets y sempre chiu chiu,
mirantse els jochs y á la salta
tal volta cambiant les cartes
y fent, cuant podien, trampa
A d' ell no li la pegaven
y á voltes el sen plantava;
més que á tots, al barberol,
que com era un tarambana,
per riures, mil coses fea...
sens por á que li costara.
ell en vore el rey, ó el dos
del triunfo, enjamay pasava;
ni en asos tampoch fotjía,
y es clar, seguidet al aygua:
quant no l' agarrava el mestre,
m' el pillava doña Paca,
y sinós la carnisera,
que grunyint y fent la maula,
perdía ben poques voltes.
¡Eul y aixó es necesitava;
puix en pédre, com la churra
no era sols fer mala cara,
que esta parlant s' ensenía
y era un toro de Veraguas.
L' última nit que jugárem,
¡se en va armar una...! La causa

fou ú dels chiquets, que al mestre
li feu certa descriansa
y al repéndrelo, com ella
perdia ja un ral de plata,
y estaba calenta... ¡Judes,
va armar una saragata!
Se tira á pegarli á Jimo,
y á la churra, y si no salta
el mestre, y m' el amaytina,
yo no sé allí lo que pasa.
Així y tot fou tant lo susto,
y va ser tan gran la escama,
que hagueren bachs y desganes,
crits de «auxili ¡y a la guardia!»
Va vindre la polisía,
s' ompligué de gent la casa,
y els uns pagaren en multes
y els altres en calaguala.

Tal es lo joch: naix alegre,
disträu y les hores mata;
com cosa inosent sol péndres
y Deu sap després com para!

L. CEBRIÁN MEZQUITA.

ESPERANSA

Suaus alens de matinada hermosa,
capvespradas de dolsa recordansa,
placévols horitzons plens de bonansa,
pures olors de flor, tot just desclosa.

Dauradas il·lusions, somnis de rosa,
bategadas del cor ple d'esperansa,
cors faels que portau la benauransa
al sedejat d'amor que en vos espera.

¿Per que, per no tornar, quant tot vos reya
fugin? ¿Ahont volau tan afanyosos,
dexant mon pit ab desficiós anhel?

Jo deya: y axecant mos ulls plorosos
de la vehina iglesia 'l cloquer veyá
com dit d'àngel que 'm signava 'l cel.

JOSEPH SERRA Y VALLS.

CAP AU PUIG

(Paisatge pollensí).

Á N' EN BARTOMEU AMENGUAL

VAJA un decapvespre! Un cel netíssim, rentat de fresch per tantes arruixadas, no gayre calor, retuts y en-rampats de no fer res y plens de delit y de jochs... Impossible no volar de la gabia... Cap au Puig!

Eu camí espotona, però aquells machs, pedrolins y codols encara semblan fermos entrar en gana. D' eus sequers, amagats dins brancatge, arriban las olors de la lletrada y d' eus acops, estesos demunt canyissos; eus figuerals s' alegran d' esclafits de riayas; enllá eus formiguers creman, escampant sa fumassa blanquinosa, y per endavant eus costers omplan de verdor la pujada, fins als cingles y penyalars mitj núus, ahont el roquissam sols s' adorna ab qualque mata ó garbayó, que tremola á la vorera de l' altura. Eu sol comensa á picá una mica, y apar qu' un se trobi qualque poch entressuat; endemés, segueix l' esquerda d' eu camí, per torment d' eus peus que de tant bon gust la trepitjan... Però no hi fa res. Cap au Puig, cap au Puig!

Voltém per dins l'ausiná, per demunt un trispol d'escorxa vermeya y humida. A cops de destral van cayguent las ausinas de la triada; eus clars de la garriga desclouen llunyedars d'ombra tentadora y refrescant, d'ahont pujan perfums de reina y remors de fuyassa. A baix, entre ramas rotjencas, se mostra pollensa, escalonant carrerons desempedregats per las rieradas, rengleras de casas ennegridas y una mescla estranya de teuladas fumosas. Però molt alerta á mirá entora y caure aprop, ab la fuyaca de pí llenegadissa; amuntém ab espay, ventats per l'oratjol sanitós y purificador de las alturas, que dú eu renou llunyá de la mar sorda.—A la dreta, Son Bruy se recolza al peu de la montanya, y la carretera de Petra s'allarga d'eu Roser-Vell fins á la Salve, ahont l'amaga eu vert fosch d'un pinaret. L'altra part de puig queda á la vista.

Asseguem-nós una estona á la cadira del Bon-Jesús, ahont de veras hi fá un está de Deu; unas quantas passas més amunt, posém l'oreya vora eu bufadó de la boca d'infern per escoltá aturdits eus siulos que d'allá endins pujan, com á bramuls ferests d'una ventada d'eus grans espays, regolfada opresa dins buydors desconegudas... Ja arribám; hem passat la barrera y ab dos bots vet-mos-t' aquí en eu miradó de darrera eu monastli, descansant á volé demunt eus pedrissos; la camía s'aferra, ab la suó que remuya tot eu cos, y aixó qu' á mijan camí ja mos hem llevat jach y capell, per podé corre més falaguers; ¡quin goig á n' aquella fresqueta d' hora-baixa, girada l'esquena á la paret grisa d'eu castellet, eus uys oberts *com á salers* á la claró dolsa y esmortida de llevant, un si es no es morada! Devora noltros, la *donada* d'eu Puig, masella de vida y de conhort sana com un grá d'ay, tria ametlas del Bon-Jesús, tremolantli seguit seguit á la boca la riaya més etxerovida que pogueu pensá... Y la vista no s'atura á l'alegre vall d'allá prop, ahont partions, sorts y rotas nedan dins verdó delitosa, ni se contenta ab las ombras blavencas d'eu coll de l'Albufera ó ab las tintas boyrosas d'eu plá embassat de Marjal, ahont las tercianas corren alloure de bon matí y eus marfuys y beatetas no deixan res sensé, á entrada de fosca. . La mirada va á las montanyas qu' aixecan eu cap solitari en derré terme, dins calitja... Aném depressa á penjarnos á la corda de la campana, que

mos ne dú enlayre y mos debaixa de cop, mentres eu só remogut parteix com un llamp á fé sebre á tota la vila que noltros som aquí...

..

Dalt la torre, aixó ha mudat d' aspecte; Pollensa es á baix, un caramull de parets blancas y aygovessos rotjos; eu carré d' eu Roser-Vell fá un enfilay de portalets y casonas igualencas; eu Convent s' alsa com á fet de bell nou, tan abrinat té encara eu campanaret; la parroquia, ab sas parets rasas y envehidas fá mal d' uys; Montision se destría demunt en ple d' eus casats y la Casa de la Vila sembla tacada de suiça... Eu Calvari, al cap d' una pujada dreta com un fús, se deixa veure entre xiprers, creus de pedra viva novas de trinca y abres de molí mitj esbucats. A la dreta de la vila, un desgavell de sotils entrequalcats que s' estira y s' aclareix per graus, fins á trobá cap á n' eu fil devora eu pont de Sant Jordi. Y al peu d' eu Puig, eu pujol de Santuiri fá una ombra, com á per qu' entri milló dins la vista la blancó d' eu cementeri nou.

¡Qué bé ho guarda tot aquell cércol de montanyas, comandadas á esquerra p' eu puig Tomí! ¡La penya Mascorda ha tornat una jugueta y la mola es plana com la má. A l' enfront queda eu tay de l' estret de Ternellas, y seguint la cadena, eus marlets y timbas se tornan pelats del tot, se perden cap á Formentor com oscas d' una serra, aguaytant dins la mar una encoblada de simals plens d' esperons y puntas. A la part d' aquí també la mar bull y escumeja, á la badía de Pollensa, tranquila com una bassa, y á la d' Aucudia, ahont se engrossan ab calma dos ó tres xabechs. Aucudia s' estén vora l' aygua; al peu te la Victoria, que se va tenyint d' un vermey de brasas y mostra á mitján piná una taca negrenca de cremadissa. No 's veu un nígul. Y de Pollensa y de la vall, d' eus horts y casetas espargidas, dins remoreta confusa, pujan crits, de festa y ecos de bulla, qu' un s' imagina com á mil notas diferents de la cansó d' eu trabay y de la vida...

..

Eu Puig! *Regina montium!* Aquí dalt he vist clá lo qu' es eu Puig per Pollensa.

Tot pollensí, des que neix, s'acostuma á viure á n'aquesta ombra guardiana, que més que la vila mateixa, congria y encarna vivament per ell l'idea de patria. De bon matí, á la primera eixida, al partir cap á la feyna, eu Puig l'escomet abans que ningú, riayer y coronat de llum. Eu Puig el segueix bon tros, no l'abandona may tal volta, guarda eu séu somni de cada nit, vetlant dins la fosca, cubreix l'aspre retró de sas passions renoueras, y si un dia aquell deixa eu poble ditxós per aná á corre mon, encara eu Puig l'acompanya un llarch bossí de carretera, li queda dins eus uys com eu derré recó entrevist de ca-séua... Quant eu pollensí torna, eu Puig se li presenta altra vegada, ayrós y alegre, sempre dret á son lloch, ixquent de sopte demunt un bosquet d'oliveras, mentres remorejant en aquella llunyana volta de camí, el saluda la *Salve*...

..

S'ha post eu sol fa una bona estona. La lluna plena surt, com una coca rosada de rosari dels Morts. Davallant de la torre, atravessam eu cor de l'esglesieta, solitari y tristot, que dibuixa en mitj de sas cadiras l'ombra estranya d'eu faristol majó. Á baix, derrera aquella llantia que may s'apaga, la Verge protectora vetla, rodetjada d'homenatjes d'una eterna infancia, vots, quadrets y bossins de cera blanca, trunyellas com eu bras, tayadas de rel, d'una tisorada... ¿Com pot morí aquell foch sagrat, si hi ha sempre una esperansa que l'atía?

Per una porta oberta, eu refató se descubreix, una espayosa sala buyda de mobles y plena de fredó, ahont se fon dins tenebres una taula llarguíssima, companya antiga de tota casta de bulletas, vegas y pá-ab-caritats. Ja som un altre pich en eu miradoret d'abans; la donada ve cap á noltros ab un llibrot mal forjat, vey, descosit y menjat de ratas, ab las fuyas formiguetjant d'escripturas seuvatges; eus brassos forsarruts y vermeys de la donada no poden ab aquell feix; mos allarga eu *protocol* fent la mitja.

—Aquí poden posá lo que vulgan; eu seu nom, una *glosa*, si es que son *glosadors*.. —

¿Glosadors? *Noli me tangere*... El Deu d'eu seny me matí, abans de que puga veure 'm ab aqueixa ploma en má y eu pols tremolós, trahullant per dins eu magatzem de la rima ab cerca-pous roveyat, per treure llamicós y ple de verdet un pensament d' *album*...

Mos n' anam. Nit feta. Baix d' eu miradó, una somereta se bolca ab delicia, y la cussa negre d' eu Puig cruix de dents, tota atrafegada ab un os que ha trobat dins eu femé, grapo-netjant en mitj d' altrás relíquias d' un dinaret.

A dins la vall, un sol llum, molt viu, se deixa veure. Eus abres y matas d'eu camí se destrian dins un cel de pau, abont eus raigs de lluna matan las lluminarias d' eus estels, deixant-ne lluí, no més, á redols, qualquun tot solet, nedant dins claró esblancahida. A las costas d' enfront, l' espay s' encén ab los fochs de carrig y herbas xarecas, cremant aquí y allá, que prenen depressa y corrent per tots vents; de qualque munt de cloveyas d' ametla, s' escampa un fum ple d' olors.

S' han acabat eus costers; posam peu plá. S' entornan á la vila eus derrers estols de figueraleras, truyosas y giscant ab escándol, eu pané de figas en eu brás, y deixant en darrera com un regueró de juventut, com un baf ardent que mos fá aná en cap entorn.

Pollensa. Un bull de vida mos revolta. A la creu de pedra corcada d' eu cantó penja d' un cordellí eu fanalet d' oli y á la casa de devant l' ala de teulada fa duas partions de la paret frontera, l' una dins ombra espessa, l' altra anegada de lluna...

GABRIEL ALOMAR

MARÍA ASSUMPTA

Com l'ocellet perdut lluny del boscatge
son vol incert per tot lo voltant gira
envers lo niu, que anyora, del brancatge,
y, ab sos gemechs d'amor, fortment sospira;

aixís lluny del Amor que l'ha ferida,
lluny del Espos amat que tant adora,
ardint pera volarne desseguida
al niu d'amor que de tot cor anyora,

en la mar del diví amor anegada,
dels Apostols voltada está María,
y fïta al Cel l'extática mirada,
veu baixar son Amor y defallía.

Y místicas paraulas van y venen
del Espos á l'Aymía ab dols aroma,
y admirats los Apostols sols entenen:
—Vina al tálam d'amor, tendra coloma.—

Y, deixant aquest mon de vil escoria,
per sa gran hermosura estatge indigne,
al costat de son Fill puja á la Glòria
hont hi te preparat un soli digne.

Y, al travessar del Cel l' augusta porta,
plena d' honor y magestat divina,
la Cort celestial postrantse absorta
saluda ab cants triomfals á sa Regina.

Sa filla l' anomena l' Etern Pare,
gosantse al contemplarla tant hermosa;
lo Fill diví li dona 'l nom de Mare,
y lo Sant Esperit li diu Esposa.

Y, al dols acort dels himnes armoniosos
que Angels y Serafins cantan alhora,
á sa Reyna gentil, voltant gojosos,
vestida ab raigs de llum encisadora;

la augusta Trinitat al front posantli
de gloria ja inmarcible la corona,
y, á son costat aurífich trono alsantli,
de tota la creació 'l ceptre li dona.

Y Ella, en sa gloria inmensa, recordantse
de que al mon los Apóstols tots sols ploran,
á un Serafí bellíssim mitj girantse,
diu:—Ves á consolá' als fills que me anyoran.—

Travesa ell tot l' espay d' una volada,
y, sa veu celestial, clara, argentina,
als Apostols explica la embaixada
que 'ls du del Cel, de part de sa Regina.

—Alegráu—diu—aqueixa cara trista;
no' os ha pas oblidat la vostra Mare;
com vosaltres no os ha perdut de vista;
més que quan era al mon vos ama encara.

Y, de son Cor de Mare amorosíssim,
com de claríssim sol l'ardenta flama,
de gracias vos vindrá 'l tresor riquíssim
del Cor Sagrat del Fill que tant vos ama.

Deixáu-ne, donchs, lo vel de la tristura;
obriu los vostres cor á l'alegría,
y arreu pregone tota criatura
l'amor y las grandesas de María.—

JOAN ALIBERCH Y TORT

UN ÀNGEL MÉS

POESÍA QUE GUANYÁ ACCÉSSIT Á LA FLOR NATURAL EN LOS JOCHS
FLORALS DEL «RAT-PENAT» DE VALENCIA

No hi ha conhort; la rónega esperansa
s' ha desvanit com núvol que 'l vent llansa
d' una banda á altra banda en un instant:
lo goig, fentli costat, també deserta;
de fel se queda l' anima rublerta,
y les fibres del cor se van trencant.

No hi ha conhort: quan manco s' esperava;
quan tot lo mon més confiat estava,
com tulla que del arbre se desprén,
y fent mil remolins lo puesto deixa
y de vista s' allunya, així mateixa
entre ulls y cara se 'ls se 'n va lo nen.

Lo nen, que era la gloria y la alegría
de los pobres vehins de la alquería;
que servía á ses penes de consol;
fugint de lo enganyós que al hom fa guerra,
per altre mon millor deixa la terra
y lo camí del cel pren en un vol.

Ja no eixirá corrent fins á la porta

quan son pare cansat vinga de l' horta
á rébrel com tenia de costum;
ni al seu bras pujará, ni sa maneta
morada per lo fret y bolludeta,
voldrá agarrar de lo cigarro el fum.

Ni fugirá com ell acostumava
de la serrada; barba que 'l punjava
al volerli donar amorós bés;
ni podrà sa mareta ja agrunsarlo,
ni junt á la mamella acaronar-lo,
ni als seus genolls l' adormirá may més.

¡Quí ho había de creure! Allí, en la entrada,
sobre la taula oberta y apanyada
per randes y per teles de colors,
com si en lo llit dorguera, el nen reposa
vestit ab un traget color de rosa,
plé de galons daurats, llistes y flors.

Rodejen l' ataut pitjers ab lliris:
hi ha quatre palmatories ab sos ciris,
guarnides per vírolles de paper;
per terra flors y fulles escampades;
¡fins les panolles del trespol penjades
sembla que vullguen ferli de doser!

Lo cá, lo féel amich que 'l nen tenia,
gitat baix de la taula passa 'l día
á la seua manera gemecant.

Aveats los pollets quan ell menjava
á plegar les molletes que 'ls tirava,
vuí també per la entrada van buscant.

¡Tot fa tristor! Lo bres ja no 's meneja:
la roba del infant, per que no 's veja
l' amaguen de la cambra en un racó.
Lo pare sembla mut, la mare plora,
y axís se 'n passa un' hora y altra hora,
y en la llar no hi flameja ni un tió.

Les amigues de casa y les vehines,
van per allí confuses y mohines
manant y disponent sense parar,
y en mitj de tanta pena y tant desori,
torba el silenci aquell lo rebombori

de los gichs, al voler eixir y entrar.

Per fí aplega el moment; la comitiva
fins á la porta de la casa arriba
pera endurse al fosal el albadet:
allí aguarda la Creu, y les giquetes
ab la roba millor apanyadetes,
y lo retor ab llibre y salpasser.

Pera evitar als pares l'agonía
de vore endurse al fill, de la alquería
en lo cuarto més fondo els han ficat.
Quan ixquen ja estará el nen en la fosa,
y allí no trovarán ninguna cosa,
mes que 'l amarch recort de lo passat.

.

—¡No tingau que plorar!—una velleta
los diu alsant la veu tremolosa,
y ab lo cabell més blanch que un floc de neu;
—¡no tingau que plorar! y féuse el conte
que sou jovers encara, encara es pronte:
¡No vull mantindre jo los que tindréu!

No ofengau al Senyor, y feu memoria
que ell prega per vosaltres en la gloria,
ahont no arriba del mon l' amarga fel;
obriu de nou lo cor á l' alegría,
y penseu que teniu desde este día
un escaló pera muntar al cel.

ANTONI PALANCA

SEMPREVIVA

Á LA MEMORIA DE FREDERICH SOLER Y J. ANSELM CLAVÉ

Los dos la patria aymaren;
los dos del cor moriren;
los dos molt la honoraren
y son amor sentiren
ab forsa may minvada,
ab fé sempre lleal.

Avuy ja la mortalla
sobre 'ls dos s' es cayguda;
pero á la eterna dalla
sa feyna li es retuda
que del cantor y 'l poeta
la gloria es immortal.

PERE DE COTS Y SOLDEVILA.

FÉ Y ESPERANSA

A MON ESTIMAT AMICH EN FRANCISCO RIGAU

I

¡Ay bon Deu! la Tardó ingrata
con s' enrossega 'l fullam,
y las floretas hermosas,
y 'ls niubets espinjolats!
L' enrojida torrentera
bot pel marge y nega 'ls camps;
l' alta serra Pirenayca
s' ha vestit tota de blanch.
En los alzinars ombrívols
no hi piuleja 'l ros pinsá,
ni s' hi sent la dolsa gralla
del pastor enamorat.
Batent l' ala enfredolida
vol fugir l' aucell de pas:
¡Qué li reca la teulada,
franch soplúig del niu amat!...
¡Tot es trist! Lo sol s' acluca
poch après del despertar:
á quatre passas del Alba

segueix la Nit negrejan.
¡Tot es trist! Lo bronze aliívol
ploricós s' ou ressonar:
¡qué barretinas *giradas*!
¡qué mocadors endolats!
Plora l' amarga viudesa
al raconet de la llar;
los infantons ¡com s' ajocan
á la falda maternal!
Enllá, la trista vellesa
per las portas va trucant;
sos dits balbs no poden cloure
ni 'ls bocins de caritat!
S' ajauben las albardas
al pes del tramuntanal;
deixa 'l llop la selva muda
y enronda 'l poble udolant!...
¡Ay bon Deu! la Tardó ingrata
quin mon més trist que ha deixat!
Me sembla 'l cor d' una viuda
que al cementir va resant!
Mes... ¿Vindrà la Primavera,
tendre y bonica com ans?
Sí, vindrá: ja al Cel li brodan
son nou vestit nupcial.

II

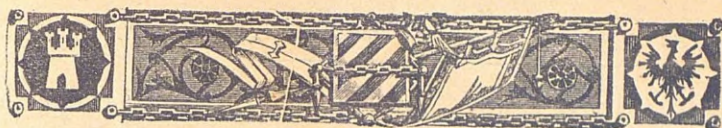
De la Tardó de la vida
prou que he sentit passá 'ls torps;
si 'l mon ha perdut sas galas,
jo he perdut las ilusions.
Ja no 'n queda ¡ni una fulla!
de la garlanda de flors
que vaig trená en la infantesa
tant bon punt deixí 'l bressol.

¡Adeu, bonicoys pessebres!
¡adeu, balandriers palmons
que en dia d' alegres Pasquas
feyan ma ditxa y conhort!
¡Adeu, *baletas* polidas
y *trompitxols* balladors:
ja may més pel sol de l' era
daréu salts ni giravolts!
¡Ay, quin cor sento més negre
quan vos trobo pels racons,
regirant las caixas vellas
de la perduda antigor!
Igual que las fullas grogas
que arrossega 'l vent del Nort,
mas primeras alegrías
veig fugir á tomballons...
De la juventut riolera
tampoch n' avivo cap goig:
ni *mercats*, ni *romerías*,
ni *balladas*, ni *cansons*.
Los *ferrets* y las *morratxas*
ja no 'm fan pas saltá 'l cor,
ni 'm dona delit ni joya
l' ayrós cant del floyiol.
Ja de cridarme «*paborde*»
s' oblida 'l Senyor Rector;
y á *Traure vall*, cap donzella
gira á mí son esguart dols!
¡Oh! y tan bé que puntejaba
contrapás y *ball rodó*,
y en fer lluhir la *Capella*
ningú 'm feya aná á redós!
Tot lo poble ja m' oblida;
ningú 'm té en felís recort;
¡fins si perillés la Pátria
lo meu bras no fora bo!...
¡Oh trist camí de la vida,
que erm que 't trobo y espinós,
sense cap reboll pels marges,
sense cap niu ni cap flor!

L' hivern de la vida 'm gela;
no m' escalfa 'l bes del sol;
y la neu del cap se 'm filtra
fins á las telas del cor!...
Mes... allá al cap de la serra,
hont tot es trist y negrós,
¿no hi haurá una viva flama
que 'm desglassi lo meu cor?
Sí, hi serà: la Fe m' ho dicta,
l' Esperansa 'm don vivió
per muntarhi... ¡Oh Llar Sagrada,
fesme seti en ton escó!

RAMÓN MASIFERN.

LAS MANS DE SANTA MAGDALENA

LLEGENDA CATALANA

Si vols que vinga á sermó
ja hi vindré, germana Marta:
que hi predica un jovenet;
es malaguanyat per frare,

(Antiga cansó catalana de Sta. Magdalena.)

SENS dupte que la vella cansó que posém aquí inspirá, més que l' Evangeli, als infelissos autors, que ja en versos ja en dramas, tractaren tan malament á Santa Magdalena, á la qual no compregueren may; suposant que son amor á Jesucrist, no era més que un amor carnal, estimant, no al fill de Deu, sino al jove hermós, lo bon mosso d' Israel.

No diré un home sabi, sino que á una dona ignoranta que llegeixi l' Evangeli que 's canta en lo dijous de Passió, en lo dilluns Sant y en los días de la vuytada de Pascua, no liq ueda cap dupte, que tan sols un pensament extraviat per las passions humanas, pot creurer y escriurer semblant blasfemia.

Hauría lo bon Jesús, la castedat increada, acceptat ab gust los afalachs d' una dona de mala vida, si hagués cregut que ab alló hi havia un fi carnal.

Y tant va ser lo contrari, que ni 'ls mateixos faritzeus, sos

LA RENAIXENSA.—Any XXV.

companys de taula, enemichs jurats de Crist, li donaren á la acció de la pobre pecadora tan dolenta interpretació; puig Jesús que permeté que 's diguessen d' Ell tota mena de calumnias, jamay tolerá ataquessen sa immaculada puresa.

Se li han perdonat sos pecats, porque ha estimat molt; digué lo nostre Diví Salvador.

Jamay lo fill de Deu hauría perdonat á la pecadora, si al rentarli sos peus ab llágrimas, untantlos ab bálsam plé de fragancia y aixugantlos ab sa rossa cabellera, hagués la dona pública d' Israel comés un altre pecat de luxuria, dedicantlo al home; no al fill de Deu.

Altre dubte hi ha, y es saber si Jesús era un home hermós.

«No 'l distingírem de la plebe: passá per nostre costat y no 'l coneguerem, porque cap hermosura notarem en Ell» diu lo Profeta. Y en aixó, s' apoyan molts pera creure que 'l bon Jesús, en quant á sa figura d' home, no tenía res de notable, y l' Evangeli que diu que sa paraula atreya, no parla may de l' hermosura de sa figura, lo qual sens dubte no s' haurían descuydat de notar los quatre Evangelistas; fent constar no més que era alt, dihent que sobresurtía entre la gentada que 'l seguía.

Ho repetím: l' amor de la Magdalena á Jesús, fou un amor Diví, estimant al fill de Deu, no al home carnal. Lo contrari no poden afirmarho sino los que no 's veuhen capassos de sentir altre amor que 'l dels sentits.

No fou tan sols la Magdalena la que senti un amor Diví pera son Mestre.

Santa Tecla, la noble verge d' Iconio, lo sentí per Sant Pau, y aixó que, segons se diu, l' Apóstol de las gents era una pobre figura, petit, y en son llenguatge parlava malament lo llatí y 'l grech, com també l' hebreu, sa llengua natural, per ser tartamut. Pero la doctrina era divina y s' emportava á tot-hom ab ell.

Lo mateix passá ab Santa Clara, la noble dama de Assís. Encantada de la divina paraula de San Francesch, deixá tot lo del mon y fou la primera fundadora de la ordre francescana. Y aixó que 'l Patriarca de Assís tot ho tenía menos hermosura.

A las santas anomenadas y á altrás mil, qual noms callém,

no las portá may al cel la bellesa humana, sino la paraula divina, que fa florir en los cors lo millor dels amors.

Feta aqueixa digressió, devém ocuparnos de la llegenda catalana de Santa Magdalena.

Ningú en lo mon ha estat tan segur del perdó de sos pecats, com la pobre pecadora d' Israel.

Lo mateix fill de Deu li va dir:

—Aixecat, que tots los pecats te son perdonats.—

Mes si Deu los hi perdoná, ella no. Y després d' haver assistit á la mort y passió de son Amat y á sa Ascensió al cel, presa ab sos germans Llatzer y Marta, junt ab las Santas Marías, y altres deixebles de Jesucrist, foren posats dins d' una barca vella, sense velas, rems, ni timó, y llensats á la mar, porque s' ofeguessen. Mes los ángels de la guarda los portaren á las costas de Provensa, ahont Llatzer, lo ressucitat, fou lo primer bisbe de Marsella.

Morta la hostalera de Jesucrist, se retirá á Tarascó, y en lo bosch negre fou la primera monja que, recullint á altres verges, visqueren en comunitat, obrant lo gran miracle de matar aquella fera verinosa anomenada la Tarasca, que tenia aterroritzats á tots los habitants de la contornada. De Magdalena, diu la llegenda que se 'n aná terra endins, camina que caminarás, pera trovar un lloch ben solitari pera fer sa penitencia, y, caminant días y días, se n' entrá á Catalunya en terras de Corbera, entre 'l Panadés y plá de Barcelona. En aquella montanya no sabém si hi trová una cova, ó aixecá una pobre barraca, y allí entre llops y faristelas, feu sa penitencia menjant herbas y bevent tan sols aygua d' una font de clot.

Set anys passá ab una vida més d' ángel que de persona, quan diu la llegenda que sentí la veu d' un ángel que li digué:

—Ja has acabat la penitencia: ara marxa cap á Marsella.—

La Santa ohí la veu del cel y baixá la montanya de Corbera.

Era ja á mitj camí, quan per casualitat se mirá las mans.

Aquellas mans blanques, finas y tobas de l' antiga dama de Jerusalem, s' havían tornat secas y negres, com las de las pobres vellas que trevallen al camp.

Un pensament de vanitat vingué á la que havia sigut l'hermosa entre las hermosas, y exclamá ab recansa:

—¡Ay mans, qui us ha vist y us veu!—

Llavoras la Santa sentí llunyana la rialla del dimoni y una veu d' un ángel que li digué:

—Has pecat, Magdalena, y te cal fer set anys més de penitencia.—

La Santa plorant se 'n aná cap á Marsella y, no lluny d' allí, en la cova de la Santa Bauma, comensá de nou la més aspre penitencia.

Set anys després, los ángels del cel que visitavan cada día á la Santa, s' emportaren á la gloria aquella ánima tan purificada, deixant son cos pera que 'l venerés allí 'l mon enter.

La Santa deixá en la Seu de Marsella una reliquia inestimable; una ampolleta plena de sanch de Crist, que ella recullí estant al peu de la creu, quan morí lo Diví Redemptor.

Tot lo mon venera á Santa Magdalena.

Barcelona li té dedicadas duas iglesias, y Fransa la aclama com una de sas principals patronas, haventli dedicat en sa nació moltíssims temples.

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA

AL ORFEÓ CATALÁ

LLEGIDA EN LA VETLLADA QUE CELEBRÁ LO «CENTRE CATÓLICH»
DE BADALONA, LO DIUMENGE 20 D' AGOST DE 1895

Vosaltres sou la colla que en germandat festosa
reviure feu xamosos los cants de l' antigor
vosaltres de la terra ab cántiga agradosa
armoniseu la mágica tonada melodiosa
de Patria Fe y Amor.

Millor que en la boscuria lo passarell refila,
millor que en la verneda refila 'l rossinyol,
vostres cantars com l' eura que roure amunt s' enfila
son tó melós que puja á l' ánima tranquila
rublintla de consol.

Y 'ns feu gosá 'ls murmuris de l' aura joganera
y de plascent dolsura la pensa sadolleu
y ab las gentils tendresas de gaya primavera
ab melodía mágica, vibranta y encisera
nos feu pensar en Deu.

Tireu avant. La Patria os va seguint gojosa,
y sembla que us inspira la veu de l' avior,
l' ombra de Deu vos guarda y al vostre entorn reposa
y al jove, á la donzella y al jayo y á la esposa
amorosiu lo cor.

Avant! Avant y fora! Siguen bons nets dels avis,
tesor de las centurias la herencia escorcolleu,
y ab música encisanta qu' esborra dols y agravis
y ab la bondat á l' ánima y ab lo cantar als llavis
pujéunos prop de Deu.

BALDOMERO SOLÁ Y SERIOL

FOLLIA

Jo 'n sé un cisteller,
prop l' Argentería,
que 'n fa bons cistells
de jonchs y de vimechs.
Are me 'n fa un
per tu, gaya nina,
per durhi las flors
que culls cada dia.
En paga jo vull
una toya rica,
feta per tas mans
bufonas y finas.
Quan me la darás,
(fes que prompte sia),
foll la besaré
ple mon cor de ditxa.
Jo 'n sé un cisteller
prop l' Argentería
anemhi, mon be,
anemhi ma aymía,
veurém lo cistell
que per tu fabrica.

ANTON BUSQUETS PUNSET

LO TEIXIDOR

CERTAMEN DEL «FOMENT CATALÁ» DE SANS, 1895. SEGON
ACCÉSSIT AL PREMI OFERT PER DON ENRICH BATLLÓ

La unió fa la forsa.

De la industria de ma terra,
só un de sos humils soldats;
germá dels que al pla y la serra,
hermosejan camps y prats.
Ells, per gels y soleyadas,
amatents á las sembradas,
mantenint á tot lo mon:
jo, menys brau, al fer ma feyna,
ab lo traqueteig de l' eyna,
sols fer tela 'm correspon.

Ab magall, arada ó dalla,
van pels camps;
en tant brunz ma llansadora,
fent, trich, trach.

Cents y mils son que s' afanyan,
en tots los rams del saber;
y com per mi 's desentranyan,
corresponch ab mon teler.

Arreu lo que veig m' indica,
que á la ciencia hi ha qui 's dedica,
dreta via al lloch honrós;
y á tots quants se 'ls galdardona,
va la seva enhorabona;
per ells treballlo afanyós.

Obras dictan, que recrean,
mon descans;
en tant brunz ma llansadora,
fent, trich, trach.

Quant passejo en jorn de festa,
admirant esbelts palaus,
acabats com prima aresta,
y enlayrats fins á vol d' aus:
Que 'm delecto ab la pintura,
ó m' encanto ab la escultura,
y en tot lo que en l' Art te niu.
Puch dir als que ho posseixen,
y á quants hi contribueixen:
teixeixo lo que vestiu.

Buril, pinsell ó paleta,
fan anar;
en tant brunz ma llansadora,
fent, trich, trach.

Del batán á selfactina,
tots per mi preparan fil,
corretjám y enginy rondina,
encreuhat per tot istil.
Millor, si tothom es destre;
més be, si tothom surt mestre;
tot fa cap á un fí mateix:
camí dret d' abans y d' ara;
lo que 's ventila y prepara,
mon teler ho resumeix.

Tots s'afanyan y 's desvetllan,
dins son ram;
en tant brunz ma llansadora,
fent, trich, trach.

Milers fils d'igual llargada,
desenrotlla 'l plegador;
de la *estesa* á la *calada*,
fan la vía ab germanor.
¡Patria! ab tants fills que despuntan,
si com fils d'urdit s'ajuntan,
tramant ab lleys dels passats,
ajustant los engranatges,
al remor de mils rodaiges,
teixirás tas llibertats.

¡Patria meua! las grandesas
tornarán,
en tant brunz ma llansadora,
fent, trich, trach.

Lo treball nos fa á tots nobles;
qui treballa es bon germá;
travallar es ley dels pobles,
que s'afanyan pel demá.
Catalunya, ab dons propicis,
al avens en arts y oficis,
regoneixen las nacions.
Mentres vibrin tas campanas,
pots salvar ab tas germanas,
una nau, que 's diu, va á fons:

Brunzi, donchs, la llansadora,
fent, trich, trach,
les nacions sols s'engrandeixen,
travallant.

JAUME CASAS PALLEROL

ÍNTIMA

Demá es Maig; digué ma filla.
Baixaré matí al torrent
y de rosas, xeringuilla
y de tot quant fá oló y brilla
faré á la Verge, un present.

.

Y la he vista agenollada
al peu mateix del altar,
en sos ulls la fé pintada;
y ab sa veu d' enamorada
entonar un dols cantar.

Era á vos, Verge María,
á qui sa veu dirigía
la prenda del amor meu.
Siguéu, donchs, de nit y dia
sa guarda: Mare de Deu.

EDUART VIDAL VALENCIANO

MONÓLECH DE SOLTERA

Vint y vuyt... ¡vint y nou!... ¡trenta
ben cumplerts!!... ¡Deu meu!... ¡Deu meu!...
!Com vola 'l temps!... ¡Com empenta
á un any breu, altre més breu!...

Creix lo feix que desespera...
Surten ja senyals de ruina...
y, ¡ni esperansa sisquera
de deixar de ser fadrina!...

¡Jo no sé pas lo que pensan
los homes! .. ¡No faig pas pó!...
Los miralls prou me convencen
de que encara... ¡Deu n' hi dó!

—No te mala fesomía—
diu tothom;
mes per xó á la *Rectoria*,
may hi *assentan* lo meu nom!...
¡Quín será 'l dia! ..

Fa quinze anys, quinze 'n contava
també, y la mare, pobreta,
veyent que m' empolaynava

me deya:

—Vaja, Pepeta...

no tingas aquest recel...

¡no 't dongas tan jove guerra!

Mira; *las gotas del cel*

totas cauhen à la terra.

¡Per marits, ray!...—

Donchs encara

després de quinze anys, es l' hora

que aquell consell de la mare,

m' aconseguex casadora!...

¡Ay, si la mare vivía! ..

Jo prou sé

que ella 'm va dir que *cauria*...

mes cóm?... quant?... ahont *cauré*?...

¿Quín será 'l dia?...

Mas germanas— que 'n tinch duas—

fa ja temps que son casadas

y apart d' algunas marfugas

ab pau y ab amor passadas,

totas duas son ditxosas,

y viuhén be ab sos marits

y son mares carinyosas

d' una colla de petits...

Si vaig á ca la *mitjana*

tot es: *tia, tia, tieta*!...

Los nens de l' altra germana

tot es «la *tia* Pepeta »

Só la *gran* y ¡quí ho diría!...

¡greu me sab

que tots me tingan per *tia*!...

¡No m' ho puch traure del cap!

¿Quín será 'l dia!...

Y no es pas que 'l meu gust siga

diffícil d' aconseguir;

¡no só, com moltes, amiga

de lluhir ni malgastar!...

Jo estaria satisfeta

ab un jove humil y bo,
 puig la setmanada estreta
 s' allarga ab la estimació...

Forsa amor, feyna seguida,
 pau á casa y bon delit
 foren prou, porque ma vida
 s' escorregués sens neguit!...

¡Després... si un fillet tenia!...

Mes ¡ay Deul...

Si es tot somni... fantasía...

¡Son *verdas* com la *guineu*!...

¡Quín será 'l dia! ..

No fa gayre, la Quimeta
 va casarse... ¡Y quín sufrí!
 me mirava satisfeta
 igual que 's mofés de mí!...

De mas amigas ella era
 l' última.. ¡Ja totes son
 casadas!... Sent la darrera,
 ¡m' he quedat més sola al mon!

¡Y tant jove, ja es casada;
 disset anys no ben complerts!...
 ¡Tants cops que jo l' he faxada
 quan duya encara bolquers!...

Cast be, mare podria
 serli jo,
 y en cambi quedo per *tia*. .
 Deu meu... ¡que s' acabi aixó!
 ¡Quín será 'l dia!...

¡Ay!... ben cert que acabat fora,
 y acabat de molt temps ha
 si l' amor propi, en malhora,
 no 'm' gués vingut á temptá'...

¡Que era bon noy!... ¡M' estimava!...
 Encara guardo l' anell...
 ¡Quín desengany! Jo 'm pensava
 portarlo com un anyell...

Una raresa de mossa...

Tenia 'l ball compromés
y jo que no, que ab la *Rossa*
no volfa que hi ballés!...

—Donchs jo ho vull, que he dat paraula

—¡Tréncala!...

—¡Jamay!..

—Donchs ¡jau!!

¡Com reya la *gata maula*
quan vaig sortir del sarau!

«Au» vaig dirli y ho complía...
que en Sisó

lluny, molt lluny de mí, fugía!...

La *Rossa* 's casá... ¡Jo no!

¡Quín será 'l dia!...

Desd' allavors ¡Verge Santa!
com si un llamp hagués passat,
sembla que 'l jovent s' espanta
de tenirme al seu costat...

Si 'm faig càlculs me 'ls esbullan
sens dóldressen dels planys meus...

y si sospiro, 'm reullan
mofánsen, de cap á peus!..

En ballar so la darrera
y encara si algun minyó,
dels meus anys, veu la fal-lera
y té de mí compassió!...

Algun temps... ¡tants que 'n tenia
de galans!...

Y ara qua ab goig los pendría,
me deixan per *vertir sants!*

¡Quín será 'l dia!...

Tinch al gloriós Sant Antoni
posat al capsal del llit
y 'l patró del matrimoni
no 'm fa trobar un marit!

Quan me 'l miro 's ressucita
mon anhel... ¡Potsé hi posés,
al altre pany, Santa Rita

perque un *impossible* fés!
¡Sant Antoni, us encomano
que tinguéu de mí pietat!...
¡Santa Rita... us ho demano
ab molta necessitat!
Y 'l jorn que 'm treguin de *tia*...
¡Oh Deu meul!...
Jo aniré á la Rectoría
de genolls... descalsa... á peu...
!Tantdebó fos demá 'l día!

MARIÁN ESCRIU Y FORTUNY

ESTUDIS

¡AY, QUE HAN MORT UN NOY!

REYNA santíssima!... ¡Afigúrinse quan jo 'm sento per tot «¡han mort un noy! ¡han mort un noy!»

Totas las pobres mares, ja poden pensar: ¡Ay si será 'l meu que se l' han endut á tal banda y encara no ha tornat! Altras: ¡Ay pobre de mí, que ja fa duas horas que es fora de casa!... ¡Potsé es lo meu!

Comensa una veu á preguntar:

—¿Quánts anys tenia?

Y responen:

—Cinch anys.

Y aquí uns xisclets y uns alarits que trencavan lo cor; perque totas las mares dels noys de cinch anys se miravan lo mort com á propl, encara que tinguessin lo seu allí mateix bo y sa.

Amigo de Deu, comensa un brugit, uns crits, y un soroll... no hi ha res més natural.

Un ángel de Deu de cinch anys, que sens conéixel l' estava veyent, blanch com un glop de llet, ros com un fil d' or, ab

unas galletas... ¡Ay pobre!.. ¡Donan tant de gust cuan un se 'ls veu ab aquells ullets tan aixerits, y grassonets que ab una gota d' oli se 'ls pot resseguir de cap á peus... y ab aquell parlar mitj palpizot que 'ls hi escau tant!..

Y be ¿cóm ha estat? ¿cóm ha sigut la mala ánima?..

—Diu, res: hi ha hagut rahons ab los guardas del vi, que ni may que 'ls haguessem conegut; l' una paraula ha portat l' altra; los homes, que ja están prou cremats perque no hi ha feyna, se las han tingudas tiesas; que si farás, que si no farás; que tócam si gosas, en fí: que ells los han tirat pedras y 'l dimoni dels guardas se hi han fet á tiros y veus aquí que 'l pobre noy...

—¡Ay! no parli més. ¡Ay, fill del meu cor! ¡Ay murrís!.. Miri que aixó clama 'l cel. Aixó no ha d' acabar aixís. Aném, aném: corremhi tots...

Y ¿'n vol de gent á ca la ciutat?

Pel carrer la gent:—¿Ahont aneu? ¿Qué hi ha?

—A ca la ciutat... Han mort un noy de cinch anys, filla; guapo, ros... Aquets brétuls del ví... Aquets del portal! ¡mala fí fassen!

—¿Un noy han mort?

—Sí, de cinch anys. ¡Angel de Deu!

—¡Malvinatje! Jo també vinch.

—Jo també.

—¿Un noy de cinch anys? Aném.

—¿Una pobra criatura? Anemhi tots.

Alló era un contínuo pel camí.

Arriva la gent á ca la ciutat, tota esparverada, tota plorosa, tota irritada, tota baladrejant.

Pregunta pel noy, y 'ls diuben que no n' han vist cap. Preguntan pel burot y responen que no 'n saben res.

—¿Cóm no 'n saben res? Lo Diari ho porta.

—¡Ah! ¿no ho saben? Tractan de taparho.

—¿Diu que no han vist cap noy? Aném al Hospital.

—Te rahó aquesta bona dona. Cap al Hospital... al Hospital, al Hospital.

—Diu que avuy han tancat lo corralet.

—¿L' han tancat? ¿L' han tancat? ¿L' han tancat?

Y tothom.

—Han tancat lo corralet. ¡Allí 'l tenen, anemlo á veure!

Pel camí.

—¡La pobra de sa mare! Si molt convé no 'n tenia d'altre! Ja la planyo.

—¡Ay! jo també; consideri, vosté, quin tip de plorar s' está fent en aquesta hora.

—¿Plora? Ja ho crech; si es impossible que tinga consol.

—¿No té consol? Ja me 'n faig cárrech. Ay, després la vull anar á veure.

—Aquí diu una que la vol anar á veure: senyal que la deu coneixer.

—Aquí hi ha una dona que coneix á la pobra mare de la criatura. ¡Pillos! ¡Ah, si jo manés! havia de fer un escarment que ja li asseguro que se 'n parlaria... Pero no tinguí por; lo deixarán fugir y no li farán res.

—Miri si se sab tot. Ara diu una que al guarda que l' ha mort no li farán res y 'l deixarán fugir...

Aixís ignocent y espontáneament, se va escrivint la historia del noy mort, se li crea una mare y se deslliura al assessí, y tot component de bona fé aquesta crónica s' arriba al Hospital.

—¡Lo volém veure! ¡Que 'ns ensenyin lo noy! ¡Que diguin ahont lo tenen!

—¿Quín noy?

—Lo que 'l burot ha matat.—Al que li han tirat tiros.—Al que han matat los del portal.—¡Un noy ros! ¡Un noy de cinch anys! ¡Angel de Deu!—Aquí hi ha una amiga de la seva mare que 'l vol veure! ¡Volém lo noy! ¡¡Lo noy!! ¡¡¡Lo noy!!!

—¡¡¡Callin!!! Aquí no hi ha cap noy mort.

—¡Ay quina picardía! ¡Ara 'ns lo fan tonedís! ¡Donchs que obrin lo corralet!

—¡Si sempre ha estat obert! ¡Entréuhi!

—¡A bon hora! ¡L' han dut á una altra banda! ¡Quí sab ahont l' haurán enterrat! ¡Ay si jo fos home! ¡Ja s' acabarian aquets cofis y mofis!...

—¡Si hi hagués una dotzena de mares com jo...

—Anemsen, torném á ca la ciutat.

La gran munió de gent entrava cridant y gemegant:—¡Pobres mares! ¡Pobres fills!...

Ara be.

Barcelona ha donat un gran exemple de bons sentiments,

interessantse cordialment per la desastrosa mort de un noy de cinch anys, que no ha nascut y de la seva pobra mare, que per no separarse del seu fill encara no existeix.

Lo més trist es que sent tan verdader lo sentiment públich, no tingui rahó de ser per una futesa: per no haverhi un fet real en qué fundarlo.

Mes la autoritat podria conciliarho tot, y perque may se pogués dir que havían estat en va los esclats d' entusiasme humanitari de que hem sigut testimoni, lo governador ó 'l general deurían agafar un noy, encara que fos venturer y ferlo fusellar per un guarda en justa compensació als esforços fets anticipadament per venjarlo, consolar á la presunta mare y castigar al criminal, que aixís diuhen que han d' acabar totas las comedias morales, y la comedia del noy mort no deuría ser menos que las otras.

¡COMPRAR UN MELÓ!

¿Qué 's pensan que no hi ha més que comprar un meló?

Ara vostés dirán: «¡Vaya una gran cosa! S' agafan deu ó dotze quartos y se 'n pren un!»

Deixemnos de bromas, que va formal.

Ningú 's proposa comprar un meló dolent; lo fet es comprar un meló bo; y, si no ho sabían, jo 'ls ho dich; aquest es un assumpto serio.

Vostés pósinse sobre sí, y contémlinse una pila de melons. Veurán com hi va la gent á triar. Tothom sospesa, enuma, fa ganyotas, clava l' ungla, y 'ls que s' emportan algun meló, ho fan ab lo dupte y la desconfiansa estampats en la cara; prova evident de la dificultat de enserirne un entre mil.

Repárinho: generalment aixís que en una casa de familia s' enseta un meló, ó be cridan tots, ¡carbassa! ó be cridan ¡isopas!

¿Qué vol dir aixó? Que lo meló te una bondat efimera, y que las sevas qualitats distintivas sols se manifestan á ulls molt experts.

Regla general; vagin á una casa d' aficionados á meló, y

quan los vegin menjarlo, preguntínlos ¿qué tal? «Aquest meló menjat ahir hauria estat riquíssim», ó be «aquest meló hauria d'estar un dia més á la planta».

Jo coneix families de gent de be, que han despatxat criadas, entre altres motius perque may los compravan lo meló bó.

¡Cóm se coneix que no tenen idea de lo difícil que es ensopegarlos!

Jo que sé l' influencia del meló en certs aconteximents, m' horroriso sempre que passo per un puesto de melons, perque hi veig mil disgustos.

No parlo dels mals de ventre que ocasionan perque encara que son molts, no valen res, comparats ab altres efectes que produheixen.

Mírinse; la química, la fotografia, la electricitat, son avuy grans dominis de la inteligencia humana; estudiadas las sevas lleys respectivas, l' home las aplica ab tota seguritat.

Més, ¿hi ha regla encara pera distingir lo meló bó del dolent?

¡Ay! en aquest terreno tot es miserable empirisme.

L' un compra los més llisos; l' altre los que tenen una taqueta groga aprop de la cúa; l' altre los llistats; l' altre los lleugers; l' altre los que pesan molt... y tots s' equivocan de cent vegadas, noranta nou.

Créguinme; lo meló es com la dona (y perdónin), que per ser blanca, morena, prima ó grossa, no 's pot dir que s'ia bona.

Jo coneix una senyora...

¡Quín exemple per las casas!

Era una senyora que estimava molt al seu marit. Era neta, endressada, poch gastadora, amiga d'estarse á casa. En compte de passar la nit al café, apedassava la roba, ó dava una remenada á l' olla, ó mirava si faltava algun botó á las camisas ó calsotets. Era una bona senyora, pero... Li agradavan molt los melons, y 'l seu marit li dava un mal rato sempre que 's proposava obsequiarla; perque ¡li portava unas plepas!...

Amigo de Deu, velhi aquí que un dia, un company del seu home li regala un meló... era per Sant Domingo; pero un meló que estava en son punt; no tenía un dia més ni un dia menos, era gros, ¡ab una olor! ¡ab un coloret entre groch y vermellench!

La senyora ¡puticas! tot era ¡ay, quín meló! ¡aixó es meló! ¡en ma vida havia menjat un meló com aquest! Per tí, que al cap de mitj any, encara á cada punt deya: per lo que toca á melons, cap com lo del dia de Sant Domingo.

Y... no va aburrir al seu marit; pero ja va á comensar á trobarli una falta. «Bon home, deya; ja m' estima... pero, en quant á comprar melons, no hi enten res: es un zero á la es-querre.»

Aquell amich se 'n va anar á Valencia, ¡ni may que hi hagués anat y va tenir la humorada d' enviar á son amich uns quants melons d' hivern.

Quan ella 'ls va veure, ¡ah germans! no hi havia qui l' aturés. Ne va tastar un per postres.. Si bo havia estat lo de Sant Domingo, remillor era l' altre. ¡Quín meló! Quina cosa més delicada, més fina, més assahonada... Vamos, se tornava boja.

Torná 'l senyor al estiu, comensá á visitar ab frecuencia la casa, y de tant en tant, ¡pam! meló de regalo, sempre excellent, sempre deliciós...

No vull ser pesat en la relació: al cap de un quant temps lo marit se vegé obligat á reflexionar sobre la influencia del meló en la llar y li va semblá funesta.

Un dia surt de casa, avisant avans á la criada que al cap d' un quart tornaría d' amagatotiis. Torna, en efecte, entra silenciós y de cop en lo cuarto de la seva dona y ella aixís que 'l veu, tota groga y tiemolant, exclama:

—¡No sías mal pensat... parlavam de melons!

—¿Ab qui?—preguntá 'l marit.

—Ab lo senyor. que ho diguí ell mateix.

Ell mateix s' estava amagat á l' arcoba.

—¡Ah! va dir l' home enganyat, ¿per parlar de melons es menester agenollarse y posarse de cara á la paret darrera d' una cortina?

Per tí, que marit y muller se van separar. Y ella 's va entregar ab tal frenesí á menjar meló, que ha acabat per aburrirlos.

Ara dirán vostés: Be; aixó no es més que un cas. Es cert: pero al cap y al últim es un cas; y per un cas penjan á un home.

Tornant á las generalitats. Lo comprar un meló es cosa tan difícil, que per relacions que tingui una persona, conei-

xerá molts metjes, molts advocats, molts comerciants; pero no coneix més que un que entenguí en melons.

¡Qué pocas ne veurán de pomas, de peras, de sindrias llen-sadas per lo carre! Y en cambi, ¡qué 'n veurán de melons! mostra elocuent dels numerosos xascos que se 'n emportan los que anaren á comprarlos.

Vostés mírinse be 'ls aficionats al acte de menjar lo meló. Si es dolent, lo veurán aixecarse de la taula de mal humor, posar cara de gos á tothom, queixarse del govern, de la criada, de que 'ls seus xicots l' atabalan...

Pero mírinse quan te la sort de topat ab un meló bo. L' apura fins á l' escorxa; buyda las duas coronas ab la punta del ganibet; li suquejan las voras de la boca, y ell xucla de-pressa porque no se 'n perdi borrarall... Ja li pot preguntar si va millor lo seu pare que está malalt. No tinga por que li res-ponga fins que llepats llavis y genivas y passat lo toballó, no hagi fet un sospir de gust. Y després encara li preguntará: ¿qué 'm deya?

En un dia així, per més que la criada trenquí ó respoteji, ell la defensa á capa y espasa, y á las queixas de la seva mu-ller, no més respon:

—Bé, bé, despátxala; á veure ahont ne trobarás una altra com ella. Lo cert es que avuy ha portat un meló que no n' hi havia d' altre á Barcelona.

Aixó sí: també si te una criada neta, fiada, que 's deixi reptar, llesta, tot lo que vullguin, pero que no sápija comprar melons com generalment succeheix, á cada pas surt ell dihent:

—Aquesta xicota no es bona per res. Desde que la tením, ni un dia he pogut menjar meló á gust.

No só envejós; confesso que hi ha personas (molt pocas), molt pocas), que tenen una ullada que no s' erra, y que quan posan la ma en un meló ja poden dir que alló es bé de Deu.

Pero es precís que 's persuadeixi 'l públich de que no exa-gero al proclamar devant de la Europa, que lo comprar un meló es un dels actes en que més vegadas se veu burlada la perspicacia del home, fet á imatge del Criador.

¡Qué importa que 'ls venguin á taxi! ¿Per ventura te cap gracia dir: aquest meló es bó, després d' haverlo tastat?

Lo fet es conéixel de part de fora.

Ho repetesch: hi ha homes privilegiats per la naturalesa,

que tenen l'instint del meló, aixís com lo porch (mal comparat) te l'instint de las tófunas.

Mes ¡ay! son escassos.

Jo 'ls admiro aqueixos homes, de qui 'l públich fa poch cas, sempre que 'n trobo un.

Jo 'ls veig acostarse ab pas segur á la pila dels melons, pegar llambregada á ells y al home que 'ls ven; obrirse de camas, ab lo bastó sota l'aixella, ajupirse trayent un xich de llenga per un cantó de boca, y adressarse al moment ab un meló que fa saltar ab las duas mans.

La inteligencia, sempre modesta, 's veu brillar en lo front del comprador.

No 'n tría cap més. Tant ne vull, tant te 'n daré; lo paga, se 'l emporta, y qui 'l vegi anant cap á casa seva, ab lo meló al bras, compendrà en son aire triunfal que ha fet bona compra.

Desde 'l balcó l'ensenya als vehins; lo fa tastar al sogre ó á la cunyada que l'han anat á veure y cada vegada que passa aprop de la galleda, l'aixeca, se l'acosta carinyosament al nas, y... casi s'alegraría de que 'l noy n'hi tes alguna, porque per cástich lo deixaría sense postres y li tocaría á n'ell una tallada més.

¡Ves de quína manera més impensada se pot endurir un cor paternal!

Jo 'ls dich la veritat; reverencio als entesos en assumpto tant dificultós. Si 's pensan que ho es menos, jo li dono deu, dotze, setze, vint cuartos; á veure quí es lo maco que 'm demostra que sía fácil comprar un meló.

UN QUE NEDA BE

Ab lo nedar succeheixen duas cosas, que son: saberne y no saberne.

Jo no puch ficarme en las reglas d'un art que te molt de gimnástich y consecuentment d'higiénich, porque després d'haverme examinat tres y quatre vegadas en presencia de

personas tan competents com numerosas, he averiguat que no hi entench pilota.

Parlo ab aquesta franquesa perquè respecte al assumpto que vull tractar, tan se val que jo sápigam nedar com que no 'n sápigam: que si 'l no saberne hagués de ser causa de que vostés fessin poch cas d'aquest important escrit, prou cuydado tindria jo de fer veure que 'n sabia més que Brican.

Vaja, menos brossa y aném al gra. Lo gra es un home que neda be, y de qui, en general, no se sab l' ofici, la terra, ni l' apellido; no se 'n sab sino que neda be.

Jo no vull dir ni donar á entendre que tots los que saben nedar sían idéntichs ni semblants al subjecte de qui parlo; mes lo subjecte existeix, y jo ab aixó ne tinch prou per descriureho imparcialment, sens por de crearme enemichs en la platja, l' olla, ni la mar vella.

L' home que neda be...

Miréulo; fins en lo mes de Desembre, embolcat en la capa, en lo modo de caminar li coneixereu que anyora l' aygua.

Sempre que la ocasió 's presenta, mou brassos y camas; en lo llit se tira com si lo seu cos hagués de topar ab las flexibles massas líquidas; dorm en actituds natatorias y somniant dona brassadas á dreta y esquerra, comunicant á voltas tal mohiment á son cos, que 'l desperta un nyanyo que s' ha fet ab la capsalera.

D' aquest home, quan ne parlan los seus coneguts, no diuen fulano, ni mengano; sino aquell que neda bé. Si per casualitat li saben lo nom, pera distingirlo d' altre que s' anomeni com ell, diuen fulano lo nedador.

Ell no va á teatros, passeigs, ni cafés. Passat lo temps dels banys, que per ell no tarda molt á passar, se floreix, se consum, perquè no troba gust en cap de las moltíssimas frivoltats que serveixen de recreació ó sisquera distrauen als demés mortals.

Nedar, ó parlar de nedar... y res més.

Lo teatro per ell es ximplesa; lo café mal sá y fastigós; lo passejar fer lo tonto; la política, una farsa; l' amor...

Jo 'ls diré.

Aquest home va á una casa ahont hi ha minyonas, més ó menos senyoretas, com se diu ara.

Totas li son indiferents.

Per hermosura, per gracia, per bonas prenas morals que las adornin, ell no las hi veu ó no las hi aprecia.

Cent vegadas estar  en conversació ab ellas, mil vegadas tindr  conjuntura propicia pera revelar son m rit y l'aprofitar n pera lluhirlo (jendem s ellas); pero lo nostre home, insensible   sos atractius y fins   sos agasatjos, permaneixera fret   inexpugnable.

Mes si algun dia la m s lletja (si es que hi ha minyonas lletjas), la menos agraciada, la menos viva, li diu, per exemple:

—Ja 'ns ho han dit que vost  neda tant b .  Qu  's pensa que no ha arribat als nostres oïdos?  Tot se sab, home, tot se sab!...

Veusaqu  l'home que comensa   estufarse y   descobrir repentinament en la xicota una pila de bonas circumstancies que ni ell las havia reparat may, ni ella somniava tenir.

—De totes aquelles mossas,—diu ell ab lo deixó que li es natural cuan se troba en terra—no n'hi ha cap que tingui solta sino fulana. Es d' all  m s agradosa y te un no s  qu  que m' encera. Si jo may per may havia de fer un pensament y ella s' hi deixava caure, me sembla que no fora mal negoci, porque congeniar m. Sempre se 'm havia figurat que valia m s que las altrás; pero no s  per què no m' hi enfondava gayre.—

Al cap d' uns cuants días torna   la casa, ahont troba la consabuda minyona y sols posa atenció en lo que ella fa y diu.

La pobre noya, ignorant lo f cil que li fora captarse las simpatías del que neda be,   per millor dir, consolidar la inclinació que ell li porta, li parla d' aquelles coses que solen ser objecte d' agradable conversació entre joves, y fins potser de bona fe celebra son car cter, sa figura y son modo de vestir.

Lo nostre home se queda admirat de que un sol moment hagi pogut sentir la m s mínima inclinació   una xicota tant sense cap ni centener.

—Jo crech que no hi era tot (diu entre s ), lo dia que me 'n vaig anar mitj prenat d' ella.  Qu na conversa m s sosa!  Qu n poch sanderi!  Qu  's pensa que s  ximple per venirme   retreure si tinch tal car cter y si s  alt   baix?  Pot ser si que s' ha pensa pescarme y que jo no veuria l' am!  Vaya, no s  com he estat tots aquets días figur ntmela tan diferenta de lo que es!—

En efecte, ell no sab que la minyona li havia agradat perquè casualment y sense sospita de la seva presumpció, li havia tocat la corda sensible.

Ben segur que si aquella criatura, ab un xich més de malícia, hagués sabut atinar en tirarli cada dia un entretoch respecte al nedar y á la fama denedador que ell gosava, s' hauria casat ab ell y hauria estat ben apeixada; perquè ell, fora d' aquesta manía, es un tros de pa, y una dona que li donés per la banda ne faria lo que voldria.

Aquest home que neda bé, es de pocas paraulas, desmayotat y no s' ocupa de lo que passa pel mon.

Cuan s' ha acabat lo rigor del hivern, allavors que ja tothom pot fer l' ou, pero que encara hi ha molts que portan capa, ell se la treu com si, alleugerintse de roba, precipités la vinguda del estiu, y al trobar á un amich, la seva primera frase es:

—¡Ja s' acosta 'l bon temps!

Per lo mes d' Abril desitjós é impacient de la época dels banys, sol anar molt sovint á guaytar per la muralla de mar á veure com está l' aygua, com si 'n pogués treure un pronóstich de si al estiu vinent será més ó menos convenient lo banyarse.

En aqueixa temporada ja diu ab certa complacencia á tots los coneguts que troba:

—Aviat hi serém.

Y á las primeras calors, un dematinet se lleva ple de goig, se 'm arma de tobollola y sens piular se 'n va á la mar vella.

Arrivat allá, mira á tot lo seu voltant ab la esperansa de que cap nedador se li haurá anticipat, y, en efecte, sol tenir lo gust de que en aquella materia ningú li ha passat la má per la cara: ell es lo primer que 's fica á l' aygua: ja voldria tornar á ser á Barcelona pera ferne gala.

S' assenta ab la satisfacció del home que se sent superior; se despulla ab tota calma y ab certa solemnitat propia d' un acte tant important en la seva vida, s' entreté lo ratet de rubrica per desassuarse y ab un método y una parsimonia admirables, se frega ab arena las aixellas y 's mulla 'l cap. Previas estas duas libacions y arrebatat per l' atractiu del nedar, dona quatre passas de frente y va augmentant rápidamente son plaher ab la mateixa gradació que va sentint pujarli l' aygua camas

amunt, y apenas se la sent als genolls, aixeca 'ls brassos sobre 'l cap, junta las mans, se deixa caure de cara y desapareix en las profunditats del sagrat pélach, d'aquell Tirreno de floridas, de rialleras costas, com diria en Castelar.

Lo que passa en l' interior del que neda be, durant lo primer cabussó del any, es una cosa tant íntima, tan gran... es una fruició tant profunda é inmensa com la mateixa mar, y no seré jo qui m' atrevesca á contarho. Miréuse cuan al cap de un bon rato treu lo cap a gran distancia del siti ahont s' havia enfonzat, trayentse l' aygua dels ulls, tirantse 'ls cabells endarrera, y després de quatre airoas brassadas, ara fa 'l mort, ara s' assenta, ja está de boca terrosa imitant lo mohiment de la tortuga, ja s' acosta á la platja nedant ab la má dreta, ja de cap y volta se gira y torna mar endins movent sols la má esquerra.

Durant los primers días d' estiu, cuan los aficionados poch entussiasistas están indecisos sobre comensar á banyarse, ell saluda als seus coneguts ab la significativa frase de:

—Ja n' he pres quatre.

—Ja n' he pres cinch.

—Ja n' he pres sis.

Vol dir banys.

¡Ab quin ayre de superioritat contempla als nedadors poch esperts!

¡Ab quina malícia més innocent los deixa ficarse á l' aygua, adelantarse nadant y de prompte s' hi tira ell, neda bon rato per sota y se 'ls apareix davant haventlos guanyat la ventatja!

En la arena de la mar vella es ahont troba ell coneixements y amistats, advertint que únicament li son simpátichs los nedadors modestos y curts de gambals; porque no pot sufrir que ningú 's tingui per tan bon nedador com ell, y apesar de no tenir mala índole, ab son pare renyiría si en semblant materia tractés de posárseli devant.

De vegadas va á veure los que 's banyan á l' olla ó en los antichs desembarcadors y allí experimenta duas sensacions molt fortas.

Una li proporciona lo gust que sent al contemplarse tan superior á aquells pobrets que en mitj de la civilització ignoran los més senzills rudiments del art de nedar; altra es la llástima que li fa aquella numerosa caterva que 's pensan haver fet una

gran cosa quan al acabar l'estiu parlan d'haver anat á nedar tantas vegadas, quan que lo que real y verdaderament han fet, ha sigut banyarse, com podrian haverse banyat á casa en una inmunda banyera d'estany.

Mes va passant la calor y 'l nostre home, que ja no pot alabarse d'haverne pres cuarenta, ni pot llubir la seva agilitat en l'aygua, s'entristeix, torna á parlar poch, casi frecuente lo tracte dels amichs y experimenta algo d'aquella enfermetat que á tants inglesos ha fet hereus impensadament.

—¡Ja se 'ns acaba! diu ab verdadera tristesa á tots los coneguts que va trobant.

—¡Ja se 'ns ha acabat! Y torna á entrar de ple en lo período d'aburrimient y ja no se 'l veu en lloch.

Si l'home que neda be pogués ferho, crearia en mitj del hivern calor artificial en la atmósfera, sols per poder fer uns cuants cap-bussons en la mar vella.

ROBERT ROBERT.

MATINADA

Va la celistia fonent las boyrosas
glassas negrencas qu' endolan la nit;
y romp la flor son capoll qu' empresona
finas aromas que guarda en son sí.

Van á estrellarse en la costa rocosa
onas qu' hi llessa lo flux de la mar;
y las gavinas son somni deixantne
banyan llurs plomas en l' inmens mirall.

Las xamaneyas de l' alta taulada
senyals de vida ja donan entorn,
alsant al cel sa blavosa fumera
que l' hora marca de deixá 'l repós.

Surt la pastora, que al bosch fa sa vía,
torna á la platja la nau que 'n sortí,
y mils d' aucellas refilan alhora
lo bon jorn dantse ab son cántich festiu.

Vessa lo bosch son olor de rehína,
mostran las herbas puríssims diamants,
y sent el cor lo poema sinfónich
qu' entona 'l mon, quan lo sol surt del mar.

PERE DE COTS Y SOLDEVILA

CANSÓ D' AGOST

¡Que be dissipan las penas
y recorts amarchs d' ahí
aquest crepúsculs sens fi!
ique n' olvida 'l cor d' agravis
y 'n capdella d' ilusions!
ique n' hi du l' Estiu als llabis
de besadas y cansons.

¡Que se 'n senten de ditxosos
plens los arbres de verdor,
com cimbren ufanosos
son fullam murmurador!
¡Que se 'n contan d' amoretas
los aucells quant lo sol cau!
ique se 'n crusan d' orenetas,
vida meva,
que se 'n crusan d' orenetas
pels camins d' aquest cel blau!

Aquest sol que abrusa l' ayre,
aquest sol tot ell xardor
no l' encen ni poch ni gayre

la foguera del amor!
Y aquets mils y mils d' estrellas,
que s' encenen á sol post
¡com las fan curtas y bellas
las vespradas del Agost!

Mentre 'ns lligan forts los llassos
del amor, de flors cuberts;
mentres troban los meus brassos
los teus brassos sempre oberts;
mentre 'l fruyt gronxa en la branca
l' ayre tevi tot cantant
senyalem ab pedra blanca,
 vida meva,
senyalem ab pedra blanca,
tots los dias que se 'n van.

APELES MESTRES

L' ALZINA VELLA

(RECORTS LLUNYANS)

QUAN vaig marxar á ciutat, no pas perque 'm cansés la vida tranquila del camp; quan lluny de la vila xiqueta, mes alegroya y plena d' encant pera mí, que 'm vejé neixer, una tristor y un recort vaig endúrmen; me pesavan en la pensa y damunt lo cor com llosa de plom la una, y l' altre com eura que fos arrencada de cop del roure qu' era jo, deixá en la soca las senyals de la malifeta, per una pila de mesos y fins d' anys.

Més tart, com tot lo de la vida, la boyra dels mils divertiments y distraccions obligadas, tant com superficials las més d' ellas, privá als ulls de l' ánima del esguart tant gentil y poétich ab que 's recreava temps enrera y ja tranzigint ab totas las rutinas que l' acceptació del taranná que s' estila á la capital imposan, me creya, sino felís del tot, al menys ben assegurat per bona cosa de días de que no trucaría á la porta de casa lo neguitós amor ab sas agitacions, ni la desgracia en cada un dels quefers que 'm tenían ocupat y distret molta part del temps.

No per aixó 'l pensament deixava de voleyar ab la llibertat traydora al voler, que 'l detindria si fos possible, y fugia,

fugía, lluny del soroll del centre, per anarsen á raure tot justament hont podia recrearse, divagant com un noy que no pensa més que en jugar y esbargar-se ab aquellas joguinas que més l'afalagan.

Y me 'n tornava á Rivadaurada, hont no hi mancava ni un sol dels llocs frequentats per *ella* y jo agafadets per la mà: ni una sola de las fontetas hont bebiám l'aygua cristallina, amorosida per l'alegría que 'ns espurnava pels ulls, després de esclafir en xamosas rialladas dels llavis que més de quatre cops volían juntarse en un doble petó, immaculat, com la intenció que 'l motivava.

¡Oh!... Lo que més fixo tenia jo á la memoria era aquella alzina, aquella feixuga alzina que tota la vida 'ns veié, á la voreta del rieral que portava á la masía dels avis, jugar á totes horas, entre cridorias de goig y riallas espontáneas de benestar, y 'ns ombrejava ¡pobre alzina! 'ns ombrejava ab l'espés brancám que decantava, com si fos espressament á terra, pera protegirnos contra 'ls xardorosos raigs del sol.

Aquella alzina vella era 'l lloch hont nos trobavam sempre ab la Mercé... aquella criatura rossa y blanca, com podriau férvos en cárrech si la haguesseu vista tan aprop com jo la veyia, y no 'm cansava may de mirarla, ab tot y no tenir llavors la reflexió que 'l sentiment de la bellesa pot donar. Era ella! la Mercé... Per mí no n'hi había d'altre.

Si no hagués vingut algun día allá, al peu de la antiga soca, quina escorsa més de quatre cops feyam saltar ab los dits per llensárnosla á la cara, jo corrents cap á casa seva, no gayre lluny d'aquell lloch, me l'hauria emportada á pes de brassos pera jugarhi, com si aquells jochs y aquellas alegrías fossen per mí l'ayre per respirar, la vida, tot en lo mon.

* *

La Mercé y 'l que feren son espós, á pesar d'ella, s'estavan á la vora del foch. Era un día d'hivern. La glassada no havia deixat brot tendre en arbres ni en feixas del regadiu.

La mare d'ella va morir-se als tres mesos justos de ser la Mercé casada ab en Narcís. ¡Pobre dona!... Jo no 'm podia

treure del cap que molta part de aquella desgracia fou motivada per la tristesa de sa filla al obehir l'interessat manament del oncle, l'únich home de la familia (perque de pare no 'n tenia anys há) que com á tal representava la voluntat suprema é indiscutible.

A l' iglesia de Rivadaurada feyan aquell día 'ls funerals, y jo que pochs días avans havia rebut la noticia de la mort, volguí visitar la filla ab la bona excusa de *fer lo bé* de la mare. No s' havia esborrat del tot lo recort de tantas alegrías y benahuransas de mos primers anys, y, com per impuls irresistible, tinguí la poca aprensió de volguerho recordar tot á aquella que havia compartit ab mí uns y altres, com si per ventura no 'ns haguessen fet llavors alguna promesa ó jurament que deguessen servir temps á venir.

Al véurela 'm feu un salt lo cor. ¡Oh! Y creya haberla oblidada... ¡Quina barreja de impresions s' agitá en mí... ¡Cóm vaig arribar á punt de fernhi complerta manifestació!... ¡Ella d' un altre!... Semblava un somni! .. No; no; lo més natural. Aquell romanticisme no feya ciutadá adelantat... Mes ab tot y aixó, quín corcó 'm sentía á dintre l' ánima... ¡Quina intranquilítat s' estenia per tot mon esser!.. ¡Bah!... Anarem á la iglesia. Un funeral senzill; casi bé pobre. Se coneixia que l' hereu de ca 'n Bigorra no donava gayre valiment á las necessitats, no per desconegudas menys ateníbles, de l' ánima de la que fou sa sogra.

Retornarem á casa. Encara no havíam passat cap vegada per aquell rieral que tants recorts guardava per mí... y potser encara per la Mercé ¡quí sab!... Hi anavam á passar...

¡Qué mirol!... Soch boig, ó 'ls ull me fan pampallugas! L' alçina no hi es!... L' han tallada.... Vaig preguntarho á l' *amo* ab veu tremolosa.

Ell se posá á riure.

L' había feta serrar porque feya nosa als carros quan passavan. Aquell home se 'm feu vint voltas més odiós que avans. No tenia cor.

La Mercé que vegé tot alló, clavava 'ls ulls en terra y se li enrogiren las galtas... ¡Ella sí que 'n tenia de cor! Pobre Mercé!...

Feya de molt bon estarhi á la vora del toch. Lo dinar era taula. Era més de mitj día.

—Acóstat, home, que no 'n fan pagar res d' escalfarse un xich,—me digué aquell salvatge.

Vaig obehir maquinalment.

De prompte en Narcís esclafí en una rialla...

—Mira, té; ¿no la demanavas?—digué signantme un grantió de llenya que hi havia prop la llar.

—¿Qué voleu dir?

—L' alzina, home, l' alzina. Miratela!... ¿Eh quin foch fá?

Vaig alsarme, com si tingués por de que la casa me caygués al demunt.

Y ¡al carrer! .. Ab tot no vaig sortir sens recullir de la Mercé una mirada en que vaig veure expressat tot un munt de impresions.

RAMON MATEU.

FUMANT UN PURO

I

L' agafó de dintre la capseta y tot mirantme me dich: Quina *gralla* més guapa!... És picat; sembla que tirarà bé!... Ni 'l Sultan ne fuma de millors!... ¿Quí deuría ser la negrita que va teixirlo?... Ba! ensenemlo.

Allargo la mà, agafó la capsa de sobre la taula, escapso 'l puro ab las dens, me 'l poso á la boca y treynt mentrestant lo misto de la capsa, maquinalment la tombo en busca del rascador y... xasttt... xasttt... xufff... xiu... xufff... Apagat!... Deu me valga. Es un fástich!... D' ensá que 'ls varen estancar, que la veritat, los misros s' han mullat... Haurém de tornar al temps dels llíquets y de l' esca: vaya si hi haurém de tornarhi á fer cantar lo tallaret de butxaca, que cada cant llenxa un petit llamp y després lo consegüent remor de l' esca. Alló á lo menos es més segur y económic... Un altre misto... xasttt... xufff... Vamos, també apagat!... ¿Qué durará gayre aixó?... Ja no sé á quants estém. Seguint aquesta marxa una capsa y encara si puch lograr ferli llum... Aixó dintre de una habitació. Podeu comptar al aire lliure!... Si avuy ab aquests mistos l' encendre un cigarro costa més que fer una catedral... Vamos, á l' últim tinch foch!... Gracias á Deu!... L' apunto al puro y... pam... pam... Sembla una candela... Aixó va divinament... Ha pres en tota la extensió de sa corona... Quina cendra fa més blanca!... Que bé que tira!... Tota

la seva fatxa demostra que te las més bonas intencions... Quin rato més á plaher 'm farà passar fentme veure lo nové cel dels fumadors ple de boyrina d' un idealisme apetitós que fa oblidar las angúnias d' aquesta vall de llágrimas encoratjant l'esperit. Quina fruició més riallera y llépola se 'm espera...

Som en los preludis de l' infantesa de nostra vida. Tot son esperansas, somnis de mel afalagadors, de color de rosa y polsím d' or.

II

Qué be tira!... Sembla una xemaneya de vapor. Quins recargolins de fumarel la més blavenca que alsa.

La boca ab dalit sempre creixent va xuclant asaborint sa sava. Lo nas afalagat per son rich flayre amatent l' aspira recreantse ab son alésanitós. Lo cervell s' alleugereix de sas cavilacions y també agradat participa de la festa. Per fí, tot lo cos se deixa portar d' aquella dolsa mandra que fa que la boca s' ompli de soliva y lo cap de bonichs, tendres y delicats pen-saments, y lo cor de secrets d' amor que 's callan.

La brasa ardenta del cap va prenent, va fent via poch á poch deixant darrera seu una cendra blanquinosa y esponjada que, al perdre l' equilibri, cau y 's desfá per terra, com si fos una pluja de vidre volador.

No 'm cansaría may de piparl... Es una delícia... Pam... pam... pam... Miréu com bitlla; quin art més mágich lo seu; qué marvellós lo seu poder; com despulla l' esperit y l' inteligencia de tota contemplació rastrea arrebassantnos envers altres regions més ideals y etéreas embadalint nostra pensa en sa contemplació muda y vaga, mes avassalladoia, y que 'ns lliga ab suaus cadenas y 'ns embolcalla ab sos vels de poesia y sos vesllums de ditxa, pau y sosegat repós. Ell 'ns torna á tots poetes y filosofhs. Se me 'n va la ploma y canto: ay, no, que escrich!..

Tres ideals te 'l currutaco
cigarros, diners y donas;
quatre 'n té la qu' es corrida
flors, vestits, amor y joyas.

Com lo cigarro, estém en ple idili jovenívol, en la plenitut

de la vida. Tot son somnis de rosa, en part vivents realitats que 's palpan y afalagan nostra ambició sempre creixent. Deu vulga que sian durables més que la pasatjera joventut y plena lluna de mel que la ditxa, com passa ab la bona fruyta, avans d' estarne satisfets á compliment sempre se trobém que ja manca. Es aixís; tot lo bo, per dissort, dura sempre tan sols un tancar y obrir d' ulls. Lo puro millor prest s' acaba, un *escany* *pits* dura més temps que no volém. Lo mateix las penas. Mes, quí es que hi pensa?...

III

Comensa á proclamarse lo foch separatista. Ja s' esfulla... Mala negada 'l fumi!... Aquell cigarro avans tan pulit, tan planxat ara va inflantse com un gripau garriguer com si portés á dins tot l' orgull que cova la ambició humana, aquest mal baf que trestorna pu las més bonas voluntats y tira daltabaix de son pedestal los més capdals homes de mérit, l' orgull, la vanitat; aquesta passió qu' acaba de ferse malvoler á sí mateixa y per menyspreuar á tothom que te tan sols un dit de front.

Ara ja no vol anar tan be. Pica y s' hi nota ja lo gustot fort de nicotina qu' escalfa y malmet la llengua.

Ja estém á la tercera part. Me pensava que seguiria fins á la punta, més ara ja desespero de l' éxit. Pam... pam..., pam... dimoni... si está apagat!... Vinga un altre misto... xasttt... apagat... Un altre... Ja torném á la mateixa comedia!... xasttt... xasttt... xuff... Mal redimoni de misto: ara m' ha cremat los dits!... Es una tragedia l' ésser fumador A més del gasto, los consegüents perjudicis que reporta. Me vull avesar... no vull dirho!...

Ja 'l torném á tenir en marxa. Ves com m' ha enganyat, semblava un gall y ha resultat una gallina. Ves que son las apariencias. May s' hi pot confiar. Lo que més guapo se presenta y te més llabia sempre vos la farà, sens que ni tan sols ne feu esment. Aixís passa en aquest mon, en que casi tot son apariencias. No hi ha res de positiu en los temps que corrém.

Lo cigarro tira molt malament.

Es lector que ja ha entrat sa vida á la vellesa y se sent ab pocas forsas. Los desenganyis li donan lo mal-humor que gas-

ta. Ja te cent gustos y cap de bo. Mateix diu que li passa al home dels cinquanta en amunt. Fa via dins la vida, perque sí: lo viure en ell ha passat á ser un vici quan no un sacrifici. Trista condició!...

IV

Ja te més apariència d' escombra que de puro. Sols á forsa de xuclar dona mostres de vida, respirant ab tota pena, mateix que un tísich: alguna qu' altre glopada de fum que fa plorar los ulls y explotar la gargamella en tos. Ja no fuma per ell tot sol, com ans solía fer, sino á la viva forsa y fentse violencia. Te un dimoni de gust que més sembla una metzina de las més verinosas que no pas una asavorida beguda com lo vi ranci revelló de nostres carretells sols fiblats per Nadal, Tots Sants y altres festassas grossas de la casa payral.

¡Qué hi farém! Cal aprofitarlo, qu' es de bona cullita y no se 'n fuman per tot dia d' aquesta lley de *cliquenyos* de ministre que al menos la *cama-lliga*, diu, si no altre cosa, que son: *Habanos*. Un hi fa l' home y s' hi dona certa mena de importancia.

Ara que s' acaba es quan es més bo, segons veus generals diuhen, al igual de la generalitat de las cosas. Si es apagat! Llensemlo!

Com lo cigarro es nostra vida. Comensa ab atalagadors somnis d' esperansa al neixer; s' escorra plascevola; plena de somnis va creivent; arriba la joventut, y se desbordan á raig fet las ilusions, y, com apoteósis, ve la plenitut que s' apaga ab la vellesa quedant al final lo trist epílech de recorts, desenganyys, dol, fum, cendra, pols y oblit en penyora de tanta fe, tan amor, tants afanyss...

Ja que la vida al cap de la jornada es aixó: fumem y... á viure que un ó altre ho arreglará!...

EMILI PASCUAL AMIGÓ

MARES

PRIMER ACCÉSSIT Á LA VIOLA D'OR Y ARGENT EN LOS JOCHS FLORALS
D'enguany

Bogada ha fet la Rosó
y la roba plega y tría;
las camisas al repás,
los llensols en una pila.

Las cabras ja son al prat,
á l'era polls y gallinas,
ab lo carro 'l matxo roig,
lo negre á rodar la sinia.

Los homes son al treball,
l'avia á la cuyna trafica,
y devall dels atmetllers
dos noyets jugan y riuhen.

De sopte dos vibrants crits
surten de sas bocas xicas,
y escometentse furients,
se pegan, ploran y xisclan.

La Rosó se 'n ha adonat,
y ab dos gambadas s'hi arriba;
aquest vull y aquest no vull,
ne fa una feyna que encisa.

Mes tan prompte l' ha acabat
la causa del fet esbrina:
Lo motiu n' es poderós.
¡Válgans la Verge María!

Baix la esclofia de vellut,
com perla dins la petxina,
un primerench atmetlló,
causa ha estat de la renyina.

La mare 'ls pren á tots dos;
á sa falda se 'ls enfila,
y sos dos capets juntant,
la germanó 'ls hi predica.

Quan la esmena s' ha promés,
la Rosó los acaricia;
'hont ayrada hi posá 'l diis,
més fons los llavis hi endinza.

Y agafant de terra un roch,
la molsuda esclofia pica,
y ab ayment bes, á cada hu,
l' atmetlla 'ls hi don' partida.

I

—Pauleta ¡ja t' ho he dit massa!
¡vull lo noy á treballar!

ó ab mí y lo gran á la terra
ó á rajoler ó á manyá!

De petit s' agafa l' ayre,
si se 'l deixa ¡será tart!

—Es que diu lo senyor mestre
que 'l noy es viu y te cap...

—¿Qué n' ha de fer dels estudis
si ha nascut per treballar?

—Lo sabé' á ningú fa nosa.!!

—¡No 'm fassas prevaricar!!

—Jo, si 'l noy se 'ns pot fer home
¡no 'l vull veure un desgraciad!

II

—Pauleta ¡qué 'm desatina
lo que á casa está passant!
¡Ni un céntim per la butxaca!
dins de la caixa ¡ni un ral!
A mí tots los gechs me riuen...
tú vas quasi á peu descals...
y en tant que tot escasseja
¡los llibres se van comprant!
—Lo senyor rector me deya,
que ab lo mestre s' ho han parlat,
que á Vich, hi há un bon Seminari;
que 'l noy hi podría anar...
—Y en lloch d' una ajuda á casa
¡mantindrém un desvagal!
—Y per un plat més ó menos
¡no anirém pas á captar!

III

—¡Així! ¡així! roba y més roba
¡lo bagul ben curullat!
—¿Qué hi vols fer si á Barcelona
sa carrera ha de acabar?
—¿Qué hi vull fer? acabá' ab gastos
que 'ns cuydan á endogalar!
—Si jo no he tret res de casa
¡ta mare es qui m' ha ajudar!
—Válgans Deu ¡y quínas donas!
¡si 'us haurían d' assotar!
¿No pensau que com tants d' altres,
que l' ergull ha descastat,
tal volta al tindre carrera
als pares girará 'l cap?
—¡Deu no ho vulla! Mes si ho feya
sabrém que está be allá baix,
y ab lo pler de sapiguer'ho
¡nos donarém per pagats!

I

La Gracieta cus,
sens descans s' afanya;
treballa de nit
y ab la llum del alba;
la feyna que 'n fa
gorretas y faixas;
facets y bolquers,
camisetas blancas,
que broda y guarneix
ab cintas y randas.
Tot lo bo y mellor
poch li sembla encara;
si d' or pogués ser,
no 'n fora de plata.
Li han de dur un nin
del qui 'n será mare,
li dará sa sanch,
formará son ánima,
lo tindrà en son llit,
lo tindrà en sa falda,
los seus jochs veurá,
sos fets y riallas,
de sa vida y goig,
s' omplirà sa casa,
lo tindrà aprop seu
y li 'n dirá ¡Mare!
Com més va pensant
ab més pler treballa.

II

Noyeta n' ha estat,
lo fill que esperava,
tan hermosa n' es,
com va somiarla;
figura gentil,

bonica de cara,
hermosa de cor,
com volen los pares.
De lletra ja 'n sab,
també cus y planxa,
de mestres l' han tret,
la tindrán á casa:
quinz' anys va á cumplir
la vestirán llarga;
per ferho com cal,
la mare treballa;
ayrosos vestits,
camisas ab randas,
cossets de *nansuk*,
mocadors d' Holanda.
Tot lo bo y mellor,
poch li sembla encara;
si d' or pogués ser,
no 'n fora de plata.
La veurá lluhir,
per festas y dansas,
sa ajuda será,
son conhort y baume,
de sa vida y goig,
s' omplirá sa casa.
Com més va pensant
ab més pler s' afanya.

III

Vint anys ha complert,
la nina galana;
si bell te lo cos,
més bella te l' ánima;
tot quant s' ha de fer,
per los seus dits passa;
ella te las claus;
ella dú la casa;
ella ho ompla tot
ab sa vivó y gracia;

allí hon ella está,
 apar que 'l sol guayta.
 Lo panyo que val
 se ven dins la caixa;
 lo partit es bo,
 la boda es pactada;
 per ferho com cal,
 la mare s' atanya,
 modistas de nom,
 botiguers de fama,
 cassimirs d'Orient,
 gallarets de Fransa.
 Tot lo bo y mellor,
 poch li sembla encara,
 si d' or pogués ser
 no 'n fora de plata;
 y ara es perque 'l jorn,
 torni nit aubaga;
 pera perdre 'l sol,
 quan l' hivern s' atansa...
 ¡Ay! abnegació
 be 't poden dir ¡Mare!

EPÍLECH

LA AUCELLA

Fa tres jorns que 'l blau del cel
 l' han cubert cendrosas glassas;
 tres jorns, sense un raig de sol,
 tres jorns, entre neu y aygua.

Entre mitj lo tanch glassat,
 l' herba hi jau embolcallada;
 en los arbres, ni un sol fruyt,
 ni un sol gra, per las vessanas.

Las finestras dels graners,
la fredor las te barradas;
Ins cucas son á redós,
baix lo fullám que 'ls ampara.

L' aucella dins de son niu,
fit á fit, lo cel aguayta,
que piulejan cinch petits,
cinch petits, sota sas alas.

Al mascle un bordegassot,
lo matá d' una pedrada;
la mare te 'l pap tot buyt,
y 'ls petits sos bechs li badan.

Lo més menudet de tots,
ja no pot batre las alas,
ja colltors lo seu capet,
clou lo bech y sos ulls tanca.

La femella guayta 'l mort,
tot sentint piular als altres;
mira 'l cel, tot es foscó,
mira á terra, tot es aygua,

mes al lluny, derrera 'ls pins,
ella hi sab un' ampla entrada,
hon rossos infants menjant,
molletas de pa hi escampan.

¡Ay! qué lluny es lo casal!
¡Ay! la pluja que no para!
Tampoch paran los petits,
ab son piulejar de gana.

La femella 's mitj cubreix,
ab la brossa humitejada
y sas alas aixamplant,
valenta al espay se llansa.

Una horeta no ha passat,
que l' aucella es de tornada,
recapte dú pels fillets,
que afamats los bechs li badan.

Ni tan sols pot entrá' al niu,
de tant que 'ls capets li allargan;
quan los moixons han menjat,
la neu ha gelat la mare.

DOLORS MONCERDÁ DE MACIÁ

LO QUE SON LAS DONAS

(QUENTO HUMORÍSTICH)

No 's crega pas que jo tinga malicia á lo que 'ls poetes, fent los ulls grossos, anomenan la més bella meytat del género humá. ¡No! si esplico aquest quento, es perque 'l considero histórich y convé que 'ls fets histórichs stan coneguts per tothom tal y com passaren. Per altra banda, poden calmar-se las lectoras: lo fet passá á Alemania, ja fa alguns anys.

Donchs vetaquí que una vegada era una dona casada que estimava tant á son marit que, morint aquest, tingué un disgust de mil dimonis. ¡Aquell marit era l' únich home que tenía totas las qualitats! ¡Fes aixó, y feya aixó! ¡No fassis aixó, y no ho feya! ¡Quédát á casa, y s' hi quedava! ¡Vull tal cosa, y desseguida quedavan complerts sos desitjos! ¡Vaja, era un modelo de marits! Perdut ell, ¡pobre viuda! uns quants mesos de plorar-lo y desseguida la enterrarian á ella al costat d' aquell benaventurat, qual ánima devía anar al cel de correguda, no per las qualitats de bon marit, sino per la virtut de

la paciència ab que havia sofert las flaquesas y molestias de la muller.

Cada día anava la viuda al cementiri á plorar y gemegar. ¡Quán arribaria lo día en que 'l bon Deu se la volgués endur d' aquesta terra que pera ella no tenia ja cap alegríá!

* *

Al costat del cementiri hi havia una força y en aquesta força fou penjat un lladregot lo mateix día que enterraren á aquell pobre home. Pera que servís d' escarment, la justícia ordená que 'l cos del lladre seguís penjat; y com que 's temia que 'ls seus companys lo volguessen despenjar, posaren al peu de la força un guardiá.

Ja 's comprén que 'l guardiá no trobava gayre divertida la companyia del penjat y que era molt natural que 's busqués alguna distracció, molt més si, distrahentse, podia fer ensemps una obra de misericordia. Veyent, donchs, lo desespero de la viuda, s' hi acostá y tractá de consolarla ab bonas paraulas. Als primers días, ella no se l' escoltà solzament; al cap d' algun temps, si be pensava en lo marit difunt, trobava cert gust en las carinyosas paraulas del guardiá, y al capdevall, si seguia anant com de costum al cementiri, més aviat era per festejar ab lo guardiá que pera plorar al marit.

* *

Ja s' entén que ab tot aixó la força no era gayre vigilada y no es gens estrany que un día desaparegués lo cos del penjat. «¡Ay, pobre de mí! s' esclamá lo guardiá á la viuda. ¡Quan la justícia sábiga que me l' han robat me penjarán á mí!»

«No t' apuris, ja ho arreglarém,» respongué la bona dona.

Y desenterraren entre 'ls dos lo cos del pobre marit, ab lo pensament de posarlo en lloch del cos del lladre.

«Pero lo lladre era calvo y aquest no», digué lo guardiá. Llavors la bona dona afeytà 'ls cabells del mort.

Fet aixó, li lligaren una corda al coll y 'l penjaren.

Lo marit mort quedá penjat, la viuda deixá aviat de serho

y al guardiá no l' escanyá la justicia com hauría fet á no ser l' acudit que tingué aquella bona dona.

Lo qüento no diu si 'l nou matrimoni fou gayre felís; pero, hi ha malas llengas que pretenen que aviat lo marit viu envejá la sort del mort que 's balandrejava quan feya vent dalt de la forca.

B.

LA CORONA

En son llit la Comtesa de Provensa
se revolca plorosa sanglotant
y 'ls sospirs y gemechs que del pit llensa
vol ofegar, sos llabis mossegant.

Ha deixat lo palau del Rey de Fransa
fugint de son ultratge y deshonor,
que 'l sent com si fos ferro d' una llansa
que entrés y eixís seguit al fons del cor.

La festa encare veu: comtes, comtesas,
barons y prous en collas barrejats,
y oripells y domassos y riquesas
y plomas onejants y bells brodat.

En son trono de reyna á sa germana
orgullosa mirant á sos barons,
¡y ella als peus de l' hermosa sobirana
assentada del trono en los grahons...!

Vola 'l d' Anjou ahont sa muller lo crida,
del front li aparta sos negríssims rulls,
—«Amor, qué tens, la vida de ma vida?
»ton Carles ja es aquí; seca tos ulls;

»Qui haja ofés á ma esposa idolatrada
»á mas mans morirá com alevós.»—
Y ella atrayentlo al llit d' una abraçada
amaga 'l front al coll del seu espós.

—«¡Oh mon Carles, mon Carles! á l' orella
»baix, molt baixet ta esposa t' ho vol dir:
»¡Malhaja sí, malhaja nostra estrella!
»torném, espós, torném cap á Sant Cir!

»Tu, fill de reys com en Lluís, ta esposa
»com sa esposa no veus sota dosser,
»nostres germans, ¡oh festa vergonyosa!
»á sos peus nos miravan á son pler.

»No Carles, no fugím; may de la vida,»
«vull reveure eix París de deshonor.»
Y esclatant á plorar adolorida
estreny més al espós sobre son cor.

—«Tu ho vols? donchs ja res més, ma enamorada
»t' ho jur per aquest bes y per mon Deu;
»jo 't daré si es que visch, ans d' una anyada
»reyal corona per ton front de neu.»

—«Per mos besos»

—«Per ells la vida mia,
»agenollat te 'n faig lo sagrament.»—
Y l' estreny sobre 'l cor ab més follia
y ell la torna á besar més dolsament.

Cap á Provensa 'ls veu la nit callada,
als tres jorns ja la mar han assolit;
corns y clarins desvetllan l' encontrada
—«Mos cavallers, al arma tot seguit.»—

A Roma va 'l d' Anjou desde Provensa
y s' agenolla als peus del Pare Sant.

—«Del regne de Manfré us faig prometensa,
»mos brassos de son trono le 'n traurán.»

—«Es vostra la Sicília: vos la dona
»qui governa en la terra en nom de Deu.»—

—«Via sus, mos valents ¡tindrás corona
»esposa idolatrada del cor meu!»

Ja va cap á Sicilia la creuhada
ja combaten á mort el rey Manfré.
El comte es Rey!—«¡Qh vina ma estimada!
jo mateix la corona 't posaré.»

Adelerada corre la Comtesa.

—«Has complert, mon espós, ton jurament.»—

—«¡Regina sou!»—Y enamorat la besa
y ella en la boca 'l besa dolsament.

Mes jay! que quan las bocas s' ajuntaren
trontollava la terra ab lo petó
que per Manfré, las llágrimas brollavan
dels ulls de na Constansa d' Aragó.

En Conradí baixava á corre cuyta;
Pere 'l gran s' escoltava á sa muller,
y sas naus amanían per la lluyta
en Marquet y en Mayol y 'l gran Roger.

Guaytava en Folch las torres de Girona;
Perelada las flamas de sas llars,
y esmolava la punta de sa escona
l' almogávar del coll de Panissars.

Tremolava 'l Sant Pare en sa cadira;
horfe de Rey, la Fransa en sa díssort;
la Italia flamejant com una pira
tremía en las angunias de la mort.

¡Onejavan las barras catalanas!
La Sicilia 's tornava com un herm
y 's movían, frisosas, las campanas
que tocaren á vespres en Palerm!...

Y allá al fons de la cambra arrasserada
diu l' esposa besant á son espós:
—«Quan ma germana 'm vege coronada
»¡quína ventura, Carles, per tots dos!»

FERRÁN AGULLÓ Y VIDAL

LAS DUAS ESPIGAS

Pel suau oreig gronzadas
duas espigas
lo mateix sol daurantlas
en lo camp viuhén.

Rublerta de fruyt l' una
son cap inclina
y l' altra que no 'n porta
l' adressa altiva.

Modestia y orgull que 's troban
pel mon fent vía
se veu que son lo símbol
de las espigas.

JAUME RAMON

CANSÓ DE SETEMBRE

Lo cel es sense núvols,
l'estiu va caminant,
lo sol de la canícula
demunt dels pámpols bat.
Y en tant de branca en branca
per boscos y vinyats

¡cóm cantan las cigalas!
¡cóm cantan sens parar!

¡Cóm cantan las cigalas!
¡qué ardit es lo seu cant!
¡cóm brunzen las abellas
entre 'ls rahims daurats!
ja vermejan los pámpols
brandelan ubriachs...

¡canteu, canteu cigalas,
canteu sense parar!

Los bremadors arriuan,
relluen ja 'ls podalls;
de sos rahims despullan
als ceps afadigats,
los carros se 'ls emportan,
los cups s' en gaudirán...

¡Canteu, canteu cigalas
en tant que 'l sol es alt!

¡Qui 't veu y 't vegi, vinya,
tan trista cap al tarí!
demá quan lo sol fini
l' estiu se 'n anirá;
se 'n anirá ab mortalla
de pámpols emporprats.

¡Canteu, canteu cigalas
que fora tart demá!

De l' altra part de serra
un núvol se va alsant;
camina que camina
de la tardor als camps,
damunt de sas espatllas
la porta cavalcant...

¡Canteu, canteu cigalas,
canteu lo darrer cant.

APELES MESTRES.

LA FESTA DE RIPOLL

He seguit amatent joh Verge hermosa!
fins al peu del altar alabastrí
la processó severa y magestuosa
que portava á aqueix temple gegantí

d' Abats y Comtes les mortals despulles,
joguines de la vil profanació,
escampades arreu com seques fulles
que llança á les ventades la tardor.

De vergonya esberlades eixes voltes,
avuy les ha refetes la pietat
y volan renadiues les absoltes
cel amunt pel cimbori restaurat.

En lo cim d' eixa trona renovada
he sentit cantar himnes al temps vell
y he vist de nova historia sospirada
á un Bisbe rompre lo primer segell.

Y, juntantse afanyosa á l' armonía
que 's vessa á dolls pel secular portal,
he sentit allá á fora l' alegría
murmurar com un vent primaveral.

L' antiga dança dirigint, que anyora
altra vesta, altra pau, altre sentir,
ha vibrat lo gemech de la tenora,
veu d' un poble enterrat que no 's morí.

He sentit espetech d' escopetades
galejant á uns reys morts que aquí han tornat,
qu' en llurs cendres de fénix reparades
la calor de deu segles han guardat.

He sentit á eix esclat de nova gloria
créixer lo cor y alçarse l' esperit
y juntarse ab sa veu á la cridoria
d' eixa festa immortal que 'ns ha engrandit.

Y prech ardent de l' ánima sortía
qu' en vostre soli Vos hauréu rebut:
deixaume veure joh Reynal en son mltxdía
aqueix astre esplendent que aquí ha nascut.

LLUIS B. NADAL

ESTIUENCA

La mestressa ja es llevada
y aixerida, atrategada,
no 's dona pau ni repós,
quan lo gall de la masía,
encare no apunta 'l día,
deixonda 'ls braus segadors.

Desseguida, per la plana,
ab lo toch de la campana
que es la veu de la oració,
la veu del treball s' hi acobla,
que es la corneta del poble,
cridant:—Al camp, segadó:

Y mentres somriu la aubada,
com se 'n vola la aucellada
al demunt d' un pla de blat,
aixís las collas, lleugeras,
passant viarany y dresseras
sobre sos camps han volat.

Ans de comensar la feyna
xis y zas, esmolan l' eyna
perque trevalli com deu...
Sona un bell crit y alashoras,
devanters y lligadoras,
tots obeheixen la veu.

Y cau espiga y rosella
fins que arriba la donzella
boy cantant, ab l' esmorzar.
Encar no l' han ovirada
que ja deixan la segada
encisats de son cantar.

Es lo cántich de la hermosa
pageseta vergonyosa
pels fadrins un bon consol,
perque eixa bella tonada
ix de sa boca rosada,
dolsa, com de rossinyol:

—Cada espigueta
que á terra mor,
val una gota
del teu suor.
Los camps rossejan
la espiga es or,
dalla que dalla
brau segador.

Y 'l segador que ha sentida
exa veu amorosida
que li don forsa y l' atrau,
torna á abrassarse ab sa dalla
y trevalla que trevalla
més joyós, més ferm, més brau.

Com fet de bronze no 's cansa
y per xó la feyna avansa
que dona de mirar bó.

Si 'l sol la terra estabella
ell recorda á la donzella
y murmura sa cansó:

—Cada espigueta
que á terra mor,
val una gota
del teu suor.
Los camps rossejan,
la espiga es or,
dalla que dalla
brau segador.

Y dalla ab tal valentía,
que fins s' oblida del día
que als pochs moments va á finir.
No pensa ja ab la soldada;
sols recorda la tonada
que al matí ha sentit cantar:

Per xó, quan sent la corneta
que crida:—La feyna es feta—
ell respón:—Encare no—
Alsa la botella enlayre
y marxant, ab gentil ayre,
Entona aquella cansó.

—Cada espigueta
que á terra mor,
val una gota
del teu suor,
los camps rossejan,
la espiga es or,
dalla que dalla
brau segador.

Alegre y joyós s' afanya,
travessant camps y montanya
per sé aviat al casal,

hont l' aspera, amoroseta
la bonica pageseta
sentada al peu del portal;

Que al véurel, deixa la feyna
y li pren de sas mans l' eyna
que riolera va á endressar.
Ella allavors se la mira,
pensa ab la cansó, sospira
y se la posa á cantar:

—Cada espigueta
que á terra mor,
val una gota
del teu suor.
Los camps rossejan,
la espiga es or,
dalla que dalla
brau segador.

P. ROCA Y JORDA

PERIPECIAS D' UN PETIT RENTISTA

NADA, Pepa, me la vench... me 'n desfaig... no hi ha més...—digué en Ton á la seva dona, tot despullant-se pera ficarse al llit. ¡Ja n' estich cuyt de botiga!—La Pepa, que ja s' era ajeguda, no podent encongirshi d' espatllas per lo encarcerat de la posició, movía y removía 'ls peus com si capdellés una troca, tot dihent al conformarshi:

—Bueno... Bueno... Véntela!... Deseixeten!... Y si t' entrebancas y caus, un cop deixis la crossa... Ja ho sabs!... No es pas tant lluny l' Hospici!.. Ay, Senyor!..—afegí, planyént-sen.—Una botiga de plats y ollas que, á rato per cantitat, nos dona més renda qu' un parell de casas al *enxanxa*.

—Y qué?... Que no ho coneixes que se 'ns acaba l' humor?... Qué no ho veus que 'n venen de nous á fernos ombra?... Qué no ho sabs que 'ls guanyes s' escursan y 'ls gastos creixen?... Tu mateixa ho dius!... «M' estimo més un mal de ventre que anar á plassa... No 's pot mossegar res!...» Be que, com tens la boca més buyda qu' una sala de ball ans d' arribarhi la cobla, no es pas estrany aixó de mossegar... Ademés, quan penso en lo trencadís de nostre capital,—vidre... porcellana... terrissa...—y se m' acut qu' una nit... qualsevol nit, que ab las cosas que aré corren res de nou tindria... ¡pum!...

—Quín susto! .. y are?..

—¡Pum!.. esclata un petardo, y 'ls tres ó quatre mil duros que tens, convertits en gots y ampollas, plats y soperas, xicras y tassas, jochs de café, gerros y floreros, pastats ab nostre suor, conservats al preu de nostra esclavitut, ab nostra engabiamenta... ¡pobres merlots .. que ja ni pluma us queda en tanta muda!... ¡ay!... te 'ls veus per terra, d' assí per 'llá, retornats en munts de runa, en devassall de testos!... Figú-ratho... Figú-ratho per un moment, y pensa com se 'ns engongiría 'l cor, més tart, al veure nostre capital, los afanys de nostra vida, entatxonat per las tancas y parets mitxeras de Sant Gervasi!...—

Los peus de la Pepa removían lo cobrellit com si jugues-sen á *escarbat bum bum*...

—Ho entens?... Estás...—repetí en Ton, descotxant la gira y ficantse al llit á corre cuyta. La Pepa li torná la resposta tombantshi d' espatilas... Ja dormía, quan en Ton, entavenat encare ab sas caborias, prosseguí la prédica.

—Veurás... no te d' anar res en orris per aixó! . En quant á la botiga 'l dependent y 'l mosso, se me la quedan; ja ho sé... y ben venuda, ¿sabs?... Y en quant á alló de jugar á la bolsa, no r' hi encaparris!... Ja soch massa de vellut pera que 'm tirin certas cosas!... Si 'l sabater s' hi ha fet una torreta y 'l matalasser ja 's té per rich, jo no me 'ls miro als altres.. De-vegadas á la darrera basa 's pert tota la partida, ¿entens?... No... no... Lo positiu... Papers; pero, segurs... Renda, que no 'ns en sobri... mentres nos arribi; pero, res d' etzar, res de perills... Segons me va dir lo barber, tinch entés qu' are e... emi... emitirán uns bitllets, que diu que donan lo cinch per cent, assegurats de tot risch pel govern d' aquí, y adhuc oferint á Cuba per penyora... Diu que 'ls llensarán á noranta cinch duros cada un, valentne cent... si 'l teu número surt del bombo .. Perque las rifan, ¿sabs?...—

S' adoná que la Pepa s' hi havia adormit, y arrebossantse la gira del llensol, s' hi estirá tant llarch com era... Quan va despertar-se un aixám de bitllets Hipotecaris voleyavan entorn dels seus ulls, enllubernantlo ab sos colors, marejantlo ab son butzím, encaparrantlo ab sos números, fins á agafarli una migranya; una migranya de càlculs, filla d' aquell enfi de cantitats, que diu que son de las més fermas y enduridas.

Tres mesos après en Ton y la Pepa llogavan una torre d' un d' aquells carrers que 's deixan anar avall desde la montanya Pelada... Desd' aquell colomar, desd' aquella estació de montanyas russas, contemplavan á son pler lo pa de casas de Barcelona... Ja vivían de sas rendas, qu' era 'l *desideratum* d' en Ton; ja gosavan de llibertat, ja 's reteyan de sas xacras; fins s' hi rejoyenían... Tot lo producte dels plats y ollas, traspás del establiment, diners en dipósit á casa d' un senyor conegut, ahont ella havia servit, amen dels trescents duros y pico de las llibretas de la Caixa d' Ahorros, los havían invertit en Cubas y en l' arreglo de la torreta... Las Cubas las havia compradas á 95, tipo d' emissió; fentli aquest favor aquell senyor conegut, sóci del Bolsí que las havia conseguidas á 93 y $\frac{1}{2}$, sota má, cobrantli *per més delicadesa* 'l corresponent correatje...

—¡Qué tal!—deya en Ton á la Pepa llambregant á Barcelona desde la barana del terradet.—Avans ho haguessim fet, ¿oy?... Quan se tenen los nostres anys no hi ha mellor vida que la regalada!... Y aquell caramot d' en Sidro, que 'm volía ensarronar ab una fábrica d' agullas!... agullas!... agullas!... Ja m' ho pintava be, ja... porque... de trassut .. llamp que 'l peli... Pero... figúrat que 'ns van mal!... Que 'l cap surt cantellut y la pua... Las agullas no 's paheixen, noya... Foradan los budells!... Ay, no... no me 'n arrepenixo!... Si fallavan las agullas... á punxadas me mataría!... Un sant Sebastia més!... Sacrificat per la vergonya, sabs?... —

Y obría 'l diari apenas llevat, y s' enterava de las cotisacions, punt per punt, y eixia á passeig á respirar, á referse, ab l' ayre pur del Carmel-lo; á adobarse 'l cuyro prenent lo sol pels garrofers de cal Baró, á enfortirse 'l ventrell ab una tirada d' aygua de la font Pudenta ó de la Magnessia; tant bonas, tant frescas, tant agradables, tant *regaladas*...

Mitj any ja feya que durava la bona vida; duas vegadas havia cobrat ja 'ls cupons, fins ab galan escreix, per sobtat enfilament dels franchs, que s' enlayrarien als núvols, segons

deyan, quan lo sorprengué la baixa. Una suor anguniosa li amará 'l front al llegirho, acompanyada de desficiós neguit y neguit marejant, com si li esclatés una borronadura. Se li vessá la xacolata, tacá 'l diari, al llarch mateix de la remalehida cotisació; duas llágrimas grossas y fetas, condensat son sentiment, s'escorregueren de sos ulls, y, plena la boca, en mànegas de camisa, penjím penjám un elástich y 'l diari á la má, enmatxucat de rabia y fet una pilota, s'arribá fins al cantó, á consultarho ab un conegut, rentista com ell, y ab lo qui 's relacionava desde que concorria á *la magnessia*.

—¡Tres enters!... ¡Ja ho veu!.. ¡Tres enters!...—digué tot just passada la porta y sens donarli 'l «Deu vos quart.»

—Y qué vol dir?... No s'esveri!... Potser demá pujarán,—contestá 'l de l' aygua, sossegantlo.

—Potser... Potser... Vosté ja ho diu; pero... Si la dona per aquesta vía... Jo veig que la escala 'm costa més de pujar que no de baixar .. Y, pujar á bots... ¡Son tres enters, nada menos!... Pujar á bots encara ho veig més difícil.

—Jo ahir me 'n vaig desfer!...

—Qué 'm diu are?... Y donchs?... Se 'n va desfer...

—Vaig comprar Fransas... No s'alarmi!... No s'alarmi!.. 'M mira d' un modo!... Catxassa, home, catxassa... Aixó dels papers vol molta fléuma, molta tranquilat... Quan l' un se espatlla l' altre s' adoba... Los més tristos son los que ja no tenen cura!... Los que jauhen al cementiri, ¿sab?...

—Que deuen ser 'ls més, ¿eh?... ¿Qué es allí ahont van á parar tots, oy?...

—Veurá... 'ls papers s' esplotan mentres tenen vida. ¿Quí vol que se 'n refihi d' un mort?... Vaig comprar Fransas, com deya...—

Y en Ton, fet un estaquírot, fonent carn y esgroguehintse, s' escoltá tot lo reflament de sa passada... Atabalat per sa xarrameca, al anarsen, ni recordava un sol mot d' aquell rosari. Que las Cubas novas no eran garantidas com las vellas... Que pagant en or los cupons sa situació 's faria encara més difícil... Que bastava que un negrito aixequés un dit proclamant lo filibusterisme al só d' un tango, pera que no se 'n cantés gall ni gallina... Que las Fransas estavan baixas... Que l' any passat havían obtingut un promedi de 38, qu' era son valor natural, y ahont arribarían, sens dubte, al reaccionarse... En

fi, que... que obrés segons la inspiració de son cor... que en assumptos de bolsa era aventurat ferhi judicis... Y que no 's descuydés si 's decidia per las Fransas; puig la ocasió...

La tonada de las Fransas fou lo únich que se li encasquetá á n' en Ton... Arribá á casa, estirá las Cubas del canó de llauna ahont las tenia reclosas, tot omplintlas de malediccions; s' emparaulá ab la Pepa, que volia que prengué una tassa d' herba de las set sangrias, vejéntsel tant transportat, y, aburrint lo dinar, ab la sola xocolata al ventre y sens la tirada d' aygua de la magnessia, que tant l' enfortia, se 'n aná de dret á Barcelona.

A quants topava al pas, 'ls contava son desori, tot demanantlos un consell... Tots portavan l' aygua al seu molí... Tots li recomanavan lo paper que tenian; paper que, com á n' en Ton, los feya la mateixa nosa y 'ls donava la mateixa angunia. Fins etjegá 'l «quién vive» á un company seu, impresor, que no tenia altre paper que 'l de rebuig del seu ofici... «Si 'l prens tot á mitj duro!... A nou rals!... Pero es gran... Tot diaris!... Tot diaris!...» li anava dihent lo bonatxó del home, sorprés per sa escorreguda...

* *

Ja tenia Fransas... Ja pujavan... Un, dos... tres enters!... Arriba...! Arriba...! feya en Ton, allant endalt, com si sorprengué la crescuda d' una parra... Per no viure intranquil las havia depositadas al Banc empenyantlas y comprantne algunas més, á truco de que l' interés d' aquestas l' indemnités del tant de sa custodia... Aixís ell y sa muller podían eixir plegats com s' acostuma entre matrimonis... Era una pena lo d' avans... Per aquell canonot de llicenciat no poderse moure un ó altre de casa... Francament, era una esclavitut més aburrible encare que la de la botiga!... La Pepa se 'n recordava més de sos plats y de sas ollas, de sos gots y de sas tasses!... D' aquell munt de pisa, estivada arreu, arrestellerada pels banchs, penjant del sostre, arreglerada pels prestatjes, clavada sa y enllá, en capritxosas gregas y escayents dibuixos, tot resseguint los sócols, los panys de parets ó las cornisas!...

Per distréurela, en Ton, se la enduya á fer berenadas. Are á cal Baró; are al Carmel-lo; are al Putxet; are al Coll... tot admirant desde aquella galeria, la mar, las montanyas del Vallés, las de la costa, 'l caseriu de la capital, y aquella vall que s'estenia á sos peus, fresca y riolera sempre!... A la Pepa ja li agradava, ja; pero 'l refregar de la oisa, la dringamenta del mitj-cristall, y 'l soroll d' ollas, plats y cassolas, se li feya anyoradís... que res del mon la omplia... per ella no hi havia música més agradable que la de son negoci...

Las Fransas pujavan més... encara més... á 33 y pico... á 34... á 35... «Nada», 's deya 'n Ton, aludint á son company de la magnessia; «en arribant á 38... *fuego!*... A n' aquell si que me l' escoltaré de tot!... Quin nas!... Se veu que las enuma de lluny!... A 35 ja, y encare van mogudas!... *Lo dicho.*

En arribant á 38... *fuego!*...» Y apuntava enlayre ab sos dits tot escarnint al llorito de baix, y fentsels espetegar tal com si etjegués una escopetada...

Al bó de sas glorias lo sorprengué 'l de la *Magnessia*.. Era un matí, de bon matí; com qu' en Ton encare hi ronsejava....

—Y donchs, mandrós, qué farém?...

—Miri... á doná 'l tom... Com que 'm sembla que tinch delit, avuy!...

—Parlo de las Fransas... Sembla que hi ha maror... Un trágul ahir nit!... Lo qu' es si 'ls de l' olla no 'l conjuran... Jo faré pel que veji... encare qu' avuy, de la manera com está 'l paper, ni sabria quin pendre... en fí... *allá veremos*...

—Ja 'm dirá alguna cosa, ¿oy?

—Per qué no se n' hi vé ab mí?... Apa, vinga...

—Vol que li diga la veritat?... M' hi marejo... Vaig anar á la Borsa una tarde, y 'm creya que se m' esberlava 'l cap... Com que temia que no me 'n passés alguna!... Vaji... vaji... Ja m' ho dirá s' hi ha res de nou!...—

D' haverhi no hi havia res... tibantó... molta tibantó... Efecte de noticias contradictorias... A la sessió de la tarde s' aclarirían!... Que Fransa y Prussia... Que la nivellació dels pressupòsits... Que la cuestió dels vins... Res... Lo de sempre....

Sino que aquell dia *lo de sempre* fou una culada de sis enters!...

—Quí s' ho havia de pensar, oy?...—li deya 'l matí següent lo senyor de la *Magnessia*...

—Li dich que 'm tornaré boig!... Que no sé ahont soch!.. Ni ahont darla!... D' ensá que tinch paperots, especialment desde 'ls últims mesos, ni menjo, ni dormo, ni... Are que puja... are que baixa... ara que no 's mou... Sempre... sempre rumío... Ditzós paper y ben nat... Donchs de qué farém cocas are? Qué li sembla que regulará més?.. Que s' encongirá més lo cuch?...

—Segons diuhen!... Miris, jo, com veig venir un... alló!... un noranta... y tants... una terrabastada, vaig comprar or... Cinquenas alfonsinas... Veurá; l' or avuy es lo regulador del diner. . Aquí no 'n tením... N' hem de comprar... La plata, qu' es lo metall nostre, te un desmérit d' un 30 y tants per cent... donchs, calculi!... Lo dia que 'l paper... Lo dia que 'l paper...

—No hi veig alló... 'l que... 'l...

—Lo *quid*?... Donchs es molt clar!... Jo 'l tinch á 13... Me 'l guardo... Va pujant... Va pujant... Arriba á 33 y... me 'l vench!... Figuris!...

—Es á dir que... que 'l pot guardar vosté?... Que no se 'n refia per la manduca ni pel lloguer de casa?...

—Ah, no... no...

—Donchs, jo hi perdria bous y esquellas!... No veu que ho tinch just?... Que tinch de viure del interés?...

—Me vol creure?... compri... compri...

—Plats y ollas, Ton!...—esclatá la Pepa, apareixent de sobte... No hi vull viure més aixís... comptant los cuartos que 'ns qudan com las horas un sentenciat...

Cada hu del seu ofici... Ja ho has vist... á cada bugada un llenzol menos!.. Comprarás or... y qué?... altra vegada esclaus per vigilarlo!... Perque... ja ho sabs... Lo diner fa com lo formatge... désal allá hont vulgas, y te l' ensumarán las ratas... A menos que 'ns lo possem á sobre per ánimas de botons!... Pero ab tants rengles semblariam pallassos... Ademés n' hi ha que tenen lo vici d' estirar... Si 'ls portas al Banch, paga, y... may endevinarás l' hora de tréurels!... Nada... Lo dit. . Plats y ollas... No t' hi capfiquis!.. Quan nos sobrin los diners los enterrarém dintre d' una gerra, com ho feyan nostres avis. . Y si un dia esclata un petardo... si un dia es-

clata un petardo... Senyor!.. feu que 'ns trobi al desobre, que ni 'ns dongui 'l temps de penedírnosen!...—

En Ton hi assentí, y, aburrint los paperots, despedintse dels garrofers, de las fonts del Carbó y de la Magnessia, pero no de son company, suposat motiu de sos esguerros, se 'n baixá ab la Pepa á Barcelona.

Ja tenia llesta la botiga quan se topá ab lo de las agullas... S' havia associat ab un botiguer, y com ab los nous Arancels, la industria aquella anava boyant, creixían com la mateixa escuma...

—Aixó... Aixó havia d' haver fet!...—se deya en Ton tot enrestellerant terrissa...—Si encare 'm veyá ab una sort, si 'm caygués una xeripa, ans qu' embolicarme ab paperám, que no 'ns deixa un minut de sossego, los arriscaría en qualsevol industria!.. ¡Cap hisenda va tant be, com la que un mateix se mena!...—

JOAN PONS Y MASSAVEU

MATINAL

POESÍA PREMIADA EN LO CERTAMEN LITERARI-MUSICAL DEL «FOMENT
CATALA» DE SANS.

Si assenyalan missa d' alba
las campanas d' Osormort,
pla també 'ls de La Boxeda,
que no son pas tocassons,
han deixat de bell antuvi
las flassadas y llensols.

La mestressa prou vá endoyna
y mena pressa als minyons
perque avans no cayga la una
á l' iglesia arriben tots;
las mossas empolaynadas
també trascan de debó,
pulg camí de la Parroquia
toparán festejadors:
y ab honest joch de paraulas
passarán lo temps millor.

L' amo guardará la casa
fins qu' estigan de retorn;

mentrestant darà una vista
 á las eynas y á las corts
 pera veure si 'l rem marxa
 en bon orde, com se sol:
 de passada hi haurá un pinso
 per las eugas y p. ls bous
 y després, quan será l' hora,
 anirà á missa major.

¿Y l' hereu?... Ningú endevina
 hont s' es ficat en Ramon.
 Com temps há que la rondeja
 de mal ayre, trist y moix,
 ningú 'n fa cas ni sospita
 quína n' hi passa de nou.

Tant bon punt á la Parroquia
 han tocada l' oració,
 s' ha llevat l' hereu Boxeda,
 y no més ab quatre bots
 s' es plantat á La Verneda,
 lo niuhet de sos amors.
 Allá hi viu la Margarida,
 una noya com un sol,
 á qui fan la gara-gara
 los bons mossos d' Osormort,
 porque saben qu' es feynera
 y no es dona de cansons.

En Ramon pu qué la cerca
 fa temps há per trasantó,
 mes, com ella la sap llarga,
 li diu sempre: «Veurém, noy,
 més endavant... si mos pares...
 y, sobre tot, si Deu vol».

Lo cert es que ahí' á la tarde
 la trobá sortint á bosch,
 tú per tú y li digué: Escóltam
 un xiquet, Margaridó;
 ara que sols Deu nos mira
 y podém parlar ben sols...

Y garlaren llarga estona,
fins y á tant que 'l sol fou post.
Ella 's despedí confosa
ab las galdas com de foch,
y ell s' entorná xano-xano
cap á casa més xiroy.

Per aixó l' hereu Boxeda
ha sortit de casa fosch,
per posar un brot de murtra
al repeu del finestró
d' allá hont dorm la Margarida...
y sabé', á punta de sol,
si son certas ó no certas
las promesas d' ahí' al bosch.

Als serrats de Vilatorta
de bon just apunta 'l sol,
quan retrunyen las campanas
per la conca d' Osormort.
Van sortint de la Parroquia
los pagesos poch á poch,
y tothom á las masías
s' encamina de retorn.

Uns pel camí ral s' allunyan
dret al molí de Bojons;
altres van cap al de Fàbregas,
altres, vers al Molí Nou,
al más Solé, á La Verneda,
al Puig y al Rifá altres molts...

L' anar á missa primera
en tot temps de l' any es bo;
al hivern lo fret s' espanta,
al istiu no fa calor.
Aixó que ja sols diu l' avi
arrupit allá á l' escond,
es tal com encara estilan
á la Riera Major,
per més honra de la terra
que 'ns ha vist naixer á tots.

Ben galan que aixís ho pensa
l' hereu Boxeda, en Ramon,
que, sortint de missa d'alba,
vestits d' or ja los turons,
ha vist la Margarideta,
ha vist la Margaridó,
fresca com un lliri d' ayga,
pura com un raig de sol,
rumbejant lo brot de murtra
boy posat demunt del cor!

J. BAUCELLS PRAT.

SEPTEMBRE

La faldilla arremangada
y 'ls ulls de foch espurnant,
demunt la brisa escampada,
la Tardó salta cantant.

Salta y sos cabells volejan
al compás del saltiró;
demunt son pit, joguinejan
duas onas en maró;

y ab los esquitxos banyantse
las camas, de most novell,
y ab l'ardencia emborratxantse
per los poros de la pell;

jovens y vells, á tots crida
per fe 'l tast, á son voltant,
y com més son, ab més vida
va així ab dolsa veu cantant:

«Such de rahims son soleyadas
que, com á sava d'amor,
guardan de fret y glassadas
tot l'hivern l'escalf del cor.»

F. UBACH y VINYETA

*
* *

Passares per lo zénit de ma vida,
com passa per l' espay l' estel volant,
deixant darrera teu ratxa vivíssima
de foch y claretat.

Y al apagarte, com l' estel aquella
que un cel de nit d' hivern vegí inflamar,
la foscó de la nit trobí més fosca
y l' hivern de la vida més glassat.

SEBASTIÁ TRULLOL Y PLANA.

LA MORTA VIVA

Ay pobre aliment de l' ànima mía,
qué días que fá que no tasta re.
Qué días que fá qu' aquella follía
que la mantenía
ja no la manté.

Llavoras, arreu floría natura;
perdut es avuy de l' ànima 'l be.
Qué días que fá que sa ilusió pura,
plorant sa amargura
ja 'l cor no la té.

Las horas volant, lo día semblava,
tancar y obrir d' ulls d' un àngel diví...
ja en gotas de fel lo cálzer acaba;
la mel que hi probava
s' ha fosa per mí.

La horrible buydor que 'l cor m' aniquila
no 'm deixa ni fe per entoná' un res,
y visch sol-y-vern en mitj de la vila
y l' hora tranquila
no torna may més.

Si es cert ton amor, no giris la vista
quan cercan tos ulls los meus molls en plor.
Que 't puga mirar, si 'l prech te contrista,
com la imatge trista
d' un ser que ja ha mort.

Ay pobre aliment de l' ànima mía,
que dias que fa que no tasta re.
Que dias que fa qu' aquella follia
que la sostenia
ja no la sosté.

E. SOLER DE LAS CASAS

LA PUBILLA DE BELL-PUIG ⁽¹⁾

AL JOVE ESCRIPTOR, EXCELENT AMICH Y ESCULTOR NOTABLE,
EN JOSEPH BERGA Y BOADA

La historia us vaig á contar
dels amors d'una pagesa,
de la Rosa de Bell-Puig,
la més hermosa donzella
que s' hagi vist trepitjar
de Vilabona 'l bell terme.

I

Missatjeras del bon temps,
arriban las orenetas;
al véurelas, lo verdum
las saluda ab cantarellas.

Los arbres de vora 'l Mas
á traure fulla comensan;
mentre 'ls arbres trauen brots
los rosers trauen poncellas.

(1) Premi de D. Artur Gallart en lo Certamen que l' any 1894 celebrá la «Lliga Regional» de Manresa.

Mentre 'ls rosers van florint,
las planas se tornan verdas,
més pur l' ayre, 'l cel més blau,
més cantadora la merla.

Y al tornar lo mes d' Abril
ab perfums y cants de festa,
torna la alegría als cors
d' enamorats y donzellas.

Per ço la Rosa gentil
avuy se troba contenta
y esclama, vessant de goig:
—Benvinguda, Primavera.—

Per ço, las flors contemplant,
al hort sas passas endressa,
á ferne gentil ramell
per oferir á la Verge.

A la Verge del Roser,
sa patrona, que la veïlla,
de sa cambra en un cantó
ficada en rica capella.

Mentre 'l ramell va lligant,
sent que una veu la anomena;
es l' hereu del Mas Mallol,
que li diu ab cara alegre:

—Si als llavis hi tens clavells
y á las galtonas rosellas,
¿per qué t' entretens cullint
las flors que creïxen en terra?—

Sobrada pel galanteig,
la fadrina res contesta ..
y de sas galdas las flors
se li tornan més vermellas.

—Donchs... ¿cóm es que no respons?
¿cóm es que acotas la testa?
¿es que potser t' he agraviat?
es que 't fá por ma presencia?

Sabesses la lley que 't duch,
no estariás tan abstreta;
comprenguesses lo meu cor...
¡prou seriás ma promesa!—

Mes la fadrina, tampoch
res á contestar encerta,
y torna á acotar lo cap
y 's torna á posar vermella.

Y saltant com un aucell,
que li han tallat las aletas
fuig del devant del fadrí
y dins la casa se n' entra.

Resant acaba 'l ramell,
resant lo porta á la Verge:
la pregaria que li 'n fá,
¡quína pregaria més tendra!

—De lo que ara us vaig á dir,
per mor de Deu perdonéumen.
Lo cor que era tot de Vos...
ja no ho es tot, Mare meva.

Peró per ço, no ha minvat
l' amor que á Vos us professa,
sinó que 'l cor s' ha engrandit...
y l' he partit en dos pessas.—

II

Aixís que ve 'l mes de Juny
las planas se tornan rossas,
al véureho, lo bon pagés
tot content la fals esmola.

Y ab la alegría en lo cor
y las cançons á la boca,
empunyant la fals sa má,
del camp las espigas tomba.

Aixís que 'ls camps son segats,
lo poble de Vilabona,
per coronament hermós
celebra sa festa grossa.

Hi fá cap tot lo jovent
de tres quarts á la rodona;
cercant promesa 'ls fadrins,
cercant galant las minyonas.

Peró no tots los donzells
hi van á cercar xicota,
ni las donzellas tampoch
hi van en busca de jove.

Una parella jo 'n sé,
¡quína parella més bona!
Si ella apar un pom de flors,
ell te semblansa ab lo roure.

Si s' han trobat bé ho sab Deu,
bé ho sab també tot lo poble,
bé ho sab també 'l bon Rector
que ja ho ha dit á la trona.

Veyentlo á n' ell, los fadrins
ne tenen enveja grossa
y diuen:—¡Ves en Mallol
quína pubilla se 'n porta!—

A la pubilla mirant
esclaman las altres noyas:
—La Rosa, ¡qué n' ha sigut,
qué n' ha sigut de sortosa!—

Quan senyala 'l fluviol
que de sardanas es hora,
com las aus al agranall,
á plassa la gent s' acobla.

Al compás del tamborí
y als gemechs de la tenora,
als fronts dels joves, ¡quíns salts
fan las barretinas rojas!

Las fadrinas, ¡quín dansar,
quín dansar totas cofoyas!
Veyentho, diuen los vells:
—¡Quí pogués tornar-se jove!—

Y més sona 'l fluviol
y la tenora més sona,
y com més van refilant
més se mou la humana roda.

Peró ¡ay! lo benestar
no dura pas gayre estona.
Los noys d' un poble vehí
ja 'n menan fressa als del poble.

Las sardanas se desfán,
las paraulas tornan obras;
ja van enlayre 'ls bastons,
ja 'ls ganivets van endoyna.

Ab la mangala á la má,
Senyor Batlle crida al ordre,
y á la casa del Comú
als busca-rahons s' emporta.

Entre 'ls minyons que s' han pres,
en Mallol també s' hi troba;
pro encar que s' hagi batut
ha estat en defensa propia.

Si es en llur defensa ó no,
lo Batlle no 'n vol respondre,
y arma al punt lo Somatent
y al punt fá tráurels del poble.

Al vespre al torná' á Bell-Puig,
¡qué trista que está la Rosa!
veyentho, los pares seus
prou aconsolarla volen.

Mes la noya fuig, cercant
la Mare que te en sa arcoba.
Al serhi, cau de jonolls,
alsa 'ls ulls al Cel... y plora.

Plora d' amor, y plorant
per lo seu mal remey troba.
Encar que sigan de fel,
las llágrimas... aconsolan.

III

Arriba ja la Tardor
á las flors deixant marcidas,
fent fugir los orenells,
enduent sen los bons días.

També s' emporta ilusions,
també se 'n du la alegría:
la Rosa vos ho pot dir,
que no pot viure de trista.

Las galtonas perden ja
la frescor que avans tenían.
¡Pobre Rosa!... També n' es,
també n' es de flor marcida.

Un día, mentre 'l cloquer
á resar als fidels crida,
la Rosa, com tots los jorns
mena sas passas á missa.

Al ser á mitjant camí
una complanta ha sentida;
aixís que sent la cansó,
queda tota pensativa.

Lo qui canta es un vellet,
un vellet de cara trista
que, en sa joventut pensant,
no canta, no, que sospira:

C A N S Ó

Un bell jorn de Primavera
son amor se van contar;
com desseguit van entendres,
s' estimaren al instant.
Mes ¡ay! la seva ventura
encare no durá un any.

¡Ay pobre de la que 's queda!
¡ay pobre del que se 'n vá!

Senyor Rey cridá á la guerra,
 Senyor Rey cridá soldats;
 com perillava la Patria,
 á la guerra ell vá marxar.
 Mentre ell del poble sortía
 ella ho mirava plorant.

¡Ay pobre de la que 's queda!
 ¡ay pobre del que se 'n vá!

En una de las batallas,
 li varen mitj-partí 'l cap
 y, ferit de mort, vá caure
 en mitj d' un bassal de sanch.

Agonitzant encar deya:

—Reyna del meu cor... jo t'am.—

¡Ay pobre de la que 's queda!
 ¡ay pobre del que se 'n vá!

Per fí, després de mil penas,
 la Patria quedá triomfant;
 tot lo jovent torná al poble:
 tan sols ell hi va faltar.

Aixís que ella va notarho,
 lo dolor la va matar.

¡Que Deu perdoni á la morta!

¡que Deu perdoni al finat!

CANÇÓ

La Rosa ha ohit la cansó
 y s' es posada més trista;
 que ella també te 'l galant
 fora de la rodalía.

Y al torná' á empendre 'l camí
 duent la testa encongida,
 ab lo bech del devantal,
 sécas' sa plorosa vista.

IV

¡Quína nit de pluja y neu!
¡quín llampegar, Deu nos valga!
¡Pobre 'l que ha de dormí' al ras!
¡pobre 'l que no te teulada.

Desafiant llamps y trons,
desafiant neu y aygua,
lo masover de Bell-Puig
del Rector truca á la casa.

—Senyor Rector, que se 'ns mor
nostra pubilla estimada;
senyor Rector, cuyti bé. .
ó mor sense confessarse.—

Ab quatre salts, lo Rector
es á la porta forana,
fent grinyolá 'l forrellat
d' una forta revolada.

S' aparía al punt pèl cas
y ab l' altre emprenen la marxa;
l' un darrera ab lo Copó,
devant l' altre ab la campana.

Aixís que arriban al Mas,
la noya ab prou feyna parla;
Nostr-Amo al haver rebut,
á n' Ell l' ánima entregava.

S' obra 'l Cel de bat á bat,
per dar posada á un nou ángel
y un cor *partit*, torna á ser
tot ell de la Verge Santa.

Lo nou día al arribar,
la neu y la pluja paran
y al poble tot es humor,
tot es cridoria y riallas.

Fins als músichs han llogat
per celebrar la tornada
dels minyons, que á la presó
tancats des la festa estavan.

A fora de terme surt
á rébreis lo poble en massa,
sa ignocència s' ha probat
y ab honra tornan á casa.

Aixís que son á Bell Puig
un dels noys la porta passa.
Es en Mallol, que de pas
vol saludar á sa aymada.

Ja se 'n puja al primer pis,
ja per la Rosa demana;
la resposta que li 'n fan:
—Es *dalt*... á la Gloria Santa.—

Tals paraulas al oir,
queda ab la vista entelada
y, flaquejantli 'ls jonolls,
sobre 'l banch se deixa caure.

A poch mira al devant seu
quatre homes duent una caixa...
y semblants desencaixats...
y barretinas giradas.

En tant, al lluny, toca á morts,
ab trista veu la campana,
barrejant lo seu so ingrát
ab l' hermós so de la gralla.

De la gralla y 'l fluviol,
que celebren la tornada
dels noys del poble, tocant
contrapassos y sardanas.

ENDRESSA

Missatjeras del bon temps,
han vingut las orenetas,
y han partit un altre cop
y han tornat xisclant alegres.

En lo poble hi ha un beneyt
que 'l *Boig Mallol* l' anomenan;
la mania que ha agafat
és corre del matí al vespre.

Si algú li pregunta hont vá,
sense aturarse contesta:
—Deixáume... no 'm digau res...
Vaig á Dalt... me 'n vaig ab ella.—

JOSEPH MORATÓ y GRAU.

EDUARDO ESCALANTE

POESÍA LLEGIDA EN EL TEATRO DE LA MARINA DEL CABAÑAL LA NIT
DEL 14 DE ESTE MES

Sona trista la campana,
y al seu clamor funeral
respón un crit general
en la regió valenciana.

—¿Quí ha mort, algún poderós?

—No, por cert, el gran poeta
que de *Cheroni y Riteta*
trassá el cuadro primorós;

— que de inspiració fent gala,
creá en quatre pincellades
les escenes animades

de *La Moma* y de *La Chala*,

y que doná testimoni
d' exquisita observació
en sa millor producció,
La escaleta del dimoni.

Huí que per la mort sugecte
son ingeni está ja mut,
hi ha que pagarli un tribut
de admiració y de respecte.

Ell vá portar á la ecsena
nostra gent, la nostra vida,
y Valencia es agrañida
pera premiar tal faena;
pues ¿hi ha ningú á qui no espante
el alcans del seu talent,
quant sentim continuament:
—«Má quin tipo d' Escalante?»

El teatro valenciá
per ell adquirí renom,
per ell, que mereix el nom
de Aristófanes cristiá;
ja que no ignora Valencia
que en la colecció no escassa
de ses obres, may traspassa
els límits de la decencia.

Este poeta immortal
que ara corona el llorer,
era fill de este carrer,
era fill del Cabañal.

Jo, que també en ell naixquí
y conserve sempre viva
la fé en la llengua nativa,
el salute desde assí,

deixant á un altre que cante
empleant forma galana,
la gloria més valenciana,
Don Eduardo Escalante.

FRANCISCO VILANOVA.

LA BREMA

Com áixerida guatlla,
portant feta de vímets la cistella,
penjadeta á l' espatlla
y en una má la lluenta podadora;
l' alegre bremadora
entona sa armoniosa cantarella,
dirigintse enfeynada
á la vinya 'ls matins á trench d' aubada.
Aquest any la cullita
ha sigut regular, més que petita,
pró está la gent contenta
puig la fruyta ha quedat ben assaonada,
lo grá de plé, reventa,
y verda 's manté encar la pampolada.
Quan ja te ben curulla
la cistella, l' aboca sens demora
dintre la portadora
fentli cabre ab las mans, vulla ó no vulla;
y d' allí, neguitosa

la mula sols espera
la veu del traginer per marxá ayrosa
deixantlo un trosenrera,
cap al mas, 'hont no 's cansa
ficat á dintre 'l cup, l' hereu alegre,
de la contínua dansa,
demunt d' aquells penjoys de rahím negre.
L' avi des' la cadira
d' 'hont la forsa dels anys no 'l deixa moure,
aixeca 'l cap, y mira
tot asombrat al oure
l' espatech que produheix la rahimada
al esser esclafada,
y esclata una rialla
mentres lo such vermell de gota en gota,
per la esclaixa devalla
anant á pará al fons de l' ample bota.
Pren en ella 'l color roig de cirera
y mentres que 's fermenta 's purifica.
—Aquí no hi ha trafica,
es pur such de rahím, no s' adultera
—diu l' avi,—y si sabia
que alguna volta ho fésseu, no 'n beuria.
Quan ja está reposat ¡quina festassa
's celebra á la casa! apar mentida,
lo milló de la plassa
surt á comprá aixerida
la mestressa y á tota
la gent que troba al pas diu satisfeta:
Avuy s' obra la bota
del vi novell; l' aixeta
per primera vegada
donará curs al such d' aquesta anyada.—
Al mitj día, bo dona
contemplá colocada en la galleda
la verdosa porrona
dintre l' aygua que gela de tan freda.
Per fi pren la paraula
l' avi empunyanla ab goig, mentres s' aixeca
tremolejant la taula.

—Ja tinch la boca seca—
 exclama—noys amunt, vinga un bon trago
 que jo no me 'n amago,
 bebeu y la alegrí
 se reflectí al instant en cada rostre
 que lo mateix faría
 tot aquell qu' es trobés al puesto nostre
 y després virtuosos
 dem las gracias á Deu per sa infinita
 bondat, puig á ell ditjosos
 debém lo haber salvat eixa cullita.

J. T. y R.

RECEPTA PER ARREPLEGAR PUBILLAS

Concos en conserva, joves estornells,
fills de cases pobres y fadrins externs,
tots quants la butxaca de faysó porteu
que jamay l' esquina lo pes del diner,
si us tenta una vida de majors atrets
per aconseguir-la jo us daré 'l remey:

Pareu las orelles,
obriu tots dos ulls
y aprendreu la ruta més lliure d' esculls.

Trevallar es cosa que vol vocació,
qu' un deixa pe 'ls altres sense cap trastorn.
Ningú sent enveja quan llauran els bous
ni mostra frisança d' ocupar son lloch
y es qu' ab poch estudi ha comprés tothom
qu' aquell que trevalla pateix del carpó.

Pareu las orelles,
obriu tots dos ulls
y aprendreu la ruta més lliure d' esculls.

Aixó de las rifas es, no més, un am
ab que 'l Govern pesca als curts de gambals.

D' herencias... ¡no 'n corren! fins s' han acabat

aquells *eldorados* de los temps d' antany.
 Cal, donchs, que s' enginyi pe 'ls quatre costats
 qui ab la bona vida cerca un dols vagar.

Pareu las orellas,
 obriu tots dos ulls
 y apendreu la ruta més lliure d' esculls.

Al mon hi ha pubillas. ¡Ah!... ¿ja feu l' ullet
 y us llepeu 'ls llabis com qui tasta mel?
 ¡Aqueixa es la rifa pe 'ls joves solters!
 ¡aqueix l' *eldorado* de los nostres temps!
 pescar bona taula, bon llit, bon servey
 y dona per tornas... ¡Que Deu n' hi doret!

Pareu las orellas,
 obriu tots dos ulls
 y apendreu la ruta més lliure d' esculls.

Per bresca tan dolsa, per ápat tan rich
 ¡ves si val la pena d' apurar l' enginy!
 y encar que esferehidas igual que perdius
 van com si temessin cassadors ardit...
 Lo que es curt de geni may de penas ix
 ni mor fart qui 'l ventre no posa en perill.

Pareu las orellas,
 obriu tots dos ulls
 y apendreu la ruta més lliure d' esculls.

Per pescar en regla es cosa important
 fingirse ben sonso, casi un beneytás,
 tou com una cera, pacient com un xay
 d' aquells bonifacis dócils y manyachs.
 Aixís ellas pensan que á un marit babau
 de portar las calsas tant se n' hi 'n dará.

Pareu las orellas,
 obriu tots dos ulls
 y apendreu la ruta més lliure d' esculls.

La que es ciutadana y va ab picarols
 mostra preferencia per los setmesons
 que tragan lentes, quatre pams de coll

y botina blanca com miija al garró.
La que es montanyesa ja no está per brochs
y aquesta vol pasta que no 's fongui al sol.

Pareu las orellas,
obriu tots dos ulls
y apendreu la ruta més lliure d' escullis.

A ciutat, donchs, volen un article fi,
ben untat de goma, lluhent y polit
que parli de modas y *gàrdens-party's*.
En cambi á montanya sempre es més ben vist
qui rumbeja á fira, tomba las perdius,
punteja sardanas y enfronta al perill.

Pareu las orellas,
obriu tots dos ulls
y apendreu la ruta més lliure d' escullis.

Si us ne topa alguna d' oncle capellá
y tía beyata... heu de vestí ab art:
dur la roba fosca, lo cabell rapat,
calsas que curtejin mitj pamet d' abaix,
mocador de quadros, sabata ab lligams,
sobre tot parayguas, ¡no us el deixeu may!

Pareu las orellas,
obriu tots dos ulls
y apendreu la ruta més lliure d' escullis.

Qui més afany tingui d' assegurar 'l tret
deu triarla lletja com un estaferm.
La que un drach per cara en son mirall veu
si 'l troba s' arrapa fins d' un clau vermell;
y si us costa dirli paraulas de mel
penseu que una hisenda be se las mereix.

Pareu las orellas,
obriu tots dos ulls
y apendreu la ruta més lliure d' escullis.

Constancia, fermesa y aire decidit
puig qui no s' espanta sempre puja al cim.
¿Que us venen carbassas?... deixéulas venir,

¿que us tancan la porta?... més enllà seguiu,
lo cas es fer pesca y á qui te 'ls enginys
may li falta gorga d' ahont treure'n profit.

Pareu las orellas,
obriu tots dos ulls
y aprendreu la ruta més lliure d' esculls.

Si algú no te forsas per investí al llop
ja trovará ajuda si es que ajudants vol.
Tots portan faldillas: uns fins al gipó
y 'ls altres més llargas, *fins erran del coll,*
y si be dels últims ne corren més poch
sempre algun *s' hi posa lo barret de tort.*

Pareu las orellas,
obriu tots dos ulls
y aprendreu la ruta més lliure d' esculls.

Bona es la recepta, iectors, qu' us he dat
per cassar pubilla en tot temps del any;
ara si feu gala d' un fí més moral,
d' ilusions románticas, d' amors ideals
y d' altres andróminas, que donan poch pa...
replegant los trastos tornéusen al jas.

Tanqueu las orellas,
clogueu vostres ulls
y envestiu á cegas lo sens fí d' esculls.

SEBASTIÁ SANS Y BORI.

À UN RECENT NASCUT

POESÍA DISTINGIDA AB SEGON ACCÉSSIT EN LO CERTAMEN DE SANS
D' ENGUANY

Angel de nevadas alas,
dels jardins del cel capoll,
animeta deixondada
á la vida per l' amor:

¿Qué has vist, qué has vist en la terra,
de tal encís y atracció,
que hagas deixat las dolsesas
de ton descans misteriós?

¿Qué es lo que ha mogut ta enveja,
qué hi vens á fer en lo mon?
¿en aquest mon de miserias,
d' amarguras y de dols!

¿T' ha enlluernat tal vegada
d' assí lo fals resplandor
y la mágica bellesa
de sas galas y tresors?

¡Il·lusió! Dos mars de plata,
núvols d' or, de perla y foch,
sos richs vergers y boscurias
y sas cristallinas fonts;

tan esplendent hermosura,
tan bells y variats colors,
tot es tristor, tot tenebras,
al mancar la llum del sol.

¿Vens en busca de riquesas?
son un trist grapat de pols:
¿ansías honors y gloria?
s' esvaheixen com vapor.

¿Dels goigs, ventura y delicias
vols sadollarte en la font?
¡quánt de fel has d' engolirte
per tastarne un qu' altre glop!

¡Pobre infant! lo que te espera
en esta infelís regió,
son treballs, fatichs y penas
y un abím de seduccions.

Y t' esperan crudels lluytas
ab la malicia dels homs,
y encara lluytas més fortas
del esprit ab las passions.

Passará 'l temps; l' ignocencia
perderás á poch á poch,
y perderá la teva ánima,
ab ella, també 'l repós.

Quan fosas d' ángel las alas,
consumidas al calor
dels anhels y folls desvaris
que brollarán en ton cor,

y encara á ta fantasía
la ceguin brillants colors,
y entorn de ta juvenesa
sembli que 't somrigui tot;

veurás desferse una á una
tas més bellas il·lusions,
sentint cada jorn més fondo
del desencant lo fibló.

A cada nova esperança
tindrás un desengany nou,
y á cada pas serás befa
de la capritxosa sort.

Per una sola rialla
vessarás un riu de plors;
per un moment de dolcesa
¡quánts amarchs, quánts amarchs jorns!

Aixís irás fent ta vía,
lluytant sempre, sens repós;
volguent assolir la dítxa
fins que t' agafi la Mort.

Mes ¿qué? jamay sens combatre
fora possible 'l triomf,
ni 'l descans sens la fadiga,
ni sens la pena 'l consol.

Tampoch sens la passatgera
vida en eixa vall de dols,
jamay, jamay gosarías
de las eternals dolsors.

Aixís, lo moment benhaja
en que del no-res fresós
Deu te tregué, envolcallante
ab vestit de corrupció.

Benhajan, donchs, las miserias
d' aquest infortunat mon,
benhaja tota una vida
de neguits, torments y plors;

y benhaja la presencia
de l' esglayadora Mort,
ja que per heure la vida
passar per ella es forsós.

ENRIQUETA PALER Y TRULLOL.

COSTUMS DE MA TERRA

Quant l' armeler ja está en flor
y rebrota la figuera,
y pel riu vé la madera,
y ni fá fret ni calor;

y vá allargant més lo día,
y lo blat ja reverdeja,
y la barraca es blanqueja,
y se pinta l' alquería;

y fan archs de murta y canyes
los floreros pels carrers,
y en la iglesia los festers
posen pabellons y aranyes;

y la gent corre per l' horta
serpentejant les sendetes,
y les families inquietes
toquen á una y altra porta;

y repica 'l tabalet
á l' altra banda del riu,
qu' avisa al fadrí que viu
fora 'l terme del poblet;

y en lo molí y l' alquería
y en la clásica barraca,
s' escolta, ab renills de l' aca,
la confusa algarabía

de fadrins, y á qui millor
du 'l rosí més enflocat;
y que l' alba ja ha tocat
y diu la misa 'l retor;

y les campanes al vol,
van les gíques bullangueres,
á ramats formant fileres,
més guapes que 'l mateix sol;

guitarrons molt afinats,
guitarres, canson, alba des,
molineres apanyades
ab richs mocadors brodats;

y en mitj la plasa els masclets,
prop la creu les torrateres,
els relonjes, torroneres,
jochs de anelles y giulets;

y les joyes al balcó
de la Casa-Ajuntament;
músiques, campanes, gent,
soroll, traques, confusió;

no tingau que preguntar,
que bé nos son conegudes
les festes, les corregudes,
el porrat de Campanar.

JOSEPH BODRIA.

TARDOR

Cobert per densa y fosca nuvolada
amaga 'l firmament son blau mantell;
ja xiula 'l vent ab furia despiadada,
ja la flor se marceix tot just badada
plegant sas galas dins son cálzer bell.

Per terra van cayent descoloridas
las fullas de l' arbreda, sens verdor,
y lo vent las enlayra ja marcidas
y las torna á llensar, fent de sas vidas
joquina ab que s' esbrava son furor.

Sas alas desplegar vol l' aureneta
que arrupida s' anyora dins son niu;
aviat no hi será que ja ¡pobreta!
l' adeu ha dat á sa morada estreta
quan l' ha dat á las flors l' ardent estiu:

y aviat emprenent volada llarga
 lo mar inmens frisoa passarà;
 ¡Deu meu! que n' es per ella fera carga
 abandonar son niu ¡oh missió amarga!
 mes quan vingue 'l bon temps... ¡ja tornarà!...

Lo prat rublert de flors y d' alegría
 ¡qué trist y solitari s' ha tornat!
 avans, camp d' esmeragda pareixía,
 ara apar, tant groguench, llit d' agonía
 que la mort ab sa dalla ha amenassat...

Mes en mitj de ton dol y ta amargura
 no sé porque 'm captivas ¡oh Tardor!
 tens per mí, bella aymía, una dolsura
 una atracció tant gran, intensa y pura
 que 'm robas com cap més tot lo meu cor.

Los gemechs de tas fullas assecadas,
 l' aureneta en son llarch y rápit vol,
 la remor de las fonts en las vespradas,
 las febles y tristíssimas ulladas
 que al anar á la posta dona 'l sol;

los núvols de mil formas capritxosas
 y de pàlit color indefinit,
 las montanyas estérils y cendrosas,
 las tardes entristidas, melangiosas,
 que omplenan de misteri tot l' esprit,

tot apar á la meva fantasía
 idili d' un amor lo més etern,
 dolsa non-non que adorm l' ánima mía
 als sons de la infinita melodía
 ab que encar adormit está l' hivern.

Y sas notas, barreja d' anyoransa,
d' amor y de misteris y d' anhel
conmouhen mon esprit que sens recansa
deixa la terra, vola amunt... y 's llansa
vers l' infinit, somniant somnis del cel!...

ANGEL CAMPS Y SOLÁ.

L' ARBRE DE GUERNICA

TRADUCCIÓ DEL «GUERNICACO ARBOLA»

L' arbre de Guernica
benehit ha estat;
entre 'ls fills del poble
iqué n' es d' estimat!

Los fruyts qu' ell ne dona
brillejan com l' or.
Arbre de la vida
t' aymém de tot cor.

D' ensemps deu centurias
s' ha escampat la veu
que l' arbre admirable
va plantarlo Deu.

Sostente, sostente
que 'l temps n' ha vingut;
si arribas á caure
lo poble es perdut.

Mes, no temis caure,
si 't mous jaixó ray!
la Junta del poble
no 't pot deixá may.

Los fills de Vizcaya
á tú acudirán
y vehent que t' aguantas
¡quín goig ne tindrán!

Perque visquis sempre
tots de genollons
al cel fervorosos
alsém oracions,
puig si las pregarias
nos surten del cor
voldrá que 't conservis
Deu Nostre Senyor.

Que 't volen abatre
ningú ignora ja;
be ho saben pel poble,
mes ¡no 's logrará!

Ja qu' es cosa certa
estém amatens;
tením de sostindre 'l:
es l' hora, valents.

Los fruyts tens de darne
com flor que no cau:
brosta ara y depressa,
puig no estás esclau.

Volém que produheixis
mateix que 'l corn d' or;
ta espléndida ufana
nos dona vigor.

L' arbre de Guernica
respón al moment
qu' alsém á l' Altura
pregaria fervent.

Que moría la guerra,
la pau s' ha d' alsar;
volém las lleys nostras
per sempre acatar.

La pau desitjada
demaném á Deu,
y per lo vell arbre,
que ab lo poder seu
conservi un terreno
de fresca sabó.
Pel poble euskalduna
sa benedicció.

ALFRED ELIAS.

28 Mars 1889.

AL MITJ DEL CARRER

PST, Pst. ¡Senyora Tuyas!
—¡Uy, Jesús! ¡Senyora Monjó!

—Dona, dítxosos los ulls...

—Ja ho pot dir, sino que, jo li diré; no he estat gayre bona.

—¡Oh! donchs bé fa una cara prou rehixida! ¿No ha estat pas cosa de cuydado?

—¿Qué diu? Sis dotzenas de sangoneras, manxiulas, banys de mostassa... ¡filla, ab res m' adobava! Fins que ..

—M' ho hagués dit á mí, tot aixó no hauría estat res. Miri, la meva noya enrahona ab un fuster que, mal m'está 'l dirho, pero li asseguro que per cosas aixís, vamos, de malaltietas... ¡Ah! ja deu saber que la caso., ¡ah! sí, sí; la caso. Vegi, no tenia res més de cap que venirla á veure per dirli. Pero vaig tan atrafegada, que l' un dia per l' altre, l' un dia per l' altre, alló, ¿sab? demá, demá, y com que las personas s' encuantran, que las montanyas no, ¿sab qué deya? quan menos t' ho pensis te surtirá tras cantó.—¡Ay, miri que ve un cotxe!—y velhi aquí; tal fet tal dit.

—Sí: de vegadas un...

LA RENAIXENSA.—Any XXV.

—En demés; sí, sí, la caso. Un minyó molt conforme, miri. Treballador y tot lo que vulgui. No es porque jo ho digui; pero, vamos, per ser fuster se coneix que li han dat bona criansa. La mossa ja te l' anell... ah, sí, sí; n' está tota joyosa ¡ufl! No val cap mil lliuras, no 's pensi; pero, vamos, per sé de un treballador, li dich que fa goig.

—Vaja, me 'n alegro. Donchs tornant ab lo meu mal...

—Ah, sí; ¿per qué no m' ho deya, tonta? ¿Sab qué deya 'l meu sogre? ¡desgraciad del que ha de tractar ab mejes! Y tenía rahó; porque 's veuhén uns desenganys... Ahir mateix van enterrar l' amo de la casa. ¿Ne vol de metjes? ¡Més n' hi hagués hagut! Allí d' ampollas, de pegats, de putingas...—Pst ¡jova! miri que li cau la agulla del monyo! En demés ¿qué deya jo? ¡Ah! van comensar si será aixó, si será alló; 'l pobre home, no sé que 'm tinch, no sé que 'm tinch; busca d' aquí, busca d' allí, li van fer mil antruperis y ab dos días ¡qué! ab un dia y mitj va ser mort. Calli... ¿un dia y mitj? Sí; porque jo tornava del Born que debían ser cosa de las nou...

¡Pásiho bé, senyor Magí ab la companyia!—Ara se li ha mort l' oncle, que tan de bé li ha fet Deu. Ab aixó, eran las nou ó per aquí, y jo que veig la criada que entrava corrents ab un got tapat ab un paper y vaig pensar: ¡uy Jesús! aixó es que tenen algun malalt. Y vaig dir entre mí ¡bah! deu ser la senyora Munda que sempre está malicosa. Pero pujant la veig que obra la porta y dich; aném, no es ella. Surto á la finestra del cel obert y dich á la cambrera que la conech de molts anys: escolta, Carme; ¿qué teniu algun malalt? y 'm respon: l' amo; pero 'l metje diu que no será res. Me 'n alegraré; li vaig respondre, y, com de fet, era un bon subjecte, Deu l' hagi perdonat. *Pues señor*, ¿no será res? l' endemá á las cuatro de la tarde, li agafá de *repenta* un treball. Correu-cuyteu, correu-cuyteu, ¿qué tal va ser la cosa, que ab un xich més la extremaunció no hi es á temps? Per aixó sempre dich ¿metjes? Deu me 'n quart.

—¿Veu? Jo vaig tenir...

—Y 'l meu gendre, vamos, aném dihent lo promés de la gran, me diu, (perque, no 's pensi, per aixó de certas malalties es un botavant) sempre 'm diu: Créguim...—Ay, me fan un fástich aquestas senyorotas arrossegant lo vestit d' aquest modo! Ara digui, ¿no fa conciencia?

A la noya n' hi hem fet tres, un de bó y dos aixís, per tot dur.

Ell sempre: ¡dona, no gastis, dona no gastis; quan serém casats ja n' hi faré jo de vestits! Jo: Tóful, déixam fer—se diu Tóful.—Pero, ara que hi caych, ¡si vosté l' ha de coneixer! ¿No 's recorda d' un pesador de mar que per anys estava á davant del forn dels Coloms? Un de gras ben plantat, que per aquelles festes majors de tot lo plá feya tronar y ploure?

—¡Ah, sí! ¿es fill d' aquell?

—No, pero ja veurá. No 'm recordo cóm se deya y ho tinch al cap de la llengua. Aquell es lo que va tení 'l plet ab lo pare del minyó, vamos; que fins van anar per justícia y tot, que tothom n' anava ple... Que per aixó al pobre de son pare, ¡oh li van fer mil picardías! Per aixó sempre dich, ¿cosas de justícia? ¡ay, Deu nos ne guard! ¿Qué 's pensa? estava d' alló més be ¡vaya! Miri, jo 'm recordo que era noya, ¡ay Senyor sembla que era abir! que sentía contar al avi que á casa dels avis d' aquest xicot tenían un armari de Girona ple de roba blanca, que de llensols, de camisas, de mitjas de teler... ¡demanin! Tant que com va morir l' ávia—¡ay Senyor, era per la *pidemia*, encara que ella va morir d' una cayguda, que be se 'n va parlar prou per tot lo carrer de Sant Pere!—Donchs quan va morir aquella senyora, Deu la tingui al cel, van trobar sis dotzenas de coixineras ab unas puntas de pam sense estrenar, y duas dotzenas de llensols encara ab la empesa. ¡Ca! si li dich ja que era una casa que, vamos, se 'n feya cabal!

Y aquest xicot... res ¿qué vol que li digui? va veure un dia la noya, (vamos la gran) y ja li dich, una afició tot seguit, que...

¡Ay, ay! ¿Mossen Parrell ja va cap á Sant Francisco? ¡Ay, pobre de mí, que deu ser tart!

Endemés una afició loca. Al cap de vuyt días ¿cóu vuyt? set, que era per Sant Jaume, veliaquí que ell que va y m' emprén. Jo, filla, la vritat, vaig pensar: veyam, pendrém informes... no li vaig dir ni sí ni no, ¿m'entén? posis al meu puestto. Pregunto al un y al altre, filla, tothom no te més boca per alabarlo. Y un génit... creguim, es d' alló més xistosot. Miri l' altre dia ¡ay, pobre de mí que deu ser tart! L' altre dia 'ns estavam al sostret, y, alló que succeheix de vegadas, ningú

deya una paraula y ell que tot plegat salta (res, un acudit) ell que salta y diu; ¡semblém muts! Pero miri; ho va dir d' una manera . alló tot d' un plegat: ¡semblém muts! que la noya y jo 'ns partíam de riure. Y d' aquestas ne te molts: cada punt hi es, no 's pensi. Per cert que jo devegadas li dich; per mor de Deu, calla; perque m' arriuan á fer mal los ronyons. Ah, sí, sí, es molt dallonsas. Y donchs, vosté ¿qué ha tingut?

—Jo li diré; me va agafá un doloret...

—¿Dolor? ¡Ay! m' ho hagués dit, per aixó sí que en Tóful te una má d' ángel. Miri, no li dich més; lo dia del sant del home, en havent dinat me trobava tota no sé cóm, y ell que 'm diu: ja veurá... Y 'm fa una tassa de camamilla, me la prenh ben calentona y, filla... lo mateix que oli en un llum.

—Es que 'l meu dolor...

—¡Ay pobre de mí! las dotze. Me 'n vaig corrents que encara tinch d' escumar l' olla, y no puch corre gayre perque 'm fa mal una cama, que per mí vol ploure. Endemés vinguim á veure, que parlarém un rato y li ensenyaré las cosas de la noya; res, quatre pellingos; pero escolti, las cosas ben endresadetas... ¡Oh, en quant á aixó, ella no será bonica, (es dir, es dreta-igual, gracias á Deu; pero 'l que toca á ser curiosa, ja li dich jo que sí. Ah, escolti, ¿no tindria pas un cerca-pous que li enviaría á buscar?

—Crech que sí que n' hi ha d' haver un al sostre mort. Ja ho miraré y si acás...

—Te rahó; si acás, envíhimel, y se 'n podrá endur la rateira, que ja no 'ns serveix.

—Be; donchs un dia d' aquets...

—Sí, vinguins á veure. ¿Per qué no ve tot un vespre? porti la mitja. ¡Ay! ara que dich de mitja ¡vaturalisto! Volía comprar un mocadó de cotó. . d' aixó baratet, perque, filla, tot costa 'ls ulls de la cara, y cada dia 'ls guanys son menos que (ja ho diu en Tóful) no sé á qué arriarém.

—No me 'n parli, ja ho pot dir. Miri á casa ningú malgasta y...

—¿Qué 'm dirá, santa cristiana? ¡Ay Deu la fassi bonal... miri; ahir vespre vaig voler comprar un pagellet, petit com... ¿qué li diré jo ara? Calli... un quart d' una! pero, Senyor,

cóm passa 'l temps... Me 'n vaig. Aném, vinguem á veure.
Estigui boneta, recados.

—Aném, donchs...

—Vingui un vespre que riurém. ¡Tením un esquirol!

—¿Qué mana?

—¡Que tením un esquirol! Pássiho be. ¡Li agradará. Fins
un altre rato.

—Déixem fugir. Bona dona la senyora Monjó, sino que
may diu res.

ROBERT ROBERT.

EXCURSIÓ AL CASTELL DE BESORA

DESAVIANT ab l'ardor de nostre entussiasme l'escalfor del sol que 'ns mirava de fit á fit, entussiasme despertat per duas blancas siluetas que s'exhibeixen al cim d'una montanya, avansavam dos amichs, fa pochs días, per las testas de las serras que 'ns senyalavan lo camí que devíam seguir pera satisfer nostres desitjos.

Per las clotadas nos aixordavan los penetrants xarroteigs de las cigalas y semblavan més intensos los raigs del sol; per los turons nos ombrejavan los espessos esbarts d'alosas y 'ns acariciava l'oreig tal volta pera animarnos en l'empresa.

Al esser al *Pla del Rabell* ¡quin caparró més aixerit nos mostrava desde l'ombrívola torrentera l'important masía de la *Coromina* casi amagada pels rourers!

Ja hi som; ja s'han convertit en sapats farells lo que semblavan febles ninfas. Lo primer d'ells posa sa feixuga petja sobre un planell que la Providencia li feu per cadira; sas voltas jauhen per terra donant hostatje als llagardaixos; sas parets que no ha pogut colltorcer l'huracá, se reganyan com gegantins caixals que vulgan devorar als qu'un jorn mataren á son senyor.

Lo segon es l'Esglesia en quins murs sens cuberta s'hí

conservan encara petites crostas de guix. La paret á llevant está materialment vestida per las euras, quals tórias saltan per la part de sobre com si volguessen construhirli una nova volta. Per sas dilatadas dimensions, lo temple nos semblá una catedral que fugida de l' orgia del mon pará son vol en l' alta cima pera esser més prop del Cel.

Al entrar la capella fonda, llagrimejaren nostres ulls, puig lo mateix lloch hont s'alsava l'altar, estava convertit en llar de foch. Nostre sentiment se trasformá en indignació al indicarnos, un pastor que 'ns acompanyava, qu' alló era la cuyna que serveix actualment pera courer los ous de las *caramellas*, prostituhint d'aquest modo los vehins de Besora la nostra més poética costum.

Entre castell y temple jau lo cementir del que casi ni resta testimoni, puig las tempestats l' han omplert de runas y en lloch de creus que inspirin devoció, hi ha ofanosas romagueras que s' arrelan entre las mortals despullas.

Pera esbarjirnos d'aquest contrast d' impresions, nos enfilarem al cloquer, no sens abans extassiarnos davant d' una prodigiosa catifa de julivert que embolcalla son enderrocat címbori, la falta del qual lo fa semblant á una extraordinaria boca que demana á grans veus la restauració.

Desde allí veyam marradejar lo Ter que totduna s' amaga pera mostrar-se com un espill un tros més lluny. L' atrevit *Castell de Milany* desde sa altíssima poltrona nos convidava á que 'l visitessem també, pero disposavam de poch temps. A nostres peus veyam somriure los alegres pobles que un temps pagavan tribut á aqueix castell, Vidrá, Sant Quirse, Sora, Llaers. .

Lo sol s' havia ja amagat quan saltavam com cabrits los marges dirigintnos á Besora. Allí sapiguerem que l' últim senyor feudal que va morar en lo castell fou un dia convidat á una cassera per los vehins de Besora ab l' intent de matarlo, lo que realisaren, segons canta la tradició, en un lloch que s' anomena *Camp del mal consell*.

S' havia calmat lo brugit del dia quan nos entornavam y la lluna iluminava lo camí que desconeixíam, poguent arribar á nostras casas son contratemps.

A UNA FORASTERA

Quan per la platja tranquila
de la teva hermosa vila
te passejis, fantasiant,
pensa que aquí á Barcelona
també hi ha qui vora l'ona
castells d' amor vá formant.

Quan parlant ab tas amigas
lo qu' has vist aquí 'ls hi digas,
tos passeigs, tas diversions,
dígals també, que 'hont anavas
dintre dels cors hi aixecavas
grans tempestats de passions.

Quan esbulli 'l vent tos rulls,
quan aixugui de tos ulls
una llàgrima furtiva,
no creguis qu' es sol lo vent,
puig entre sos plechs, rebent,
durá un' ànima captiva:

Un' ànima que temps ha
té fam y set d' estimá'
y ni un cor ab amor troba;
un' ànima que 's consum,
papallona vora 'l llum
que vida y repós li roba.

Si un jorn sents dintre ton cor
com si de freda tristor
fós la teva ànima presa
y l' oreig, com suspirant,
passa entorn teu, mormolant
mots sense lletra, ab dolcesa;

Si en ta boca 'l sents que 's posa,
al ser pels sospirs desclosa,
donante al cor dols conhort,
pensa que en ella ha trobada
un' ànima enamorada
dolsa, desitjada mort.

UN BARCELONÍ.

C A R A M E L L A S

QUE COMENSAREN Á CANTARSE EN LA VILA DE LLERS EN L' ANY 1875
Y QUE S' HI CANTAN TOTS LOS ANYS

Ab alegría Aleluya cantém,
puig que la Pascua ja ha arribat;
ab alegría aleluya cantém,
puig que ja Crhisto ha ressucitat.

Galas y flors preparém per la festa;
joyosos cants aném tots á cantar,
puig que ha vingut la promesa diada,
are es tot goig lo que fou malestar.

Sonin tímballs, fluvíols y guitarras,
grallas, tenoras y 'l sach dels gemechs,
flautas, fiscorns, cornetíns, castanyolas,
platets y bombos ab forts espetechs.

Y perque sia complerta la festa,
ñinaş hermosas del poble de Llers;
á la cistella que va á la finestra,
poseuhi ous, ó diners, no hi fa res.

Ja n' estém tips de menjar l' arengada,
secas, patatas y poch bacallá;
tením la panxa ab l' esquena agafada,
que are mateix no podém pas piulá.

Donéumos, donchs, trossos de cansalada,
peus y pernils, botifarras y greix,
que á la cuaresma li portém votada.
fins á un altre any no volém fer de peix.

Avuy á plassa veníuhi de gana,
ja que llarch temps hem estat sens ballar,
que voltejant ab dalit la sardana,
un goig inmens 'ns fa 'l cor bategar.

Giravoltant 'ns dirém amoretas,
lleugers trescant enllassadas las mans,
Dels nostres cors n' eixirán sospirs tendres,
tant falaguers com avans, com avans.

Ab bon afecte aculliu la demanda,
aquest jovent vos ho prega rendit,
ab Deu siau, que tením molta feyna,
ab Deu siau, bona nit, bona nit.

Vos desitjém que tinguéu bonas festas,
salut y pau, benestar y quietut;
dúrvos en gran, alegría y contento,
tértils cullitas y bona salut.

Ab alegría Aleluya cantém,
puig que la Pasqua ja ha arribat;
ab alegría Aleluya cantém,
puig que ja Crhisto ha ressucitat.

QUIRCH DALMAU

Llers 5 de Mars de 1875.

PIRENAYCA

A MON ESTIMAT AMICH LO LLOREJAT POETA MOSSEN AGUSTÍ PUJOL
SAFONT, REGENT DE BOLVIR (CERDANYA)

A Nuria só, mon ánima respira,
y 'm sembla á mí un nou mon aquesta vall;
arréu plantas flayrosas,
congestas delitosas
y rius clars que de fadas son mirall.

Amich, si fos possible d' una passa
baixarne á aqueixa plana per Puigmal,
daríat l' abraçada
que tant so somniada,
puntejant l' arpa en temps primaveral.

Ja anyoro amich lo teu esguart dolcíssim
que tant posa joyós mon tendre cor;
los cants que tú n' estojas,
dictats per las alojás
y que jo escolto sempre ab ver amor.

¡Oh qui pogués estar per eixas cima!
sembla que s' hi deu viurer més á plé';
la primavera bella
déixahi sa flor novella;
y 'l jorn deu eixir sempre més seré.

Ab tú ne seguiría las serradas
ahont hi culls las cantúrias que han dictat
los rossinyols hermosos
volant, volant gojosos
per tot l' afrau del Canigó nevad.

Tú sí que n' ets felís ocell cantayre,
aquí ne visch jo sempre anyoradís;
per axó mas complantas
son més tristetas que antes
y 'm veig sempre allunyat del Paradís.

Avuy no pot ser, un' altra anyada
escalaré content lo Pirinéu;
y, en eix delitós poble,
vindré á dart' esguart noble;
quan no tapaná 'l pas tanta de néu.

Ves refilant cansons dolsas, galanas,
que l' ánima n' omplenan de dolsor,
ves puntejant ta lira;
fins lo meu cor sospira
per escoltarne tas cansonetas d' amor.

Jo 'm quedo aquí lluny d' eixas serraladas
no més poguent donar xicas voladas
com ocellet xisclayre, esporuguit;
entant reb eixa toya sense flayre
que ab lo seu cor t' envía aqueix trovayre
de l' anyoransa en mitj lo fer neguit.

ANTON BUSQUETS Y PUNSET

ÍNTIMA

I

(D' hivern.)

Prop de la flama amiga,
per conhortarme del fret y la fatiga,
sota l' ampla y fumada xamaneya
en la banqueta patriarcal m' asseya,
mentres tu, cuydada,
nous garbons á la llar apilotavas
y ab ta mirada suau y carinyosa
lo callu del meu cor desentranyavas.

II

(D' istiu.)

Vora la verda parra que convida
á gosar tots los plers d' aquesta vida,
t' he contat los secrets que mon cor guarda
al declinar la tarde.
Y passavan las horas
en éxtassis sublim de melangía,
somniaut esperansas tentadoras,
y quan lo jorn moría
lo sol del meu amor tot just naixía.

JOSEPH HERP.

REVENJA TEMIBLE

Demunt del cup tresca que tresca
lo vremador cantussejant,
y baix sos peus la vrema fresca
lo most preciós va regalant.

Dels bells rahims de rossa pansa
y de flayrós dols moscatell,
al viu compás d' aquella dansa
no 'n queda més que rapa y pell.

Y 'l gra esclafat que most esquitxa
sembla que diu ple de rencor:
«Si lo teu peu ara 'm trepitja,
jo del teu cap seré senyor».

J. COLLELL, PBRE.

FRAGMENT

.
No 'n fassis cas! Soch un malalt que passa.
Orfe d' amor vaig demanant almoyna
y 'ls cors se tancan á mon prech, poncellas,
tement d' abella la mortal punyida.

—¡No 'n fassis cas!—Aixís la gent contesta,
si de ma set un cor vol compadirse,
ab mel de llabi amorosint ma angunia.

—¡Es ell, es ell!—Y, tot signantme fugen,
com d' apestat ó cá rabiós ó fera.

Y á tu també prou t' ho dirán, la joya
de mos sentits, perfum de la meva ánima!

Mentre ab riallas mas cançons contestís,
mentre l' enuig encar ton enfront no emboyri,
de ma disort mentre condol no 'n tinguis,
no t' ho dirán; mes, ay de tu, si un dia
vols esbrinar per qué de mí fan mofa
y, compassiva, vols conhort donarme!...

¡Só 'l malehit!... No 'n fassis cas, poncella,
ton cálzer tanca al papalló, y já riure,
á riure sols, qu' ell sols per' xó va néixer!

.
.

M. ROCAMORA

LAS BOTXAS

Á LA MEMORIA DELS «EXIMIS» JUGADORS DE MON TEMPS, EN PAU ROMAGUERA (A) «LO XACOLATER» Y EN PEP ANTON VENTURA, CONEGUT PER «MANS DE PLATA».

COM se perden los redolíns entre 'ls xicots, com s' han perdut entre 'ls grans las *balas á fer caure pessas*, las *bitllas* y 'l *tránguil*, van desapareixent las *botxas*. Los escassos partits que encara 's veuhen, establerts al llarch d' un camí en espera d' urbanisació, ó en lo clos d' algun terreno per acensar, proclaman son decandiment prou á las claras. Ni ayres, ni empenyo, ni estudi, ni trassa; res en los jugadores s' hi troba. *Arramban* á la bona de Deu sens pararse en los accidents del terreno; *embotxan* á bell-ull, á tocar bola, que prou fan si la ensopegan; no s' enginyan en fer llarch ó curt, á truco d' assegurar los *tantos*, y aixís, barruera y rutinariament, sens condicia ni acert en la execució, ni respecte á la neutralitat del *rotllo*, desconeixedors los del *sobre má*, del *alta y morta* y de la *encarada* y del *mitj cop*, del *cop y segon*, del *cscapsament*, *bola plena* y *carambola* 'ls altres, ab quín us y precisió 'ls de mitja centuria enrera realsavan lo joch de botxas fins á convertirlo en parió del de billar, acaban per tirar-lo en orris.

Cal reparar sols en las bolas pera convencers de la agonía
LA RENAIXENSA.—Any XXV.

del joch: esberladas, botarudas, escarransidas... sens que se'n veja en cap aplech ní un parell sisquera de parionas!... Si en *Pau* ó en *Ton* ressuscitessen... ay, Senyor!... ans que jugar ab semblants *trastos* las rebatarían contra muralla!...

Llavors, en aquell temps d'en *Met*, del *Llarch*, d'en *Flores*, del *Xacolater*, dels *Rajolers* y d'en *Mans de plata*, per no citar-ne d'altres, es quan lo joch de botxas tenia que veure!... Jo hi anava ab l'avi. Després de la mitj-diada s'endressava un xich—per no variar, paltó café ab llet y barret de copa dels de mollas ab un mocador de cuadros dintre—arregljava 'l bastó de crossa arrimat al raconet de las ventallas y, allargantme ó prenentme la má, que ara ja no puch precisar-ho: «Cap ahont anirém?»—me deya. Com lo meu vor, ara pel vent, ara pel sol, era nulo, 'm deixava conduhir dret ahont ell volia—que de pich ó de retop era á la esplanada—acontentantme ab preguntarli: «Y pera brenar, que menjaré, avi?...» —Ja 'n trobarém... ja 'n trobarém...—Ell me responia, tot passant la vidriera. Tiravam avail, cap al moll; compravam taronjas ó xufas á la Riba, que posava dins son mocador de cuadros, després de la barretada á la venedora; resseguiam lo Jardí del General entretenintnos ab las ocas una estoneta y... al *passeyo*. Al *passeyo* hi trobava algun amich ab lo qui havia fet la guerra del any vuyt y, després d'espolsar lo banch y d'assentarshi, sempre d'esquena al passeig, entaulavan sa conversa... Sa conversa era la de cada dia; los *francesos*... l'any vuyt!... lo pas del Llobregat .. l'assaltament de la muralla... Girona... *Esparraguera*... epissodis que relatavan ab calor, ab enardiment, perlejantlos los ulls, com si s'hi trobesen, quins plans de batalla ó posicions describían demunt l'arena ab la virolla de sas respectivas crossas!...

L'avi, que era 'l més aficionat á las botxas, se coll-girava de tant en quant vers la explanada. Mes, encara era dejorn... Lo sol hi queya de plá, á dret fil, convertintla en un inmens mirall, en un llach de foch, limitat pel passeig y la Ciutadela, per una part, y pel portal de Sant Carles y 'l Bogatell, per l'altra; llach de foch, quina soma clapavan arreu, espurnanhi com á trencadissa de vidre, 'ls escardots, ortigas y llet de bruija dels marges... Cap ensá, á l'ombra dels arbres, arredossats pel talús que formava una claveguera, s'hi veyan al Grabat y al Ros, ab sas familias; l'aygua y anís del carretonet, lo

primer y 'l segon l' amo de las botxas... La quitxalleta trenca-va 'l son dessota la vela del carrétó ó entre las estivas dels cabassos, en tant lo Ros y 'l Grabat, coneixent que s' acostava l' hora, s' amanían pera 'l trátech...

De cop se sentían veus. . trepitjs de passos... bellugadissa. . «Ja hi som!...—feya l' avi.—Ja se 'n ha format un!... Vejам... Vejам quin partit es!..... ¡Be 'ls ha costat prou!... ¿Acostemshi?»

Y en tant los del partit, seguits d' alguns impacients *mirons* y del noy ab lo cabás y las botxas més endarrera ombrejavan ab sas siluetas aquella mar de llum de la explanada, l' avi 's distreya ab los jugadors, comentariant son regateig, imposantse de las condicions del joch y aventurantli sos judicis.

Ja eran tres los partits... cinch... set... vuyt .. Uns *mano á mano*; altres *dos á dos*; per la esqueixada y 'l beure, 'ls més; de pesseta en amunt la partida, 'ls bons; tots ab l' afany de distingirse, de competir, de lluytar, de singularisarse, més que per la válua de la posta, pel franch y popular aplauso. Cada nou partit atreya un róssech de curiosos, esclatats arreu, com si toquessen á rebato, hortelans, trevalladors, peixaters, bastaixos de l' Aduana y de la Riba, botiguerets y fabricantons de Ribera, menestrals retirats, ja convertits en propietaris, sorjes y guarda *passeyos*, róssech abigarrat ensemps que pin-toresch que s' anava estrenyent y atapahint al vol dels jugadors, engroxintse com un veritable mur... Mitja hora després del primer partit, eran tan nombrosos y concorreguts los jochs, que no semblava sino que á la explanada hi fessen exercici per companyías...

Mes l' avi no 's movía del banch... Esperava que s' entenguessen los seus... los bons... los *veteranos*... los de la colla d' en *Mans de plata*... Aquells partits *mitja figa mitj rahim* que 's feyan á las primerías, y que resultavan á la gorra sempre, 'ls abandonava pels curiosos. A n' ell li plavía l' art, lo bon gust, lo talent y l' enginy en la brega; y era que, aficionat en sa joventut á n' aquell joch, prácticch é inteligent en sos etzars y jugadas, tant ó més que 'ls sentits hi posava en ellas l' ánima.

Vejent que no s' entenían: Aném... aném...—los deya.—¡No lligareu may!... ¿Qué us ve d' un tanto?... Poséulo á con-

dició... Si las *negras* van á sobre... S' arreglavan, per fí, y l' avi, estirantme per la má, 'm conduhía á la explanada.

Al veure als *bons* los miradors d' altres partits anavan desfilant com si acabessen una missa... «¿Quin pacte han fet?...» «¿De quant jugan?...»—preguntavan al avi. Los tractes anavan cundint com una alteració de cambi á l' hora de cotisació; s' atapahía la gent, arribant á tres rengleras la gruixa dels curiosos, amurallats en direcció al *bolitx*, quin tros de plom ó duro fals acabavan d' etjejar després de ferse á *carà ó creu la má*; s' esvalotavan una estona 'ls de prop del *menut*, defensant son lloch, més exposat si més preferent, á colzadas y á empen-tas, y 'l jugador de torn feya la *sortida*.

Consisteix lo joch de botxas en tenir apropiadas al *bolitx*, després d' etjejar cada jugador las sevas, lo major número de bolas possible. Generalment s' hi juga ab dotze: sis per part ó bando, que 's distingeixen en *blancas* y *negras* anomenantse *tantos* las que després del *joch* resultan més á la vora del *bolitx*. Dotze *tantos* fora de condicions especials, forman lo que 's diu *partida*.

De manera que 'l joch de botxas es un sistema planetari en contínua formació, qual *quid* precisament rau en la anul-lació de tota armonía... Com si diguessen una paradoxa... Lo *bolitx* es lo *sol*, las *botxas* los *planetas*. Atretas pel *bolitx* las botxas dibuixan una parábola desde 'l *rotllo* d' eixida pera acostarse á son entorn. Ja hi arriban... Ja reposan... Ja 's man-tenen en estabilitat... Mes, lo planeta es *blanch*. Altre de *ne-gre*, amorós com ell del sol y engelosit, per tant, de sa priva-tiva, vol ocupar un setí á la mateixa distancia... Dos *planetas* á igual distancia del centre d' atracció no poden coexistirhi, alhora al menos, y d' aquí naix la lluyta, 'l desequilibre, la destrucció de tota armonía, l' anulació del sistema... Topan entre sí 'ls *planetas*; s' empentan en son curs; saltan y botan ab perill d' estabellarse... y de trencar las camas als *mirons*, com s' han dat cassos... y al final del joch, los d' una mateixa densitat, que han tingut la sort de mantenirse en son lloch, resultan, de moment, al menos los victoriosos.

Tirava 'l jugador de torn, com deya, y 'ls contraris respo-nían fins á guanyar son *tanto*. «Bola!...—feya la gent...—Casi *mama!*... ¡Caldrá que embotxin!...» Y tots, ab lo cap acotat los de devant del mur y llambregant per las escletxas

los endarrerits, anavan seguint las peripecias de la partida... «¡Camas!...» se sentía toduna, desde lluny, per l' indret del rotllo... «¡Camas!... ¡que embotxan!...»—repetían altras veus, fent recular lo mur de la gent, en particular lo d' aprop del *bolitx*, á sí de no rebre 'l disparo... Un nou crit de: «¡Féuli sol á la bola!» llensat pel company del embotxador, posava en espectació als curiosos, en tant aquest, ab la botxa á la mà, endevant lo pit, un peu al rotllo y la vista á la contraria donava una embranzida al bras, etjegant lo tret ab tota furia... «¡Quedo!...» se sentía, si la tocava de ple, remorejant la gent ab entussiasme.

Espitregats los jugadors, nusos del bras, llevada la gorra, suant arreu y encesos com una perdiu, anavan d' assí d' allá, estudiant las jugadas, observant lo terror, recomptant los tantos, tot tirant ó reprementse 'l torn ab pasmosa lleugeresa... Son cos, ara ajupintse, ara aixecantse, no reposava una estona. Si 'ls contraris aventatjavan, los endarrerits s' hi feyan ab més empenyo... Quan no hi bastava la destresa recorrian á la astucia... Buscavan *la sorreta* si l' embotxador era de *cop y segon*; s' arriscavan pels *trencats* si l' arrambador era d' «alta y mortax»; s' escorrian per las endevalladas y xaragalls, escur-sant ó allargant lo *tret*, sens mirament á las *setze* passas de costum, á fi de no perdre 'l *bolitx*; y aixís, esforsantshi com á braus, defensavan la partida... Lo públich, jutje á sa lley del joch, refusava tals medis, aventurant á estonas sa protesta; pero, quan un se veu perdut, á qué no recorra... ¿De qué no 's val lo qui s' ofega?... A semblant consideració 's dividía 'l parer de la gent, y 'l joch prenía tot l' empenyo. Ja 'n resquitavan una... duas... tres... Un altra y... en pausa!... «Apa, Ton, que ja li tením lo peu al coll!... Arriba, Pau, que ja hi tocas!...» Un esguerro del embotxador los feya perdre 'l *bolitx*, y l' interés creixía.

Entussiasmats los mirones, anavan predihent l' efecte de las jugadas... «Alta... baixa...» Curta... Aquesta sí que... ¡gratota ficat al cove!... Com que, si erran l' altre... *¡Las doce han dado sereno!...*»

Un entravessament de joch; un tanto dubtrós, pel que no hi bastava 'l bastó del avi y s' havia d' amidar ab lo cordill; una bola *perduda* per haverla tocada un *miron* ó recullida ans d' hora per l' *arreglegador*, que embestia ab lo cabás als

gossos; la bomba de Mr. Arban al enlayrarse, ó la canonada de Montjuich al senyalar la posta; qualsevol incident d'aquesta mena sobtava 'l joch de temps en temps; donant espay als jugadors pera mullarse 'l gargamelló ab l' ayguardent del «Grabat», que s' anunciava als crits de «¡fresca!...» ¡fresca!... ¿Quí vol beure!...» y als curiosos pera badallar y esbargirse. .

Se ponía 'l sol, en tant; la explanada, un xich avans tant plena, 's desembrassava poch á poquet; jugavan la *doble 'ls bons*, á acabar á *sis* y sens *revenja*, si ja s' enfosquia, partida que 's feya acreedora moltes vegadas á una encesa general de mistos; disputavan una estona las jugadas interessats y curiosos, y uns per una esqueixadeta y altres pel sopar, se 'n despedían fins á la festa vinent...

Un dia, l' avi, signant ab sa crosseta las primeràs casas del ensanxe, y referintse als jochs de botxas de la explanada: «Alló matará aixó!» va dirme, sense recordarse de Víctor Hugo .. Passaren anys y, de fet, la profecia resultá complerta... Lo park desterrá las botxas de la explanada; las noves construccions las escombraren dels glassis; se 'n passaren á la Ronda de Sant Pere, als solars del fonedís Institut, del que sols ne queda 'l nom, l' impropí nom que 's dona al districte y un tan magnífich com malaguanyat projecte; se 'n corregueren á Sant Antoni al convertir aquells solars en magatzems del municipi, no sense celebrar los noms d' en Peretis y d' en Peret de Sant Andreu; s' escamparen après per Gracia y... allá van los jochs de botxas esgarriats com á coloms, com auranetas sense niu, d' Herodés á Pilat, errants com lo mateix Juheu, cercant un lloch, un pedás de terra escadusser ahont amagar sa vergonya, un migrat ninxo pera sepultarshi.

Y es bona llástima que aixís succeheixi.. ¿Ahont van, ahont se fican ara aquellas collas d' obrers y menestrals aficionats als jochs de botxas quan venen las festas?... No cal preguntarho... A la taberna, al cafetí á respirar lo tuf de las begudas tot fent ballar las cartas; á quilotarse ab la pesada atmósfera d' un esquifit saló, tot trencantse 'l cap ab las *fitxas*; á consumirse un dia més després de consumirse sis días encauhats en sas cofurnas... Los del temps de las botxas no pensavan del mateix modo... Després de la reclusió cercavan l' esbarjo, la llibertat.., La festa era pera ells la válvula d' expansió per ahont expel·lían los mals humors de la setmana...

Se dalían per l'ayre, pel sol, per l'exercici; anyoravan l'embelliment de la naturalesa, y, uns ab foradas y altres ab las botxas, restauravan sos pulmons, reconstituhían sa sanch, enfortían sos muscles, renovavan, en fí, son organisme... Aquella gent tenia un ideal, creya en un esdevenidor, confiava en un demá, que xifrava en la revolució política, basada en la més complerta llibertat, y ab aquellas sas aficions, consemblants á las dels antichs pobles al constituhirse en nacionalitats, tals com los d'Orient, adquiria 'l vigor necessari pera anar avant en sas empresas... Per aixó aquella generació fou lo planter dels patriotas; per aixó brollaren en aquell temps los héroes sense nom de las barricadas.

Més la rassa ha cambiat neutralisada per la influencia de temperaments exótics; sas costums s'han perdut; desapareixent sos jochs; la absorció del centralisme va llensantho tot en orris, rebordonintnos lo carácter .. y, no obstant, l'ideal no 'ns manca. ¿Es que estém encara lluny, molt lluny de sa realisació?... Demostro l'ensopiment actual que la reconstitució de nostra antiga nacionalitat, armonisantla ab la civilització d'avuy, es encara una fantasía?... De tots modos, no rebutjém los medis, ja que medis quedan pera conseguirho.

Ressuscitéu las tradicionals costums en sas múltiples manifestacions, si refermém, si millorém ab ellas lo carácter! ¿No val més aixó que no enmatllevarne de foranas, convertintnos ab sas extravagancias en Carnestoltes?... En quant als jochs, comptant ab propis y escayents á nostra rassa, porque no hem de sostenirlos, de fomentarlos?...

Tiri Aragó la barra si abunda en nostres desitjos; mantingan la pilota las tres germanas del Nort, si 'l sentiment á la regió las hi anima; y procurém nosaltres la conservació de las populars botxas y adhuc també de la pilota, de quin joch ja parlan nostres Arxius fa més de tres centurias .. Si 'l regionalisme 'ns ha de redimir, fomentém tot lo que á la Regió integral...

Ab l'exercici s'enforteixen y vigorisan los muscles, y bo es adquirir forsa pera, si anant lo temps nos arriba, com arribará indefectiblement, la hora de donar la empenta!...

JOAN PONS Y MASSAVEU.

DE MALA MENA

RONDALLA

Aquell follet
de la montanya,
que als masovers
amohinava
corrent de nits
per las tauladas,
ó gambejant
per los estables,
desfermant bous
y munyint vacas
y fent dringar
llurs esquelladas;
aquell Follet
tan tarambana
que escorre 'ls punts
feya á las ávies,
quan sos mitjons
apedassavan;
que als vells torbant
en sas bacaynas,
orella endins

los hi ficava
pessigoller
brinet de palla;
que 'l pastador
trapassejava,
semblant pel pa
llevors estranyas,
que al cap del jorn
florida trauben;
aquell Follet
tan tarambana,
bellugadís
y sorollayre,
fent capgirells
per la porxada,
s' es esguerrat
d' un bras y cama
y d' un nuet
de la espinada.
Quan torna en sí,
prova d' alsarse.
Tots sos ossets
cruixen y fallan,
y cau plorós
sobre una garba.
Després d' un temps,
malda que malda,
logra aixecars'
sobre una cama.
Clochpiu, clochpiu,
á peu coix marxa
cap al riuet,
cap á la prada,
á cercar flors
per cataplasmas.
Mentres las cull,
gojós repara
á deu companys
entre unas malvas.

—«Bons companys,
bons camaradas,
vinch esguerrat,
vulláu curarme.

—L' herba d' assí
no cura camas;
tots coixos som,
be l' hem provada.

—Hont hi ha 'l remey
bons camaradas?

—Es lluny, es lluny,
la via es llarga,
es dalt de tot
de la montanya.

Lo guarda allí
la bella fada.

—Jo hi pujaré
de mata en mata,
mitj á peu coix,
mitj rossegantme.»—

Pren lo camí
sense galbana,
montanya amunt,
ple d' esperansa.

Li llisca 'l peu
en la fullaca,
cau de genolls
trenta vegadas,
lo gatosám
li va obrint llagas,
doló' y fatich
son cosset llassan,
peró la fé

li don constancia
y arriba al cim
de la montanya.

Bocabadat,
de sopte 's para,
veyent volar

la bella Fada,
com papalló
d' alas dauradas,
sobre un jardí
de llirs de plata.
¡Qué bella que es!
No ment sa fama.
Boyreta d' or
es lo ropatge,
que 'l cos ayrós
li abriga y tapa.
Sols los peuet
nusus mostrava
y 'l caparró
voltat de flamas.
—«Fada gentil,
la bella Fada,
vinch esguerrat,
vullas curarme.
Cúram lo bras,
cúram la cama,
cúram lo nu
de la espinada.»
—«Curarte 'l cos
no 'm costa gayre;
mez ¡ay! si tens
lo mal á l' ánima!
Dolents instincs
portan desgracia;
jo 't guariré,
tornarás caure,
t' esguerrará
altra vegada.»
—«Si 'm vols guarir,
la bella Fada,
may més faré
tarambanadas.»
—«Un cop tan sols
tindreu ma gracia
tu y tos companys

d' allà la prada.»

Las mans estén,
resa en veu baixa.
«Tots sou guarits,»
diu... y s' enlayra.
Lo xich Follet
balla que balla,
picant de mans
y ab rialladas.
arreu, arreu
sos membres palpa;
cap li fa mal
ni s' encarcara.

—«Qué es gust quedar
sense cap xacra,
quan s' han sufert
mals que aclaparan!
No hi ha en lo mon
cosa més grata
que la salut,
que un anyorava.
Lo molt que val
he comprés ara...
May més, may més
vull esposarla.»

Mentre aixó diu,
veu una casa
entre bells pins
de copas amplas,
verts parassols,
que la ombrejavan.
Tant punt la veu
ja se 'n hi marxa.
Quan hi ha arribat,
salta sas tancas
y á un fosch celler
cuyta á amagarse.

Vol fer un son,
la set lo 'n guarda,
la set y 'ls fums
de la garnatxa.
Seguint l' olor,
la flor trobava,
un carretell
de llisa panxa...
Cerca un punxó,
lo tap forada
y va bevent
lo vi que raja,
ja xerricant,
ja á xarrupadas.
Quan més ne veu
més fí 'l trobava;
tróval tan bó
que s' ubriaga.
Ubriach que está,
surt de la casa,
y de gayrell
y á rabaladas
baixa alegroy
per la montanya,
cantant ab veu
desentonada.
De sopte cau
y 's romp la cama.
Quan torna en sí
s' escabellava.

—«¡Ay trist de mí,
sense esperansa!
Mos companys
d' allá la prada
¡cóm se 'n riuran
de ma desgracia!
Guarits, guarits,
ballant Sardanas,
sense cap blau,

sense cap llaga.»

Aixís dihent,
á peu coix marxa
montanya avall,
reganla ab llágrimas.
Plorant, plorant,
entra á la prada.
Troba als amichs
sota las malvas,
tan esguerrats
com ans d' anársen.

—«¿No us ha guarit
la bella Fada?
—Bé éram curats;
hem tornat caure.
—Germans, som boigs,
boigs de nissaga.
No 'ns curarán
ni herbas ni fadas.
Deu solament
pot curar ánimas;
no sentli amichs,
no hi ha esperansa.»

Lo sol ardent
flamas escampa.
La virám fuig
cap á la prada
y als Follets veu
sota las malvas.
Llocas y polls
sobre ells se llansan
y 'ls van trinxant
á becarradas.

I

JOAQUÍM RUYRA y OMS

PLANYÍVOLAS

Quan dessota la terra mitj humida
mon cos descansi á l' ombra benehida
de la creu y dels arbres del fossar,
llavors comensará la meua vida
pera sempre gosar.

Al entrar al cementiri
he vist ufanós un lliri
en la tomba d' un albat;
emblema de sa innocència
exhalava suau essència
com son cor immaculat.

Un desmay y un xiprer vora la porta
d' un ample cementir
estavan disputant ab veu somorta,
bressats per lo cefir.
Jo—deya lo desmay—signo ab las fullas
que miran al terror,
allá ahont reposan las mortals despullas
dels qu' un jorn varen ser.
Y signant lo xiprer la volta inmensa

li responía ab fervorós anhel;
«—D' aquell qu' en més enllà ne te creensa
jo li senyalo que l' esprit va al cel.

A la tomba de ma mare
jo no sé portarli flors,
tant sols sé portarli are
oracions plenas de plors.
Li prega l' ànima mia
que aquest mon de greu patir
jo puga deixar-lo un dia
com m' ensenyá de morir.

De la tardor de la vida
la fossana n' es l' hivern;
fulla del arbre fugida
sota la creu benehida
va á dormir lo son etern.

Quan la llevar llensa
lo bon sembrador
y sota la terra
colga nit y jorn,
germina ab ufana
y esclata ab mil flors.
Quan lo cos en terra
nos colga 'l fosser
deixant d' esta vida
los aspres terrenys,
l' ànima s' enlayra
y floreix al cel.

LLUÍS TINTORÉ Y MERCADER

RECORTS Y RECANSAS

P uig que no impunement nostre front ha sigut refrescat per l'aygua del baptisme, no impunement hem sigut bressolats per vostres dorsos cànichs, per vostres poètics ideals, per vostra mística poesia. Aquella Verge de blau mantell devant quina juntavan nostras mans, al vespre, que 'ns mirava al adormirnos á la claror vacilant de la mariposa, bressats per lo nòn-nòn de nostra mare, quinas cançons adormidoras il·luminavan nostre tímit somni; aquell Jesuset á qui 'ns comparava per lo que li feyam témer y esperansar, á qui 'ns encomanava, que 's tornava nostre company ab son amic Sant Joan, de cabells rossos, rissats com la llana de son anyell dócil y obedient; aquella primera comunió dins la gran iglesia de finestrals de color, baix la mirada de totes las mares entendridas, en mitj de flors, dins la aromática boyra dels encens, sota la armoniosa veu del orga que dominava la feble veu del ministre de Deu mormolant paraulas que no enteníam, mes que per nosaltres contenían llavors tota la veritat, com la Sta. Hostia que rebíam ab tanta emoció, amor y alegría, contenía lo cos mateix de Nostre Senyor. Creyéu vosaltres que en mitj de la resistencia que som obligats á feror, eixos recorts de nostra pura infancia no 'ns fan signos, no 'ns

somriuhén, no 'ns cridan y atrauhén, diguéntnos de lluny: «No pots pas haver oblidat lo felís qu' eras quan vivíam en-semps. Avuy, eis malfiant, frissós, trist; te cansas, te martiritzas per cercar lo que no trobarás: no hi ha res més consolador que nostra moral, no hi ha res de més veritat que nostra doctrina, perque no hi ha res de més pur que nostre ideal y de més fortificant que nostras veritats; vina, torna ab nosaltres y trobarás la candidesa del esperit, la sensillesa del cor, la joventut eterna y la eterna ignocencia de l' ánima.»

En efecte, aixó seria ben senzill: ¿per qué titubejar? ¿De qué serveix tant discutir lo qu' es fora d' alcans de tota discussió? Jo mateix, ¿qué estich fent aquí? ¿De qué serveixen eixas vanas rahons? ¿Quín cambi podrán produhir? ¿A n'aquí convencerán? Y ¿qué só jo? Un ser raquíich, un home mortal quin, si la naturalesa lo favoreix, te y fora fins á 50 ó 60 anys per viure en aquest mon terrenal, y que li 'n caldrá un ters per probar d' apendre quelcóm, un altre ters per probar d' utilisar lo que haurá après, y lo restant á probar de reparar los etros que haurá comés ó las tonterías que haurá fet ab tot lo que haurá après. ¿Tinch jo 'l dret, lo temps de combatre eixos grans conceptes de la Iglesia en quina he nascut, quins, en ma curta vida y adbuch per d' allá d' ella responen á totes las cuestiones que puch formularme? Dech fer sinó considerar ma petitesa per comprendre y ferme cárrech de sa grandesa; nodech fer més que evocar mas culpas per regoneixer sa utilitat. ¿Qué puch fer, donchs, de mellor que entregarme á n' ella quina per mí ha tot previst desde ma naixensa fins á la meva mort, en quina tampoch m' abandona ja que m' entrega en las mans del Deu que m' ha revelat, en la benaventuransa que 'm té promesa?

Quin cuydado més vigilant, ab quína sollicitut m' ampara! Al mateix moment que acabo de sortir del seno de ma mare, ella m' obra 'l seu. Mos ulls son encara closos, mon cervell res encara ha pensat, mos llabis no han encara murmurat una sola paraula, qu' ella ja m' abriga del sagrat mantell, y la trobo tota afanyosa en fer viure la meva ánima, com trobo maquinalment l' ayre que respiro tot á punt per fer viure mon cos. Unas gotas d' aygua sobre mon front, y ja só cristiá, es á dir que pertanyo á la familia dels que han mort no solzament per confessar lo Deu á qui dech eixa vida en la que vinch

d' entrar, més també per gosar en son dia al costat seu de la vida eterna.

Quan tindré 12 anys, quan ma intel·ligencia comensará á comprendre, á cercar; quan mos sentits comensarán á discernir y á volguer, ella me fará pendre ma primera obligació, mon primer contracte moral; me fará segellar ma aliansa ab eix Deu; y la emoció que s' apoderará de mí, lo sant temor de que seré possehit, me convencerán be qu' ella no m' ha pas enganyat, que quelcóm de sobrenatural passa en mí, y que ja lo infinit me penetra.

«¡Quín recort més dois y preciós per tú si me quedas fidel!» Aixó es lo qu' ella 'm diu, y te rahó; perque en las penas y tribulacions de ma vida, may oblidaré eixa cerimonia imponent y magestuosa. Pero la obligació es recíproca, y la Iglesia també me resta fidel; ja que desde eix moment, ella no 'm deixarà may més; y ja no tindré cap esperança superior sens qu' ella siga presenta per benchirla, cap més pena sens que no vinga á consolarme. Y quínas ensenyansas! Ella me alentará al treball, al esforç, á la paciència, á la resignació, al amor de Deu y del pròxim; ella me dirá de conservar la castedat y la continència pera guardar totas mas forsas, tots mos desitjos, totas las mevas energías pera eix altre gran acte, que te la missió de consagrar: lo matrimoni. Aquest es lo dia celebrat per ella en benediccions y lloansas.

En efecte, d' aquí endevant ja no só més sol. Deu ha dit: «No convé que l' home sia sol; jo li donaré un sér semblant á n' ell, y serán una mateixa carn.» La voluntat de Deu va á complir-se.

En mitj d' eixas jovenetas, vestidas de blanch, cubertas de llarchs vels, que també venen de combregar com jo en la mateixa Iglesia; en mitj d' eixas puras verges qual front ha rebut lo baptisme com jo, que llurs pares han fet entrar en ma familia espiritual porque pugan un dia trovarhi un espós segons llur cor y segons Deu, he triat una jove, y mon cor s' es acostat al seu, y mon Deu, suplicat per ma pregaria, m' ha respost: «Has triat be, es ben be ella qui ha de ser ta companya eterna, la que's deu unir ab ta carn y ab la teva ánima en aquesta vida y en l' altra, y qui mereix posar al mon vostres fills cristians.» Desde aqueixa revelació, cada vegada que

m' he trobat prop d' ella, fent que fos lo més sovint, regoneixia en ella com en mí los signes que 'ns havían de lligar un ab altre. L' alegria se reflectava en nostras ánimas quinas no 'n feyan ja més que una, y sentíam estreméixer nostres cossos quins aviat no 'n farían més que un. Totas las demás donas me apareixían com una multitut vaga, onejant, sens color y sens forma, lluny, molt lluny de nostres dos sers. A sobre la immensitat del mon y á sota los cels infinits, hi havia y fora ella tota meva y jo tot seu. Lo Eden 'ns era tornat. Pera nosaltres era ben be lo primer día de la creació ab tota sa magnificencia, ab totas sas promesas, ab totas sas sorpresas, y anavan á completar la obra de Deu. Cóm may poguer oblidar al cel quan sols una vegada s' ha contemplat en los ulls d' una verge pura y tota meva? Cóm dubtar de la eternitat quan s' ha fet sentir en un sol minut? Qué 'm demanau á fí de que ma ditxa sia permesa, que mon amor sia llegítim, y que puga dir á tothom: «Aquí teniu á ma única esposa estimada, la carn de ma carn y 'ls ossos de mes ossos?» Y ara voléu que en una sala freda y silenciosa, devant d' un home com jo, entre quatre testimonis vestits de negre, sobre un registre igual á un llibre de comers, firmi jo la obligació de pendre aquella verge per muller, de admétrela en ma casa, de protegirla y serli fidel? Ja está fet. Y després?—Res més.—Cóm! Res més?... Y vosaltres creuréu que jo m' acontentaré de contractar eixa obligació material que un día la mort destruirá? Vuyne pendre una que res puga rompre. Ahont es mon Deu? ahont es sa morada en eixa terra? Vuy postrarme á sos peus, vessar llágrimas d' alegría, inquilarme, humiliarme ple d' agraïment y donarli mercés. Y si de sopte la mort me sorprén en mitj de ma ditxa, ¿será aquell representant ministerial que recullirá y amparará est ser adorat y sagrat de quin la mort me separará momentaneament? Si Deu, judicant que no só digne d' ella perque pera mí es massa pura, volgués de sopte tornármela pendre, ¿sería aquell home cenyit de faixa tricolor qui compendrà ma desgracia, voldrá compartirla y consolar-me? Si abdós 'ns morím y que deixém tendres orfes ¿será ell que 'ls recullirá dins sa familia, que 'ls donará protecció y una moral? No; aquest home enregistrará nostres óbits lo mateix que va enregistrar nostre naixement y nostre casa-

ment, y res més. Haurá fet y fora lo que 'm deu. Ell nu-
mera las existencias humanas y clasifica los actes civils de la
vida colectiva. Aném, donchs, ben depressa á la iglesia.

Es en eix sant lloch, si 'm moro, que ma estimada esposa
trovará lo diví Espós qui sols pot reemplassar-me; es allá, si
ella 's mor, que mos fillets trovarán una segona mare, sempre
jove, sempre carinyosa, la única que puga semblarse á la pri-
mera. Per tí, si he pogut recorrer tota ma llarga carrera, quan
per mí tocará la hora de la mort, un dels ministres d' eixa
Iglesia que potser hauré tingut de temps oblidada, malgrat tot
lo qu' ell haurá fet per mí, obrirá suaument la porta de ma
cambra, y me dirá:

«So jo, jo que t' esperava prop de ton bressol y que vinch
per ajudarte á ben morir. Qué t' has fet desde 'l dia que 'ns
varem trobar per primera vegada? Cóm has cumplert los ju-
raments que m' havías fet? He cumplert jo per tu totes mas
promesas. Ets faltat malgrat mon apoyo que 't sostenía, ets
dubtat malgrat mas afirmacions, ets donat l' exemple del mal
en cambi dels favors que Deu t' havia otorgat; mes cada ve-
gada que has vingut vers mí, m' has trovat trist, afligit, pero
sempre indulgent, lo cor ple de perdó. Quan tu m' oblidavas,
quan faltavas á ma confiança, jo pregava per tu; has molt so-
fert; vas á morir; ploras, tens temor, t' arrepenteixes... jo 't
perdono. Vas á juntarte en la eternitat ab los que has estimat y
que t' esperan; confíam 'ls qu' estimas, fins que vagin á ajun-
tarse ab tu en lo seno de Deu; obliida tot lo que ha estat terre-
nal; 'ls que mereixen de sobreviuret 's recordarán de tu; que
la teva ánima fassia un gran esforç á fí de que empenguia la
gran volada per elevarse fins á las alturas de hont Deu se dig-
narà baixar per ajudarte á muntar fins á n' ell. Prégat de tot
ton cor; si has oblidat las pregarias de ta infantesa, repeteix
las que jo vaig á dirte, son sempre las mateixas. Ton front
que vaig marcar llavors del signe del baptisme pera protegirte
en eix mon de llágrimas, vaig á marcarlo en lo mateix punt
d' un nou signe que 't farà entrar en la morada divina. Peca-
dor duas vegadas redimit, adormte en la pau del Senyor, y
quan, ab nostra ajuda, serás prop de nostre diví Redemptor,
prégat també per nosaltres que som pecadors com tu.»

Quín concepte més consolador! Quína admirable unitat!
Quína sollicitut! Quín enteniment més ingeniós y fondo de

nostre cor humà! de las sevas dibilitats successivas! de sos entusiasmes d'un instant! de sas resolucions efímeras! de sas esperansas eternes! En son curt viatge sobre la terra ¿qué es lo que l'home pot demés esperar?

Quí diria que eixas planas admirables han sigut escrites per un home quí, si be ha perdut la fé, no obstant en mitj de las tempestats de la vida, se recorda de sa infantesa, de sas creencias religioses, y anyora la ditxa en que 's trobava. Ara sense la fé es com un escull atrossejat per las onas que la vellesa socava.

Com á obra literaria, es de lo més eloquent que s'ha escrit; son bell estil es admirable; y la hermosa llengua francesa de quina se serveix, que maneja ab tanta puresa, es casi intraductible. Nostra llengua catalana no hi arriba ni pot arribarhi per lo pobra que 's trova relativament á la francesa que compta tants sigles d'existencia, que s'ha enriquit y s'enriqueix cada dia, mantenintse sempre á la altura de las demás llenguas, la més rica y la més clara del mon.

Altrament l'autor d'eixas planas es de la Academia francesa, y la lectura de sas obras es prohibida. S'ha distingit fa alguns anys per sa polémica ab l'abat Vidieu sobre la cuestió del divorci en Fransa, y ell, ab lo diputat Naquet, contribuí á ferlo votar per las duas cambras. Es Alexandre Dumas, fill.

Las planas que he probat de traduhir son tretas de son llibre: *La question du Divorce*.

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA.

LA MESTRESSA

¡Marit, l'últim apremi! Frisós ahir cercaves.
qui 'l negre blat que 'ns queda prengué per compassió;
«no 'l volen ni l' estimen», me deyes quan tornaves,
y jo est paper tenia que tu no l' esperaves...
Ja ho veus, ja podém darlo; no 'ns falta comprador.

Fará un capmás l' Hisenda: ni 'l blat ni res arriba
y 's quedarà les terres y 'ls arbres revellits,
los fruyterars esterils que ni la sanch aviva,
fins nostra humil caseta... L' Hisenda res esquivia;
sols no 'ns voldrá á nosaltres, veyentnos empobrits.

Llavors en paus ab ella, l' Estat, que tot ho ampara,
de llivertats sens nombre son feix nos donará;
no 'ns tocará exa angunia sufrir, que sufrím ara,
s' acabarán los deutes, podrém alçar la cara
y gosarém sens mida del dret d' aná á captar.

Axí ab mots germanívols l' esbirro ahir m' ho deya...
«Es cla', 'l terrós no lleva, 'l gra va á cap diner;
no hi ha pluja abundosa com algun temps s' esqueya,
tot son danys y maleses, no 's fa 'l graner que 's feya;
peró,—digau, mestressa,—l' Estat ¿qué hi podrà fer?»

Y ell te rahó. A nosaltres, de entranyes esponjosos,
l'amor sol subjectarnos ab sos estrets cordills;
l'Estat no sab sentirles les ansies amoroses
de pares qui s'abneguen, de mares generoses...
L'Estat ni es una fera; la fera ayma á sos fills.

Ja ho saps, no t'hi capfiques; no t'posarán cadenes,
sols te traurán de casa, del teu antich terróç;
d'aquest terror que, á força d'expremhi fins les venes,
nos dava 'l pa per viure, vi y oli 'ns dava ab penes
y 'ns dava una altra cosa: la pau en lo repós.

Del un hereu al altre, centuries y centuries
aquestes quatre roques ton nom han mantingut;
los trámpols y les guerres montanyes y planuries
següiren abocanthi sos odis y ses furies
y aquest casuch tan pobre 'l seny l'ha sostingut.

Y alló que no pogueren les mil passions danyines,
alló que no intentava 'l llamp encés per Deu,
desfer aquesta casa, dexárnosla en ruines,
tornar xorca la terra, volcar rebolls y alzines,
l'Estat ho pot, ho dicten los jutjes en nom seu.

Fer lo farcell ja 'ns toca, si un fil de roba 'ns dexe
l'Hisenda, encara humana, per nostres carns cubrir;
les joyes, que 'm donares, li posaré en la lleixa
que tot vaja pel deute... Però 'ls papers esquexa,
ja mitj arnats y ronechs, que tant guardá 'l Padrí.

Les velles escriptures, que son tota l'història
de cent bonrats pagesos, que 'l mon may conegué,
dels avis de tos avis de rústega memoria,
dels qui, com tu, posáren llurs ditxes y llur gl'òria
en fer sal de sa vida del agre del terror.

Esquexa 'ls papers, crémals; lo títol de noblesa
son ells, que tu heretares, y ja no te virtut;
al menys que no se'ls venguen, que'ns guart d'exa vilessa
la flama en la vergonya de nostres pits encesa,
que l'ira ja no senten y sols l'esclavitut.

Y anémsen, y no 'ls mires aquexos camps verdosos
que dexará l' Hisenda tornar pedregolars;
no 'ls guaytes exos arbres encara alts y pomposos,
los ceps, per tes vigillies encara sanitosos,
dèxals estar, que t' aymen y tu 'ls anyorarás.

¡Tot morirà! Les herbes més vanes y rastres
d' una vessana á l' altra farán un erm de tot;
caurán á mans impiés los roures y oliveres,
caurán dins de la casa les teules, les primeres,
després l' antiga tapia que 's tornarà vil llot.

No lleva aquesta terra planyenthi les subades;
ningú voldrá posarhi lo que jamay tingué,
y axís l' Estat, al tráurens per lleys que ell s' ha forjades,
esborrará, sens pena, de totes tes pejjades
les que 't farán més honra, les que 'l treball va fer.

¡A tu axís te feren! L' estalvi sens mesura,
que jo, pobra mestressa, tants anys he perseguit
será amarch sacrifici que may durá ventura;
se 'n va tot ab nosaltres: l' anyada mal segura
d' aquexos camps tristíssims may més farà profit.

Aném, jo prenh ma filla; ben abraçat tu porta
á aqueix infant dolcíssim, qui dorm en lo breçol,
l'hereu! que ho es de per riure. D'aquexa herencia morta,
d' eix pas de la ruína què afronta y desconhorta,
fugimne ab aquets àngels qui son nostre consol.

Després lo que Deu vulga, prou ampla es la carrera.
Tot demanant almoyna lo temps nos sobrará
per explicar les diïxes de nostra sort primera
á aquets fills meus, qui riuen sens veure la fal-lera
de qui tan sols ab llàgrimes podrá donarlos pa.

¿No es cert, mari? ¡qué coses los contarém, qué coses!
¡quina ensenyança dura, tan tendres com ells son!
los noms de les espines al ovirar les roses,
lo fel de les riqueses per ells ¡pobrets! recloses
al cobejar ses glories les penes que té 'l mon.

¿No es cert? També d' un poble podrém parlá' una pila
que abans á reys y jutjes feya abaxar lo cap;
que en lley de Deu fundava sa vida tan tranquila,
de cóm vingué en conquesta tot lo que lluny s' estila,
de cóm caygué aqueix poble, que un hom quasi no ho sab.

Y 'ls noms dels qui 'l perderen; sa nobla resistencia
lo dia llegendari que fou de mort ferit;
després també 'ls ultratges, després la cruel sentència,
les lleys tornades cendra, negada la consciencia...
Després que per venjarnos may més hem tingut pit.

¡May més! Los botxíns gosen en llur obra damnada;
han vist ayga tornar-se la sanch que 'ns va quedar;
han vist la ganiveta cent anys encadenada...
Quan ja per desfermar-la llicencia 'ns han donada,
be prou que ells ho sabíen que 'ns la podíen dar.

Y avuy la vida 'ns neguen, demá la sepultura;
de cap manera 'ns volen, no 'ns volen vius ni morts;
mes esperém: rebrote la fe en la desventura...
No ab glories y disbauxes; bevent sols ayga pura,
menjant rosechs y almoynes, axís nos farém forts.

LLUÍS B. NADAL

PAGÉS LLOBREGATÀ

POESÍA DISTINGIDA EN LO CERTÁMEN DEL «FOMENT CATALÁ» DE
SANS DE 1894, AB LO PREMI DE DON JOAN MARTÍ Y TORRES,
DIPUTAT Á CORTS PEL DISTRICTE DEL LLOBREGAT.

Cinquanta anys ab ma fal-lera:
allá als deu vaig comensar,
y ab l' afany de vía á l' era,
fango, cavo y sé dallar.
Quan lo cel fon las estrellas
la son tuig de mas parpellas;
peus á terra coratjós
y aixís que 'l sol va á la posta
no tocant ja á l' alta costa
de la feyna miro 'l trós.

L' eyna al coll, y vaig fent via
corvat pel treball y 'ls anys;
sabent de la rodalía
las dresseras y viaranyes.
Tant si 'l sol crema ó 'l fret glassa,

com venint de pesca ó cassa,
 preparats tinch llar y escó;
 'hont ab anhel se m' espera,
 se m' estima y se 'm venera
 tal com als camps cuydo jo.

Gorets y rostolls, tot' hora,
 francas vías son per mí;
 igual m' es la podadora,
 que 'l volant, fanga ó rampí,
 samalers, podall, garbella,
 dall, destrat, forcat, corbella...
 per mas mans tota eyna es hú,
 que á la feyna ja avesadas,
 ningú ha vist embutllofadas,
 en que sia 'l treball dú.

Ab lo que cullo 's fa festa,
 que 's celebra en santa pau
 á la taula més modesta
 y al més opulent palau.
 Tinch de mos semblants la estima
 gallardó que ab pler m' anima...
 ¡malvinatje 'l mon dolent!
 vaig per mí y no sé 'l que guanyo,
 pero estiu é hivern m' afanyo,
 porque 'l mon visca content.

Travallant sé com s' enfila
 tot lo que als camps tinch sembrat;
 al defora y en la vila
 se com marxa lo mercat.
 Tant en hivern ab magalla,
 ó en l' estiu ab forca ó dalla,
 al cap tinch tot mon conreu;
 sols pel blat que á l' era 's venta,
 sé la cullita vinenta,
 si tinch l' ajuda de Deu.

Si lleganys l' espay no allotja,
nít y jorn sé l' hora qu' es;
sobrer moble es lo rellotje
per qui sols es mitj pagés.
Pel descans, nits aprofito,
y á ningú no necessito
per' sé á trench d' auba al treball,
dormint sens mal de caps grossos,
y havent revingut mos ossos,
me desperta 'l fidel gall.

Tinch cassa y pesca en projecte
per quan ho permet la llei;
que ans que tot, igual respecte
per l' indefens com pel Rey.
Cassa y pesca mon bras doma
de pel, pell, escata ó ploma,
ben lleugera ó molt alt vol,
jo ho mantinch tot sens copdicia,
donchs es de recta justicia
que me 'n toqui poch ó molt.

Fujo de mira raquílica,
com d' inútils discussions:
aborreixo la polílica
y comedias d' eleccions.
Si tinch vot, y algun pavana
á qui res dech me 'l demana,
defensant no sé quins diets,
si no es de la parla meva
y además garla sens treva
prest li dich. ¡No 'n tinch de fets!

Bech bon vi y menjo de l' horta
sentme igual Janer que Agost:
y mercés á Deu, ma porta
barro sempre ab pa á la post.
Satisfet, res desgavella
dins ma llar, per la pau d' ella

sempre he fet lo que he sabut:
no cau may qui no rellisca;
y será aixís mentres visca
si 'm don Deu seny y salut.

La terra es qui tot ho dona,
y á la terra tot fa cap;
igual rep una corona
com nudreix per humil drap.
No sab classes ni fa trías,
distincions ni gerarquías,
sent lo de menos lo nom:
tant li son los que alt blasonan
com los que esgarriats pregonan:
una lley te per tothom.

Fémhi, donchs, brunzi la dalla,
perque pastí pa 'l forner
res no 's menja, du ó treballa,
que no 'ns ho dongui 'l terror.
Dáli al camp y era ab fadiga,
qu'es qui més penas mitiga
á tot lo llinatge humá:
mes, aquestas son caborias
ja efectivas ó il-lusorias:
travallém y Deu dirá.

JAUME CASAS y PALLEROL.

LA PAPALLONA

Lleugera volo per l' ayre,
alegra rodo pel camp,
de vellut y d' or vestida
no temo del sol los raigs.

Los branquillons m' atalagan
mentre 'l vent los va gronxant,
y las flors tinch á tot' hora
per cambras de mon palau.

Si en lloch bon rasser hi trovo
y si sempre vinch y vaig,
mon esser de papallona
ja vol dir que so inconstant;

Y encar que com fulla seca
se m' emporta 'l temporal,
á voltas al cel m' enlayro
seguint lo vol de las aus.

Home que 'm veus vanitosa
donar voltas per l'espai,
pensa qu' en mí hi tens l'imatge
del pervindre y del passat.

Pobra oruga en ma infantesa
m' arrossegava pel fanch,
y 'ls colors qu' ara m' enjoyan
caurán en pols l' endemà!

Mes una llevor de vida
al morir nos resta encar
qu' á mí 'm torna á fer oruga
y á tu 't puja á lo immortal!

SEBASTIÀ SANS

LA VAGA DE CA'N MULLERAS

TER amunt, ahont las ayguas son geladas y las truytas gustosas, entre vernedas tupidas y altas margenadas per ahont s' ajeuhen, lo cap sobre las potas y 'ls ulls enterbolits, los braus de banyas curtas y fortas que corren per las plassas y carrers de las vilas properas ab llarga corda al coll en las festas y vuytavas; avall d' una resclosa que atura y emboteix l' aygua fins á n' aquell punt bullidora y saltívola, s' hi aixeca un edifici inmens, vermellós, oberta la paret per rengles simétrichs de finestras; una campana sobre la teulada; uns ternals penjant d' ampla obertura á sobre la gran porta d' entrada; una xemaneya á l' un indret; un gran safreix á l' altre; al voltant un jardí no massa ben cuydat, y tancantho tot, una paret ab vidres trossejats á la carena, y un reixat de ferro ab acabament de inicials entortolligadas y l' any de sa construcció dibuixat ab arrissadas llenças.

Sempre que havia vist la fábrica s' escapava de sas finestras afalagador soroll de máquinas y engravacions, y grinyols de corretjas. Quan lo canal al estiu no era ben ple, fumava la xemaneya; los carros trafiquejavan pel pati y 'ls ternals de la fatxada baixavan fardos y pujavan pacas de cotó; los batans ressonavan acompassadament; se sentían cansons y riallas, y

à l'hora de ferse fosch il·luminava l'edifici un rengle hermós de llums elèctrics, encesos com per art d'encantament segons deyan los pagesos de la rodalia que, als primers dies anavan al voltant de la fàbrica atrets pels llums com las ratas pinyadas y las papallonas. Mes aquesta vegada, tot era mut, trist, quiet: lo bremador del canal, baixat; lo canal vuyt: ab solchs fangosos ahont cuetejavan los caps-sochs y las anguiletes: la reixa de la turbina, plena de fullaraca seca y canyas esgroguehidas: los ternalts recullits dintre la gran finestra. Entrí per la portalada y als lladruchs d'un mastí fermat vora una caseta de fusta eixí 'l porter, mal-humorat com tots los porters.

—¿Qué vol?—va dirme.

—¿Qu' esteu parats? Passava, y m' ha estranyat la quietut d'aquí, ahont tot avans era fressa.

—Tenim vaga,—contestá 'l porter secament, agafant ab l'una má un dels batents de la reixa com indicantme que sortís aviat.

—¿Y per qué?—vaig preguntar.—¿Fa molt que dura?

—¿Per qué? Per lo de sempre, ja fa massas dies á fé de cristiá; vint y vuyt, si no m' erro.—

Vaig eixir entristit y pensatiu y per un caminet qu' entre camps de blat serpejava cap á vila, aní á cercar posada: veyá ja las casas y las hortas, desde 'l cim d'una palanca que salvava un rieró casi sech, quan vegí venir cap ahont jo era, un home y una dona ab duas criaturas. Los tristos pensaments que la vista de la fàbrica havían fet neixer en mon cap, prengueren més relleu; aquella gent que veyá acostásem me semblaren víctimas de la vaga. Al véurels més aprop, no'n tinguí dupte. Ell era sech, moreno, alterós, pelat de cara, una mica garbat y afeytat de días; portava una brusa blava, vella y apedassada y una gorra groixuda aplanada sobre 'ls ulls: pantalons de vellut pelats, estrets y curts, espardenyas esgarriadas y camisa d'herbas, arrugada y desfeta del coll: portava al bras dret una criatureta d'uns dos anys, rossa, enmorenida, ab lo cap recolzat sobre l'espatlla d'ell, ab los peubets nus, y un devanallet de roba vella: los cabellts clars y esgarriats, y en sos llabis sechs y en las rosetas de sas galtonas enflaquidas, s'hi endevinava una febre consumidora, seguida, constant: la dona havia sigut rossa; avuy seca, ossosa, menjada per la

anemia, rasa de pits, caminant á sachsejadas que movían son ventre pujat, de embarassada que está als últims, deixava penjar pels costats del mocador del cap, cabells esllanguits en munyochs aprets y suosos: sos ulls, fondos, brillavan ab to metálich: sas mans llargas y primas, deixavan veure venas y tendons y nervis; arrossegava, á retaló, unas sabatas d' espar-denya de color d' esca que deixavan veure, curtejant pel de-vant, ab un tros de mitja groixuda y cendrosa, sas faldillas de merino negre, vellas, recusidas, ensenyant fils de cusits que havían perdut lo color, recort potser del jorn alegre de sas es-pallás, quan jove, fresca, aixerida, eixía per la portalada de la iglesia románica de brasset ab son marit!... L' alira nena, d' uns sis anys, corria descalsa pel pedregós viarany, lligat á son cos un vestidot de tartrá descolorit, ab algún qu' altre botó diferent, jugant ab una capsa de mistos vuyda y repetint monótonament una paraula ininteligible, mentres brandava son cap gros, llargarut...

—Bonas tardes, 'ls hi diguí parantme un xich com cercant conversa.

—Bonas tardes,—respongué l' home, mentres la dona 'm mirava fixament y la criatura de l' espatlla volía aixecar ab pena 'l caparró pesant.

—¿Sou del poble, bona gent?

—Sí, senyor, del poble.

—¿Potser trevalladors de ca 'n Mulleras?

—Sí senyor... es á dir, n' eram. Fa á la vora d' un mes qu' estém en vaga.

—¿Y á qué ha vingut aixó? Aquí sempre hi havia hagut bona armonía ente amos y treballadors.

—Ja ho pot ben dir,—contestá la dona,—pero ara...

—¿Qu' es amich dels amos vosté?...

—Conegut, sí, y m' estranya d' ells...

—Res, vol que li diga? un punt. Varen despatxar sense causa á n' en Met, l' home de la Rosa; fins hi ha qui diu per-que ella va volguer ó no va volguer... res, que 'l varen des-patxar. En Met era volgut de tots, y 'l mateix dissapte que cobravam la setmanada, aquí á la vora, 'ns varem parlar, va-rem tornar enradera y varem dir al amo que si 'l dilluns no entrava 'l Met, nosaltres no entraríam. Y tal dit tal fet; farà un mes demá passat: 'ls d' aquí flaquejavan una miqueta, pero 'ls

del plá de Barcelona que ja sabém lo que son vagas, los hem tet anar pel camí dret.

—Trista cosa es no guanyar lo pa de cada dia.

—Ja pot dirho, senyor, mírins be; la poca robeta que teníam, venuda; dormím sobre palla, menjém... que sé jo lo que menjém y mos pobres fills, senyor, y 'l qu' ha de venir d' un dia al altre... Y esclatá en plor.

L' home la mirá primer ab duresa, després ab compassió potser. La nena gran anava d' assí d' allá repetint sa monótona cantarella de cigala assolejada...

—No hi ha més, Pepeta, som al ball y hem de ballar; ja sé que 'n sufrim tots... Y mirava 'l cigarro que fumava en mos dits;... vaig llensarlo com distret, y trayent la petaca vaig oterirni un, encenentne un altre jo.

—Miri, senyor, la setmanada que vam cobrar lo dia de la vaga, la devíam casi tota... y á casa no hi havía un tros de pa... Aquest havía estat malalt per Setmana Santa... las criaturas necessitan menjar un xich de carn, las pobres, segons diu lo senyor doctor, y jo fa tres mesos que no puch anar á trevallar al cánem... y tot lo poble es lo mateix; fa basarda, senyor, ¡si aixó dural...

—Y es clar que durará... Primer tots morts de gana, primer...

—¡Que poch n' hi falta, Tonet!

—No hi ha més; ha passat ja 'l temps de las imposicions, de la inquisició: avuy tots som iguals y tením dret á trevallar y si no trevallém l' amo no s' enriquirá y com bon burgés que vol quartos, enviará á buscar á n' en Met y haurém guanyat la vaga.

—Y jo, y las nenas y tu, decandits, afamats, demanant caritat de porta en porta, si hi ha qui pot ferne, viurém, si vivím, com sombras... Miri, senyor; jo me 'n recordo de quan era criatura: aquí tothom treballava la terra y may mancava 'l pa; ara, ab tanta feyna y ab tanta fábrika, tot s' es encarit y per guanyar bon jornal lo jovent deixa la terra casi herma y quan lo trevall manca, tots son plors y meserias. Miri, senyor, ja ho deya 'l meu pare.—Pepeta: primer un terrassá que un de fábrika. Se trevalla més, pero no mancan may las caixaladas.

Jo no sabia pas que dírloshi á n' aquell home sorrut y á

n' aquella dona apesurada... Tenia 'l cor petit, estret y en mon cap s' empaytavan ideas y teorías y 'm pessigollavan á flor de llavi paraulas y discursos que no eixían á fora per esporugiments de ser mal ditas ó mal compresas ó tal volta mal lligadas entre lo que pensava 'l cap y sentía 'l cor.

Seguí 'l camí de vila; prenguí posada y de bon matí, sense volguer veure res, ni escoltar res, ni parlar ab ánima viventa, deixí la població...

*
* *

Fa pochs días mas aficions d' excursionista me portaren altra volta cap aquells indrets de ca 'n Mulleras y la curiositat á passar per vora de la fàbrica y preguntar allí ó al poble pel resultat de la vaga.

La fàbrica anava escampant remor y vida per arreu; carros, telers, batans, corretjas y turbinas, anavan y venían, traquetejavan, batían, petavan y rodavan roncant com si may hagués passat res en l' encontrada. No volguí entrar al pati, porque hi vaig veure 'l mateix porter y 'l mateix gos. Vaig tirar avall cap á vila; á la porta del hostal hi havia una pobra criatura, casi muda, puig sols podia, ab prou feynas encara, confegir una paraula que no s' entenía, ab ritme monótono, pesat; allargava la má dreta demanant almoyna y ab l' esquerra feya sonar una campaneta que lligada ab un cordill ple de nusos penjava de son coll escrofulós. Vaig reconéixela desseguida: era la noya gran de la Pepeta y en Tonet, los del viary de ca 'n Mulleras, los de la vaga. Ab esgarrifansas de fret y sense atendre á las bonas tardes del hostaler, li preguntí desseguida per la nena y pels seus pares... per la vaga de ca 'n Mulleras.

—¿Cóm vol que anés?—va dirme.—Al cap de dos mesos de miseria, de patir fam, de tot lo que vosté 's puga pensar, avuy uns, demá uns altres, van anar acostantse á la fàbrica 'ls trevalladors y van enjegar. En Tonet va anársen al plá de Barcelona; un dia va corre la veu de que havían tirat una bomba á un general y que havían agafat á tanta gent... entre ells al Tonet, que 'l portaren á bordo d' un barco y veliaquí:

may més se n' ha sapigut res. La nena petita van enterrarla poch's dias avans de marxar en Tònet quan se comensava a dir què si 's trevallaria ó no 's trevallaria... La dona, la Pepeta, va parir malament y ella y criatureta hi van petar; la gran, ja l' ha vista; idiota, muda, demana caritat al peu del hostal y dorm á la pallissa... miseria, veliaquí; miseria, senyor.

FERRÁN AGULLÓ y VIDAL.

LO CABALER

CUENTO

Muntat en mula paytona
guarnideta d' enflocats,
un fadrí de calsa curta
fa via tot esverat.
Tant vol correr, que atropella
als qui guanya !o davant,
tant vol correr, que 'l malparlan
pera darli 'l Deu vos quart,

Sols se 'n porta la ulladeta
de las mossas de pochs anys,
que no han vist may en sa vida
un fadrí més arranjat,
ni unas calsas sense arrugas
ajustadas á la carn.

Ell prou se pensa qu' es guapo!
al passar pel seu costat,
estira fluixet la brida,
la mula n' aixeca 'l cap,

y gronxantse'n á la sella
com si no las vegés, fa:
y aixís l' amor n' ha robada
á més de quatre del pla,
que á montanya entre las ricas
ell ja sab que pot triar.

Si esperona fort la mula
es que te por de fer tart,
que d' unas bodas ricassas
será convidat tardá
y á las festas y tiberis
es primer sempre comptat.
En las firas de més fama
es firatayre galan,
en aplechs y vots de poble
es roméu d' algun ull blau.
Seguidor de la hermosura
fa la festa per Tots Sants,
de las mossas desdenyosas
de sa tomba es lo desmay.
Cabaler de rica casa
fins als pares los hi escáu,
sols que temen que al fi quedí
sens conréu y sens cabal.

II

En torn d' allargada taula
de lí parada y crestall,
bromejan, riuben y cridan
de la boda 'ls convidats.
Lo rector al cap de taula,
vells y sogres encabat;
junts los nuvis després entran
de tot lo jovent davant,

de la casa 'ls mossos lluben
de vellut vestits flamants,
y ab tovalloia á la espatlla
serveixen beure y menjar.

Las brometas van y venen,
las miradas á doll van,
si un festeig avuy s'enterra
un avuy n' ha comensat.
Las xanxas que fan més riure,
las paraulas més galants,
son del cabaler, qui es mestre
no molt ben intencionat,
ija més d' un cop los ulls baixos
á la núvia ha fet posar!

A las postres, quan la taula
las cocas d' ous y 'l vi blanch
com gròch mantell l' engalanan
y al jovent van animant,
tots al Miquel ne convidan,
tots al cabaler mirant,
perque un joch-partit comensi
ab la dona que li plau.

Las minyonas ja tremolan;
las viudas un vot ne fan,
y á las frescas casadetas,
lo neguit per dintre 'ls va.
Cap voldria sé escullida,
cap voldria contestar
al qui sab be las rondallas
de montanya fins al pla.

Lo Miquel los ulls no aparta
d' una viuda de pochs anys,
y al véurela avergonyida
li comensa així á parlar.

JOCH PARTIT

MIQUEL

¿Qué us apena, mi senyora,
 que tant endolada anáu?
 Si no es dol de pare ó mare,
 tot se pot be'n remediar.
 ¿Qué us apena, mi senyora,
 un recort ó be l' anyora,
 que tant endolada anáu?
 Si no es dol de pare ó mare,
 tot se pot be'n remediar.

VIUDETA

—Giráu los ulls per la taula
 veuréu lo que 'm manca á mí.
 Ja sabéu que era casada
 y que 'm s' ha mort lo marit.
 Giráu los ulls per la taula
 y ab la tristor de ma cara
 veuréu lo que 'm manca á mí.
 Ja sabéu que era casada
 y que 'm s' ha mort lo marit.

CABALER

Ja la nova m' han portada
 de quant sofreix vostre cor,
 mes ja sabéu que no manca
 qui del vostre patí 's dol.

Ja la nova m' han portada
 aucells de llarga volada
 de quant sofreix vostre cor;
 mes ja sabeu que no manca
 qui del vostre patí 's dol.

—¡Ay Miquell sou rondallayre
que galindaynas sabéu,
dixós vos que ab sols paraulas
la fe pagau de promés.

¡Ay Miquell sou rondallayre
no 'm vulláu aixís complaire
que galindaynas sabéu,
dixós vos que ab sols paraulas
la fe pagáu de promés.

CABALER

Al pregon de las ubagas
sol crearse 'l gessamí,
ferm amor te la naixensa
en las baumas de mon pit.

Al pregon de las ubagas
entendrit per las rosadas
sol crearse 'l gessamí,
ferm amor te la naixensa
en las baumas de mon pit.

VIUDETA

Deu ho fassa, Deu ho vulla
que siáu constant, Miquel;
més de quatre fadrinetas
no plorarán si així ho feu.

Deu ho fassa, Deu ho vulla
vostres fets no hu asseguran
que siáu constant, Miquel;
més de quadre fadrinetas
no plorarán si així ho feu.

Los picaments de la boda
que á la viudeta s'encaran,
trencaren lo joch-partit
quan llavors més s'animava.

Los ulls del Miquel, encesos,
 clar deyan la desventaja
 què per vegada primera
 d' una viuda se 'n portava.
 Neguitós desde alashoras
 al arribar la vesprada,
 de la boda 's despedia,
 á la viudeta s' ullava,
 que no gosant despedirsen
 de reull se 'l entreguayta.

Al eixir lo cabaler
 per l' ampla porta forana
 una dona creu que ovira
 en lo finestral sentada.
 ¡Ay viuda! entre sí, digué,
 prou te posaré ben mansa;
 no serás pas més mon jutge,
 que serás la meva esclava.
 ¡Tremolosa enfront de mí
 massa he llegit ta mirada!

Desde aquell dia 'l Miquel
 la moneda prou la llansa,
 no sens que l' hereu s' adone
 lo bon hereu de la casa,
 que 'l blat y las picas d' oli
 sempre abans d' hora s' abaixan,
 y las sirjas y 'ls vaixells
 quasi buyts quan se destapan;
 las ratas, los cuchs y 'ls lladres,
 la culpa se la'n portavan;
 donchs que las llunas que feya
 n' han deixat recort fins ara.

Tot sovint se deixa cauré,
 tot sovint, com de passada,
 al poble que la viudeta
 pena 'l dol y l' anyoransa.

Tot filant á la finestra
al passar se 'l mitg aguayta,
y fins ja sab que 'l Miquel
als dissaptes no fa falta.
Més d' un cop al dematí
al regar la tendra aufábrega,
entre l' atapit fullatge,
veu que un pom de flors s'hi amaga,
mes com es de ginestera,
ja sab que ve de montanya,
y es lo pom mostra d' anyora
que d' allá dalt li han baixada.

Era 'l cabaler traydor,
festejant la vida passa,
en cada amor la victoria,
la victoria, un deute á casa.
Mes las jayetas porucas
esplicavan avegadas
que ellas saben que hi ha un' herba
que encén del amor las flamas,
y que potsé 'l cabaler
ab ella los cors se guanya.

Fos per art de bruixería,
ó fos per sa bona cara,
no passaren gayres mesos,
al cap mateix de l' anyada,
la viudeta sols sabia
lo que 'l Miquel li 'n parlava
y ab frabalans y antiqüelas
cambia la negra indiana.

III

Un jorn de festa major
de Sant Jaume la diada,
en lo poblet de Tudela

la gent s' aplega á la plassa;
 donchs que aqueix any hi ha música
 de contrabaix, fogot, flauta,
 y fins ara un violí
 llogava la fadrinalla.
 Los músichs prou feyna tenen
 d' axurriar la maynada
 que instruments, ells y las solfas
 los apar com cosa estranya
 Prop d' una taula, sentats,
 majoral y majorala,
 als ulls del jovent presentan
 rams y ventallets de palma,
 pessas d' escarlata roja
 y bons mocadors de sarja,
 que 'ls ulls de las bonas mossas
 encareixen quan encantan.

De prompte un fadrí 's presenta
 en lo bell mitg de la plassa;
 alt y disposta presència,
 més tivat que una llucada,
 rotllo, rotllo tothom crida,
 rotllo al Miquel de Tiurana
 que la gent ja sab que ell es
 un ballador de cap d' ala.
 Los puntosos majorals
 cedeixen llavors sa dansa,
 que es costúm que la primera,
 sols ells surten á ballarla,
 y ja del fadrí los consta
 que las mercés caras paga.

Las minyonas ja 's remouhen,
 las viudas ja s' enmirallan,
 y las frescas casadetas
 neguitosas se 'i mitj guaytan.
 Volen totas sé' escullidas,

totas volen ballar ara
ab lo fadrí de més iumbo
de tot lo pla y la montanya.

D' una viuda joveneta
lo Miquel los ulls no aparta,
y al véurela avergonyida
li 'n fa oferta de la dansa.

La viudeta estava hermosa,
de goig lo cor li saltava,
escullida pel Miquel,
l' amor en sos ulls esclata.
De las primparadas mossas,
de las pubillas ricassas,
majorala llavors era
envejosa y envejada.
Lo ball comensat havia,
tot lo rotllo se 'ls mirava,
quan la viuda sola 's queda
á lo més bo da la dansa,
y una nova balladora
ab lo Miquel se 'l acaba.

Aquella nit, quan la lluna
de cendra al mon amortalla,
de genolls la pobra viuda
sola al terrat de sa casa
orant, llavors coneixía
que ab lo primer amor basta:
y quan lo perdó ja creya
que son marit li enviava,
vegé marxa' á un cavaller
pel camí de la montanya.
Quan en la sombra 's fonía
y tot cantant s' allunyava,
fluixeta arribava al poble
aqueixa alegre tornada.

«De festa major retorno,
 »amichs meus, ja tinch venjansa,
 »tingau present donzelletas,
 »qui me la fa me la paga.»
 —Deu te guie, ella digué,
 te perdono com Deu mana;
 mes jo soleta viuré
 per mon marit endolada.

FREDERICH RENYÉ Y VILADOT.

L' HOME DE BARRI

CONEIX tot lo vehinat y 'l coneix tot Barcelona. En un sol dia se 'l veu al Encant, al Padró, á ca la Ciutat quan treuen la rifa, á la parada, al *Martillo* y al *Ensanxe*.

De tots los fabricants ne sab la historia y de la gent del seu barri 'n te pel cap dels dits tota la parentela, vicissituts, bonas prenas y defectes.

Sab fer lo gos, sab fer jochs de mans y versos, es d' un teatro d' aficionats, te, ab altres companys, un piset llogat á Gracia, se la pica de bon mosso, es de moltas germandats, ha sigut oficial de la milicia un cop, y dos cops capitá manaya.

Encara que predica l' ateisme, lo veurán cada any posar cadenas de paper, mata y canya verdas del un cap del carrer al altre, y fa la capta per los ciris del Sant de la cantonada.

Los dias que la professó no pasa per casa seva, hi sol anar ell, perque tot son gran delit consisteix en que no 's fassi cosa en que ell no hi sigui.

Quan l' empedrat del barri s' espatlla y 'ls vehins ne parlan entre sí, se recordan aviat del geni actiu y manifasser del nostre home y li encarregan que posi un comunicat ben fort al diari.

Y no tingan por que hi fassi falta, perque lo posar un comunicat es la seva menja.

Molt sovint haurán vist vostés en los periódichs certs escrits molt formals sobre si un carreter ha estat á punt de matar á un gos que costava tretze duros; sobre lo lluhiment d' uns exámens de noys que varen dir de cor lo compendi de la *Historia de España* del Pare Isla; sobre lo mal modo d' un agutzil al anar á cobrar una multa; sobre un piano que se sent tocar á deshora. Aquestos *remitidos* ó articles comunicats solen dur per firma: «¡Unos testigos imparciales!» «Un amigo de la verdad...» tots son fets d' ell.

Y ja te prou cuydado en preguntar á tothom que troba si 'ls ha llegit y no 's descuyda tampoch de llegirlos á casa seva y en lo café, fent constar que ell es qui ho ha fet posar.

Los gacetillers li deuen molt agraïment, perque sempre que 'l troban li pescan alguna notícia; de manera que 's pot atribuir ab rahó lo títol de colaborador honorari y eficás de tots los periódichs de Barcelona.

—«Home, vostés no diuen may res de la carretera de Sant Andreu, que es un fástich. En particular hi ha tros de trentacinch metros (los vaig contar) tan ple de sots, que no sols fa vergonya, sino que pot ser causa de moltes desgracias.»

«Home, fa avuy disset días que á las nou en punt s' apagá 'l fanal de la cantonada del carrer dels Cambis. No sé si deu estar embussat lo conducto ó qué; pero lo cert es que ningú l' adoba. Diguin alguna coseta.»

«Home, ara tiran á terra una casa vella de devant de la meva, y en un tronch d' un arbre del jardí hi varen trobar una niuhada de nou ratas grossíssimas. Pósiho al diari, que es curiós. ¡Ah! escolti, los manobras ne van matar cinch y 'n va quedar una de mal ferida.»

«Home, en un any lo número 14,721 ha sortit premiat cinch vegades en la rifa dels Empedrats y al 14,722 fa quinze anys que no ha sortit.»

En época d' eleccions, ell no para ni sossega.

Lo veurán anar d' aquí, d' allí, animant als tebis, entusiasmant als calents, escalfant als reacis, comprometenent á tots y repartint candidaturas per tot ahont arriba sa influéncia.

Per Nadal ell es cap de colla que juga un bitllet enter de Madrid. Roda tot Barcelona buscant cómplices per veure si 'ls

topa la grossa, y fins escriu cartas á amichs que te en certs po-
blets perque s' hi interessin. Ell dona recibos firmats á tots
cuants contribuheixen á fer lo computo y es lo primer que
mira 'l parte telegráfich que dona rahó del primer premi.

Sol tenir á casa seve un test ab bálsam del seu, que serveix
per tots los talls de vehins, parents y coneguts. Mes no sols te
'l bálsam, sino que sab mil remeys casulans y 'ls ofereix gratis,
tant si 'ls hi demanan com no.

Sab fer lo remey que ell ne diu *Larruá*, y 'n regala ampo-
llas plenas; sab de memoria 'l Raspail, sab fer gruas y te una
recepta, feta d' un frare, que es infalible pera curar panallons.

Home servicial com ell, no hi es en la terra.

A voltas lo sentirán parlar de personas molt encopetadas.
Algú 's afigurará que las anomena sens haverhi tingut tractes
y sols pera donarse importancia: Donchs s' equivocan: en aixó,
si acás exagera, no ment.

Jo vaig averiguar casualment que la duquesa de N. li esta-
va molt agraïda y l' estimava molt perque una vegada va re-
mourre mitj mon pera ferli venir de París un gerro de porce-
llana igual á un altre que ella tenia despariat; y més endavant
li va atrassar una dida tan bona, que s' ha quedat á la casa de
cambrera, y al cap de set anys que la tenen, n' están tan con-
tents, que no saben ahont posarla.

Per aquest y altres mérits te més coneixensas y simpatías
de las que á primera vista podrían atribuírseli.

En la temporada de cólera que acabém de passar, ell ha fet
de sa butxaca caldo per vehins pobres, n' ha recomanat molts
á juntas benéficas, ha fumigat, ha enramat carrers, ha anat á
buscar lo combregar, ha vetllat malalts, ha vestit morts y ha
pagat caixas.

Perque aquest home encara que lleugerot y tarambana, te
un fondo d' honradés que 'l fa apreciable.

Un dia de bullanga, per cert, va donar un solemne fart de
llenya á un minyonás que 'n feya dos com ell, perque, aprofi-
tantse del pánich universal, se 'n emportava, sense saber lo
que era, un sach de cagaferro abandonat á la porta d' un cla-
vetayre.

Y te una senyal al front, que no se n' hi anirá may més,
d' un dia que volgué aturar dos caballs desbocats en lo passei
de Gracia. ¡Prou que l' ensenya á tothom!

Quan dich que es l'home del barri, podeu creure que no paran aquí las sevas habilitats.

Cada any fa pessebre y 's gasta diners y paciència pera complaure als aficionats á aquest género d'espectacles. En lo seu pessebre may hi fa falta una fonteta ab aigua natural, un molí de vent que va, ó un vapor que camina ab máquina y fa 'l fum de cotó fluix.

De secrets pera treure tacas, ne te molts, y d'esqué hi ha poch pescadors que n'hagin remenat tant com ell, fet per las sevas propias mans.

Quan entre 'ls seus coneguts se tracta de anar á passar un bon rato á la Satalia, á la font Gropa ó á Bellesguart, lo primer es consultarlo á n'ell, que s'encarrega de la birostia... perque també es cert que per cuynar no n'hi ha d'altre, en particular quan se tracta de sopa ab rap, d'un bon romesco, y de tot alló que 'n solém dir menjars de fora, advertint que es lo rey de la coradella... Y se 'n alaba ab rahó.

No hi ha secret que ell no averigui, ni gent renyida que ell no tracti de posar en pau, per més que á voltas, sens voler, encengui més la guerra; puig no sempre la discreció del home correspón á sas bonas intencions.

Ben fets ó mal fets, la veritat es que ell ha contribuít á que 's fessen molts casaments, y es padrí de més criaturas que no n'hi ha en la cambra dels borts.

Va ser una vegada obrer de la parroquia: mes s'ho va pendre ab tal ardor y foren tantas las innovacions que somiava, y volía introduhir immediatament, que 'ls capellans y demés de l'obra, gent metódica y poch aficionada á novetats, lo disgustaren del cárrech. Es la única vegada que ha intervingut poch satisfactoriament en cosa á ell encomanada.

L'home de barri viu quasi content de la seva sort, y es alegre y campetxano sempre que li donguin la direcció ó gran importancia en qualsevol negoci. Mes en lo fondo d'aquell home frívol, alegre y filantrópich, hi despunta de quan en quan una certa melancolia.

L'home del barri abriga una ambició (quí no 'n te una?) ambició noble y digna d'un patrici.

L'enamora, l'encanta una posició cívica propia de son carácter é inclinacions. May l'ha demostrada pel clar á ningú; per més que de la abundancia del cor parli la boca...

L' home del barri seria completament felís, si 'l fessin regidor.

Mes com la felicitat no es feta per aquest mon, es segur que no le 'n farán. Tot lo barri está conforme en que es digne del càrrech y opina que 'l desempenyaría be. Pero ¿qué volen? ¡Cosas del mon! No le 'n farán porque segueixi sent veritat que en la terra no hi ha felicitat completa.

ROBERT ROBERT

LA MERLA

Sota de sa negra vestidura, s' amaga tot un temperament rich de vida: una inteligencia desperta, un cor valent y una forsa muscular á tota proba. L' hivern no la abat ni li fa por l' home. Aquellas curvas tant graciosas, aquella expressió de sos ulls, donan al aucell una gracia inimitable. La forma elíptica se veu soberanament acusada en tot son cos y la qua está graciosament desplegada. S' es dit: la vivor del estornell. Podrías' molt millor dir la vivor de la merla. Aquella expressió de gracia, de traydorfa, de lleugeresa, de elegancia de formas y moviments, ne fan un aucell del tot distingit.

La Merla es lo representant més gran de la nombrosa familia dels bech-fins, la aristocracia dels aucells, de la que forma part lo Rossinyol. Junt ab lo Pit-Roig ó Rupit es coneguda casi per tota la Europa. Brehm la troba desde l' extrém Sur fins al 66.º de latitut.

La Merla, com la major part de las especies de sa familia, afecciona los llochs frescals, las arbredas, las terras humidas. Se la troba no obstant per tot. A Holanda, país abundant en insectes molls y moluschs, la Merla hi ha sigut elevada á la categoria d' aucell nacional. Sense la Merla, lo defensor dels prats, hortas y conreus, contra la oruga y 'ls moluschs, cargol

y cargola que tant abundan allí, serian molts, los estragos causats á sa vegetació.

La Merla proclama la familia com la base de tot progrés, com la fórmula de la vida. En aquesta part se troba més adelantada que la especie humana, que 'ns ofereix, com tothom sap, excepcions. La Merla, com tots los bechs-fins, viu en son arbre escullit, ab sa esposa y fills, independent de tot altre aucell de sa especie; te son domini, en lo que á cap sofreix. No vol forasters; sa llar es sagrada, y sap defensarla contra tot atach. Li es completament estranya aquesta agrupació de individus, que, com en lo mon dels pardals—posém per cas,—se veu. Aquest cosmopolitisme, en que las finuras moren, desapareixen y moren los rasgos delicats del individu.

La Merla se troba al bosch hont paga un tribut al aucell de rapinya; mes viu també á poblat, en las grans poblacions, en los parchs y en los passeigs retirats y en las vilas y hortas dels encontorns. Allí troba l'element de vida que tant li plau: lo molusch y l'insecte moll que devoran las verduras, los ferratges y l'arbre fruyter.

La Merla rarament cau en un parany; se burla dels artificis del home y sols l'arma de foch en un moment de descuyt ó de impossibilitat de posarse á salvament, va á trobarla dintre de la bardissa ó del arbre; l'aucell de rapinya, posat al aguayt sobre una penya, mitj amagat en un clot de roca, se la emporta ab sas urpas d'acer, en traydora y furienta embestida.

*
* *

L'agricultor no acaba de perdre la por á la Merla. Potser convé en que ella busca la oruga. Mes... ¿y las cireras? ¿y 'l rahim? Que la merla menja la cirera y 'l rahim, es veritat. Mes quan? ¿en quínac antitat? Las cireras, allá pel Maig, quan son ben maduras, y 'l rahim, pel Setembre, quan son també dolços. Mes, haveu sentit may á dir que la cirera no surti á la plassa; y que 'l rahim no 's pugui cullir per mor del aucell?

¿Haveu sentit á dir may que un trevallador trevalli de franch? Donchs tingueu per entés que 'l jornal de la Merla es baratíssim y ni ab cinquanta vegadas més pagariau lo trevall executat per un home. No siguém estranys; no demaném impossibles. La Merla que habita nostra horta, hauria de ende-

vinar nostra ingratitut pera deixar d'arribarse al arbre, qual producte ella ha ajudat á fer gran. Y la vinya, oberta y carregada, sense una injusticia, no pot deixar d' oferir al útil aucell un hu per mil de son producte. Doneu aquest petit salari al que combat tot l' any als enemichs de vostres tresors.

La Merla deu ser respectada del tot. Es l'enemich del molusch y de la oruga, devoradors eterns dels prats, hortas y conreus; lo vigilant del bosch, que dona l' alerta als habitants alats del mateix, desde son retiro adins la bardissa, quan l' esparver, la miloca ó 'l falcó s'acostan; lo barítono que preludia la Primavera, la cansó del Amor, quan l' atmetller, lo coratjós atmetller, ha desplegat sa sedosa flor, quan l' hivern regna encara soberá y 'l taronjer acaba de madurar son fruyt d' or. Pau, profon respecte al aucell, amich constant de la encontrada y defensor de nostres vegetals.

* *

La Merla, com lo Rossinyol, lo Pit-Riog, la Aureneta, sols espera que 'ls pobles hagin entrat en un período més hermós, en un grau mes elevat en la marxa de sa vida, pera tenir un major benestar, á que li donan dret sas nobles qualitats, sos superiors instints, millor dit, sa inteligencia. Allavors, quan se la coneixerá, s' estimarán sos serveys y será sa vida sagrada. Será lluny aquest dia?

EMILI TARRÉ

LA DIADA DE SANTA CREU

I

En Peret se n' es llevat
al tocá' á Missa primera
¡y quín refregor més fort
á la cara, coll y orellas!
En jorn de Festa Major
¡fora brusa y espardenyas!
Botinas de cordobá,
gech de panyo ab cotilleta,
bona armilla de felpó,
camisa blanca ab petxera,
y en lo coll un corbatí,
ab colors d' ocell d' América,
¡Avuy sí que la Ció
li donará 'l sí que espera!
¡Tants anys que ho sab y ressab
que en Peret se mor per ella!
¡Be prou que li havia dit
en los jorns de la infantesa,
quan als camps plens de rosers

pels Maig ne feyan la sega!
 ¡Prou ho sab, que, fill estern,
 sens altre dot que las eynas,
 per guanyarse lo soldat
 y aplegar quatre dobles
 á las pedreras y pous
 ha treballat com un negre.
 Ja pot comprá 'l parament
 y fins l' anell de promesa,
 per xó confia en Peret,
 que, seguint usansas vellas,
 al ésser l' hora del ball
 la Ció l' anirà á treure (1),
 per ballar lo Vals primer,
 tot fentli del cor entrega.

II

Tantost han tocat las tres
 y la plassa ja está plena;
 tot Cabrils si es tirat
 per las ballas de la Festa.
 Ab las cadiras y banchs
 grossa rodona s' es feta,
 los qui no hi caben sentats
 s' hi posan drets al darrera,
 los qui no ho veuhem prou be,
 damunt las pedras s' aixecan,
 y los més espabilats
 dalt dels grahons de l' esglesia.
 ¡Y quin be de Deu de goig

(1) En lo poble de Cabrils, de nostra costa de Llevant (notable per sos camps de rosers, dels que pel Maig se 'n cull gran quantitat de flors pera la elaboració del aygua de rosas), en lo dia de la Festa Major, que s' escau per Santa Creu, es tradicional costum que en lo ball de la tarde, las noyas vajin á traure 'ls minyons á ballar obsequi que en lo ball de la nit ells los hi tornan.

per la plassa rialleja!
Hi ha taronjas á desdir,
horxata, anís y aygua fresca;
grans paradas de torrat,
bon tablado per l' orquesta,
y en las caras de tothom,
l' alegría de las festas.

En Peret ab sos companys
amunt y avall se passeja,
guaytant la gentil Ció,
que ab sos amigas conversa,
que 'l mira de cua d' ull,
tot fentli la rialleta.
Si 'l minyó va repuntat,
ella tampoch resta enrera;
faldellí de tornasol,
giponet de satí negre;
encreuhat dessobre 'l pit
mocador brodat ab sedas;
uns ullets com dos estels,
una boca de cirera,
escayenta morenor
ben fornida cabellera,
y un va y ve de tot son cos,
que al qui la mira enlluherna.
Mes la cobla. ¡Válgans Deu!
¡Be n' es prou de cansonera!
En Peret estarrufat,
cerca lloch al primer rengle.
¡Que 'l veja be la Ció,
que 'l veja be que la espera!
Los músichs rompen d' un cop,
ab sas tonadas alegres;
la Ció se 'n va vers ell,
mes de sopte torna enrera,
que n' ha vist l' hereu Feliu,
y per la dansa 'l va á treure.
Lo minyó sent gel al cor,
y fogarada á la testa;

veu las comares parlar,
y mitj riure las donzellas,
la plassa bullint de gent,
lo voltar de las parellas,
y entre mitj la pols del ball
y 'ls refilets de la orquesta,
las ilusions de son cor
escarnidas y malmesas.

¡Diada de Santa Creu
á l' auba tan riallera!

¡Diada de Santa Creu,
infantadora de penas!

Qui está alegre cerca 'l sol,
los dolors cercan tenebras,
ab ellas arrecerat

en Peret surt al ser vespre.

A Vilassar va de dret;

á trobá 'l patró Lloberas:

—M' han dit que á punta de jorn
vos en anau cap América.

¡Deixáume un recó de nau

hont no torni á veure terra,

hont entre la mar y 'l cel

hi puga cabre ma pena!

¡Ay, roserars de Cabrils!

¡Ay, pobreta mare meva!

DOLORS MONCERDÁ DE MACIÀ

A LA MEMORIA D' UN ANGEL

(CARLES PITXOT Y GIRONÉS)

La vida, un jorn, passava esbojarrada
y á dins d' un feble cos se va infiltrar;
lo cos á sa besada
com un vell fredolich va tremolar.

Y es que la vida aquella
era un átom de l' altre, palpitant;
mes ay, pera sos pares ¡que era bella
eixa espurna de vida del infant!

Ell sí que ha obert sas alas somrosadas
com papalló suau,
y del viure al morir, ab sis besadas
l' ángel del cel l' ha atret á son palau.

Ell sí que ha fet com la gentil poncella
que s' obra y mor al rebre un raig de sol;
ell s' ha abeurat en eixa llum tant bella
y amunt, amunt, ha dirigit son vol.

Ha deixat en la terra sols dolsura,
res de fel y amargor;
ja ha despertat en la suprema altura
y ha vist sos pares anegats en plor.

Ploréu, que ja no hi es vostra alegría
condensada en eix fill que os ha fugit,
mes tinguéu la esperansa que en eix dia
los cántichs eternals haurá sentit.

Ditxós tú, infantonet, que tas petjadas
sols flors en eixa terra hi han deixat,
per xó han vingut avuy totes plegadas
per viure y per morir al teu costat.

J. NOVELLAS DE MOLINS

LA PAPALLONA Y LA FLOR

I

Hermós papelló,
gentil aymadó
sobre d' una rosa,
bonica en coló'
fragant en oló'
tot gojós se posa.

II

Vida de mon cor,
—li diu ab amor,—
ets tu ma promesa;
ets tu mon tresor
estimada flor,
ets tu ma dolcesa.

III

Que l' estím—li diu,—
que per ella viu,
que per ella alenta;
ton rose' es mon niu...
y de goig somriu
la rosa contenta.

IV

Ell li dona un bes,
ja n' hi dona tres,
hi vol terhi estada;
ella no diu res...;
be prou l' ha comprés...!
gosa extasiada.

V

Ella mor de goig,
ell se torna boig
y bronzint li parla;
y murmura roig,
tant que feya goig!
iquí pogués somniarla!

JAUME TERRÍ

LA MORT D' EN TITUS

(BARRICADAS DEL 54)

DALT d' un quint pis de la travessia de Sant Ramon, proper al carrer Nou de la Rambla, allí vivia nostre home. Era sabater. Al casarse ab la Pona, que estava de cambrera en una casa de marquesos, parroquians de son amo, s' armá un vetllador, s' abastí d' eynas, comprá formas y materials ab los estalvis de la «pubilla», y encofornantse en son cau, treballá per la coneixensa... Pel mal temps no 's movia del niu... Allí, en un quarto gran, esbarjós, fet sala y arcoba pels de l' altra centuria, segons ho acusavan los escrostonaments de las parets; y quin' ampla finestra donava al pati, hi estirava 'l ninyol y picava sola 'n Titus. Sa fal-lera per la llibertat havia convertit sa cambra en estamperia. Tres juras de Constitucions; sis batudas als carlins; dos retratos d' Espartero; los d' en Lacy, Porlier, Vidal y l' Empecinado; l' alsament de Riego en las *Cabezas* de Sant Joan; un busto de Torrijos; altre d' Isabel; dos baixos relleus ab lo de la reyna gobernadora; tot aquest garbuix, enganxat ab pastetas per vidres

y envans, entatxonat pels recons, tapissant las parets desde la socialada de blau fins al blanquinat del sostre, composava l'ornament de la cambra. Lo fusell, penjant d'un clau, lo trajo de miliciano, ab son morrió ab plomero; dos prestatjes plens de formas, enrestelladas per midas, y un verdum cego, reclós dins d'una gabia de jonch, que esquerdava 'l pati ab sas pasadas, completavan la fascésia...

Quan feya bo, arreplegava 'ls trastets, la Pona li obría 'l pis, se'n pujava amunt, dret al terrat, tantinejant com un equilibrista, al salvar la escala; y allí, en ple sol, als quatre vents, al redós d'una carbassera; envoltat pels testos que ressegüían la barana, més gran y enter lo de la mata del don Diego, per recordarli al «conde de Belascossin», hi establia sas reyalts en Titus.

Pessigava l'arengada, 's cruspía 'l guimbarro, ben amanit ab un allet, traguejava 'l porró, y un cop esmorsat ja, dali á la feyna... Ni las donas al esténdrer la roba, ni 'ls vols dels coloms sombrejant lo enrajolat, ni 'ls crits de la gent quan ne tenían alguna, res l'aturava. Fins que queyan las *piadosas* no 's movía del seti. S'aixecava, allavors, tot desant lo tirapeu y ja desfentse 'l devantal, passava al terrat vehí, proper al d'en Jacas, cabo de la tercera, que s'esqueya al cotomar, ensinestrant als novells per la batussa, y après d'arreglar una estona la Espanya, «la pobre y desgraciada Espanya», se'n tornava al pis. Sempre hi arribava á punt, al trencá 'l bull la escudella, com si al acostarse al cabo sabés destriar d'entre las fumerolas del cel-obert, la que s'esbargía de sa casa, ó ho endevinés pel refregar de la pisa.

Se'n tornava amunt, en habent dinat, amanyagant un xich á la Pona; ressegüía 'ls testos, mentres durava 'l cigarret; assentábashi tot seguit, llossant d'esma la falsilla ú acostantse 'l coco de las pastas, y tot repassant l'aplech de las patrióticas, que entonava ab sa corresponent música, xiulant á sota veu ó esgorjantshi, segons la feta del dia, s'hi escarrassava fins á bella nit. Trاسبalsava 'l vetllador, al ésser vespre, trontollant pels grahons, com los gegants al aturarse, obría la porta ab lo peu, ajustada abans per la Poneta, 's ficava al recambió de correguda, y tot endressant sas andróminas, hi esperava 'l sopar. L'aucell, al encendre 'l llum, com si 'l calor del flam li fes anyorar lo sol, hi estarrufava las alas, refilantli unas

passadetas... Be; molt be;—li deya 'n Titus—pro fins que aprenhas la de Riego, no serém amichs... ¿Ho entens, maco?... —Y enfilantse al tamburet, li xiulava y rexiulava la marxa. De vegadas, encaboriat ab la política, las empenía ab las parets, amonestant á la gent de pro que la tapissavan.

—¿Ab qui las heus, noy?...—esclaffia la Pona.—¿Que t' has tocat, Titus?...

—¡Ab Espartero!... ¡Refum!... ¡Ah!... Si 'ls meus prechs hi valguessen!...

Y se 'n passava al menjador, ab la d' en Prim á flor de boca.

—Apa!... Apa!... Prou burinot;—afegí sa muller, eixint de la cuya ab una platada de *secas*...

S' hi entaulaven abdós, bromejant un xiquet, sino s' es-queya de guardia en Titus, y aixís enganyavan la vida...

Per lo demás, bona gent. Fora algun dia de maror, maror que aixecava la Pona, que aburría las saragatas, contaminada pels marquesos, ressellats y madurs fins al moll dels ossos; y per lo justificat perill de quedarse viuda, segons la experiencia li dictava, tots los demás del any eran felissos. Ab! Si hagúes pogut distréurel de sa dèria, quín ciri més alt pera la Bonanova!... Pero, en Tius era aixís... Tot per la llibertat! .. Tot per la llibertat!.. Ja ho deya mentres clavetejava:

«Libertad! .. Libertad sacrosanta,
nuestro numen tu siempre serás!..»

Quan la Pona 's feu embrassada hi eran molt sovint... Tot just ohía 'ls pichs, aquells cinch pichs fermes, ressonants, sinistres, que atravessavan lo badiu de la escala, regirantli lo cervell y esquerdantli 'l cor, acompanyats del crit: «Titus, arriba! ..» ja 's conjurava la tempesta...

—No t' alarmis, Pona, no será res... Ja m' ho ha dit en Jacas desde 'l terrat; en Jacas, sabs?... Lo cabo. Ca!... Arribo al quartel y... «Presenten!... Ar!... Media vuelta!... Ar!... Rompen filas!... Ar!...» Giro cua, m' esmunyo, y ala... cap á da 'l tom... ¿Qué 't creus que no m' en recordo de las observacions de la senyora Rosa?... «Que passeji, Titus... Que camini, que es de poca ossera!...» Si dona... Si hem de rondar fins al sortidor de Gracia...

Mes, poch se 'l creya... ¡L' havia escarmentada tants cops!... Mentre se mudava, la Pona repetia, somicanthi: «Titus, hi pendrás mal!... T' enviarán lluny!... ¡No 't mogas!... Per Deu!... Per aquest innocentó!... ¡Per aquest innocentó, Titus!... Y 's signava 'l ventre .. L' amoixava en Titus ab quatre pusturas, y despenjant la filosa, li estroncava 'ls renys á pe-tones...

Y en tant en Titus, vestit de nacional, armat ab lo fusell y botent á trams la escala, xiulava aquella:

«A la lid, á la lid, nacionales valientes;
á la lid! A la lid!... A vencer ó á morir!..

La pobre de la Pona, aixugantse 'l plor ab lo devantal y ab lo prech als llabis; aquells llabis amorosits de fresch pels pe-tones d' en Titus, s' encaminava á la saleta, hont hi encenia á corre-cuyta la brunyida llantia del Sant Antoni.

Passat l' esglay, lo mateix recort d' en Titus, que no se li movia d' entre ulls, la resignava y distreya. Oposava á sas eixidas, sa voluntat pel treball, aquell escarrás per la tasca, que ni respectava 'ls dilluns, dia venerat pels maymons del gremi; á sa dèria militar, á son rampell per l' arma, la parroquia que d' entre 'ls seus los duya; á sos perills y fadigas, la sal y 'l garbo del bon mosso, al formar en las paradas; sal y garbo que ella assaboria, ull-prenentlo desde 'l passeig ó sobtantlo en lo *desfile*; y desvariant aixís, y extenent lo vol de sa fantasía fins als bells jorns de son prometatje, apaygabava l' anyorament tot esbargint alhora sa tristesa.

Be prou ho coneixia en Titus quan tornava del rellevo!...

Un vespre no hi aná á dormir... Las malas novas que de la Cort venian l' entretingueren á la Principal, y olorant aquí y furgant allá y ventant arreu las orelles, s' ensonyá en un recó del *Cuerpo*. A primera hora del matí següent s' esmunyí de la Principal pera véurer á la Pona... Trucá; alsá 'l cap:

«Jo!... Soch jo!...»—respongué relliscantli 'l picaport al ohir que l' anomenavan—y tomant la clau, embolicada ab un aixugamà, dins lo vell morrió que duya, pujá 'ls cent vint grahons d' una embestida.

La Pona no s' havia adormit. Lassa, ullerosa, esgroguehida; conmoguda per las esgarrifansas de la serena; enrogallada pels ayrets de la nit; tal la sobtá en Titus. .

—Pro, dona, cóm ets axís?... Có m no 't cuydas?... A qué ve l' ansia!... Filla!... ¡Fesho al menys pel menut!... ¡Per lo ignocentó, que no hi te cap culpa!... Vaja... Ves... Ves... Tírat al llit... Mira!... Rosega alguna cosa abans... Alguna friolera, eh?... Qué no 't reprenga...

La Pona, que plorava á regalím fet, ni 's movía del seti...

—Ah, tu;—prosseguí 'n Titus,—empunyant lo fusell, qué s' havia deixat al menjador;—si 's gira gresca no 't descuydis!... Córreten abaix, á la revendería, al forn, al adroguer... que no falti res á casa... Sents?...

—¿Te 'n vas?... ¿Encara te 'n vas?...—esclafí la Pona, singlotejant, alarint, desesperantse...

Llensá un patern en Titus, s' acostá á sa muller, ab ayre amenassador; subjectala ab sos punys; mes, retrayent al infant que ja 's bellugava feya dias, oprimíla enternit, tot besantli la boca, regalat abeurador de sas sentidas llágrimas.

—¡Y no t' apuris!.. —afegí tombant la esquena.

Al arribar al portal ja s' adoná de la trifulga. «Ara sí que hi som!...» se digué, carregantse 'l fusell á la espatlla.

—¿Hont vas, Titus?...—Sembla que la cosa bull, eh?...—Noy gran, que menjarém tunyina aquest vespre?...—los vehíns li deyan.

En Titus, serio, cap alt, á «paso regular», pessigantse 'ls escapulons del bigoti, que s' escapsava cada tres dias, per aportar-se un xich ab Espartero, 'ls responía: «no ho se!...» expressat ab encongiments d' espatllas, y continuava sa ruta. Al girar pel carrer Nou era ja tot ulls. ¡N' hi formiguejava de gent!... Com un teixit... Com un aixám esgarriat... Com si amenassés un xáfeh.

Uns ab cetrills ó cantis; altres ab pans, ab cistells ó cabasets alguns, ja provehits de minestra; molts ab paperinas; las hortelanas de Sant Beltrán embarrassadas ab sos covens; los carreters tornant de buyt; y tots, decidits, esverats, volant; com

si temessen no arribar á casa. Acollats pels cantons, los més curiosos llegían lo bando d' Espartero, encara humit, enriquitlo ab sas agudesas; los amos de las botigas, instats pels mossos de la esquadra, que ja hi feyan los tatos, despenjavan las mostras, amanintse pera tancar; passejavan pels balcons los vehins deis pisos, fentse signos y preguntas y, en tant s'obían pels carrerons los repiqueteigs dels milicianos, redoblant á «general», atravessava 'l carrer, Rambla amunt, batent sos tambors y á marxas dobles, lo piquet d' infantería que publicaba la lley marcial. Lo remoreig dels vidres y 'l soroll de sas botas, ferm y acompassat, acusavan son tránsit.

—¿Ja hi aném, Titus?...—li crida 'l cabo, estalonantlo.

—Be; y á quin Sant hem de fer llum?... Que jo no he vist lo *pernóstich*, Jacas!...

—¿A quin Sant?... ¿A quin Sant?...—reprengué 'l cabo detenintse. Y acostántseli á la orella, tot picant de peus:—¡A Sant Pastitxo, no 'n dubtis!...

En Titus hi enjegá un renech, que fins trontollaren las pedras. Una fressa de corredissas los aturá de sobte... Eran al carrer de Trentaclaus, á la girada...—¿Qué hi ha?...—¿Ja hi som?...—¡Los mossos que han apuntat als rotllos!...—responían alguns, tot arrambats á las parets y espiant á la Rambla. S' hi abocaren los atrevits, s' esmunyiren los poruchs, cundí la nova arreu y 'l batament de las portas, retrunyint com á canonadas, sembrá l' esglay per tot lo barri.

Al embocá 'l carrer de Montserrat, se toparen ab en Toll y 'l furriel, que retornavan de Santa Mónica junt ab altres individus...

—No s' entenen, noys!...—esclafí 'l Toll, encarantshi...—Viuben á las foscas!...

—Y donchs?...—reprengué 'n Titus.

—Ningú sab res. . Ningú sab res... Y lo que hi ha, es que l' Odonell ha desbancat á Espartero, y que Erpartero, per salvar compromisos, y distressar sa cayguda, s' ha despedit del govern ab un *Cumplase la voluntad nacional*, que será la que Odonell mani... Veusho aquí.

—¡No hi ha més! .. Y á desar la filosa, sino volém que 'ns la prenguin!...—afegí un dels companys...

—Lo que es la meva—reprengué 'n Titus, encarantshi—ningú me la treu de las grapas... Ha d' ésser molt maco 'l que

ho probil... Y que ja cal que 's persigni, que lo que es per la culata, no la entrego á ningú!... Be; y ahont la dueu?... ¿á pendre vistas?

—*Corriente*... Veurém que 'ns diuhen!... ¡Ja 'ns trobarém si per cas!..

Y apretaren á correr...

Al arribar al Pes de la Palla, que era la Principal del batalló, ja compregueren que no s' entenían... En Joarizti, un dels quefes, los feu passar al Cuerpo manifestantlos que no sabían ahont darla.—Ja ho veyeu—los digué ensentimentat... —No ve ningú!... Nos deixan sols!... ¡Un no sab qué fer!... ¡Es clar que ab lo desarme á sobre hauríam de defensarnos! ¡Natural!... Lo que es per mí ja hi fora!... Pero, jo no mano 'l batalló, fills!... Espereuvos!... Espereu un xich!... ¡Potser que vingan!... Ja n' hi enviat alguns als quatre cantons, esperant ordres... Veurém...

—En Titus guinyá l' ull á n' en Toll, y dibuixant una «media-vuelta», se 'n tornaren al barri...

Tot enfilant la Rambla pel carreró de Sta. Mónica observaren que la tropa ja prenia 'ls punts... Los carrers ja restaven sols; deserts. Sos passos hi ressonavan, fondos y vibrants, com si truquessen al envá d' un nintxo. Al deixar lo carrer de Montserrat s' ensopegaren ab lo resto de la *quarta*, que retornava de la Principal.

—No 'n nonan, noys!...—esclafí en Titus, rihentsen...—N' hi ha que no 'ls convé 'l dols!...

—Vols dir los confits, ¿eh?...

—Pró 's menjan las truytas!...

—Bé, que veniu? ..—esclatá en Pep dels Sants, impacientantse..

Y s' hi encaminaren tots plegats...

—No vos han dit que us reunisseu? ..—'ls baladrejá un sargento, desde la reixeta...

—Just; y que esperessim ordres!... ¿Y ahont son las ordres?... A Madrid?... Es que si arriban tart fins hi posarém herba...

—Obehiu, y calleu!...—reprengué un altre dels engalonats, mitj-badant la portella...

Mentres s' avistavan ab en Joaristi, que ja no sabia quin ressort móure, abandonat com se veyia pels demás quefes, ni

com manegarse per eixir del conflicte, 's generalisá 'l foch per la barriada...

Algú etjegá un tret als mossos; mossos y civils descarregaren al bulto sas carrabinas, y com si fos aquella la senyal, se entaulá la brega ..

—Qué fem?... Tornémsen á casa?...—digué en Titus á sos companys, vejent que res ne treurían.

—Ja ho has dit!...—respongué en Pep.

—Just!... Ja 'ns cridarán, si volen!...—

Y 's dispersaren pels carrerons.

En Toll, en Titus, en Company, lo furiel, que era un xacolater del carrer Nou, y en Jacas, lo cabo, següiren amunt, fins á la volta d' en Cirés. Los espatechs de las balas 'ls deturaren los passos.

—Sembla que va de sério! ..—esclafí un dels arredossats per la volta.

—Ja fa estona que dura!...—reprengué un carreter, entafurat allí ab son carro.

Neguitós per l' animal, que batzegava, impacient, fent redringsr los picarols de sas morrallas, s' abocá al cayre del cantó, espiant de reull als de la tropa...

—No 's veuhen pas!...—afegí.

Soná un tret, en tant ho deya, y la bala, rebotent pel xanfrá, 'l ferí en un dels brassos.

Mentres l' entravan á una botiga, l' espinguet d' un clarí va soprar als de la colla.

—Alto 'l fuego!... ¡noys!...—esclatá 'l cabo.

—Be, y qué fem?...

—Lo dit. Per ara al cau...

—Just. Y que avisin, si volen!... Tampoch hi adobaríam res!...

—Donchs, alantá!...—afegí en Titus, embestint per la dreta.

Alguns vehins refiats en lo toch d' «alto,» badaren un xich las portas, llambregant amunt, ab precaució, y aventurantshí á corregudas... Uns no passaván del costat, presagiant sobre la cosa, ben asseguts al taulell; altres, més atrevits, s' esquitllavan fins al cantó, curiosos pera llegir lo nou bando, que deixavan al «Ordeno,» si algun brugit los sorprenia; molts atravessavan lo carrer, moguts per descuyts ó repentinas dili-

gencias, y 'ls més arriscats, après d' enrahonar ab los «gros-sos,» si 'n coneixían, ó ab lo centinella de punt, quan menos, s' entornavan dret á casa...

«Qué hi ha?...» «Qué corra?...» —'ls preguntavan sos cone-guts, trayent lo nas pels balcons ó entre-obrint las portellas... «¿Qué volen que hi haja?... ¡Lo de sempre; ja se sab!... Qui te més forsa guanya; veusho aquí!...» «Y 'l bando?...» «Qué diu lo bando?...» «Que si 't mous, un tiro... Que si no 't mous, també...» «Bueno, bueno; ja sé que'ns toca, donchs!...»

Era al càure la tarde. Lo raig de sol que emporprava 'ls núvols, espurnant pels vidres dels balcons y esbiaixant de llum los terrats, s' anava fonent d' estona en estona... Los baixos dels carrers, ja en completa soletat, comensavan á enfosquirse com augmentant sa tristesa... Lo pas dels fanalers, encenent ab pressa 'ls fanals, y 'ls crits d' «alerta» dels centinellas, que ve-nían de lluny, ressanavan arreu ab esglayadora pausa...

Un toch de «llamada» retentí de sobte, fent bategar lo cor als vehins... Eran los milicianos, que 's disposavan á la de-fensa, cuyts d' esperar las ordres que no venían...

En Titus, ab lo fusell al coll, atravessá 'l carrer, tot rene-gant dels poruchs, de las capritxadas d' Espartero, y de la poca-vergonya dels Unionistas, embestint de dret la escala. Al arribar al quart pis eixí la Pona á rébrel. Esverada en sa solitut per sos propis pensaments, se n' era baixada ab los vehins de sota,—sastres d' ofici, y gent molt com cal,—acom-boyantse en sa companyia.

—Ja s' acaba?...—li preguntá sa muller encoratjantshi.

—Som als llims, filla... No sabém res... Pero que 'ns han girat la truyta, Pona, no 'n dubto...

—Es á dir que ja estás llest per avuy?...—

—Veurás... si no 'ns cridan!... Potser hi adobín alguna cosa... que 't diré... devegadas, quan un menos s' ho creu... 's troba cinch duros... No passa gayre, pero... Mira; no 't mo-

guis... Dónam la clau... Com que 'm sento cruixit y 'ls bu-dells no manan res, me calaré á jeure... Ah, tú; si sents lo toch de *llamada*, avísam!... Totseguít, ey!... Veyám... Es que no estich per músicas, Pona!...—

Pujá amunt, obrí 'l pis, deixá 'l fusell en un recó, tot des-cordantse la livita, y se n' entrá á la sala.

Al ficarse á l' arcova, variant de pensament totduna, se 'n-tafurá pels dintres... S' havia adonat d' aquell llit, tou, ner, allisat, sens una arruga á la gira ni senyal de jeya, y li dolia rebregarlo. Lo catre era més dur, pero, capolat com estava, també s' hi adormiría!...

Ja hi trencava 'l primer son quan se despertá de sobte... Obrí 'ls ulls, s' esbarriá 'ls cabells, com esbargint un somni; lo somni fresch encara, d' un piquet de tropa, que pujava á dalt per arrebastarli 'l fusell, amenassantlo ab la bayoneta si 's resistia; mes adonantse dels pichs, d' aquells fatídichs cinch pichs, que retentían pel cel-obert ab metálicas vibracions, y ressonavan en son cor ab esglayadora fressa, s' alsá, 's vestí, empunyá l' arma, y obrint la porta, frisós, apretá á correr....

—No te 'n vajas, Titus; no te 'n vajas!... Pendrás mal, créumel!... No sents que diuen?...

—Que digan lo que vulgan!.. Primer es l' honor que tot!.. En Titus podrà ser pobre, que no es cap mal; pero en quant á la paraula, ¿sabs?... no reula per ningú!... Y au!... Ficat dins; que no estich per fleumerías... Ho sents?...—

Estossegá un xich fort, com estalviantse un renech, y plantant á sa dona entre singlots, gaanyá 'ls grahons á tota cama...

—Arriba... Arriba, Titus, que no fem tart!...—ohí que li deyan al atravessar lo portal.

Era 'l furriel, lo dels truchs, que ja venia de cridar als al-tres...

En tant se reunían los milicianos, un grapat de paisans, amichs dels espatechs y entussiasas per la llibertat, quina sola paraula ja 'ls omplia, comensaren las barricadas. Uns ab escarpras ó parpals, altres ab barrots ó ferros, als apremavan las llambordas del carrer, furgant y descalsantlas fins á fershi ab las unglas. Desjuntada la primera, 's balandrejavan las dels costats; anant seguint la filada com las pessas d' una boca. Li aferravan á corre-cuyta 'ls bagatius, passántselas de

má en má, ó trasbalsantlas á corregudas, y apilantlas á plom; hi murallavan sa defensa... Alguns vebins afiliats á la causa 'ls deixavan taulons, bancals, caballets, estacas y un sens fi de andróminas pera servir d' estorb á la caballeria; en tant altres se desfeyan de trastos y nosas que ni atinavan hont entatxonar, desembrassántsen ab aquella escusa... Mes, tot se feya lloch; tot trobava un niu; un buyt; un esvoranch ahont encabirse. Animats pels bullanguers dels pisos, los barricayres, s'hi atrafegavan com á dimonis.

Se'n feyan dugas; una á meytat del carrer Nou, á la travessia de Sant Ramón, á la esbiaixada; l'altra al cap d'avall, gayre bé al cantó; frente á la fábrica de cervesa...

Al bó de sa tasca, y quan los de Sant Ramón ja la tenían á mitj fer, un crit de «tropa!...» va sobtarlos... «Fugíu!.. Fugíu, minyons; que venen!...» baladrejavan desde 'ls pisos...

Los enfeynats s'esmunyiren com á ratolins, y en menos d'un «Jesús» la barricada 's quedá sola.

«Ara si que hi som!... Ara si que hi som!...»—deya la gent ohint pels vols lo tabal dels milicianos. Petaquejaren algunas portas, espingá una corneta, redoblá 'i tabal, y pochs segons après ja se las eyan.

—Viva Espartero!...

—Viva Odonnell!...—

La tropa, eixida del quartel de St. Pau, formada en columna y ab lo fusell enlayre entrava al carrer Nou per lo de Sant Olaguer; en tant los milicianos, escampantse pel barri y apoderantse dels punts, hi embocaban pel de Fonseca...

—Viva Espartero!...

—Viva Odonnell!...—repetiren.

Ressonaren abdos crits de sobte, s'ohí 'l «crich-crach» dels gallets y la fressa dels fusells, acompanyats d'una fregadissa de pastos; y retentiren las fuselladas... Los vidres dels balcons sorollavan y tremían com los cascabells d'un pandero. Crits y espatechs, renechs y corredissas anaren succehintse arreu; en tant abduas forsas, dispersas per l'encaro, s'arrambavan pels llindars, corrent y foguejant á la esverada...

Uu quart après, la tropa, embestida pels milicianos, se'n entornava á corre-cuyta...

«Animo minyons!...»—esclafí l'oficial, apressantlos pera

reunirse... Se possessionaren dels punts, reforçant los cantons ab dobles centinellas, y s' escamparen per las barricadas... La nierada dels ratolinets, escorreguts al ensumá 'l foch vers á son cau, ja tornava á serhi... «Apa!... Enllestí!...» —'ls deyan los milicianos, guardantlos las espatllas. Y aquell estol de gent, moguts uns quants per la curiositat; per desfogar sas escopetas alguns ó per no fondre 'l greix, encaubats al pis; molts per afició á la brega, á la farúm de la pólvora, als etzars de la bullanga; mes, entussiasas tots per la llibertat, per l' invicte Epartero, son patró, son símbol, lo més lleal dels patriotas y l' únich potser ab qui confiavan; s' hi abocaren fins á trencarshi 'ls brassos... Pares de família; honrats menestrals; experts trevalladors, alguns d' ells; molts ab son relatiu acomodo; tot ho sacrificavan per la lliberadora causa.

En tant los milicianos apagavan los fanals á cops de culata sino ab la punta de la bayoneta, en Laban, un oficial d'húsars, que tornava del quartel, los animá ab sas novas... Venía muntat ab son trajo escayent; aquell trajo rumbós, lluhit, encordonat; ple de botons; que més de quatre curros envejavan per sas escayentas hetxuras...

—No us espantéu!...—'ls va dir...—Animo y fora!... Mireu si n' están d' apocats que ab doscents dels decidits m' apodero de la plassa!...—digué, amanyagá 'l caball, esclarissantli la crin, y prosseguí la via... Las pedras del carrer al refregar dels cascos, espurnejavan entre la fosca lo mateix que que llumenetas.

Era ja plena nit. Un raig de lluna esbiaixava 'l carrer estroçant la lluminosa estela 'ls grops de las barricadas. Lo trepitj dels pronunciats, rellevant y cumplint las guardias, pujava amunt com regolf de vent ó remoreitj de pluja. Un tir, etjega de sobte per algun poruch, esclatava pels carrerons sobtant als milicianos; mes, se cambiavan las veus, y apagat lo ressó 's restablía la calma. Los crits d' «alerta» y l' «quien vive!...» de la tropa, propera al carrer Nou, s' ohían de temps en temps; vius al primer esclat, com un alarit; suaus y acompassats après, semblant ayres d' una cansó; fondos y vibrants més tart, com gemech eixit d' una cova. Aprofitant l' hora 'ls barricayres, s' ajassavan arreu, arrán del mur, al pla de las pedras; lo gech ó la brusa per cuixí, sens témer al reuma ó al

cólera, que ja cundía; en tant los milicianos, rellevantse á collas, blincavan pel cam-pament; per aquell campament confós y abigarrat com una caravana d' húngars; allargantse envers á sas casas, á fi de reposarhi una estona...

En Titus ab lu fusell al coll y ab la imatge d' Espartero entre ulls, pujá 'ls cent vint grahons de sa escaleta...

JOAN PONS Y MASSAVEU

(Acabarà.)

LA ORONETA

De angunia ferida
y al peu de la Creu
se trova esmortida
la Mare de Deu.

Passa la oroneta
piulant y piulant,
y 's posa, ¡pobreta!
damunt l' arbre Sant.

La Verge amorosa
mirant tant d' amor,
son mantell li posa
banyat per lo plor.

D' ensá la oroneta
du 'l negre mantell,
y va endoladeta
plorant per lo cel.

VÍCTOR IRANZO

LA TÍSICA

Lo sol bat de plé y l' era rosseja;
las garbas hi son, per terra desfetas;
las petjan rodant suhadas las eugas.

Lo sol bat de plé y 'ls segadors cantan,
tots espitregats, removent la palla,
al compás que al lluny las cigalas marcan.

Lo sol bat de plé y un himne palpita
en l' éter immens, sens lletra ni ritme:
es l' himne del sol, lo cant de la vida.

*
* *

Un cop de tos sech se sent vora l' era;
las forcas de cop los segadors deixan
y tomban lo cap y diuhen: «¡Es ella!»

¡Es ella! del bras del *amo* camina,
més blanca que un gel, las galdas floridas...
—¡no ab rosas d' abril!—Es ella: la tísica.

Ab fam d' ayre y sol la vista brillanta
passeja pel mon... estossega y passa.
— Un' ombra de mort s' estén per la plana.

Diu l' un segador: «¡Al caure la fulla!...»
«¡O abans!...» altre diu, y un baylet murmura:
«¡No tastará 'l blat d'aquesta batuda!...»

Las eugas, al pas, esclafan la palla;
la espiga 's desclou y 'ls grans de blat saltan
lluhint al sol bell. Y 'ls miran y callan...

Y en tant ab l' esclat del himne de vida,
ab lo cant del sol, que en l' éter palpita,
se sent l' estossech llunyá de la tísica...

¡Qué es bella la terra!... ¡Qué hermós es lo viure!...

CLAUDI PLANAS Y FONT

LA MORT D' EN TITUS

(BARRICADAS DEL 54)

(Acabament)

Ja era á punta de dia, quan en Titus, deixant ab los dolors á la Pona, allotjada ab los sastres encara, retornava al seti de la brega. No hi havia novetat; tot restava aixís mateix, mut, quiet, en constant espectació; com á la casa d' un malalt avans d' arribarhi 'l metje... Los barricayres, ensopits alguns, ensonyats los més, matavan lo cuch ab un crostó de pa, remullat ab ayguardent, que anaren á cercar á la taberna vehina, trucant á la porta á cops de culata; en tant lo cabo, 'l furriel, en Toll, en Nido, son germá petit y altres de la companyia, peu-drets en mij del vivac, exposavan sas opinions sobre la brega. Tots se las veyan bonas. Uns parlavan de si la Reyna aplassaría 'l conflicte en combinació ab Espartero; altres, confirmant la versió, retreyan la passivitat de las tropas, que no s' explicavan prou en clar; alguns, los més exaltats, suposavan si Madrid, Valencia, Sevilla y Saragossa, secundantlos, cap-giraián la truyta, engrossant lo moviment; y tots, enganyats sos cors per l' entussiasme, auguravan un des-

enllás, fet y pastat á sa conveniencia... Aixís, comunicantse á la escalfor patriótica, animadets y acollats com las perdius per las glassadas, los ensopegá lo valentó d' en Titus

Ja s' hi veyá. Un soroll estrany, esdevingut de la Rambla, los desbandá de sopte... Era un soroll, aixís, sech, aspre, ressonant, com d' una mena de ratas que roseguessen pedras...

—¡Una garita, noys!—baladreja en Titus...

—¡Just!... ¡Y ab rodas!... ¡Volen avansar!...—reprengué l' oficial, dirigintse al cabo...

—¡Donchs, á pararlos las camas!...—esclafí 'n Toll, engaltantse l' eyna...

L' oficial recorregué 'ls punts, desvetllá als ensonyats, cambiá las ordes, prevenint als de l' altra barricada; y un cop la gent en sos llochs y atesas sas disposicions, iniciá la lluyta...

La garita, una grossa garita, reinflada com un mirinyach, avansava pel carrer, magestuosa com una reyna; empentada poch á poch pels escassos *números* amagats en sas espatllas... De temps en temps, com si 'ls que l' arriavan reprenguessen alé, trontollava un xich, ab ayres de gegantesa, assentantshi una bona estona... Ja era al mitj de la via y á pocas passas del carrer, quan l' oficial, triant als tiradors més destres, la senyalá per *blanco*...

—¡Dali!... ¡Y fins que reculin!—ategí—amenassant la baluerna ab lo sabre...

Sonaren las descárregas, esparverant als vehins, y la garita, escomesa pels trets, s' aturá tot sobre...

—¡Es la meva!—deya 'n Titus, un dels escullits,—veyent estellarse la capsana...

—¡La meva!—afegí 'n Toll.

S' hi apostaten l' amor propi, al segon tret, aplanantshi una estoneta, mes abdós guanyaren la posta; sos daus havían rebotut pel mateix ventre de la garita.

La geganta doná un pas, s' hi repapá ab catxassa, com escau á una coqueta; llensá un estornut, un estornut de foch, que retrunyí per l' entorn ab esglayadora furia, y escupint per sa torsuda boca bala darrera bala, s' encará ab los atrevits...

—¡Animo, minyons!... ¡Y que duri!...—esclafiren aquets, en tant la matrona, complaent sa vanitat, s' incensava arreu ab lo fum de sas descárregas. .

—¿Empaytemla?. —digué 'n Titus.

—¡Ja ho has dit!...—reprengué 'n Toll, enfilat al mur de las llambordas.—Au!... ¡A segrestá la reyna encantada!

Un crit del oficial los detingué la branzida.

—¿Y 'l retén? .. ¿Y 'ls del cantó?... ¿Y aquellas ombras que 's mouhen?...

Mentres ho deya, uns brassos nervuts eixint pels lloms dels xanfrás, llensavan sachs plens d' arena entorn de la garita, que arreplegavan los de dins, enrestellantlos ab fuga...

—¡S' atrinxeran, minyons!...—cridá 'l cabo, sobtat per la barriscada...

—¡Foch á n' ells!...—alará l' oficial apuntant al reducte.

Espategaren vint trets alhora, y après de retintir com un aró, 's generalisá totseguít la lluya.

—¡Viva Odonnell!...

—¡Viva Espartero!...

—¡Ladrones!...

—¡Pillus!... ¡Murrís!...

Rodolá la garita, ja engirbada la trinxera, y s' extengué la escopetada.

Las balas, entrecreuhantse com un teixit, esqueixavan l'espai, bronzint amunt lo mateix que un vol de falsías. Arreu petavan y rebotían batent ab furia, com si caygués una calamarsada... Pels testos dels balcons, pels brassos dels fanals, pels rótuls de las botigas, per finestras y portas... Dels fanals, coll torts y desllorigats, lliscavan de temps en temps trossos de vidre, que s' esmicolavan contra l' acera ab eternidora música; escrostonadas pels trets, algunas casas, cambiavan la feso-mía, com invadidas per una verola; y 'l llibre de las lleys, aquella célebre Constitució, esgrafiada en sos frontis, als crits de «llibertat» y al só del himne de Riego, en algun jorn de bulla, anava perdent sos fulls, sos fulls blanchs, quadrats, extesos com las taulas de Moisés, guardadors d' aquells articles regeneratius conquerits de un en un á copia de sang y de co-hentas llágrimas...

Una veu coneguda sobtá á u' en Titus á lo més fort de la brega... Era 'l sastre, son vehí, que 'l cridava desde 'l cantó, tot fentli signes...

—¡Veniu!... afanyeuvos!

—¿Y pues?...

—La Pona, que d' alló!...

—Vinch!... Ja vinch!...

Y en Titus, caminant de quatre grapas, s' esquitllà á la travessia.

—¿Qué hi ha, Jaume?

—Ja ho podeu maliciar... Que aviseu á la llevadora, Titus!... Com los dolors no la deixan!... No us torvesseu pas, que 's moriria d' angunia!...

—Bueno... Bueno, Jaume... ¡Me 'n hi corrol!... Consoleula, eh?... ¡Es molt espantadissa la Pona!... Y gracias, Jaume!... ¡Ja m' hi arribaré! ¡Ja m' hi arribaré!...

A la meytat del camí un xiulet de bala li ventejá la orella. —No m' heu de fumar!...—exclamá, arrambantse per las cascas... Y trayentse 'l mocador, se 'l lligá al fusell, estés com una banderola...

Ja tombava 'l carrer quan va sobtarlo un *¿Quién vive?*

—¡Espanya!...—respongué 'n Titus.

—¿Qué gente?...

—La llevadora, que está al 17, al costat del estanch; diguen que la demana la Poneta de la travessia de Sant Ramón, que no trigui.. Més cap aquí... Més cap aquí... Just... al 17... *Ahora!*... Tres pichs y repicó... Fort!... Fort!... *Fuerte!*... *Más fuerte!*...

Grinyolá una finestra, 's badá un porticó, eixí un caparrot escabellat, y una veu trémola y esllanguida, esclafí desde dins:

—¿A qui demanan?

—A vosté, senyora Rosa!... Soch jo!... ¡En Titus!... ¿No 'm coneix?... Es per la Poneta, que diu que cuytil!...

—Tant mateix!... ¡Y ab aquestas cosas!

—¿Qué vol ferhi?... Si una pogués triar!... ¡Be prou ho sap vosté aixó!... Aném, corri! .. No s' hi entretengui!...—repetí vejent que ronsejava.

Mitj quart après s' obría la porta.

—Y be, Titus; no hi ha perill?... ¿Ja vaig segura?...—aventurá la llevadora desde la escaleta.

—Si va segura?... ¿Ab en Titus?... ¿Qué s' ha pensat?... ¿No veu lo salvo-conducte?...—afegí signantli la bandera.

Atravessá 'l carrer la senyora Rosa, y reunintse ab en Titus, emprengué la via ab tota fuga... En Titus anava pel mitj

rumbejant lo fusell que enlayrava com un Cristó; en tant la llevadora, poch confiada en lo mocador, trespava pels costats ben arrimadeta á las casas...

—¡Ho veu, senyora Rosa!...—esclatá en Titus al embestir la travessia...—¡Com que, si vol donar un tom per Barcelona, una vegada llesta!...

—No. No call!... Gracias... Truqueu!... Truqueu... Y espereume, eh?... Que vull tornarmen!...

Tot just era á mitja escala, que ja 'n Titus, fonentse per la brega, s'abocava pels cantons!...

Tot seguía axis mateix; tot continuava igual; foguejantse sens sossego milicianos y tropa... Una veu, eixida d'un balcó, alarmá de sobte als milicianos: «Fugiu!... Vos voltan!... ¡Son pels terrats!...» los deya. Ja s'hi llensava en Titus, quan lo cridá la llevadora...

—¿Un noy? ¿Un Baldomero?...

—Si n'hi ha encara per tres dias, fuma!

—¡Vatualisto!... ¡Si que 'm sab greu!... Be, que te por, digui?...

—¡Y ara Titus!... ¿Que 'm voleu deixar?...

—¡No 'ls fan pas res á las donas!... ¡Es que son pels terrats y... Apa; cuytemhi! ¡Cuytemhi!... Ja reposará!... Ja reposará en sent al pis...

Pochs minuts aprés en Titus, reunit ab en Toll, en Pep dels Sants, un que 's deya Font y altres de la companyia, ja se las eyan per las teuladas...

Los crits dels d'abaix y 'ls xisclets dels de dalt, confosos ab las descárregas, s'esbargían enllá aixordants y fermes; com brugit de colomistas al etjegar los vols á la barreja...

—Animo, minyons!...

—A ellos!...—esclafían.

Y amagats en la barricada 'ls del carrer, contenint als de la garita; arrupits per las baranas los dels terrats, sinó al racés de las torratxas y xameneyas, escopetejavan sens treva.

—Toca, tú!... deya 'n Font á n'en Titus, allargantli la escopeta, pera que vejés com cremava.

—¡Ensalívala, tonto!... ¡No ve pas d'aquí!

—Y si reventa?...

Un ay!... esglayador esverá á la colla totduna... Era un

ferit... Un quefe de tropa que al saltar una barana li havíen atravesat lo cos d' un fusellasso...

En Titus s' estirà; llucá de cua d' ull desd' un cayre de xameneya, y vejent que 'l pobret, encaballat al lliom de la barana, s' hi decantava de cap, com amenassant ajeurers, esclafí condolgut:

—¿Anembi, minyons, avants que mori?—Y encoratjats per sa branzida, sens temor al perill y enduts per la compassió, 'l seguiren ab tota pressa...

Lo pobre militar, ab sas mans dessobre de la ferida, mitj badava 'ls ulls, cercant als seus, ja desbandats com á ratas; mes, observant que no hi acudían, s' entregá á n' els miliciansos...

—No s' espanti! No s' espanti!—li deya 'n Titus, mentres lo portavan á cal apotecari...

—¡Aquil!... ¡Aquil!...—repetía ell, signant un de sos costats y ategint:—¡Déjenme! ¡Déjenme! ¡Por Dios!... Me muerol... No me martiricen!... No me martiricen!...

Al arribar á cal apotecari 'ls demaná l' oficial pera ferli un encárrech... ¡Pobret! Era l' *habilitado* de la companyia y s' encaparrava per sa honra...—Tome—li digué aixís que 's presentá—*es la llave de la Caja... Mándela luego á mi señora, y díganle... que me muerol...*

Digué, y après de donadas las entresenyas, s' hi estirà per no aixecarsen!...

Ja eran cap á mitj dia. La tropa, escarmentada pels miliciansos, abandonava 'ls terrats arreplegantse per las cantonadas. Ferma la garita en mitj del carrer, clivellada arreu pels barricayres, contestava á sos foclis, mes ho feya tant d' estona en estona, que 'ls pronunciats, enardits per sa feblesa, ja s' adjudicavan lo triunto... En Titus era un dels més optimistas... Exaltada sa imaginació per las conjecturas de sos companys, com si no li sobressin las propias pera trastocar-lo, totas inspiradas en la seguretat del éxit, fins anyorava 'l jorn de la victoria... Be se li coneixia prou... Sols calía véurel... Sos brassos s' estiravan com si s' emprobés lo levitó de gala; relluhian sos ulls, tal com si ull prenguéss á la Pona, plantat y en formació devant los rengles de plátanos; repicava á terra ab los peus com ensejant l' «uno, dos! de fondo;» y en tant se ressegua 'l

mostatxo, estufantsel ab las unglas y allisantse 'ls repelons, repassava entre llabis tot lo repertori de las patrióticas...

En mitj de las conversas los sobtá 'l toch d' un clarí...
¿Alto?...—s' preguntá l' oficial.

Los moviments de la garita y 'l fresseig de la trinxera 'ls avinentá que s' equivocaban. Ja comensava la baluerna altre cop á moures, quan un crit estrany los sorprengué totduna.

—¡Vinga!... —esclatá un home, arreballant lo fusell al cabo...—Era un home alt, sapat, pelut, vestit de dril y tot entortolligat ab vermellosa faixa.

—¡Ja veureu com la deturo!...—afegí, engaltantse l' eyna...

Fixá 'l blanco, etjegá 'l tret, y la geganta, après de trontollar uné mica, s' hi aplaná de camas...

—¿Qué tal?... ¿Qué va que se 'n emportan un?

—¡No hi ha pas dubte!—exclamá 'n Titus, llucant desde 'l cantó com se l' enduyan...

En Pep dels Sants, que sospitava del sobrevingut pels ayres de mosso que tenia, entussiasmat per son acert, li carregá l' arma á tota pressa...

—¿Tornemhi?

—Tornemhi!... ¡Y aneu carregant, que ja veureu com cauhen!...

Tothom se 'n feya creus...

S' hi aplanava un xich, etjegava 'l gallet, y la bala, atravessant per la espitllera de la garita, 'ls tombava d'un en un...
¡Ni que fos cosa de bruixas!...

Ja n' havia amorrat sis quan reculá la *Reina*...

—¿Qué tal?... ¿Tinch bon ull?...—esclafí, retornant lo fusell á n' en Pep dels Sants... ¡No tingueu por que hi tornin d' aquí á tres horas!...

S' adobá la faixa, estirá 'ls brassos, escupí d' esquitlebit, s' ajassá una estona arrán del mur, y desaparegué totduna.

La fosca s' extengué poch á poquet, atemperant los ánims; y sospés lo foch per adós bandos, s' aná refent la quietut...

L' últim dels trets fou etjegat per en Titus. Era contra un bras, armat d' una forqueta, que eixia pel cantó del carrer del Alba ab lo fi d' encendre 'l fanal. Soná 'l tret; s' encongí 'l bras totseguit, esberlantse la forqueta, y 'l tros de ciri del ganxo, cayent al empedrat, encés encara, guspirejá una estona com una cuca de llum, acabant per consumirshi...

L'endemá, lo ters de la bullanga, en Titus, apesar de la capolamenta y aprés d' una agafada ab la Pona, que li feu coure 'ls ulls, s' esquitilá dret al siti cel honor... Encara no era ben clar... No obstant y sa fleuma, en Titus, l' havia regirat tant sa palestra ab la Pona, que adhuc á la saliva li arribava l' agre. Alló de que «no tenia sang» y qu' era «un mal pare» es lo que més li cohia. En quant á lo de «mal home» no li passava del coll... ¿Ell un mal home?... ¿Ell?... L' honrat, lo trevallador, lo patriota Titus, qui, conseqüent ab sos principis, reduhís al «¡Visca la llibertat! ni refugia 'l perill, ni reposava en la lluyta, sacrificantho tot en be de sa patria, en be de sa desgraciada patria, y sens més recompensa á sos afanyes que la franca y generosa de sa propia satisfacció?... ¿Un mal home?... No... No la creya pas... Ademés, tantas vegadas li havia dit lo contrari ella mateixa, tot amoixantlo com un au-cellet, que fins estava per riurersen!... Lo recort de son fill lo capfica totduna... Ja se 'l veyá gran; ja era un home com ell, quan la veu d' en Jacas 'l tragué de sas caborias...

—No se sab res, Titus?...

—Per ara!... Y aixó que ja van tres dias!.. Veurém!... Potser avuy!...

—Just; com la mort del porch!... Bona fora!...—

Lo cabo somrigué, y en Titus, recobrant sa marcialitat, taratlejá entre llabís:

«Que murió con la espada en la mano,

Que murió con la espada en la mano,

Que murió con la espada en la mano,

Defendiendo la Constitución!...»

Al girar la travesía lo rondinament d' en Titus se cambiá en interjecció.

—Y 'ls altres, vatua Neu?...—esclafí, vejent que fora d' en Toll, en Nido, en Pep dels Sants y dos ó tres dels compromesos, no quedava ningú á la la barricada...

—Psé... Qué voleu ferhi?... Han fugit... N' hi ha que fan com los falsiots; xisclan y bullanguejan mentres s' aguanta 'l

temps; pero en quant ensuman borrasca, se las guillan al niu!... L' un tenia son... L' altre un cori-mori... Coval... Vaja!... veusho aquí!... Com ha durat tota la nit la bellugadissa, se l' han temuda, net!...

—Y donchs, qué hi ha?... —

—Qué hi ha?... Expliquéuvos!...

—Si... Que 'ns l' amenassan per vuy, no hi ha més!... N' han mogut de fressa!... Corneta vé... Corneta vá... Veus d' una part... Crits d' una altra... Trepitj d' aprop... Trepitj de lluny... Sorroll de fusells... Refregueix de sabres... No; lo que 's d' agallas, creguéu ben be que 'n tenen!... Pro no hi ha més!... Som al ball y... arriba!... Voltarém segons lo só!... Lo que 's en quant á mí, sino 's reventa 'l fusell ó se m' acaba la pólvora, per més que toquin á «juli!...»

—Ben net!...

—Y es clar!...

—Vaja!...

—Sentiu?... Ja hi som!... Reparéu quin trasbals!...—esclata 'n Nido, atrahentlos hi...

S' ajupiren totseguít, y ben arrimats al mur de la barricada espiaren á la tropa.

—Ni un magatzém de ferro!—esclafí en Titus...

Tot eran moviments: passos de pelotons; cambis de retens; rellevos de centinellas; marxas y contramarxas: un trastejar arreu sens fi ni compte...

—Que 'ls torvéu lo quento?—esclatá en Pep...

—Dali!... Tantseval!...—

Eran cosa de las vuyt... Al ressoná l' espatech, los amagats per la trinxera y 'ls encabits en la garita, com si fos aquella la senyal, comensaren las fuselladas...

—¡Mes amatents, noys!... —reprengué 'n Toll, recalcantshi...

En cap dels dos dias havia caygut més espessa la pluja. Tot foguejantse sens sossego, en Company lo xacolater del carrer Nou, los anava referint com lo sargento de la companyia del oficial, mort lo dia anterior á casa del apotecari, li enviá un parlament al mateix vespre donantlos las gracias per sa conducta...

—¡Aixó son homes!...—feu en Titus, tot carregant lo fusell...

—Vos dich que 'm plau!...—reprengué en Toll, mentres apuntava als de la trinxera...

Es una acció bonica! ..—aventurá en Pep... afegint ab guasa: ¿No va testar y tot?... Donchs ja 'ns deuría llegar alguna cosa!... Ab lo rewólver m' acontento!...—

Garlant aixís y descarregant sens treva arribaren á mitjdia... Tots conservavan los mateixos punts... Al tornar la tarde, y en tant se reyan del moviments de la nit: d' aquell trasbals aparatós que 'ls havia fet entrar en sospita, lo só de una corneta vingué á sobtarlos...

—Que hi torném?...—esclafi en Toll.

—Foch á n' ells!...—cridá en Company, vejent que trontollava la baluerna...

Espingá un clarí, los arredossats á la trinxera feren una descárrega seca; embestiren los de la garita á las veus dels quefes y l' assalt, lo veritable assalt ja preparat á la nit ab los reforços de tropa y l' acopi de municions, comensa ab estrepitosa furia...

—Fugiu!... Que 'ns voltan!...—Cridava 'l metje Carles als milicianos, sorprenent als cassadors per las torratxas...

—Fugiu!... Fugiu!... Ja son á ca 'n Xifré!.. No sigueu temeraris!...—

Pactaren no rendirse, après d' un rato de confusió, y uns fermes á la barricada y 'ls altres pels terrats afrontaren la escomesa...

Grinyolava la garita, baladrejavan los de las trinxeras arriscantse amunt, arrimats á las parets; retrunyían los fusellassos, espetegant á salvas, y 'ls alarits dels de baix y la cridoria dels de dalt, retrunyint arreu en confosa barreja, alar-mavan tot lo barri... Al fort de la brega, en Titns, qu'era pels terrats, devallá per cartutxos...

—No 'n tením!...—esclatá en Jacas...

—Ara hi son!... Ara hi son!...—respongué l' oficial.—Esperéuvos!...—

En Titus no tingué espera, y enterantse d' hont n' hi havia, s' hi escapá á tot correr...

Eran allí en una casa del carrer del Hospital, prop del convent de monjas; en un de quins pisos hi habitava 'l sargento... Ja feya estona qu' en *Pep dels Sants* se n'hi era anat, pero no acabava de tornarne... «Si s' haurá acobardit!...» ru-

miá en Titus... Y embestí de *frente*. Pel carrer de St. Rafel lo deturá un «quien vive?» «Ja son per aquí?» 's digué indignantsen... Vejent oberta una escala las emprengué dret á munt... Era allí, á la vora... Saltaría 'l teuladet que separava 'l casal y... apa!... Vingan cartutxos!... Al deixar la porta, un ruixat de balas lo feu decantar endarrera... Ajustá... Mirá pel pany... y... vatua Neu!..—alarí totduna adonantse d' en Pep, amorrat á la teulada, xop de sanch fins á las mateixas mitjas!... ¡Lo podíam esperar!...—esclatá en Titus, compaditj de sa mala sort...

Refet de son esglay, girá la esquena, escapulintsen á corre-cuyta...

*
* *

L' assalt més formidable per las forsas desplegadas que no pas per sa decició, havia arrollat en poca estona als milicianos. Cert que la barricada del extrém, gracias á la energí de en Laban y á lo apartat de son seti s'aguantava encara; mes la de St. Ramon, la més important, la que parava 'ls cops de las tropas, sostenintlashi ab coratje, ja s' esqueya deserta. Imposats pel número 'ls milicianos, escassos de municions, sens novas de sos afins ni esperansas d' aussili, s' havían esgarriat de sobte encauhantse á la desbandada...

Dos ó tres dels barricayres, los més enconnats en lo partit, s' esbargiren pels carrers ans d'encararse ab la tropa; l' oficial, al crit de «Campi qui puga», s' esquitllá dret á sa casa fet una fletxa; s' entafurá dins un soterrani 'l cabo, aprofitant sa relació ab un botiguer company d' estudi; y en Toll y son germá, guiats per uns ditets que 's bellugaban darrera 'ls vidres d' un entressol ab ayre de cridarlos, s' hi arriscaren á corregudas... La má d' aquells ditets, pertanyent á una noya anomenada Estrella, atreya 'ls com la d' Orient envers assí, per oferirlos la més lleal acullida...

Quan en Titus s' abocá al cantó, ja tots eran á l' ombra.. «Vatua Neu! ..»—esclatí sorprés pels soldats, que fressejavan insolents per la barricada... Y tirá endarrera. Atiat peis trets dels de més avall, que encara se las havían, s' hi esquitllá de

una correguda... Los mossos y'ls civils ab la carrabina á la espalla anava de porta en porta ensumant als pronunciats y empayantlos com á llebras... S' anunciavan ab la culata... «Quí hi ha?...» «Obriu á la justícia!...» «Qué voléu?... No hi ha ningú aquí!... Som gent de bel!..» «Veyám las mans!...»—L' amo las desclohia y per poch confosas que s' escayguessen, fos per etzar, ó per lo embrutadís del ofici, me l' esbroncavan lo mateix que á un pillu!.. «Ah lladre!.. També hi erats, eh?...» «Jo?... Qué m' heu dit?... Jo?...» «Sí, tu; tu... Mira 'l murri!.. Y encara ho nega!...»—afegían amenassantlo ab la burxa. Devegadas, mentre 'l lligavan com un Cristo, algun vehí, mes ben reputat, condolentse d' aquell pobre, interposavahi son valiment... «Voleu dir?... Voleu dir?... Veyám!... Obriu las grasas!...»—La pólvora 's tornava seu, sino carbonisa, gracias á la influencia del prohó, y deixant al amo ab lo susto al ventre, la colla del mal temps girava cua.

Malfiantsen, en Titus, guipava arreu esmunyintse pels carrerons y arrimantse per las portas... Al arribar á la barricada ja la tropa 'ls escometía... «A ellos!... A ellos!...»—cridavan los quefes, assenyalantlos ab lo sabre... Vejentse perdut en Labán, feu entrar als seus dins de sa fábrika, barricanse derrera las portas ab tots los ormeitjos de sa industria.

—Y ara, que vingan!.. —se digué, engaltantse l' arma.

Ressoná una descárrega; tot blincant per las llambordas, la tropa embestí á la bayoneta, decidida; esbotzá 'ls panys á culatassos y fuselladas, y etzivant endoyna aquell garbuitj de fòtils cantelluts y primparats, que la entrebancavan al abraho-narshi, s' hi enquimerá ab tossudería. Sobtats per la escomesa, 'ls barricayres, s'encauhavan arreu desesemats, esporuguits, á las palpentas...

En Titus s' entafurá dins un cuartot d' escala, lo primer cau que se li aparegué als ulls; farcit tot ell de trastos y mals endressos. Ja se n' hi havían ajocat dos més dels milicianos....

—Vos hi mancavau, mestre!...—li digué un, trayent son roig caparró pel buyt d' un lligám d' estoras.

En Titus s' ajupí; s' aná arronsant, tot contenintse l' alé y ataleyá envers á la escala.

—Ohio?... Ohio?...—cridá de sobte un dels milicianos.—La caballería... La caballería...

—No se sent pas!... No se sent pas!...—reprengué l'altre, tot acalant las orellas.

—No sentiü res?... Res?... Dítxós de vos!... Jo ja fa un quart que me la sento á sobre!... com que en la vida m'hi han corregut més pussas, refúm!...—

Son company somrigué tot gratantse las calsaas com si ja 'l pessiguessen... En Titus ni se 'n adoná... Pensava ab la Pona; la pobreta de la Pona, sola en aquell tránzit; en aquell tránzit amarch; quan l'anava á fer pare... Ab quins planys lo damanava!... «Hont es?... Hont es en Titus?... Cóm no es aquí?... Busquéulo!.. Busquéulo!..»—Lo sastre, 'l bon home, lo cercaría arreu, y la Poneta, mossegantse 'ls llabis, despitada y furiosa 's redressaría pera malehirlo!... ¡Y si no anava be!... Y si no anava be!... Cóm s'ho engirbarían?...—pensá, esglayantsen.

Frisat per l'angúnia arreplegá l'arma y s'escorregué per fora... «Molt será que no hi arribi!...»—s'va dir, tot devallant la escaleta... Ja girava 'l carrer... Ja s'acostava á casa... Quín goig lo de la Poneta al véurel!... «Qué tal?... He vingut ó no he vingut?... Eh, senyora Marcolfa?...»—Ella li retreuria 'l mal trago, tot somiquejant; y en Titus, clohentli 'ls llabis, la revifaría á pasturas...

Mastegantsho aixís se llensá al carrer bo y arrimantse per las portas...

No 's veyá á ningú... Tot era sol... net... pelat; com si 'ns escayguessem á matinada... Una veu eixida de pels alts anomená de cop á n' en Titus. Era la d'en Jacas, son company, que ja havia mudat de llodriguera. «Ojo, Titus!... Que no 't pesquin!... Mira que van á la que salta!... Cuydado ab los revols, eh!... No t'hi deturis!...»—En Titus aixecá 'l cap, cercant al cabo, del qui ja ni se 'n veyá l'ombra, y rebassant lo carrer ab una llampegada d'ulls s'hi esmunyí totduna... Lo cor li feya un salts!... «Potser ja só pare!...»—pensava tot trayent á la Pona.

Al lliscar pel cantó una veu d'«alto!...» 'l sorprengué de sobte... Venía de lluny, del cap del carrer; de l'altra cantonada... En Titus s'hi tombá esverat, figuejantli las camas; mes retornantshi al esment de son fill, que no se li movía de entre ninas, apretá á córrer fet una fúria...

Ja era prop de casa quan una bala se n'hi enduguí la go-

rra... «Presente!...»—s' va dir, bo y arrimantse per las botigas, en tant lo centinella, carregant lo fusell li cridava de nou l' «alto!...» «Entrégat, Titus, entrégat!... Salva 'l cuyro, al menos!...»—li repetía un de sos vehins. En Titus feu lo sort y s' abalansá envers á la entrada...

Al ficarse á dintre un' altra bala li esquinsá la brusa... S' aturá, y esbufegant reculá un pas; s' arrupí al cantell de la porta, un moment, lo precís moment de regoneixer al que 'l perseguía; mes observant que ja eran tres los que l' empaytaván, s' engaltá l' arma. Poch esperá véurels!... Encara no treya 'l nas lo primer que ja la tenía al dessobre.

«Matarlo!... Matarlo!...»—baladrejavan los altres, reventxinantshi... En Titus pujá amunt rebent, no deturantse fins al segon tram.. «Matarlo!... Matarlo!...»—repetían los de derrera... Al arribar al segon pis ohí que l' anomenavan... «Entreu!... Entreu, Titus!... Sou perdui!...»—Era 'l bo del sastre.—«Jaumet!... La clau... la clau del terrat... Afanyéu-vos!... Y tanqueu depressa, que us comprometería!...»—Ullá per abaix; rosegá 'l cartutxo, l' entatxoná dins del canó, y reparant que un dels murrions ja sobreixía de la barana, li aplaná 'l fusell. «Matarlo! .. Matar á ese perro!...»—cridava 'l sorge de més avall vejent que 'ls de dalt reculavan... En Titus, fora de sí, descarregá totduna, ajeyent al de més aprop, y arrapantse pel esgrahonat hi aventurá una corredissa...

«Teniu!... Cuyteu!...»—li digué 'l sastre allargantli la clau per un badall de porta. En Titus l'aplegá, tot carregant l'arma y arrimantse á la paret espiá als que l' embestían... La escala ampla de badiu y desfogada de sostre s' enmotllava á la estrategia... En Titus deixá 'l passadís bo y empunyant lo fusell y s' escorregué amunt. Ja era dalt del replá quan sorpregué que l' apuntavan... Era 'l centinella, lo mateix centinella que l' havia anat empaytant. Be prou lo coneixía!...

—¡Ríndete, ladrón!... ¡Ríndete ó te paso!...—bramulá 'l sorge.

—Mira que farás!...—reprengué en Titus, injuriantlo ab un mal gesto. Y s' ajupí en un recó. Al encararli 'l fusell uns alarits de dona van sobtarlo... Escoltá, pará ment un xich tot *flant* l' arma del soldat que s' allargava pel revoltó y regoneixent á la Poneta pels batechs de son cor més que per la veu, s' esglayá totduna...

—Ríndete, pillo...—xisclava'l centinella atiat per sos companys. Un d'aquets, lo més cobart, sens dubte, cridá: «fuego!... Matarle!...»—Y 'l més trevit, arriscantse pels grahons, descarregá l' arma sens esma... Lo tret no s' havia perdut... L' infortunat d'en Titus, lo generós patriota, 'l ferm Esparterista, aná cayent, cayent, atravessat son coll de part á part, tot espeternegant y desangrentantse.

Un dels soldats, lo de rerassaga, burxantlo ab la bayoneta s' hi aferrá com un tigre... «Pillo!... Ladron!... Toma!... Toma!...»—lí deya bo y esbravantshi... «Echémosle!...»—afegí totduna mirant per l' ull de la escala... L' un l' agafá pel cap, l' altre pels peus, calent y badallant encara y aixís fet un munyoch, un esgarrifós munyoch, xaf!... me l' eizivaren contra las pedras...

Y en tant alguns curiosos, esborronats contemplavan las despullas del sabater, del ardit miliciano, mártir de la llibertat ó víctima de nostras passlons políticas, la pobra de la Poneta, entre las bascas de la mort, al amparo d' uns vehins y entre 'ls refilets del verdúm, piulejant la de Riego, posava al mon al successor d' en Titus! ..

JOAN PONS Y MASSAVEU

A

Quan no te veig es nit lo dia
si estich ab tu 's fa jorn la nit;
sol del amor, vínam á veure;
vínam á treure 'l dol del pit.

Vina á alegrar ab tas miradas,
vina á alegrar mon pobre cor,
es un niuhet ple d'alegrías
que aixeribeixes ab l'amor.

Quan tu me miras, volan, volan
y tot ho alegran ab sos cants.
Quan tu t' en vas, lo vol recullen
y 'm quedo trist, ¡trist com avans!

FERRÁN AGULLÓ y VIDAL

LA MALA SOMBRA DEL CENTRALISME

No es cuestió de fer un article llampant plé d'atractivolas ideas novas; res d'aixó. Sols hi haurá lo estudiat en eix poble, víctima com tots los de Catalunya de la plaga madrilenya.

Relataré la vida del pagés tants cops ja descrita, mes ho faré solzament en sentit que conjumini ab lo que toco.

De bon matí, encara no sortit lo sol, y ab un ayret que talla la cara, arrebossats ab vellas mantas foradadas y encara gracias de tenirne, mitj encongits sentint lo fret de l'aubada, avansan cap al tros, magalls, aixadas y arpiots al coll, ab las mans á la butxaca de ben recusits y apedassats pantalons de vellut, espardenyas ab vetas negras, sense mitjons, camisa ratllada, una samarra ab surgits y pedassos als colzes y al coll un mocador que ni 's coneix de quin color era.

La mula devant camina, ab lo forcat sobre l'aubarda y la sárria penjím-penjám; en l'un corn, lo cistell ab l'esmorzar y la botella de vi prempsats que boy sembla ayguadas, y en l'altre dos ó tres senallas buydas y 'l morralet ab quatre favons y ordi.

Lo fret no calma, perque l'ayret no para en tot lo matí; lo sol, amagat á mitj curs, no treu lo cap; núvols, prenyats de

neu, molt blanchs, lo tapan y ni tantsols se nota qu' eixisteixi. Xano, xano, fan cap á la vinya, y, de bona arribada, arreconan las mantas, s' arreglan la barretina morada que enfonza-da fins al clatell los hi tapava las orellas. Cadascú replega la seva eyna, y mentres uns s' endinzan per las rasas á continuar la tasca del dia avans, altres ressegueixen las voradas dels ceps, cavan á sa soca, extrayent l' herbota de soca y arrel, ensemps que 'l cap de familia enganxa al forcat la mula y poch á poch, tot deixondantli la mandra á vergassadas, comensa á remoure la terra ab ratllas dretas y llargas enfonzant la rella qu' arrenca y soscava las malas llevors ó plantas que inutilment xupan lo such de la terra. Las que s' escapan, los que cavan d' un cop las solcan. Sense gens ni mica de sol, s' arriba á las vuyt, deixant las armas y cap á sota 'l marge.

Mentres un fa foch, altre regira 'l cistell y 'n treu las arengadas que escalivan al flam ó á las brasas. Altres treuen pa y fan llescas, pera després agafarne una, ajéurehi la arengada y arruixarla ab prou escatimat oli. Una cabesseta d' alls cuyts al escalf, dos traguets de vi y 'l pa sech y moreno, alguns cops florit, junt ab lo demás passa avall á calmar de moment la gana.

Després s' hi cargola un cigarret, y altra volta que no ha estat res.

La terra está seca, fa dias que no ha plogut. Tota encrostona da com si també estés gelada, no vol obrirse al penetrarhi 'l ferro. Prou tira la mula, brandant sas enravanadas y peludas potas, maneja sa rascada cua tiessa del fret, mentres que á xurriacadas ó redoltadas li treu la pols lo pagés de las costellas, boy tremolant més que l' animal que llena per son nas dos raigs de fum, com si en son interior hi hagués foch.

Prou s' afanyan á picar los demás en las rasas. Quin dalit á extreure cabassos de terra y acarenarla damunt á la llarga! Lo temps segueix gemat, lo fret no minva.

Allá á las deu, sembla que l' astre del dia comensa á lluhir sas formas ensemps que fugen las boyras y 'ls esmortuhits raigs venen á ferir las gotas de rosada que, cristalisadas, forman pluja de brillants al espill d' aquell sol.

Cap á l' arraser á fer beguda y un de paquetilla, pera després tornarhi y esperar las piadosas.

Se fonen los núvols; fugen més amunt; lo llevant los

arrecona á l' altra part, y, en tota sa plenitut, lo sol llensa sa claror envers la terra, pero no dona calor. Aquell blau clar de cel es de gebra, y 'l sol no pot combátrehi.

Los turons dels voltants, plens de neu, ensenyan sa blancor, y alguns rastells de glas per fullas y brancas van rodolant ab gotas puras com si fossen blancas perlas, que si cauen sobre, fins sa fredor travessa la pell y fa tremolar.

Res espanta: si 'l fret plça fort, picant á la terra ells s' apreta més l' esteva, avansa la mula tirant de ferm y penetra més fonda la rella, escampant á abduas parts del solch la terra remoguda, formant una munió de carenas y rechs hont s' hi asseca y assoleix l' herbota d' arrels al cel.

Y passa 'l matí, y s' ou la primera batallada de las dotze. Ja 's veu venir lo nen petit, xiquet d' uns vuyt anys, ab la gorra calada fins á las orellas, lo mocador que li tapa cara, coll y clatell, lo cistell tapat ab blanch drap de llinet, ben posadeta dins la cassola, cap á dur lo dinar al defora, als homes, ó á son pare y germans.

Tot dinant s' hi escorra un' hora ó cinch cuarts. Las cols fregidas ab fesols y arengada passen cap al ventrell. Caixalada de pa, tros de vitxo y tragos de vi y avant! Lo cigarret si n' hi ha, quatre figuetas per postres y las restants per fer rucó.

Del dinar al fer rucó sols tan una curta parada pera beure un traguets y xuparne un altre de prim!

Lo rucó sols dura un quart. Entre la fresca de la tarde, al finí 'l dia, rosegan quatre figuetas y pa ó be lo que sobra de dinar que ben escás es, un xiquet de vi, y ja está lo confort llest, á no ésser una punta d' escanyapits que á voltas ni 'n tenen. Altre cop á lo de costúm mentres s' hi veu, cops á la terra y solch avant!

Quan no 's pot ja trevallar y s' extenen las ombras de la nit, carregant á la mula, secota com un banch y vella que ni 's pot tenir, l' aubarda y la sárria. Als corns los cistells, alguna fulla de col, quatre rebassons morts, lo forcat, las eynas y cap á casa.

S' embolican ab lo tros de manta que cau á trossos, puig perteneixia á la avior. Veuhen emblanquehirse 'l cel, llensant á batzegadas flochs y més flochs de neu que per sobre se 'ls posa com á túnica blanca, apretan més y més lo pas cap á la llar, malehint uns sa sort, altres conhortánsen y tots tremo-

lant de fret, calats fins al moll dels ossos y ben enterca la roba de gelada.

Aixís que hi arriban, penjan las mantas, descarregan la mula que corre cap al estable, l'arreglan, y corren tots cap á formar redona prop del foch assentats en pilons y setis de palma omplerts de palla.

Los tions y estellas flamejan de valent, pujan sas llenguas de foch llepant l'olla que penja dels cremallers y barbolleteja l'aygua que estava las cols mentres se couhen. Estirant sos contumits nervis, entran en reacció y després, ab un santiaiment, apuran lo plat negre plé de cols ab mitja arengada á la brasa, ofegada ab oli fret.

Segons com, se n'hi cala mitj més de caliquenyo ó un de paper, se diu lo rosari tot pesant figas, y, acabat lo rosari y las bacaynas, cap al llit, ben arronsats, tapats ab llansols groixuts de cánem y la conxa y esperar l'ensentdemá pera tornar á repetir lo mateix.

Prou ne pateixen de fret, prou trevallen los pagesos; però á voltas no serveix de res.

Sempre lo mateix, fret al hivern, calor al istiu que 'ls atorrolla y recrema sense compassió.

Després de tant treball venen las pedregadas que tot ho agafan, lo mildew que consúm las fullas dels ceps, las orugas que 's menjan los rahims y la filoxera que totas las arrels asseca, deixant las vinyas ermas.

Y es clar, los pobres menestrals de poblet trevallen nit y dia, y ab prou feynas poden posarse un mos de pa á la boca, puig que 'ls diners que 'ls pagesos los hi donarían á guanyar, los pochs que recullen després de mil plagas que assolan los camps, lo govern los hi pren sense compassió.

Y se 'n resenten los grans industrials y 'n pateix tothom.

Peró no para aquí la cosa. No tan sols es al pagés á qui balda 'l govern, sino que també á tots los altres rams ó medis que hi ha pera guanyarse la vida.

Després que 'l pagés veu sa hisenda perduda per la filoxera y 'l govern li demana y fa pagar la contribució sobre eix insecte prometentli abonarli quan no culli, avuy que ja 's troba retut, morta sa vinya, sense diners pera menjar, en lloch de donarli lo que li prometé, li roba 'l fill, l'envia á

Cuba á sacrificial com á bestia despreciable pels pecats dels mateixos que á las costellas del pare s'enriquiren, y ara, ab la sanch de son fill y ab lo nom d'honor de la patria, volen rentar la taca que 'l robo deixá á las Antillas.

¡Gobern centralisador, polítichs explotadors, senyors de força y vidas! Mal pagueu á qui vos manté y á qui vos fa ser richs.

Dos mil cinch cents fills més heu robat de Catalunya pera que siguin morts per vostra culpa.

Ja vindrá una festa pera nosaltres, y encara que al hivern son fredas y nevadas, la de Corpus encén las sangs.

DAVIT FERRERONS

Rodonyá, 4 de Desembre de 1895,

AMOROSA

POESÍA GUANYADORA DEL PREMI OFERT PER DON MELCIOR DOMENGE
EN LO CERTÁMEN D' OLOT D' ENGUANY

Rosssinyol, bon rossinyol,
així 'm donasses las galas
de ton accent gentil;
volguesses portá en tas alas
mon cántich, tú, ventijol,
dols ventijol d' Abril.

Ab l' un, vola que vola que volarás,
de l' amor meva als vidres jo trucaré,
canta que canta ab l' altra, que cantarás,
tot desseguít que 'ls obre, aixís li diré:

I

Llum de mos dias,—gerda assutzena,
font d' alegrías—que 'm ruixa 'l cor,
viola gemada—de perfums plena,
somni d' aubada—de nacre y or;

si no 't fatiga—de qui te adora,
la veu amiga—de nou sentí,
óume plahenta—óume en bon' hora
y 'l goig aumenta—que 'm fa delí.

Vola gentil, vola,
la cutuliüeta
que 'l sol tornassola;
vola sens parar,
lo niu fins trovar.
Fossem, amoreta,
fossem, tú lo niu,
jo la cutuliu.

Si á tú tant com á mí aixís te plavía,
deixa en tos llabis florejarhi un mot,
que be ho mereix, que be ho mereix, aymía,
qui 'l cor y el seny t' ha dats: l' ánima y tot.

II

Ets tant hermosa,—que la mirada
quan en tu 's posa,—fa com la font,
hont s' endevina—la parpellada
de llum divina—que alegra al mon.
Ta cabellera—daurada y blonda,
la polsaguera—sembla talment
de l' auriola—que al carro enronda
del sol, quan vola—pel firmament.

Una xica y fora
de frescal rosada,
pot consoladora
á frech de marcir,
lo prat reverdir.
Tornéssem á l' hora,
tornessem jo 'l prat
y tu 'l bon ruixat.

Si á tu tant com á mí aixís te plavía,
deixa en tos llabis florejarhi un mot,
que be ho mereix, que be ho mereix, aymía,
qui 'l cor y 'l seny t' ha dat: l' ánima y tot.

III

Degué formarte,—per ma delícia,
 Deu, al crearte,—d' un raig d' estel;
 fent ta hermosura,—dolsa primícia
 de la ventura—que 'm guarda al Cel.
 De la palmera—tens lo blincatge,
 la Primavera—t' omplí de dons,
 ets llir y rosa,—d' ángel imatge,
 ta boca closa—niu de petons.

Zunzinant l' abella,
 del sol á la calda,
 va de la rosella
 en lo cor de mel,
 á gosar un cel.
 Rosella ta falda,
 jo abella sigués...
 y bon sol que fes.

Si á tu tant com á mí aixís te plavía,
 deixa en tos llabis florejarhi un mot,
 que be ho mereix, que be ho mereix, aymía,
 qui 'l cor y 'l seny t' ha dat: l' ánima y tot.

IV

Qui un cop te veja,—comprén que mori
 per tu d' enveja—lo claveller;
 de ta faldilla—també, que anyori
 la francesilla,—l' ayre lleujer.
 De ta veu tendra—un mot y forá,
 quin bon entendre—que li fa al cor;
 de ta mirada—falagadora,
 no hi ha glassada—per la xardor.

Com d' entre las canyas
 hont l' oreig murmura,
 per valls y montanyas
 esborgeix lo vent,
 lo manyach accent;

á ser per ventura
 canyar jo y tu oreig,
 quín dols remoreig!
 Si á tu tant com á mí aixís te plavía,
 deix en tos llabis florejarhi un mot,
 que be ho mereix, que be ho mereix, aymía,
 qui 'l cor y 'l seny t' ha dat: l' ánima y tot.

V

Mussa que al poeta—cor y seny robas,
 volantli inquieta—sempre voltant,
 sanch de mas venas,—foch de mas trobas
 que al ayre plenas—de ton nom van.
 Si á l' amor meva—vols correspondre,
 la falda teva—sígam coixí,
 y entre abrassadas—en ell confondre
 nostras besadas,—pugam sens fí.
 De la font, l' alosa,
 en la corrent mansa
 se rabeja y gosa
 cent cops capbussant,
 alegre cantant.
 Deu, font de bonansa,
 fes tos brassos bells
 y á mí alosa d' ells.
 Si á tu tant com á mí aixís te plavía,
 deixa en tos llabis florejarhi un mot,
 que be ho mereix, que be ho mereix, aymía,
 qui 'l cor y 'l seny t' ha dat: l' ánima y tot.

FRANCESCH UBACH Y VINYETA

DESPRÉS DEL COMBAT

Ha finit lo combat. L' host enemiga
fuig ja serras avall, dret á la plana
y 'l pagés catalá canta victoria
mentre 'l suhor s' aixuga de la cara.

Lo combat ha finit. La gent francesa,
la que humiliá á mitj mon sota sa planta,
ha hagut de recular á la embranzida
dels nobles fills de catalana rassa.

Sense torbarse á contemplar las cendras
de sas palleras pel *francés* cremadas,
frissós per abrassar á llur esposa,
un sapat montanyés torna á sa casa.

Si anava ab pas lleuger quan ne sortia,
ara que hi torna més lleuger va encara
que no 'l destorban com suara ho feyan
las municions .. ja totas son gastadas.

Aixís que es á la llinda de la porta
crida á la seva esposa benaymada;
mes ningú li respon: tan sols á rébrel
surt lo seu ca fidel á cap d' escala.

Sens fixarse tan sols en que 'l saluda
lo gos, llepant sumís sa má cansada,
s' enfila escala amunt cridant: — ¡Esposa:
surt, que tinch fam de véuret y abrassarte!

Adelerat al primer pis arriba,
adelerat se n' entra dins la sala,
y veu fet á bossins l' escó hont va aprendre
de creure en Deu y d' estimar la Patria...
fet á bossins confós ab altres mobles...
tot un pilot... com un pilot de caixas
de las que al cementiri 'l fosser crema
quan han vingut á cendras los cadavres.

¡Y la muller no surt!... Crida altra volta:
tampoch tenen resposta sas paraulas,
y recordant de cop que potser resa
va per entrar á dintre de la cambra
que fou en altres temps un niu de dítxa,
que fou d' un cast amor benehit tálam;
allí hont per primer cop besá á sa esposa,
allí hont va dar lo primer bes de pare.

Fets mars de plor los ulls, empeny la porta
y 's fica dins ab una revolada...
y allí troba á sa esposa benvolguda,
peró no resa, nó, com ell pensava.

Al bell mitj d' un bassal de sanch ja presa
al peu del llit la dona está ajassada,
lo cap tot ple de sang, torta la boca
y amoratats los ulls y las mans blavas.

Al véurela 'l marit, sobre ella 's tira
y ab ella se confon en abrassada
y ab un bes ardorós li clou la boca
y ab altres dos los morats ulls li tanca.

De sobte s' alsa irat. Per la finestra
mira serras avall dret á la plana,
y veu als enemichs que encara fugen
y diu ab veu conmosa eixas paraulas:

—Dias enrera, als fills que tant volía
me 'ls vareu deixar morts en la batalla;
avuy, poséu aquí la vostra petja,
matéu ma esposa y saquejéu la casa.

Si no 'm deixéu ja res en esta vida,
si de ma esposa y fills Deu ja te l' ànima,
ja no 'm resta fer res aquí á la terra:
vaig á veure si ab ells puch ajuntarme.—

Abrassa á sa muller una altra volta
y una altra volta y cent torna á besarla.
Per fí s' alsa resolt. La má nervuda
torna á pendre 'l trabuch altra vegada
y cridant: — ¡A morir! — passa la porta
y fuig serras enllá... dret á la plana...
confonguentse ab la grossa polsaguera
que las petjadas enemigas alsan...

JOSEPH MORATÓ y GRAU

TARDOR

Quan lo camp s' enfajolava
y arreu l' ujol reffloría
y 'l rossinyol refilava
en lo bosch que reverdía;

allavors que per las pradas,
en los llachs, plans y turons
l' oratje duya flayradas
d' escarxi, teys y timons;

aquells jorns que l' aucellada
entonava un cant festiu
y 'ls remors de la boscada
entonavan cants d' estiu;

y aquellas tardes tant bellas
que volant los papellons
per las floridas rosèllas
las omplían de petons;

aquell esbart d' oranetas
que volavan á l' Agost
y ab aquells mils d' estrelletas
brillejantas á sol post,

fou lo temps que ab ma estimada
divagant pels camps en flor
una tarde á la vesprada
li vaig jurar mon amor.

Avuy que tot se mustiga
ni s'ou cap aucell cantar
y las valls la Tardó abriga
convertintlas en fossar,

y 's panseixen las floretas
y ha fugit lo rossinyol
y marxen las oranetas
y es segat tot lo fajol,

sols restan valls emboyradas,
celatjes que fan tristor,
clarors tristas y esblaymadas
y per tot tons de grogor.

Ara son fora las diadas
d'amor, grats plers y alegrías;
també han passat las vespradas
d'aquells jorns plens d'armonías.

Ma estimada també es fora
l'estiu ¡qué breu n'es estat!
y ara ploro d'hora en hora
lo bon temps que ja ha passat.

¡Sol y trist á la vesprada
recordant mon bell amor
trovantme ausent de ma aymada
plora y suspira mon cor.

CARLES URIAS D' AURIA

LO ROSARI DEL PAGÉS

Lo sol ja s'ha amagat fa una estoneta
ajocantse darrera la montanya;
lo pastó ab lo remat la costa dreta
baixa, tocant son fluviol de canya.

Més enllà 'l llenyater, que 'l bosch neteja,
també taralejant plega sa feyna,
y pels conreus gran colla serpenteja,
á la espatlla portant quiscú llur eyna.

Lo bover al goret l'arada deixa
y dels valents parells pren la tiranda,
y, tot giravoltant de feixa en feixa,
també ab cor satisfet plega sa tanda.

Y masovers, pastors, amos y mossos
entran pel vell portal de la masía,
mentres adelerats lladran los gossos,
corrent entorn la casa ab gran follía.

A puntejar comensan las estrellas,
la fosca com un núvol va extenentse,
han plegat ja 'ls aucells sas cantarellas,
d'oració 'l toch pels ayres va perdentse.

S' ou l' óliva que xiula en la boscúria,
com fa rodolá 'ls rochs la torrentada;
cap més remor s' ou dintre la foscúria,
més la porta del mas ja está barrada.

Ja tots son al escond: santa alegría
del front colrat en tots surt cap enfora.
¡Ditxós aquell que viu en la masía!
¡Ditxós qui al escond seu en aquesta hora!

«Per la senyal» diu l' avi octogenari
ab veu ja mitj trencada y tremolosa,
comensantne lo res del Sant Rosari,
pregaria la més dolça y més hermosa.

Y al bon jayet los altres tots segueixen,
joves, vells, xichs y grans ab alegría;
per cinquanta vegadas repeteixen
ab accent fervorós *Ave-Maria*.

Y 'ls ángels al Cel pujan desseguida
portant á Deu garlanda tant preuhada,
baixant pels que tant bella l' han teixida
lo ben viure y la pau tant anyorada.

¡Oh Rosari, de flors toya preciosa
que celestials olors arreu exhalas!
déixans sentir ta flayre misteriosa
y admirarne l' hermós brill de tas galas.

Deu vulla no 't marceixe cap mal ayre
dels que la ponentada 'ns du avuy dia,
y no s' aparti may ta dolça flayre
de dins la llar payral de la masía.

JOAN ALIBERCH y TORT

NIT DE BODA

Dos enamorats acaban de rebre davant del altar la benedicció nupcial. Ella, ab los ulls baixos, sembla aturdida pel pes de sa felicitat; ell, somrisent, la mira, y en sos ulls brilla la flama del amor.

Los convidats se mouhen d' assí per allà, abrumant ab enhorabonas als esposos y al pares. Los d' ella, Jordi y Magdalena, pagesos vellets, contemplan estranyats tanta fastuositat recordant la senzillesa de las sevas bodas, quan, sense diners ni dinadas, pero plens de sant afecte y de bona voluntat, s' agenollaren davant d' un sacerdot per ser esposos.

Lo senyor Jaume, pare del nuvi, era un viudo de cinquanta y tants anys, rojot y fresch y que sempre estava de bon humor. Bastant li havia costat, á pesar de tenir tan bon taranná, 'l donar á son fill Enrich lo permís perque pogués casarse ab una pobra pagesa, sens altres bens que 'l seu pamet de gloria, la humil caseta hont nasqué y la redubida horta que cultivava son pare; pero al fí va comprendre 'l senyor Jaume que son fill tindria un disgust de mort si ell se plantava als treize, y com que de bo 's perdía, á tot va dir amen.

Varen casarse, donchs, l' Enrich y la Roseta. Per casarlos, no 's va comptar per res ab los pares d' ella. ¿Era possible que aquells pobres pagesos, tan vellets, tan humils, intentessin es-

menar la plana al senyor Jaume y al seu fill? Ni somniarho. Admirats van sentir á dir que 's disposava de la má de la seva filla pera 'l jove més rích de la població. Res tenían ells que objectarhi; res que disposar; pero quasi s'espantavan de tanta ditxa. Y quan, arribat lo dia, se 'n anaren cap al temple, ni compte 's donavan de lo que succehía. Y una dona va eixir devant d' ells.—¡Are ves qui havia de pensarsho, Magdalena! —va dir.—¡Vos si que la heu ben treta!—Y la Magdalena va posarse á plorar.

La Roseta sí que estava alegre. No era tot hú casarse ab qualsevol esterrossador ó ab un gran propietari, y home de lletres per torna. Mes ella no era tonta de mena, y com que sols per l' Enrich vivía, aprengué d' ell lo que sos pares no havían pogut ensenyarli, puig en tals cassos es un gran mestre l' amor. Aixís es que la Roseta, al anar á casarse, no discrepava per son aspecte rústich y sos poch cultivats modals, de tot' aquella gent d' upa que lluhint vistosos trajos assistía á la cerimonia. Tant es aixís, que 'ls bons dels seus pares, vestits ell de vellut y ella de llana ordinaria, no sabían si allargarli la má quan ella va acostarshi pera besárloshi. ¡Los hi semblava tant estrany que aquella senyora fos la filla de las sevas entranyas!

*
* *

La plassa estava plena de gom á gom. No era pas dia de festa, mes gayre be tot lo poble 'n feya. Com que 's tractava del casori del Enrich y era tan bon xicot y ajudava tant als pobres en las sevas necessitats, res tenía d' estrany que aquesos volguessen acompanyarlo en la alegría d' una consemblant diada.

Be es cert que no tothom estava content. Algunas familias hi havia que tenían fillas casadoras y que 's morían d' enveja per la sort de la Roseta. Mes las tals familias, ó no 's mogueren de casa ó fingiren més alegría y satisfacció que 'ls altres.

La comitiva sortí de la iglesia entre músicas y gatzara. Lo senyor Jaume 's divertía repartint cuartos als bordegassos que l' enrotllavan; los núvis s' ho miravan y somreyan; y ab sas miradas semblavan repartir més llum per l' espay, y ab lo seu somris més alegrías per tots los cors.

Lo curs de la comitiva tingué trassas de marxa triomfal. Quan foren á casa, lo senyor Jaume va sortir al balcó pera tirar confits á la quitxalla que encara baladrejava anomenant-lo. Alló era un desfet de gresca y rebombori; y assegurava 'l senyor Jaume ab aquell ayre campetxano que Deu li havia donat, que á pesar d' haverho procurat sempre en lo possible, may s' havia divertit tant. ¡May de la vida!

Després anaren tots cap á la taula, ahont los colocá 'l senyor Jaume per ordre de gerarquia. Ell, ab lo senyor rector, á un cap de taula, y á cada costat los seus consogres. Al altre cap de taula 'ls núvis, y 'ls demés en lo lloch que 'ls fes més rábia. ¡Si se 'n va fer de broma durant lo dinar! ¡Cóm se vá riure! Mes los núvis no rigueren gran cosa. No més sabían mirarse. Ves si era estrany: ells, tan joves y tan felissos, no feyan pas las ximplerías que feyan los vells. Semblavan més entenimentats que 'ls altres. La Roseta contestava breument á totas las preguntas; y mentres parlava, per cert ab gran discreció, semblava que sortís de sos ulls una claror tranquila: la claror d'un' ánima felís y honrada. Ho corroborava la mitja rialla de sa boqueta. Y qu'hermosa qu'estava! Damunt la neu de son front, ¡que bé s' hi destacavan los archs de sas negras sellas, y quín interés donavan á son semblant angelical, mostrantse per manera perfecta agermanadas las gracias de la joventut ab la sensatés de la edat madura, las tendresas del amor y la magestat de la idea!

Sos pares la miravan y 's revelava en sos rostres certa inquietut. Per forsa havían d' estar orgullosos veyent á sa filla en tan bona posició y tan festejada de propis y d' estranys; mes ells anavan á pèrdrela, y tota aquella festa no era prou pera treure aqueix negre pensament de son cap.

Quan lo dinar va acabarse, tingué principi 'l ball. Lo senyor Jaume doná provas de *resistencia* ballant furiosament ab totas las que ab ell volgueren fer parella, y s' armá tal bullici, que prompte'l senyor rector va dir:—*Absit!*—retirantse á port més segur per temensa de lo que ell creya horrors d' un naufragi. No hi ha que dir si naufragaria repetidas voltas lo sentit comú en aquella formidable maror de l'alegría. Pero, en mitj de tant bullici, los pares de la Roseta anavan entristintse més y més. Imaginavan que á sa filla la seduhía la fastuositat de aquella morada, y que menyspreava las sevas pobresas. Als

sers senzills y bons los hi costa poch lo desconfiar y 'l témer, y en aquella esfera estranya á sas costums, los pobres vells s' hi trovavan com extraviats. Com més general se feya la expansió, més s' oprimía son cor. En mitj de tanta gent se sentían sols, y 's deyan que lo més cruèl del mon son las grans alegrías. Se figuraren que allí hi eran de més, puig sa filla ja ni 'ls mirava apenas; y considerant que seria massa l' atreviment l' interrompre á ningú per despedirse, s' aixecaren, y l' un darrera l' altre, procurant no ser vistos, silenciosos, alacayguts, ranquejant com á vellets qu' eran, anaren cap á la porta y s' encaminaren á la seva caseta.

Quan se despediren los convidats, la Roseta trobá á faltar als seus pares y pensá si aniria en sa busca. Mes la nit era ja entrada, y 'l seu espós li somreya al costat, y á son pit la atreya, y la cambra d' estat esperava á una verge, y la atreya també, no ab la atracció del abim, sinó ab l' atractiu de tot lo desconegut; y vers la cambra se 'n aná la Roseta, trémula d' emoció; com es incert lo vol de la papallona al entorn de la llum que la fascina; sols que la Roseta tenia la dita de ser papallona d' una llum que no abrusa.

* *

Y mentrestant, los dos vellets havían arribat á casa seva. Asseguts vora la llar apagada, ab los colzes sobre 'ls genolls y 'l cap entre las mans, s' estavan tots dos y tots dos ploravan, ab plor concentrat, convulsiu. Un llum de ganxo penjat á l' escudeller los hi enviava sa claror trista. No se 'ls hi veyá 'l rostre, que mitj amagavan las ombas y 'ls cendrosos cabells que queyan sobre sos fronts. No sols en la llar hi havia cendras; també n' hi havia en sos caps; també en sos cors. Il·lusions, esperansas, somnis tranquils d' amor y de ventura: tot per ells, tot era cendra.

—La nostra nit de bodas, ¿te 'n recordas, Magdalena?—digué 'l vell—no va ser pas tan trista, y aixó que no teníam ni diners per menjar.

—Hi havia dalit, Jordi; y ara ni aixó 'ns queda—respongué la Magdalena.

Pocas paraulas més digueren. Lo Jordi no tenia ni forasas per parlar. Ja sols per recordar vivían. En eixa edat lo recor-

dar es viure. ¡Y 'l recordar es tan trist! Feyan remembransa de totas las dltas passadas, que may las dltas son grans sinó quan son perdudas. Sos sacrificis, sos afanyos per la filleta de sas entranyas; desde 'ls primers passos d' ella, quan comen-sava á anomenarlos, fins que, cuberta de sedas y joyas, los abandonava. Recordiavan també los infantils passatemps de la Roseta al amor de la llar, sas endiabladuras en l' horta, quan trossejava las plantas per atrapar algun insecte; sos cants y sas riallas... Ara las papallonas correrían sense por, y las plantas s' enmustirían. Be era cert que, per la poca vida que 'ls quedava, ab un raig de sol cada matí 'n tenían prou; y 'l sol, menys ingrát que sa filla, encare 'ls hi enviaria son bes amorós. Mes ja res los hi feya: ells volían morir.

Eran las altas horas de la nit y encare vetllavan. En lo camp vehí se sentía, melangiós, lo cant d' un grill, que semblava l' amoixador de sas tristesas. Los dos vells permaneixían inmóvils. De sopte sentiren una esgarrifansa de fret. La débil flama del llum de ganxo s' havia estingit del tot, y 'ls dos vells quedaren perduts en l' ombra. Llavors, á las palpentas, sense anomenarse, 's buscaren, y al trovarse, tremolant de debilitat ó de febre, s' estrenyeren l' un en brassos del altre, arraulits, desesperats, confonent las sevas llágrimas.

En la vellesa la soletat es la mort. ¡Pobres pares, que compran las alegrías dels fills ab las propías amarguras. Redímense los esperits ab baptisme de llágrimas, que es com dir ab tendresa y amor. Ser pare, es la suprema redempció.

*
* *

A trench d' alba, havían sortit de casa la Roseta y l' Enrich. Ni tenían son, ni ella havia pogut olvidar sos antichs hàbits de llevarse dematí; y com que 'l dia avans no pogué despedirse dels seus pares, se 'n aná á trovarlos ab son espós á primera hora. Anavan agafats tots dos, admirant lo sublim despertar de la creació y rebent joyosos los besos del ventijol.

Quan hi arribaren, la Roseta 's despregué del bras de l' Enrich y, acostantse á la porta de la caseta, cridá:

—¡Mare!

—¡Filla de l' ánim! respongué la Magdalena.

Las ombras del dolor se fongueren, com s' havían ja fos

las de la nit. Los grans dolors tenen per companya la fosca, que tanca 'ls ulls á tota perspectiva y 'l cor á tota esperança. La Roseta va quedar sorpresa del dolor dels seus pares, y va férlosli comprendre que en son aturdiment sols havían vist fantasmas, tan horribles en apariència com vans en la realitat.

A la porta de la caseta, pares y filla, estretament abrassats, formaven un grupo encísador. Deu devía somriure satisfet d'aquellas criatures que tan be sintetisaven sa més gran obra: l'amor.

L' Enrich se 'ls mirava conmogut. Després agafá 'l bras d'en Jordi, y tots plegats s' encaminaren cap á cal senyor Jaume.

La Magdalena llavors va plorar com may. També á la Roseta li espurnejavan las llágrimas. En aquell moment sortía 'l sol, enviántlosli un devassall de llum. Y semblavan aquellas llágrimas la rosada d' una aurora de felicitat.

LLUIS VIA

CANSÓ DE DESEMBRE

¡Com van cayent, com voleyan
los blanchs borrallons de neu!
¡qué blanca y muda es la terra!
¡qué trist y aplomat lo cell!

¡Com van cayent... Com s' empenyen
los blanchs borrallons de neu,
apilotantse en las brancas
d' aquets arbres macilents
com de por de caure en terra
sobre 'l fanch que 'ls ennegreix!

¿No 't sembla veure, ma vida,
com, dispersadas pel vent,
crusan l' espay las floretas
dels blanchs atmetllers del cel?

¿No 't sembla que aquí en la terra
cada arbre, fa poch desert,
se revesteix de flor blanca
qu' esclata joyosament?

Y 'l clamor de fam que exhalan
esverats los aucellets
¿no 't sembla un himne de festa
que canta l' adveniment
d' una primavera estranya
desperta fora de temps
sense perfums en la terra,
sense sol al firmament?

¡Qué festius y hermosos semblan
los blanchs borrallons de neu,
mirats á través dels vidres
y al compás dels espetechs
de la flama enjogassada
qu' espurneja resplendent!

APELES MESTRES

¡CAP AL CEL!

Al mes just del maridatge
lo marit marxá á vlatje,
¡ay l' esposa quín plorar!
trista y sola en sa anyoransa
en la mar te sa esperansa
y es tan traydora la mar!

Com un lliri ab la glassada,
la pobreta desposada
se marceix de tant patir,
y acaba lo seu martiri,
en lo clot que al cementiri
lo fosser, cantant, va obrir.

D' arribada en la badía
fondeja á punta de dia
una nau d' ayrós quíndat,
porta náufrechs, y á la sorra
tot lo poble còm hí corra
per rebre als que s' han salvat.

D' abrassadas y de besos
adormits feya tants mesos,
si se 'n donan ab anhel,

«y ma esposa?» un jove crida,
tots se miran, y, entristida,
una dona—diu:—«¡Al cel!»

Quan lo cor de cop s' arrenca
un bull de sanch febrosenca
cega 'ls ulls y emboyra 'l seny,
y la negre melangía
poch á poch á la follía
al lás dissortat empeny.

Pobre amant, de matinada
ab la vista al cel fixada
va cridant—«allí allí...
»al lluny mar y cel s' ajuntan
»per las onadas que hi muntan
»amor meu t' he d' assolí.»

«Guayteu,»—diu á qui l' escolta—
«guayteu,—diu—«la blava volta
»del cel com toca en la mar,
»mar endins. endins, fent via,
»ab quant temps hi arribarí
»ab quant temps s' hi pot anar!»

Una barca aparellada
troba un dia á trench d' onada,
mira al entorn ab rezel,
vara y munta desseguida
y á la gent que hi corra, crida
«¡vaig al cel, vaig cap al cel!»

Desplegada l' ample vela
va deixant brillanta estela
que ab lo sol fa enlluhernar
llauts y bots la segueixen
cruixen pals y 'ls remes parteixen
mes no 'l poden encalsar.

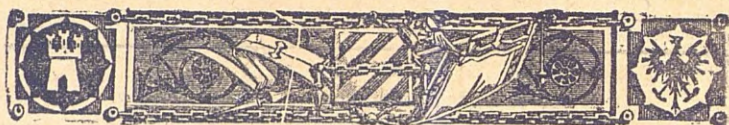
Ab sa barca voladora
á tot drap va mar enfora
lluguenta com l' oronel
y á cada forta esbranzida
als que 'l segueixen los crida
«vaig al cel, vaig cap al cel.»

L' una má al timó posada
l' altre á l' escota fermada
dret á popa, esborronat,
en la boyra calitxosa
sembla una visió febroso
que la mar hagués llevat.

Se va perdre en la nit bruna;
las barcas una per una
prou cercaren ab anhel,
las ombras tot ho enfosquiren
sols un cop al lluny, ohiren
—«¡¡vaig al cel, vaig cap al cel!!»—

FERRÁN AGULLÓ Y VIDAL

LO GUERRER DE TORTOSA

POESÍA GUANYADORA DEL PREMI OFERT PEL «CENTRE CATALANISTA»

EN LO CERTÁMEN D' OLOT D' ENGUANY

«Si he faltat ab Berenguer,
emportantme sa germana,
cego d' amor, oblidant
qu' al meu Senyor deshonrava,
tanta gloria li vull da',
qu' esborri las meas faltas,
perque aquests deutes d' honor
es un villá qui no 'ls paga.
Ara qu' ell ab sos guerrers
á Tortosa té sitiada,
cap á Tortosa me 'n vaig
y, ó moriré en la batalla,
ó seré 'l primer de tots
d' obrí 'l pas á la Creu Santa.»
Aixís en Castellfullit
Pons de Cervera pensava,
mentres, hermosa y somrihent
com lo cel quan hi naix l' alba,

ab brassos de llessamí
la seva esposa 'l lligava.
Y, muntant al seu corcer,
que ja sab que son companyas,
al criat més vell y fadel
encarrega sa estimada.

—¿Quán tornarás?—ella diu
ab los ulls rublerts de llágrimas.

—Quan te pugui presentar
al palau de ta nissaga;
quan del comte Berenguer
altre cop sías germana.—

Es lo dia del assalt,
dels horrors y la matansa,
y de Tortosa en los murs
la sanch hi corra com aygua,
perque 'ls fills del Alcorá
y 'ls fills de la Creu Sagrada,
los sitiats y 'ls sitiadors
barrejats en la batalla,
més que moros y cristians,
semblan feras que s' empaytan.
Ab negras armas vestit
hi ha un caballer que á tots guanya:
sembla de ferro 'l seu bras;
sembla un llamp la seva espasa
que may cau sense ferir
y ni un moment está en vaga.
Per arribar al portal
ha fet caure un bosch de llansas,
quan vol entrar, hi ha tants morts,
que 'l caball se li entrebanca;
mes, ferit pels esperons,
salta 'l mur de carn humana,
ab la boca escumejant
y 'ls ulls encesos de rabia.
Los carrers están ben plens
d' enemichs que l' amenassan,
y 'l guerrer los hi respón,

esclafint una rialla:

—¡Llamp del cell!—diu, fent rodar
lo cap del primer qu' atrapa,

—¡tants que allí fora n' he mort
veig que aquí son molts encara!—

Los moros surten á mils;
lo cavaller sempre avansa,

y la espasa va segant,
com fals totjust esmolada,

y tantas testas d' alarbs
als seus peus cauben segadas,

que quan l' exércit segueix
ja la feyna se li acaba.

—Portéume á n' aqueix valent
per qui Tortosa es guanyada—

diu en Ramón Berenguer
quan la victoria 's declara,

y prompte 'l té al seu devant,
agenollat á sas plantas,

aixecantse tremolós
la visera que l' amaga.

Lo comte retrocedeix
retirant la má allargada,

mes, revenintse al moment,
del héroe als brassos se llansa:

—Ja pots dirte germá meu
y orgullós n' estich encara

de que me dongui aqueix nom
qui tant ha fet per la patria.—

Y, ple de ditxa y honors,
lo guerrer emprén la marxa

de dret á Castellfullit,
hont l' espera sa estimada,

clavats los ulls al camí
y 'l cor glatint d' esperança.

Totseguit qu' entra al castell
la trova al peu de la escala,

y estrenyentla sobre 'l pit
gojós li diu en veu baixa:

—Ja pots entrá' ab lo cap alt

al palau de ta nissaga,
ja d' en Ramón Berenguer
altre cop ets la germana,
perque are 't puch oferir
la noblesa qu' ell demana.
¡Y no sé quína val més
devant de Deu y la patria,
la que 's trova en lo bressol
ó la que 's compra ab la espasa! —

TRINITAT ALDRICH

¡Tant aprop que vas passar
y jo enlluhernat no 't vaig veure!
Després, es clar, no 'm vols creure
y fins ni 'm vols perdonar!

Prou lo cor te va sentir
y 'm vaig girar, mes, en vá,
que la gent me va tapá'
á qui tant me fa patir,
y ab l' ánima condolida
pel fret del anyorament,
va sentir més greu torment
creyentho ilusió finida;
y ara sé que la ilusió
era realitat hermosa
y que tu ¡tant rencorosal
no 'm vols concedí 'l perdó.

¿Per qué 'm vols castigá aixís?
¿No es prou mon remordiment?
¡No 'm donguis, donchs, més torment;
no 'm neguis més ton encís!

SALVADET.

DE COM SANTA CLAUS ARRIBÁ Á SIMPSON'S BAR

En la vall del Sagrament estava 'l temps molt emplujat. Lo Nord Forck s'havía sobreixit y la Ratlesnake Creek se trobava impracticable.

Las pedras que al estiu senyalavan lo pas á gol en lo camí de Simpson havían desaparegut sota una inmensa planura d'aygua que arribava fins al peu de las montanyes.

La diligencia que pujava va tenir d'aturarse á la casa Granger; l'últim correu va ser abandonat en lo tules y l'home se va salvar nadant.

«Un área», deya l'*Allau de la Serra* ab calculat orgull local, «tant gran com l'Estat de Massachussets, está en aquestas horas sota l'aygua. Y 'l temps no es pas millor dalt de la serra.»

Lo fanch era espés en lo camí de la montanya. Galeras que ni la forsa física ni l'enginy podían arrencar de las roderas ahont s'havían ficat, embrassavan la carretera, y 'ls tiros de cavalls resagats y 'ls renechs assenyalavan lo camí de Simpson's Bar.

Més enllá, sol é inaccessible, xop y batut per un vent furios y amenassat ab la crescuda de las ayguas, Simpson's Bar en la nit de Nadal de 1862 penjaba de Table Mountain com un niu d'aurenetas que la borrasca bat al mitj de las pedras de trencats capítells.

A mida que la nit devallava sobre 'l campament, uns quants llumets se veyan per entremitj de la boyra desde las finestras de las barracas posadas á una y altra banda del camí, solcat llavors per reguerons desordenats y batut per venis errants.

Per sort la majoria dels vehíns s'estava recullida en la bola.

tiga de Thompson al voltant de una roja xemeneya en la que hi escapíen silenciosament, ab tant ostensible acort de la comunitat social, que alló suplía tota conversa.

Feya ja molt temps que 'ls medis de diversió s' havían acabat á Simpson's Bar. La pujada de las ayguas sospenía las feynas normals de las minas y del riu, y la subsegüent falta de diners y ayguardent feya perdre las ganas fins de las illegítimes diversions.

Lo mateix Mr. Hamlin abandoná 'l Bar ab cinquanta duros á la butxaca, única cantitat que va poguer realisar de las grans sumas que portava guanyadas en lo lucratiu exercici de sa trevallosa professió.

—Si 'm diguessin que senyalés un poble bonich ahont un jugador retirat que no dongués gayre importancia al diner pogués divertir-se y matar moltes horas, diría que anés á Simpson's Bar; pero pera un jove ab molta familia que dependeixi de son trevall, no li donaría prou pera viure aquella població.—

Com la familia de Mr. Hamlin se componía tantsols de damas elegants, citém aquesta observació pera donar una idea més de son *humour* que de sos debers.

Los objectes inconscients de tal sátira 's trobavan reunits aquest vespre ab inditerent apatía, filla de la peresa y l' aburrimient.

Ni 'l soprat trepitj de las potas d' un cavall á la porta los va fer deixondir.

Tant sols Dick Bullen s' aturá en la feyna de buydar la pipa y aixecá 'l cap, pero ningú més de la colla mostrá lo més petit interés per l' home qu' entrava, ni manifestá reconéixer.

Era una figura molt familiar en la reunió. A Simpson's Bar li deyan «Lo Vell.»

Tindría l' home uns cinquanta anys. De cabell cendrós y escás, semblava encare jove y de complexió sana. De cara simpática y complascent, tenía una aptitut aixís com la del camallheó pera adoptar la sombra y 'l color de las opinions y caràcters dels que l' insultavan.

«Lo Vell» acabava de deixar á uns companys de diversió; aixís es que de moment no 's fixá en la serietat de la colla, pero tustá amistosament per la espatlla al home que tenía més aprop, y 's deixá caure en una cadira ahont no hi seya ningú.

—¡Minyons, acabo de sapiguer la cosa millor del mon! ¿Coneixeu á Smiley, lo d' allá baix, Jim Smiley, l' home més

divertit del Bar? Donchs, en Jim 'ns estava contant lo cuento més graciós del...
—Smiley es un animal—va fer una veu fosca.

—Un *skunk*—afegí un altre ab to sepulcral.

Seguí una pausa á aquestas paraulas.
Lo vell mirá rápidament á tots los de la colla després sa cara's mudá poch á poch.

—Es veritat—va dir acabat de un moment de reflexió—si que ho sembla una mena de *skunk* y un bon xich te d' animal. No hi ha per qué negarho.—

Callá per un moment, com en dolorosa meditació de la ignorancia é imbecilitat del impopular Smiley.

—Fa un temps ben trist; ¿veritat?—afegí engolfantse en la corrent del sentiment general.—Mala se 'ls hi espera als treballadors y poch diner corre aquesta temporada. Y demá es Nadal!—

Hi hagué un moviment entre 'ls concurrents al sentirse aixó, pero no 's traslluhí clarament si era de satisfacció ó de pena.

—Sí—afegí lo vell en lo trist to que desde 'ls últims moments sense volguer havia pres.—Aixó és... m' ha passat pel cap la idea ¿m' enteneu? de que tal vegada os agradaria venir-vosen á casa meua y passaríam allí la nit de Nadal. Pero ara 'm penso que no us agradaria.

—¿Potser no esteu per aixó, ara?—afegí ab bondados interés observant las caras dels seus companys.

—No diré pas que no—va respondre Tom Flynn un xich més animat.—Potser sí. ¿Pero, y la teua dona? ¿Qué hi diria la teua dona?—

Lo vell dubtà.

Las probaturas matrimoniales no havían sigut felissas per ell, y 'l cas era conegut en Simpson's Bar.

La primera muller, una pobreta dona delicada y bonica, havia sofert viva y calladament las gelosas sospitas de son marit, fins que un dia aquest convidá á casa seva á tots los del Bar pera férlos hi conèixer la seva infidelitat.

Al arribar tots plegats trovaren á la temerosa é ignocent criatura tranquilament ocupada en sas feynas de casa y se'n entornaren moixos y avergonyits.

Pero la delicada sensitiva no's va refer ab facilitat d'aquell gros ultratge.

Ab molta pena recobrá l' aplom pera donar sortida á son

amant que 'l tenia amagat dintre de un armari y escaparse ab ell. Pera consol de son abandonat espós, li deixá un noy de tres anys.

La actual muller del vell havia sigut la seva cuynera, dona forsuda, leal y agressiva.

Avans de que pogués contestar, Jon Dimmink exposá en breus rahons que la casa era del Vell y que, invocant lo poder de Deu, si aixó li passés á n' ell, convidaria á qui li donaria la gana, encare que fentho posés en perill la seva salvació. Los Poders del Mal, afegí á més, lluytarian en va contra d' ell.

Tot aixó dit ab una sequedat y vigor perduts en aquesta traducció obligada.

—Naturalment... de segur... aixó es—va dir lo vell arrugant lo front.—No, aixó no hi ha qui m' ho privi.—Es á casa meva; he aixecat totes las fustas per mí mateix. No li tingueu por, noys. Potser cridarà una mica, com fan totes las donas, pero tornarà á las bonas.—

Lo vell se refiava d' ell mateix, en la exaltació del licor y en lo poder de un valerós exemple pera sostenirse en semblant cas.

Fins llavors Dick Bullen, orácul y cap de Simpson's Bar, no havia parlat. Pero ja s' anava á treure la pipa de la boca.

—Vell y 'l teu noy Johnny? Cóm segueix? Me va semblar qu' estava un xich malaltot la darrera vegada que 'l vaig veure en lo camí tirant pedras als xinos y no semblava que aixó 'l divertís gayre. Ahir ne passá per aquí devant una colla ofegats al riu—y vaig pensar en Johnny. Ell los hagués vist. ¿Potser farém nosa si está malalt?—

Lo pare visiblement afectat, no sols per aquell cuadro patètic de la privació de Johnny, sinó també per tan delicada finesa, s' esforzá en assegurarli que Johnny estava millor y que un xich de gresca l' animaria.

Llavors Dick se va aixecar, y, tot estirantse mandrós, va dir:

—Ja estich á punt. Passa endavant Avl. Aném.—

Y ab un salt y un udol característichs 'l seguiren, sortint tots al defora.

Al atravessar la botiga, va pendre de la llar un boscall encés, fent lo mateix los altres, seguint lo ben aprop y entrebancantse, y avans de que Thompson, lo sorprés amo de la drogueria, conegués la intenció dels seus parroquians, la botiga's quedá vuyda.

La nit era negra com gola de llop. A la primera ventada

las improvisadas atxes s'apagaren y no més los rojos boscalls, avansant en las tenebras com focs follets, marcavan lo camí. Aquest los guiava per lo collet del Pi amunt á qual extrém s'amagava en la pujada una ampla y baixa barraca ab lo sostre fet d'escorsa d'arbres.

Era la casa del vell y á la vegada entrada de la mina ahont trevallava, quan trevallava una estona.

Aquí l'acompanyament se pará un instant per delicada deferencia del amo que arribá darrera de tots esbufegant.

—Potser fora millor que esperesseeu un moment aquí fora, mentres jo entro y veig si tot está corrent,—va dir lo vell, aparentant una serietat que no sentia.

La indicació va ser bonament admesa. La porta s'obrí y 's tancá darrera del amo, y 'ls seus companys, recolantse á la paret y aixuplugantse sota la teulada, esperaren escoltant ab atenció.

Per alguns instants no 's sentia més soroll que 'l gotejar de l'aygua de la teulada y 'l de las brancas que se las havían ab lo vent que las doblegava cruixint y refregantse per sobre d'ells.

Los homes comensaren á parlar uns ab altres y tot murmurant de lo que sospitavan que estava passant dintre de la barraca.

—Jo 'm penso que avans de comensar ja ella li ha trencat lo cap.

—L' haurá ficat á la mina y allí de segur que l' haurá aparedat.

—Lo tindrà á terra y se li haurá sentat á sobre.

—Potser fa bullir alguna cosa per tirárnosho entre cap y coll. Apartéuvos de la porta, minyons.

Pero justament en aquest instant cruixí 'l baldó, s'obrí aquella porta poch á poquet y una veu va dir:

—Entreu que us esteu mullant.

La veu no era la del vell ni la de la seva dona.

Era una veu infantil qual tó débil era trencat per aquella ronquera antinatural que tantsols pot produhir lo no fer res y 'l vici avans d' hora.

S'aixecava cap á n'ells la cara d' un nen, una cara que podia haver sigut bonica y fins distingida á no enfosquir-la de per dintre los vics apresos y la bruticia y 'ls rigors de la intemperie de per fora.

Anava ab una manta y's veyia que s'acabava d'alsar del llit.

—Entreu—va dir—y no feu soroll. Lo vell es allí dintre parlant ab la mare—afegí—senyalant un quarto proper que semblava una cuyna, desde la que la veu del vell arribava ab tó de súplica.

—Deixéume—va dir lo noy malmirrés á Dick Bullen que l'havía agafat embolicat en la manta y feya veure que l' volia tirar al foch.

—Déixam estar, vell malehit, boig. Déixam.—

Dick Bullen, dissimulant lo riure, l' va deixar á terra, mentres que ls homes entraren silenciosament colocantse al voltant d' una taula llarga de pots ordinarias que omplia mitja sala.

Després Johnny se'n va anar tot sério cap á un armari, y va treure diferents objectes que va posar al demunt de la taula.

—Aquí teniu ayguardent y galetas, arenys fumats y formatge (y tot duyentho á taula pegá una caixalada al formatge) y sucre—va dir, trayenthe ab las mans brutas un grapat—y tabaco. També tenim pomas secas al armari, sino que no m' agradan. Las pomas reinflan. Aquí ho teniu tot—acabá—y ara dali sense por; jo no'n faig cas de la vella. Armi no m' es res. Avant.—

Se'n va anar cap á la porta d' un recambró un xich més gran que un armari, separat del quarto principal per un envà y que tenia allá al fons dintre la fosca un llit petit.

Allí's va estar un moment dret mirant á la colla, sortintli ls peus nusos per dessota de la manta y va moure l' cap.

—¡Hola Johnny! ¿Jate'n tornas allí?—li va dir Dick.

—Sí, me n' hi vaig—contestá Johnny ab tó resolut.

—¿Donchs qué tens, vellei?

—Estich malalt.

—Qué vol dir malalt?

—Tinch febre. Y panallonsi. Y reuma—contestá Johnny.

Y s' amagá entre ls llensols. Després d' una pausa curtíssima, afegí de dintre de la foscor y semblant que dessota del cobrellit:

—Y'm fa mal lo cor.—

Hí va haver un silenci penós. Los homes se miraren entre ells y després miraren al foch.

Ab tot y l' apétitós banquet que se ls hi presentava, semblá que queyan altra vegada en la desanimació de la drogueda d' en Thompson, al sentir la veu planyenta del vell, que,

sense recordar-se de que 'l podían sentir, va arribar de la cuyna.

—Tens rahó que 't sobra... Es ben cert. Es clar que ho son... Una colla de dropos, borratxos y ganduls!... Y aquest Dick Bullen es lo pitjor de tots. Si tingués seny ja no hauria vingut sapiguent que tenim á casa un malalt y que no tenim res per donalshi? Si ja li deya jo. Bullen—li he dit—¿es que estás borratxo ó boig, pera pensar en semblant cosa? ¿Y á Stapbes? Pero home, vols fer un infern de casa, tenint al noy malalt?... Pero volgueren venir, ho volgueren.—Aixó es tot lo que pot esperarse d' aquesta canalla del Bar.

Una riallada estrepitosa seguí á aquesta desgraciada manifestació.

Sia que fos sentida desde la cuyna ó sia que la furiosa companyona del vell hagués apurat tots los restants modos de manifestar son despreci é indignació, lo cert es que 's tancá soptadament y ab gran estrépit una porta que donava al darrera de la casa.

Un moment després va comparéixer lo vell, ignorant, per sort, la causa de la darrera riallada y somrihent ab dolcesa.

—La vella ha tingut la idea de passar una estona ab Misses Mac Fadden—va dir á manera d' explicació y ab ayre de indiferencia al asséures á taula.

Estrany fa dirho, pero 's necessitá d' aquesta contrarietat pera refer lo mal humor que la colla comensava á sentir. Y sa natural audacia va recobrar-se ab la tornada del amo.

No penso contarvos los acudits del ápat d' aquell vespre. Lo lector ja compendrá que la conversa va caracterisarse per la exaltació intelectual, lo cautelós respecte, la meticulosa delicadesa, la precisió retórica y per lo mateix discurs llógich y coherent que distingeixen á n' aquestas varonils reunions en localitats més civilizadas y baix auspicijs més favorables.

Com no hi havia gots no se 'n trencá ni un, ni 's l lensaren inútilment licors per terra, ni al demunt de la taula, per la escassetat d' aquell article.

Era gayre be mitja nit quan va ser interrompuda la festa.

—Calleu—va dir Dick Bullen alsant la má.

Era la gemegosa veu de Johnny, desde son cuarto del costat.

—¡Oh, pare!—

Lo vell s' aixecá depressa y entrá al quartet. Torná á sortir al cap de poca estona.

—Lo reuma li torna de valent—va dir—y se li han de fer unas fregas.—

Va pendre del damunt de la taula la garrafa del ayguardent, mes, sotraguejantla, la trová buyda.

Dick Bullen deixá 'l seu got de llauna ab un riure forsat. Los demés feren lo mateix.

Lo vell examiná 'l contingut y va dir més animat:

—Me sembla que n'hi ha prou. Esperéume un instant; torno desseguida.—

Y 's ficá de nou en lo quartet, enduhéntsen una camisa vella de franela y l' ayguardent.

La porta quedá un xich badada y 's va sentir ben clar aquesta conversa:

—Digam, fill meu, ¿ahont te fa més mal?

—Me fa mal tot. Unas vegadas aquí, y altrás aquí sota; pero es més fort d' aquí á aquí. Frega tort, pare.—

Y 'l silenci semblava indicar una viva fricció. Llavors Johnny va dir:

—¿Passas be 'l temps allá fora, pare?

—Sí, fill meu.

—Es Nadal demá, ¿veritat?

—Sí, fill meu. ¿Cóm te trobas ara?

—Millor, frega un xich més avall. Y ¿qu' es Nadal? ¿Per qué 's fá aquesta festa?

—Oh, es un dia.....—

Ab aquesta incomplerta definició, va semblar que n'hi havia prou, puig hi va haver un espay de silenci, durant lo qual lo vell continuá fregant. Al cap de poca estona Johnny va afegir:

—La mare diu que á tot arreu menos aquí la gent se donan cosas los uns als altres per Nadal. Diu que hi ha un home que li diuhen Santa Claus, ¿saps? No un blanch, sino una mena de xino que baixa per la xamaneya la nit avans de Nadal y porta cosas als nens. Als menuts cam jo, los hi fica á las sabatas!

Aixó... Aixó es lo que 'm volía fer creure. ¿Vaja, pare, ahont me fregas? Ets á una hora d'allá ahont me fa mal. S'ho empescaría no més que pera fernos enrabiar á tu y á mí?..... No freguis aquí... ¿Qué dius, pare?—

En la solempne quietut que semblava estendres damunt de la casa, se sentía clarament lo soroll proper dels pins y 'l rodolar de las fullas pel defora.

—Vaja, pare, no siguis aixís, que aviat estaré bo. ¿Qué fan aqueixos homes aquí fora?—

Lo vell entreobrí la porta y mirá.

Los seus hostes estavan asseguts en bona companyia, ab unas quantas monedas de plata al demunt de la taula, dintre d' una pobra bossa de pell.

—Estarán jugant... á algun joch. Ja s' arreglarán—contestá á Johnny. Y torná á fer fregas.

—M' agradaría ser má y guanyar diners—va dir, reflexionant Johnny, després d' una pausa.

Lo vell repetí lo que pera ell era la cansó de cada dia, es dir, que si Johnny volgués esperar fins que topossin ab la veta de la mina, tindria molts diners, etc., etc.

—Sí—va dir Johnny—pero no la trobas, y que topis ab ella ó que jo ho guanyi, es casi be lo mateix. Tot ho fa la sort. Pero es molt estrany lo de Nadal, ¿no es veritat? ¿Per qué 'n diuhen Nadal?—

Tal vegada per deferencia instintiva á las preocupacions dels seus hostes ó per un sentiment incert d' incongruencia, la contestació del vell va ser tant baixa, que no arribá més enllá del cuarto.

—Sí—va dir Johnny, ab interés ja un xich decaygut.—Ja te 'n he sentit parlar. Ja n' hi ha prou, pare. Ara no 'm fa tant mal. Embolícam ben bé ab la manta. Aixís. Ara—afegí murmurant sota la roba.—Asséute al meu costat fins que m' adormi.—

Pera assegurar-se de la obediencia va treure una má de la manta, y, agafant una màniga de son pare, altra vegada's posa be pera dormir. Durant alguns instants lo vell esperá ab paciencia.

La estranya quietut de la casa excitá la seva curiositat, y ab la má deixada anar y sense aixecarse, obrí cautelosament la porta y mirá á la sala.

Ab gran sorpresa la va veure fosca y deserta.

Pero en aquell moment un tió que fumejava en la llar's trencá y á la claror de sa flamarada vejé á Dick Bullen assentat vora las esmortuhidas flamas.

—¡Ola!—

Dick's va sobtar, 's posá dret y va anar cap á n' ell mitj tintinejant.

—¿Ahont son los altres?—va dir lo vell.

—Han pujat pel collet á donar un tom. Totseguit me vindrán á buscar.

Los estich esperant. ¿Per qué 'm miras aixís, vell?—afegí ab riure forsat.—Qué 't creus qu' estich borratxo?—

Podia havérseli perdonat al vell la suposició, porque 'ls ulls de Dick estavan humits y tenia la cara encesa.

Se va fer lo mandrós y torná á la vora del foch.

Va badallar, va estirarse, se cordá la roba y va dir rihent:

—No n' hi ha per tant, ab lo teu licor. No, t' alsis—continuá dihent, quan lo vell va fer un moviment pera despendre la seva màniga de la mà de Johnny.—No fassis compliments. No 't moguis; me 'n vaig totseguit. Ja son aquí.—

Picaren suament á la porta.

Dick Bullen va obrirla, ab un gesto 's va despedir del vell y desaparegué.

Lo vell l' hauria seguit á no ser per la mà que encara sentia agafada. Fàcilment se podia despendre d' ella; era petita, dècil y flaca; pero potser per ser petita, dèbil y demacrada se 'n aconhortá, y, acostant encara més la cadira al llit, hi decantá'l cap. En aquesta actitud indefensa 'l sorprengué la son.

La habitació oscilá y 's desvanesqué devant dels seus ulls; va reparéixer, va desvanéixers altra vegada, va ferse fosch y 'l deixá adormit.

Mentrestant Dick Bullen tancá la porta y s' ajuntá á sos companys.

—¿Ja estás llesi?—va dir Staples.

—Y ben llesi!—va dir Dick.—¿Quína hora es?

—Las dotze tocadás—contestá.—¿Pots terho? Son casi be cinquanta millas entre anada y tornada.

—Jo be ho crech—contestá Dick breument.—¿Ahont es la euga?

—En Bill y en Jack la tenen ja als quatre camins.

—Donchs que m' esperin un instant.—

Va entornarsen y va entrar de nou sense fer soroll á la casa.

A la claror de la espelma que 's fonia y del esmortuhit foch, va veure que la porta del quartet estava oberta. Se n' hi va anar de puntetas y observá.

Lo vell, sentat á la cadira, roncava ab las camas estesas, lo cap tirat enrera y 'l barret sobre 'ls ulls.

Al seu costat, demunt del estret llit de fusta hi estava Johnny embolicat com una momia ab la flassada, la que 'l

tapava tot menos un xich de front y alguns rulls de cabells humits per la suor.

Dick Bullen avansà un peu, dubtà y mirà per demunt de la espatlla la deserta sala.

Tot estava quiet.

Ab resolució repentina, separà ab las duas mans los seus grans mostatxos y s'acotà demunt del nen adormit.

Pero en aquell instant un remolí de vent que 'l vigilava's cargolà xemeneya avall revivant lo foch, que despedí gran claror, de la qu' en Dick va fugir com avergonyit.

Los companys l'esperavan ja en los quatre camins.

Dos d'ells bregavan en la fosca ab un ser estranyament format. Era la euga.

L'animal no tenia pas bona estampa, que diguessim.

Desde son morro aplatat fins sas ancas alsadas, de desde sa arquejada esquena amagada per las dretas y vellas machillas de una sella mexicana, fins sas grossas, dretas y ossosas cammas, no tenia cap mena de gracia.

Los ulls blanchs mitj cegos, pero malignes, son llabi inferior penjant, son montruós color, li donavan una lletjesa fantástica.

—Ara—va dir Staples—aneu ab compte ab las ferraduras, minyons! Amunt! No't descuydis d'agarrarte ab las crins y 'l peu desseguida al altre estrep. Amunt!

Saltà Dik á la sella, potjà lluytant lo caball, se van apartar atropelladament los espectadors, volaren sotraquejadas en rodona las ferraduras, trontollá la terra als bots del animal, cruixiren los esperons y se va escapar Jovita, y en Dick en mitj de las tenebras va cridar:

—¡Ja va be!

—A la tornada no agafis lo camí de baix á no ser que 't falti 'l temps! No la retingas á las baixada! A las cinch serém al pas del riu. Up! Mula! Avant!—

Y espurnejaren las pedras, va cruixir la grava del camí y Dick va desapareixer.

.....
Canta ¡oh musa! la cavalcada de Ricart Bullen! ¡Canta oh musa! los caballereschs barons, la sagrada empresa, las gestas, la batuda dels malandrins, la terrible cabalcada y pahorrosos perills de la flor de Simpson's Bar! ¡Ay la meva musa! ¡Y que esquerpa't tornas!... No vol res ab aquest animal

guit y ab son espellifat cavaller y 'm caldrá seguirlos á peu y en prosa senzilla!

Era la una; totjust arribava á Ratlesnake-Hill, y ja en aquell curt temps la *Jovita* havia ensajat ab ell tots los seus vicis y tret á relluhir totas sas manyas. Tres cops ensopegá.

Duas vegadas s' alsá de potas y 's deixá caure enlera y duas vegadas lo lleuger Dick va tornar á la sella avans que la bestia hagués tingut temps de cuadrarse en las sevas potas.

Y una milla més endavant, al pen de una llarga coma, hi havia Ratlesnake-Creek.

Dick sabia que allí l'esperava la prova capital de la seva habilitat pera lograr sa empresa. Apretá las dents, encaixá sos genolls en los costats de l' euga y va cambiar la seva táctica defensiva ab una viva agressió.

Mortificada y enfurismada *Jovita*, va empèndrer la baixa da de la costa.

Ricart aparentava volerla retenir ab marcada repressió y simulats crits d' esglay.

No cal dir que l' euga totseguít se llensá á corre, ni cal fixar aquí 'l temps empleat en la baixada. Está inscrit en las crónicas de Simpson's Bar.

N' hi ha prou ab sapiguer que al cap de un moment li va semblar á Dick que l' esquitxava 'l fanch de las inundadas voras de Ratlesnake Creek.

Com Dick esperava, l' embranzida que havia emprés lo portá més enllá de la vora del riu y, tenintla á punt pera un gran salt se llensaren en mitj de la rápida corrent.

Uns moments de lluyta patejant y cridant y Dick respirá ab forsa ja á l' altra banda.

Lo camí de Ratlesnake Creek fins Red Mountain era bastant planer.

Sia que 'l bany en Ratlesnake Creek havia atemperat sa fogositat mal intencionada, ó be sia l' art ab que Dick la conduhí y ab que li havia demostrat sa superioritat, lo cert es que *Jovita* no 'malgastava sa energia sobrerá en capritxos vanitosos.

Tantsols una vegada va tirar cossas ab las potas del darre-ra pero va esser per la forsa de la costúm. Altra vegada s' es-pantá, al trobarse devant d' una iglesia pintada de nou al embrancar lo camí que duyan ab la carretera del Estat.

Canals, fossos, munts de grava, camps plens d' herba fres-cal, volaren sota 'ls seus cascos que vibravan.

Comensá á renillar; una ó duas vegadas tossí lleugerament, pero no minvaren sa forsa ni sa velocitat.

A las duas havia passat la Red Mountain y comensá la baixada á la planura.

Deu minuts més tart, lo cotxero de la rápida diligencia *Pioncer* va ser atrapat y deixat enrera per un «home dalt de caball» (incident notable y excepcional.)

A dos cuarts de tres Dick s' alsá sobre 'ls estreps y llansá una exclamació.

Las estrellas brillavan per entremetj dels núvols estripats y devant d' ell, més enllá de la planura, s' alsavan duas agullas, dos pals de bandera y una silueta trencada per objectes negres.

Dick va picar los esperons y aixecá sa reata. Se precipitá *Jovita*, y un moment després entraren á la carrera en Tuttleville y s' aturaren á la plassa de la Fonda de las Naciones.

Lo que va passar aquella nit á Tuttleville no forma precisament part d' aquesta historia.

Peró suscitament puch manifestar, que quan *Jovita* hagué passat á mans del endormiscat matalot, á qui molt aviat li va treure la son ab un parell de cossas, Dick sortí ab lo taberner á donar una volta per lo poble que dormia.

Brillavan encare las llums d' unas pocas tabernas y casas de joch; pero, evitant la temptació, pararen devant de varias botigas tancadas y trucaren diferents vegadas després del consegüent escándol, fent llevar als amos y obligantlos á obrir las portas de las botigas y á ensenyar los géneros que tenian.

Alguns cops se trobaren ab malediccions, pero las més, per interés ó per necessitat, se mostraren complascents y la visita acabá sempre ab un brindis.

Erán las tres quan, finida aquesta tasca y ab un petit sach de goma impermeable lligat ab corretjas á la esquena, Dick torná á la fonda.

Peró allí l' esperava la Bellesa. La Bellesa, opulenta en encants y vestits richs, persuassiva en lo parlar y espanyola per l' accent.

En va repetí l' invitació del *Excelsior*.

La Bellesa no va ser escoltada per lo fill de las serras, desayre mitigat, ab tot, per una rialleta y sa darrera moneda d' or.

Montá totseguit á l' euga y emprengué avall son camí per lo trist carrer y després per la planura més trista encare.

Molt aviat la negre ratlla de cases, las ayguas y lo pal de bandera, se perderen al lluny darrera seu, com si la terra se 'ls dragués.

La tempestat havia passat. L'ayre era fret y 's ficava fins al moll dels ossos, las siluetas dels pilans del camí 's veyan; eran dos cuarts de cinch quan Dick arrivá á l'iglesia del Encreuhamment en la carretera general.

Pera estalviar-se la rápida pendent havia pres un camí de volta més llarga, en qual fanch relliscós Jovita s'enfonsava fins á las orellas á cada bot que pegava.

Era una pobre preparació pera la forta pujada de cinch millas; pero la *Jovita* la emprengué, com sempre, ab cega furia, y mitja hora més tart arrivá á la extensa plana que porta á Ratlernake Creek. Ab mitja hora més arribarian á Creek.

Dick deixá anar suaument las rendas sobre 'l coll de la euga, l'excitá ab un xiulet y comensá á cantar.

De cop s'espantá *Jovita* y va donar un bot que hauria tirat per terra á un cavaller menos experimentat.

Agafat de las rendas hi havia un home que havia saltat de desde la banqueta, y al mateix temps s'alsavan devant d'ell y en lo camí un cavall portant un altre... home en la ombra.

—¡Treu las cartas!—va dir ab veu de mando y ab renech aquesta segona aparició.

Dich va sentir á l'euga tremolar sota d'ell y com si anés á caure.

Sabia lo que aixó significava y 's prepará.

—Apártat, Jack Simpson; te coneix. Feste enrera, malehit lladre, déixam passar ó—

No acabá la expressió.

La *Jovita* s'aixecá de potas enlayre fent un salt terrible. Resistintse, batzegá las riendas que li havían agafat y descarregá sa mortal malevolencia contra l'obstacle que se li posava al devant.

Va sentir-se un renech, soná un cop de pistola, caball y bandoler rodaren per terra, y un moment després la *Jovita* estava á més de cent yardas de distancia.

Peró 'l bras dret del cavaller, fet malbé per una bala, penjava mort á son costat.

Sense minvar la velocitat, cambiá las rendas á sa má esquerra.

Peró poch moments després se va veure obligat á parar y apretar la singla, que s'havia afluixat ab l'atach.

Aixó, en son estat, li va fer pérdre bastant temps.

No tenia por que 'l perseguissin, pero mirant lo cel va veure que las estrelles d' Orient s' amagavan, y que 'ls llunyans pichs, perduda sa espectral blancura, se destacavan ja ab tintas més apagadas sobre 'l cel més clar.

Lo dia se li venia á sobre.

Llavors, completament abstret en una sola idea, oblidá 'l dolor de sa ferida, y, tornant á pujar á cavall, va corre fins á Ratlesnake Creek.

Mes l' alé de la *Jovita* era ja fatigós. Dick tintinejava en la sella y 'l cel s' aclaria més y més.

Cavalca Ricart; corre *Jovita*. ¡Oh dia, atúrat!

En los últims passos sentia que li xiulavan las orellas.

Era la debilitat per la perdua de la sang...

Quan atravessá 'l camí per sota de la coma, estava enlluhernat y desvanescut y no va conéixer ahont se trobava.

¿Havia pres un mal camí ó be era alló Ratlesnake Creek?

Ho era; pero la esvalotada riera que horas avans havia atravessat nadant, s' havia desbordat y era doble l' aygua que ara hi corria, recargolantse llavors, com rápit é irresistible riu, entre ell y Ratlesnake Hill.

Per primera vegada, en aquella nit, va sentirse Dick pres de fonda angouxa.

Lo riu, la montanya, la naixent aurora, semblava que brandavan devant dels seus ulls.

Los va tancar pera recobrar la consciencia de sí mateix.

En aquell curt espay, per algun fantástich procediment mental, lo quarto de Simpson's Bar y 'l grupo del pare y fill adormits, se presentá devant seu.

Y, obríntseli 'ls ulls, va llensar l' abrigall, la pistola, las botas y fins la sella, lligá fortament á la esquena lo preuhat farsell, ab los nusos genolls apretá 'ls costats de la *Jovita*, y donant un crit, se llansá á aquell riu que groguejava.

Altre crit se doná á la banda oposada, mentres que 'l cap d' un home y d' un cavall sortian per alguns moments sobre la batalladora corrent, pera ser arrastrats després riu enfora per entremitj d' arbres esbalandrats y arremolinadas brancas y fullas.

Lo vell se despertá sobressaltat.

Lo foch s' havia apagat en la llar. La espelma de la habitació interior agonitzava y algú feya estremir la porta.

Va obrirla, pero, donant un crit, va tornar enrera devant de la xopa y mitj despullada figura que tintinejava en lo llindar.

—¿Dick?

—¡Calla! ¿Qué ja s' ha despertat?

—No, ¿pero... Dick?

—¡Calla y pórtam depressa un xich d' ayguardent.—

Lo vell corregué á buscarlo tornant ab... una ampolla buyda.

Dick hauria renegat, mes sas forsas no estavan á la altura de las circunstancias.

Va semblar que anava á caure, s' agafá á una porta y cri-dá fent una senyal al vell.

Dintre d' aquest farsell porto cosas pel Johnny! Prénmel. Cuyta. Jo no puch.

Lo vell va desfer lo farsell y 'l va posar devant del pobre Dick que defallía.

—¡Óbral. Desseguida!—

Ho va fer tremolantli las mans.

Tantsols hi havia unas pobras joguinas, baratas y mal fetas, més llampantas d' or y coloraynas.

Una d' ellas estava trencada, un' altra feta malbé per l' aygua, y damunt de l' última ¡oh Deu! hi havia una taça de sanch.

—No es gran cosa, aixó veritat?—barbotejá en Dick tristement.—Pero es lo millor que hem pogut fer. Prénlas Vell y y pósalashi dinire las sabatas. Y dígalí... dígalí, dígalí, sabs... aguántam.—

Lo vell lo rebé en los seus brassos.—Dígalí que Santa Claus ha vingut.—

Y així, tacat de fanch y de sanch, casi bé despullat, sense forsas, espellifat, ab un bras penjant mort al costat, Santa Claus arribá á Simpson's Bar y caygué defallit en lo llindar de la primera porta.

La albada de Nadal s' aixecá dolsameut y ab inefable amor tintá de rosats colors las serras llunyanas.

Y va contemplar ab tanta tendresa á Simpson's Bar que tota la montanya, com sorpresa d' una acció tant generosa, se va enrogir fins allá al cel.

BRET HARTE

Res R/218

Reg. 3674

Col. AVIII G P9